

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

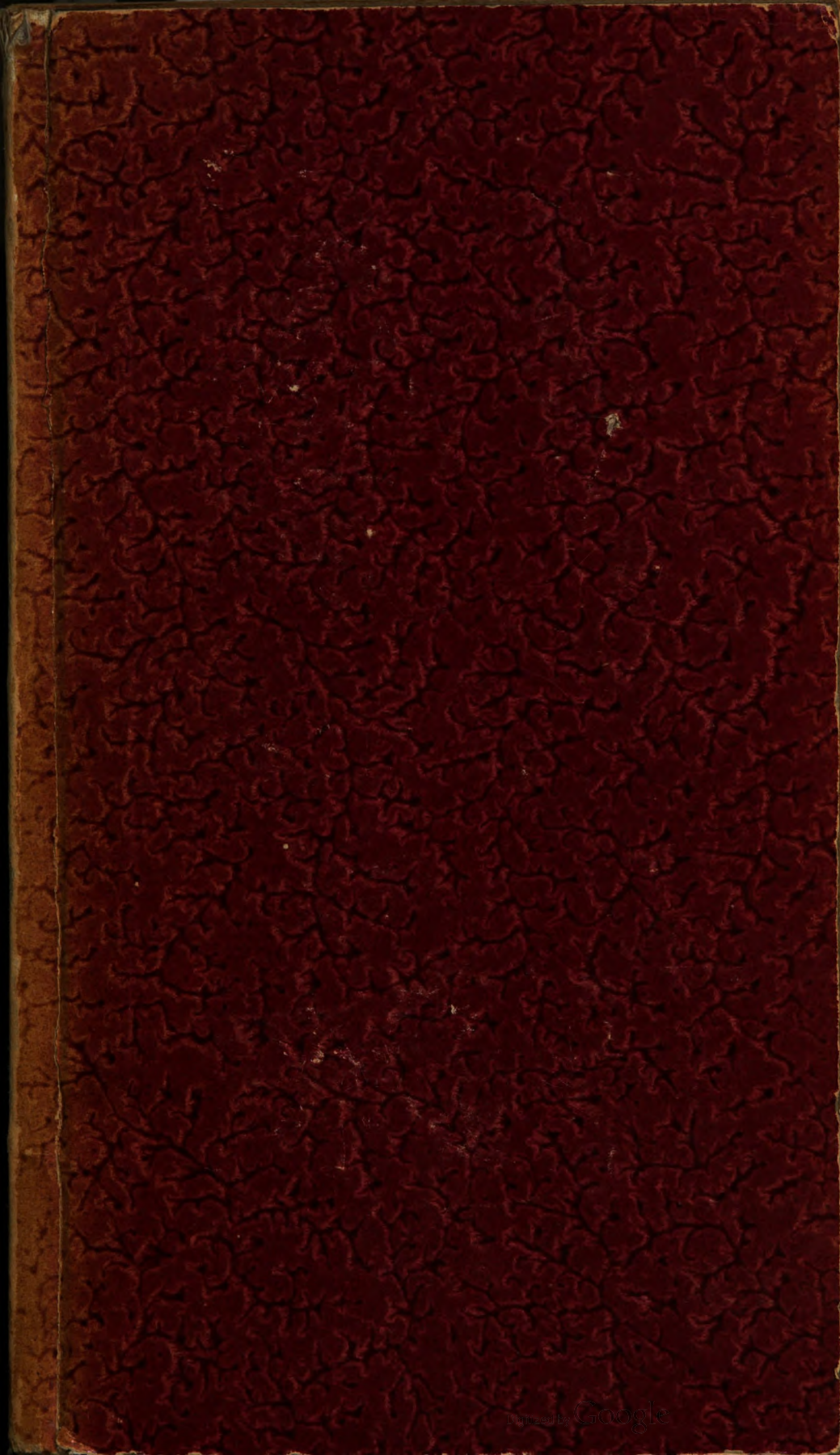
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

4197
C.1

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK LEIDEN

01449144

NEDERLANDSCHE SPRAAKKUNST.

«Dat dan altijd het *geheel* het werk zij van *één*' man; maar dat dit werk vervolgens aan de beoordeeling, wikking en weging van andere deskundigen, het zij bijzondere personen of collegien, worde onderworpen en dus goed- of afgekeurd, of met des opstellers instemming (mits door overtuiging en niet uit consideratie voor personen) veranderd en verbeterd, - is, naar mijn inzien, de *éénige* weg, om tot het best mogelijke te geraken.»

Memorie, betrekkelijk tot het verhandelde bij de Commissie, benoemd bij Kon. besl. van 23 Januarij 1820, n° 17, belast met de herziening van het loen bestaande stelsel der In- en Uitgaande Regten en Accijnsen, ingeleverd 9 Sept. 1820.

J. J. A. GOGEL,
Oud Minister van Financiën.

NEDERLANDSCHE
SPRAAKKUNST,

DOOR

JOHAN CORNELIS WEIJERMANS,

TAALMEESTER, BEËDEDIGD VERTALER BIJ DEN HOOGEN RAAD
DER NEDERLANDEN, EN WERKEND LID VAN DE MAAT-
SCHAPPIJ DILIGENTIA, VOOR NATUUR- EN
LETTERKUNDE TE 'S GRAVENHAGE.

AAN DEN KONING OPGEDRAGEN.

De spraakkunste moeijelikheden houden
de grootste verstanden bezig, en zijn hunne
oplettendheid niet onwaardig.

*Voorrede van het Woordenboek
der Fransche Akademie.*

TE 'S GRAVENHAGE, BIJ
A. VAN HOOGSTRATEN, J^R.

NED.
LETTERK.

Aan de wet voldaan, worden geene exemplaren voor echt erkend,
dan die, welke door den Schrijver eigenhandig onderteekend zijn.

H. G. van der Meer   *J. C. W. H. van der Meer*
Den 11^{en} Febr. 1846.

**AAN ZIJNE MAJESTEIT
DEN KONING.**

SIRE!

Met verschuldigden eerbied en diepe hoogachting, leg ik aan de voeten van UWE MAJESTEIT het werk neder, waarvan Hoogstdezelve de opdracht heeft gelieven aan te nemen.

Door mij deze hoogvereerende gunst toe te staan, SIRE! hebt Gij mijn werk doen gelukken en den wensch van eenen huisvader vervuld, die, zoo hij zijnen zeven kinderen geene erfenis kan vermaken, hun dan toch de herinnering van Uwe welwillendheid zal nalaten. Zij zullen er trotsch op zijn, dat hun vader, na zeven en twintig jaren lang de Nederlandsche taal aan bijna gansch Europa onderwezen te hebben, eenen goedkeurenden blik van eenen Vorst ontvangen heeft, wiens minste titel, tot vereering Zijner onderdanen en ter bewondering der nakomelingschap is: DE GROOTSTE BESCHERMER EN VOOR-

STANDER VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN , waarop Nederland met regt mag bogen ; en onder wiens gelukkige regering het voorbehouden is , om het schoone Nederlandsche taalgebouw , dat veertig jaren geleden op nieuw is opgetrokken , ter liefde van Zijn volk , dat er dringend om verzóekt , verder te doen volmaken , waarvoor het allezins vatbaar is .

Ontvang dan , SIRE ! de betuiging der ootmoedigste dankbaarheid , voor de vergunning , welke UWE MAJESTEIT mij wel heeft willen schenken . God wake steeds over UWER MAJESTEITS dierbaar leven , en de keure Zijner

zegeningen dale, tot in lengte van dagen, op
U en Uw Huis neder.

Met de gevoelens van liefde en eerbied,
waarvan ik doordrongen en gelukkig ben, bij
deze gelegenheid, de verzekering aan UWE
MAJESTEIT te kunnen geven, blijf ik met den
meesten eerbied,

SIRE!

VAN UWE MAJESTEIT

DE GEHOORZAAMSTE DIENAAR

EN GETROUWE ONDERDAAN,

WEIJERMANS.

NAAMLIJST

MIJNER

BEGUNSTIGERS.

* ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID PRINS FREDERIK
GUSTAAF KAREL VAN SAKSEN-WEIMAR-EISENACH.

HUNNE EXCELLENTIËN :

Baud (J. C.), Minister van Koloniën. ● Gks.
Bleecker (H.), Zaakgelastigde van de Vereenigde Staten
van Noord-Amerika.
Doorn van West-Capelle (H. J. Baron van), Minister van
Staat. ● Gks.
*Gyldenstolpe (Graaf de), Zaakgelastigde van Z. M. den
Koning van Zweden en Noorwegen.
Hall (Mr. F. A. van), Minister van Finantiën. ● Gks.

-
- Gks. . . . . Grootkruis der orde van den Nederlandschen Leeuw.
  - K. . . . . Kommandeur der orde van den Nederlandschen Leeuw.
  - . . . . . Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw.
  - *3 kl. . . . . Militaire Willemsorde van de 3^e klasse.
  - * . . . . . Voormalige of nog tegenwoordige Leerling van den
Schrijver.

- *Hardenberg (Graaf van), Buitengewone Afgezant en Gevolmagtigde Minister van Z. M. den Koning van Hanover.
 Heldewier (Jhr. M. A. W. C. M.), Buitengew. Afgez. en Gevm. Min. van Z. M. den Koning der Nederlanden. ☉
 Huysen van Kattendijke (J. W. Baron), Minister van Staat. ☉
 ☉ Gks.
- Jonge van Campens Nieuwland (Jhr. Mr. M. W. de), Minister van Justitie. ☉ K.
- *Koënismarck (Graaf von), Buitengewone Afgezant en Gevolmagt. Minister van Z. M. den Koning van Pruissen.
 List (F. C.), Luitenant-Generaal, Minister van Oorlog. ☉
 ☉ K. der ✕
- Maanen (Mr. C. F. van), Minister van Staat. ☉ Gks.
- Prisse (Baron A. F. J.), Luitenant-Generaal, Buitengew. Afgez. en Gev. Min. van Z. M. den Koning der Belgen. ☉
 ☉ Gks. der orde van de Eikenkroon.
- Reinhard (Baron van), Minister-Resident van Z. M. den Koning van Wurtemberg.
- Rijk (J. C.), Vice-Admiraal, Minister van Marine. ☉ K.
- Rochussen (J. J.), Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië. ☉ Gks.
- Sarraz (J. A. H. de la), Luitenant-Generaal, Minister van Buitenlandsche Zaken. ✕ 3 kl.
- Schimmelpenninck van der Oije tot de beide Pollen (W. A. Baron), Minister van Binnenlandsche Zaken. ☉ Gks.
- Twent (Jhr. A. C.), Vice-Admiraal. ☉ K.
- *Wahrendorff (Baron de), Zaakgelastigde van Z. M. den Koning van Zweden en Noorwegen.
- Wilmar, Luitenant-Generaal, Buitengew. Afgez. en Gev. Minister van Z. M. den Koning der Belgen.
- *Wylich und Lottum (Graaf von), Buitengewone Afgezant en Gevolm. Minister van Z. M. den Koning van Pruissen. ☉

DE EDELMOGENDE HEEREN :

- Corver Hooft (Mr. J.), Lid van de Staten-Generaal, Tweede Kamer. ☉

- Hiddema Jongmsa (Mr. G.), Lid van de Staten-Generaal,
Tweede Kamer.
- Hinlopen (Mr. J. G.), Lid van de Staten-Generaal, Eerste
Kamer. ●
- Nedermeijer Ridder van Rosenthal (Jhr.), Lid van de Sta-
ten-Generaal, Tweede Kamer.
- Schooneveld (Mr. P. C.), Lid van de Staten-Generaal,
Tweede Kamer. ●
- Snouck Hurgronje (Jhr. Mr. J.), Lid van de Staten-Generaal,
Tweede Kamer. ●
- Verwey Mejan (Mr. G. W.), Lid van de Staten-Generaal,
Tweede Kamer. ●

DE HOOG EDEL GESTRENGE HEEREN :

- Arriens (P.), Schout-bij-Nacht. ✖ 4 kl.
- Baslé, Majoor te Delft.
- Boudijck Bastiaanse (J. H. van), Kapitein-Luitenant ter Zee.
● en Ridder van de orde St. Maurits en St. Lazarus.
- Canneman (E.), Staatsraad in buitengewone dienst. ●K.
- Engelhard (J. L. B.), Resident op Java.
- Groen van Prinsterer (Mr.), Staatsr. in buitengew. dienst. ●
- Hoorn van Burgh (Jhr. J. C. R. van), Lid van den Raad
van State. ●
- Karnebeek (H. A. van), Kapitein-Luitenant ter Zee. ✖ 4 kl.
- Poll (Jhr. Mr. W. G. van de), Lid van den Raad van State.
●K.
- Roux (H. le), Resident op Java.
- Schultz (C. J.), Werkelijke Staatsraad in Russisch-Keizerf.
dienst en Secr. van H. M. de Koningin der Nederlanden.
- Verstege (B. J.), Majoor. ● en Kommandeur der orde
van de Eikenkroon.

DE EDEL HOOG-ACHTBARE HEEREN :

- Bordes (Mr. T. C. de), Prokureur-Generaal bij den Hoogen
Raad der Nederlanden. ●K.

Lightenvelt (Mr. L. A.), Raadsheer bij den Hoogen Raad der Nederlanden. ●

DE EDEL GROOT-ACHTBARE HEEREN :

- Brand (Mr. J. A.), President van het Provinciale Gerechtshof van Zuid-Holland. ●
- Dijkmeester (Mr. J.), Advocaat-Generaal van het Provinciale Gerechtshof van Gelderland.
- Doorn (Jhr. Mr. A. P.), President van het Provinciale Gerechtshof van Zeeland. ●
- Grappe Dominicus (Mr. N. Ia), Advocaat-Generaal bij het Provinciale Gerechtshof van Zuid-Holland.
- Philipse (Mr. J. A.), Vice-President van het Provinciale Gerechtshof van Zuid-Holland. ●
- Versluys van Krabbendijke (Jhr. Mr. C. J. van), Raadsheer in het Provinciale Gerechtshof van Zeeland.
- Vis (C.), Lid van de Gedeputeerde Staten van Zeeland. ●

DE EDEL ACHTBARE HEEREN :

- Boddaert (Jhr. Mr. J. P.), Lid van de Arrondissements-Regtbank te *Middelburg*.
- Canneman (Mr. G. A.), Regter-Commissaris bij de Arrondissements-Regtbank te 's *Gravenhage*.
- Certon (Mr. F. L.), Regter bij de Arrondissements-Regtbank te 's *Gravenhage*.
- Emants (Mr. M.), Secretaris van de stad 's *Gravenhage*.
- *Maanen (Mr. L. J. van), Officier van Justitie te *Zierikzee*.
- *Pabst tot Bingerden (Mr. J. M. Baron van), Regter in het kanton *Elst*.
- Zegwaard (H. van), Burgemeester te *Voorburg*.

DE WEL EDEL GESTRENGE HEEREN :

Adama van Scheltema (H.), Commies met den rang en titel van Referendaris bij het Ministerie van Binnenl. Zaken.

- Baerts (J. G. R.), Arrondissements-Directeur. ☉
 Bastiaanse (H. van), Kapitein der Artillerie op Java.
 Berghauser (G.), Kapitein.
 Blom (J. F.), waarn. Griffier bij de Arr.-Regtb. te 's *Gravenhage*.
 Box (Mr. H.), Referendaris bij het Ministerie van Justitie, Ridder der Orde van de Eikenkroon.
 Brongdeest (M. G.), oud Griffier bij het Prov. Gerechtshof van Zuid-Holland.
 Bronkhorst (L.), Secretaris van Z. K. H. den Pr. van Oranje.
 Bruin (J. C.), oud Ontvanger der Domeinen op *Walcheren*.
 Bruijn (H. de), Commies bij het Ministerie van Koloniën.
 Buren (Mr. H. J. van), voornaam Advocaat te *Rotterdam*.
 Clant (Mr. J. G. A.), voornaam Procureur bij den Hoogen Raad der Nederlanden. ☉
 Clant Schatter (J. G. A.), Procureur bij den Hoogen Raad der Nederlanden.
 Crommelin (S.), 2° Luitenant bij het regiment Grenadiers en Jagers.
 Delprat (Mr. W.), Rijks Advocaat.
 Engelbronner (Mr. d'), Referend. bij het Minist. van Justitie.
 Eijssell (Mr. P. J.), Advocaat bij den H. R. der Nederl.
 Fallée (B. A.), oud Directeur van Politie.
 Ferrand (Mr. P. S. P.), Referendaris bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken.
 Gaade (J. H.), Solliciteur te 's *Gravenhage*.
 Gevers, (Jhr. W. A.), Agent van 's Rijks Schatkist.
 Gevers van Kethel en Spaland (Jhr. M. B. H. W.), Lid van de Algemeene Rekenkamer. ☉
 *Gijselaar (Jhr. Mr. N. de), Substituut-Griffier bij den Hoogen Raad der Nederlanden.
 Hartman (Mr. M. A.), Griffier bij het Provinciaal Gerechtshof van Zuid-Holland.
 Hattinga Raven (W. C.), Opper Strandvonder, voor het Noordelijk gedeelte van de provincie Zuid-Holland.
 Honoré (S. P. L.) Referend. bij het Kabinet des Konings. ☉
 Hoogstraten (Mr. J. W. van), te 's *Gravenhage*.

- Huijgens (W. J.), Griffier bij het Kantonger. te Naaldwijk.
- Jordens (L. T.), Inspecteur der Registratie.
- Kempenaer (Mr. N. G. de), Adv. bij den H. R. der Nederl.
- Ligtenberg (F.), Secretaris van de Hofcommissie.
- Maanen (Mr. J. G. van), Advocaat bij den H. R. der Ned.
- Makkers (W.), Referend. bij het Minist. van Binnenl. Zaken.
- Marshall (J.), Secretaris van H. K. H. Mevrouw de Erf-Groot-
Hertogin van Saksen-Weimar-Eisenach.
- Martijn (H. C.), Secretaris van het Algemeen Burgerlijk
Pensioen Fonds.
- Meijer (H. J. de), Controleur bij het Bureau van Contrôle
der Indische bestellingen en remises.
- Noltenius van Elsbroek (C.), Ontvanger van de Directe
Belastingen te 's Gravenhage.
- *Noltenius van Elsbroek (Mr. J.), Advocaat.
- Oldenbarneveld, genaamd Witte Tullingh (Mr. J. L. T. C.),
Ontvanger van de stad 's Gravenhage. ☉
- Pabst (J. C.), Commies bij het Ministerie van Binn. Zaken.
- Patijn (J. J.), Ontvanger van de In- en Uitgaande regten
te 's Gravenhage. ☉
- Ragay (D.), Thesaurier van Z. M. den Koning. ☉ K.
- Rhijn (J. J. T. van), Notaris te 's Gravenhage.
- Sande Prins (Mr. J. van), Advocaat te *Middelburg*.
- Schmolck (F. M.), Notaris.
- Spuy (A. van der), Directeur van 's Konings domeinen. ☉
- Stralen (Mr. H. van), Commies bij het Ministerie van Bin-
nenlandsche Zaken.
- Stralen (J. J. van), Kabinets-Secretaris van wijlen Z. M.
Koning Willem Frederik.
- Teylingen (Jhr. Mr. D. G. van), Arrondissements-Directeur
der Indirecte belastingen te *Middelburg*. ☉
- Visch Eybergen (J. A. de), Secretaris van de Algemeene
Rekenkamer. ☉
- Vollenhoven (Mr. H.), Commies bij het Ministerie van
Binnenlandsche Zaken.
- Westreenen (G. J. M. van), Oud-Commies bij het Departement van Oorlog.

DE HOOG EERWAARDE HEEREN :

Amorie van der Hoeven (Ab^m. des), Professor bij de Remonstrantsche Broederschap. ●

*Gabriloff (J. A.), Aartspr. van Z. M. den Keizer v. Rusland, vroeger Aalmoezenier van H. M. de Koningin der Nederl.

DE WEL EERWAARDE ZEER GELEERDE HEEREN :

*Beresford, V. D. M. bij de Anglikaansche Kerk te 's Gravenhage.

Brester (J.), Predikant bij de Remonstrantsche Broederschap te 's Gravenhage.

Broek (C. L. van den) Predikant te 's Gravenhage. ●

Broens (A. H.), Evang. Luth. Predikant te Doetinchem.

Certon (J. G. P.), Rustend Predikant bij de Waalsche Gemeente te 's Gravenhage.

Koolhaas (H. M. G.), Predikant te Doetinchem.

*Patijn (D. D. F.), Predikant te Voorburg.

Ruitschild (G.), Predikant te 's Gravenhage. ●

Vollenhoven van Daalen, Predikant te Maassluis.

DE WEL EDEL HOOG GELEERDE HEER :

Brueijs (Mr. J. R. de), Prof. aan de Hoogeschool te Utrecht.

DE WEL EDEL ZEER GELEERDE HEEREN :

Balvoort (Dr.), Rector der Latijnsche Scholen te Culemborg.

Brill (W. G.), Litt. Hum. Dr. te Zutphen. †

Bulkley (R.), Leeraar in de Eng. taal en Letterkunde aan het Stedelijk Gymnasium te 's Gravenhage.

Cavin (L. P.), Bibliothecaris van H. H. M. M. den Koning en de Koningin. ●

Gebel (C.), te Scheveningen.

Jeltes (P. A.), M. D. te 's Gravenhage.

Lastdrager (A. J.), te 's Gravenhage.

Muller (D. G.), M. D. te 's *Gravenhage*.
 Pleijter (Dr.), Rector der Lat. Scholen te *Zalt-Bommel*.
 Tijdeman (Dr. P. H.), Rector der Lat. Scholen te *Thiel*.
 Vorstman (J. G.), Heel- en Vroedmeester te 's *Gravenhage*.
 Wijck (H. v. d.), voor het algemeen Schoolonderwijzers-
 Gezelschap van het 3^e Schooldistrict van *Overijssel*.
 Zeggelen (W. J. van), te 's *Gravenhage*.

DE HOOG GEBOREN HEEREN :

*Bijlandt (L. J. Graaf van), Dienstdoende Kamerheer van
 Z. M. den Koning, Ridder der Orde van de Eikenkroon.
 Bijlandt (Mr. E. J. A. Graaf van), Dienstdoende Kamerheer
 van Z. M. den Koning.

DE HOOG WEL GEBOREN HEEREN :

Alting Siberg (Jhr. P. G.), Lid van de Ridderschap van
 Zuid-Holland.
 Bichon Visch (Jhr. W. A.), te 's *Gravenhage*. ☉
 Boddaert (Jhr. W. R.), Lid van de Riddersch. van Zeeland.
 Boetzelaar van Dubbeldam (C. C. V. Baron van), te 's *Gravenhage*.
 Boreel (Jhr. W.), te 's *Gravenhage*.
 Brienen (W. D. A. M. Baron van), dienstdoende Kamerheer
 van Z. M. den Koning. ☉
 Caan, Heer van Maurik (Jhr. Mr. H. J.), Lid van de Rid-
 derschap van Zuid-Holland.
 *Constant de Rebecque (W. Baron).
 Heeckeren Twickel (R. Baron), te 's *Gravenhage*.
 Mackay (Mr. A. E. Baron), dienstdoende Kamerheer van
 Z. M. den Koning. ☉
 Pallandt Sandberg (C. H. Baron van), te 's *Gravenhage*.
 Rees van Tets (Jhr. C. O.), Lid van de Ridderschap van
 Zuid-Holland.
 Schuylenburg (L. Baron van), te 's *Gravenhage*.

- Kloots (A.), Boekhandelaar te 's Gravenhage.
 Koopman en Lotz, te Amsterdam.
 Kreenen (W.), Onderwijzer te Doetinchem.
 Kroese Ramakes (H.), te Zwolle.
 Kuijlen (H. C. v. d.), Huis-Onderwijzer te 's Gravenhage.
 Leeuwen (A. van), Instituteur te Amsterdam.
 Ligneij (P. A. de), Instituteur te Vlissingen.
 Loon (A. van), te Thiel.
 *Marshall (J.), Particulier te Weimar.
 *Marshall (R.), Particulier te Weimar.
 Metelerkamp (J.), te Zwolle.
 Mill (B. van), Onderwijzer te Dodewaard.
 Morel (J. J.), Adjunct Commies bij het Kabinet van wijlen
 Z. M. Koning Willem Frederik.
 Mulder (H.), Instituteur te 's Gravenhage.
 Muller (P.), te Leiden.
 *Noltenius van Elsbroek, (A. E.)
 Overbeek (H. J.), Onderwijzer te Ambt Doetinchem.
 Poll (R. v. d.), Instituteur te Alphen.
 Pontier (G. J.), Onderwijzer te 's Gravenhage.
 Raadgeep (W. J.), te Doetinchem.
 Raadt (P. de), Instituteur te Noortheij.
 Raden (H. W. van), Teekenmeester te 's Gravenhage.
 Renesse (J. van), Instituteur te 's Gravenhage.
 Rest (J.), Adjunct Commies bij het Prov. Gouvernement
 van Zeeland.
 Rinck (F. W.), Boekhandelaar te 's Gravenhage.
 Rooij (E. S. van), te Monnikendam.
 Scheffelaar (P. D.), Opz. v. Fortific. 2° kl. te 's Gravenhage.
 Schock, te 's Gravenhage.
 Schierbeek (R. J.), te Groningen.
 Schreuders (B.), Instituteur te Voorburg.
 Schreven (G. J. van), Instituteur te Zwolle.
 Sissing (A. J.), Onderwijzer te Delfzijl.
 Slangen (J. W.), Onderwijzer te Buren.
 Soeters (M.), te Hasselt.
 Suringar (G. F. N.), te Leeuwarden.

- Susan (C.), te 's *Gravenhage*.
 Susan (H. C.), te 's *Gravenhage*.
 Terveen en Zoon (van), te *Utrecht*.
 Thiebout (C. H.), te *Zwolle*.
 Vecht (H. J. van der), te *Hasselt*.
 Veendijk (G. E.), Onderwijzer te *Hasselt*.
 Velde Olivier (van de), te *Zierikzee*.
 Verheijs (J.), Onderwijzer te 's *Gravenhage*.
 Verheijs (P. C.), te 's *Gravenhage*.
 Vermaasen (W. G. F.), Instituteur te 's *Gravenhage*.
 Verweij (A.), Onderwijzer te *Varik*.
 Vries (W. J. de), Onderwijzer te 's *Gravenhage*.
 Vermeulen (C. J.), Instituteur te *Alphen*.
 Werkhoven (van), te *Alphen*.
 Westenberg, Onderwijzer te *Geldermalsen*.
 Weijmans (H.), Adjunct Commies bij het Ministerie van
 Binnenlandsche Zaken.
 *Wilkens (A.), te *Amsterdam*.
 *Wilkens (H. A.), te *Amsterdam*.
 Willemsen (W.), Onderwijzer te *Ophemert*.
 Zeggelen (C. A. van), Eerste Fluitist bij het Italiaansche
 Théâter te *Amsterdam*.

DE HEEREN:

- Bauer (W. H.), 2° Onderwijzer bij den Heer Burnier te
 's *Gravenhage*.
 Buckman (J. R.), 2° Onderwijzer bij den Heer Burnier te
 's *Gravenhage*.
 Bueninck (W. H.), 2° Onderwijzer bij den Heer Burnier te
 's *Gravenhage*.
 Dijk (K. L. A. van), 2° Onderwijzer bij den Heer J. Hage
 van den Heuvel te 's *Gravenhage*.
 Nieuwenhuijzen (J. F.), 2° Onderwijzer bij den Heer J.
 Andriessen te 's *Gravenhage*.
 Pont (D.), 2° Onderwijzer bij den Heer Burnier te 's *Gravenhage*.

- Snouckaert van Schauburg (Mr. A. C. Bar.), dienstdoende
Kamerheer van Z. M. den Koning. ●
Tuyl van Serooskerken (Mr. W. R. Baron van), dienstd.
Kamerheer van Z. M. den Koning. ●
*Verhuell (Jhr. H. C.).

DE WEL EDEL GEBOREN HEEREN :

- Barbe (J. C.), te *Amsterdam*.
Bruin (J. C. de), te *Middelburg*.
Rigail Certon, te 's *Gravenhage*.
Blommestein (D. L. C. v.), Landeigenaar te *Bojolalie*,
Residentie *Soerakarta op Java*.
*Philipse (A. W.), te 's *Gravenhage*.
Schooren (P. J. A. van der), te 's *Gravenhage*.
Schooren (J. W. van der), te *Veur*.

DE WEL EDELE HEEREN :

- Abrahams (de Gebroeders), te *Middelburg*.
Alphen (W. F. van), te 's *Gravenhage*.
Andriessen (J.), Instituteur te 's *Gravenhage*.
Arheeuwen, te *Haafsten*.
Bazendijk (P.), Instituteur te *Zutphen*.
Behr (F. J.), Commissaris van Politie te 's *Gravenhage*.
Berg (D. v. d.) Onderwijzer te *Thiel*.
Berge (K. H. ten), te *Nieuw Scheemda*.
Beusekom (J. van), Onderwijzer te *Herwaarden*.
Beverwijk (A. van), te *Kampen*.
Blaauwbeen (L. M.), Student aan de Koninklijke Akademie
te *Delft*.
*Blommestein (D. van), te 's *Gravenhage*.
Borst (F.), Apotheker te 's *Gravenhage*.
Bos (A. J.), Onderwijzer te *Avesaath*.
Bouwers (J.), Onderwijzer te *Bellingwolde*.
*Breckenheimer, Particulier te 's *Gravenhage*.
Brandt (S.), Onderwijzer te *Bellingwolde*.

- Bouman (J. J.), Onderwijzer te *Hazerswoude*.
- Brink (A. v.), voor de 2° Afdeeling van het Onderwijzers
Gezelschap te 's *Gravenhage*.
- Brouwer (H. J.), Adjunct Commies bij het Ministerie
van Finantiën.
- Brummeler Wz. (G. Ten), Onderwijzer in de Wiskunde te
's *Gravenhage*.
- Burnier (G. A.), Instituteur te 's *Gravenhage*.
- Campagne (C.), te *Thiel*.
- Canne (C. D.), Onderwijzer te *Noordwijk*.
- *Canneman (W.), op *Java*.
- Cleef (Gebroeders van), te *Amsterdam*.
- De Puij, voor het Burger weeshuis te 's *Gravenhage*.
- Dill (H. T. C.), Instituteur te 's *Gravenhage*.
- Doijer (J. Az.), te *Arnhem*.
- Dorn (W. C.), Huis-Onderwijzer te 's *Gravenhage*.
- Driest (J. v.), Instituteur te 's *Gravenhage*.
- Dorth (H. van), Onderwijzer te *Woubrugge*.
- Duviers (A.), te *Aarlanderveen*.
- Essen (J. van), Apothecker te 's *Gravenhage*.
- Gastelaar (J. F.), Beëdigde Translateur te *Middelburg*.
- Geboren (B. N.), Huis-Onderwijzer te *Thiel*.
- Geelhoed (D. N.), Instituteur te *Amsterdam*.
- Geffen (F. J. van), Deurwaarder bij het Kantongeregte te
Doetinchem.
- Germain (J.), Beëdigde Klerk ter Griffie van den Hoogen
Raad der Nederlanden.
- Gorcum (H. P. A. van), te *Assen*.
- Hage van den Heuvel (J.), Instituteur te 's *Gravenhage*.
- Havinga Hzn. (F. S.), voor het derde Onderwijzers Ge-
zelschap van het 3° District Provincie *Groningen*.
- Hemkes (H.), Onderwijzer te *Voorburg*.
- Heusden (W. v.), Instituteur te 's *Gravenhage*.
- Hooft (G. B. 't), Instituteur te *Alphen*.
- *Jordens (G. J.), Particulier te 's *Gravenhage*.
- Jut (P. E.), Particulier te 's *Gravenhage*.
- Keuskamp (D.), Onderwijzer te 's *Gravenhage*.

- *Schimmelpenninck van der Oije tot de beide Pollen (Baronnesse van), geboren Baronnesse van Rhemen, te 's *Gravenhage*.
- *Schimmelpenninck van der Oije tot de beide Pollen (Jonkvrouwe), te 's *Gravenhage*.
Schultz (Baronnesse), te 's *Gravenhage*.
- *Schuijlenburch (Baronnesse van), geboren Baronnesse van Boetzelaar van Dubbeldam, te 's *Gravenhage*.
- Stratenus (Douairière), geboren van Oldenbarneveld genaamd Witte Tullingh, te *Zeist*.
- *Straten Stokbroo (Jonkvrouwe van der), te *Hoorn*.
Ver Huel (Jonkvrouwe), te 's *Gravenhage*.
Verstege geboren van de Wijnperse, te 's *Gravenhage*.
- *Wicherlinck, geboren Sandberg, te *Zwolle*.
- *Wittewaal van Stoetwegen, geboren Sandberg, te *Kampen*.

DE WEL EDEL GEBOREN VROUWEN:

- *Arntzenius, geboren van der Meersch, te 's *Gravenhage*.
- *Beresford, te 's *Gravenhage*.
- *Beresford (Mejufvrouwen), te 's *Gravenhage*.
- *Blommestein, geboren Kummerlé, te *Boyalalie*, Residentie *Soerakarta* op *Java*.
- *Berckman van Weert, geboren Jonkvrouw Ver Huell, te 's *Gravenhage*.
- *Bruijn (de), geboren Jonkvrouwe Boddaert, te *Middelburg*.
- *Dassevael (Mejufvrouwen), te *Groenlo*.
- *Engelbert van Bevervoorde, geboren Wouters, te 's *Gravenhage*.
- Forsten (Mejufvrouw), te 's *Gravenhage*.
- *Gennep (Mejufvrouwen van), te 's *Gravenhage*.
- *Gerken, geboren Meurs, te *Amsterdam*.
- *Hooft (Mejufvrouw 't), te *Rotterdam*.
- Jordens, geboren van Buren, te 's *Gravenhage*.
- *Kakebeke, geboren Vader, te *Goes*.
- *Le Roux (Mejufvrouwen), te 's *Gravenhage*.
- *Loeff, geboren Vader, te *Wissekerke*.

Noltenius van Elsbroek , geboren Canneman , te 's *Gravenhage*.

Patijn , geboren Zubli , te 's *Gravenhage*.

*Piepers , geboren Jonkvrouwe Canneman , te 's *Gravenhage*.

*Planteau (Mejufvrouwen) , te *Amsterdam*.

*Schmolk , geboren Schoon , te 's *Gravenhage*.

*Smallenburg (Mejufvrouw) , te 's *Gravenhage*.

*Vaillant (Mejufvrouw) , te *Maassluis*.

DE WEL EDELE MEJUFVROUWEN :

Bruining , Gouvernante te *Haarlem*.

Belmont , Gouvernante te 's *Gravenhage*.

Es (van) , Institutrice te *Zaltbommel*,

Gampert , Institutrice te 's *Gravenhage*.

*Hoogstraten (van) , te 's *Gravenhage*.

*Maas , te 's *Gravenhage*.

Noorda (M. J. C. van der).

Reijn (van) , te 's *Gravenhage*.

Rosa (de) , Gouvernante te *Batavia*.

Vosgien , Institutrice te *Delft*.

Wermeskerken , te *Thiel*.

Weijden , te *Maassluis*.

*J. W. Weijermans , Secondante te *Doesburg*.

*K. C. Weijermans , Gouvernante te *Passaroeang* op *Java*.

*C. C. M. Weijermans , te 's *Gravenhage*.

Sonderman (G. H.), 2° Onderwijzer bij den Heer G. Hohingen te *Drumpt*.

*Weijermans (P.), te 's *Gravenhage*.

*Weijermans (H. C.), te 's *Gravenhage*.

*Weijermans (A. E. A.), te 's *Gravenhage*.

*Weijermans (D. L. C.), te 's *Gravenhage*.

N A A M L I J S T

mijner *B*egunstigsters.

HOOG GEBOREN VROUWEN :

- *Hardenberg (Gravin van), te *Berlijn*.
- *Koënismarck (Gravin van), te 's *Gravenhage*.
- *Stirum, (Gravin van), geboren van der Wijck, te 's *Gravenhage*.

DE HOOG WEL GEBOREN VROUWEN :

- Boddaert (Douairière), geboren Le Jolle, te *Middelburg*.
- *Brandsen van de Zijp (Jonkvrouwe), te *Arnhem*.
- *Elout (Jonkvrouwe), te 's *Gravenhage*.
- *Hasselt (van) geboren Schlingemann, te *Kampen*.
- *Houwen (Jonkvrouwe van der), te 's *Gravenhage*.
- Koppiers (Douairière), te *Haarlem*.
- *Lijnden (Baronn. van), Staatdame van H. M. de Koningin.
- *Maanen (Jonkvrouwe O. W. P. van), te 's *Gravenhage*.
- Pabst tot Bingerden (Baronnesse Douairière van), geboren Baronnesse van Diest, te *Utrecht*.
- *Pabst tot Bingerden (Baronnesse van), Staatdame van H. K. H. Mevrouw de Prinses van Oranje.
- *Pallandt (Baronnesse van), geboren Baronnesse van Sandberg, te 's *Gravenhage*.
- *Pallandt Sandberg (Jonkvrouwe), te 's *Gravenhage*.

TWEEDE NAAMLIJST.

DE EDEL ACHTBARE HEEREN :

Kuiper Schonegevel (P.), Kantonregter te *Dokkum*.
Land (A. A.), Grietman te *Schiermonnikoog*.

DE WEL EDEL GESTRENGE HEER :

Harrevelt (T. F. van), Controleur der directe belastingen
van de in- en uitgaande regten en accijnsen te *Dokkum*.

DE WEL EDEL ZEER GELEERDE HEER :

Kiestra (J. J.), Praktiserend Geneesheer te *Ee*.

DE WEL EERWAARDE ZEER GELEERDE HEER :

Kamp (H.), Pastoor der R. K. gemeente te *Dokkum*.

DE WEL EDEL GEBOREN HEER :

*Meurs (M^r. W. C.), te 's *Gravenhage*.

DE WEL EDELE HEEREN :

Beetsma (H.), Onderwijzer te *Hiaure*.

Beetsma (J.), Onderwijzer te *Nes*.

Beetsma (R.), Onderwijzer te *Hantumhuizen*, voor het
Onderwijzers-Leesgezelschap in Westdongeradeel.

Blom (A.), Onderwijzer te *Nykerk*.

Brandsma (J.), Kandidaat Notaris te *Metsluwier*.

Ferwerda (H.), Onderwijzer te *Blija*, voor het Onderwij-
zers-Leesgezelschap in Ferwerderadeel.

Heep (K. S.), te *Holwerd*.

Huisenga (G. S.), Onderwijzer te *Veenwouden*.

Kooiman (A.), Gouverneur op den huize *Nijenburg*, nabij
Kollum.

Leeuwen (A. van), te *Haasten*.

Marin Gouaij (L.), Beëdigd vert. en taalmeester te 's *Gravenhage*.

Oudshoorn, Gz. (A. van), te *Kollum*.

Pelmulder (J.), Onderwijzer te *Bornwerd*.

Poort (S. R.), Onderwijzer te *Raard*.

Pruim (M.), Instituteur te *Dokkum*.

Radersma (K.), Onderwijzer te *Wierum*.

Reitsma (E. H.), Onderwijzer te *Dokkum*.

Schaafsma (B.), Boekhandelaar te *Dokkum*.

Schick, te 's *Gravenhage*.

Schippers (J.), Onderwijzer te *Ternaard*.

Sikkema (J.), Onderwijzer te *Paesens*.

Sterringa, Hz. (T.), Onderwijzer te *Dokkum*.

Tuinen (G. A. van), Onderwijzer te *Ballum*, op *Ameland*.

Veldman (H. G.), Onderwijzer te *Engwierum*.

Werff (T. F. van der), Commissaris van Politie te *Dokkum*.

Ijsselman (J.), Onderwijzer te 's *Gravenhage*.

Zanten (R. van), Onderwijzer te *Ezumazijl*.

Zuidhoff (J.), Onderwijzer te *Niawier*.

DE HEEREN :

Pontsma (F.), Secondant te *Dokkum*.

Ronner (F.), Eerste Secondant te *Barneveld*.

DE HOOG WEL GEBOREN VROUWEN :

*Houven (Jonkvrouwe A. C. van der), te 's *Gravenhage*.

*Ver Huell (Jonkvrouwe C. H.), te 's *Gravenhage*.

DE WEL EDEL GEBOREN VROUWE :

*La Grappe Dominicus, geboren van der Sleijden, te 's *Gravenhage*.

DE WEL EDELE MEJUFVROUW :

Rouffaer (J. C. M.), Institutrice te *Dokkum*.

VOORREDE.

Bij het opstellen van dit Werk, heb ik mij niet vermeten, met nieuwicheden voor den dag te komen, waarvan vele hedendaagsche Spraakkunsten vol zijn, maar mij aan het eenmaal vastgestelde en door bevoegde autoriteiten goedgekeurde gehouden; terwijl ik door noten die wijzigingen en veranderingen, welke hier en daar verlangd worden, te kennen heb gegeven. De Spraakkunstenaar van dezen tijd moet dus onwillekeurig naschrijver zijn van hetgeen reeds vroeger vóór hem geschreven is, van af KORNELIS KILIAAN, LAMBERTUS TEN KATE, tot op PETRUS WEILAND toe. Doch zijne praktische onderzanding kan de leemten aanvullen, welke er bestaan, juistere bepalingen en naauwkeuriger om-

schrijvingen van het een of ander geven, en in het algemeen de zaken op eene duidelijke en als het ware in het oog springende wijs voorstellen.

Na zeven en twintig jaren aan bijna alle natiën van Europa (Turken en Grieken uitgezonderd) onderwijs in de Nederlandsche taal gegeven te hebben, vermeen ik niet te vroeg begonnen te zijn met het schrijven van eene Nederlandsche Spraakkunst, waaraan behoefte is. In hoeverre ik eenigermate aan die behoefte voldaan heb, zal de uitspraak van de Commissie doen vernemen, welke Zijne Excellentie de Minister van Binnenlandsche Zaken, tot beoordeeling van mijne Nederlandsche Spraakkunst benoemd heeft.

Van de zeven en tachtig Hollandsche, Nederduitsche en Nederlandsche Spraakkunsten, in onderscheidene talen, mij door de goedheid van eenige vrienden, maar vooral van de welwillende Koninklijke Bibliothecarissen geworden, wien ik bij deze gelegenheid mijnen openlijken dank toebreng voor het aanwijzen en opsporen van die bronnen, waaruit ik mijne redevoeringen geput heb over HUGO DE GROOT, BOERHAVE en SIMON STIJL, in Diligentiâ en elders uitgesproken; — van die allen heb ik een naarstig gebruik gemaakt, en, in het belang van het algemeen, uit dezelve die zinsneden of bepalingen gedeeltelijk of geheel overgenomen, voor welke juistheid ik geene betere wist in plaats te stellen;

terwijl ik beleefdelyk voor deze gedeeltelyke of geheele overnemingen versooning vraag. De verdiensten (zoo wij dit woord hier mogen gebruiken), welke wij ons toeschrijven, bestaan in het bijeenbrengen van al wat duidelyk door anderen in het vak der Nederlandsche taalkunde geschreven is. Ik heb mijne beste pogingen aangewend, om de op mij genomene taak te vervullen; maar denkelyk heb ik nog den graad van volmaaktheid in verre na niet bereikt. Het is juist op het oogenblik, dat ik voor verlichte regters zal verschijnen, dat het gevoel van mijne zwakheid mij hun vonnis doet duchten. Indien het voor mij ongunstig is, wel verre van mij te ontmoedigen, wel verre van de aan- en opmerkingen van de hand te wijzen, zal ik dezelve altijd, waar dan ook, met een groot genoeg ontvangen, en trachten dat dezelve tot mijn voordeel zullen uitloopen. Is de uitslag voor mij gunstig, dan zal het mij plezier doen te ontwaren, dat ik mij niet bedrogen heb, noch in het nut van mijnen arbeid, noch in de middelen, welke ik tot deszelfs voltooiing gebezigd heb; en ik zal mij gelukkig rekenen, eens een plaatsje onder die werkzame schryvers te verkrijgen, wier geduld en ijver in de plaats van de talenten komen, welke zij voortbrengen, en wier nuttige werken hun de achting van verstandige menschen en de dankbaarheid hunner medeburgers verworven hebben.

Innig overtuigd van de onvolkomenheid aller menschelijke zaken, en mij zelven meer dan anderen mistrouwende, wenschte ik gaarne deze voorrede met de woorden van Broeder THOMAS VAN UTRECHT te eindigen: « Is enich ghebrec in desen boeke / dat is mi leet / en so wye dat ghebrec verbeteren wille / dat is mi lief. »

INHOUD.

E E R S T E D E E L.

SPELKUNST.

EERSTE HOOFDSTUK.

OVER DE LETTERS.

	Bladr.
<i>Eerste afdeeling.</i> Over de enkele en dubbele klinkerspelling	6.
Lijst van woorden met <i>ee</i>	11.
Lijst van woorden met <i>oo</i>	15.
<i>Tweede afdeeling.</i> De overige klinkers en tweeklanken	20.
Lijst van woorden met <i>ij</i>	22.
Lijst van woorden met <i>ei</i>	30.
Over de tweeklanken	32.
<i>Derde afdeeling.</i> Over de medeklinkers	34.
Verwantschapte medeklinkers	36.
Lijst van woorden met <i>g</i> in onderscheiding van <i>ch</i>	40.
Lijst van woorden met <i>s</i> in onderscheiding van <i>z</i>	43.
Verdere bijzonderheden der spelling	46.
Lijst van de nog overige grond- en andere woorden, welke in de voorgaande niet zijn opgenomen	48.
Gelijkgeschrevene woorden	51.
<i>Vierde afdeeling.</i> Over de uitheemsche of uit andere talen ontleende, alsmede bastaardwoorden	57.
Lijst der meest gebruikelijke bastaardwoorden	59.
<i>Vijfde afdeeling.</i> Over het gebruik der hoofd- of kapitale letters	71.

T W E E D E D E E L .**WOORDGRONDING.****EERSTE HOOFDSTUK.**

	Bladz:
Algemeen overzicht der taal- of rededeelen	78.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over de Lid- of Geslachtwoorden	80.
---	-----

DERDE HOOFDSTUK.

<i>Eerste afdeeling.</i> Over de Zelfstandige naamwoorden . . .	85.
<i>Tweede afdeeling.</i> Over de geslachten	86.
Lijst van Zelfstandige naamwoorden van tweederlei geslacht	94.
Lijst van al de Zelfstandige naamwoorden, welke niet onder regels gebragt kunnen worden	102.
<i>Derde afdeeling.</i> Over de getallen	130.
<i>Vierde afdeeling.</i> Over de naamvallen	141.
<i>Vijfde afdeeling.</i> Over de verkleinende en zamengestelde naamwoorden	147.

VIERDE HOOFDSTUK.

<i>Eerste afdeeling.</i> Over de Bijvoegelijke naamwoorden . .	151.
<i>Tweede afdeeling.</i> Over de verbuiging der Bijvoegelijke naam- woorden	159.
<i>Derde afdeeling.</i> Over de Trappen van vergelijking . . .	165.

VIJFDE HOOFDSTUK.

<i>Eerste afdeeling.</i> Over de persoonlijke Voornaamwoorden .	170.
<i>Tweede afdeeling.</i> Over de wederkerende Voornaamwoorden.	174.
<i>Derde afdeeling.</i> Over de bezittelijke Voornaamwoorden .	175.
<i>Vierde afdeeling.</i> Over de vragende Voornaamwoorden . .	177.
<i>Vijfde afdeeling.</i> Over de aanwijzende Voornaamwoorden .	179.
<i>Zesde afdeeling.</i> Over de betrekkelijke Voornaamwoorden .	181.

ZESDE HOOFDSTUK.

<i>Eerste afdeeling.</i> Over de verdeling der Werkwoorden, ten opzichte hunner vervoeging	184.
---	------

	Bladz.
<i>Tweede afdeeling.</i> Nader ontwikkeling van ongelijk- en gelijkvloeiende, alsmede van de onregelmatige Werkwoorden	187.
<i>Derde afdeeling.</i> Verdeeling der Werkwoorden, ten opzichte der werking, welke zij aanduiden	203.
<i>Vierde afdeeling.</i> Over de wijzen der Werkwoorden	209.
<i>Vijfde afdeeling.</i> Over de tijden der Werkwoorden	212.
<i>Zesde afdeeling.</i> Over de personen en getallen.	215.
<i>Zevende afdeeling.</i> Vervoeging der Werkwoorden: <i>hebben, wezen of zijn, worden en zullen</i>	217.
<i>Achtste afdeeling.</i> Vervoeging der enkele tijden van de gelijkvloeiende Werkwoorden	222.
	Vervoeging der enkele tijden van de ongelijkvloeiende Werkwoorden . . . . .
	224.
<i>Negende afdeeling.</i> Over de zamengestelde Werkwoorden.	225.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

<i>Eerste afdeeling.</i> Over de hoofd- of grond-Telwoorden	237.
<i>Tweede afdeeling.</i> Over de algemeene of onbepaalde Telwoorden	243.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

<i>Eerste afdeeling.</i> Over de Bijwoorden	248.
<i>Tweede afdeeling.</i> Over de onderscheidene soorten van Bijwoorden	250.
<i>Derde afdeeling.</i> Over de Bijwoordelijke uitdrukkingen	254.
<i>Vierde afdeeling.</i> Over de onderscheidene beteekenis van de Bijwoorden: <i>al en als, altijd en altoos, ooit en nooit, immer en nimmer</i>	255.

NEGENDE HOOFDSTUK.

<i>Eerste afdeeling.</i> Over de verdeeling der Voorzetsels	257.
<i>Tweede afdeeling.</i> Over de beteekenis en de kracht der onafscheidbare Voorzetsels	259.
<i>Derde afdeeling.</i> Over het verschillend gebruik van sommige Voorzetsels	262.

TIENDE HOOFDSTUK.

Over de Voegwoorden	263.
<i>Eerste afdeeling.</i> Over derzelver verdeeling	264.
<i>Tweede afdeeling.</i> Over het verschillend gebruik van sommige Voegwoorden	265.

ELFDE HOOFDSTUK.		Bladz.
Over de Tusschenwerpsels		267.
TWAALFDE HOOFDSTUK.		
Over de ware afkomst en beteekenis der Werkwoorden . . .		268.
<i>Eerste afdeeling.</i> Nadere beschouwing van de Woordafleidkunde		269.
<i>Tweede afdeeling.</i> Over de vorming der Zelfstandige naamwoorden, welke van deze Werkwoorden, alsmede van de gelijkvloeiende, afgeleid worden		275.
<i>Derde afdeeling.</i> Over de voor- en achtervoegselen . . .		276.
<i>Vierde afdeeling.</i> Alphabetische lijst van de 1940 grondwoorden, waaruit de Nederlandsche taal is te zamen gesteld		279.

D E R D E D E E L.

W O O R D V O E G I N G.

EERSTE HOOFDSTUK.	
<i>Eerste afdeeling.</i> Over het gebruik en de weglating der Lidwoorden	297.
<i>Tweede afdeeling.</i> Zelfstandige naamwoorden, welke het Lidwoord gebruiken	300.

T W E E D E H O O F D S T U K.

Verbinding van twee of meer Zelfstandige naamwoorden . .	304.
<i>Eerste afdeeling.</i> Verbinding van twee of meer Zelfstandige naamwoorden in eene gelijke betrekking	304.
<i>Tweede afdeeling.</i> Verbinding van twee of meer Zelfstandige naamwoorden in eene ongelijke betrekking	306.

D E R D E H O O F D S T U K.

<i>Eerste afdeeling.</i> Over het gebruik der Bijvoegelijke naamwoorden in het algemeen	308.
<i>Tweede afdeeling.</i> Over de beurtelinge aanneming en weglating der <i>s</i> bij de Bijvoegelijke naamwoorden .	314.
<i>Derde afdeeling.</i> Over de Trappen van vergelijking der Bijvoegelijke naamwoorden	317.

VIERDE HOOFDSTUK.

	Bladz.
<i>Eerste afdeeling.</i> Persoonlijke Voornaamwoorden	319.
<i>Tweede afdeeling.</i> Over de wederkerende Voornaamwoorden.	324.
<i>Derde afdeeling.</i> Over de bezittelijke Voornaamwoorden . . .	325.
<i>Vierde afdeeling.</i> Over de vragende Voornaamwoorden . . .	328.
<i>Vijfde afdeeling.</i> Over de aanwijzende Voornaamwoorden . . .	330.
<i>Zesde afdeeling.</i> Over de betrekkelijke Voornaamwoorden . . .	332.

VIJFDE HOOFDSTUK.

<i>Eerste afdeeling.</i> Over de personen	340.
<i>Tweede afdeeling.</i> Over de getallen, of het enkel- en meervoud der Werkwoorden.	344.
<i>Derde afdeeling.</i> Over de tijden der Werkwoorden	347.
<i>Vierde afdeeling.</i> Over de wijzen der Werkwoorden	350.
<i>Vijfde afdeeling.</i> Over de Hulpwoorden	353.
<i>Zesde afdeeling.</i> Over de verbinding van het eene Werkwoord met het andere, en het gebruik van <i>te</i> voor de Werkwoorden	354.
<i>Zevende afdeeling.</i> Verbinding van een Werkwoord met een Zelfstandig naamwoord	359.
<i>Achtste afdeeling.</i> Over de plaats, welke het Werkwoord moet bekleeden	366.
<i>a.</i> Het Werkwoord volgt onmiddellijk op het onderwerp	366.
<i>b.</i> Het Werkwoord gaat het onderwerp vooraf	367.
<i>c.</i> Het Werkwoord sluit den volzin	369.

ZESDE HOOFDSTUK.

Over de Telwoorden	370.
------------------------------	------

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Over de Bijwoorden	374.
------------------------------	------

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Over de Voorzetsels	378.
-------------------------------	------

NEGENDE HOOFDSTUK.

Over de Voegwoorden	381.
-------------------------------	------

TIENDE HOOFDSTUK.

Over de Tusschenwerpsels	382.
------------------------------------	------

ELFDE HOOFDSTUK.

	Bladz.
Over de Woordschikking	383.
<i>Eerste afdeeling.</i> Over de schikking der woorden in het algemeen	384.
<i>Tweede afdeeling.</i> Over de drie soorten van Woordschikking .	386.
<i>Derde afdeeling.</i> Over de omzettingen of afwijkingen . . .	389.
<i>Vierde afdeeling.</i> Over de zamentrekking der volzinnen . .	393.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Algemeene vereischten, welke bij de zamentrekking der volzinnen (perioden) moeten in acht genomen worden . . .	397.
--	------

VIERDE DEEL.

MAATKLANK.

EERSTE HOOFDSTUK.

<i>Eerste afdeeling.</i> Over de juiste uitspraak	405.
<i>Tweede afdeeling.</i> Over eenige verkeerde meest voorkomende spraakfouten	423.
<i>Derde afdeeling.</i> Over de inachtneming van den klemtoon of nadruk	428.
<i>Vierde afdeeling.</i> Over de lengte, korthed en ineen-smelting der lettergrepen	433.
<i>Vijfde afdeeling.</i> Over de verkortingen en afbrekingen der lettergrepen	436.
<i>Zesde afdeeling.</i> Over de Dichtkunst	439.
<i>Zevende afdeeling.</i> Algemeene voorschriften en regels over het Nederlandsche rijm, ook met toepassing op de Alexandrijnsche verzen	449.

BIJVOEGSEL.

Nederlandsche gelijkbeduidende woorden	1.
Register der Nederlandsche gelijkbeduidende woorden . . .	36.
Nederlandsche briefstijl	42.
Nederlandsche ontledingcn	78.
Nederlandsche schei- en zintekenen	89.
Nederlandsche en andere verkortingen	103.

NEDERLANDSCHE SPRAAKKUNST.

DE NEDERLANDSCHE SPRAAKKUNST is de kunst, om de Nederlandsche taal met juistheid te spreken en te schrijven.

Dezelve wordt in *vier* hoofddeelen afgedeeld; als:

- 1°. SPELKUNST,
- 2°. WOORDGRONDING,
- 3°. WOORDVOEGING,
- 4°. MAATKLANK.

De nevendeelen zijn:

- 5°. TAAL- OF SPRAAKGEBRUIK,
- 6°. REGELMAAT DER TAAL,
- 7°. WELLUIDENDHEID,
- 8°. ONTLEDINGEN.

Deze verdeelingen of grondstellingen, kan men als de wetgevende beginselen in de Nederlandsche Spraakkunst beschouwen.

1°. DE SPELKUNST handelt over den vorm en klank der letters, over de zamenstelling van letters tot lettergrepen, en van lettergrepen tot woorden.

2°. DE WOORDGRONDING handelt over de verschil-

lende soorten van woorden , derzelver veranderingen , wijzigingen van beteekenis en afleiding.

3°. **DE WOORDVOEGING** handelt over de vereeniging van woorden tot volzinnen , en hunne rangschikking, overeenkomst en beheersching.

4°. **DE MAATKLANK** handelt over de juiste uitspraak, de lengte en korthed der lettergrepen , derzelver verkortingen , afbrekingen en ineensmeltingen , de regels der Dichtkunst , en eindelijk over de vrijheid , welke men zich in deze veroorlooft.

5°. **TAAL- OF SPRAAKGEBRUIK** noemt men de eenparige spelling der beste schrijvers.

6°. **DE REGELMAAT OF OVEREENKOMST DER TAAL** , is de eenstemmige wijze van handelen in gelijke gevallen.

7°. **DE WELLUIDENDHEID** vooronderstelt een hoogst fijn gevoel , eenen zeer gezuiverden smaak , en vordert de hoogste omzigtigheid.

8°. **DE ONTLEDINGEN** dienen ter onderzoeking van de grond- of bestanddeelen , waaruit eene uitdrukking bestaat.

Zij zijn tweederlei ; als : *rede-* en *taalkundige*.

a. De *redkundige* leeren de uitgedrukte denkbeelden door woorden met derzelver bepalingen , enz. waaruit eene rede bestaat , ontbinden.

b. De *taalkundige* leeren de enkele woorden eener rede , volgens de bepaalde en vastgestelde taalregels noemen , en derzelver bijzondere eigenschappen opmerken.

EERSTE DEEL.

SPELKUNST.

DE SPELKUNST handelt over den vorm en klank der letters, de zamenstelling van letters tot lettergrepen, en van lettergrepen tot woorden.

ALGEMEENE GRONDREGELS.

De Nederlandsche taal heeft vier algemeene grondregels voor de spelling en uitspraak.

1° Regel.

SCHRIJF ZOO ALS GIJ SPREEKT OF BEHOORT TE SPREKEN, of liever: rigt u in het schrijven naar de zuiverste en meest beschaafde uitspraak, welke men uit den mond van een' bekwaam Nederlandsch redenaar, of in het algemeen, van een' goed openbaar spreker, gewoon is te hooren.

2° Regel.

Het taal- of spraakgebruik is de hoogste wetgever in de taal, wanneer uitspraak en afleiding twijfelachtig zijn.

3° Regel.

Niet ééne letter is overtollig in de zamenstelling der woorden, maar is tot derzelve vorming volstrekt onontbeerlijk; *al* de letters worden duidelijk bij eene zuivere uitspraak gehoord, naar de rangschikking waarin zij op elkander volgen.

Dit heeft de Nederlandsche taal vóór, boven vele andere, en bevordert de gemakkelijke van naauwkeurig te kunnen naschrijven, hetgeen in de pen gegeven of voorgezegt wordt.

4^e Regel.

De kracht van de uitspraak wordt altijd op de wortel-lettergreep of het zakelijke deel des woords, toegepast. Wanneer men een woord van al de *buigingsdeelen* en de zoogenaamde *voor- en achtervoegsels* van afleiding ontdoet, welke somtijds tot deszelfs zamenstellingen medewerken, blijft er natuurlijk ééne lettergreep over, waarin zich het gronddenkbeeld van het woord bevindt, en *deze* wordt de wortellettergreep genoemd, waarop de klemtoon moet vallen.

Deze regel is hoegenaamd aan geene uitzondering onderhevig; dat is te zeggen, bij alle *zuiver Nederlandsche woorden*.

Deze algemeene grondregels der spelkunst, vinden eene nadere en meer bepaalde toepassing in de volgende

BIJZONDERE REGELS,

welke tot deze *vier* afdeelingen kunnen gebragt worden; als:

- 1°. Over de onderscheiding der *korte* en *lange* klinkers;
- 2°. de onderscheiding der verwante medeklinkers;
- 3°. de spelling der vreemde woorden;
- 4°. het gebruik der Hoofd- of Kapitale letters.

EERSTE HOOFDSTUK.

OVER DE LETTERS.

De letters of karakters welke het Nederlandsche Alphabet uitmaken, om alle mogelijke *zuiver Nederlandsche klanken* uit te drukken, zijn ten getale van *twee en twintig*; als:

A, B, C, (in CH) D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, R, S, T, U, V, W, Z.

De letters *c* (op zich zelve) *q*, *x*, *ÿ*, *ph*, *th*, worden in de Nederlandsche taal, slechts ter uitdrukking van vreemde Eigen Zelfstandige naamwoorden gebruikt, waartoe men zich bij voorkeur van vreemde karakters, bedient. Men schrijve dus: *Codrus*, *Quirinus*, *Xerxes*, *Cyrus*, *Pharaō*, *Themistocles*.

Men gebruikt evenwel de *c*, *ph*, *th*, in eenige woorden van vreemden oorsprong, welke het gebruik in de Nederlandsche taal heeft ingevoerd, als: *commissaris*, *pharizeesch*, *apotheker*, *thee*, enz.

Ch moet als één letterteeken en geenszins als twee letters beschouwd worden.

De *j* is eigenlijk de klinkletter *i*, welke aan het begin der woorden of lettergrepen, voor eenen anderen klinker staande, door eenen lang onderuitgehaalden staart van de gewone *i* onderscheiden wordt.

De *ij* kan niet anders dan als eene verdubbelde *i* (*ii*) beschouwd worden, even als men elken andoren klinker met zich zelve verdubbelt. Het gebruik heeft voor de tweede *i* de *j* in plaats gesteld.

Men verwarre niet de *ij* met *y*; deze mag alleen in vreemde woorden gebruikt worden.

Van de letters, maakt men door zamenvoeging, *lettergrepen*.

Van de lettergrepen maakt men *woorden*.

Uit de zamenvoeging van *enkele woorden* ontstaan de *zamengestelde*.

Eene lettergreep bestaat uit *ééne of meer* letters, welke in *éénen galm* worden uitgesproken.

Men heeft *één- twee- drie- vier- of veel* lettergrepige woorden, welke in *stam of grondwoorden, zamengestelde en afgeleide*, onderscheiden worden.

EERSTE AFDEELING.

OVER DE ENKELE EN DUBBELE KLINKERSPELLING.

De klinkers of zelfklinkers, dus genoemd, omdat zij op zich zelve eenen vollen klank hebben, en alzoo zonder behulp van andere letters kunnen uitgesproken worden, zijn: *a, e, i, o, u*.

Zij worden in *enkele* en *dubbele* verdeeld.

De *enkele* zijn: *a, e, i, o, u*.

De *dubbele* zijn: *aa, ee, ii* of *ij, oo, uu*.

Uit de zamenvoeging van *één* of *twee* zelfklinkers, ontstaan de *twee- en drie klanken*.

Van de eerste zijn er zeven; als:

au, ei, eu, ie, oe, ou, ui.

Van de laatste slechts twee; als: *ieu, ooi*.

Wanneer *één* dezer klinkers in de zamenvoeging *verdubbeld* wordt, dan ontstaan de vier verlengde *twee-klanken*; als: *aai, aau, eeu, ooi*.

De klinkletters *a*, *i*, *u*, zijn *kort* en *lang*.

Zij zijn *kort*, wanneer zij in dezelfde lettergreep door éenen of meer medeklinkers gevolgd worden; als:

man, *bast*;
zin, *licht*;
mud, *durft*.

De *u* door eene *w* gevolgd, maakt eene uitzondering op dezen algemeenen regel; als: *schuw*.

Dezelve zijn *lang*, wanneer zij aan het einde van een woord of eene lettergreep staan, of als zij verdubbeld zijn; als:

dagen, *maan*;
ivoor, *pijn*;
vuur, *dieven*.

De *e* maakt somtijds eene uitzondering op dezen algemeenen regel; als: *appelen*, *moeits*.

De lange klank der *i* wordt ook door den tweeklank *ie* uitgedrukt; als: *niet*, *vlieden*.

De klinkletters *e* en *o* worden nog in de vier volgende soorten onderscheiden; als:

zacht-kort en *zacht-lang*;
scherp-kort en *scherp-lang*.

e is *zacht-kort* in *de*; *zacht-lang* in *leven*;

e is *scherp-kort* in *vel*; *scherp-lang* in *leeren*;

o is *zacht-kort* in *bot*; *zacht-lang* in *komen*;

o is *scherp-kort* in *slot*; *scherp-lang* in *stroomen*.

ALGEMEENE REGELS VOOR DE ENKELE EN DUBBELE KLINKERSPELLING.

1e Regel.

Men gebruikt de enkele klinkers in alle korte klanken; als: *lat*, *net*, *spit*, *lot*, *fust*.

2e Regel.

Men gebruikt de dubbele klinkers in alle lange

klanken, welker lettergrepen op éenen medeklinker eindigen; als: *daad*, *leed*, *wijn*, *doos*, *huur*.

3e Regel.

Men bediene zich ter aanwijzing van den langen klank in lettergrepen, welke *niet* op eenen medeklinker stuiten, altijd van éenen enkelen klinker; met uitzondering slechts van die woorden, welke volgens hunne oorspronkelijke eigenschap, de scherp-lange *e* of *o* hebben, en daarom eene verdubbeling der vokaal vereischen.

4e Regel.

De klinkletters *a* en *u*, mogen *nooit* op het einde eens woords of eener lettergreep verdubbeld worden.

5^e Regel.

Telkens wanneer men bij eene op *i* eindigende lettergreep, eene andere voegt, welke met eenen klinker begint, behoort men eene *j* voor deze laatste lettergreep te plaatsen; als: *kraai-jen*, *rei-jen*, (*koren*) *plooi-jen*, *boei-jen*, *bui-jen*.

6^e Regel.

Eene lettergreep mag nooit op *ij* eindigen, indien deze van andere klinkers wordt voorafgegaan.

Eigennamen kunnen hierop eene uitzondering maken; terwijl men weder zorgdrage, de *ij* met de *y* niet te verwarren.

7^e Regel.

Indien de naam van een Land, een Gebied of een Oord, op *ie* eindigt, zoo plaatse men op de *e* een deelteeken. Men schrijve dus: *Moskovië*, *Perzië*, *Silicië*, enz. Hierdoor verkrijgen die woorden, drie lettergrepen, in tegenoverstelling van *tralie*, *falie*, *natie*, welke er slechts twee hebben.

8^e Regel.

Indien de woorden welke op *ië* eindigen, door het achtervoegsel *sch* tot bijvoegelijke naamwoorden gevormd worden, zoo verliezen zij de *ë*. Men schrijve dus: *Moskovisch*, *Perzisch*, *Silicisch*.

De spelling van *ee* en *oo*, gelijk trouwens de geheele Nederlandsche, is op de uitspraak en den oorsprong der woorden gegrond; en door háre in achtneming en navolging, zorgt men voor de instandhouding van een taaleigen, dat sedert eeuwen gevestigd en welks bewaring van het hoogste belang is. Redenen waarom de Heeren taalregelaars dezelve behouden hebben, ofschoon het anders de vereenvoudiging in de spelling onzer moedertaal zeer in de hand zoude gewerkt hebben, als zij den regel van de niet verlenging der *a* en *u*, op het einde van een woord of eene lettergreep, ook op de *e* en *o* toegepast hadden; iets het geen alle vreemdelingen, die onze taal aanleeren, zoo gaarne zouden wenschen; als zijnde zulks voor hen, gelijk mede de geslachten, een bijna onoverkomelijke hinderpaal.

Die uitspraak is intusschen voor alle Nederlanders, ook niet even gemakkelijk te vatten. De regels tot leiding voor die spelling zijn niet genoegzaam, om die op alle woorden van dien aard toe te passen, zonder toevlugt tot de Hoogduitsche taal of de verschillende tongvallen in ons land te nemen, en dan nog aan vele uitzonderingen onderhevig.

De geschikteste wijze om zich daarin niet te vergissen, meenen wij te vinden in het opgeven van al de grond- of stamwoorden, welke de scherp-lange *e* en *o* vorderen, met derzelver gelijkkluidende woorden, die de zacht-lange *e* en *o* hebben, er nevens geplaatst; terwijl de toepassing van de vier volgende regels, ook daartoe kunnen mede werken.

1e Regel.

Schrijf met *ee* alle woorden welke op *eel* of *eeuw* uitgaan; als: *juweelen*, van *juweel*; *leeuwen* van *leeuw*.

2e Regel.

De éénlettergripige woorden welke op *ee* uitgaan; als: *wee*, *thee*, *zee*, *vee*, enz.

Het woord *kwe* maakt eene uitzondering.

3e Regel.

De wortelwoorden waarin de scherp-lange *e* door twee medeklinkers gevolgd wordt; als: *vleesch*, *heesch*; dus ook het afgeleide: *vleeschelijk*, *vleezig*, *heescher*.

4e Regel.

De tweelettergripige woorden, welke door de wegneming van de letter *d* tot ééne lettergreep gebragt worden; als: *veër* voor *veder*; *leër* voor *leder*; *weër* voor *weder*; enz.

Verder kunnen de hier volgende regels, tot leiding voor de spelling der zacht-lange *e*, ook dienstig zijn.

1e Regel.

Alle ongelijkvloeiende werkwoorden worden met eene *e* geschreven; als: *lezen*, *treden*, *leden* (van *lijden*), *gelegen* (van *liggen*). enz.

2^e Regel.

Alle werkwoorden, welke eenen langen staart, of twee korte lettergrepen op het einde hebben; als: *bedelen*, *benevelen*, *rekenen*, *verdedigen*, enz.

Uitgezonderd die, welke van zelfstandige naamwoorden met eene scherp-lange *e* afkomen; als: *beëedigen* van *eed*; *steenigen* van *steen*; *beleedigen* van *leed*.

3^e Regel.

Alle woorden , waarin de *e* verkorting of verscherping duldt ; als : *nevens* (neffens) , *keten* (ketting). Alsmede in het meervoud van die woorden , welke enkelvoud de scherp-korte *e* heeft , of in het meervoud van klank veranderen ; als : *bevelen* van *bevel* ; *gebreken* van *gebrek* ; *steden* van *stad* ; *leden* van *lid* ; *schepen* van *schip* ; *bevalligheden* van *bevalligheid*.

4^e Regel.

De woorden waarin de *e* met den tweeklank *eu* verwisseld wordt ; als : *spelen* (speulen) , *lenen* (leunen) , *stenen* (steunen) , *krepel* (kreupel). enz.

5^e Regel.

De werkwoorden , welke den basterd uitgang *eren* hebben ; als : *waarderen* , *regeren* , *trotseren*. enz.

6e Regel.

De woorden van vreemden oorsprong , welke in het Nederlandsch den klemtoon op de *e* hebben ; als : *ceder* , *lelie* , *zegel*.

Volledige Lijst der grond- en eenige andere woorden , welke met *ee* , en derzelve *gelijkluidende* , die met ééne *e* geschreven worden.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

* ALLEENIG , bijw. (1).
BEEN, O. beenen, beenderen.
BEER, M. beeren.

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

(1) De met een * geteekende woorden behooren niet tot de grondwoorden. De afgeleide en zamengestelde woorden , volgen dezelfde spelling als de grondwoorden. Al de in deze lijsten niet gevondene woorden , betrekkelijk de scherp-lange *o* en *o* , worden met de zacht-lange *o* en *o* geschreven.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

BEET, V. beeten, (*wortel*).
 * BENEENEN, b. w. (*neen seggen*).
 BLEEK, V. bleeken.
 BLEEKERT, M. (*wijnsoort*).
 BLEETEN, o. w. (*blaten*).
 BREED, b. n. T. breeder,
breedst.
 DREG, O. deegen.
 DEEL, O. deelen.
 BEDELEN, b. w.
 DEESEN, M. zmd.
 DWEEPEN, o. w.
 ERD, M. eeden.
 EEKEL, M. eekels, (*eikels*).
 EEK, M. eeken (*voor eiken*).
 EEN, eene lidw. of telw.
 EER, V. zmd.
 EUROPEËR, EUROPEES, M. Eu-
 ropeërs, Europeezen:
 FLEEMEN, b. en o. w.
 FLEER, V. fleeren, (*een slecht
 vrouwspersoon*).
 GEDWEE, b. n. T. meer ge-
 dwee, gedweest of meest
 gedwee.
 GEENE, bijw.
 GEEP, V. geepen, (*stekel-
 baars; beste soort van
 koffij*).
 GEER, V. geeren.
 GEEREN, o. w. (*gieren*).
 * BEGEEREN, b. w.
 GEESSEL, M. geesels.
 GREENÁN, b. n. (*hout*).
 HELEN, b. en o. w. (*genezen*).
 § HEEM, O. heemen, (*heim*).
 HEEP, V. heepen, (*snoeimes*).
 HEER, M. heeren, (*meester*).
 HEET, b. n. T. heeter, heetst.
 HEETEN, b. en o. w. (*noe-
 men; heet maken*).

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

BEET, M. beten, (*bijten*).
 BLEKKEN van blijken, o. w.
 DEGEN, M. (*zwaard*) ook in:
 terdege.
 BEDELEN, b. en o. w.
 GENE, aadw. vrn. w. (*die*).
 HELEN, b. w. (*verbergen*).
 HEEREN, O. heren, (*leger*).

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

KEEL, V. keelen, (*strook, plant*).
 KEER, M. keeren, (*maal*).
 BEKEEREN, b. w.
 KEET, V. keeten, (*zoutkeet*).
 KLEED, O. kleeden. kleede-
 ren.
 * KLEEMEN, b. w. (*doen
 kleven*).
 KLEENEN, b. n. van kleen
 of klein.
 KWEEKEN, b. w. (*aankwee-
 ken*).
 LEEBREKEN, b. w.
 LEED, O. zmd. en b. n. leede.
 LEEK, M. leeken.
 LEELIJK, bijv. n. w. T. lee-
 lijk, leelijkst.
 LEEM, O. zmd. leemen. b. n.
 LEEMAN, M. leemannen.
 LEENEN, b. w. (*te leen ge-
 ven*).
 LEEP, b. n. T. leeper, leepst.
 LEEREN, b. w.
 LEEWATER, O.
 LEEZE, V. leezen, (*wagen
 spoor*).
 MEEDE, V. meekrap, (*ge-
 schenkhuur, meedepen-
 ning*).
 MEENEN, b. en o. w.
 * GEMEEN, b. n. T. gemeen-
 ner, gemeenst.
 MEEREN, b. w. (*vastbinden*).
 * MEERENDELS, bijw.
 MEERWAREN, O. zmd.
 MEES, V. meezen.
 MOSKEE, V. moskeën.
 NEER, V. neeren, (*draai-
 kolk*).
 NEET, V. neeten, (*nageltje
 in eene schaar*).

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

KEEL, V. kelen, (*gorgel*).
 ook (*kiel*).
 BEKEREN, o. w. (*overdadig
 drinken*).
 KETEN, V. ketenen, (*ketting*).
 KWEKEN, o. n. (*kwaken*).
 LEDER, of LEER, O.
 LENEN, o. w. (*leunen*).
 LEZEN, o. w.
 MEDE, V. (*honigwater*). ook
 bijw. en voorz.
 MEER, O. meren, (*water*).
 NEREN, V. neren, (*dorsch-
 vloer*).
 NEET, V. neeten, (*in het
 haar*).

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

REED, bijw. gereed, alreede.
 REEDE, V. reeden, (*anker
plaats voor schepen*).
 * REEDEN, b. w. (*toerusten*).
 REEP, M. reepen,
 SCHEEDE, V. scheeden.
 SCHEEF, b. n. T. scheever,
 scheefst.
 SCHEEL, O. scheelen, (*haar-
scheel*).
 SCHEELEN, b. n. (*scheiden*).

 SCHEEN, -V. scheenen.
 SLEE, V. sleeën, (*wilde
pruim*). b. n. (*zuur*).
 sleede. v.
 SNEEKEN, b. w.
 SPEEK, V. spreken.
 SPREE, V. spreek, (*sprei*).
 (*rivier*).
 STEEN, M. steenen.

 STRELEN, b. w.
 STREEM, V. streemen of
 striemen.
 TEEDER, b. n. T. teederder,
 teederst.
 TEEKEN, O. teekenen.
 TEEN, M. teenen, (*toon,
twijg*).
 TEEZEN, b. w. (*pluizen*).
 VEEGE, b. n. (*zieltogend*).
 VEEM, v. en o. veeme, (*ver-
drag van werklieden*).
 (*geheime regtbank in
vroegere eeuwen*).
 VEEN, O. veenen, (*turf*).
 VEETE, V. veede, (*wrok*).
 VEEZE, V. zmd.
 WEED, V. (*plant*).
 WEEK, b. n. T. weeker,
 weekst, (*zacht*).

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

REDE, V. leerrede, verstand.
 REDEN, V. redenen, (*oorsaak*).

 SCHEEL, b. n. T. scheler,
 scheelst, (*gezig*).
 SCHELEN, o. w. (*verschillen*).
 SCHEEL, O. schelen, (*dek-
sels*).
 SCHEENEN, o. w. van schijnen.

 STENEN, o. w. klagen, steu-
 nen.

 VEGEN, b. w. (*schoonmaken*).

 WEEK, V. weken, (*zeven
dagen*).

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

WEENEN, o. w. (*schreijen*).
 WEER, O. weere, (*seel*).
 (*hamel*).
 WEES, M. en V. weezen,
 (*ouderlooze kinderen*).
 WREED, b. n. T. wreeder,
 wreedst.
 ZEEM, O. (*honigraat*). (*scha-*
pen of geitenvel).
 ZEEMLEDER of ZEEMLEER, O.
 ZEEP, V. zeepen.
 ZEEREN, b. en o. w. (*be-*
zeeren).
 ZEEVER, V. (*slijm*).
 ZWEEMEN, o. w.
 ZWEEP, V. zweepen.
 ZWETEN, o. w.

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

WENEN, O. (*stad*).
 WEREN, b. w. (*verdedigen*).
 (*beschutten*).
 WEZEN, o. w. zijn.

Volledige lijst der Grond- en eenige andere woor-
den, welke met oo en derzelve gelijkkluidende, die
met ééne o geschreven worden.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

* ALZOO, bijw. en voegw.
 * BALOORIG, b. n.
 BETOOGEN, w. w. (*bewijzen*).
 BLOOD, b. n. T. blooder,
 bloodst, (*vreesachtig*).
 BLOOT, b. n. T. blooter,
 blootst, (*naakt*).
 BLOOTEN, b. w. (*het haar van*
vellen afschaven).
 * BOOGAARD, M. hoogaarden.
 BOOM, M. boomen.
 BOON, V. boonen.
 BOES, b. n. T. boozer, boos-
 ste, of meest booze.
 BOOT, V. booten.
 BROOD, O. brooden.

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

BETOGEN, verl. dw. van het
 veroud. betiegen, (*bedekt*).

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

DOOD, M. dooden.
DOOF, b. n. T. doover; doofst.
DOOGEN, o. w. (*dulden, mededoo-gen*).
DOOPEN, b. w.
DOOR, M. dooren, (*dwaas*).

DOOS, V. doozen.
DROOGEN, b. w.
DROOM, M. droomen.
DROOPEN, w. w. (*bedruipen*).

FOOLEN, b. en o. w. (*plagen*).
* GALJOOT, o. galjooten.
GENOOT, M. en V. genooten.

GOOCHELEN, o. en b. w.
GOOR, b. n. T. goorder, goorst.
GROOT, b. n. T. grooter, grootst.
HOOG, b. n. T. hooger, hoogst.
HOOP, M. hoopen, (*menigte*).
HOOREN, w. w. (*verstaan luisteren*).

HOOVAARDIG, b. n. T. hoo-
 vaardiger, hoovaardigst.
HOOS, V. hoozen, (*natuur-
 verschijnsel, houten hoos-
 lepel*).
JOOL, M. joolen, (*zotskap*).
* KLEINOOD, O. kleinooden.
KLOOT, M. klooten, (*bol*).
KNOOP, M. knoopen.
KOOL, koolen, (*groente*).
KOON, V. koonen, (*wang*).
KOOPER, M. (*iemand die
 koopt*).

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

DOOR of **DOJER**, M. doren,
 dojers, (*van eijeren*).
DOREN of **DOORN**, M. dorens of
 dorenen, (*geene rozen
 sonder doornen*).

DROPEN, verl. tijd. van het
 w. w. druipen.

GENOTEN, verl. dw. van het
 w. w. genieten.

HOPEN, w. w. (*verwachten*).
HOREN, M. horens, (*jagt of
 waldhoren*).
HOORN, M. hoornen, (*herts-
 hoorn*).
HOORN, O. (*stad*).

HOOS, V. hozen, (*kous*).

KOOL, V. kolen, (*steenkool*).
KOPER, O. zmd. (*metaal*).

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

KROON, V. kroonen.
 §LAVOOR, O. lavooren, (*waschkan*).
 LOOCHENEN, b. w.
 LOOD, O. looden.
 LOOF, b. n. T. loover, loofst, (*moede, gebladerte*).
 LOOGEN, b. w. (*in de loog zetten*).
 LOOM, b. n. T. loomer, loomst, (*zwaar, erg*).
 LOON, M. en O. loonen, (*vergelding voor dienst*).
 LOOP, M. loopen, (*wedloop*).
 LOOVER, V. loovers, (*groente; blaadje van geslagen goud*).
 LOOZEN, V. van loos, (*touw*). (*doortrapt*). (*niet wezenlijk*).
 * GELOOVEN, b. en o. w.
 MOOLIK, M. (*schrikbeeld*).
 MOOR, M. mooren, (*neger*).
 MOOT, V. mooten.
 NOOD, M. nooden.
 * NOODIGEN, b. w.
 NOOT, V. nooten, (*zangnoot*). (1)
 ONNOOZEL, b. n. T. onnoozeler, onnoozelst.
 OOG, O. oog en.
 OOLIK, b. n. T. oolijker, oolijkst.
 OOM, M. oomen.
 OONEN, b. w. (*jongen werken*).
 OOR, O. ooren.
 POOT, V. pooten.

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

LOGEN, V. logens, (*leugen*).
 LOOP, V. lopen, (*maat, voor heen in Friesland*).
 LOVER, M. lovers, (*prijzer*).
 LOZEN, w. w. (*lossen*).
 MORE, V. moor, (*kleedingsstof*).
 NOOT, V. noten, (*vrucht*).
 POTEN, b. w. (*planten*).

(1) Volgens de Verhandeling over de spelling van Professor SIEGENBEEK.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

Poos, V. poozen, (*verpoozen*).
 RINGELOOREN, b. w.
 Rood, roode, b. v. n. T. rooder, roodst.
 ROOKEN, b. en o. w.
 * ROOPAARD, o. (*rolpaard, geschutwagen*).
 ROEMEN, b. w.
 ROOVEN, b. w. (*plunderen*).
 SCHOON, SCHOONE, b. n. T. schooner, schoonst.
 SCHOOT, M. schooten, (*in den schoot werpen*).
 * SCHOOVERZEIL, O. schooverzeilen.
 SLOOP, V. sloopen, (*kussen-sloop, ook afbreken*).
 SLOOT, V. slooten.
 SLOOVEN, w. w. (*afsllooven*).
 SNOOD, SNOODE, b. v. n. T. snooder, snoodst.
 STOOMEN, o. w.
 STOOP, V. stoopen.
 STOOT, M. stooten.
 STROOK, V. strooken, (*ook overeenkomen*).
 STROOM, M. stroomen.
 STROOPEN, b. w. (*rooven*).
 TOOM, M. toomen.
 TOONEEL, O. tooneelen.
 TOON, M. toonen, (*ook aanwijzen*).
 TOOVEREN, b. en o. w.
 TROON, M. troonen.
 * VEINNOOT, M. veinnoten, (*medewerker*).
 VERTOOG, O. vertoogen.
 Voos, VOOZE, b. v. n. T. voozer, voost.
 Zoom, M. zoomen.
 Zoor, ZOORE, b. v. n. T. zoorder, zoorst, (*droog, stram*).

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

Rook, V. roken, (*hooistapel*).
 ROME, O. (*stad*).
 ROOF, V. roven, (*van eene wond*).
 SCHOT, M. schoten.
 SCHOOF, V. schoven, (*korenschoof*).
 SLOPEN, verl. tijd, van slui-
 pen.
 SLOT, O. sloten.
 SLOOF, V. sloven, (*voorschoot*).
 STROPE, STROOP, V. (*siroop*).

Aanmerking. Men moet bij deze lijst voegen :

1°. Alle bijvoegelijke naamwoorden welke op *loos* uitgaan ; als : *goddeloos* , *goddelooze* .

2°. Alle zamengestelde zelfstandige naamwoorden , welke op *genooten* eindigen ; als : *lotgenooten* , *stadgenooten* .

3°. Alle éénlettergrepige woorden van welke de *o* de laatste letter is ; als : *stroof* , *zoo* , *vloof* .

4°. Alle wortelwoorden , waar in de scherplange *o* , door verscheidene medeklinkers gevolgd wordt ; als : *koorts* , *loods* .

Verder kunnen de volgende regels , voor de spelling der zacht-lange *o* dienen.

1^e Regel.

De zacht-lange *o* wordt gebruikt in ongelijkvloeiende werkwoorden ; als : *gesproken* van *spreken* , *gekozen* van *kiezen* , enz.

Uitgezonderd : *koopen* , *loopen* , *stooten* .

2^e Regel.

Die woorden , waarin de *o* met *eu* verwisseld wordt ; als : *logen* (leugen) , *molen* (meulen) , *wonen* (weunen) .

3^e Regel.

De langstaartige werkwoorden ; als : *protelen* , *boteren* , *bekoren* , enz.

Uitgezonderd : *noodigen* , *tooveren* .

4^e Regel.

De woorden , waarin de *o* verkorting of verscherping duldt ; als : *boter* , (botter , butter) , *schotel* (schuttel) .

5^e Regel.

In het meervoud dier woorden , welke in het enkelvoud de scherp-korte *o* hebben ; als : *hoven* (van hof) ,

holen (van hol), *geboden* (van gebod), *broze* (van bros).

6^e Regel.

In woorden van uitheemsche afkomst, welke in het Nederlandsch den klemtoon op de *o* ontvangen; als: *koper*, *mode*, *polen*, *rozen*, *scholen*, enz.

Uitgezonderd: *kroonen*, *toon*, *troonen*.

TWEEDE AFDEELING.

DE OVERIGE KLINKERS EN DE TWEKKLANKEN.

Het onderscheid in de spelling tusschen *ij* en *ei*, is even, als dat van de enkele en dubbele *e* en *o*, op de uitspraak gegrond, welk nog in verscheidene provinciën waargenomen wordt.

Om dit onderscheid te doen kennen, dienen de volgende regels:

1^e Regel.

Schrijf met eene *ij*, de zelfstandige naamwoorden, welke eenen staat, eene waardigheid of eene werking aanduiden; als: *slavernij*, *burgerij*, *bodemeryj*, *drukkerij*.

2^e Regel.

De ongelijkvloeiende werkwoorden, welke in den onvolmaakt verleden tijd en in het verleden deelwoord denzelfden klank aannemen; als: *schrijven*, *schreef*, *geschreven*.

3^e Regel.

De gelijkvloeiende werkwoorden, welke van zelfstandige naamwoorden komen, die met *ij* geschreven worden; als: *bedijken* van *dijk*, *rijmen* van *rijm*.

4^e Regel.

De woorden welke uit andere talen ontleend zijn , en in de oorspronkelijke taal den nadruk op *i* hebben ; als : *gordijn* , *olijf* , *tijger* .

5^e Regel.

Alle woorden in *lijk* uitgaande ; als : *afgrijselijk* , *dwaselijk* , *huiselijk* .

6e Regel.

Schrijf met *ei* alle gelijkvloeiende werkwoorden , welke niet van een zelfstandig naamwoord met *ij* gespeld , afkomen ; als : *verspreiden* , *leiden* , *reizen* .

7e Regel.

De uit de Fransche taal overgenomen woorden , welke in deze den klemtoon op *ai* , *ée* of *é* hebben , als ook die , welke op *té* eindigen , of den uitgang *aine* in *ein* veranderen ; als : *paleis* , *trein* , *liverei* , *Majesteit* , *pastei* , *kapitein* , *balein* .

Het woord *dozijn* is hiervan uitgezonderd .

8e Regel.

De zelfstandige naamwoorden , welke op *heid* en *stein* , en de bijvoegelijke naamwoorden die op *lei* uitgaan ; als : *matigheid* , *Loevestein* , *velertei* , *allerlei* .

9^e Regel.

De woorden waarin *eg* of *ege* in *ei* is zamengetrokken ; als : *dweil* van *dwegel* , *zeil* van *zegel* . enz .

NB. Ter bekorting worden de woorden , welke aan de hierboven genoemde regels kunnen getoetst worden , niet opgegeven ; met uitzondering alleen van den 7^{en} Regel ; kunnende men ten aanzien van een of ander woord , nog eenigen twijfel voedende , of het met *ij* dan wel met *ei* geschreven moet worden en niet in deze en de volgende lijst vindende , gerustelijk besluiten , dat hetzelfde met de klinkletter *ij* geschreven moet worden .

Volledige Lijst der woorden, welke met *ij* enderzelve gelijkluidende, die met *ei* geschreven worden.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

ABDIJ, V. abdijen.
 ANDIJVIE, V. zmd.
 ANIJS, M. zmd.
 ARTSENIJ, V. artsenijen.
 AZIJN, M. zmd.
 BEGIJN, M. begijnen.
 BERIJDEN, b. w. (*een paard berijden*).
 * BEIJ, M. (*de Beij van Tunis*).
 BIJ, V. bijen.
 BIJ, VOORZ.
 BIJBEL, M.
 BIJKANS, bijw.
 BIJL, V. bijlen.
 BIJSTER, bijw.
 BIJZIG, b. n. T. bijziger, bijzigst, (*onstuimig*).
 BLIJ, b. n. T. blijder, blijdst.
 BOMBAZIJN, O. zmd.
 BRIJ, M. zmd. (*pap*). rijstebrij.
 CIJFER, O. en V. cijfers.
 CIJNSBAAR, b. n. (*schatpligtig*).
 * DEIJ, M. (*de Deij van Algiers*).
 DIJ, V. dijën.
 DIJËN of DIJGEN, (*zwellen, uitzetten*).
 DIJK, M. dijken.
 DIJL, V. (*rivier*).
 DIJZIG, b. n. (*somber, nevelachtig*).
 DIKWILS, bijw.
 DOLFIJN, M. dolfinen, *Visch*).

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

BEREIDEN, b. w. (*gereedmaken*).
 BEI, V. beijen, (*besie, bes*).
 BLEI, M. bleijen, (*visch*).
 BREI, van het werk. breijen of breiden.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

DOZIEN, O. dozijnen.
 FABRIJK, V. fabrieken.
 FIJ, tusschenw. (*foei*).
 FIJMELEN, o. w. (*huichelen, femelen*).
 FIJN, b. n. T. fijner, fijnst.
 FIJT of VIJT, V. fijten, (*verzwering*).
 FRANSIJN, O. zmd. (*perka- ment*).
 FLERECIJN, O. ook FLERESIJN, zmd. (*jicht*).
 GALERIJ, V. galerijen.
 GERIJ, O. zmd.

 GERIJF, O. (*gemak*).
 GERIJVEN, b. w.
 GESMIJDE, O. (*kostbare hals- of armversierselen*).
 GETIJDE, O. getijden.
 GEWIJ, O. van wijden.
 GEWIJSDE, O. (*vonnis*).
 GIJBELEN, o. w. (*lagchen met eene poging om zich in te houden*).
 GIJK, V. zeewoord, (*spriet*).
 GIJL, zmd. (*brouwersterm*).

 GIJPEN, o. w. (*zeewoord*).
 op het gijpen (*sterven*)
 liggen.
 GIJZELEN, b. w.
 GRIJN, M. grijnen, (*iemand die grijnt*).
 GRIJNZEN, o. w.
 GRIJS, b. n. T. grijzer, grijst, grijsste.
 HARPIJ, V. harpijen, (*ge- vleugeld monsterdier in de fabelleer*).
 HERMELIJN, O. zmd. (*pels- werk*).

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

FEIT, O. feiten, (*daad*).

GEREI, O. gereide, (*gereed- schap*).

GEWEI, O. (*ingewand*).

GEIL, bijn. nw. T. geiler, geilst, (*walgelijk; vet van het vleesch*).

GREIN, O. zekerestof, ook zeker gewigt.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

Hij, pers. voornw.

HIJZOP, M. zmd. (*plantge-
was*).

JASMIJN, V. jasmijnen.

JAVELIJN, V. javelijnen,
(*kleine werpspies*).

Y, O. (*inham van de Zui-
derzee*).

IJDEL, b. n. T. ijdel, ijdelst.

IJK, M. ijk, (*merkteeke*).

IJKER, M.

IJL, V. (*haast*).

IJL, b. n. (*niet digt, van
stoffen*). T. ijler, ijlst.

IJLEN, o. w. (*in de koorts*).

IJP, M. (*ijpenboom*).

IJS, O. zmd.

IJSÉLIJK, bijw.

IJSSEL, M. (*rivier*).

IJVER, M. zmd.

IJZEGRIM, M. ijzegrims.

IJZEL, M. zmd.

IJZEN, o. w.

IJZER, O. zmd.

KANDIJ, V. zmd.

KARABIJN, V. karabijnen.

KARMOZIJN, O. zmd.

KARNOLIJN, M. karnolijnen,
(*steen*).

KASTIJDEN, b. w.

KATIJVIG, b. n. (*ellendig*).

T. katijviger, katijvigst.

KATRIJN, V.

KNIJF, O. knijven, (*knip-
mes*).

KNIJZEN, o. n. (*zich bedroe-
ven*).

KOMENIJ, V. komenijën.

KONFIJT, V. konfijten.

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

HEI, V. heide. hei! tw.

HEI, V. heijen, (*vrouwtjes
schaap*). (*werktuig om
palen te heijen*).

EI, O. eijeren. ei! tusschenw.

EIK, M. (*eikenboom*).

EIKER, (*vrachtschip*).

EISCH, M. eischen, (*vorde-
ring*).

NB. Strikt genomen, kunnen de-
ze twee woorden niet als
gelijkluidend beschouwd
worden; doch in de *gewone*
uitspraak wordt de *ch* aan
het einde van een woord
weinig gehoord.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

KONIJN, O. konijnen.
 KOPIJ, V. kopijen.
 KORSTWIJL, V. (*scherts*).
 KOZIJN, O. kozijnen.
 KRIJG, M. krijgen, (*oorlog*).
 KRIJGEL, b. n. (*kregel*).
 KRIJSCHEN, o. w.
 KRIJT, O. zmd.
 KRISTALLIJN, O. zmd.
 KRONIJK, V. kronijken.
 KWANSWIJS, bijw.
 KWIJL, V. zmd.
 LATIJN, O.
 LEYDEN, O. (*eene stad*).
 LIJ, V. (*van een schip*).
 LIJDEN, b. en o. w. (*verdra-
gen, uitstaan*).
 LIJF, O. lijven.
 LIJFELIJK, bijv. nw.
 LIJK, O. lijken.
 LIJN, V. en O. zmd.
 LIJN, V. lijnen.
 LIJNWAAD, O. zmd.
 LIJNZAAD, O. zmd.
 LIJST, V. lijsten.
 LIJSTER, V. lijsters.
 LIJVELOOS, b. n.
 MAGAZIJN, O. Magazijnen.
 MEDICIJN, V. medicijnen.
 MIDDELERWIJL, bijw.
 MIDDELLIJN, V. middellij-
nen.
 MIJ, pers. voordw.
 MIJL, V. mijlen.
 MIJNEREN, o. w.
 MIJN, V. mijnen.
 MIJN, bezittelijk voordw.
 MIJT, V. mijten, (*munt-
soort, kaasworm, hout-
stapel*).
 MIJTER, M. (*Bisschopshoed*).

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

LEI, leijen, (*steen*).
 LEIDEN, b. w. (*iemand doen
gaan*).

MEI, M. (*bloemaand*).
 MEIJEN, M. van mei, (*bloem-
bundel*).

MEIN, V. (*rivier*).

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

MUZIJK, V. en O. zmd.
 NIJD, M. zmd.
 NIJGEN, o. w. (*groeten*).
 NIJVER, bijv. nw. en bijw.
 zonder vergr. tr.
 OLIJF, M. olijven.
 OOGELIJK, O.
 PARADIJS, O. paradijzen.
 PATRIJS, M. patrijzen.
 PIJ, V. pijën (*buis met korte
 mouwen*).
 PIJL, M. pijlen (*schicht*).
 PIJN, M. pijnen, (*smart,
 pekboom*).
 PIJP, V. pijpen.
 POLIJSTEN, b. w.
 PRIJ, prijën, (*kreng, slechte
 vrouw*).
 PRIJKEN, o. w. (*pronken*).
 PROFIJT, O. profijten, (*voor-
 deel*).
 RABBIJN, M. rabbijnen.
 RADIJS, V. radijzen.
 RATIJN, O. zmd. (*kleeding-
 stof*).
 RAVELIJK, O. ravelijnen,
 (*bolwerk*).
 RAZIJN of ROZIJN, V. razij-
 nen.
 RIJ, V. rijen, (*reeks, lang*).
 RIJPELEN, o. w. (*met dob-
 belsteenen spelen*).
 RIJGER, M. (*die aanrijgt*)
 RIJK, O. rijken.
 RIJK, b. n. T. rijker,
 rijkst.
 RIJM of RIJP, M. zmd.
 RIJM, O. (*rijmwoord*).
 RIJN, M. (*rivier*).
 RIJS, O. rijzen, (*boomspruit*).
 RIJST, V. zmd.

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

NEIGEN, o. w. (*overhellen,
 dalen*).
 PEIL, O. waterpeil.
 PREI, V. preijen, (*look*).
 PREIJEN, b. n. (*praaijen*).
 REI, M. reijen, (*koor*).
 REIGER, M. reigers, (*vogel*).
 REIKEN, b. w. (*uitstrekken*).
 REIN, bijv. nw. (*zuiver*).
 REIS, V. reizen, (*reisvaar-
 dig*).

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

RIJZEN, o. w. (*opgaan*).
 ROBIJN, M. robijnen.
 SATIJN, O. zmd.
 SAUSIJS, V. sausijzen of saucijzen.
 SCHIJF, V. schijven.
 SCHRIJEN, schrijden, o. w.
 SCHRIJN, V. en O. schrijnen,
 (*kist, kast*).
 SERAFIJN, M. serafijnen,
 (*engel*).
 SLIJ, slijen, (*zeelt*).
 SLIJM, O. zmd.
 SMIJDIG, b. n. (*lenig*). T.
 smij diger, smij digst.
 SOLDIJ, V. soldijen, (*loon*).
 SONTIJD, bijw.
 SPECERIJ, V. specerijen.
 SPIJKER, M. spijkers.
 SPIJL, V. spijlen, (*ijzeren
stang of houten lat*).
 SPIJS, V. spijzen.
 STIJS, V. stijgen, (*een twin-
tig tal*).
 STIJGER, M. stijgen, (*tepaard
stijgen*).
 STIJL, M. stijlen, (*stut,
post*). (*schrifswijs*).
 STRIJD, M. strijden.
 TAPIJT, O. tapijten.
 TIJ, O. tijën, (*eb en vloed*).
 TIJD, M. tijden.
 TIJEN, b. en o. w. (*beschuldi-
gen*). (*heengaan*).
 TIJGER, M. tijgers.
 TIJKAVELN, b. w. (*het tij
berekenen*).
 TIJK, V. en O. tijken, (*bed-
destof*).
 TIJLOOS, V. tijloozen, (*bloem*).
 TIJN, M. zmd. (*kruid*).
 TIJNBOOM, V. tijnen, (*ton*).

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

REIZEN, o. w. (*eene reis doen*).
 SCHREIJEN, o. w. (*weenen*).
 SLEI, V. sleijen, slegel, M.
 (*houten hamer*).
 STEIGER, M. steigers, (*voor
metselaars*).
 STEIL, bijv. nw. (*eene steile
rots*).

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

TRIJN, KATRIJN, V. (*naam*).
 TWIJFELEN, O. W.
 TWIJG, V. *twijgen*, (*loot*).
 TWIJNEN, B. W.
 VENIJN, O. zmd.
 VERLIJDEN, B. W. (*schenken*,
vergunnen).
 VERMIJDEN, B. W.
 VIJAND, M. vijanden.
 VIJF, hoofd telw. vijven.
 VIJG, V. vijgen.
 VIJL, V. vijlen, (*werktuig*).
 VIJLEN, B. W. (*metalen af-*
vijlen).
 VIJVER, M. vijvers.
 VIJZEL, M. vijzels, vijzelen,
 (*stampvat*).
 VLIJEN, B. W. (*schikken*).
 VLIJM, V. vlijmen, (*laatij-*
zer).
 VLIJMEN, B. W.
 VLIJT, V. zmd. (*naarstig-*
heid).
 VRIJ, B. N. en bijw. T.
 vrijer, vrijst, ook af-
 scheidbaar voorz. (*vrij-*
buiten).
 VRIJAADJE, V. zmd.
 VRIJE, V. vrijen, (*vrijheer-*
lijkheid).
 VRIJELIJK, bijw.
 VRIJEN, B. W. (*uit vrijen*
gaan).
 VROLIJK, B. N. en bijw. T.
 vrolijker, vrolijkst.
 WEDERZIJDSCHE, B. N. weder-
 zijds, bijw.

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

TREIN, M. *treinen*, (*spoor-*
trein).
 VERLEIDEN, W. W. (*ten kwade*
voeren).
 VERMEIJEN, W. W. (*verlus-*
tigen, *jeugdig worden*).
 VEIL, O. zmd. (*klimop*,
zekere plant).
 VEIL, bijv. nw. en bijw.
 (*dat te koop is*, *iets veil*
hebben).
 VEILEN, B. W. bij verkoop-
 ingen.
 VLEIJEN, B. W. (*liefskozen*).
 VLEIT, tegenw. tijd van vlei-
 jen.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

WIJ, pers. voornw.
 WIJD, b. n. en bijw. T.
 (*wijder, wydst*).
 WIJDEN, b. n. (*wijder ma-
 ken*). (*toeheiligen*). (*in-
 wijden*).
 WIJDERS, bijw.
 † WIJF, O. wijven.
 WIJK, V. wijken, (*gedeelte
 eenerstad*). (*schuilplaats*).
 WIJKEN, o. w.
 WIJL, v. w. (*doordien*).
 WIJL, V. wijlen, (*oogenblik*).
 WIJLEN, b. n. (*overleden*).
 WIJN, M. wijnen.
 WIJS, V. (*wijze*) wijzen.
 (*toon*).
 WIJS, b. n. en bijw. T.
 wijzer, wijsste.
 WIJSELIJK, bijw.
 WIJTE, V. (*het wijten*).
 WIJTING, V. wijtingen,
 (*visch*).
 WOESTIJN, V. woestijnen.
 WRIJTEN, o. w. (*twisten,
 kibbelen*).
 ZIJDE, V. zijden, (*kant*).
 ZIJDE, V. zmd. (*spinsel van
 zijwormen*).
 ZIJDEWEE, O. (*pleuris*)
 ZIJL, V. zmd. (*water, wa-
 terlozing*). (*ri viertje*).
 ZIJN, hulpww. en voornw.
 ZIJP, V. (*streek in Noord-
 Holland*).
 ZIJPEN, o. w. (*met kleine
 stralen doordringen*).
 ZIJS, O. zijzen, (*vogel*).
 ZWIJDIG, b. n. (*groot, ruim*).

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

WEI, V. zmd. (*hui*). (*van
 de melk*). (*weiland*).
 WEIDEN, b. en o. w. (*gra-
 zen*).
 WEIT, V. zmd. (*tarwe, boek-
 weit*).
 ZEIDE, van zeggen.
 ZEIL, O. zeilen, (*scheeps-
 tuig*).
 ZEIN, V. bijverkorting voor
 zeissen.
 ZEISSEN, V. zeissens of zeis-
 senen, (*om te maaijen*).

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

T. (*zwydiger, zwydigst*).
ZWIJEN, o. w.
ZWIJN, O. zwijnen.

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

Volledige lijst der grond- en andere woorden, welke met ei geschreven moeten worden.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

ARBEID, M. zmd.
BALEIN, V. en O. baleinen.
BEIDE, telw.
BEIDEN, o. w. (*verwachten*).
BEIJEREN, o. w. (*op de klokken spelen*).
BEIJERT of BAJERT, M. (*mengelklomp*).
BEITEL, M. beitelz.
BELEID, O. zmd. (*verstand*).
BEREIDS, bijw. (*reeds*).
BERKENMEIJER, M. berkenmeijers, (*tak van een berkenboom, beker*).
BESCHIED, O. bescheiden.
BLEIN, ook BLAAR, V. bleinen.
BREIDEL, M. breidels, (*bit, gebit*).
BREIDEN, b. w. (*verbreeden*).
BREIJEN, of BREIDEN, b. w. (*strikken, vlechten*).
BREIN, O. zmd. (*de hersenen, verstand*).
DEINING, V.
DEINZEN, o. w.
DREIGEN, b. en o. w.
DWEIL, V. dweilen.
EIGEN, b. b.
EILAND, O. eilanden.
EINDE, O.
EISCHEN, b. w.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

FEILEN, o. w. (*misvatten, den vloer feilen of dweilen*).
FEITEL, V. feitels, (*halsdoek*).
FONTEIN, V. fonteinen.
GALEI, V. galeijen.
GEIJEN, b. w. (*de zeilen optrekken*).
§ GEINSTER, M. geinsters, (*glimmende vonk*).
GEIT, V. geiten.
GELEI, O. geleijen.
GLEISEN, o. w. (*blinken*).
HAKKENEI, V. hakkeneijen, (*paard*).
HAMEI, V. hameijen, (*buitenste hek van eene stadspoort*).
HEIDEN, M. heidenen.
HEIL, O. zmd. (*voorspoed*).
HEIM, HEEM, O.
* GEHEIM, b. n. T. geheimmer, geheimst.
HEINDE, bijw. (*heinde en verre*).
HEINEN, b. w. (*insluiten*).
HEI! HEISA! tusschenw.
KAPITEIN, M. kapiteins.
KARREWEL, V. karreweljen.
KASTELEIN, M. kasteleins.
KEI, keizel, M. keijen, (*kei-steen*).

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

KEILEN, O. enb. w. (*met platte
ronde steentjes werpen*).
KEIZER, M. keizers.
KLAPPEI, V. klappeijen, (*bab-
belaarster, aanbrenghster*).
KLEI, V. zmd.
KLEIN, b. n. T. kleiner,
kleinst.
KLEINOD, O. kleinooden.
KLEINZEN of KLENZEN, b. w.
(*zuiveren*).
KODDEBEIJER, M. koddebei-
jers, (*veldwachter*).
KREITS, V. kreitsen.
LABBEI, V. labbeijen, (*snap-
ster*).
LAKKEI, M. lakkeijen.
LAMPREI, V. lampreijen,
(*zeevisch, jong konijn*).
LAVZI, V. zmd. (*verlof, vrij-
heid*).
LIVEREI, V. livereijen.
MAJESTEIT, V. majesteiten.
MARSEPEIN, M. marsepeinen,
(*suikergebak*).
MEIJE, V. meijerij, v.
§ MEIJER, M. meijers, (*schout,
bewindhebber*).
MEINEED, M. meineeden,
(*valsche eed*).
MEISJE, O. meisjes.
§ PALEI, V. paleijen, (*katrol*).
PALEIS, O. paleizen.
PASTEI, V. pasteijen.
PEINZEN, o. w.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

PLEIN, O. pleinen.
PLEIT, O. pleiten.
PLEISTER, V. pleisters, (*voor
eene wond*). O. (*gips*).
PLEISTEREN of PEISTEREN, o.
w. (*toeven*).
PORSELEIN of PORSTELEIN, zmd.
groente, (aardewerk). o.
RAMMEIJEN, b. w. (*beuken*).
SCHALMEI, V. schalmeijen,
(*speeltuig*).
SCHEIDEN, b. w.
SCHREIJEN, o. w.
SEIN, O. seinen.
SPELEMEIJEN, o. w. (*zich in de
opene lucht vermaken*).
(*den meiboom planten*).
SPREIDEN, b. w.
STEIGEREN, o. w. (*zich op
de achterste pooten stel-
len*).
TREIL, M. treilen, (*touw*).
VALLEI, V. valleijen.
VEILIG, b. n. T. veiliger,
veiligst.
VEINNOOT, VENNOOT, M. vein-
nooten, vennooten.
VEINZEN, o. w.
WEIDSCH, b. n. en bijw. T.
weidscher, meest weid-
sche, (*prachtig*).
WEIFLEN, o. w.
WEIGEREN, b. w.
WEINIG, bijw. T. minder,
minst.

OVER DE TWEEDKLANKEN.

TWEEDKLANKEN zijn versmeltingen van de eene vokaal in de andere, in hetzelfde woord.

Rijkdom aan tweedklanken is eene kenmerkende eigenschap der Nederlandsche taal, welke ook van daar eene eigenaardige zoetvloeiendheid en geschiktheid tot den zang ontleent.

AI en AAI.

Vroeger gebruikte men den korten tweedklank *ai*; thans bezigt men daar voor *ei*; als: *ai!* *ei!* *Mai*, *Mei*. enz.

De verlengde tweedklank *aaï*, met de verdubbeling der klinkletter *a*, wordt door de uitspraak gemakkelijk erkend; als: *baai*, *baaijen*; *gaai*, *gaaijen*, enz.

AU, AAU.

De korte tweedklank *au* en de verlengde *aaü*, met de verdubbeling der klinkletter *a*, leert de uitspraak gemakkelijk onderkennen.

De eerste komt voor in: *dauw*, *klauteren*, *Paus*.

De laatste in: *klaauw*, *raauw*, *naauw*, *blaauw*.

EI.

Over dezen tweedklank is reeds hierboven gesproken.

EU, EEU.

De korte tweedklank *eu* komt voor in: *beuk*, *beurs*, *geur*, *deur*. enz.

De verlengde tweedklank *eeü*, met de verdubbeling der klinkletter *e*, vindt men in de woorden: *spreeuw*, *sneeuw*, *leeuw*. enz.

IE.

Dēzen tweeklank , welke als het ware den klank van de lange *i* voorstelt , vindt men in de woorden : *ziet* , *lied* , *bied* , enz. in tegenoverstelling van den korten klank der *i* in de woorden : *zit* , *lid* , *bid* , enz.

OE.

Deze tweeklank komt voor in de woorden : *hoed* , *boeten* , *ploegen* , enz.

OU.

Deze tweeklank heeft schijnbaar denzelfden klank als *au* , doch bij eene zuivere uitspraak , zal men het onderscheid' wel degelijk hooren ; b. v. *het dauwt* en *hij douwt* , van douwen of duwen (*stooten*) ; *kauw* (*vogel*) , *kouw* (*kooi*).

OOI.

Van dezen verlengden tweeklank bestaat geen korte klank ; hij moet dus altijd met *oo* , en nooit met *oi* geschreven worden.

Men vindt denzelven in de woorden : *dooi* , *fooi* , *plooi* , *ooit* , enz.

UI.

Deze tweeklank wordt gevonden in de woorden : *huis* , *tuit* , *pluim* , enz.

DE DRIEKLANKEN.

De DRIEKLANKEN ontstaan door drie verschillende klinkers in dezelfde lettergreep , welke in éénen galm worden uitgesproken.

IEU.

Dezen drieklank vindt men in de woorden : *nieuw* , *kieuw* , *hieuw* , enz.

OEI.

Deze drieklank wordt gehoord in de woorden: *foei!*
boei, *groei*, enz.

Ook heeft men nog den klank van *iaau*, in het
woord: *miaauw!*

DERDE AFDEELING.
OVER DE MEDEKLINKERS.

De medeklinkers, aldus genoemd, omdat zij een zeker bijgeluid aan de klinkers bijzetten, en daardoor eenigzins den klank der klinkers wijzigen, zijn 17 in getal; als: B, C (in ch), D, F, G, H, K, L, M, N, P, R, S, T, V, W, Z. Zij worden verdeeld in: *enkele* en *zamengestelde*.

De enkele zijn: B, D, F, G, enz.

De zamengestelde aan het begin der woorden zijn: *bl*, *br*, *dr*, *schr*, *wr*, enz. in het midden of einde der woorden, *cht*, *gt*, *ng*, enz.

Verder worden zij naar de wijze waarop zij in den mond gevormd worden, onderscheiden, in:

1°. **LIPLETTERS**, als: B, F, M, P, V, W.

2°. **TANDLETTERS**, als: D, T, S, Z.

3°. **TONGLETTERS**, als, L, N, R.

4°. **KEELLETTERS**, als: CH, G, H, K.

De uitspraak der *lip-* *tand-* *tong-* en *keelmedeklinkers*, kan men duidelijk in de volgende woorden hooren:

LIPLETTERS.

B.	— <i>baars</i> ,	<i>band</i> ,	<i>beer</i> ,	<i>ribben</i> .
P.	— <i>paars</i> ,	<i>pand</i> ,	<i>peer</i> ,	<i>poppen</i> .
M.	— <i>man</i> ,	<i>moed</i> ,	<i>kom</i> ,	<i>vlammen</i> .
F.	— <i>fel</i> ,	<i>fijn</i> ,	<i>dof</i> ,	<i>blaffen</i> .
V.	— <i>vel</i> ,	<i>vijg</i> ,	<i>vast</i> ,	<i>leven</i> .
W.	— <i>wel</i> ,	<i>naauw</i> ,	<i>wouw</i> ,	<i>vrouwen</i> .

TANDLETTERS.

D.	— <i>dak</i> ,	<i>deel</i> ,	<i>daad</i> ,	<i>bedden</i> .
T.	— <i>tak</i> ,	<i>tand</i> ,	<i>touter</i> ,	<i>wetten</i> .
S.	— <i>som</i> ,	<i>sas</i> ,	<i>sinds</i> ,	<i>splitsen</i> .
Z.	— <i>zon</i> ,	<i>wezen</i> ,	<i>zwaard</i> ,	<i>zwoeren</i> .

TONGLETTERS.

L.	— <i>lam</i> ,	<i>lof</i> ,	<i>wolf</i> ,	<i>krullen</i> .
N.	— <i>neus</i> ,	<i>neen</i> ,	<i>kunnen</i> ,	<i>bronnen</i> .
R.	— <i>reus</i> ,	<i>bord</i> ,	<i>leeraar</i> ,	<i>sterren</i> .

KEELLETTERS.

H. — Deze letter moet altijd met ademing uit de keel uitgesproken worden ; als :

Holland, *hof*, *held*, *hoofd*.

K. — *kar*, *kroon*, *klokken*, *keuken*.

G. — *dag*, *oog*, *weg*, *berg*.

dagen, *oogen*, *wegen*, *bergen*.

gaan, *goed*, *geld*, *galg*.

CH. — Deze klank heeft eene scherpere uitspraak dan de *g*, zoo als blijkt in de volgende woorden :

ach, *noch*, *nicht*, *lucht*,

ochtend, *lagchen*, *echt*, *gracht*,

licht, *vrucht*, *wachten*, *kagchel*.

De letter *s* bij de *ch* gevoegd , heeft nog eenen scherperen klank ; als :

visch , flesch , mensch , bosch , vleesch , schip , schoot , schans , schreeuw , landschap .

Tot oefening in de uitspraak van deze moeilijke klanken , vooral voor vreemdelingen , diene het volgende :

Het woudgedrocht vliegt schichtig uit zijne krocht , met heesch geschreeuwden gorgel .

VERWANTSCHAPTE MEDEKLINKERS.

Eenige medeklinkers , worden *verwante* of *verwantschapte* genoemd , omdat zij in aard en vorming gelijk zijn , en alleen in zachtheid of scherpte van uitspraak verschillen . Zij zijn :

de zachte : B , D , G , V , Z .

de scherpe : P , T , CH , F , S .

B en P .

Daar de *B* zacht is , wordt zij zelden gebruikt , om een woord of eene lettergreep te sluiten , behalve in : *abdij , abdis , eb , hebzucht , knibbelen , rob , lubbe* , en zeer weinige andere woorden ; terwijl men met *b* en niet met *p* , de volgende woorden schrijft ; als :

ambt , ambteloos , ambtenaar , konstabel .

De scherpe *p* wordt daarentegen tot sluitletter gebruikt , zoowel achter al de klinkers en medeklinkers , als wel bepaaldelijk achter de zelfstandige naamwoorden , welke op *m* , door éenen of tweeklinkers voorafgegaan , eindigen en als verkleind gebezigd worden ; als : *lap , lamp , kraampje , zeempje , timpje , zoompje , duimpje , enz .*

De *b* en de *p* hebben die eigenschap , dat zij elkan-

der niet kunnen volgen zonder ineen te smelten ; als: *knipbeurs*, *slaapbol*, *stroopbende*, enz.

De *p* wordt nooit in het midden van een woord bij de *b* aangetroffen, dan in een zoodanig, dat zamengesteld is.

De *p* alleen, breekt alle smelting af, zoo als in de volgende regels:

Hij *spr*ingt op en *spr*ingt neêr op het prikken der sporen,
 Hⁱpp^lende en tripp^lende, tripp^lende trap,
 Zoo hinnikt en grinnikt hij bij elken stap,
 En jagend en vliegend langs velden en paân.
 Raakt hij pasjes de grasjes en topjes der blaân.

D en T.

De *d* behoudt men tot sluitletter, in het enkelvoud van die woorden, welke dezelve in het meervoud, of in de daarvan afgeleide woorden behoeven; als:

aard, *aarden*, *aardig*.
brood, *brooden*, *broodeloos*.
land, *landen*, *landelijk*.
tijd, *tijden*, *tijdig*.
stad, *steden*, *stedelijk*.

Men gebruikt ook de *d* in: *iemand*, *niemand*, *rondom*.

De *dt*, als sluitletters vereenigd, gebruikt men tot aanduiding van den tweeden en derden persoon van den Tegenwoordigen en den tweeden persoon van den Onvolmaakt verleden tijd der Aantoonende wijs, in die werkwoorden, welke in de Onbepaalde wijs op *den* uitgaan; *gij vindt*, *hij vindt*, van *vinden*; *gij boodt* van *bieden*.

In alle andere gevallen, moeten de *dt*, tot sluitletters vereenigd, nimmer gebruikt worden.

De *t* wordt gebruikt in de woorden: *mits, mitsdien, vermits, voorts, voortaan, antwoord*, enz.

Ook moet men de *t*, met achtervoeging der letter *s* gebruiken in de volgende woorden; als: *achterwaarts, her- en derwaarts, zuidwaarts, werwaarts, op- en nederwaarts, stouterts*, en dergelijke. Uitzonderingen: *ginds, sinds*.

De woorden welke op *aard* uitgaan zijn hierin niet begrepen; zoo als: *gierigaards, wreedaards, Spanjaards* of *Spanjaarden*.

De *t* is voorts de kenmerkende sluitletter des tweeden persoons van het enkel- en meêrvoud, als ook van den derden enkelvoud, in vele tijden van de Aantoonende wijs der werkwoorden; met uitzondering van den derden persoon enkelvoud, van den Onvolmaakt verleden tijd der Aantoonende wijs; en van den tweeden persoon des enkelvouds van de Gebiedende wijs, als: *gij loopt, hij loopt; gij leerdet, hij leerde*; en in de Gebiedende wijs:

Enkelvoud: *loop, leer*; meêrvoud: *loopt, leert*.

Het spreekt van zelf, wanneer de wortel van het werkwoord eene *t* tot sluitletter heeft, er geen onderscheid tusschen het enkel- en meêrvoud van de Gebiedende wijs bestaat; zoo als: *sluit*, enkelvoudig; *sluit*, meêrvoudig.

De sluitletter *d* of *t* der verleden deelwoorden, kan men gemakkelijk onderkennen, wanneer men slechts aan het verbogene of aan het meêrvoud denkt; bij voorbeeld: *gehoord, gehoorde; gedrenkt, gedrenkte; gewed*, (van wedden) *gewedde*; *gewet*, (van wetten, slijpen) *gewette*, enz.

Vooral lette men op de onderscheidende *d* of *t* bij den tweeden en derden persoon van den Tegenwoordigen tijd eens werkwoords en deszelfs verleden deelwoord ; bij voorbeeld :

Het levenspad door de Voorzienigheid met rozen
BESTROOID , BESTROOIT *de mensch dikwerf zelf met doornen.*

G en CH.

De zachte letter *g* , wordt gebruikt in het enkelvoud van alle woorden , welke dezelve in het meervoud of in de afleiding vereischen ; als : *oog* , *oogen* ; *klagt* , (klagen) ; *vlugt* , (vliegen) ; *gezicht* , (wij zagen, van zien) ; *pligt* , (plegen) ; *magt* , (mogen) ; *regt* , *regel* , (rijgen). enz.

Wanneer de *g* door eene *n* voorafgegaan , en de *l* of *el* gevolgd wordt , dan vorderen de uitspraak en welluidendheid , dat men in de plaats van de *g* eene *k* bezige , b. v. : *aanvankelijk* , *gevankelijk* , *koninklijk* , enz.

Men schrijft *sprinkhaan* en niet *springhaan* ; terwijl het meervoud van het woord *klink* , (zwaard) *klingen* is , in onderscheiding van *klinken* in kousen of aan deuren.

In woorden van twee of meer lettergrepen , waarin de klank der *g* verduubeld wordt , sluit men de eerste lettergreep met *g* , en begint de volgende met *ch* ; b. v. : *bogchel* , *hagchelijk* , *kagchel* , *ligchaam* , *rigchel* , *tigchel* , *logchen* van *loch*.

Uitzonderingen : *diggel* , (stuk van een' gebroken pot) *bagge* , *dagge* , *bigge* , *wigge* , *biggelen* , *waggelen* , *wiggelen* , *zeggen* , *leggen* , *liggen* , *ontzagelijk* , *dreggen* , enz.

Het zal niet ondienstig zijn, ook hier weêr eene lijst van woorden op te geven, waar in de *g* in onderscheiding van de *ch* voorkomt, met overslaan ter bekorting van dezelve, van die woorden, omtrent welker spelling door de aangegeven regels geen twijfel bestaat.

De scherpere *ch* gebruikt men aan het einde van een woord of eene lettergreep, of waar dezelve op den harden medeklinker *t* stuit, in die woorden, in welke de *g*, om de afkomst of het meervoudige derzelve, niet gevorderd wordt; als: *ach!* *kocht* van *koopen*; *zocht* van *zoeken*; *dacht* van *denken*; enz.

De *ch* wordt gebruikt in het enkelvoud van *lagchen*, *kugchen*, *rogchen*, *pragchen*, (gieriglijk bijeenschapen); als: ik *lach*, hij *kucht*, zij *pocht*, men *pracht*.

In het w. w. *schagcheren* blijft de *gch* in het enkelvoud; als: ik *schagcher*, *schagcherde*.

Volledige lijst van woorden, welke met *g*, in onderscheiding van *ch*; moeten geschreven worden.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

BERIGTEN, b. w.

BETIGTEN, b. w.

* BORGTOGT, M. borgtogen. (1).

DIGT, b. n. T. digter, digtst.

DOG, M. doggen, (*hond*).

EGEL, M. egels, (*stekeelvarken*).

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

DICHT, O. gedicht, (*dichtstuk*).

DOCH, voegw. (*echter, maar*).

ECHTEL, M. echels, (*bloedzuiger*).

(1) Professor LAUTS schrijft: *borgtocht*, V. gelijk Zijn Ed. ook onderscheid maakt in *togt* (reis) en *tocht* (windtrek, begeerte, genot).

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

EGGE, V. eggen, (*zelfkant*).
 GEDROGT, O. gedrogten.
 GELAG, O. gelagen, (*drinkgelag*).
 GEREGT, O. geregten, in alle beteekenissen.
 GESLAGT, O. zmd. (*van slagten, slaan*).
 GEWIGT, O. gewigten, (*van wegen*).
 GEZAG, O. zmd.
 HEUGELIJK, b. n. en bijw. T. heugelijker, heugelijkst.
 HERTOG, M. Hertogen.
 HONIG, M. zmd.
 JAGT, O. jagten, in alle beteekenissen.
 KREGEL, b. n. T. kregeler, kregelst.
 LAG, van liggen.
 LIGHT, b. n. T. ligter, ligtst, (*niet zwaar*).
 LOG, b. n. T. logger, logst, (*zwaarwigtig*).
 NOG, bijw. (*daarenboven*).
 NOGTANS, voegw.
 ONTZAG, O. zmd.
 PLEGTIG, b. n. T. plegtiger, plegtigst.
 SLAGTEN, b. w. (*van slaan*).
 TOGT, M. togten, in alle beteekenissen.
 WIGGELAAR, M. wiggelaars, (*wankelaar*).
 WIGT, O. wigten, (*gewicht*).

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

GELACH, O. zmd. (*van lagchen*).
 GESLACHT, O. geslachten, (*het menschelijk geslacht*).
 LACH, M. zmd. (*het lagchen*).
 LICHT, O. en b. n. lichten. T. lichter, lichtst.
 LOCH, O. logchen. (*opening*).
 NOCH, Voegw. (*ontkenning*).
 PLECHT, V. plechten, (*van een schip*).
 SLACHTEN, b. n. (*gelijken naar*).
 WIGCHELAAR, M. wigchelaar, (*voorspeller*).
 WICHT, O. wichten, (*kind*).

Aanmerking. Men voege bij deze lijst al de bijvoegelijke naamwoorden, welke op *ig* uitgaan, als: *droevig, akelig*, enz.

Al de andere in deze lijst niet gevondene woorden,

betrekkelijk de spelling met *g*, worden met *ch* geschreven.

V en F.

De zachte *v* wordt nimmer gebezigd, om een woord of eene lettergreep te sluiten. De *f* waarmede een woord in het enkelvoud sluit, wordt in het meervoud of voor het vrouwelijke geslacht en in de afleiding met de *v* verwisseld; als: *schaven* van *schaaf*; *brave* van *braaf*; *hoveling* van *hof*; *begravenis* van *graven*; *lafenis* van *laven*; *erfenis* van *erveu*; enz.

Men schrijve voorts volgens de uitspraak: *ontvangen*, *ontvonken* en *fonkelen*.

Z en S.

De zachte *z* wordt evenmin als de *v* tot sluitletter gebruikt.

Wanneer bij een woord dat op *s* eindigt, eene andere lettergreep gevoegd wordt, welke met eenen klinker aanvangt, dan verandert men de *s* in *z*; als: *huis* in *huizen*; *kies* in *kiezen*; *aalmoes* in *aalmoezen*; enz.

Uitzonderingen: de woorden welke op *ans* behalve *gans* en *glans* (w. w.) uitgaan, alsmede de volgende:

<i>bruis</i> ,	<i>kers</i> ,	<i>pols</i> ,
<i>dons</i> .	<i>knars</i> ,	<i>prins</i> ,
<i>dvars</i> ,	<i>kous</i> ,	<i>schors</i> ,
<i>frons</i> ,	<i>kruis</i> ,	<i>slors</i> ,
<i>gespens</i> (spooksel),	<i>lors</i> (loeren),	<i>verslens</i> ,
<i>kaars</i> ,	<i>paus</i> ,	

waarin de *s* behouden blijft; dus: *bruisen*, *donsen*, *dwarse*, enz.

Wordt de *s* voorafgegaan door *d*, *k*, *p* of *t*, dan verandert dezelve ook niet; als: *gids*, *reeks*, *rupe*, *koets*.

De uitgang *sel* in *baksel*, *schepsel*, enz. heeft bestendig de *s*.

De bijvoegelijke naamwoorden op *sch* eindigende als bijwoorden gebezigd, worden met *s* geschreven; als: *dagelijks*, *jaarlijks*, enz.

Schrijf met *ss* in het meervoud en in het afgeleide alle woorden welke op eene *s* uitgaan en door eenen korten klinker voorafgegaan worden; als: *assen*, *messen*, *abdissen*, *vossen*, *kussen*, *droessem*, enz.

Het woord *glas* is uitgezonderd; want men schrijft: *glazen*.

VOLLEDIGE Lijst van woorden, welke met *s* in onderscheiding van *z* geschreven moeten worden.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

GLANSEN, M. (*van glans*).
IJSEL, M. rivier.

KIDSEN, b. n. (*eenig vocht, met geweld uit de geslotene lippen, straalswijze uitspuwen*).

LENSEN, van lens V. (*ijzeren spiets*).

SULLEN, b. en o. w. (*den spot drijven*).

Sus! tusschenwerpsel.

SUSSEN, b. w. (*iets stillen*).
VERSIERSEL, O. versiersels (*sieraad*).

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

GLANZEN, b. w.
IJZEL, M. zmd. (*fijn gevrozen regen*).

KIDZEN, b. w. van dezelfde beteekenis als kidsen (1).

LENZEN, b. w. (*ledigmaken; met een fokje zeilen*).

ZULLEN, (*hulpwerkwoord*).

Zus, V. (*zuster*).

Zus, bijn. (*zoodanig, op zulk eene wijze*).

ZUSSEN, V. (*van fijne zus*).

VERZIERSEL, O. verziersels, (*Verdichtsel*),

(1) Volgens de woordenlijst ter aanwijzing van de spelling van Professor SIEGENBEEK.

LIJST van woorden, welke met *sch* moeten geschreven worden.

ASCH, assche, zmd. (<i>verbrande stof</i>).	KUISCHEN, <i>kuisch</i> . b. w. (zuiveren).
BOSSCHEN, bosch. O.	LASSCHEN, <i>lasch</i> , b. w.
BLUSSCHEN, blusch. b. w.	LESSCHEN, b. n. (dorst lesschen).
BRIESCHEN, briesch. o. w.	MUSSCHEN, <i>musch</i> V. (mosch).
DISSCHEN, <i>disch</i> . M.	RUISCHEN, <i>ruisch</i> o. w.
DORSCHEN, <i>dorsch</i> . b. w.	TORSCHEN, <i>torsch</i> , b. n.
DRIESCHEN, <i>driesch</i> . o. w. (dreigen).	TUISCHEN, <i>tuisch</i> o. w. (ruilen, spelen, dobbelen).
DRUISCHEN, <i>druisch</i> . o. w.	VISSCHEN, <i>visch</i> , M.
EISCHEN, b. en o. w.	VORSCHEN, <i>vorsch</i> , o. w. (nasporen).
ESSCHEN, <i>esch</i> M.	WASSCHEN, <i>wasch</i> (reinigen).
FLESSCHEN, <i>flesch</i> V.	WISSCHEN, <i>wisch</i> , b. n.
HIJSCHEN, <i>hijsch</i> , b. en o. w.	
KIKVORSCHEN, <i>kiktorsch</i> . M.	
KRIJSCHEN, <i>krijsch</i> . o. w.	

LIJST van woorden, in de beide voorgaande, betreffende de *s* en *z* niet genoemd, welke op de volgende wijze gespeld moeten worden.

AARZELEN, o. w.	BUNSIING, BORSING. M. <i>bunsiings</i> .
ALLEZINS, bijw.	BRASEM, M. <i>brasems</i> .
ALSEM, M. zmd.	DEESEM, M. zmd. (zuur geworden brooddeeg).
ARSENAAL, O. <i>arsenalen</i> .	DOZIEN, O. <i>dozijnen</i> .
AZIË, O.	DROESSEM, M. zmd. (grond-sop).
AZIEN, M. zmd.	DROEVIG, bijv. nw.
ASPERSIE, V. <i>aspersiën</i> .	DUIZELEN, o. w.
BALSEM, M. <i>balsems</i> .	EENIGZINS, bijw. (eeniger-mate).
BESIEFFEN, b. w.	EZEL, M. <i>ezels</i> .
BEZEM, M. <i>bezems</i> .	FATSOEN, O. <i>fatsoenen</i> .
BEZIGEN, b. w.	FEZIKKEN, O. w. (stilpraten).
BLAZOEN, O.	FRANSIEN, O. <i>fransijnen</i> , (perkament).
BLIKSEM, M. <i>bliksems</i> .	FUTSELEN, o. w.
BLOESEM, M. bloesem.	GEENSZINS, bijw.
BOETSEREN, b. w.	GEESSEL, M. <i>geesels</i> .
BOEZEL, M. en O. (zekere stof om voorschoten van te maken).	
BOEZEM, M. <i>boezems</i> .	
BOMBAZIEN, O. zmd.	

GESAMMEL, O. zmd. (talming, drenteling).	ONNOOZEL, bijv. nw.
GEZAMENLIJK, bijw.	PENSEEL, O. <i>penseelen</i> .
GIJZELEN, b. w.	PERSOON, M. en V. <i>personen</i> .
GRIEZELEN, o. w.	PETERSELIE, V. zmd.
HANZESTEDEN, V. van § hanze, henze, (verbroedering, verbond).	PLANTSOEN, O. <i>plantsoenen</i> .
HERSEN, V. <i>hersens, hersenen</i> .	PORSELEIN, O. zmd. (aardewerk).
HYZOP, (1) M. (plant).	PORSTELEIN, V. zmd. (groente).
HYZOP; (2) V.	PRESIDENT, M. <i>presidenten</i> , (voorzitter).
HORIZON, M. <i>horizont</i> , zmd.	RANTSOEN, O. <i>rantsoenen</i> .
HORZEL, V. <i>horzels</i> (grootte wesp).	RITSELEN, <i>ridselen</i> o. w.
HUTSELEN, b. w.	ROZIJN, RAZIJN V. rozijnen.
JERUZALEM, O.	SAGEN, <i>versagen</i> , o. w. (vreezen).
JEZUS.	SABEL, V. <i>sábels</i> (zwaard).
YSSEL, M. (rivier).	SAFFIER, M. <i>saffieren</i> (steen).
YZEGRIJ, M. <i>yzegrims</i> (knorrig mensch).	SAIZOEN, O. <i>saizoenen</i> .
JOSEPHUS, M.	SALPETER, O. zmd.
JOZEF, M.	SAP, O. sappen.
KANSEL, M. <i>kansel</i> (predikstoel).	SAUSIJS, SAUCIJS, V. sausijzen.
KANSELIER, M. <i>kanseliers</i> .	SEDERT, bijw. en voorzetsel.
KASUIVEL, V. <i>kasuifels</i> (misgewaad).	SIDDEREN, o. w.
KEIZEL, M. <i>keizels</i> .	SIERAAD, O. <i>sieraden</i> .
KEIZER, M. <i>keizers</i> .	SIKKEL, V. sikkels.
KNUTSELEN, b. w.	SINDS, voorzetsel.
KWEZEL, V. <i>kwezels</i> . (geestelijke dochter).	SINGEL, M. <i>singels</i> .
LAZARET, O. <i>lazaretten</i> .	SINTEL, M. <i>sintels</i> .
LESSENAAR, M. <i>lessenaars</i> .	SJORREN, o. w.
MAGAZIJN, O. <i>magazijnen</i> .	SJOUWEN, b. en o. w.
METSELEN, b. w.	SOK, V. <i>sokken</i> .
MOEZEL, M. <i>moezels</i> , (doedelzak, rivier).	SOLDAAT, M. soldaten.
MUZIJK, V. en O. zmd.	SOLDIJ, V. (<i>betaling</i>).
	SOLLEN, b. n. (<i>plagen</i>).
	SOMBER, bijv. nw. T. somberder, somberst.
	SOMNIGE, bijv. nw. en telwoord.
	SOMTIJDS, bijw.

(1) Volgens het woordenboek voor de spelling van Professor SIEGENBEEK.

(2) Volgens dat van Professor LAUTS, aan Professor SIEGENBEEK opgedragen.

SOP of SAP, O. soppen, sappen.	VITSE, V. vitsen. (<i>vrucht tot voedsel voor duiven.</i>)
SUPPEN, O. W.	VIJZEL, M. vizels.
SUIKER, V. suikers,	VUNZIG, bijv. nw. en bijw. T. vunziger, vunzigst.
SUKKEL, M. sukkels. (<i>leuteraar</i>).	WASEM, M. wasems.
SUL, M. sullen.	WEZEL, V. wezels.
SULFER, O. zmd. solfer. (<i>swavel</i>).	WEZEN, O. wezens. ook (<i>zijn hulpw.</i>)
SULLEN, b. en o. w. (<i>den spot drijven, glijden. o. w.</i>)	ZAAIJEN, b. w.
TROTSEREN, TROTSEN, b. w. (<i>tarten</i>).	ZAAK, (<i>uitgang van vele woorden, als: heilzaam, gehoorzaam</i>).
TUSSCHEN, VOORZETSEL.	ZADEL, M. zadels.
TWEEZINS, bijw.	ZATURDAG, M. zaturdagen.
VERMORZELEN, b. w.	ZEFIR, M. zefirs.
VERZIEREN, b. w. (<i>verdichten, uitdenken</i>).	ZWEZERIJK, ZWEESERIJK, V. zwezerikken.
	ZWITSER, M. zwitsers.

Ten opzigte van de overige medeklinkers is aan te merken, dat de *c* voor *a*, *o*, *u*, alsmede voor een' medeklinker den klank van *k* heeft; als: *Cato*, *Codrus*, *Cuba*, *Cleopatra*, *Creta*, enz.

Voor de *e* en *i* heeft zij den klank van *s*; als: *Cicero*, *Cesar*, *Cyprus*, enz.

De *q* wordt als *k* en door *u* gevolgd, als: *kw* uitgesproken; als: *Quintus*, enz.

De *ph* wordt als *f* uitgesproken; als: *Philippus*.

De *th* komt voor in: *Theodorus*, *thans*, *althans*.

De *x* heeft de uitspraak als *ks*, b. v. *Xerxes*.

VERDERE BIJZONDERHEDEN DER SPELLING.

Bij zelfstandige naamwoorden, van werkwoorden afgeleid en op *er* eindigende, alsmede in den vergelijkenden of vergrootenden trap van bijvoegelijke naamwoorden of bijwoorden, wanneer in beide gevallen, onmiddellijk eene *r* den uitgang *er* voorafgaat, voegt men, ter vermijding van den anders daardoor ontstaanden wan-

klank, eene *d* tusschen beide; b. v., *scheerder, gaarder, bedaarder*, enz.

Men schrijve met eene *d* die zelfstandige naamwoorden, welker bijvoegelijke naamwoorden dezelve tot sluitletter hebben; als: *oplettendheid, toegevendheid, oppassendheid*, enz.

Men bezige daarentegen de *d* niet in die zelfstandige en bijvoegelijke naamwoorden, waarin de uitgang er achter de *l* of *n* volgt, als: *feller, vuller, bewoner, opziener*; enz.

Uitgezonderd: *boender, spaander, daalder, kelder, zolder*; enz.

Men lette vooral op de verdubbeling der *d* of *t* in den Onvolmaakt verleden tijd van zulke werkwoorden, welke in de Onbepaalde wijs op *den* of *ten* uitgaan, als: *antwoorden, ik antwoordde; pleitten, ik pleitte; dulden, ik duldde*.

Voorts schrijve men: *allerlei, eenerlei, tweederlei, drierlei, achtderlei*, enz.

Bij de op *aar, ling, nis, lijk* of *loos* eindigende Zelfstandige en Bijvoegelijke naamwoorden, wordt insgelijks, om de welluidendheid, eene *e* voor die uitgangen geplaatst; als: *ambtenaar, schuldenaar, eersteling, erfenis, grafelijk eindeloos*, enz.; terwijl bij sommige ook nog eene *t* gevoegd wordt, b. v. *geburtenis, verbindtenis, beeldtenis, gebindte*, enz.

Uitzonderingen: *geneeslijk, koninklijk, vergeeflijk, verkieslijk*.

Wanneer evenwel de letters *l, n, r*, die uitgangen onmiddellijk voorgaan, dan heeft zulks geen plaats; als: *leeraar, eenling, deernis, begeerlijk, roerloos, doelloos*, enz.

De verkleinwoorden schrijve men altijd zonder de *n* op het einde; als: *zoontje, jongetje*, enz.

De namen van landen worden mede zonder *n* op het

einde geschreven; als: *Hongarije, Turkije, Italië, Spanje, Egypte, België.*

Uitzonderingen: *Denemarken, de Nederlanden, Noorwegen, Pruisen, Saksen, Zweden, enz.*

LIJST van de nog overige grond- en andere woorden, met hunne gelijkkluidende: welke in de voorgaande niet zijn opgenomen.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

ACH! tusschenw. (*van blijdschap*).
AREND, M. arenden. (*vogel*).
BED, O. bedden.
BEURS, V. beurzen, (*geldbeurs; verzamelplaats van kooplieden*).
BID, bidden, b. w.
BIND, binden, b. w.
BOD, O. zmd. (*hetgeen men biedt*).
BOND, van binden, b. w.
BOOD, van bieden, b. w.
BOS, M. bossen, (*bundel*).
BOUD, bijv. nw. T. boudet, (*stout, ondernemend*).
DEUGD, V. deugden.
DRINKEN, b. w. (*zijnen dorst lesschen*) (1).
ECHT, M. zmd. (*huwelijk; zuiver; geloofwaardig*).

(1) Ofschoon niet zuiver gelijkkluidend, is het ter voorkoming van verkeerd gebruik, hier opgenomen.

GELIJKKLUIDENDE
WOORDEN.

OCH! tusschenw. (*van droefheid*).
ARENT, M. (*eigen mansnaam*).
BET, betten, b. w. (*natmaken*).
BEURSCH, bijv. nw. T. beurscher, beurschste, (*week*).
(1)
BIT, bidden, (*vaneenpaard*).
BIND, bindte, gebindte O. bindten, (*gezaagd hout*).
BOT, V. botten, (*visch; niet scherp; dom*).
BONT, O. bonten, (*veelkleurig, pelswerk*).
BOOT, V. booten, (*vaartuig; vrouwen halssieraad*).
BOSCH, O. bosschen, (*van boomen*).
BOUT, M. bouten, (*ijzeren nagel; de bout van een hoen, eenen os*).
DEUGT, van deugen, o. w.
DRENKEN, b. w. (*te drinken geven*).
EGT, van eggen, b. w.

(1) Om dezelfde reden als het woord *eisch* op blz. 24 hier opgenomen.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

EED, M. eeden, (*in eed zweren*).
 ENGELS, O. engelsen, (*oud zilver gewigt*).
 FIOOL, V. fiolen, (*langhalszige flesch*).
 FRANS, M. (*eigen mansnaam*).
 GEBED, O. gebeden.
 GEMOED, O. gemoederen.
 GESCHUT, O. zmd. kanonnen.
 GOD, M. goden (*fabelleer*).
 GRAAD, M. graden, (*trap; gedeelte van den cirkel*).
 HARD, bijv. nw. T. harder, hardst.
 HAVE, V. zmd. (*bezitting*).
 HOUD, van houden b. w.
 KOUD, bijv. nw. T. kouder, koudst.
 KRAB, V. krabben, (*schelpvisch*).
 KRIB, KREB, V. kribben, (*voederbak; boos wijf*).
 KUNNEN, o. w. (*in de magt zijn; vermogen van het ligchaam*).
 LAAD, van laden, b. w.
 LEGGEN, b. w. (*iets nederleggen; de werking*) (1).
 LEVEND, bijv. nw. (*dat leeft*).

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

EET, van eten, b. w.
 ENGELSCH, bijv. nw. (*Engelsch laken*).
 VIOOL, V. violen, (*snaarspeeltuig; bloem*).
 FRANSCH, bijv. nw. (*Fransch boek*).
 GEBET, van Betten, b. w.
 GEMOET, bijw. (*te gemoet komen*).
 GESCHUD, van schudden, b. w. (*bewegen*).
 GOT, GOTH, M. Gotten, Gothen, (*volksnaam*).
 GRAAT, V. graten, (*been van visch*).
 HART, O. harten, (*deel van het ligchaam*).
 HERT, O. herten, (*zeker dier*).
 HAVEN, V. havens (*zeehaven*).
 HOUT, O. houten, (*brandhout*).
 KOUT, M. zmd. (*gemeenzaam gesprek*).
 KRAP, V. krappen, (*varkensrib; voor nauwelijks, pas, en is dan bijv. nw.*)
 KRIP, O. zmd. (*zekere wollen stof*).
 KENNEN, b. w. (*vermogen van de ziel*).
 LAAT, van laten, b. w.
 LIGGEN, o. w. (*wat zelf ligt; de rust*).
 LEVENDIG, bijv. nw. T. levendiger, levendigst, (*vrolijk, woelig*).

(1) Om dezelfde reden als *drinken* en *drenken*, en dergelijke woorden.

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.

- LIET, van laten, b. en o. w.
 LOOT, V. loten, (*scheut van een' boom*).
 MILT, V. milten, (*in het lichaam*).
 MOET, V. moeten, (*vlak; smet; ook van moeten, o. w.*).
 MOSCH, MUSCH, V. musschen, (*vogel*).
 NAAR, VOORZ., (*volgens; het toekomende*).
 NAKEND, bijv. nw. (*het nakende gevaar*).
 OORT, O. (*een vierde deel*).
 PONT, V. ponten, (*schouw, platboomd vaartuig*).
 PLECHT, V. plechten, (*voorste en achterste van een schip*).
 RAAD, RADEN, b. w.
 RAD, O. raderen, (*wiel*).
 ROS, O. rossen, (*paard*).
 SNOOD, bijv. nw. en bijw. T. snooder, snoodst.
 SPELD, V. spelden, (*om vast te hechten*).
 TEGEN, voorzetsel, (*wordt in een' kwaden zin gebruikt: hij is kwaad tegen mij*).
 TOB, TOBBE, V. tobben, (*kuip*).
 TOONEELIST, M. tooneelisten.
 VLIED, van vlieden, b. w.
 VLOOD, van vlieden, b. en o. w.
 VOREN, VOORN, M. vorens. (*visch*).

GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.

- LIED, O. liederen, (*gezang*).
 LOOD, O. looden, (*gewicht; metaal*).
 MILD, bijv. nw. T. milder, mildst.
 MOED, M. zmd. (*dapperheid*).
 MOS, O. zmd. (*plantgewas*).
 NA, voorzetsel, (*achter; het verledene*).
 NAAKT, bijv. nw. T. naakter, naaktst, (*ontkleed*).
 OORD, O. oorden, (*gewest*).
 POND, O. ponden, (*gewicht*).
 PLEGT, V. plegten, (*kusting op een huis*).
 RAAT, V. raten, (*honigraat*).
 RAT, ROT, V. ratten, rotten, (*dier; oneig: een geslepen mensch*).
 ROTS, V. rotsen, (*steenrots*).
 SNOOT, van snuiten b. w.
 SPELT, V. zmd., (*soort van korengewas*).
 JEGENS, voorzetsel, (*wordt in eenen goeden zin gebruikt: hij is beleefd jegens mij*).
 TOP, M. toppen, (*top van een huis*).
 TOONEELIST, M. tooneelisten, (*list of kunstgreep op het tooneel*).
 VLIET, M. vlieten, (*loopend water*).
 VLOOT, V. vloten, (*aantal schepen*).
 VOREN, bijw. (*te voren*).

GROND- EN ANDERE
WOORDEN.VORE, V. voren (*de groeve van het ploegijzer*).WAND, M. wanden, (*muur*).WAS, O. zmd. (*van honig komende*).WED, O. wedden, (*paarden drink- en zwemplaats*).WEE! tusschenw. (*klaag-roep*).WILD, O. zmd. (*gedierte*).

WIND, M. winden.

WIS, bijv. nw. en bijw. T. wissner, meest wisse.

ZEE, V. zeeën.

ZEGEN, M. zmd. (*heil, geluk, voorspoed*).ZEGEN, V. zegens, (*vischnet*).

ZELF, voornaamwoord.

ZEVE, ZEEF, V. zeven, (*om mede te ziften*).ZUIGEN, b. en o. w. (*lurken*).ZWEED, M. (*volksnaam*)GELIJKLUIDENDE
WOORDEN.WANT, voegwoord, (*handschoen; touwwerk*).WASCH, V. wasschen, (*gewasschen linnengoed*).WET, van wetten, (*wetboek; scherp maken*).WE, voornaamwoord, (*verkorting van wij*).

WILT, van willen; b. en o. w.

WINT, van winnen, b. en o. w.

WISCH, van wisschen, (*twijg; stroowisch; vaatdoek*).ZE, voornaamwoord, (*verkorting van zij*).ZEGE, V. zmd., (*overwinning*).ZELFS, bijw., (*in de betekenis van ook*).

ZEVEN, hoofdtelwoord.

ZOGEN, b. w., (*met moeder melk voeden*).ZWEET, O. zmd. (*vocht*).

GELIJKGESCHREVENE WOORDEN.

Even als men in de Nederlandsche taal gelijklijdende woorden aantreft, doch welke in spelling en beteekenis verschillen, zoo heeft men er ook vele, die zonder eenige verandering in spelling noch uitspraak te ondergaan, evenwel meerdere beteekenissen hebben. De hieronder volgende lijst zal daartoe dienen.

AALTJE, (*eigen vrouwennaam; kleine aal; visch*).
z. nw.AANRENGEN, (*aanreiken; veroorzaken; verklikken*).
b. w. onreg.

- AANDOEN**, (*aantrekken; doortrekken; veroorzaken;*
b. w. onreg. *aanranden; gemoedsbeeweging doen ont-
staan*).
- AANGAAN**, (*sterker gaan; een bezoek geven; beginnen;*
b. en o. w. *vaststellen; overeenkomst treffen; vuur-
onreg. ratten; geraas maken; betreffen*).
- AANGEDAAN**, (*aangetrokken hebben; bezigtigd; aange-
verl. dw. van het onreg. b. *rand; verwekt; ontroerd*.*
w. aandoen.
- AANGEVEN**, (*overreiken; opgeven; bij den regter be-
b. w. ongel. *kend maken**).
- AANNEMEN**, (*ontvangen, op zich nemen*).
- b. w. ongel.
- AANSPRAAK**, (*redetoering; eisch; bezoek*).
- z. nw. V.
- AANSTAAN**, (*ergens tegen leunen; niet gesloten; be-
o. w. onreg. *hagen**).
- AANSTELLEN**, (*tegenkanten; in bediening of ambt stel-
b. w. ongel. *len; gedragen**).
- AANTREKKEN**, (*aandoen; aanrukken; naar zich trekken;
b. w. ongel. *verleiden; ten harte nemen; in het be-
lang stellen**).
- AANZIEN**, (*beschouwen; vermogen; achting genieten;
b. w. onreg. *ten aanzien; in vergelijking, of betref-
ook z. nw. O. *fende; ten opzichte***).
- AARD**, (*aarde; inborst; natuur; wijze; soort of ge-
z. nw. M. *slacht**).
- AARDEN**, (*gelijken; tieren; van aarde*).
- o. w. gelijkv.
ook stoffelijk
bv. nw.
- ACHTEN**, (*schatten; opletten; meenen; in waarde
b. w. gelijkv. *houden; eerbiedigen**).
- AFGAAN**, (*afkomen (een berg of trap); afwijken;
o. w. onreg. *ontaarden; verbreken; uit een ambt
treden; verminderen; ontlasting hebben;
vertrekken; ter hand staan**).
- AFGEWEND**, (*ontleerd; verhoed; ter zijde gekeerd*).
- b. w. gelijkv.
- AFLEGGEN**, (*verwijderd zijn; kleeren uittrekken of niet
b. w. gelijkv. *weér dragen; kwijten; overlijden; eed
doen**).
- AFZIEN**, (*afkeer; het gezicht afwenden; verlaten of
b. w. onreg. *opgeven**).

- ARM**, (*deel des ligchaams, ook van eene rivier; niet rijk*);
z. n.w. M. ook
b. i. v. n.w.
- BEGAAN**, (*plegen; betreden; bewogen*).
b. w. onreg.
- BEGEVEN**, (*verlaten; ergens aan beginnen; een ambt geven; uitdeelen*).
b. w. ongel.
- BEKOMEN**, (*verkrijgen; ontvangen; herstellen*).
b. en o. w.
onreg.
- BESCHIEDEN**, (*doen weten; ontbieden; voor het regt dagen; antwoorden; bedachtzaam; ingetogen*).
b. w. gelijkv.
ook b. i. v. n.w.
- BESCHONKEN**, (*dronken; begiftigd*).
verl. dw. van
het ongel. b.
w. beschenken.
- BESTAAN**, (*kostwinning; aanwezig; gelegen zijn; vermaagschapt zijn; ondernemen; plaats hebben*);
b. en o. w. onr.
ook z. n.w. O.
- BETRACHTEN**, (*overleggen, beoefenen, volbrengen; behartigen; doen*).
b. w. gelijkvl.
- DEELEN**, (*gedeelten; verdeelen; planken; deelnemen*).
b. w. gelijkvl.
ook z. n.w. O.
- EFFEN**, (*glad; statig; zonder sieraad; juist uitkomende*).
b. i. v. n.w.
- GAPEN**, (*den mond openen, om te eten; geeuwen; nieuwsgierig ook dom staan kijken*).
o. w. gelijkvl.
- GEBREK**, (*onvolmaaktheid; gemis; nooddrift*).
z. n.w. O.
- GELATEN**, (*niet gedaan; bedaard; schijnen; adergeb. en w. w. ongelaten*).
b. en w. w. ongel.
ook b. i. v. n.w.
- GEVALLEN**, (*naar beneden op den grond of van eene hoogte gezakt; behagen; geschiedenissen of gebeurtenissen*).
verl. dw. van
het ongel. o.
w. vallen; ook
onp. w. w. en
z. n.w. O.
- HEERTEN**, (*heet maken; hieten of noemen; bevelen*).
b. en o. w. gel.
- HEFFEN**, (*opligten; inzamelen (belasting); met gezag eischen*).
b. w. ongel.

- HELLEN, (*nederwaarts hangen ; geneigd zijn*).
- o.w.gelijkvl.
- INLATEN, (*laten in blijven ; laten binnenkomen ; zich*
b. en o. w. *ergens mede bemoeijen ; achterlaten ; in-*
ongel. *voegen ; met iemand in gesprek treden*).
- INLEGGEN, (*plaatsen ; behalen ; betwisten ; groenten enz.*
b. w. gelijkvl. *inleggen of innaken*).
- INTREKKEN, (*inrukken ; herroepen*).
- b. w. ongel.
- JAGT, (*het jagen ; zekere soort van vaarttuig*).
- z. nw. V. en O.
- KEEREN. (*terugkeeren ; afweren ; wenden ; omkeeren ;*
b. en o. w. *besturen*).
- gelijkvl.
- KLINKEN, (*geluid geven ; vast maken*).
- b. en o. w.
- ongel.
- KOZEN, (*liefskosen , onvolm. verl. tijd , meerv. van*
b. en o. w. *kiesen*).
- gelijkvl.
- LAST, (*vracht ; eene zekere hoeveelheid koren ; be-*
z. nw. M. en O. *vel ; nood ; ongelegenheid*).
- LATEN, (*niet doen ; bevelen ; aderlaten ;*
b. w. ongel.
- en gelijkv.
- LUIDEN, (*lieden ; geluid maken met klokken ; behel-*
z. nw. M. b. en *zen*).
- o. w. gelijkvl.
- MAAL, (*keer ; maaltijd ; valies ; koffersak*).
- z. nw. V. en O.
- MANGELN, (*ruilen ; ontbreken ; mengen ; het linnen ,*
b. w. gelijkvl. *enz. op rollen glad maken*).
- NAKOMEN, (*achteraan komen ; volbrengen ; onderhou-*
b. en o. w. *den*).
- onreg.
- NET, (*zindelijk ; sierlijk ; dat wel past ; juist ,*
bijv. nw. en *vischnet*).
- z. nw. O.
- ONDERHOUDEN, (*verzorgen ; in onderhandeling zijn ; met*
b. en o. w. *iemand spreken ; onderdrukken ; volbren-*
onreg. *gen ; nakomen ; den tijd aangenaam door-*
brengen ; ter rede stellen ; in goeden
staat houden).
- ONGELIJK, (*oneffen , onbillijk*).
- z. nw. O. en
bijv. nw.

- OPHOUDEN, (*niet afnemen; openhouden; niet voort-*
 b. en o. w. *gaan; ergens in besluiten; vertoeven;*
 onreg. *uitscheiden; tegenhouden; aan de praat*
houden; herbergen (van dieven, enz.);
ongelegenheden aandoen).
- OPFASSEN, (*dienen; opletten).*
 b. en o. w. gelijk vl.
- RAPEN, (*opnemen; genieten; knollen).*
 b. w. gel. Z. nw. V.
- ROUWEN, (*den rouw aannemen; spijt of leedwezen*
 o. w. gelijk vl. *hebben; wollen stoffen van vlakken zu-*
veren en glad maken).
- RUSTEN, (*van werken ophouden; ergens tegen leu-*
 o. w. gelijk vl. *nen; slapen).*
- SCHEPPEM, (*iets uit niets voortbrengen; putten).*
 b. w. ongel.
 en gelijk v.
- SCHERP, (*goed van snede; puntig; gestreng; bijtend*
 bijv. nw. en *of doordringend; schaarsch; alles wat*
 bijwoord. *men op het geweer zet).*
- SCHOVEN, (*garven; van schuiven).*
 z. nw. V.
- SCHULDIG, (*misdadig; verplicht).*
 bijv. nw.
- SLAAN, (*vechten; bewegen; raden; gissen; slagten;*
 b. en o. w. onr. *geluid dat sommige vogels maken).*
- SLAG, (*stoot; gevecht; verlies; ramp; soort; val-*
 z. nw. M. *deur; geluid).*
- SLUITEN, (*toedoen; passen; eindigen; vaststellen).*
 b. en o. w. ong.
- SLIJTEN, (*verslijten; verkoopen).*
 b. en o. w. ong.
- STAAT, (*van staan; het tegenovergestelde van lig-*
 o. w. onreg. *gen; ligt; is glegen; haakt; verlangt;*
 en z. nw. M. *zal haast; wezen; toestand; regering; rijk;*
vertrouwen of rekening op iemand maken).
- STROOPEN, (*opstroopen (de mouwen); het vel afhalen;*
 b. w. gelijk vl. *rooven).*
- STRIJKEN, (*wrijven; glad maken; laten vallen of*
 b. w. ongel. *zakken).*
- TEENEN, (*toonen van de voeten; mandemakerstienen).*
 z. nw. M.
- TOEGEDAAN, (*gesloten; toegenegen).*
 verl. dw. van
 het onr. b. w.
 toedoen, oek
 bijv. nw.

- TOEGEVEN, (*iets boven de waarde geven ; inwilligen*).
b. w. ongel.
- TORLEGGEN, (*sluiten ; bijleggen ; eene verzameling ma-*
b. w. gelijkvl. *ken ; beloonen ; toewijzen ; ergens staat*
op maken ; benaarstigen ; eenen aanslag
maken).
- TOGT, (*trekking ; koude door eene opening ; on-*
z. n.w. M. *derneming ; reisje*).
- UITDRUKKEN, (*uitpersen , uitspreken*).
b.w. gelijkvl.
- UITLEGGEN, (*wijder maken ; verklaren*).
b.w. gelijkvl.
- UITMAKEN, (*zamenstellen ; ten einde brengen ; schelden*).
b. w. gelijkvl.
- UITVALLEN, (*eeenen uitval doen ; gebeuren*).
o.w. ongel.
- UITVLUGT, (*uitspanning ; voorwendsel*).
z. n.w. V.
- UITVOEREN, (*uitbrengen ; verzenden ; verrigten*).
b. w. gelijkvl.
- VELLEN, (*huiden ; neêrbuigen ; onder den voet wer-*
b. w. gelijkvl. *pen ; afhakken (van boomen) ; uitwijzen ;*
uitspraak doen).
- VERDOEN, (*herdoen ; doorbrengen ; ombrengen (zich*
b. w. onreg. *zelve)*).
- VERDRAGEN, (*geduldig lijden ; toelaten ; van de eene*
b. w. ongel. *plaats naar de andere dragen ; in ver-*
drag treden of overeenkomst treffen ; ver-
bonden).
- VERGEVEN, (*vergiftigen ; kwijtschelden ; niet goed ver-*
b. w. ongel. *deelen*).
- VERHUIZEN, (*van woning veranderen ; sterven*).
o. w. gelijkvl.
- VERKEEREN, (*veranderen ; omgang hebben*).
b. en o. w.
gelijkvl.
- VERZOEKEN, (*smeeken ; verleiden ; noodigen*).
b. w. onreg.
- VINDEN, (*ontdekken ; willen ; afdoen*).
b. w. ongel.
- WANDELEN, (*zich vertreden ; zich gedragen ; gemeen-*
o. w. gelijkvl. *zaam met iemand verkeerren ; verande-*
ren).
- WERK, (*hennep of vlas ; arbeid ; voortbrengsel van*
z. n.w. O. *kunst of van het verstand ; boek ; daad ;*
achting ; wil ; magt ; begeerte).

- WERPEN, (*gooijen*; *jongen ter wereld brengen*, bij
b.w. ongel. *dieren*).
- ZAGEN, (*met de zaag*; *van zien*).
- b.w. gelijkvl.
- ZEKER, (*waar*; *ongenoemd*; *waarlijk*; *veilig*; *schijn-*
bijw. *heilig*).
- ZIJDE, (*kant*; *aanhang*; *bladzijde*; *voortbrengsel*
z. n.w. V. *van zijwormen*).
- ZOGEN, (*voeden*; *verleden tijd van zuigen*).
- b.w. gelijkvl.

VIERDE AFDEELING.

OVER DE UITHEEMSCHEN OF UIT ANDERE TALEN ONTLEENDE, ALSMEDE BASTAARDWOORDEN.

De woorden, welke uit eene andere taal ontleend, en als Nederlandsche gespeld worden, noemt men *uitheemsche*.

Onder deze zijn: *agent*, *artikel*, *dukaat*, *feest*, *feniks*, *glorie*, *kabinet*, *kamer*, *kameel*, *kanaal*, *kantoor*, *karakter*, *klasse*, *kleur*, *kroon*, *persoon*, *schepter*, *singel*, *titel*, *triomf*, enz.

Er zijn echter ook uitheemsche woorden in de Nederlandsche taal in gebruik, welke nog niet als geheel of zuiver Nederlandsch beschouwd, en dus niet geheel overeenkomstig de Nederlandsche spelling mogen geschreven worden; als: *advocaat*, *cachet*, *cedel*, *cel*, *cement*, *cilinder*, *cijfer*, *cimbaal*, *christen*, *collecteur*, *commissaris*, *genie*, *natie*, *oceaan*, *officier*, *procureur*, *request*, *secretaris*, enz. Het is derhalve verkeerd, dat sommige schrijvers, eenige dezer woorden, met eene *k* of *kw* schrijven.

Van deze onderscheidt men nog de eigenlijk gezegde vreemde of bastaardwoorden, welke met verandering alleen van den uitgang, hunne oorspronkelijke spelling behouden ; b. v.: *acte, executie, justitie, vacantie*, enz.

Men moet derzelve gebruik, vooral in den deftigen stijl, zoo veel mogelijk vermijden, en in derzelve plaats die woorden stellen, welke men goede Nederlandsche noemen kan. Evenwel komen er in de taal der Saatkunde, Regtsgeleerdheid, Wiskunde, als ook des Koophandels, des Vestingsbouws en der Kleederdragt, enz., woorden voor, welke bezwaarlijk, zonder langwijlige omschrijving, in Nederlandsche zouden kunnen overgebracht worden, en in zoodanige gevallen is het dan geoorloofd (echter altijd zoo spaarzaam mogelijk), daarvan gebruik te maken.

Omtrent de spelling van vreemde eigennamen is de regel aangenomen, dat men dezelve zoo na mogelijk de oorspronkelijke spelling doe behouden. Zoo schrijven men: *Cato, Codrus, Corinthe, Creta, Mattheus, Timotheus, Rhodus, Phrygië, Phaëton, Phebus*, enz.

Men zondert van deze regel uit zulke eigennamen, welke reeds als inlandsche kunnen beschouwd worden, en waarvan de uitgang geene vreemde herkomst verdraagt; als: *Jozef, Filips, Filip* of *Flip*, enz. De namen *Jacobus, Cornelis, Catharina*, enz., als Nederlandsche woorden gebezigd wordende, gelijk mede *Constantijn, Conradin, Constantinopel*, behooren met *k* en niet met *c* geschreven te worden; dus: *Jakob, Kornelis* of *Kees, Katrijn, Konstantyn, Konradijn, Konstantinopel*, enz.; terwijl ook voor de welluidendheid in sommige woorden, de zachte *z*, in plaats der *s*, welke in de Nederlandsche taal

altijd scherp is, gesteld wordt; als: *Azië*, *Efeze*, *Mozes*, *Jezus*, *Jeruzalem*, *Jozua Jezuit*, enz.

Daar echter de *z* aan de Latijnsche taal vreemd is, moeten alle Romeinsche eigennamen hiervan uitgezonderd worden. Men schrijve *Cesar*, *Cesarea*, enz.

Men vermijde ook in de spelling van vreemde eigennamen, alle bijvoegsels, welke met de regels der Nederlandsche taal niet overeenstemmen; zoo als het plaats en eener *h*, achter oorspronkelijk Hebreuwsche woorden als: *Jehovah*, *Selah*, enz. moete eenvoudig *Jehova*, *Sela*, enz. geschreven worden.

Eindelijk wachte men zich in den gewonen stijl, ten aanzien der uitgangen van vreemde eigennamen, eene dichterlijke vrijheid te gebruiken, schrijvende b. v., *Homeer*, *Pindaar*, *Heleen*, *Minerv'*, *Admeet*, enz., in plaats van: *Homerus*, *Pindarus*, *Helena*, *Minerva*, *Admetus*, enz., daar zulks alleen in buitengewoon lange woorden kan gedaan worden, als: *Vespasiaan*, *Quintiliaan*, enz., bij verkorting van *Vespasianus*, *Quintilianus*, enz.

LIJST DER MEEST GEBRUIKELIJKE

BASTAARDWOORDEN.

ABDICATIE, V. het afstand doen.	woorden zonder zin.
ABDICEREN, V. afstand doen.	ABROGATIE, V. afschaffing.
AB INTESTATO, bijw. uitdr. zonder testament.	ABRUPT, bijw. afgebroken.
ABOLITIE, V. opheffing van straf.	ABSOLVEREN, b. w. vrijspreken.
ABONNEREN, W. w. zich voor bepaalde som verbinden.	ABSORBEREN, b. w. verzwellen.
ABSENTIE, V. afwezigheid.	ABSTRACTO, (in) bijw. uitdr. in het afgetrokkene.
ABSOLUTIE, V. vrijspraak.	ABSTRAHEREN, b. en o. w. aftrekken, in gedachten verdiept zijn.
ABSOLUUT, bijw. volstrekt.	ABSURD, bijw. ongerijmd.
ABRACADABRA, bijw. uitdr.	

- ACCENT, O. nadruk van toon.
- ACCEPTATIE, V. schriftelijke verklaring.
- ACCES, O. toegang.
- ACCESSIT, O. toevoegsel.
- ACCESSOIR, bijw. bijkomend.
- ACCIJS (*accijns*), V. belasting op de levensmiddelen; kantoor voordiebetaling.
- ACCLAMATIE, V. toejuiching; benoeming zonder stemming.
- ACCESSEREN, b. w. aanwassen; te beurt vallen.
- ACCUELLEREN, b. w. ontvangen.
- ACCURAAAT, bijw. naauwkeurig.
- ACHROMATISCH, bijv. naamw. kleurloos.
- A CONTO, bijw. uitdr. op rekening.
- A COSTY, bijw. uitdr. op de plaats naar welke geschreven wordt.
- ACQUIT, O. quitantie; eerste stoot op de biljart.
- ACTE, V. wettig geschrift.
- ACTIE, V. aandeel in eene maatschappij; vervolging in regten; schermutseling.
- ACTIONNEREN, b. w. aanklagen.
- ACTIEF, bijv. nw. werkzaam; dienstdoende.
- ACTUEEL, bijw. werkelijk; tegenwoordig.
- ACTUM, gedaan.
- ADAGIO, (*muz*), bijw. langzaam en zacht.
- ADATO, bijw. uitdr. van den dag af.
- ADDEREN, b. w. bijtellen.
- ADDITIONEEL, bijv. nw. hetgeen naderhand bijgevoegd is.
- ADHAEREREN, b. w. aanhangen; aankleven.
- ADHAESIE, V. aankleving.
- ADI, bijw. uitdr. van den dag der maand (*op wisselbrieven*).
- AD INTERIM, bijw. uitdr. voor eenen tijd lang; middelerwyl.
- ADJOURNEREN, b. w. verdagen; uitstellen op eenen bepaalden tijd.
- ADJUDICEREN, b. w. geregtelijk toekennen.
- ADJUNCT, M. een ieder, die iemand ter ondersteuning in deszelfs ambtsverrigtingen toegevoegd is.
- AD LIBITUM, bijw. uitdr. naar verkiezing.
- ADMISSIE, V. toelating tot aanneming in eene dienst.
- ADMINISTREREN, b. w. besturen.
- ADMODIËREN, b. w. leenen; verpachten.
- ADMONEREN, b. w. vermanen.
- AD NOTAM, bijw. uitdr. eene zaak in gedachten houden.
- AD PATRES, bijw. uitdr. tot de vaders (*gaan*); sterven.
- AD REM, bijw. uitdr. ter zake; gepast.
- ADVENT, M. de aan- of toekomst.
- ADVENANT, bijw. uitdrukking evenredigheid.
- ADVERSARIA, V. boek waarin men alle dingen van verschillende aard optee kent.

- AGENDA**, M. gedenk-of dagboek.
AGENT, M. zaakbezorger.
AGIO, M. opgeld.
AGNAAT, M. bloedverwant.
ALBUM, M. vriendenrol.
ALCOHOL, M. overgehaalde wijngeest.
ALCORAN, M. godsdienstig wetboek der Turken.
ALIBI, bijw. elders.
ALIENA, M. een nieuwe regel.
ALLODIAAL, bijv. n.w. onleenoerig.
ALLOOI, O. inwendige deugd der muntspeciën.
ALLUVIE, V. aanspoeling van land.
ANALGEME, V. vermenging.
ANANUENSIS, M. handlanger, ambtschrijver.
ANBIËREN, o.w. naar iets dingen.
AMBULANCE, V. veld-hospitaal.
AMENDEMENT, O. verbetering.
AMICE, M. vriend!
AMICISSIME, M. beste vriend!
AMUNITIE, V. krijgsvoorraad.
ANNESTIE, V. vergeving.
AMORTISEREN, b. w. voor nietig verklaren.
AMPLIATIE, V. vermeerdering.
AMPUTEREN, b. w. afzetten van ledematen.
ANALOGIE, V. overeenkomst.
ANALYSEREN, b. w. ontleden; oplossen.
ANARCHIE, V. regeringloosheid.
ANGUISEREN, b. w. kortstaarten (*paarden*).
ANNEXEREN, b. w. aanhechten.
ANOMALIE, V. onregelmatigheid.
ANONYM, bijv. n.w. name-loos.
ANTICIPATIE, V. vervroeging.
ANTI-PATHIE, V. afkeerigheid.
APOCRIJF, bijv. n.w. verborgen.
APOSTERIORI, bijw. uitdr. van achteren, uit de onder-vinding.
APPEL, O. beroep op hooger; oproeping der krijgslie-den door trompet of trommel.
APPENDIX, V. aanhangsel.
APRIORI, bijw. uitdr. van voren af, vooraf.
ARBITER, M. scheidsman.
ARCADEN, V. boog gewelven tusschen pilaren.
ARCHIEF, O. bewaarplaats van belangrijke geschrif-ten.
ARGUMENT, O. bewijsreden.
ARISTOCRATIE, V. overheer-schend bewind van aan-zienlijken.
ASPIRANT (*aspirant*), M. aanspraakmaker op een ambt.
ASSIGNAAT, M. papier geld.
ATHEIST, M. godverzaker.
ATHLETISCH, bijv. n.w. wor-stelkundig.
ATELIER, O. Werkplaats.
AUCTIE, V. opveiling; open-bare verkooping.
AUTO-DA-FÈ, O. ketterver-branding.
AUTOORAAT, M. alleenheer-scher.

- AUTOGRAPHISCH, bijv. nw. eigenhandig.
- AUTOMAAT, M. zelfwerkend kunstwerktuig.
- AVANCE, V. voorschot.
- AVARY, V. zeeschade.
- AXIOMA, M. algemeene grondstelling; eene klaarblijkelijke waarheid.
- AVE, wees gegroet (*ave Maria, de engelen groet aan Maria*).
- BAGNO, M. slaven-gevangenis.
- BALLADE, V. dansgezag; gedicht; tegenwoordig met *romance* verwisseld.
- BALLOTTEREN, b.w., door middel van balletjes of boontjes stemmen, tot verkiezen of verwerpen.
- BANCO, M. bank, bankgeld.
- BANKET, O. prachtig gastmaal; opgehoogde weg achter eene borstwering; suikergebak.
- BARBARISMUS, M. taalfout; wanspraak.
- BARRIERE, V. traliehek; grens.
- BASIS, V., grondslag.
- BASSETAILLE, M. tenorstem.
- BASTION, V. bolwerk.
- BATONNEREN, b. w. de regels onderschrappen.
- BELIAL, M. deugniet.
- BENEFICE, M. voorregt; voorstelling in den schouwburg, ten voordeele van een' bijzonder persoon.
- BIBLIOGRAPHIE, V. boekbeschrijving.
- BIBLIOTHECARIS, M. opzigter eener boekerij.
- BIGANIE, V. tweewijverij.
- BIGOT, bijv. nw. bijgeloovig.
- BIOGRAPHIE, V. levensbeschrijving.
- BIVOUC, O. bij- of nachtveldwacht, in de opene lucht.
- BLANC-BEC, M. baardeloze knaap, jonge wijsneus.
- BLANCO (*in*), bijw. uitdr. wit of ingevuld,
- BLOKKADE, M. omsingeling.
- BON, M. schriftelijk bewijs, dat iets goed en geldig is; aanwijzing op iets.
- BONIS (*in*), bijw. uitdr. van geld voorzien.
- BONTON (*m*), manieren van wel opgevoedemensen.
- BORDEREL (*bordereau*), M., muntsoort briefje; uittreksel uit eene rekening.
- BOTANOGRAFIE, V. plantbeschrijving.
- BOUFFANTE, V. lange wollen doek om den hals als das.
- BRAVO, bijw. treffelijk.
- BRAVISSIMO, bijw. voortreffelijk.
- BROCHEREN, b. w. innaaijen.
- BROCHURE, V. een vlugtig geschrift; blaauwboekje.
- BRUTO, bijv. nw. onzuiver.
- BUDGET, O. staatsbegrooting.
- BULLETIN, O. dagberigt.
- BURALIST, M. iemand die aan een bureau is.
- CABAAL, O. KABAAL, aanhang.
- CALANGEREN, b.w., beboeten.
- CANTATE, V. een groot zamengesteld zanggedicht.
- CAPTIE, V. tegenstribbeling.
- CARAFFE, V. tafelflesch.
- CARGA, V. scheepsloading.

- GARGADOOR**, M., scheepsma-
kelaar.
CAROUSSEL, ridderspel; rij-
baad; mallemlen.
CASINO, O. gezelschapshuis.
CASU, bijw. door toeval.
CASU QUO, bijw. uitdr. in
welk geval ook.
CASUEEL, bijw. toevallig.
CATEGORIE, V. afdeeling.
CATHEDER, M. leerstoel.
CAVEREN, b. w. waarborgen.
CHARTER, O. wetboek; oude
oorkonde.
CHEMICALIËN, V. scheikundig
bewerkte waren.
CIRCA, bijw. omtrent.
CITO, bijw. schielijk.
CIVIEL, CIVILE, bijv. nw.
burgerlijk; goedkoop.
CLAUSULE, V. beding.
CLIENT, M. verzorgeling.
CLIMAX, O., opklimming.
COGNITIE, V. het onderzoek
eener zaak.
COGNOSSEMENT, M. zeevracht-
brief.
COLLATIE, V. begeving van
een ambt.
COLLATION, V. koud geregt.
COLLATIONEREN, b. w. schrif-
ten vergelijken.
COLLEGA, M. ambtgenoot.
COMBINEREN, b. w. vereeni-
gen,
COMMANDITE, M. een heime-
lijke handelsgenoot.
COMMENTARIE, O. uitlegging,
verklaring.
COMMISSAAL, M. dischgenoot.
COMPENSATIE, V. schadeloos-
ling.
COMPETENT, bijv. nw. be-
voegd.
COMPILATIE, V. een zamen
geraapt stuk.
COMPLEXIE, V. lichaams-
gestel.
COMPLICEREN, b. w. ingewik-
keld maken.
COMPONEREN, b. w. zamen-
stellen.
COMPROMITTEREN, b. w. in ge-
vaar brengen.
COMPTABEL, bijv. nw. verant-
woordelijk.
COMPTANT, bijw. in gereed
geld.
CONCEPT, O. ontwerp, plan.
CONCILIE, O. kerkvergade-
ring.
CONNIVENTIE, V. begunsting,
oogluiking.
CONSONMATIE, V. verbruik
van waren.
CONSONNÉ, M. krachtige
bouillon.
CONSORTEN, M. medewerkers.
CONSUMEREN, b. w. verteren.
CONTESTATIE, V. betwisting.
CONTINGENT, O. aandeel.
CONTUBERNAAL, M. zamenwo-
nen bij studenten.
CONTUMACIE, V. weerspan-
nigheid; verstek.
CORDAAT, bijw. regtscha-
pen.
CORPS DIPLOMATIQUE, O. de
gezamenlijke vreemde
gezantschaps-agenten.
CORPUS DELICTI, O. zichtbaar
bewijs eener misdaad.
CORPUS JURIO (*codex*), O.
wetboek.
COUP DE MAIN, M. overrom-
peling.
COURTAGIE, V. makelaars-
geld.
CRATER, M. trechter van
eenen vulkaan.

- CRIMINELE, bijv. nw. lijfstraffelijk.
- CUSTOS, M. wachter, oppasser.
- DATO, M. op den gezegden dag.
- DEBATTEN, O. woordwissingen.
- DEBET, bijw. hij is schuldig.
- DEBOUCHÉ, O. uitweg voor waren.
- DECONTENANCEREN, b. w. iemand van zijn stuk afbrengen.
- DECORUM, O. het welvoegelijke.
- DELATIE, V. aanbrengring.
- DELINQUENT, M. misdadige.
- DEMOCRATIE, V. volksregering.
- DEPÊCHES, V. brieven van het gouvernement.
- DEPONEREN, b. w. in bewaring stellen.
- DEPOT, O. bewaarplaats.
- DESPERAAT, bijv. nw. en bijw. wanhopend.
- DIARRHAEA, V. buikloop.
- DICTEREN, b. w. voorzeggen om na te schrijven; in de pen geven.
- DILIGENCE, V. postwagen of wagenkoets.
- DILIGENTIE (TER), ter spoedige uitvaardiging van.
- DISTRICT, O. gebied.
- DIXI, bijw. ik heb gedaan; ik heb gezegd (*aan het slot eener redevoering*); dit is mijne meening.
- DOCUMENT, O. bewijs, oorkonde.
- DOMICILIËREN, b. w. woonplaats kiezen; met er woon vestigen.
- DON GRATUIT, M. vrijwillige gift.
- DORSO (*in*), op den rug, op de omgekeerde zijde.
- DOSIS, V. gift; hoeveelheid.
- DOUBIÈRE, DOUBAÏRIÈRE, V. weduwe (*van aanzienlijke geboorte*).
- DOUCEUR, V. verval, drinkgeld.
- DUBITEREN, o. w. twijfelen.
- DUODECIMO, in twaalfen; klein formaat van gedrukte bladen.
- DUPE, gemeensl. bedrogene.
- DUPLO (*in*), dubbel; in tweeën.
- DUPLIEK, O. een beantwoording- of verweerschrift.
- DYNASTIE, V. stambuis.
- EDICT, O. vorstelijk openbaar bevel.
- ELIGIE, V. een weemoedig gedicht.
- ELITE, V. de keur, kern, bloem.
- ELIXER, O. zamengesteld kooksel.
- ELUDEREN, b. w. uitwijken, ontgaan.
- ELYSIUM, EL DORADO, O. paradys.
- EMANCIPATIE, V. Meerderjarig-verklaring; vrijverklaring van slavernij.
- EMBARGO, O. beslag op schepen en scheepswaren; scheepsarrest.
- ENDOSSEREN, b. w. eenen wisselbrief overdragen, met een op den rug geschreven order, om denzelfden aan toonder te betalen.
- ENTREPÔT, O. stapelplaats.

- EPISODE**, M. inlassching; tus-
schenverhaal of tusschen-
gezag.
- ERGO**, voegw. derhalve, ge-
volgelyk.
- ERRATA**, M, lijst van druk-
feilen.
- ETIQUETTE**, V. opschrift op
flesschen, enz.; hoofsche
manier.
- EXHIBEREN**, o.w. overleggen;
overhandigen.
- EXPEDIËREN**, b.w. verzenden.
- EXPEDIËT**, bijw. schielijk.
- EXPIREREN**, o.w. verschijnen
(*huur*).
- EXPOSITIE**, V. tentoonstelling.
- EXPRESSE**, M. afzonderlijke
renbode.
- EX TEMPORE**, bijw. uitdr. voor
de vuist.
- EXTRACT**, O. uittreksel.
- EXTRAJUDICIËEL**, bijv. nw.
buitengeregelyk.
- FECIT**, (*hij*) heeft (*het*) ge-
maakt.
- FAC SIMILE**, O. schrift, waarin
de hand des schrijvers
zeer gelijkend nagemaakt
is.
- FACTUM**, M. daadzaak; voor-
stelling eener zaak vóór
den regter.
- FACTUUR**, lijst of rekening
van verzondene waren.
- FACULTEIT**, V. collegie van
professoren; regt; ver-
mogen.
- FAILLEREN**, o.w. ophouden te
betalen.
- FIAT**, bijw. het geschiede.
- FIDEI COMMIS**, erfmaking;
vruchtgebruik.
- FIDUTIE**, V. vertrouwen.
- FINANCIËN** (*finantiën*), V.
geldmiddelen, staats-in-
komsten.
- FLUCTUEREN**, o. w. vloeijen;
wankelen.
- FORMA** (*pro*), bijw. uitdr. in
schijn.
- FORNEEL**, bijw. behoorlijk.
- FRAC**, M. mans sluitrok, met
eene rij knopen.
- FRAGMENT**, O. stuk, brok.
- FRANCO**, bijw. vrachtvrij.
- FREULE**, V. jonkvrouw.
- GASTEREREN**, o.w. smullen.
- GENIUS**, M. beschermgeest;
engel.
- GOVERNO** (A), tot narigt.
- GRATIFICATIE**, V. te gemoet-
koming.
- GRIFFIER**, M. geregtschrijver.
- GYMNASIUM**, O. openbare be-
voorregte school.
- GYMNASTIEK**, V. leer der lig-
chaamsoefeningen.
- HIEROCRATIE**, V. priester-re-
gering.
- HIEROGLYPHE**, V. beeldspraak.
- HOERRAH! HURRAH!** (*Russisch*)
HOEZEE! tusschenw. vreug-
de-geroep, zoo van
scheepsvolk als soldaten.
- HOMOGEEN**, bijv. nw. gelijk-
aardig.
- HOMOLOGEREN**, b.w. goedkeu-
ren; toestemmen.
- HONOREREN**, b.w. eenen wis-
sel aannemen.
- HYDRA**, slang; een kwaad dat
dreigender wordt, hoe
meer men het tracht af te
wenden.
- HYMNE**, gezang of gedicht ter
eere van God; verheven
lied op vorsten en helden.
- HYPERBOLISCH**, bijv. nw. on-
geloofelyk.

- HYPOTHEMUSE**, de langste zijde van eenen regthoekigen driehoek.
- HYPOTHESIS**, V. onderstelling.
- INDIOT**, M. een onwetende; botterik; onnoozele hals.
- IDYLLE**, V. herdersdicht, minnedicht.
- ILlico**, bijw. terstond.
- ILLUDEREN**, **ELUDEREN**; b. w. verijdelen; ontwijken.
- ILLUSIE**, V. misleiding; verblinding.
- IMMEDIAAT**, bijw. onmiddellijk.
- IMMOBIEL**, bijv. nw., niet tot den oorlog uitgerust.
- IMPONEREN**, b. w. indruk maken, zich doen gelden.
- IMPROVISEREN**, b. w. verzen voor de vuist of onvoorbereid uitspreken.
- INCARNAAT**, bijv. nw. vleeschkleurig.
- INCOGNITO**, bijw. onbekend.
- INDEX**, M. bladwijzer.
- INDIVIDU**, M. bijzonder mensch of persoon; eenling; enkeling.
- INGENIEUR**, M. vesting- of waterbouwkundige.
- INGENIEUS**, bijv. nw. vernuftig.
- INSINUEREN**, b. w. waarschuwen.
- INSOLVENT**, bijv. nw. onvermogen om te betalen.
- INSPIREREN**, b. w. inblazen; in verrukking brengen.
- INTENDANT**, M. opziener.
- INTERMEZZO**, tusschenspel.
- INVENTARIS**, M. boedelbeschrijving.
- JALOUSIËN**, tralievensters, waardoor men zien kan, zonder gezien te worden.
- JUSTIFICEREN**, b. w. regtvaardigen.
- KABAAL**, O. geheim verbond; aanhang.
- KADASTER**, O. grondopmeting.
- KALANDISIE**, V. nering.
- KOMMIESBROOD**, O. soldatenbrood.
- KRITIEK**, V. Beoordeeling.
- LACONISCH**, bijv. nw. kort en bondig.
- LECTUUR**, V. het lezen, de lezing.
- LEGES**, verordeningen; bepaalde verdiensten voor zekere werkzaamheden.
- LIAS**, V. een band of pakket schriften.
- LIBEL**, O. smaadschrift.
- LIBERAAL**, bijv. nw. vrijvolksgezind; milddadig.
- LINGUIST**, M. een kenner van talen, taalkundige.
- LOCAAL**, O. en bijv. nw. eene plaats; plaatselijk.
- LOGE**, V. zitplaats in den schouwburg; beslotene kamer der vrijmetselaars.
- LOGNEREN**, b. w. begluren.
- LOGNETTE**, V. zakkijkertje.
- LOUPE**, V. handvergrootglas.
- LUCRATIEF**, bijv. nw. winstgevend.
- LYCEUM**, M. eene hoogschool, waar de leerlingen tot geleerden opgeleid worden.
- MANDAAT**, O. bevel, volmagt, verordening.
- MARGINE (IN)**, op den rand.
- MARINEREN**, b. w. inzouten, inmaken.

- MAXIMUM**, O. het grootste; hoogste verkoopprijs.
MEDIATIE, V. bemiddeling.
MINIEK, V. gebarensleer.
MINIMUM, O. het kleinste; laagste verkoopprijs.
MISSIVE, V. brief.
MONOPOLIE, M. alleenhandel.
MUTATIE, V. verandering, verplaatsing.
NAÏF, bijv. nw. natuurlijk; ongedwongen.
NOLENS VOLENS, bijw. uitdr. goed- of kwaadwillig.
NOMINAAL, bijv. nw. in naam.
NUMERAIR, bijv. nw. O. naar het getal; het bare geld.
OBLATIE, V. liefdegift.
OCTAVO (IN), een vel in achten; 8vo.
OCTROOI, O. vergunning.
OFFENSIEF, bijw. aanvallend.
OFFICIE, V. ambt.
OFFICIËEL, bijv. nw., tot de dienst behoorende; ook van een berigt sprekende, waarop men zich verlaten kan.
OFFICIEUS, bijv. nw. dienstvaardig; van ambtswege.
OFFICIO (EX), van ambtswege.
OLOGRAFISCH, bijv. nw. een testament, door den testateur geheel met eigene hand geschreven.
ONEREUS, bijv. nw. bezwaarlijk.
ORGAAN, O. werktuig der zinnen; een persoon, van wien men zich als middel bedient, om aan een' ander zijn' wil bekend te maken, of een oogmerk te bereiken.
- ORTHODOX**, bijv. nw. regtzinnig.
PAMFLET, O. schotschrift.
PANIQUE (terreur), V. onverwachte maar ongegronde schrik.
PARADOX, bijv. nw. wonder spreukig; met de gewone leer en meening strijdig.
PARAPLUIE, M. regenscherm.
PARASOL, M. zonnenscherm.
PARAVENT, M. windscherm.
PARAVERSE, M. stortregenscherm.
PARODIËREN, b. w. een gedicht veranderen, navolgen; iets tot spot nabootsen.
PARVENU, M. gelukskind; die van niets tot iets gekomen is.
PATOIS, O. gemeene of boerentaal.
PATRIMONIAAL, bijv. nw. van de ouders herkomstig; vaderlijk.
PECUNIA, O. geld; vermogen; _have.
PERCEELSGEWIJZE, bijw. kadaaster (*schatting-register*).
PERIODE, M. tijdkring, tijdvak; volzin in eene rede.
PERIODIEK, bijv. nw. na bepaalde tijden verschijnende.
PERFAS ET NEFAS, op half eerlijke en oneerlijke wegen.
PER SALDO, na afrekening.
PETITIE, V. verzoekschrift.
PRAËTON, M. eene soort van wagen, die geheel of gedeeltelijk open is.

- PHLEGMATIEK**, bijv. n.w. koelbloedig.
PLUS MINUS, bijv. uitdr. meer of min.
POLIS, V. verzekerbrieff.
POLICIE, V. burgerlijke- of stadsregering.
PORTEFEUILLE, M. brieven-tasch.
POSITIEF, bijv. n.w. en bijv. bepaald; stellig.
PRIMITIEF, bijv. n.w. oorspronkelijk.
PRIVATIEF, bijv. n.w. uitsluitend, afzonderlijk.
PROBEREN, b. w. beproeven.
PROCURATIE, V. volmagt.
PROMPT, bijv. n.w. en bijv. stipt; gezwind,
PROSIT! wel bekomme het u!
PROSODIE, V. toonmeting, maatklank.
PROVENU, M. winst, opbrengst.
PROVISIE, V. voorraad; af-trekking van eene som, voor gedane moeite.
PROVOCEREN, b.w. uitdagen; tergen.
PUNCTUATIE, V. zin- of schei-teenen plaatsing.
QUALITEIT, V. hoedanigheid eigenschap.
QUANTITEIT, V. hoeveelheid.
QUARANTAINÉ, V. veertigtal proefdagen in pesttijd.
QUASI, bijv. even als of, gelijk.
QUEUE, V. de stootstok in het biljartspel.
QUID PRO QUO of **QUI PRO QUO**, M. misslag, verzien, mis-verstand; verwisseling.
RADICAAAL, bijv. n.w. inge-worteld, oorspronkelijk.
- RATIFICEREN**, b. w. bekrach-tigen.
RECETTE, V. ontvangst.
RECLAMEREN, b.w. terugvor-deren.
REDACTEUR, M. drukbezor-ger; schrijver van een dagblad,
REMISE, V. overmaking van geld; wagen- of koetshuis.
RENDEZVOUS GEVEN, iemand ergens bestellen; eene plaats van samenkomst afspreken.
REQUEST, O. smeek- of ver-zoekschrift.
RESERVE (IN), in voorraad; terzijde; achterhoede.
REUSSEREN, o. w. welslagen; gelukken.
RHEUMATIEK of **RHUMATIEK**, bijv. n.w. met zinkingen gekweld; vochtig; vloei-jend.
ROMANESK, bijv. n.w. onwaar-schijnlijk; overdreven; avontuurlijk.
ROMANTISCH, bijv. n.w. dich-terlijk; schoon; bekoor-lijk; betooverend.
ROUTINE, V. ervarenheid; vaardigheid; langdurige behandeling.
RUBRIEK, O. afdeeling; het met rooden inkt geschre-ven opschrift.
SARCASTISCH; bijv. n.w. bij-tend, stekelig,
SATIRE, V. hekel- schimp-of spotschrift.
SERENADE, V. avond- of nacht-muziek.
SERIE, V. reeks, orde.
SOLIDE, bijv. n.w. braaf, hecht.

- SPECIFICEREN**, b.w. stuk voor stuk opgeven.
- SPECIMEN**, proefstuk *of* werk.
- SPLEEN**, O. kwade luim, milt-zucht.
- STATIEUS**, bijv. nw. prachtig, pronkend.
- STATISTIEK**, bijv. nw. staat-huishoudkundig.
- STATU QUO**, denzelfden stand.
- STATUTEN**, wetten, verordeningen; voorschriften van eene stad.
- STOICIJSCH**, bijv. nw. standvastig; ongevoelig; streng.
- SUBALTERNE**, bijv. nw. ondergeschikt.
- SUBORDINATIE**, V. ondergeschiktheid.
- SUB ROSA**, onder de roos; in het vertrouwen.
- SUBSIDIE**, V. ondersteuning; onderstandgelden.
- SUBSTITUUT**, M. een in de plaats gestelde
- SUCCESSIE**, V. ambts- of erfvolgving.
- SUPPLEANT**, M. plaatsvervanger,
- SUPPLIANT**, M. aan- *of* verzoeker.
- SUPPONEREN**, b.w. vooronderstellen.
- SURNUMERAIR**, M. iemand die boven het gewone getal van beambten is aangesteld.
- SURPLUS**, O. het overschot.
- SUSTENEREN**, b. w. van gevoelen zijn; denken, meenen.
- SYMPATHIE**, V. medegevoel, geheime kracht; werking van het eene ligchaam op het andere.
- SYNTAXIS**, V. woordvoeging.
- SYSTEMA**, M. stelling.
- TACT**, M. het gevoel; grond ergens over denken *of* oordeelen; tact hebben.
- TAKTIEK**, V. de krijgs- *of* legerstrijdkunde.
- TEDEUM LAUDAMUS**, lofzang.
- TEMPORAIR**, bijv. nw. tijdelijk.
- TESTIMONIUM**, O. getuigenis.
- THESIS**, V. grondstelling.
- TIERCEREN**, b.w. opeen derde verminderen.
- TOAST**, M. vriendschapsdronk.
- TORIES**, M. in Engeland de hofpartij.
- TRAFFIK**, M. nering, handel.
- TRAJECT**, O. overvaart *of* togt.
- TRANSITO**, M. doorgang *of* doortogt.
- TRIBUNAAAL**, O. rechtbank,
- TRIMESTER**, O. vierendeeljaars.
- TRIVIAAL**, bijv. nw. laag, gemeen.
- ULTIMATUM**, O. de laatsteverklaring.
- UNANIEM**, bijw. eenparig.
- USANTIE**, V. gebruik, gewoonte.
- VA!** tusschw. het ga! het zij zoo!
- VAGO (IN)**, in het wild, onbepaald.
- VALE!** tusschw. vaarwel!
- VALIDEREN**, b. w. geldig maken *of* verklaren.
- VAPEURS**, V. dampen; ingebeelde ziekte van sommige dames.
- VAUXHALL**, vrolijke verzamelplaats, met prachtige

verlichting en aangename muziek.	toeëigenen.
VENTILATOR, M. toestel, om versche lucht in een vertrek te brengen; togtmaker.	VIRTUOOS, M. kunstmeester in de muziek.
VERSO, de andere zijde.	VISA, O. teeken, dat een bevoegd persoon een geschrift goedgekeurd heeft.
VERTICAAL, bijv. nw. loodregt.	VOLTI! (<i>muz.</i>) keer om!
VESTALEN, V. priesteressen der godin Vesta, en bewaarders van het heilige vuur, dat altijd brandde.	VOTEREN, b. w. zijne stem geven.
VEXEREN, b. w. kwellen, onregt aandoen.	VOX HUMANA, de menschen stem; orgelregister.
VICTALIËN, VICTUALIËN, V. eetwaren.	WHIGS, M. de gematigde partij in Engeland; de tegenpartij van de Tories.
VIGILEREN, o. w. vlijtig acht op iets geven.	XYLOGRAFIE, V. drukkunst methouten vormen; hout-snede.
VINDICEREN, w. w. wreken, straffen; zich geregtelijk	YONKE, een groot schip in China.
	ZENITH, het punt aan den hemel, boven ons hoofd.

Opmerkingen.

- 1°. Niet al de BASTAARD WOORDEN zijn in deze lijst opgenomen; alleen de zoodanigen, welke in het dagelijksche gesprek of bedrijvige leven gebruikt worden.
- 2°. Derzelve vrouwelijke of meervoudige uitgangen op *elen*, alsmede die van de werkwoorden op *eren*, worden altijd met ééne *e* geschreven; dus: *criminele, judiciële, officiële, percelen, adjourneren, lorgneren, valideren*, enz.

VIJFDE AFDEELING.

OVER HET GEBRUIK DER HOOFD- OF KAPITALE
LETTERS.

Door HOOFD- OF KAPITALE LETTERS, verstaat men de zoodanigen, welke haren eigenaardigen vorm hebben, en eenigzins grooter dan de gewone zijn.

Dezelve worden aan het hoofd of begin van zulke woorden geplaatst, welke men van andere onderscheiden wil, ter uitdrukking van al datgene, wat, door deszelfs bijzonder belang geoordeeld wordt, de aandacht te moeten boeijen.

Door het te menigvuldige gebruik van dezelve, zoude men dit doel missen, en dient men zich te dien einde naar de volgende regels te gedragen, welke het gebruik heeft ingevoerd.

1^e Regel.

Men plaatst HOOFD- OF KAPITALE LETTERS, aan het begin van iederen volzin; als: *De matigheid is de beste steun der gezondheid.*

2^e Regel.

Alle eigennamen, zoo als van *menschen, landen, zeeën, steden, dorpen*, enz. worden met eene hoofd- of kapitale letter geschreven; als: *Johan, Cornelis, Nederlanden, Noordzee, Amsterdam, Rijswijk*, enz.

3^e Regel.

De namen van volken en aanhangers van godsdienstige gezindheden of bijzondere secten; als: de *Fran-schen, de Joden, de Turken, de Trappisten, de Jezuiten*, enz.

4^e Regel.

Die, welke de plaats bekleeden van die eigennamen,

- PHLEGMATIEK**, bijv. n.w. koelbloedig.
PLUS MINUS, bijw. uitdr. meer of min.
POLIS, V. verzekerbrieff.
POLICIE, V. burgerlijke- of stadsregeriug.
PORTEFEUILLE, M. brieven-tasch.
POSITIEF, bijv. n.w. en bijw. bepaald; stellig.
PRIMITIEF, bijv. n.w. oorspronkelijk.
PRIVATIEF, bijv. n.w. uitsluitend, afzonderlijk.
PROBEREN, b. w. beproeven.
PROCURATIE, V. volmagt.
PROMPT, bijv. n.w. en bijw. stipt; gezwind,
PROFIT ! wel bekomme het u !
PROSODIE, V. toonmeting, maatklank.
PROVENU, M. winst, opbrengst.
PROVISIE, V. voorraad; af-trekking van eene som, voor gedane moeite.
PROVOCEREN, b.w. uitdagen; tergen.
PUNCTUATIE, V. zin- of schei-teeken plaatsing.
QUALITEIT, V. hoedanigheid eigenschap.
QUANTITEIT, V. hoeveelheid.
QUARANTAINE, V. veertigtal proefdagen in pesttijd.
QUASI, bijw. even als of, gelijk.
QUEUE, V. de stootstok in het biljartspel.
QUID PRO QUO of **QUI PRO QUO**, M. misslag, verzien, mis-verstand; verwisseling.
RADICAAL, bijv. n.w. inge-worteld, oorspronkelijk.
- RATIFICEREN**, b. w. bekrach-tigen.
RECETTE, V. ontvangst.
RECLAMEREN, b.w. terugvor-deren.
REDACTEUR, M. drukbezor-ger; schrijver van een dagblad,
REMISE, V. overmaking van geld; wagen- of koetshuis.
RENDEZVOUS GEVEN, iemand ergens bestellen; eene plaats van zamenkomst afspreken.
REQUEST, O. smeek- of ver-zoekschrieff.
RESERVE (IN), in voorraad; terzijde; achterhoede.
REUSSEREN, o. w. welslagen; gelukken.
RHEUMATIEK of **RHMATIEK**, bijv. n.w. met zinkingen gekweld; vochtig; vloeijend.
ROMANESK, bijv. n.w. onwaar-schijnlijk; overdreven; avontuurlijk.
ROMANTISCH, bijv. n.w. dich-terlijk; schoon; bekoor-lijk; betooverend.
ROUTINE, V. ervarenheid; vaardigheid; langdurige behandeling.
RUBRIEK, O. afdeeling; het met rooden inkt geschre-ven opschrift.
SARCASTISCH; bijv. n.w. bij-tend, stekelig,
SATIRE, V. hekel- schimp- of spotschrift.
SERENADE, V. avond- of nacht-muziik.
SERIE, V. reeks, orde.
SOLIDE, bijv. n.w. braaf, hecht.

- SPECIFICEREN**, b.w. stuk voor stuk opgeven.
SPECIMEN, proefstuk *of* werk.
SPLEEN, O. kwade luim, milt-zucht.
STATIEUS, bijv. nw. prachtig, pronkend.
STATISTIEK, bijv. nw. staat-huishoudkundig.
STATU QUO, denzelfden stand.
STATUTEN, wetten, verordeningen; voorschriften van eene stad.
STOÏCIJNSCH, bijv. nw. standvastig; ongevoelig; streng.
SUBALTERNE, bijv. nw. ondergeschikt.
SUBORDINATIE, V. ondergeschiktheid.
SUB ROSA, onder de roos; in het vertrouwen.
SUBSIDIE, V. ondersteuning; onderstandgelden.
SUBSTITUUT, M. een in de plaats gestelde
SUCCESSIE, V. ambts- of erfopvolging.
SUPPLEANT, M. plaatsvervanger,
SUPPLIANT, M. aan- *of* verzoeker.
SUPPONEREN, b.w. vooronderstellen.
SURNUMERAIR, M. iemand die boven het gewone getal van beampten is aange-steld.
SURPLUS, O. het overschot.
SUSTENEREN, b. w. van gevoelen zijn; denken, meenen.
SYMPATHIE, V. medegevoel, geheime kracht; werking van het eene ligchaam op het andere.
- SYNTAXIS**, V. woordvoeging.
SYSTEMA, M. stelling.
TACT, M. het gevoel; ge-grond ergens over denken *of* oordeelen; tact hebben.
TAKTIEK, V. de krijgs- *of* legerstrijdkunde.
TEDEUM LAUDAMUS, lofzang.
TEMPORAIR, bijv. nw. tijdelijk.
TESTIMONIUM, O. getuigenis.
THESIS, V. grondstelling.
TIERCEREN, b.w. oopen derde verminderen.
TOAST, M. vriendschapsdronk.
TORIES, M. in Engeland de hofpartij.
TRAFIEK, M. nering, handel.
TRAJECT, O. overvaart *of* togt.
TRANSITO, M. doorgang *of* doortogt.
TRIBUNAAAL, O. regtbank,
TRIMESTER, O. vierendeeljaars.
TRIVIAAL, bijv. nw. laag, gemeen.
ULTIMATUM, O. de laatste verklaring.
UNANIEM, bijw. eenparig.
USANTIE, V. gebruik, gewoonte.
VA! tusschw. het ga! het zij zoo!
VAGO (IN), in het wild, onbepaald.
VALE! tusschw. vaarwel!
VALIDEREN, b. w. geldig maken *of* verklaren.
VAPEURS, V. dampen; inge-beelde ziekte van sommige dames.
VAUXHALL, vrolijke verzamelpplaats, met prachtige

verlichting en aangename muziek.	toeëigenen.
VENTILATOR, M. toestel, om versche lucht in een vertrek te brengen; togtmaker.	VIRTUOOS, M. kunstmeester in de muziek.
VERSO, de andere zijde.	VISA, O. teeken, dat een bevoegd persoon een geschrift goedgekeurd heeft.
VERTICAAL, bijv. nw. loodregt.	VOLTI! (<i>muz.</i>) keer om!
VESTALEN, V. priesteressen der godin Vesta, en bewaarders van het heilige vuur, dat altijd brandde.	VOTEREN, b. w. zijne stem geven.
VEXEREN, b. w. kwellen, onregt aandoen.	VOX HUMANA, de menschen stem; orgelregister.
VICTALIËN, VICTUALIËN, V. eetwaren.	WHIGS, M. de gematigde partij in Engeland; de tegenpartij van de Tories.
VIGILEREN, o. w. vlijtig acht op iets geven.	XYLOGRAFIE, V. drukkunst met houten vormen; hout-snede.
VINDICEREN, w. w. wreken, straffen; zich geregtelijk	YONKE, een groot schip in China.
	ZENITH, het punt aan den hemel, boven ons hoofd.

Opmerkingen.

- 1°. Niet al de BASTAARD WOORDEN zijn in deze lijst opgenomen; alleen de zoodanigen, welke in het dagelijksche gesprek of bedrijvige leven gebruikt worden.
- 2°. Derzelver vronwelijke of meervoudige uitgangen op *elen*, alsmede die van de werkwoorden op *eren*, worden altijd met ééne *e* geschreven; dus: *criminele, judiciële, offciële, percelen, adjourneren, lorgneren, valideren, enz.*

VIJFDE AFDEELING.

OVER HET GEBRUIK DER HOOFD- OF KAPITALE
LETTERS.

Door HOOFD- OF KAPITALE LETTERS, verstaat men de zoodanigen, welke haren eigenaardigen vorm hebben, en eenigzins grooter dan de gewone zijn.

Dezelve worden aan het hoofd of begin van zulke woorden geplaatst, welke men van andere onderscheiden wil, ter uitdrukking van al datgene, wat, door deszelfs bijzonder belang geoordeeld wordt, de aandacht te moeten boeijen.

Door het te menigvuldige gebruik van dezelve, zoude men dit doel missen, en dient men zich te dien einde naar de volgende regels te gedragen, welke het gebruik heeft ingevoerd.

1^e Regel.

Men plaatst HOOFD- OF KAPITALE LETTERS, aan het begin van iederen volzin; als: *De matigheid is de beste steun der gezondheid.*

2^e Regel.

Alle eigennamen, zoo als van *menschen, landen, zeeën, steden, dorpen*, enz. worden met eene hoofd- of kapitale letter geschreven; als: *Johan, Cornelis, Nederlanden, Noordzee, Amsterdam, Rijswijk*, enz.

3^e Regel.

De namen van volken en aanhangers van godsdienstige gezindheden of bijzondere secten; als: de *Fran-schen*, de *Joden*, de *Turken*, de *Trappisten*, de *Jezuiten*, enz.

4^e Regel.

Die, welke de plaats bekleeden van die eigennamen,

welke eene hoofd- of kapitale letter vorderen ; als : *de Almagtige , de Alwijze , voor God ; Onze Koning , voor Willem II , enz.*

5^e Regel.

De Voornaamwoorden in de plaats van de Zelfstandige naamwoorden komende , welke op het Opperwezen of Vorsten betrekking hebben ; als : *Wie op God vertrouwt , die stelt dit vertrouwen niet te vergeefs op Hem ; Wij Willem , enz. Gezien Ons besluit , enz.*

6^e Regel.

De namen van verpersoonlijkte denkbeeldige wezens ; als : *O Deugd , hoe groot is uwe magt , zelfs op den booswicht ! enz.*

7^e Regel.

De titels van boeken , bekende of uitmuntende schilderijen van beroemde meesters , de namen van schepen , enz. ; als : *het Graf van Feith ; de Spraakkunst van Weiland ; de Stier van Potter ; het Kaarslicht van van Schendel ; de Atlas ; de Gebroeders ; de Amboina ; enz.*

8^e Regel.

De namen van wetenschappen , kunsten en bijzonderheden , enz. , wanneer de nadruk op dezelve valt ; als : *Gij legt u op de Wiskunde toe ; mijn vriend op het Teekenen en ik op de Taalkunde. Hebt gij het tafereel van de Overwintering der Hollanders op Nova-Zembla door Tollens hooren voordragen ? Men zal het Turfschip van Breda ten tooneele voeren.*

9^e Regel.

De Bijvoegelijke naamwoorden , welke van Eigenzelfstandige naamwoorden afkomen , als : *de Nederlandsche*

taal; de Fransche hoeden, het Haagsche ontbijt; enz.

10^e Regel.

De namen der maanden; als: *Januarij, Mei, enz.*

11^e Regel.

Zulke Zelfstandige naamwoorden, welke eenen bepaalden persoon van hoogen stand aanduiden, als: *Koning Willem II, Graaf Adolf van Nassau; enz.*

12^e Regel.

Alle eernamen, wanneer men iemand daarmede aanspreekt, in den aanvang van eenen brief, of elk ander geschrift; als: *Hooggeboren Graaf! Wel Edele Heer! Mijnheer! enz.*

Doch wanneer dezelve als algemeene zelfstandige naamwoorden voorkomen, is dit niet volstrekt noodzakelijk; zoo kan men, b. v. schrijven: *Het Hollandsche Huis telt 16 graven en ééne gravin; de heeren worden genoodigd; enz.*

13e Regel.

De namen der talen, als zelfstandig naamwoord gebezigd wordende; als: het *Nederlandsch*, het *Engelsch*, het *Fransch*, enz.

14e Regel.

Elke nieuwe volzin; als: *Mijne vijanden zullen zich in mijn ongeluk verheugen. Dan, waarom toch trof mij hetzelfde?*

15^e Regel.

Alle woorden na een punt of sluitteeken (.), uitroepings- (!) en vraagteeken (?), wanneer de beide

laatste eenen zin sluiten; als: *Mijn Vriend! Wat vraagt gij?*

16^e Regel.

Aan het begin van iederen regel in dichtmaat; als:

*Daár alleen kan liefde wonen ;
Daár, waar men betrekking voelt ,
Om genoeg te verspreiden ,
Wederkeurig heil bedoelt.*

Aanmerkingen.

1°. De letters *k*, *s* of *t*, met een wegnemens-teeken voor dezelve, aan het begin van eenen dichtregel staande, moet de eerste letter van het daaropvolgende woord, eene hoofd- of kapitale zijn; als:

*..... 'k Overleid' in diepe smart ,
's Nachts met een mistroostig hart ,
't Water zag, o God! U komen ; enz.*

Dezelve geldt ook voor die Eigen zelfstandige naamwoorden, welke dezelfde letters voor zich hebben; als: *'s Gravenhage*, *'s Hertogenbosch*, *'t Hang* (eene straat in Rotterdam), enz.

2°. De woorden, welke waardigheden te kennen geven, worden dikwijls bij verkorting, slechts door de eerste voorletters uitgedrukt; als: *Z. M.* voor *Zijne Majesteit*; *H. K. K. M.* voor *Hare Keizerlyke Koninklyke Majesteit*; *H. H. M. M.* voor *Hunne Majesteiten*; *Z. K. H.* voor *Zijne Koninklyke Hoogheid*; *H. K. H.* voor *Hare Koninklyke Hoogheid*; *H. H. K. K. H. H.* voor *Hunne Koninklyke Hoog-*

heden; *Z. D. H.* voor *Zijne Doorluchtige Hoogheid*; *H. D. H.* voor *Hare Doorluchtige Hoogheid*; *H. H. D. D. H. H.* voor *Hunne Doorluchtige Hoogheden*; *Z. H.* voor *Zijne Hoogheid of Zijne Heiligheid* (de Paus); *H. H.* voor *Hunne Hoogheden*; *H. D.* voor *Hoogst Deszelfs of Hoogst Derzelve*; *Z. Exc.* voor *Zijne Excellentie*; *Z. Em.* voor *Zijne Eminentie*; *U. H. E. G.* voor *U Hoog Edel Geboren of U Hoog Edel Gestrenge*; *U. H. G.* voor *U Hoog Geboren*; *U. H. W. G.* voor *U Hoog Wel Geboren*; *U. E. H. A.* voor *U Edel Hoog Achtbare*; *U. E. G. A.* voor *U Edel Groot Achtbare*; *U. E. A.* voor *U Edel Achtbare*; *U. H. E. H. G.* voor *U Hoog Eerwaarde Hoog Geleerde*; *U. W. E. G.* voor *U Wel Edel Gestrenge of U Wel Edel Geboren*; *U. W. E. H. G.* voor *U Wel Edel Hoog Geleerde*; *U. W. E.* voor *U Wel Eerwaarde of U Wel Edele*; *Z. G.* voor *Zeer Geleerde of Zijn Geleerde*; *U. E.* voor *U Edele*; *Z. E.* voor *Zijn Edele*; *H. E.* voor *Haar Edele*; *Th. Dr.* voor *THEOLOGIAE DOCTOR, Doctor in de Godgeleerdheid*; *J. U. D.* voor *JURIS UTRISQUE DOCTOR, Doctor of Meester in de beide regten*; *Phil. Dr.* voor *PHILOSOPHIAE DOCTOR, Doctor of Meester in de wijsbegeerte*; *Ds.* voor *DOMINUS, heer, predikant*; *Mr.* voor *MEESTER of MONSIEUR, Mijnheer*; *Dr.* voor *DOCTOR, Geneesheer*; *S. T. of S. T. Deb.* voor *SALVO TITULO DEBITO, zonder iemands titel te benadeelen.*

TWEEDE DEEL.

WOORDGRONDING.

Het tweede gedeelte der Spraakkunst bevat de **WOORDGRONDING**, welke over de verschillende soorten van woorden, derzelve wijzigingen en afleiding handelt.

Beschouwt men de woorden enkel uit een spraak-kunstig oogpunt of in betrekking, waarin zij tot elkander in eene verstaanbare rede staan kunnen, dan verdeelt men dezelve in de volgende tien soorten, gemeenlijk **TAAI-** of **REDEDEELEN** genoemd; als:

- 1°. **LID-** of **GESLACHTWOORDEN**,
- 2°. **ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN**,
- 3°. **BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN**,
- 4°. **VOORNAAMWOORDEN**,
- 5°. **WERKWOORDEN** met hunne **DEELWOORDEN**,
- 6°. **TELWOORDEN**,
- 7°. **BIJWOORDEN**,
- 8°. **VOORZETSELS**,
- 9°. **VOEGWOORDEN**,
- 10°. **TUSSCHENWERPSELS**.

Wanneer men dezelve in betrekking tot de kennis van derzelve ware afkomst en beteekenis gadeslaat, dan worden zij in de volgende drie soorten verdeeld; als:

- STAM-** of **GRONDWOORDEN**,
- AFGELEIDE WOORDEN**,
- ZAMENGESTELDE WOORDEN**.

EERSTE HOOFDSTUK.

ALGEMEEN OVERZIGT DER TAAL- OF REDEDEELEN.

1o. Een LID- of GESLACHTWOORD wordt voor de Zelfstandige naamwoorden geplaatst, ter aanduiding hoe ver zich derzelve beteekenis uitstrekt; als: *de* tuin, *het* huis, *een* land.

2o. Een ZELFSTANDIG NAAMWOORD is de naam van alles wat bestaat of waarvan wij ons eenig denkbeeld kunnen vormen; als: 's *Gravenhage*, *mensch*, *deugd*, enz.

3o. Een BIJVOEGELIJK NAAMWOORD duidt de hoedanigheid of eigenschap van het Zelfstandige naamwoord aan, waarbij het geplaatst is; als: *de* BRAVE *man*, *een* ZURE *appel*, enz.

4o. Een VOORNAAMWOORD wordt in de plaats van een Zelfstandig naamwoord gebruikt, om deszelfs herhaling te vermijden; als: *HIJ* *schrijft* *MIJ* *eenen* *brief*, *WELKE* *zeer lang zal zijn*.

5o. Een WERKWOORD drukt den staat of de handeling van personen of zaken uit; als: *mijn* *broeder* *is leerzaam*; *wij* *BEOEFENEN* *de spraakkunst*; *Uw vriend* *SLAAPT*; enz.

6o. Een TELWOORD duidt de hoeveelheid der voorwerpen aan; als: *TWEE* *tafels*; *ALLE* *menschen*; enz.

7o. Een BIJWOORD wijzigt de beteekenis der Bijvoegelijke naamwoorden en Werkwoorden, als: *het kind* *dat* *ZEER leerzaam is*, *wordt* *ALGEMEEN geacht*.

8o. Een **VOORZETSEL** verbindt een **Zelfstandig** naamwoord met een **Werkwoord**, en wijst de betrekking aan, welke de voorwerpen op elkander hebben; als: *hij komt van de buitenplaats en gaat NAAR de stad.*

9o. Een **VOEGWOORD** verbindt de verschillende soorten van woorden, en duidt de betrekking van de eene rede op de andere aan; als: *de vader EN de zoon zijn geleerd; ga uit of kom binnen, MAAR doe de deur toe.*

10o. Een **TUSSCHENWERPSEL** drukt de gewaarwordingen of aandoeningen onzer ziel uit; als: *OCH! ik zie mij HELAAS! in mijne verwachting te leur gesteld.*

Deze verschillende soorten van woorden, worden in *veranderlijke* en *onveranderlijke* verdeeld.

De verandering geschiedt door *verbuiging*, *vervoeging* en *trappen van vergelijking*.

De *verbuiging* doet de verandering zien, welke de woorden in *geslacht*, *getal* en *naamval* ondergaan.

Hiertoe behooren: *de Lid- of Geslachtwoorden*, *de Zelfstandige naamwoorden*, *Bijvoegelijke naamwoorden*, *Voornaamwoorden* en *Telwoorden*.

De *vervoeging* wijst de verandering aan, welke de woorden in *wijzen*, *tijden*, *getallen* en *personen* ondergaan.

Hiertoe behooren: *de Werkwoorden*.

De *trappen van vergelijking* heet men de wijze, waarop de meerdere of mindere mate van de hoedanigheid der dingen wordt uitgedrukt.

Hiertoe behooren: *de Bijvoegelijke naamwoorden* en sommige *Bijwoorden*.

Eenige *Bijwoorden* en alle *Voorzetsels*, *Voegwoorden* en *Tusschenwerpsels*, behooren dus tot de soorten van woorden, welke onveranderd blijven.

TWEEDE HOOFDSTUK.

OVER DE LID- OF GESLACHT-WOORDEN.

De LID- of GESLACHT-WOORDEN worden voor de Zelfstandige naamwoorden geplaatst, ter aanduiding, hoe ver zich derzelver beteekenis uitstrekt; als: *de* tuin, *het* huis, *een* land, enz.

Dezelve bevorderen de duidelijkheid en juistheid van den zin der Zelfstandige naamwoorden en wijzen tevens derzelver geslacht aan.

Zij worden onderscheiden in: *bepalende* en *niet bepalende*.

De *bepalende* zijn: *de* en *het*; de *niet bepalende*: *een* en *eene*.

De en *het* worden *bepalende* genoemd, omdat zij de zaak, waarvan gesproken wordt, bepalen en duidelijk aanwijzen; als: *gij zijt DE man* (zooals Nathan tot David zeide); *hij zong HET lied*: « *O welkom zijt gij!* »

Een en *eene* dragen den naam van *niet bepalende*, omdat zij de zaak, waarvan gesproken wordt, algemeen en zonder bepaling laten; als: *gij zijt EEN man*; lees *mij EEN lied*, *onverschillig welk gij opslaat*.

Dezelve hebben, als de eenheid uitdrukkende, geen meervoud.

De Lid- of Geslachtwoorden, *het*, *een* en *eene*, kunnen alleen bij enkelvoudige zelfstandige naamwoorden gebruikt worden; terwijl het lidwoord *de*, zoowel voor de enkel- als meervoudige woorden, geplaatst wordt.

Wanneer twee Zelfstandige naamwoorden door middel

van Lidwoorden bijeengevoegd worden, dan vallen de verschillende zinsbepalingen duidelijk in het oog, zoo als uit de volgende voorbeelden blijkt: *een boom EENS tuins; een boom DES tuins; de boom EENS tuins; de boom DES tuins.*

Het is van belang de ware aard en de beteekenis der Lidwoorden wel te kennen, wil men zich voor onduidelijkheden wachten, gelijk uit de volgende voorbeelden zal blijken:

De voorouders van George IV waren Koningen in Engeland, drie honderd jaren vóór DEN veroveraar.

De voorouders van George IV waren Koningen in Engeland, drie honderd jaren vóór EENEN veroveraar.

Gezondheid is EEN groote schat, maar deugd en een goed geweten DE grootste.

Verbuiging van de BEPALENDE LIDWOORDEN.

ENKELVOUD.

MEERVOUD.

Mannelijk.

1 ^e Naamval DE,	1 ^e DE,
2 ^e Naamval DES, of VAN DEN,	2 ^e DER, of VAN DE,
3 ^e Naamval DEN, of AAN DEN,	3 ^e DEN, of AAN DE,
4 ^e Naamval DEN.	4 ^e DE.

Vrouwelijk.

1 ^e Naamval DE,	1 ^e DE,
2 ^e Naamval DER, of VAN DE,	2 ^e DER, of VAN DE,
3 ^e Naamval DE of DER, of AAN DE,	3 ^e DE of DER, of AANDE,
4 ^e Naamval DE.	4 ^e DE.

ENKELVOUD.

MEERVOUD.

Onzijdig.

1 ^e Naamval HET,	1 ^e DE,
2 ^e Naamval DES, of VAN HET,	2 ^e DER, of VAN DE,
3 ^e Naamval HET of DEN, of AAN HET,	3 ^e DEN, of AAN DE,
4 ^e Naamval HET.	4 ^e DE.

*Verbuiging van de NIET BEPALENDE LIDWOORDEN.**Mannelijk.*

1 ^e Naamval EEN,
2 ^e Naamval EENS, of VAN EENEN,
3 ^e Naamval EENEN, of AAN EENEN,
4 ^e Naamval EENEN.

Vrouwelijk.

1 ^e Naamval EENE,
2 ^e Naamval EENER, of VAN EENE,
3 ^e Naamval EENE of EENER, of AAN EENE,
4 ^e Naamval EENE.

Onzijdig.

1 ^e Naamval EEN,
2 ^e Naamval EENS, of VAN EEN,
3 ^e Naamval EEN of EENEN, of AAN EEN,
4 ^e Naamval EEN.

Hiervan bestaat geen meervoud; wanneer men van verscheidene voorwerpen in eenen onbepaalden zin spreekt, gebruikt men in het Nederlandsch geen Lidwoord.

OPMERKING. In het *vrouwelijke* en *onzijdige*, is de buiging van den *vierden* naamval, gelijk aan den *eersten*.

De *s* is in het *mannelijke* en *onzijdige enkelvoud*, het onderscheidende teeken van den *tweeden* naamval.

De *n* is het kenmerkende karakter van den *vierden* naamval *mannelijk enkelvoud*, en van den *derden* *mannelijk* en *onzijdig meervoud*.

In het vrouwelijk wordt de *n* nooit gebruikt.

De buiging van het *meervoud* van het vrouwelijke is volmaakt gelijk aan die van het *enkelvoud*.

De *derde* naamval van het *vrouwelijke* en somtijds van het *onzijdige*, wordt even als de *vierde* geschreven; in het derde deel der *Spraakunst*, handelende over de *Woordvoeging*, zal gesproken worden, in welke gevallen zulks kan plaats hebben.

De *tweede* en *derde* naamval worden ook soms geschreven met de Voorzetsels *van* en *aan*, ofschoon alle Voorzetsels, uitgezonderd *behalve* en *benevens*, den *vierden* naamval achter zich vorderen; doch dit heeft alleen plaats, wanneer men *van den*, *van het* of *van eenen* met *des* of *eens*; *van de*, *van eene*, met *der* of *eener*; *aan den*, *aan het* of *aan eenen*, met *den* of *eenen*; en *aan de*, *aan eene*, met *eener* kan verwisselen; blijvende het in dat geval *altijd* de *tweede* naamval.

Deze verwisseling heeft om de welluidendheid plaats, b. v. in den volgenden zin: *Het verhaal* DES oorlogs DER Perzen en DER Grieken, doet de waarheid DER grondles gevoelen, dat, niet het getal DER benden, maar de dapperheid DER troepen en het beleid DES Opperhoofds, in den strijd beslissen.

De woorden *des oorlogs*, *der grondles*, *des Opperhoofds*, kunnen hier verwisseld worden in: *van den oorlog*, *van de grondles*, *van het Opperhoofd*, waardoor de zin vloeiender en welluidender wordt; als:

Het verhaal VAN DEN oorlog der Perzen en Grieken, doet de waarheid VAN DE GRONDLES gevoelen, dat, niet het getal der benden, maar de dapperheit en het beleid van het Opperhoofd, in den strijd beslissen.

Insgelijks is het met de uitdrukkingen: *De vader schrijft DEN zoon eenen brief; de moeder belooft HARE dochter een fraai geschenk*; welke beide volzinnen ook aldus kunnen geschreven worden: *De vader schrijft eenen brief AAN DEN zoon; de moeder belooft een fraai geschenk AAN HARE dochter.*

Kan nu deze verwisseling niet plaats hebben, b. v. *neem het boek VAN DE TAFEL; hang den hoed AAN DEN KAPSTOK*; voor welke zinnen men niet in plaats kan zetten: *neem het boek DER TAFEL; hang den hoed DEN KAPSTOK*; dan staan deze Zelfstandige naamwoorden, door de Voorzetsels *van* en *aan* voorafgegaan, altijd in den vierden naamval.

Overigens valt er nog op te merken, dat de verschillende uitgangen in de verbuigingen der Lidwoorden, ook dezelfde voor de *Aanwijzende* en *Bezittelijke* voornaamwoorden zijn; alleen met die uitzondering, dat het Aanwijzend voornaamwoord *die*, in den tweeden naamval *mannelijk* en *onzijdig* enkelvoud, eene *n* aanneemt; terwijl de Bezittelijke voornaamwoorden in het enkelvoud, als het niet bepalend Lidwoord *een* en in het meervoud, als het bepalend Lidwoord *de* verbogen worden.

Het Bezittelijk voornaamwoord *onze*, wordt in het enkel- en meervoud, als het bepalend Lidwoord *de* verbogen.

Eenige voorname Spraakkunstenars, rangschikken tegenwoordig deze Voornaamwoorden onder de Lidwoorden.

DERDE HOOFDSTUK.

EERSTE AFDEELING.

OVER DE ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Een ZELFSTANDIG NAAMWOORD is de naam van alles wat bestaat, of waarvan wij ons eenig denkbeeld kunnen vormen; als: 's *Gravenhage*, *mensch*, *deugd*, enz.

Alle woorden kunnen als Zelfstandige naamwoorden beschouwd worden, wanneer men één der Lidwoorden of *Bezittelijke* en *Aanwijzende* voornaamwoorden voor dezelve plaats; als: HET SCHOONE, HET MIJNE, MIJN JA, UW NEEN, *bij die zaak is* EEN MAAR, HET *gedurig* ACH EN WEE, *hij is* MIJN ANDER IK, HET HONDERD *kost weinig*, *dat heeft* ZIJN VOOR en TEGEN, HET ETEN, HET DRINKEN, enz.

De Zelfstandige naamwoorden, hebben eene bepaalde of meer algemeene beteekenis, en worden in de vier volgende soorten onderscheiden; als: *eigene*, *algemeene*, *verkleinende* en *zamengestelde*.

Tot de *eigene* behooren die, welke slechts een enkel wezen van een geslacht aanwijzen; als: *Willem*, *Frankrijk*, *de Maas*, *de Vesuvius*, enz.

De *algemeene*, toonen onder denzelfden naam, eene geheele soort of een geheel geslacht van wezens aan; als: *mensch, vogel, paard*, enz.

Door de *verkleinende*, worden de voorwerpen als verkleind aangeduid; als: *huisje, jongetje, boompje, balletje*, enz.

De *zamengestelde* zijn die, welke uit twee of meer woorden zijn zamengesteld, het zij uit twee Zelfstandige naamwoorden, als: *stadhuis, wijnoogst, geheim-schrijvers-ambt*, enz.; het zij uit een Bijvoegelijk- en een Zelfstandig naamwoord, als: *grootspraak*, enz.; het zij uit een Werkwoord of Voorzetsel met een Zelfstandig naamwoord, als: *werkhuis, huiswerk, opstand*, enz.

Tot de Zelfstandige naamwoorden behooren: *geslacht, getal* en *naamval*.

TWEDE AFDEELING.

OVER DE GESLACHTEN.

HET GESLACHT is het onderscheid tusschen de Zelfstandige naamwoorden, met betrekking tot de seksen.

Er zijn in de Nederlandsche taal *drie* geslachten; als: het **MANNELIJKE**, het **VROUWELIJKE** en het **ONZIJDIGE**.

De grondslag voor de geslachtsbepaling laat zich hoofdzakelijk in de taalkundige afleiding en vorming der woorden zelve vinden. Hetgeen het woord maakt tot hetgene het is, hetgene het vormt en wijzigt, geeft er ook te gelijk het geslacht aan. Een woord moge

Mannelijk of *Vrouwelijk* zijn, het krijgt deze hoedanigheid niet van het voorwerp, dat er door aangeduid wordt, maar uit den geest, welke het vormt en voortbrengt.

Hoe doelmatig en aannemelijk dit stelsel in vele opzigten ook moge zijn, zoo blijft de geslachtsbepaling of het onderkennen der geslachten, echter altijd eene der moeilijkste zaken, zoo voor Nederlanders als bepaaldelijk voor vreemdelingen, wijl zulks in het gemeenzame spreken, met uitzondering van het *Onzijdige*, weinig opgemerkt wordt.

De Nederlandsche taal heeft drierlei wijzen om de geslachten aan te duiden; te weten:

1°. Door verschillende woorden, als:

MANNELIJK.	VROUWELIJK.	MANNELIJK.	VROUWELIJK.
<i>Man.</i>	<i>Vrouw.</i>	<i>Ram.</i>	<i>Ooi.</i>
<i>Vader.</i>	<i>Moeder.</i>	<i>Reebok.</i>	<i>Zeeg.</i>
<i>Zoon.</i>	<i>Dochter.</i>	<i>Bok.</i>	<i>Geit.</i>
<i>Broeder.</i>	<i>Zuster.</i>	<i>Rammelaar.</i>	<i>Voedster.</i>
<i>Oom.</i>	<i>Tante.</i>	<i>Reu.</i>	<i>Teef.</i>
<i>Neef.</i>	<i>Nicht.</i>	<i>Waard.</i>	<i>Eend.</i>
<i>Heer.</i>	<i>Mevrouw, Juf- vrouw.</i>	<i>Woord, Woerd.</i>	
<i>Monnik.</i>	<i>Non.</i>	<i>Doffer.</i>	<i>Duif.</i>
<i>Toovenaar.</i>	<i>Heks.</i>	<i>Gent.</i>	<i>Gans.</i>
<i>Knecht.</i>	<i>Meid.</i>	<i>Haan.</i>	<i>Hen.</i>
<i>Beer (zwijn).</i>	<i>Zog, zeug.</i>	<i>Mannetje.</i>	<i>Pop.</i>
<i>Hengst.</i>	<i>Merrie.</i>		(kanarievogel).
<i>Stier.</i>	<i>Koo.</i>	<i>Hommert.</i>	<i>Kuiter.</i>
<i>Var.</i>	<i>Vaars.</i>	<i>Weekkuit.</i>	<i>Hardkuit.</i>
		enz.	

2°. Door een verschil van uitgangen, als:

MANNELIJK.	VROUWELIJK.	MANNELIJK.	VROUWELIJK.
<i>Abt.</i>	<i>Abdis.</i>	<i>Koning.</i>	<i>Koningin.</i>
<i>Baron.</i>	<i>Baronnes.</i>	<i>Dief.</i>	<i>Diefegge.</i>
<i>Bruidegom.</i>	<i>Bruid.</i>	<i>Regent.</i>	<i>Regentes.</i>

MANNELIJK.	VROUWELIJK.	MANNELIJK.	VROUWELIJK.
<i>Prins.</i>	<i>Prinses.</i>	<i>Dienaar.</i>	<i>Dienares.</i>
<i>Keizer.</i>	<i>Keizerin.</i>	<i>Zanger.</i>	<i>Zangster</i>
<i>Boer.</i>	<i>Boerin.</i>		<i>Zangeres.</i>
<i>Speler.</i>	<i>Speelster.</i>	<i>Leugenaar.</i>	<i>Leugenaar-</i>
<i>Looper.</i>	<i>Loopster.</i>	enz	<i>ster.</i>
<i>Kater.</i>	<i>Kat.</i>		

3o. Door bijzondere regels, als :

MANNELIJK zijn :

- 1o. Alle namen van mannen; als: *Willem, Karel.*
- 2o. Alle woorden welke eenig mannelijk voorwerp beteekenen, al ware het ook, dat die oorspronkelijk tot een ander geslacht behoorden; als: *metseelaar, Vorst, bode.* Uitgezonderd die, welke met *wacht*, zijn zamengesteld, als: *schildwacht, nachtwacht*, enz., welke *vrouwelijk* zijn.
- 3o. Vele woorden in *el* en *er* uitgaande, welke eene werking, op een werktuig overgebracht, voorstellen; als: *ratel, hoepel, passer, stoffer, domper*, enz.
- 4o. De twee- en meerlettergrepige woorden in *aar* en *ert* uitgaande; als: *evenaar, hazelaar, kandelaar, stoutert*, enz.
- 5o. De woorden in *dom* uitgaande, welke eene gesteldheid, eenen staat of rang te kennen geven; als: *wasdom, ouderdom, adeldom, eigendom, vrijdom*, enz.
- 6o. De namen der steenen, wanneer zij eenen bijzonderen steen te kennen geven; als: *diamant, robijn, smaragd*, enz.
- 7o. De woorden, welke op *em, sem, lm, rm* eindigen; als: *adem, balsem, zalm, vorm*, enz.
- 8o. De wortels van Werkwoorden, welke de daad zelve uitdrukken, als zelfstandig beschouwd en gebruikt;

als: *loop, koop, bouw, schrik, schreeuw*, enz.
 Uitgezonderd: *eer, leer, vraag*, enz.

- 9°. De Zelfstandige naamwoorden, welke van Telwoorden afgeleid zijnde, door een achtergevoegd *er* gevormd worden; als: *een zestiger* (een schip van zestig stukken), *een zesponder, een vier-en-twintig ponder*, enz.
- 10°. De namen der *jaargetijden, maanden, dagen*, (en al wat daartoe betrekking heeft) *boomen, bergen, winden, vogels, visschen*; als: *zomer, herfst, winter, Maart, Maandag, morgenstond, middag, olm, Vesuvius, Noordenwind, sperwer, snoek*, enz. Uitgezonderd *Lente* en *Alpen*, welke *vrouwelijk* zijn.
- 11°. De woorden *ondeugd, albedrijf* en dergelijke, voor mannelijke voorwerpen gebezigd.
- 12°. De namen der Nederlandsche munten, als: *gouden penning, gulden, cent*. Voor dubbeltje en stuivertje zegge men: *tien cents, vijf cents*, niet *centen*.

VROUWELIJK zijn:

- 1°. Alle eigen namen van vrouwen; als: *Maria, Anna*.
- 2°. Alle woorden, welke een vrouwelijk wezen aanduiden, als: *moeder, Koningin*. enz.
 Uitgezonderd *wijf, meisje, vrouwmensch* (onz.).
- 3°. De woorden welke op *schap* eindigen, als: *blijdschap, vriendschap*, enz. alsmede die van andere Zelfstandige naamwoorden voortkomende, eene vereeniging van personen te kennen geven; als: de *priesterschap, de broederschap*, enz.
Gezelschap en *genootschap* zijn onzijdig.
- 4°. De woorden welke op *ing* eindigen en van een Werkwoord zijn afgeleid, als: *beloeming, wandeling*, enz.

- 5°. De woorden welke op *ei* en *ij* uitgaan; als: *schalmei*, *pastei*, *waardij*, *maatschappij*, enz.
 Uitgezonderd die, welke met *ge* beginnen, als: *gerij*, *gerei*, *getij*, *gevrj*, *gelei*, *tij* en *wantij* (onzijdig); *kei*, *lakkei*, *malvezei*, *rei*, (mannelijk).
- 6°. De woorden welke den uitgang *nis*, *isse*, *esse* of *es*, *ster* hebben, als: *geschiedenis*, *belydenis*, *wisse*, *meesteresse*, *bes*, *zangster*, enz.
 Uitgezonderd: *vonnis*, *vernis* en *mes* (onzijdig), en *getuigenis*, dat vrouwelijk en onzijdig gebruikt wordt.
- 7°. De woorden, welke in *ier*, *heid*, *teit* en *uiteindigen*: als: *mier*, *matigheid*, *wijsheid*, *majesteit*, *fluit*, *sput*, enz. Uitgezonderd de onzijdige woorden: *dier*, *rapier*, *vertier*, *vizier*, *bescheid*, *onderscheid*, *pleit* (regtsgeeding); en *duit*, *buit*, *snuit*, *stuit*, *kier*, *zwier*, welke mannelijk zijn.
- 8°. De woorden, welke van Bijvoegelijke naamwoorden en het zakelijke deel van Werkwoorden afgeleid, in *de* of *te* eindigen, als: *liefde*, *moeite*, *drukte*, *hoogte*, *diepte*, *breedte*, *grootte*, enz. Ook met weglating der *e*, als: *dragt*, *klagt*, *vracht*, enz.
- 9°. De woorden, welke in *nst* eindigen en van Werkwoorden zijn afgeleid; als: *dienst*, *winst*, *gunst*, *kunst*, enz.
- 10°. De woorden, welke de verlenging in *e* toelaten; als: *schaduwe*, *tale*, *sprake*, *stemme*, enz.
- 11°. De namen der bijzondere letters; als: *eene a*, *eene b*, enz.
- 12°. De cijfergetallen, wanneer zij op zich zelve stofelijk uitgedrukt worden, als: *de zes*, *de zeven*, enz.

13°. De meeste namen der rivieren, als: *de Maas, de Waal, de Vecht*, enz.

Uitgezonderd: *de Rijn, de IJssel, de Tiber, de Donau, de Ganges, de Indus, de Nijl, de Wolga, de Teems*, enz. welke mannelijk zijn.

14°. De meeste namen der *bloemen, planten, granen, moeskruiden, vruchten*, als: *tulp, roos, rijst, tarwe, rogge, beet, kool, kers, pruim*, enz.

15°. De meeste woorden, welke uitgaan in *aai, ooi, ik en ie*; als: *baai, fooi, wik, mik, spie, knie, tralie*, enz.

De eenige uitzonderingen zijn: *concilie, evangelie, ministerie, vlie, koffertorie, genie* (onzijdig), *derrie, pagie* (mannelijk).

16°. Alle woorden, geene namen van landen zijnde, welker voorwerpen niet als verkleind worden voorgesteld; als: *plunje, franje, moelje, kleije, kastanje*, enz.

De eenigste uitzonderingen zijn: *schoelje* (mannelijk), *kavalje* (onzijdig).

17°. Vele woorden, welke op *w* eindigen, geene mannelijke waardigheden of bedieningen uitdrukken en geene wortels van Werkwoorden zijn; als: *flambouw, mouw, verw, wouw* (plantgewas), *zenuw*, enz.

Berouw, gebouw en *touw* zijn onzijdig.

18°. De woorden welke *aadje* tot uitgang hebben, het zij uit het Fransch of van een ander woord ontleend; als: *Bagaadje, stoffaadje, plantaadje*, enz.

Opmerking. Als het grondwoord bij deszelfs verandering of buiging, de sluitletter verdubbelt,

dan heeft deze verdubbeling ook bij de bijvoeging van het aanvoegsel *aadje* plaats. Men schrijve dus: *pelgrimaadje*, *zeilaadje*, enz. met ééne *m* en ééne *l*; terwijl *stoffaadje*, *stellaadje* en *kwellaadje* met *ff* en *ll* geschreven worden.

- 19°. Alle woorden, welke van den Onvolmaakt verleden tijd der Werkwoorden gevormd worden; als: *spraak*, *magt*, *maat*, *afbraak*, enz.

Het woord *jagt* behoort ook hiertoe.

ONZIJDIG zijn :

- 1°. Alle namen van *landen*, *steden*, *dorpen* en *plaatsen*; als: *het vruchtbare ZEELAND*, *het kooprijke ROTTERDAM*, *het volkrijke SCHEVENINGEN*, enz.

Uitzonderingen zijn: de woorden welke gewoonlijk een ander Lidwoord voor zich hebben; als: *den Bosch*, *den Briel*, *den Haag*, *den Helder*, *den Uithoorn*, *de Betuwe*, *de Lemmer*, *de Purmer*, *de Veluwe*, enz. en mannelijk of vrouwelijk zijn.

Beverwijk heeft het vrouwelijke en onzijdige geslacht.

- 2°. Zulke woorden, welke de stof algemeen beschouwen en als zelfstandig voorstellen; als: *het goud*, *het ijzer*, *het laken*, enz.
- 3°. De wortels der Werkwoorden, met voorvoeging *ge*, *be*, *ont*, *ver*; als: *gevaar*, *beslag*, *ontslag*, *verbond*, enz.

Uitzonderingen: *ontvangst* (vrouw.), *ontvang* (mannel.), *bekomst* (vrouw.) en *herdruk* (mann.).

- 4°. Alle verzamelende woorden, alsmede die, welke op *te* eindigen, en van Zelfstandige naamwoorden

- afgeleid zijn ; als : *gedierte , gevogelte , gebergte , het honderd , het dertien , het dozijn , het paar* , enz.
- 5°. Alle verkleinwoorden ; als : *huisje , mannetje* , enz.
- 6°. De woorden op *ent , ot , out* en *sel* uitgaande ; als : *testament , kot , hout , voedsel , vormsel , baksel* , enz. Uitgezonderd : *pot , strot , bout , kout* , (mann.).
- 7°. Die op *schap* uitgaan en eene bediening of waardigheid beteekenen ; als : *het burgerschap , het priesterschap* , enz.
- 8°. Alle rededeelen , geene Zelfstandige naamwoorden zijnde , doch als zoodanig gebruikt ; als : *het goede , het uwe , het slapen , het voor en tegen* , enz.
Uitgezonderd : de mannelijke Bijvoegelijke naamwoorden als zelfstandig gebezigd ; als : *de wijze , de geleerde , de goede , de schoone* , enz.
- 9°. Alle woorden , welke op *dom* eindigen , en noch magt of vermogen , noch toestand , maar veel eer een ligchaam , eene verzameling van personen aanduiden ; als : *Christendom , priesterdom , Jodendom , menschdom* , enz.
- 10°. De woorden , welke het aardrijk of deszelfs deelen betreffen ; als : *woud , bosch , veen , veld , oosten , westen* , enz.

Aanmerkingen :

- 1°. Behalve de verdeeling in drie geslachten , bestaat er nog eene andere , waarbij de Zelfstandige naamwoorden in *Gemeen-* en *Gelijk-* of *Zelfslachtige* verdeeld worden.

Gemeenlachtige zijn die woorden , welke mannelijk of vrouwelijk zijn , naar mate zij van mannen of vrouwen gebruikt worden ; als : *bode , gemaal* ,

erfgenaam, *gids*, *leerling*, *echtgenoot*, enz.
Men zegt ook wel: *bodin*, *gemalin*, *erfgename*,
enz.

Gelijk- of Zelfslachtige bevatten de beide seksen onder een *geslacht*; als: *arend olifant*, *kemel*, *leeuwerik*, *reiger*, *vink*, *vos*, *uil*, *struis*, *valk*, enz., welke, ofschoon ook voor de wijfjes genomen, mannelijk zijn; *muis musch*, *hagedis*, *rat*, *tortel*, *slang*, *duif*, *kraai*, *snip*, *zwaluw*, welke, ofschoon voor de mannetjes genomen, vrouwelijk zijn; terwijl *kind*, *paard*, *veulen*, *rund*, *kalf*, *schaap*, *lam*, *zwijn*, *konijn*, *hoen*, *kuiken*, onzijdig zijn.

2°. Vele woorden hebben, naar hunne beteekenis, tweederlei geslacht, als:

ABRIKOOS, abrikozen, M. (<i>een boom</i>).	ABRIKOOS, abrikozen, V. (<i>de vrucht</i>).
ATLAS, atlasen, M. (<i>verzameling van kaarten</i>).	ATLAS, zmd. O. (<i>satijn</i>).
BEET, beten, M. (<i>bete broods</i>).	BEET, beten, V. (<i>wortel</i>).
BLES, blessen, M. (<i>een paard</i>).	BLES, blessen, V. (<i>eene witte plek</i>).
BLIK, zmd. O. (<i>wit ijzer</i>).	BLIK, blikken, M. (<i>opslag van het oog</i>).
BLOED, zmd. O. (<i>vloeistof</i>).	BLOED, M. (<i>onnoozel mensch</i>).
BOEL, M. en V. (<i>ontuchtige</i>).	BOEL, boelen, M. (<i>bezitting</i>).
BOORD, boorden, M. (<i>halsboord</i>).	BOORD, boorden, O. (<i>rand van een schip</i>).
BORST, borsten, M. (<i>jongeling</i>).	BORST, borsten, V. (<i>van het ligchaam</i>).
BREM, zmd. M. (<i>seker gewas</i>).	BREM, zmd. V. (<i>siltig vocht</i>).
BUIL, huilen, V. (<i>gezwel</i>).	BUIL, huilen, M. (<i>meelbui</i>).
BUL, bullen, M. (<i>Stier</i>).	BUL, BULLE, bullen, V. (<i>brief</i>).
DADEL, dadels, M. (<i>boom</i>).	DADEL, dadels, V. (<i>vrucht</i>).
DAS, dassen, M. (<i>een dier</i>).	DAS, dassen, V. (<i>kleedingstuk</i>).

- DEKEN, dekenen, M. (*van de kerk*).
- FORTUIN, zmd. V. (*godin*).
- ELS, elzen, M. (*een boom*).
- GAS, gassen, V. (*straat*).
- GEUS, geuzen, M. (*bedelaar*).
- GIFT, giften, V. (*geschenk*).
- GRAAF, graven, M. (*waardigheid*).
- GRAAUW, graauwen, M. (*snaauw*).
- GRANAAT, granaten, M. (*de boom; steen*).
- GREEP, grepen, M. (*de daad van grijpen*).
- HAAL, halen, M. (*trek*).
- HAK, hakken, M. (*houw*).
- HERMELIJN, hermelijnen, M. (*dier*).
- HEUL, heulen, M. (*slaapbol*).
- HOEF, hoeven, V. (*landhoeve*).
- HOF, hoven, M. (*tuin*).
- HOOP, hoopen, M. (*menigte*).
- JAGT, jagen, V. (*het jagen*).
- KANT, kanten, M. (*rand*).
- KAPER, kapers, M. (*roofschip*).
- KEEL, kelen, M. (*kiel*).
- KEEP, kepen, M. (*vogel*).
- KIEL, kielen, M. (*kleedingstuk*).
- KLINK, klinken, V. (*aan de deur; aan eene kous*).
- KLOK, klokken, V. (*ken; van metaal*).
- KLOP, kloppen, M. (*slag*).
- DEKEN, dekens, V. (*dekkleed*).
- FORTUIN, fortuinen, O. (*geluk*).
- ELS, elzen, M. (*schoenmakers-priem*).
- GAS, zmd. O. (*kunstlucht*).
- GEUS, geuzen, V. (*soort van vlag*).
- GIFT, giften, O. (*vergift*).
- GRAAF, graven, V. (*werktuig*).
- GRAAUW, zmd. O. (*het gemeene volk*).
- GRANAAT, granaten, V. (*de vrucht; handgranaat*).
- GREEP, grepen, V. (*greep van een' degen*).
- HAAL, halen, V. (*werktuig*).
- HAK, hakken, V. (*hiel*).
- HERMELIJN, zmd. O. (*voor het bont*).
- HEUL, heulen, V. (*brug*).
- HEUL, zmd. O. (*troost, bijstand*).
- HOEF, hoeven, M. (*paardenhoef*).
- HOF, hoven, O. (*van een' Vorst; geregtshof*).
- HOOP, zmd. V. (*verwachting*).
- JAGT, jagen, O. (*vaartuig*).
- KANT, kanten, V. (*naaldenwerk*).
- KAPER, kapers, V. (*hoofdedksel*).
- KEEL, keelen, V. (*plank; lichaamsdeel*).
- KEEP, kepen, V. (*kerf*).
- KIEL, kielen, V. (*de kiel van een schip*).
- KLINK, klinken, V. (*klap*).
- KLOK, klokken, M. (*geluid*).
- KLOP, kloppen, V. (*non*).

- KLUUN**, zmd. V. (*turfsoort*).
KORAAL, koralen, V. (*het bewerkte*).
KROP, kroppen, M. (*voormaag*).
KRUK, krukken, V. (*stok met een dwarshout*).
KURK, kurken, V. (*stop op eene flesch*).
LAK, zmd. O. (*zegellak*).
LAST, lasten, M. (*zwaarte*).
LEG, zmd. M. (*het leggen*).
LOF, zmd. M. (*prijzen*).
LOODS, loodsen, M. (*loodswenzen*).
LOOP, loopen, M. (*het loopen*).
MAAG, magen, V. (*ingewand*).
MAAL, malen, V. (*kofferzak; keer*).
MAAT, maten, V. (*grootte van iets*).
MARS, zmd. M. (*krijgsgod, planeet*).
MENSCH, menschen, M. (*in het algemeen*).
MIDDEL, middelen, O. (*geneesmiddel*).
MIK, mikken, V. (*bloem van rogge- of tarwemeel; schoor; sluitpaal*).
MIN, M. (*minne god*).
MOER, moeren, V. (*bezinksel van wijn, edik, olie; van eene schroef*).
MOEZEL, moezels, M. (*doedezak*).
MOF, moffen, M. (*scheldnaam aan Westfaalsche grasmaaijers gegeven; zangvogeltje*).
- KLUUN**, zmd. O. (*zeker bier*).
KORAAL, zmd. O. (*steenachtig gewas*).
KROP, kroppen, V. (*salade*).
KRUK, krukken, M. (*broddelaar*).
KURK, zmd. O. (*schors*).
LAK, lakken, M. (*lastering*).
LAST, lasten, O. (*30 mudden*).
LEG, leggen, V. (*legge, eijerstok*).
LOF, zmd. O. (*peenlof*).
LOODS, loodsen, V. (*schuur*).
LOOP, lopen, V. (*eene maat*).
MAAG, magen, M. en V. (*bloedverwant*).
MAAL, malen, O. (*middagmaal*).
MAAT, maats, M. (*gezel*).
MARS, marsen, V. (*kooptuig; soldering om den mast*).
MENSCH, menschen, M. (*persoon*).
MIDDEL, middels, O. (*het middellijf*).
MIK, mikken, M. (*de daad van mikken*).
MIN, zmd. V. (*liefde*).
MOER, moeren, O. (*slijkg moerassig land van eenen zwarten bodem*).
MOEZEL, zmd. V. (*rivier*).
MOF, moffen, V. (*voor zeker bontwerk*).

MOL, mollen, M. (<i>bekend dier</i>).	MOL, zmd. V. (<i>zeker bier</i>).
MOP, moppen, M. (<i>hond</i>).	MOP, moppen, V. (<i>gebakken steen; zoet gebak</i>).
MOUT, mouten, M. (<i>bak</i>).	MOUT; zmd. O. (<i>gedroogde gerst</i>).
MUIL, muilen, M. (<i>dier; mond</i>).	MUIL, muilen, V. (<i>kamer-muil</i>).
MUUR, muren, M. (<i>wand</i>).	MUUR, zmd. V. (<i>plant</i>).
NAR, narren, M. (<i>slede; hof-nar</i>).	NAR, zmd. V. (<i>eeene rivier</i>).
NIET, nieten, M. (<i>een niet in de loterij</i>).	NIET, zmd. O. (<i>bloem van koper; dat geen aanwezig heeft</i>).
NOK, nokken, M. (<i>trek-schuit</i>).	NOK, nokken, V. (<i>het top-punt van iets</i>).
OLIJF, olijven, M. (<i>een boom</i>).	OLIJF, olijven, V. (<i>eeene vrucht</i>).
OPROER, oproeren, M. (<i>de daad van iets opte roeren</i>).	OPROER, oproeren, O. (<i>op-stand; volksbeweging</i>).
PAD, padden, V. (<i>dier</i>).	PAD, paden, O. (<i>weg</i>).
PALM, palmen, M. (<i>heester-gewas</i>).	PALM, palmen, V. (<i>van de hand; eeene maat, 1/10 gedeelte der Nederl. el</i>).
PART, parten, V. (<i>listige trek</i>).	PART, parten, O. (<i>deel</i>).
PAS, passen, M. (<i>schrede; doortogt</i>).	PAS, zmd. O. (<i>stond</i>).
PATROON, patronen, M. (<i>beschermer</i>).	PATROON, patronen, V. (<i>voor het schietgeweer</i>).
PENS, pensen, M. (<i>buiik</i>).	PATROON, patronen, O. (<i>voorbeeld</i>).
PINK, pinken, M. (<i>kleine vinger</i>).	PENS, pensen, V. (<i>ingewand</i>).
PIT, pitten, V. (<i>de kern</i>).	PINK, pinken, V. (<i>visschers-pink</i>).
PLEIT, pleiten, V. (<i>eeene schuit</i>).	PINK, pinken, M. en V. (<i>voor eenen jongen os of voor eeene jonge koe</i>).
POST, posten, M. (<i>ambt; deur-post; postbode</i>).	PIT, zmd. O. (<i>het merg</i>).
PRAAM, pramen, M. (<i>dwang</i>).	PLEIT, zmd. O. (<i>regtsgeding</i>).
	POST, posten, V. (<i>visch; brievenpost</i>).
	PRAAM, pramen, V. (<i>vaartuig</i>).

- PRUIK, pruiken, M.** (*scheldnaam van een oud mannelijk persoon*).
PUNT, punten, V. (*uiteinde*).
RAAM, ramen, M. (*raming*).
ROOF, zmd. M. (*buit*).
ROT, rotten, V. (*een dier*).
RUI, zmd. M. (*de ruitijd*).
RUN, REN, runnen, rennen, M. (*wedloop*).
SABEL, sabels, M. (*een dier; halsdeksel*).
SCHIMMEL, schimmels, M. (*paard*).
SCHOFT, schoften, M. (*schelm; schaamteloos mensch*).
SCHOOL, scholen, V. (*plaats waar men talen of wetenschappen onderwijst; van haring*).
SCHOP, schoppen, M. (*met den voet*).
SCHRIFT, schriften, V. (*de H. Schrift*).
SIKKEL, sikkels, M. (*Joodsche munt*).
SLAG, slagen, M. (*de daad van slaan*).
SLOOF, sloven, M. en V. (*sukkel*).
SMAK, smakken, M. (*werp; gooi; geklap met den mond*).
SNAAUW, snaauwen, M. (*grauw*).
SNIK, snikken, M. (*zucht; beetel*).
SPOEL, spoel, M. (*waschplaats in de bleekerij*).
SPOOR, sporen, V. (*prikkel*).
- PRUIK, pruiken, V.** (*paruiik*).
PUNT, punten, O. (*stip; sluitteeken*).
RAAM, ramen, V. en O. (*werktuig om te spannen; vensterraam*).
ROOF, roven, V. (*eener wond*).
ROT, rotten, O. (*zamenspanning*).
RUI, REI, ruijen, reijen, V. (*koor*).
RUN, zmd. V. (*de bast van eikenhout; zeker gewas*).
SABEL, sabels, V. (*zwaard*).
SCHIMMEL, zmd. V. (*uitslag*).
SCHOFT, schoften, V. (*zeker gedeelte van een werkmandag; schouder*).
SCHOOL, scholen, O. (*het vertrek waarin banken en tafels enz. staan*).
SCHOP, schoppen, V. (*schup; schoptouw*).
SCHRIFT, schriften, O. (*geschrift*).
SIKKEL, sikkels, V. (*werktuig*).
SLAG, zmd. O. (*soort*).
SLOOF, sloven, V. (*boezelaar, voorschoot*).
SMAK, smakken, V. (*vaartuig*).
SNAAUW, snaauwen, V. (*vaartuig*).
SNIK, snikken, V. (*trekschuit*).
SPOEL, spoelen V. (*wewerswerktuig*).
SPOOR, sporen, O. (*wagenspoor*).

- SPRENKEL, sprenkels, M. (*rottenval, rottenknip*).
- STOMP, stompen, M. (*een stoot*).
- STREEK, streken, M. (*list*).
- STRUIS, struisen, M. (*vogel*).
- STUIT, stuiten, M. (*de daad van stuiten*).
- TAMBOER, tamboers, M. (*trommelslager*).
- TAS, tassen, M. (*hoop*).
- TEEN, teenen, M. (*toon*).
- TEL, tellen, M. (*de daad van tellen*).
- TIER, zmd. V. (*voor groei; welige aanwas*).
- TINT, tinten, M. (*zekere wijn*).
- TRAAAN, tranen, M. (*ziltig vocht*).
- VAT, vatten, M. (*greep*).
- VEER, veren, V. (*springveer*).
- VEST, vesten, V. (*schans*).
- VET, zmd. V. (*salade*).
- VIJZEL, vijzels, M. (*stampvat*).
- VLAK, vlakken; V. (*smet, vlek*).
- VLEK; vlekken, V. (*vlak; smet*).
- VORST, vorsten, M. (*prins*).
- WANT, wanten, V. (*handschoen*).
- WED, wedden, V. (*de daad van wedden*).
- WEER, zmd. V. (*verdediging*).
- WEER, weeren, M. (*hamel*).
- SPRENKEL, sprenkels, V. (*vonk*).
- STOMP, stompen, V. (*van eenen boom, arm; enz.*).
- STREEK, streken, V. (*landluchtstreek*).
- STRUIS, zmd. V. (*ceruis; fijn loodwit*).
- STUIT, stuiten, V. (*ligchaamsdeel*).
- TAMBOER, tamboeren, V. (*trommel*).
- TASCH, tasschen, V. (*bundel; brievenstasch*).
- TEEN, teenen, V. (*twijg*).
- TEL, tellen, V. (*paard*).
- TIER, zmd. O. (*getier; woest geraas*).
- TINT, tinten, V. (*kleur*).
- TRAAAN, zmd. V. (*walvischolie*).
- VAT, vaten, O. (*ton*).
- VEER, veren, O. (*afvaart*).
- VEST, vesten, O. (*hamizool*).
- VET, zmd. O. (*vettigheid*).
- VIJZEL, vijzels, V. (*schroef*).
- VLAK, vlakken, O. (*oppervlakte*).
- VLEK, vlekken, O. (*burg, dorp*).
- VORST, vorsten, V. (*opperrijchel der dakpannen; koude*).
- WANT, zmd. O. (*scheeps- of visscherstuig*).
- WED, WEDDE, wedden, V. (*jaarwedde; paarden drink- en zwemplaats*).
- WEER, zmd. O. (*het schoone weder*).
- WEER, zmd. O. (*eelt*).

WEG, wegen, M. (<i>pad</i>).	WEG, WEGGE, weggen, V. (<i>soort van brood</i>).
WIEL, wielen, V. (<i>nonnen-sluizer</i>).	WIEL, wielen, O. (<i>van een' wagen</i> .)
WILG, wilgen, M. (<i>een boom</i>).	WILG, wilgen, V. (<i>eene spruit</i>).
WOORD, WAARD, WOERD, WOORDEN, M. (<i>mannelijks eend</i>).	WOORD, woorden, O. (<i>van lettergrepen</i>).
WOUW, wouwen, M. (<i>vogel</i>).	WOUW, wouwen, V. (<i>gewas</i>).
ZAAL, ZADEL, zalen, zadels, M.	ZAAL, zalen, V. (<i>vertrek</i>).
ZEGEL, zegels, M. (<i>gesneden wapenbeeld</i>).	ZEGEL, zegels, O. (<i>het papier</i>).
ZUCHT, zuchten, M. (<i>verzuchting</i>).	ZUCHT, zuchten, V. (<i>begeerte; ziekte</i>).

30. Sommige gewone en ook zamengestelde Zelfstandige naamwoorden, hebben in hunne toepassing dikwijls niet een EIGEN, maar een TOEGREÏGEND geslacht, dat is, het geslacht van het voorwerp, waarop men het toepast; als:

BEDRIJF, bedrijven, O. (<i>werk; daad</i>).	ALBEDRIJF, albedrijven, M. (<i>bemoelial</i>).
BEEN, beenen, O. (<i>deel van het ligchaam</i>),	BREKEBEEN, brekebeenen, M. (<i>talmer; sukkel</i>).
BLIK, blikken, M. (<i>opslag van het oog</i>).	OOGENBLIK, oogenblikken, M. en O.
DOEK, doeken, M. (<i>droog- of zakdoek</i>).	NETELBOEK, PLANEERDOEK, zind. O. (<i>stoffaadje</i>).
DWANG, zind. M. (<i>noodzakelen</i>).	KANERDOEK, zind. O.
HAGEL, zind. M. (<i>bevrozene regendruppel</i>).	BEDWANG, zind. O. (<i>gedwongenheid</i>).
KAAK, kaken, V. (<i>kakebeen</i>).	JANHAGEL, zind. O. (<i>volkje uit de gemeene buurt</i>).
MIS, missen, V. (<i>kerkmis; lichtmis; vrouwendag</i>).	BLAASKAAK, blaaskaken, M. (<i>snorker</i>).
OOR, ooren, O. (<i>deel van het ligchaam</i>).	LICHTMIS, lichtmissen, M. (<i>losbol</i>).
	DOMOOR, domooren, M. (<i>weetniet</i>).

SLAG, slagen, M. (<i>stoot</i>).	BESLAG, zmd. O. (<i>aanhechting; meel beslag</i>).
SPEL, spelen, spellen, O. (<i>schouwspel</i>).	BREEKSPEL, breekspeilen, M. en V. (<i>spelbreker</i>).
VAL, vallen, M. (<i>nederval-len</i>).	VERVAL, vervallen, O. (<i>ondergang; winstje</i>).
VEEG, vegen, M. (<i>daad van vegen</i>).	HELLEVEEG, hellevegen, V. (<i>boosaardig wijf</i>).
VROUW, vrouwe, V. (<i>gesellin van den man</i>).	VROUWENSCH, vrouwen-schen, O. (<i>gemeen wijf</i>).
WICHT, wichten, O. (<i>kind</i>).	BOOSWICHT, booswichten, M. (<i>snoodaard</i>).

40. Indien de zamengestelde Zelfstandige naamwoorden geen toegeëigend geslacht hebben, zoo nemen zij altijd dat, van het laatste woord aan; als: *slagveld*, onzijdig, omdat *veld* van dat geslacht is: maar *veldslag* is mannelijk, dewijl *slag* tot hetzelfde behoort. Even zoo is het ook met de woorden: *landbouw* en *bouwland*; *vaderhuis* en *huisvader*, enz.

Tegen deze regel strijdt, dat men *aak* tot het vrouwelijke, en *beitelaak* tot het mannelijke geslacht doet behooren (1).

50. In de uitdrukkingen: *op de been brengen*, *in de wapen komen*, *de visch koken*, *onder de voet werpen*, *onder de duim houden*, *van alle kant*, *alle dag*, *jan en alleman* en dergelijke, heeft geene verwaarloozing van geslacht, maar eene verwaarloozing van het meervoud plaats. Men gebruikt evenwel nog de uitdrukking: *de beest spelen*; doch dit woord was oudtijds vrouwelijk.

(1) Volgens de heeren SIEGENBEK en WEILAND.

- 6°. Schoon *dood* en *tijd*, mannelijk, en *hart*, onzijdig zijn, worden zij als vrouwelijk gebruikt, in de uitdrukkingen: *ter dood brengen*, *te dier tijd*, *in der tijd ter harte gaan*.

Het woord *Oorlog* heeft alle drie de geslachten, doch men gebruikt hetzelfde het meest, als *mannelijk*.

- 7°. In figuurlijke uitdrukkingen, waar het eene Zelfstandige naamwoord het andere omschrijft, moet deze omschrijving naar het geslacht van het nader bepaalde Zelfstandige naamwoord geschikt worden; als: *de ondervinding is de beste LEERMEESTERES*; *de deugd is de MOEDER van het geluk*; *de haat is de VADER*, enz.

Uitzondering. De uitdrukking: *de vrouw is DE BAAS niet de BAZIN*, wordt algemeen gebezigd,

LIJST van *al* de Zelfstandige naamwoorden, welke niet tot de vorenstaande regels gebragt, of in de lijsten der Grond- en Gelijkkluidende- of Gelijkgeschrevene woorden kunnen gevonden worden; terwijl alle andere in deze lijst te vergeefs gezochte, tot het ONZIJDIGE geslacht behooren.

AA, V. (<i>een water</i>).	AALMOES, aalmoezen, V.
AAF, aven, V. (<i>ronde opening in een wiel</i>).	AANBEI, aanbeijen, V.
AAK, aken, (<i>platboomd V. lastschip</i>).	AANDACHT, zmd. V.
AAKSE, AKSE, aaksen, aksen, V. (<i>hak- of timmerbijl</i>).	AANKLEVE, zmd. V.
AALGEEB, aalgeeren, M. (<i>vork om aal te steken</i>).	AAP, apen, M.
	AAR, aren, V.
	AARD, zmd. M. (<i>inborst</i>).
	AARDE, zmd. V.
	AARS, aarzen, M.

- ACCIJS, accijns, accijnsen, M.** (*impost*).
ACHT, zmd. V. (*zorg*).
ACHTLING, achtelingen, M. (*zekere maat*).
ACHTERDOCHT, zmd. V.
ADDER, adders, V.
ADEL, zmd. M.
ADER, aders, aderen, V.
AFLAAT, aflaten, M.
AKANT, akanten, M. (*plant; ornament*).
AKER, akers, M.
AKKER, akkers, M.
ALANT, alanten, M. (*zeker kruid*).
ALBE, alben, (witte tabbaard der geestelijken).
ALFT, alften, V. (*zekere een-schelpige visch*).
ALGEBRA, zmd. V.
ALKOOF, alkoven, V.
ALMANAK, almanakken, M.
ALRUIN, zmd. (slaapkruid).
ALT, zmd. V. (*muzijk term*).
ALTAAR, altaren, M. en O.
AMANDEL, amandelen, M.
AMBROOS, zmd. M. (*godenspijs; fabelleer*).
AMMONIAK, zmd. M. (*zout*).
ANSTEL, zmd. M. (*rivier*).
ANGEL, angels, M.
ANGELIER, angelieren, M. (*nagelbloem*).
ANGST, angsten, M. (*schrik*).
ANIJL, zmd. M. (*indigo*).
ANIJS, zmd. M.
APOTHEEK, apotheken, V.
APPEL, appelen, M.
ARAK, zmd. M.
ARK, arken, V.
ARMOEDE, zmd. V.
ARNUS, zmd. M. (*rivier*).
ARSENIK, zmd. M. (*rottekruid*).
ASTER, asters, M.
- ATHESIS, zmd. M.** (*rivier*).
ATLAS, atlassen, M.
AZIJN, zmd. M.
BAAI, baaijen, V.
BAAK, baken, V.
BAAL, balen, V.
BAAN, banen, V.
BAAR, baren, V.
BAARD, baarden, M.
BAST, basten, V.
BABIJN, BOBIJN, babijnen, (garenklos).
BAG, baggen, V. (*edelgesteente*).
BAGGER, zmd. V. (*modder*).
BAJERT, zmd. M. (*mengelklomp*).
BAJONET, bajonetten, V.
BAK, bakken, M.
BAL, ballen, M.
BALEIN, baleinen, V. (*een gedeelte*).
BALG, balgen, M. (*afgestroopte huid*).
BALK, balken, M.
BAN, zmd. M. (*in den ban slaan*).
BAND, banden, M.
BANIER, banieren, V.
BANK, banken, V.
BARAK, barakken, V.
BARDEZAAN, bardezanen, M. (*ouderwetsche hellebaard*).
BARG, bargen, M.
BAROMETER, barometers, M.
BARST, BERST, RORST, barsten, bersten, borsten, M.
BAS, bassen, M.
BASILISKUS, basiliskussen, M.
BASSON, bassons, V. (*muzijk instrument*).
BAST, basten, M. (*schors*).
BASTILLE, V. (*dwanghof*).
BAVIAAN, bavianen, M. (*grootte aap*).

- BAZUIN, bazuinen, V.
 BEDE, beden, V.
 BEDUUR, beduren, M. (*mu-
sijkterm, harde toon*).
 BEEK, beken, V.
 BEEND, beemden, M.
 BEEMSTER, zmd. M.
 BEERBIJT, zmd. V.
 BEF, beffen, V.
 BEITELAAK, beitelaken, V.
 BEMOL, bemollen, M. (*zachte
toon*).
 BEK, bekken, M.
 BEKER, bekers, M.
 BEL, bellen, V.
 BEN, bennen, V.
 BENDE, benden, V.
 BENGEL, bengels, M.
 BERKOEN, berkoenen, V. (*dunne balk*).
 BERME, bermen, V. (*weg tus-
schen de vestingen de sloot*).
 BESCHUIT, beschuiten, V.
 BEUGEL, beugels, M.
 BEULING, beulingen, M.
 BEUN, BUN, beunen, bunnen, M.
 BEURS, beurzen, V.
 BEURT, beurten, V.
 BEVER, bevers, M.
 BEZAAN, bezanen, V. (*achter
zeil*).
 BEZEM, bezems, M.
 BIBLIOTHEEK, bibliotheken, V. (*boekery*).
 BIECHT, biechten, V.
 BIEST, zmd. V.
 BIG, bigge, biggen, V. (*speenvarken*).
 BIJSEL, bijbels, M.
 BIJDRAGE, bijdragen, V.
 BIJL, bijlen, V.
 BIJLAGE, bijlagen, V.
 BIJT, bijten, V.
 BIKKEL, bikkels, M.
 BIL, billen, V.
 BIJART, biljarts, O.
 BINK, binken, M. (*slecht
werkman; slecht paard*).
 BLAAM, zmd. V.
 BLAAR, blaren, V.
 BLAAS, blazen, V.
 BLAKER, blakers, M.
 BLEIN, bleinen, V. (*blaar*).
 BLIJDE, blijden, V. (*krijgs-
tuig*).
 BLOEI, zmd. M.
 BLOS, zwd. M.
 BLOUWEL, blouwels, M. (*werk-
tuig tot vlasbereiding*).
 BOEG, hoegen, M.
 BOEI, boeijen, V.
 BOEIJER, boeijers, M.
 BOERT, zmd. V.
 BOETE, boeten, V.
 BOEZEL, boezels, M.
 BOEZEM, boezems, M.
 BOEZEROEN, boezeroens, V. (*zeemanskleedingstuk*).
 BOF, boffen, V. (*slag*).
 BOGCHIEL, bogchels, M.
 BOKAAL, bokalen, V.
 BOKSE, boksen, V. (*broek*).
 BOL, bollen, M.
 BOLK, bolken, V. (*visch*).
 BOLSTER, bolsters, M.
 BOM, bommen, V.
 BOMMEL, bommels, M.
 BONDEL, BUNDEL, bondels, M.
 BONK, bonken, V.
 BONS, bonzen, V.
 BONSING, BUNSING, bonsings, M.
 BOOG, bogen, M.
 BOOR, boren, V.
 BORREL, borrels, M.
 BORSTEL, borstels, V.
 BOS, BUS, bossen, bussen, M.
 BOSFORUS, zmd. M.
 BOT, botten, V.
 BOTER, zmd. V.
 BOTTTEL, botttels, V.

- BRAAM, bramen, V.
 BRAK, brakken, M.
 BRAM, brammen, M. (*zeker
zeil*).
 BRES, bressen, V.
 BREUK, breuken, V.
 BRIEF, brieven, M.
 BRIJZEL, brijzels, V.
 BRIL, brillen, M.
 BROEK, broeken, V.
 BROK, brokken, M.
 BRON, bronnen, V.
 BRONST, bronsten, V.
 BROOS, brozen, V. (*tooneel-
laars*).
 BRUG, bruggen, V.
 BRUIKWEER, bruikweren, V. (*pachthoeve*).
 BRUILOFT, bruiloften, V.
 BRUIS, zmd. V.
 BUFFEL, buffels, M.
 BUI, buijen, V.
 BUIDEL, buidels, M.
 BUIS, buizen, V.
 BUIT, buiten, M.
 BULSTER, bulsters, V.
 BULT, bulden, M.
 BUN, bunnan, V. (*vischkaar*).
 BURG, burgen, M.
 BUSSEL, bussels, M. (*bondel*).
 BUT, butten, V. (*groot bier-
vat*).
 BUURT, buurten, V.
 CEDEL, CEEL, cedels, V.
 CEL, cellen, V.
 CENT, cents, M.
 CHIJL, zmd. V.
 CHOCOLADE, zmd. V.
 CIDER, zmd. M.
 CIGAAR, cigaren, M.
 CIJFER, cijfers, O.
 CIJNS, cijnzen, M. (*tol, schat-
ting*).
 CILINDER, cilinders, M.
 CIMBAAL, cimbalen, V.
- CIRKEL, cirkels, M.
 CITER, citers, V.
 CITROEN, citroenen, M.
 DAAD, daden, V.
 DAAL, dalen, V. (*pijp in eene
pomp*).
 DAGGE, daggen, V. (*korte de-
gen*).
 DAGVAARD, dagvaardden, V.
 DAM, dammen, M.
 DEGEL, degels, M. (*ijzeren
plaat van eene boekdruk-
pers*).
 DERRIE, zmd, M.
 DEUGD, deugden, V.
 DEUK, denken, V.
 DEUN, deunen, M.
 DEUR, deuren, V.
 DEUVIK, deuvikken, M. (*de
tap in eene ton*).
 DIGGEL, diggels, V.
 DIJK, dijken, M.
 DISSEL, dissels, M.
 DISTEL, distels, distelen, V.
 DOFT, doften, V. (*eene roei-
bank*).
 DOL, dollen, M. (*roeipen*).
 DOLK, dolken, M.
 DOM, dommen, M.
 DONAU, M. (*rivier*).
 DOOI, zmd. M.
 DOORVOER, doorvoeren, M.
 DORPEL, dorpels, M.
 DORST, zmd. M.
 DOT, dotten, V. (*een bos ga-
ren*).
 DRAAD, draden, M.
 DRAAK, draken, M.
 DRAB, DRABBE, zmd. V.
 DRACHME, drachmen, V.
 DRAF, zmd. M.
 DRAS, zmd. V. (*drasland*).
 DREEF, dreven, V. (*eene
laan*).
 DREG, DREGGE, dreggen, V.

- werktuig voor drenkelingen*).
DREK, zmd. M.
DREMPEL, **DORPEL**, **drempels**, M.
DREUM, **DREUNEL**, zmd. (*de overblijvende draden van een afgeveven stuk*).
DREUTEL, **dreutels**, M.
DREVEL, **drevels**, M. (*werktuig, om spijkers in te drijven*).
DRIFT, **driften**, V.
DROES, zmd. M.
DROM, **drommen**, M.
DROP, **DRUP**, **druppen**, M.
DUG, **duigen**, V.
DUIM, **duimen**, M.
DUIT, **duiten**, M.
DUIZENDBEEN, **duizendbeenen**, M.
DUKDALF, **dukdalven**, M. (*paal tot vastmaking der schepen*).
DUNK, zmd. M.
DURK, **durken**, M. (*plaats voor het vuil in een schip*).
DWANG, zmd. M.
EB, **ebbe**, zmd. V.
ECHO, zmd. V.
EDIK, zmd. M.
EEND, **eenden**, V.
EEST, **eesten**, M. (*soort van oven of droogplaats*).
EEUW, **eeuwen**, V.
EGGE, **eggen**, V.
EL, **ellen**, V.
ELAND, **elanden**, M.
ELEFANT, **OLIFANT**, **elefanten**, M.
ELLENDI, zmd. V.
EMMER, **emmers**, M.
ENKEL, **enkels**, M.
ENT, **ENTE**, **enten**, V.
ERNST, zmd. M.
ERTS, **ertsen**, M.
ESTRIK, **estrikken**, M. (*gebakken vloersteen*).
ETTER, zmd. M.
EUNJER, **eunjers**, M. (*spook*).
EUPHRAAT, M. (*eene rivier*).
FAAM, zmd. V.
FABEL, **fabelen**, V.
FAKKELS, **fakkels**, M.
FATSEN, **meerv. V.** (*see-woord*).
FEEST, **feesten**, V. en O.
FESTOEN, **festoenen**, V.
FIGUUR, **figuren**, V.
FILOMEEL, **flomeelen**, V.
FILOZEL, zmd. (*grove zijde*).
FIRMA, zmd. V.
FISTEL, **fistels**, V.
FLAB, **FLEP**, **flabben**, **fleppen**, V.
FLAMBOW, **flambouwen**, V.
FLANK, **flanken**, V.
FLARDE, **flarden**, V.
FLEERS, **fleersen**, M. (*klap; slag*).
FLEP, **fleppen**, V.
FLINT, **flinten**, V.
FLITS, **flitsen**, M. (*pijl; werpspiets*).
FLOUW, **flouwen**, V. (*snippennet*).
FLUIM, **fluimen**, V.
FOK, **fokken**, V.
FOLIANT, **folianten**, M.
FONTENEL, **fontenellen**, V.
FOOI, **foojen**, V.
FOREL, **forellen**, V.
FOUT, **fouten**, V.
FRANK, **franken**, M.
FRATSEN, **meerv. V.** (*grillen; koddig verhaal*).
FRIKKEDEL, **frikkedellen**, M.
FRONS, **FRONSEL**, **fronsen**, V.
FRUIT, **fruiten**, V. en O.
FUIK, **fuiken**, V.
GAAF, **GAVE**, **gaven**, V.

- GAAL, galen, V. (*kals streep in het laken*).
- GAARD, gaarden, M. (*ingeslotene plaats*).
- GABAAR, gabaren, V. (*zekere schuit*).
- GAFFEL, gaffels, V.
- GAL, gallen, V. (*knubbel; bittere vochtigheid*).
- GALRAS, galeassen, V. (*zeker schip*).
- GALG, galgen, V.
- GALOP, galoppen, M.
- GANG, gangen, M.
- GANGES, zmd. M. (*rivier*).
- GANZERIK, zmd. V. (*silverkruid*).
- GAPS, gapsen, V. (*handvol*).
- GARDE, garden, V. (*roede*).
- GARY, garven, V. (*schoof*).
- GARNAAL, garnalen, V.
- GAS, zmd. O. (*brandbare lucht; straat*).
- GEEST, geesten, M.
- GELANDER, gelanders, M. (*soort van leuning*).
- GENADE, zmd. V.
- GENEVER, JENEVER, zmd. M.
- GERGEL, GIRGEL, girgels, M. (*ingekorven rand van een vat, waarin de bodem sluit*).
- GEST, gist, zmd. V.
- GEUL, geulen, V.
- GEUR, geuren, M.
- GEVEL, gevels, M.
- GIER, gieren, M.
- GIETELING, gietelingen, M. (*voegel*).
- GIJK, gijken, V.
- GIJN, gijnen, M. (*takeltouw*).
- GIJP, gijpen, V. (*zeewoord*).
- GIS, zmd. V.
- GLINSTER, glinsters, M.
- GLIP, glippen, M.
- GLOBE, globen, M.
- GLOED, zmd. M.
- GLOS, glossen, V. (*kanttekening*).
- GLUIP, gluipen, V.
- GOLF, golven, V.
- GOM, zmd. V.
- GONDEL, gondels, M.
- GOOI, gooijen, V.
- GOOT, goten, V.
- GORD, gorde, V. (*band; rib van een schip*).
- GORDEL, gordels, M.
- GORDIJN, gordijnen, V.
- GORS, gorzen, V. (*aangeslibt land bij eens rivier*).
- GOTELING, gotelingen, M. (*klein kanon*).
- GRAAD, graden, M.
- GRAAF, graven, V. (*werktuig*).
- GRAAT, graten, V.
- GRABBEL, zmd. V.
- GRACHT, grachten, V.
- GRAP, grappen, V.
- GREB, GREPPEL, grebben, V.
- GRELING, grelingen, M. (*zeewoord*).
- GRENS, grenzen, V.
- GRIEF, grieven, V.
- GRIEL, grielen, V.
- GRIEND, grienden, V. (*wilgenwaard*).
- GRIET, grieten, V. (*visch*).
- GRIFFEL, GRIJFT, griffels, V.
- GRIJNS, grijnzen, V. (*mon aangezicht*).
- GRIL, grillen, V.
- GRIM, zmd. V. (*grimmigheid*).
- GRIMAS, grimassen, V.
- GROEF, groeven, V.
- GROEP; groepen, V.
- GROEZE, zmd. V. (*jeugdig groen*).

- GROL**, grollen, V.
GROP, groppen, V. (*sloot*).
GRUT, grutten, V.
GRUWEL, gruwelen, M.
GUDS, gudsen, V. (*vogel; timmermansbeitel*).
GUIG, guigen, V. (*bespoting*).
GUIL, guilen, V. (*merris die nog niet gedragen heeft*).
GUL, zmd. V. (*kleins vischsoort*).
GULDELING, guldelingen, V. (*appel*).
GULP, gulpen, V.
HAANDER, haanders, M. (*mand om de geplukte vruchten in te doen*).
HAARD, haarden, M.
HAAS, hazen, M.
HAAT, zmd. V.
HACH, zmd. V. (*gevaarlijke waging*).
§ HACHT, hachten, M. (*dik stuk*).
HAGEDIS, hagedissen, V.
HAGEL, zmd. M.
HAL, hallen, V.
HALFSTER, halster, halsters, M.
HALS, halzen, V.
HALT, zmd. M.
HAM, hammen, V.
HAMER, hamers, M.
HAND, handen, V.
HANDEL, zmd. M.
HANDVOL, zmd. V.
HANSOP, hansoppen, M.
HANZE, henze, zmd. V. (*verband*).
HARING, haringen, M.
HARK, harken, V.
HARP, harpen, V.
HARPOEN, harpoenen, M.
HARS, zmd. V.
- HARST**, harsten, M. (*rugstuk van eenen os*).
HAVE, zmd. V. (*besitting*).
HAVEN, havens, V.
HEBRUS, zmd. M. (*rivier*).
HEDEN, zmd. V. (*afval van vlas*).
HEF, HEFFE, HEVE, zmd. V. (*heffe van het volk*).
HEILOVER, heilovers, M. (*ooijevaar*).
HEL, zmd. V.
HELFT, helsten, V.
HENEL, hemelen, hemels, M.
HENG, hengsel, hengen, V.
HENGEL, hengels, M.
HENNEP, zmd. M.
HER, HARRE, herren, V. (*duim van een vensterhengsel*).
HERBERG, herbergen, V.
HERSEN, hersens, V.
HESPE, hespen, V. (*achterste van eene ham*).
HEUDE henden, V. (*koopvaardijship*).
HEUG, zmd. V. (*zin; genoegen*).
HEUGEL, heugels, M. (*keuken gereedschap*).
HEUP, heupen, V.
HEVEL, hevels, M. (*hefboom*).
HIACINT, hiacinten, M.
HIEL, hielen, M.
HIJS, hijzen, V. (*stuk rook- of gerookt vleesch*).
HIK, hikken, M. (*onwillige stootende zucht*).
HILD, hilden, V. (*plaats boven de koeijen, waar men het hooi bergt*).
HILT, hiltten, V. (*klep in eene pomp; kruk van een kloet*).
HILTIK, hiltikken, M. (*bikkel*).
HIPPOCRAS, zmd. M. (*zekere drank*).

- HIT**, hitten, M. (*paard uit Hitland*).
HITTE, hette, zmd. V.
HOBO, hoboos, V. (*muzijk-instrument*).
HOED, hoeden, M.
HOEF, HOEVE, hoeven, V. (*landhoeve*).
HOEF, hoeven, M. (*paarden-hoef*).
HOEK, hoeken, M.
HOEKER, hoekers, M.
HOEP, hoepen, M. (*band om het vaatwerk*).
HOEPEL, hoepels, M.
HOEST, zmd. M.
HOLSTER, holsters, M. (*soldaten knapsak; koker eener pistool*).
HOM, hommen, V.
HOMMEL, hommels, V.
HOMP, hompen, V.
HOND, honden, M.
HONGER, zmd. M.
HONIG, zmd. M.
HONIGRAAT, zmd. V.
HOP, HOPPE, zmd. V.
HOR, horren, V.
HORDE, horden, V.
HORIZON, HORIZONT, zmd. M. (*gezigteinder*).
HORN, hornen, M. (*spitse uitstekende hoek*).
HORREL, horrels, M. (*stoot*).
HORT, horten, M. (*korte stoot*).
HORZEL, horzels, M. (*grootte wesp*).
HOT, zmd. V. (*dik van geschifte melk*).
HOUW, zmd. V. (*eene oog-ziekte*).
HUDS, hudsens, V. (*versleten lap*).
HUI, zmd. (*wei van melk*).
- HUID**, huden, V.
HUIF, huiven, V.
HUIG, huigen, V.
HUIK, huiken, V. (*falie*).
HUL, hullen, V. (*kinderkapje*).
HULDE, zmd. V.
HULK, hulken, V. (*last-schip*).
HULP, zmd. V.
HULZE, hulzen, V. (*bast van schilgewassen*).
HURK, hurken, V. (*hiel*).
HUT, hutten, V.
HUUR, huren, V. (*loon der dienstboden*).
IBER, zmd. M. (*rivier*).
IJL, zmd. V. (*haast; dun goed*).
IJM, ijmen, V. (*honigbij*).
IJSSEL, zmd. V. (*rivier*).
IKKER, NIKKER, ikkers, nikkers, M. (*verdichte watergeest of waterspook, van eene wanstaltige gedaante*).
INDIGO, zmd. M.
INHAM, inhammen, M.
INK, inken, M. (*opening van een fuiknet*).
INKT, zmd. M.
INTEREST, interesten, M.
INZAAT, inzaten, M.
INZAGE, inzagen, V.
IRIAS, iriassen, V. (*wortel; bloem*).
JAGT, jagten, V. (*van jagen*).
JAKHALS, jakhalsen, M.
JAPON, japonnen, M.
JAS, jassen, M.
JAVELIJN, javelijnen, V. (*werpspiets*).
JEUGD, zmd. V.
JICHT, zmd. V.
JOL, jollen, V. (*vaartuig*).

- JOOP, jopen; M. (*hoogrood-
kleurige appel*).
 JOUW, zmd. V. (*een slepend
geroep van schimp en
spot*).
 JUFFER, juffers, V. (*juf-
vrouw; lange dunne paal
of mast; bedwarmer; klok
zonder schijf*).
 JUK, JOK, jukken, jokken, O.
 JURK, jurken, V.
 JUTNIS, zmd. V. *benaming,
afkomstig van den be-
ruchten Paus Johannes
VIII; dat zal te SINT-
JUTNIS gebeuren, (dat zal
nimmer voorvallen), om-
dat men nooit eenige mis-
ter zijner eer heeft ge-
vierd*).
 KAAG, kagen, V. (*vaartuig*).
 KAAI, KADE, kaaijen, kaden, V.
 KAAK, kaken, V.
 KAAK, kaken, V. (*middelma-
tig vaartuig*).
 KAAP, kapen, V.
 KAAR, karen, V.
 § KAAARDE, kaarden, V. (*dis-
tel; werktuig om wol te
kammen*).
 KAARS, kaarsen, V.
 KAART, kaarten, V.
 KAAS, kazen, V.
 KAATS, kaatsen, V.
 KABAS, kabassen, V. (*hengel-
korfje van stroo of bie-
sen*).
 KABEL, kabels, M.
 KABUIS, kabuizen, V. (*ver-
trek tot berging van voor-
raad; scheepskeuken;
buiskool*).
 KADRAAI, kadraaijen, V.
 (*zoetelaars vaartuig*).
 KAGCHEL, kagchels; V.
- KAJUIT, kajuiten, V.
 KAKKERLAK, kakkerlakken,
M.
 KAKKETOE, kakketoës, V.
 KALANDER, kalanders, V.
 (*wormpje dat het koren
verslindt*).
 KALENDER, kalenders, V.
 KALES, kalessen, V.
 KALK, zmd. M.
 KALKOEN, kalkoenen, M.
 KALIS, kalissen, M. (*arme;
ellendige*).
 KALMUS, zmd. M. (*welrie-
kende wortel*).
 KALOT, kalotten, V. (*hoofd-
deksel*).
 KAM, kammen, V.
 KAMEEL, KEMEL, kameelen,
kemels, M.
 KAMER, kamers, M.
 KAMPER, zmd. V.
 KAMP, kampen, V.
 KAN, kannen, V.
 KANARIE, kanariën, V.
 KANASTER, KNASTER, kanas-
ters, M.
 KANDEEL, zmd. V.
 KANKER, zmd. M.
 KANS, kansen, V.
 KANSEL, kansels, M.
 KANTEEL, kanteelen, M.
 (*borsttvering*).
 KAP, kappen, V.
 KAPEL, kapellen, V. (*in alle
beteekenissen*).
 KAPPER, kappers, V. (*witte
kool*).
 KAPOEN, kapoenen, M.
 KAPOT, kapotten, V.
 KAPFOOT, kappotten, V.
 KAPROEN, kaproenen, V.
 (*hoofddeksel*).
 KAR, karren, V.
 KARAAK, KRAAK, karaken;

- kraken, V. (*Portugeesch schip*).
 KARABIJN, karabijnen, V.
 KARAF, karaffen, V.
 KARAVAAAN, karavanen, V.
 KARBATS, karwats, karbat-
 sen, karwatsen, V.
 KARBEEL, karbeelen, M. (*stuk
 hout tot ondersteuning
 van een ander*).
 KARBONADE, karbonaden, V.
 KARDENON, zmd. V. (*zekere
 sterke drank*).
 KARDOES, kardoezen, V.
 KARKANT, karkanten, M.
 (*halsnoer van edelge-
 steenten*).
 KARKAS, karkassen, V.
 KARONJE, karonjes, V. (*beest;
 krenge*).
 KAROOT, KROOT, karoten,
 krotten, V. (*beetwortels*).
 KARPOETS, karpoetsen, V.
 KARREL, karrels, V. (*visch*).
 KARSTELING, karstelingen, M.
 (*luchtig gebak*).
 KARTEL, kartels, M. (*inge-
 takte kerf, op den rand
 van eenig ligchaam*).
 KARTETS, kartetsen, V. (*kar-
 does van bordpapier;
 zwilk of blik gevuld met
 kogels; schroot*).
 KARTOUW, kartouwen, V.
 (*graf geschut*).
 KAS, KAST, kassen, kasten, V.
 KASKIEN, KASKIJN, kaskienen,
 kaskijnen, M. (*pronkjak
 bij de Noordhollandsche
 boerinnen in gebruik*).
 KASTOOR, kastoren, M.
 KASTROL, kastrollen, V.
 KASUIVEL, kasuifels, V. (*mis-
 gewaad*).
 KATERN, katernen, V.
- KATROL, katrollen, V.
 KAUW, kauwen, V. (*vogel*).
 KAUWOERDE, kauwoerden, V.
 (*zeker gewas*).
 KAVEL, kavels, kavelen, V.
 (*lot*).
 KAVIAAR, kaviaars, V. (*ge-
 zoutenkuit vanden steur*).
 KAWAAN, kawanen, V. (*soort
 van schildpad*).
 KAZEMAT, kazematten, V.
 § KEEN, kenen, V. (*kloof;
 spleet*).
 KEER, keeren, M.
 KEEST, keesten, M. (*kern;
 pit*).
 KEGEL, kegels, M.
 KEKER, kekers, V. (*soort van
 erwt*).
 KELDER, kelders, M.
 KENNEP, HENNIP, M.
 KENNEWEE, kennewen, V.
 (*houten ring om den hals
 van beesten*).
 KEPER, kepers, V. (*wervers-
 term*).
 KERF, kerven, V.
 KERK, kerken, V.
 KERKER, kerkers, M.
 KERN, kernen, V. (*in alle
 beteekenissen*).
 KESPEN, V. (*zeewoord*).
 KET, ketten, V.
 KETEL, ketels, M.
 KETTING, kettingen, M.
 KEUKEN, keukens, V.
 KEURS, keurzen, V.
 KEUS, keuzen, V.
 KEUTEL, keutels, V.
 KEUVEL, keuvels, V. (*hoofd-
 deksel*).
 KIB, kibben, V. (*het achter-
 ste van een fuiknet*).
 KID, KIDDE, kidden, V. (*klein
 paard*).

- KIEM, kiemen, V.
 KIER, zmd. M.
 KIERBOE, kierboes, V.
 KIES, kiezen, V.
 KIEUW, kieuwen, V.
 KIJF, zmd. V. (*geschil*).
 KIJT, kuit, kijten, kuiten, V.
 KIKVORSCH, KIKKER, kikvorschen, kikkers, M.
 KIL, killen, V.
 KIM, kimmen, V.
 KIN, kinnen, V.
 KINK, kinken, V. (*draai; deuk*).
 KINNEBAK, kinnebakken, V.
 KIP, kippen, V.
 KIST, kisten, V.
 KIT, kitten, V. (*grootekruik*).
 KITS, kitsen, V. (*vaartuig*).
 KLAAUW, klaauwen, M.
 KLAAUWIER, KLAVIER, M. en O.
 KLAD, kladden, V.
 KLAK, klakken, V.
 KLAMP, klampen, M.
 KLANK, klanken, M.
 KLAROEN, klaroenen, V.
 KLASSE, klassen, V.
 KLATER, klater, M.
 KLAVECIMBAAL, klavicembalen, V.
 KLEI, zmd. V.
 KLEIJE, zmd. V. (*zemelen van boekweit*).
 KLEINS, kleinzen, V. (*teemsdoek*).
 KLEM, klemmen, V.
 KLEP, kleppen, V.
 KLEPEL, klepels, M.
 KLEPPEL, kleppels, M.
 KLEUR, kleuren, V.
 KLIEF, KLOOF, klieven, kloven, V.
 KLIK, klieken, V.
 KLIK, klikken, V.
 KLING, klingen, V.
 KLINKER, klinkers, M.
 KLIP, klippen, V.
 KLIS, KLIT, klissen, klitten, V.
 KLISTEER, klisteren, V.
 KLOET, kloeten, M. (*schipboom; kalkstok; plompaard*).
 KLOKER; klokers, M. (*pijpenvroeter*).
 KLOMMER, klommers, M. (*leugen; uitvlugt*).
 KLOMP, klompen, M.
 KLONTER, klonters, M.
 KLOS, klossen, M.
 KLUCHT, kluchten, V.
 KLUFT, kluften, V. (*eenewijk*).
 KLUIF, kluiven, V.
 KLUIS, kluizen, V.
 KLUISTER, kluisters, M.
 KLUIT, kluiten, V.
 KLUPPEL, KNUPPEL, KLEPPEL, kluppels, kuuppels, knepels, M.
 KLUTS, klutsen, V.
 KNAP, knappen, V.
 KNEEP, knepen, V.
 KNEL, knellen, V.
 KNEU, kneuën, V.
 KNEUKEL, KNEKEL, KNOEKEL, KNOKKEL, kneukels, knekels, knokels, knokkels, M.
 KNEUTER, KNOTER, kneuters, knoters, V.
 KNIJP, knijpen, V.
 KNOBBEL, knobbels, M.
 KNOD, knodden, V. (*een knoop*).
 KNODS, knodsën, V.
 KNOEST, KNUIST, knoesten, knuisten, M.
 KNOET, knoeten, M.
 KNOK, knokken, M.
 KNOL, knollen, M.
 KNOP, knoppen, M.
 KNOR, knorren, M.

- KNORF, knorven, M.
 KODDE, kodden, V.
 KOEK, koeken, M.
 KOEPEL, koepels, M.
 KOERS, koersen, M.
 KOET, koeten, V. (*eene kleine zwarte eend*).
 KOETS, koetsen, V.
 KOF, koffen, V. (*schip*).
 KOFFER, koffers, M.
 KOFFIJ, zmd. V.
 KOG, koggen, V. (*vaartuig*).
 KOGEL, kogels, M.
 KOKARDE, kokarden, V.
 KOKER, kokers, M.
 KOKINJE, kokinjes, V. (*gedraaide suiker*).
 KOKOSNOOT, kokosnoten, V.
 KOL, kollen, V. (*witte plek voor den kop van een paard*).
 KOLDER, KOLLER, kolders, kollers, M.
 KOLF, kolven, V.
 KOLK, kolken, V.
 KOLOKWINT, kolokwinten, M.
 KOLOM, kolommen, V.
 KOLOS, kolossen, M.
 KOM, kommen, V.
 KOMBAARS, kombaarzen, V. (*deken voor de matrosen*).
 KOMBOF, komboffen, V. (*houten hut, tot keuken dienende*).
 KOMEDIE, komediën, V. (*schouwburg*).
 KOMEET, kometen, V. (*staartster*).
 KOMIJN, zmd. M.
 KOMKOMMER, komkommers, M.
 KOMMA, kommaas, V.
 KOMMER, zmd. M.
 KOMPOST, zmd. V. (*mengelspijs*).
 KOMST, komsten, V.
- KONFIJT, konfijten, V.
 KONKEL, konkels, V.
 KONRADIJN, M.
 KONZENILJE, V. (*gekorven diertje uit Mexiko, waarvan de karmozijn- en scharlakenverw gemaakt wordt*).
 KOOG, kogen, V.
 KOOK, zmd. V.
 KOORD, koorden, V. en O.
 KOORTS, koortsen, V.
 KOOT, koten, V.
 KOP, koppen, M.
 KORBEEL, korbeelen, M. (*steen die in eenen muur uitsteekt, en waarop een balk rust*).
 KORDELIER, kordeliërs, M. (*minderbroeder; koord dat de monniken om het lijf dragen*).
 KORDEWAGEN, kordewagens, M. (*kruiwagen*).
 KORF, korven, M.
 KORIANDER, korianders, M. (*zeker zaad*).
 KORINT, KORENT, KRENT, korinten, korenten, krenten, V.
 KORNEL, zmd. V. (*fijne zemelen*).
 KORNET, kornetten, V. (*tuitmuts*).
 KORRE, korren, V. (*sleepnet voor de oestervangst*).
 KORREL, korrels, V.
 KORST, korsten, V.
 KORTEGAARD, kortegaarden, V. (*wachthuis*).
 KORTELAS, kortelassen, V. (*breede en korte sabel; lijzeil*).
 KORVET, korvetten, V.
 KOSTEN, M.

- KOTTER**, kotters, M.
KOUDE, zmd. V.
KOUS, kousen, V.
KOUT, zmd. M.
KOUW, kouwen, V. (*kooi*).
KRAAG, kragen, M.
KRAAL, kralen, V. (*eene met palen of muren afgeperkte plaats*).
KRAAM, kramen, V.
KRAAN, kranen, V.
KRAAUW, kraauwen, V.
KRAB, krabben, V. (*visch; krabbel*).
KRACHT, krachten, V.
KRAKELING, krakelingen, M.
KRAM, krammen, V.
KRAMP, krampen, V.
KRANT, COURANT, kranten, couranten, V.
KRAS, krassen, V.
KREEK, kreen, V.
KREEL, KRIEL, krelen, krielen, V. (*smal boordsel*).
KREET, kreten, M.
KREITS, KRITS, kreitsen, kritsen, M.
KREKEL, krekels, M.
KREUK, kreuken, V.
KREUS, kreuzen, V. (*gergel; inkerving aan het onder-einde van dwigen*).
KREVEL, KRIEWEL, zmd. V.
KRIEK, kriecken, V.
KRIEPE, KRIPPE, kriepen, krippen, V.
KRIEZEL, kriezels, V.
KRIKKEMIK, krikkemikken, V. (*zeker werktuig*).
KRIKMAN, zmd. M. (*brandewijn*).
KRIMP, zmd. V.
KRING, kringen, M.
KRINKEL, krinkels, M.
KROEG, kroegen, V.
- KROES**, kroezen, M.
KROFT, KROCHT, kroften, krochten, V. (*hol*).
KROKODIL, krokodillen, M.
KROKUS, krokussen, M.
KROOS, KREUS, krozen, kreuzen, V.
KRUIK, kruiken, V.
KRUIL, zmd. V. (*om de kruil; om de kool; om te lagchen*).
KRUILING, kruilingen, M. (*soort van appel*).
KRUIJN, zmd. V.
KRUIJN, kruimels, V.
KRUIJN, kruinen, V.
KRUK, krukken, V.
KRUL, krullen, V.
KUCH, zmd. V.
KUDDE, kudden, V.
KUDS, KODSE, kudsen, kodsens, V. (*knods*).
KUF, KIT, kuffen, kitten, V. (*vuile kroeg*).
KUIF, kuiven, V.
KUIL, kuilen, M.
KUIP, kuipen, V.
KUIS, KNODS, kuisen, knodsens, V.
KUIT, kuiten, V.
KUNNE, zmd. V.
KURKUMA, KURKEMA, zmd. V.
KUS, kussen, V.
KUUR, kuren, V.
KWAAL, kwalen, V.
KWAART, kwaarden, V. (*karnemelksmaat*).
KWAB, kwabben, V.
KWAKEL, kwakels, M. (*eene soort van brug*).
† KWALSTER, kwalsters, M.
KWAST, kwasten, M.
KWE, kweën, V.
KWEEK, zmd. V. (*puingras*).
KWEEN, kweenen, V. (*onvruchtbare koe*).

- KWEERN, KWERN, kweernen, kwernen, V. (*handmolen*).
 KWEL, zmd. V.
 KWELDER, kwelders, V. (*buitendijkschland*).
 KWETS, kwetsen, V.
 KWETSUUR, kwetsuren, V.
 KWIJL, zmd. V.
 KWINT, kwinten; V.
 KWISPEDOOR, kwispedoren, V. en O.
 LAAG, lagen, V.
 LAAN, lanen, V.
 LAARS, laarzen, V.
 LABAAR, labaren, V. (*grootelinnen halsdoek*).
 LABIRINT, labirinten, M.
 LACHTER, LASTER, lachteren, M.
 LADDER, ladders, V.
 LADE, laden, V.
 LAMP, lampen, V.
 LANDOUW, landouwen, V.
 LANGET, zmd. V. (*soort van gasen kant*).
 LANK, lanken, V. (*het weeke van den buik*).
 LANS, lansen, V.
 LANTAREN, lantarens, V.
 LAP, lappen, M.
 LARP, LERP, larpen, lerpen, V. (*roede; lange zweep*).
 LASCH, lasschen, V.
 LASTER, lasters, M.
 LATSE, latsen, V. (*voorbroek; breede klep*).
 LAUWER, lauweren, M.
 LAVA, zmd. V.
 LAVAS, zmd. V.
 LEB, LUB, lebben, lubben, V.
 LEDEKANT, ledekanten, V. en O.
 LEEM, zmd. V.
 LEER, LADDER, leeren, ladders, V.
 LEEST, leesten, V.
- LEEUWERIK, leeuwerikken, M.
 LEGENDE, legenden, V.
 LEIS, LEIST, leisen, leisten, V. (*een leisel*).
 LEL, lellen, V.
 LENDE, lenden, lendenen, V.
 LENE, lenen, V.
 LENG, lengen, V.
 LERS, lersen, V. (*zekere maat*).
 LES, lessen, V.
 LETTER, letters, V.
 LETTERGREEP, lettergrepen, V.
 LEUGEN, LOGEN; leugens, logens, V.
 LEUR, leuren, V. (*vod; bedrog; soort van wijn*).
 LEUS, leuzen, V.
 LEUVER, leuvers, M. (*ekster-oog*).
 LEVANT, zmd. V.
 LEVER, levers, V.
 LIES, liezen, V.
 LIGUSTER, ligusters, M. (*mondhout; keelkruid*).
 LIJSTER, lijstern, V.
 LIMOEN, limoenen, M.
 LINDK, linden, V. (*zekere boom*).
 LINK, linken, V.
 LIP, lippen, V.
 LIS, LUS, lissen, lussen, V.
 LIST; listen, V.
 LOB, LUB, lobben, lubben, V.
 LOEF, zmd. V. (*de windsijde van het schip*).
 † LOER, loeren, M.
 LOMBARD, lombards, M.
 LOMMER, zmd. M.
 LOMP, lompen, V. (*vod*).
 LONG, longen, V.
 LONK, lonken, M.
 LONT, lonten; V.
 LOOG, zmd. V.
 LOOPGRAAF, loopgraven, V.

- LOOR, LEUR, zmd. V.**
LOOS, loozen, V. (touw).
LOOT, loten, V.
LOR, lorren, V. (oude lap).
LOSCH, losschen, M. (dier).
LOUW, louwen, V. (visch).
LUCHT, zmd. V.
LUIF, LUIFEL, luifen, luifels, V.
LUIJER, LUUR, luijers, luren, V.
LUIM, luimen, V.
LUIPAARD, luipaarden, M.
LUIS, luizen, V.
**LUMME, lummen, V. (achter-
stuk van eenen os).**
**LUMMEL, lummels, M. (soete
koek; onnoozele hals).**
LUNS, LENS, lunzen, lenzen, V.
LUST, lusten, M.
MAAG, magen, V.
MAAK, zmd. V.
MAAN, manen, V.
MAAND, maanden, V.
MAAR, zmd. V. (tijding).
MAAT, maten, V.
MADE, maden, V. (wormpje).
MAGT, magten, V.
MALUW, zmd. V.
MAM, idammen, V.
MAND, manden, V.
MANTEL, mantels, M.
MARE, MEER, maren, nieren, V.
MARKT, markten, V.
MARMELADE, zmd. V.
MARMOT, marmotten, V.
MAROT, marotten, V.
MARTER, marters, M.
MAS, massen, V.
MASK, masken, V.
MAST, masten, M.
**MASTIK, zmd. M. (zekere
gom).**
MAT, matten, V.
MATHESIS, zmd. V.
MATRAS, matrassen, V.
MATRIJS, matrijzen, V.
- MAZELEN, V.**
**MEERKOET, meerkoeten, V. (
wulp of welp).**
MEERLE, ineerlen, V.
MEERLING, V. (zeewoord).
MEET, meten, V.
MEEUW, meeuwen, V.
MELK, zmd. V.
MELoen, meloenen, M.
MEP, meppen, M.
MEREMIN, mereminnen, V.
MERIDIAAN, meridianen, M.
MESSING, zmd. V. (geel koper).
**MET, metten, V. (geit; gehakt
varkensvleesch).**
MEUG, zmd. V.
**§ MIEDE, mieden, V. (tijding;
geschenk; dienstboden-
loon).**
MIERIK, zmd. M. (wortel).
MILT, milten, V.
MINUUT, minuten, V.
**MIRRE, zmd. V. (uitlandsche
bittere harst).**
**MIRT, mirten, M. (soort van
heestergewas).**
MIS, missen, V.
MISKEEK, miskeken, M.
MISPEL, mispels, mispelen, M.
MIST, MEST, zmd. M.
MODDER, zmd. M.
MODE, moden, V.
MOED, zmd. M.
**§ MOETE, zmd. V. (gelegen-
heid; ledige tijd).**
**MOK, mokken, V. (soort van
duiven).**
**MOKER, mokers, M. (zware
smidshamer).**
MOLEN, molens, M.
MON, mommen, V.
MOND, monden, M.
**MORTADEL, mortadellen, V. (
soort van Italiaansche
saucijs).**

- MORTEL**, zmd. M. (*sekere soort van kalk*).
MORTIER, mortieren, M.
MORZEL, morzelen, M. (*verbrijzeld stuk*).
MOSKEE, moskeeën, V.
MOSKWIL, moskwillen, M. (*klouwer*).
MOSSEL, mosselen, V.
MOST, zmd. M. (*jonge wijn*).
MOSTAARD, mosterd, zmd. M.
MOT, motten, V. (*een worm; fijne regen; zwijn*).
MOTS, motsen, M. (*een paard aan hetwelk men de ooren afgesneden heeft*).
MOUDE, molde, zmd. V. (*fijne aarde*).
MOUSSON, moussons, V.
MOUW, mouwen, V.
MUD, mudde, mudden, V.
MUG, muggen, V.
MUILPRANG, muilprangen, M. (*muiljzer*).
MUIS, muizen, V.
MUITE, muiten, V. (*vogelkooi*).
MUL, mullen, V. (*molen; molm*).
MUNT, munten, V.
† MURF, murven, V. (*mond*).
MUSCH, mosch, musschen, mosschen, V.
MUSK, muskus, zmd. V.
MUTSAARD, mutsaarden, M. (*takkebos*).
NAAD, naden, M.
NAAF, naven, V.
NAALD, naalden, V.
NAAM, namen, M.
NACHTEGAAL, nachtegalen, M.
NAFHA, zmd. V.
NAP, nappen, M.
NARDUS, zmd. M.
- NATER**, naters, V. (*slangensoort*).
NATUUR, zmd. V.
NAVEL, navelen, M.
NAVOER, navoeren, M.
NEB, nebben, V.
NEEP, nepen, V.
NEGENOOG, negenoogen, V.
NEGGE, neggen, V. (*handpaardje, hitje*).
NEK, nekken, M.
NEKKER, zmd. M. (*rivier*).
NEKTAR, zmd. M.
NEL, nellen, V. (*in het kaartspel*).
NEPPE, zmd. V. (*kattenkruid*).
NERF, nerven, V.
NES, zmd. V.
NESTEL, nestels, nestelen, M.
NETEL, netels, V.
NEUS, neuzen, M.
NEVEL, nevelen, M.
NIGER, zmd. M. (*rivier*).
NIJD, zmd. M.
NIK, hik, nikken, hikken, M.
NIKKER, NIKKEL, zmd. V. (*onkruid*).
NIS, nissen, V.
NOBEL, nobels, M. (*voormalig stuk goud geld*).
NOEST, noesten, M. (*knoest*).
NOOD, nooden, M.
NOODDRUFT, nooddruften, V.
NOP, noppen, V.
NUK, nukken, V.
NUN, nunnan, V. (*zuigpopje voor kinderen*).
NUUN, nunen, V. (*ledige zeeschelpen, dienende in de kalkbranderij*).
OAXES, zmd. M. (*rivier*).
OCEAAN, oceanen, M.
ODE, oden, V.

- ODIEF, odieven, M. (*schaaf*).
 OER, zmd. M.
 OESTER, oesters, V.
 OEVER, oevers, M.
 OFFERANDE, offeranden, V.
 OKER, zmd. M.
 OKSEL, oksels, M.
 OLIFANT, ELEFANT, olifanten, elefanten, M.
 ONCE, ons, oncen, V. en O.
 ONGEL, zmd. M. (*vet*).
 ONKOSTEN, M.
 ONLEDE, zmd. V. (*bezigheid; drukte*).
 OOIJEVAAR, ooijevaars, M.
 OORKONDE, oorkonden, V.
 OORLOG, oorlogen, M. V. en O.
 OPIUM, zmd. M.
 OPLANG, M. (*zeewoord*).
 ORDE, orden, V. (*ridderorde; regelmatige schikking*).
 ORDER, orders, V. (*bevel*).
 OREGO, zmd. M. (*zeker kruid*).
 ORION, zmd. M.
 ORKAAN, orkanen, M.
 ORLIAAN, zmd. M. (*soort van oranje kleurig geel*).
 OTTER, otters, M.
 OUWEL, ouwels, M.
 OVEN, ovens, M.
 OVERTOOM, overtoomen, M.
 FAAL, palen, M.
 PAANDER, paanders, V. (*teenen korf*).
 PACHT, pachten, V.
 PAF, paffen, M.
 PAGADET, pagadetten, V. (*soort van duiven*).
 § PAIS, zmd. V. (*vrede*).
 PAL, pallen, M. (*werktuig*).
 PALET, paletten, V.
 PALISSADE, palissaden, V.
 PALLAS, pallassen, M.
- PALSTER, palster, M. (*dikke stok*).
 PALTS, zmd. M. (*land in Duitschland*).
 PAN, pannen, V.
 PANTALON, pantalons, M.
 PANTEN, panters, M.
 PANTOFFEL, pantoffels, V.
 PANTOMINE, pantominen, V.
 PAP, pappen, V.
 PARADE, zmd. V.
 PAREL, PAARL, parels, paarlen, V.
 PASTINAK, pastinakken, V. (*soort van wortel*).
 PATEEL, pateelen, V.
 PATERNOSTER, paternosters, M.
 PAUK, pauken, V.
 PAUZE, pauzen, V.
 PEEL, pelen, V. (*moerassig land; haarband*).
 PEER, peren, V.
 PEES, pezen, V.
 PEGEL, pegels, M. (*maatmerk in eene kan*).
 PEL, pellen, V.
 PELLIES, pelliezen, V. (*zeker bont*).
 PELS, pelzen, M.
 PELUW, peluwen, V.
 PENNING, penningen, M.
 PEPER, zmd. V.
 PEPERMUNT, pepermuntten, V.
 PERS, persen, V.
 PEST, pesten, V.
 PET, petten, M.
 PEUKEL, PUKKEL, peukels, pukkels, V.
 PEZERIK, pezerikken, M.
 PIEK, pieken, V.
 PIK, zmd. M. (*haat; wrok*).
 PIL, pillen, V.
 PILAAR, pilaren, M.
 PILASTER, pilasters, M.
 PIN, pinnen, V.

- PINAS, pinassen, V. (*soort van lastschip*).
 PINGELEN, V. (*kernen van pijnappelen*).
 PINT, pinten, V.
 PIP, zmd. V.
 PIPPELING, pippelingen, M. (*soort van appel*).
 PIRAMIDE, piramiden, V.
 † PIS, zmd. V.
 PIT, pitten, V.
 PITOOR, PUTOOR, pitoren, putoren, M. (*vogel*).
 PITSE, pitsen, V.
 PLAAG, plagen, V.
 PLAAT, platen, V.
 PLAATS, plaatsen, V.
 PLAGGE, plaggen, M. (*soort van zode*).
 PLAK, plakken, V.
 PLANEET, planeten, V.
 PLANK, planken, V.
 PLAS, plassen, M.
 PLATINA, zmd. V.
 PLEK, plekken, V.
 PLEMP, plempen, V. (*vischersschuit*).
 PLIGT, pligten, M.
 PLINT, plinten, V.
 PLOEG, ploegen, M.
 PLOK, plokken, M.
 PLOMP, plompen, M.
 PLUG, pluggen, V. (*stap*).
 PLUIM, pluimen, V.
 PLUIS, pluizen, V.
 PLUVIER, pluviërs, V. (*vogel*).
 PO, zmd. M. (*rivier*).
 POEL, poelen, M.
 † POEP, poepen, M.
 POES, poesen, V.
 POESTER, poesters, M. (*blaasbalg*).
 POETS, PUTS, poetsen, putsen, V.
 POF, poffen, M.
 POFFER, poffers, M.
 POGCHEL, pogchels, M.
 POK, pokken, V.
 POKDAAL, PUKDAAL, pokdalen, pukdalen, V.
 POL, pollen, M.
 POLDER, polders, M.
 POLS, polsen, M.
 POMP, pompen, V.
 POMPERNIKKEL, pompernikkels, M.
 PONJAARD, ponjaards, M.
 POOK, poken, M.
 POOL, polen, V.
 POORT, poorten, V.
 POP, poppen, V.
 PORTE, zmd. V. (*de Keizer van Turkijë met zijnen divan; ook het geheele Turksche rijk*).
 POT, potten, M.
 POTER, poters, M. (*aardappel*).
 POTS, POETS, potsen, poetsen, V.
 PRAAL, zmd. V.
 PRAAT, zmd. M.
 PRAAUW, prauwen, V.
 PRACHT, zmd. V.
 PRAKTIJK, praktijken, V.
 PRAM, prammen, V.
 PRANG, prangen, V.
 PRAUWEL, prauwels, V. (*zekere dunne wafel*).
 PREEK, preken, V.
 PRENT, PRINT, prenten, printen, V.
 PRIEGEL, zmd. M.
 PRIEM, priemen, M.
 PRIJS, prijzen, M.
 PROEF, proeven, V.
 PROL, zmd. V. (*appelbrj*).
 PROVOOST, provoosten, M.
 PRUIK, pruiken, V.
 PRUIS, BRUIS, zmd. V. (*schuim*).

- PRUL**, prullen, V.
PSALTER, psalters, V. (*muzijk-instrument*).
PUDDING, 'PODDING, puddingen, poddingen, V.
 † **PUF**, zmd. V.
PUI, puijen, V.
PUIST, puisten, V.
PUIT, puiten, M. (*kikvorsch*).
PUL, pullen, V.
PUNSCH, zmd. V.
PURMER, zmd. V.
PUT, putten, M.
RA, raas, V. (*zeewoord*).
RAAF, raven, V.
RAAK, raken, V. (*achterste deel van het binnenste desmonds*).
RAAF, rapen, V.
RABARBER, zmd. V.
RABAUW, RABOUW, rabauwen, rabouwen, M. (*soort van appel*).
RAF, zmd. V. (*rugvinnen van een' tarbot*).
RAFEL, rafels, V.
RAGCHEL, ROGCHEL, ragchels, rogchels, M.
RAKEL, rakels, M. (*werktuig om brandend hout te roeren*).
RAKET, raketten, V.
RAMP, rampen, V.
RAND, randen, M.
RANG, rangen, M.
RANK, ranken, V.
RANONKEL, ranonke's, M.
RANSEL, ransels, M.
RASP, raspen, V.
RAT, ROT, ratten, rotten, V.
RATEL, fatels, M.
RAVANGER, ravangers, M. (*soort van touwwerk*).
REE, reeën, V.
REEKS, reeksen, V.
- REET**, reten, V.
REGEN, regens, M.
REKKE, rekken, V. (*lange stok; vogelaarsstok*).
REN, RUN, rennen, runnen, M.
RENET, renetten, V.
REPEL, repels, M.
REST, resten, V.
RETE, reten, V. (*werktuig*).
REUK, zmd. M.
REUTEL, zmd. M.
REUTER, reuters, M. (*reef*).
REUZEL, reuzels, M. en O.
RIB, ribben, V.
RID, ridden, M.
RIEM, riemen, V.
RIGCHEL, rigchels, V.
RIJF, rijven, V. (*hark*).
RIJP, RUPS, rijpen, rupsen, V.
RINDE, rinden, V. (*bast van eikenboomen*).
RING, ringen, M.
RIST, risten, V.
ROB, robben, M.
ROEDE, roeden, V.
ROEF, roeven, V.
ROEMER, ROMER, roemers, romers, M.
ROERDONIJN, roerdonijnen, M.
ROES, roezen, M. (*bedwelming doorsterkendrank*).
ROFFEL, roffels, V.
ROK, rokken, M.
ROL, rollen, V.
ROMAN, romans, M.
ROMANCE, romancen, V.
ROMP, rompen, M.
RONZEBONS, ronzebonsen, V.
ROOI, zmd. V.
ROSMARIJN, ROZEMARIJN, zmd. M.
ROTS, rotsen, V.
ROTTING, rottingen, M.
RUG, ruggen, M.
RUIF, ruiven, V.

- RUIN, ruinen, M.
 RUÏNE, ruïnen, V. (*een bouw-
val*).
 RUM, zmd. M.
 RUSCH, russchen, M. (*bies*).
 RUST, zmd. V.
 SABBAT, sabbatten, M.
 SAFPRAAN, zmd. M.
 SAK, sakken, M. (*vrouwen-
kleed*).
 SALADE, zmd. V.
 SALAMANDER, salamanders, M.
 SALINGEN, V. meerv. (*scheeps-
woord*).
 SALUUT, saluten, V. (*visch;
groet*).
 SANAAR, samaren, V.
 SAMEREUS, samereusen, V.
 (*soort van vaartuig*).
 SANHEDRIN, V. (*grootte raad*).
 SARDIÏN, sardijnen, V. (*visch*).
 SAUS, sausen, V.
 SCHAAF, schaven, V.
 SCHAAK, schaken, V.
 SCHAAL, schalen, V.
 SCHAALBIJTER, schaalbijters,
 M.
 SCHAAR, scharon, V.
 SCHAARD, scharden, V.
 (*kerf*).
 SCHAATS, schaatsen, V.
 SCHAB, schabben, V. (*ver-
sleten kleedingstuk*).
 SCHABEL, schabellen, V.
 SCHABRAK, schabrakken, V.
 en O.
 SCHACHT, schachten, V.
 SCHADDE, schadden, V.
 (*graszode*).
 SCHADE, zmd. V.
 SCHAKEL, schakels, V.
 SCHANDE, zmd. V.
 SCHANS, schansen, V.
 SCHAPRADE, schapraden, V.
 (*etenskas*).
 SCHAR, scharren, V.
 SCHEDEL, schedels, M.
 SCHEEN, schenen, V.
 SCHEGGE, scheggen, V.
 (*scheepswoord*).
 SCHEL, schellen, V.
 SCHELF, schelven, V.
 SCHELP, schulp, schelpen,
 schulpen, V.
 SCHENKEL, schenkels, M.
 SCHEPTEK, schepters, M.
 SCHERF, scherven, V.
 SCHERMEK, zmd. V. (*een
waard*).
 SCHERMINKEL, scherminkels,
 M. en O.
 SCHERTS, zmd. V.
 SCHETS, schetsen, V.
 SCHEUR, scheuren, V.
 SCHEURBUIK, zmd. V.
 SCHEUR, scheuten, M.
 SCHICHT, schichten, M.
 SCHIL, schel, schillen, schel-
 len, V.
 SCHILD, schilden, M. en O.
 SCHILFER, schilfers, V.
 SCHIM, schimmen, V.
 SCHIN, zmd. V. (*schilfers op
de hoofden der kinde-
ren*).
 SCHINK, schinken, M. (*ham*).
 SCHINKEL, schinkels, M.
 (*scheenbeen*).
 SCHOB, schub, schobben,
 schubben, V.
 SCHOEF, schoeven, V. (*man-
telkraag*).
 SCHOEN, schoenen, M.
 SCHOER, schoeren, M. (*stort-
regen*).
 SCHOFFEL, schoffels, V.
 SCHOL, schollen, V. (*in alle
beteekenissen*).
 SCHONK, schonken, V.
 SCHOOF, schoven, V.

- SCHOORSTEEN, schoorsteenen, M.
 SCHOOT, schoten, M. (*in alle beteekenissen*).
 SCHORPIOEN, schorpioenen, M.
 SCHORRE, schorren, V. (*onbedijkt land*).
 SCHORS, schorsen, V.
 SCHORSENER, schorseneren, V.
 SCHORT, schorten, V.
 SCHOTEL, schotels, M.
 SCHOTS, schotsen, V.
 SCHOUDER, schouders, M.
 SCHOUW, schouwen, V. (*in alle beteekenissen*).
 SCHRAAG, schragen, V.
 SCHRAAP, schrapen, V.
 SCHRAB, schrabben, V.
 SCHRANK, schranken, V.
 SCHRAP, schrappen, V.
 SCHREDE, schrijde, schreden, schrijden, V.
 SCHREEF, schreven, V. (*spleet*).
 SCHRIFTUUR, schrifturen, V.
 SCHROEF, schroeven, V.
 SCHROMPE, schrompen, V. (*rimpel*).
 SCHUIF, schuiven, V.
 SCHULD, schulden, V.
 SCHULPER, schulpers, M. (*pompboor*).
 SCHURFT, zmd. V. en O.
 SCHUUR, schuren, V.
 SECONDE, seconden, V.
 SEK, zmd. V. (*heete en molige wijn*).
 SEKREET, sekreten, V.
 SEKSE, seksen, V.
 SERAF, serafs, M.
 SERPENTIJN, serpentijnen, V. (*een stuk geschut*).
 SIER, sieren, V.
 SIM, simmen, V.
- SIREEN, sirenen, V. (*fabel-leer*).
 SIROOP, stroop, zmd. V.
 SISSER, sissers, M.
 SJERP, sjerpen, V.
 SJOUW, sjouwen, V. (*opgerolde vlag, om nood te kennen te geven*).
 SLAB, slabben, V.
 SLABBER, slabbers, M. (*vaartuig*).
 SLAGT, zmd. V.
 SLAK, BLEK, slakken, slekken, V.
 SLANG, slangen, V.
 SLEET, zmd. V. (*slijting*).
 SLEGEL, slegels, M. (*houten hamer*).
 SLENK, slenked, V.
 SLET, sletten, V.
 SLEUF, sleuven, V.
 SLEUR, zmd. V.
 SLEUTEL, sleutels, M.
 SLIB, slibbe, zmd. V.
 SLIP, slippen, V.
 SLOEP, sloepen, V.
 SLOESTER, sloesters, M. (*bolster*).
 SLOF, sloffen, V.
 SLOMMER, slommers, M.
 SLOMP, slompen, M.
 SLONDE, slonden, V. (*slinkkolk; ook slokdarm*).
 SLOODSE, sloodsen, V. (*pantoffel*).
 SLOOF, sloven, V. (*boeseelaar*).
 SLOOP, slopen, V.
 SLUIK, zmd. V.
 SLUIP, sluipen, V.
 SLUIS, sluiten, V.
 SLURF, slurven, V.
 SMACHT, smachten, V. (*afgesneden buik van een' haring*).

- SMART, SMERT, SMARTEN, SMERTEN, V.**
SMELT, smelten, V. (soort van kleine visch).
SMET, smetten, V.
SMETS, zmd. V. (verkwisting).
SMIDSE, smidsen, V.
SMIENT, smienten, V. (soort van kleinen wilden eendvogel).
SMIJT, smijten, V. (scheepstouw).
† SMOEL, smoelen, M.
SMUL, smullen, V.
SNAAR, snaren, V.
SNATER, snaters, M.
SNAVEL, snavels, M.
SNEB, snebben, V.
SNEDE, sneden, V.
SNEEUW, zmd. V.
SNEL, snellen, V. (drinkkan).
SNERS, snars, zmd. M. (een klein weinig).
SNERT, zmd. M. (erwtensoep).
SNIP, snep, snippen, snepen, V.
SNOF, snuf, zmd. V. (verkoudheid in het hoofd).
SNUIF, zmd. V.
SNUIVER, snuivers, M. (kleine keuken).
SOEP, soepen, V.
SOES, soezen, V.
SOK, sokken, V.
SOM, sommen, V.
SOMP, sompen, V. (moeras).
SOORT, soorten, V.
SPAAK, spaken, V.
SPADE, spaden, V.
SPADEL, spadels, M. (apothekersgereedschap).
SPALK, spalken, V.
- SPALT, spalten, V. (spleet; scheur).**
SPAN, spannen, V.
SPANG, spangen, V. (gesp; haak).
SPANT, spanten, V. (scheepswoord).
SPAR, sparren, V.
SPAT, SPET, spatten, spetten, V.
SPEEN, spenen, V.
SPEER, speren, V.
SPEET, speten, V. (houten pijltje).
SPELD, spelden, V.
SPELONK, spelonken, V.
SPEK, SPAR, sperren, sparren, V.
SPHEER, sferen, V.
SPIAUTER, zmd. M. (wit koper).
SPIEGEL, spiegels, M.
SPIES, spiesen, V.
SPIJKER, spijkers, M.
SPIJT, zmd. V.
SPIL, spillen, V.
SPIN, spinnen, V.
SPINDE, spinden, V. (verteering).
SPINNEKOP, spinnekoppen, V.
SPITS, spitsen, V. en O.
SPLEET, spletten, V.
† SPLINT, zmd. V. (geld).
SPLIT, splitten, V.
SPLITS, splitsen, V. (platte spijkers).
SPON, SPUN, sponnen, sponnen, M. (houten stopsel aan een stuk geschut; bom van een vat).
SPONDE, sponden, V. (bedstede).
SPONS, sponzen, V.
SPORT, sporten, V.

- SPOUD, spouw, spouden, spouwen, V. (spleet).**
SPRANK, spranken, V.
SPREUK, spreuken, V.
SPRIET, sprieten, M. (schuins uitstekende mast).
SPRITS, spritsen, V. (soort van gebak).
SPROET, sproetel, sproeten, sproetels, V.
SPRONG, sprongen, M.
SPROT, sproten, V. (vischje).
SPROUW, spruw, zmd. V.
SPRUGTEL, sprugtels, M. (arm, tak eener rivier).
STAAF, staven, V.
STAAK, staken, M.
STAAR, zmd. V. (zekere oog-ziekte).
STAART, staarten, M.
STAAT, staten, M.
STAD, steden, V.
STADE, STA, zmd. V.
STAF, staven, M.
STAG, staggen, V. (zwaar scheepstouw).
STAL, stallen, M.
STAM, stammen, M.
STAMIJN, zmd. V. (zekere wollen stof).
STAND, standen, M.
STANDER, STANDAARD, standers, standaards, M.
STANK, zmd. M.
STAP, stappen, M.
STAPEL, stapels, M.
STAR, ster, starren, sterren, V.
STEDE, STEE, steden, steeën, V.
STEEG, stegen, V.
STEEKKNIES, zmd. V. (scheepswoord).
STEEN, steenen, M.
STEENBREEK, steenbreken, M. (eene plant).
STEENSMETSER, steensmetsers, M. (zeker diër).
STEG, zmd. M.
STEGEL, stegels, M. (beugel).
STEGELREEP, stegelrepen, M.
STEIGER, steigers, M.
STEILOOR, steilooeren, M.
STEKADF, stekaden, V. (steekdegen).
STEKEL, stekels, M.
STEL, stellen, M. (stand; orde).
STELT, stelten, V.
STENG, stengen, V.
STEUENDERS, meerv. M. (een scheepsvoord).
STEVEL, stevels, M.
STIFT, stiften, V.
STIP, stippen, V.
STOEL, stoelen, M.
STOEP, stoepen, V.
STOET, stoeten, M.
STOF, stoffen, V.
STOK, stokken, M.
STOKKER, stokkers, M.
STOLP, stolpen, V.
STOND, stonden, M.
STOOF, stoven, V.
STOOL, stolen, V. (zeker priesterlijk halssieraad).
STOOP, stopen, V.
STOOT, stooten, M.
STOP, stoppen, V.
STOPPEL, stoppels, M.
STORK, storken, M. (ooijevaar).
STRAAL, stralen, M.
STRAAM, STRIEM, stramen, striemen, V.
STRAAT, straten, V.
STRAF, straffen, V.
STREEL, streelen, V. (roskam).
STREEP, strepen, V.
STRENG, strengen, V.

- STRIEN**, striemen, V.
STROBBE, strobben, V. (*soort van boomstam*).
STRONK, stronken, V.
 † **STRONT**, stronten, M.
STROOK, stroken, V.
STROOP, siroop, zmd. V.
STROP, stroppen, M.
STROT, strotten, M.
STRUIF, struiven, V.
STRUWEL, struweel, struwelen, struweelen, M. (*heestergewas*).
STUIK, stuiken, M. (*mande*).
STUIP, stuipen, V.
STUIITER, stuiters, M.
STUIVER, stuivers, M.
STULP, stolp, stulpen, stolpen, V.
STUT, stutten, M.
SUDDE, sudder, V. (*moeras*).
SUIKER, suikers, V.
SUKADE, zmd. V.
SUMACH, zmd. V.
SWISENT, zmd. M. (*soort van tabak*).
SYLLABE, syllaben, V. (*lettergreep*).
SYNAGOGE, synagogen, V.
SYNODE, synoden, V.
STRING, syring, V. (*bloem*).
TAAG, zmd. M. (*rivier*).
TAAK, taks, taken, taksen, V.
TAAK, zmd. V. (*rosse kleur; soort van eiken boomschors*).
TAART, taarten, V.
TAATS, taatsen, V.
TABAK, zmd. M.
TABBAARD, tabberd, tabbaards, tabberds, M.
TABERNAKEL, tabernakels, M.
TAFEL, tafels, V.
TAK, takken, M.
- TAKEL**, takels, M.
TALK, zmd. V.
TALMUD, zmd. M. (*joodsch wereld- en kerkelyk wetboek*).
TAMARINDE, tamarinden, V.
TAMARISK, tamarisken, V. (*artsenijplant*).
TAMBOERIJN, tamboerijnen, V.
TANAIS, zmd. M. (*rivier*).
TAND, tanden, V.
TANG, tangen, V.
TAPIER, tapiers, M. (*waterswijn*).
TAPTOE, zmd. V.
TARA, TARRA, taraas, tarraas, V.
TARANTULA, tarantulaas, V.
TARBOT, tarbotten, V.
TARTAAK, tartanen, V. (*vaartuig*).
TARTUFFEL, tartuffels, V. (*soort van paddestoel*).
TAXIS, taxisen, M.
TEEKT, teekten, V. (*zwartachtig insekt*).
TEELT, teelten, V.
TEEMS, zmd. M. (*rivier; haren zeeff*).
TEERLING, TAARLING, teerlingen, taarlingen, M. (*dobbelsteen*).
TEGEL, tegels, M.
TEIL, teilen, V.
TEKST, teksten, M.
TELG, telgen, V.
TELING, TALING, telingen, talingen, M.
TEMPEL, tempels, M.
TEMS, temsen, V. (*fijn zeeffe voor natte waren*).
TENOR, tenors, M. (*stem tuschen alt en bas*).
TENT, tenten, V.

- TEORBE, teorben, V. (*muzijk-instrument*).
 TEPEL, tepels, M.
 TERMIJN, terinjnen, M.
 TERPENTIJN, TERMENTIJN, zmd. M.
 TERRAS, terrassen, V.
 TEST, testen, V.
 TEUG, teugen, V.
 TEUGEL, teugels, M.
 THEE, theeën, V.
 THERIAKEL, TRIAKEL, zmd. V. (*artsenij waarvan men zegt dat slangenvleesch in komt*).
 THERMOMETER, thermometers, M.
 THIRS, thirsen, M. (*werpspies*).
 TIBER, zmd. M. (*rivier*).
 TIGCHEL, TEGEL, tighchels, tegels, M.
 TIGER, zmd. M. (*rivier*).
 TIGT, zmd. V. (*betigting*).
 TIJK, tijken, V.
 TIJLOOS, tijlozen, V. (*bloem*).
 TIJNE, tijnen, V. (*ton; vat*).
 TIL, tillen, V.
 TIMAVUS, zmd. M. (*rivier*).
 TIMBER, TIMMER, timbers, timmers, M. (*stempel*).
 TIMP, timpen, V.
 TINNE, tinnen, V.
 TINTEL, tintels, M.
 TIP, tippen, M.
 TITEL, titels, M.
 TITTEL, tittels, M.
 TJALK, tjalken, V. (*vaartuig*).
 TJERK, tjerken, M. (*voegel*).
 TOBBE, tobben, V.
 TODDE, todden, V. (*prul; lor*).
 TOER, toeren, M.
 TOFEEL, toffels, M. (*mul; oude schoen*).
 TOGT, togten, M.
 TOT, tollen, M.
 TOMBE, tomben, V.
 TON, tonnen, V.
 TONDER, tonders, M.
 TONG, tongen, V. (*in alle beteekenissen*).
 TONIJN, tonijnen, M. (*zekere visch*).
 TONNEBOEIJER, tonneboeijers, M. (*vaartuig*).
 TONTINE, tontinen, V. (*lijfrent*).
 TOOK, token, V.
 TOORN, zmd. M.
 TOORTS, toortsen, V. (*flambouw*).
 TOOT, toten, V. (*vrouwenhulsel; zeker hoornge-slacht*).
 TOR, toppen, M.
 TOPHULSEL, tophulsels, V.
 TOPPER, toppers, M.
 TOR, torren, V.
 TOREN, torens, M.
 TORTEL, tortels, V.
 TOTEBEL, totebellen, V.
 TOUTER, TOUWTER, touters, touwters, M.
 TRANS, transen, M.
 TRANT, tranten, M.
 TRAVADE, zmd. M. (*scheepswoord*).
 TRECHTER, trechters, M.
 TRED, treden, M.
 TREDE, treden, V.
 TREEFT, treeften, V.
 TREEK, treken, V.
 TREIL, treilen, M. (*koord; touw om een vaartuig aan voort te trekken*).
 TREMEL, tremels, M. (*de trechter van eenen molen*).
 TRENS, trenzen, V. (*tuts*).

- TREPAAN, trepanen, M. (*heelmeesterswerktuig*).
 TRIANGEL, triangels, M.
 TRIBUUN, TRIBUNE, tribuuns, tribunen, V.
 TRIJSEL, trijsels, V. (*zeefje voor natte waren; oneig. eene talmster*).
 TRIOMF, TRIUMF, triomfen, triumfen, M.
 TRIP, trippen, V. (*vrouwenklomp*).
 TRITS, tritsen, V. (*drietal*).
 TROEF, troeven, V.
 TROEP, troepen, M.
 TROES, troesen, V. (*soort van broek*).
 TROFFEL, troffels, M.
 TROG, troggen, M.
 TROM, trommen, V.
 TROMMEL, trommels, V.
 TROMP, trompen, V.
 TROMPET, trompetten, V.
 TRONK, tronken, M.
 TROTS, zmd. M. (*fierheid*).
 TROUW, zmd. V.
 TUCHT, zmd. V.
 TUI, tuijen, V. (*scheepswoord*).
 TUIL, tuilen, M. (*jokkernij; boert*).
 TUIN, tuinen, M.
 TUK, tukken, M. (*ras; aard*).
 TUL, PUL, tullen, pullen, V.
 TURELUUR, zmd. M.
 TURF, turfven, M.
 TWEEDRAGT, zmd. V.
 TWIJN, zmd. M. (*dubbel gespin*).
 UI, uijen, M.
 UIJER, uijers, M.
 UIL, uilen, M.
 UITHAM, uithammen, M.
 UITKIJK, uitkijken, M.
 UNJER, unjers, M. (*een gewas*).
 UNSTER, unsters, M. (*handwaag; soort van goud gewigt*).
 URIM, zmd. M.
 URNE, urnen, V.
 VAAG, zmd. V. (*vruchtbaarheid van een land*).
 VAAK, zmd. M.
 VAALT, vaalten, V. (*hoopmest*).
 VAAM, VADEM, vamen, vademmen, M.
 VAAN, VAANDEL, vanen, vaandels, V.
 VAAR, zmd. M. (*vrees; gevaar*).
 VAARS, vaarzen, V. (*jonge koe*).
 VAART, vaarten, V.
 VAAS, vazen, V.
 VACHT, vachten, V.
 VALK, valken, M.
 VALREEP, valreepen, M.
 VAN, vannen, V. (*familie-naam*).
 VAR, varren, M. (*jonge stier*).
 VAREN, zmd. V. (*plant*).
 VASTE, vasten, V.
 VEDEL, vedels, V. (*viool*).
 VEELVRAAT, veelvraten, M.
 VEER, veren, V. (*stalen tuig*).
 VELG, velgen, V. (*buitenste omtrek van een rad*).
 VEN, vennen, V. (*moeras*).
 VENDU, zmd. V. (*uitheemsch woord; openbare verkooping*).
 VENKEL, zmd. V.
 VENTE, zmd. V. (*verkooping*).
 VERREKIJKER, verrekijkers, M.
 VERW, verwen, V.
 VESPER, vespers, V.
 VETER, veters, M.
 VEZEL, vezels, V.

- VIEZEVAAS, viezevazen, V.
 VIJFWOUTER, vijfwouters, M.
     (soort van vlinder).
 VIJVER, vijvers, M.
 VIN, zmd. V. *(honderdtal)*.
 VIN, vinnen, V.
 VINGER, vingers, M.
 VINK, vinken, M.
 VITSE, WIKKE, vitsen, wiken, V. *(voedsel voor duiven)*.
 VLA, VLADE, vladen, V.
 VLAAG, vlagen, V.
 VLAAK, vlaken, V. *(horde)*.
 VLAG, vlaggen, V.
 VLASDOTTER, vlasdotters, M.
     (een gewas).
 VLECHT, vlechten, V.
 VLEET, zmd. V.
 VLEGEL, vlegels, M.
 VLERK, vlerken, V.
 VLEUG, vleugen, V.
 VLEUGEL, vleugels, M.
 Vlieg, vliegen, V.
 VLIET, vlieten, M.
 VLINDER, vlinders, M.
 VLOED, vloeden, M.
 VLOK, vlokken, V.
 VLOO, vloojen, V.
 VLOOT, vloten, V.
 VLOUW, FLOUW, vlouwen, flouwen, V. *(net om snippen te vangen)*.
 VLUGT, vlugten, V.
 VOCHTEL, vochtels, M.
 VOD, voden, V.
 VOEG, voegen, V.
 VOET, voeten, M.
 VOKAAL, vokalen, V.
 VOND, vonden, M.
 VONDER, VLONDER, vonders, vlonders, M.
 VONK, vonken, V.
 VONT, vonten, V.
 VOORDACHT, zmd. V.
- VORK, vorken, V.
 VORSCH, vorschén, M.
 VOS, vossen, M.
 VOUW, vouwen, V.
 VRAAG, vragen, V.
 VRACHT, vrachten, V.
 VREDE, zmd. M.
 VREES, VREEZE, zmd. V.
 VREUGD, zmd. V.
 VRUCHT, vruchten, V.
 VUIST, vuisten, V.
 WAAG, wagen, V.
 WAAIJER, waaijers, M.
 WAAK, waken, V.
 WAARBORG, waarborgen, M.
 WAARD, waarden, M. *(in alle beteekenissen)*.
 WAARDE, zmd. V.
 WACHT, wachten, V.
 WACHTEL, KWAKKEL, wachtels, kwakkelen, M.
 WADE, WAAIJE, waden, waaijen, V.
 WAFEL, wafels, V.
 WAGEN, wagens, M.
 WAL, wallen, M.
 WALRUS, walrussen, M.
 WAM, wammen, V. *(gedeelte van visch, van tusschen den kop tot den buik)*.
 WAN, wannen, V. *(om koren te zuiveren)*.
 WAND, wanden, M.
 WANG, wangen, V.
 WANT, wanten, V.
 WAPPER, wappers, V. *(scheepswoord)*.
 WAR, zmd. V.
 WARANDE, waranden, V.
 WARE, zmd. V. *(hoede)*.
 WAT, WATTE, watten, V.
 WEDERPAAR, wederparen, V.
 WEDERSPALT, wederspaltén, V.
 WEEG, wegen, M. *(wand)*.

- WEEGBREE**, zmd. V. (*plant*).
WELDE, zmd. V.
WEET, zmd. V. (*kunstgreep*;
slag).
WEG, wegen, M.
WEGGE, weggen, V. (*soort*
van brood).
WEISSEL, WIJSSEL, zmd. M.
(rivier).
WEL, wellen, V.
WEM, wemmen, M. (*anker-*
tand).
WEN, wennen, V.
WENKBRAAUW, wenkbraau-
 wen, V.
WERELD, werelden, V.
WERF, werven, V.
WERPEL, werpels, M.
WERVEL, wervels, M.
WESP, wespen, V.
WEST, zmd. V. (*West-Indië*).
WET, wetten, V.
WEVEL, wevels, M. (*inslag*).
WEZEL, wezels, V.
WIEG, wiegen, V.
WIEK, wieken, V. (*in alle*
beteekenissen).
WIEME, wiemen, V. (*plaats in*
eenenschoorsteen, waarin
vleesch wordt gerookt).
WIEWOUTER, wiewouters, M.
(soort van vlinder).
WIG, wigge, wiggen, V.
(soort van ijzeren spie om
hout mede te splijten).
WIJNRUIT, zmd. V.
WIJTING, wijtings, V. (*visch*).
WIJZER, wijzers, M.
WEK, WIKKE, wekken, wik-
 ken, V.
WIMPEL, wimpels, M.
WIND, winden, M.
WINDE, winden, V.
WINDEL, windels, M.
WINKEL, winkels, M.
- WIP**, wippen, V.
WISCH, wisschen, V. (*in alle*
beteekenissen).
WISSE, wisschen, V.
WOEDE, zmd. V.
§ WOERD, WOERDE, woerden,
 V. (*begraafplaats*).
WOESTIJN, woestijnen, V.
WOL, zmd. V.
WOLGA, zmd. M. (*rivier*).
WOLK, wolken, V.
WOND, wonden, V.
WOON, zmd. V.
WORDEL, wordels, M. (*wer-*
velbeen).
WORG, zmd. M. (*keelontste-*
king).
WORK, werken, M. (*kik-*
vorsch).
WORP, worpen, M.
WORPEL, worpels, M.
WORST, worsten, V.
WORTEL, wortels, M.
WOUW, wouwen, M. (*vogel*).
WRAAK, zmd. V.
WRADDEL, wraddels, M.
(halskwab).
WRANG, zmd. V. (*rund-*
ziekte).
WREEF, WRIJF, wreven, wrij-
 ven, V.
WREVEL, wrevelen, M.
WROK, wrokken, M.
WRONG, wrongen, V.
WRONGEL, zmd. V.
WUI, WUIF, wuijen, wuiven, V.
ZAAG, zagen, V.
ZAAK, zaken, V.
ZAAL, zalen, V.
ZAAN, zmd. V. (*in alle betee-*
kenissen).
ZAK, zakken, M.
ZALF, zalven, V.
ZANG, zangen, M.
ZEBRA, zebraas, M.

ZEE, zeeën, V.	ZON, zonnen, V.
ZEEG, zegen, V.	ZOND, zmd. V. (<i>eene zee- engte</i>).
ZEELT, zeelten, V. (<i>visch</i>).	ZONDE, zonden, V.
ZEEP, zepen, V.	ZOOL, zolen, V.
ZELK, zelken, V. (<i>eene asch- of vuilnishoop</i>).	ZORG, zorgen, V.
ZEMEL, zemelen, V.	ZUIL, zuilen, V.
ZENUW, zenuwen, V.	ZUIP, zmd. V.
ZERK, ZARK, zerken, zarken, V.	ZURKEL, zmd. V.
ZETEL, zetels, M.	ZWAAI, zwaaijen, M.
ZEUG, zeugen, V.	ZWAAN, zwanen, V.
ZEUR, zmd. V.	ZWABBER, zwabbers, M.
ZEVENOOG, zevenoogen, V.	ZWACHTEL, zwachtels, M.
ZICHT, zichten, V. (<i>zeissen</i>).	ZWADDER, zwadders, M.
ZIEL, zielen, V.	ZWADE, V. (<i>eene hoeveelheid gras of koren</i>).
ZIER, zmd. V.	ZWALUW, zwaluwen, V.
ZIFT, ziften, V. (<i>seef</i>).	ZWAM, zmd. V.
ZIJP, zmd. V. (<i>zekere land- streek</i>).	ZWANG, zind. M.
ZIM, zmd. O. (<i>eerbied; vrees</i>).	ZWANS, zwansen, V.
ZIN, zinnen, M.	ZWAVEL, zmd. V.
ZINK, zmd. V.	ZWEER, zweren, V.
ZODE, zoden, V.	ZWEZERIK, zwezerikken, V.
ZODIAK, zmd. M.	ZWEI, zweijjen, V.
ZOEN, zoenen, M.	ZWIJMEL, zmd. M.
ZOG, zогgen, V.	ZWINDEL, zwindels, M.
ZOLDER, zolders, M.	ZWINGEL, zwingels, M.

DERDE AFDEELING.

OVER DE GETALLEN.

Het **GETAL** in de taal, is het onderscheid tusschen eene *eenheid* of *verzamelende eenheid* en eene *hoeveelheid*.

Eene *eenheid* is elk voorwerp op zich zelf beschouwd; als: *huis, land, kamer, enz.*

Eene *verzamelende eenheid* beschouwt vele voorwerpen als een geheel; als: *volk, menigte, aantal, raad, enz.*

Eene *hoeveelheid* wijst de enkele voorwerpen aan, waaruit eene *verzamelende eenheid* bestaat, of drukt in het algemeen de voorwerpen elk afzonderlijk uit.

Er zijn dus *twee* getallen; als: het ENKELVOUD, ter uitdrukking van de *eenheid* of *verzamelende eenheid*, en het MEERVOUD, ter aanwijzing van de *hoeveelheid*.

VORMING VAN HET MEERVOUD DER ZELFSTANDIGE
NAAMWOORDEN.

ALGEMEENE REGEL.

Om het *meervoud* van een Zelfstandig naamwoord te vormen, voege men EN bij het *enkelvoud*, en neme tevens de algemeene regels der Spelkunst, daarbij in acht; (1) als:

<i>dier,</i>	<i>dieren;</i>	<i>berg,</i>	<i>bergen;</i>
<i>mensch,</i>	<i>menschen;</i>	<i>kist,</i>	<i>kisten;</i>
<i>rij,</i>	<i>rijen;</i>	<i>zee,</i>	<i>zeeën;</i>
<i>vrouw,</i>	<i>vrouwen;</i>	<i>koning,</i>	<i>koningen;</i>
<i>zaak,</i>	<i>zaken;</i>	<i>vuur,</i>	<i>vuuren.</i>

BIJZONDERE REGELS.

- 1o. De één- en tweelettergrepige woorden op eenen medeklinker stuitende, welke door eenen korten klinker voorafgegaan wordt, verdubbelen hunnen sluitmedeklinker en nemen de bijvoeging van EN aan; als:

<i>kat,</i>	<i>katten;</i>	<i>klis,</i>	<i>klissen;</i>
<i>man,</i>	<i>mannen;</i>	<i>bron,</i>	<i>bronnen;</i>
<i>mes,</i>	<i>mesen;</i>	<i>mof,</i>	<i>moffen;</i>
<i>pen,</i>	<i>pennen;</i>	<i>bul,</i>	<i>bulen.</i>

(1) Daar de spelling op de uitspraak gegrond is, zoo is het nuttig om eerst het meervoudig naar het gehoor te vormen, en daarna de wijzigingen te onderzoeken, welke men noodig heeft, om het in de schrijftaal voor te stellen.

Uitzonderingen :

<i>bad</i> ,	<i>baden</i> ;	<i>hol</i> ,	<i>holen</i> ;
<i>bevel</i> ,	<i>bevelen</i> ;	<i>lot</i> ,	<i>loten</i> ;
<i>dag</i> ,	<i>dagen</i> ;	<i>pad</i> ,	<i>paden</i> (weg) ;
<i>dak</i> ,	<i>daken</i> ;	<i>schot</i> ,	<i>schoten</i> (ge- weer) ;
<i>dal</i> ,	<i>dalen</i> ;	<i>slag</i> ,	<i>slagen</i> ;
<i>gat</i> ,	<i>gaten</i> ;	<i>slot</i> ,	<i>sloten</i> ;
<i>gebed</i> ,	<i>gebeden</i> ;	<i>spel</i> ,	<i>spelen</i> of <i>spellen</i> ;
<i>gebod</i> ,	<i>geboden</i> ;	<i>staf</i> ,	<i>staven</i> ;
<i>gebrek</i> ,	<i>gebreken</i> ;	<i>trek</i> ,	<i>treken</i> (list) ;
<i>glas</i> ,	<i>glazen</i> ;	<i>vat</i> ,	<i>vaten</i> (ton) ;
<i>god</i> ,	<i>goden</i> ;	<i>weg</i> ,	<i>wegen</i> (pad).
<i>graf</i> ,	<i>graven</i> ;		
<i>hof</i> ,	<i>hoven</i> ;		

De woorden *kok* en *maat* (makker), worden in het *meervoudig koks* en *maats* geschreven.

20. De twee- en drielettergrepige woorden in *dom* en *schap*, en de vrouwelijke Zelfstandige naamwoorden in *in*, *es* en *is*, verdubbelen hunnen sluitmedeklinker met bijvoeging van EN; als:

<i>rijkdom</i> ,	<i>rijkdommen</i> ;	<i>dienares</i> ,	<i>dienaressen</i> ;
<i>landschap</i> ,	<i>landschappen</i> ;	<i>kermis</i> ,	<i>kermissen</i> ;
<i>viandin</i> ,	<i>viandinnen</i> ;	<i>getuigenis</i> ,	<i>getuigenissen</i> .

30. De Zelfstandige naamwoorden op *aai*, *ei*, *ooi*, *ui* en *oei* uitgaande, nemen JEN in het *meervoud* aan; als:

<i>kraai</i> ,	<i>kraaijen</i> ;	<i>ui</i> ,	<i>uijen</i> ;
<i>lei</i> ,	<i>leijen</i> ;	<i>groei</i> ,	<i>groeijen</i> ;
<i>kooi</i> ,	<i>kooijen</i> ;	<i>loei</i> ,	<i>loeijen</i> .

40. Wanneer de sluitmedeklinker *f* voorafgegaan wordt, door eene lange klinkletter, eenen twee-klink of de medeklinkers *l* of *r*, dan verandert men dezelve in VEN; als:

<i>raaf</i> ,	<i>raven</i> ;	<i>brief</i> ,	<i>brieven</i> ;
<i>proef</i> ,	<i>proeven</i> ;	<i>druif</i> ,	<i>druiven</i> ;
<i>wolf</i> ,	<i>wolven</i> ;	<i>korf</i> ,	<i>korven</i> .

50. Wanneer de sluitmedeklinker *s* voorafgegaan wordt door eene lange klinkletter, eenen tweeklank, of de medeklinkers *l*, *n*, *r*, dan verandert men dezelve in ZEN; als:

<i>haas</i> ,	<i>hazen</i> ;	<i>doos</i> ,	<i>doozen</i> ;
<i>muis</i> ,	<i>muiszen</i> ;	<i>prijs</i> ,	<i>prijzen</i> ;
<i>hals</i> ,	<i>halzen</i> ;	<i>vaars</i> ,	<i>vaarzen</i> .

Uitzonderingen: de woorden, welke op *ans*, behalve *gans* en *glans* (werkw.) uitgaan, alsmede de volgende:

<i>bruis</i> ,	<i>bruisen</i> ;	<i>lors</i> ,	<i>lorsen</i> ;
<i>dons</i> ,	<i>donsen</i> ;	<i>paus</i> ,	<i>pausen</i> ;
<i>frons</i> ,	<i>fronsen</i> ;	<i>poes</i> ,	<i>poesen</i> ;
<i>gespens</i> ,	<i>gespensen</i> ;	<i>pols</i> ,	<i>polsen</i> ;
<i>kaars</i> ,	<i>kaarsen</i> ;	<i>prins</i> ,	<i>prinsen</i> ;
<i>kers</i> ,	<i>kersen</i> ;	<i>schors</i> ,	<i>schorsen</i> ;
<i>knars</i> ,	<i>knarsen</i> ;	<i>slors</i> ,	<i>slorsen</i> ;
<i>kous</i> ,	<i>kousen</i> ;	<i>spies</i> ,	<i>spiesen</i> ;
<i>knuis</i> ,	<i>knuisen</i> ;	<i>verslens</i> ,	<i>verslensen</i> .
<i>kuis</i> ,	<i>kuisen</i> ;		

60. De twee- en meer lettergrepige woorden, welke met eene *e* eindigen, nemen slechts eene *n* in het *meervoud* aan; als:

<i>bede</i> ,	<i>beden</i> ;	<i>gewoonte</i> ,	<i>gewoonten</i> ;
<i>behoefte</i> ,	<i>behoeften</i> ;	enz.	

70. De woorden, welke op eene zacht- of scherp-lange *e* eindigen, nemen in het *meervoud* nog eene *e* aan, met achtervoeging van *n* of *s*; moettende deze aangevoegde *e* met een deelteeken (·) voorzien worden, indien de laatste *e* van het woord zelf, dit teeken mist; als:

<i>kwe</i> ,	<i>kweën</i> ;	<i>zee</i> ,	<i>zeeën</i> ;
<i>ree</i> ,	<i>reeën</i> ;	enz.	

Wordt het *meervoud* door de achtervoeging van de *s* gevormd, dan gebruikt men gezegd deelteeken niet; als: *aloë*, maakt *aloëES*, niet *aloëës*.

- 8°. De woorden, welke op eene zacht-korte *e* of op *ie* eindigen, nemen bij hunne buigingen of veranderingen geene tweede *e* aan. Zoo komt van *Phenicië*, *Pheniciër* en niet *Phenicieër*; van *knie*, *kniën*; van *olie*, *oliën*; van *horologie*, *horologiën*; van *mumie*, *mumiën*; van *spie*, *spiën*; van *memorie*, *memoriën*; van *historie*, *historiën*; (1) enz.

Deze laatste *e* voor de *n* wordt ook met het deelteeken (·) geschreven, als de *e* van het woord zelf, dit teeken mist.

- 9°. Eindigt een woord in het *enkelvoud* op *sch*, door eenen *korten klinker* voorafgegaan, dan moet men in het *meervoud* de *s* verdubbelen, als zulk een woord door een aanvoegsel vergroot wordt, dat met eene klinkletter begint; als:

<i>flesch</i> ,	<i>flesschen</i> ;		<i>lasch</i> ,	<i>lasschen</i> ;
<i>bosch</i> ,	<i>bosschen</i> ;		<i>tasch</i> ,	<i>tasschen</i> ; enz.

Nog meer voorbeelden van dien aard, kan men vinden op bladz. 44, 1^e Deel, over de *Spelkunst*.

Hiervan is echter het geval uitgezonderd, wanneer *achtig* de uitgang wordt, zoo als: *boschachtig*, *rosachtig*, *vischachtig*, enz.

(1) De woorden *driën*, *faliën*, *kniën*, *beziën*, vindt men in het woordenboek van den heer WEILAND, van 1812, aldus geschreven: *drieën*, *falien*, *kniën*, *beziën*, (even als beschouwen), doch deze moeten voor *drukfouten* gehouden worden, als strijdig met den aangegeven regel; hetgeen in een werk van dien aard verschooning vindt.

- 10°. Eindigt daarentegen een woord in het *enkelvoud* op *sch*, door eene *lange klinkletter* voorafgegaan, alsdan moet de *s* in het *meervoud* niet verdubbeld worden; als: *vleesch* wordt *vleeschEN* (soorten van vleesch); *heesch*, *heesche*; *overzeesch*, *overzeesche*; enz.
- 11°. De twee- en meer lettergrepige woorden in het *enkelvoud*, op *l*, *m*, *n* en *r* uitgaande, door eene zacht-korte *e* voorafgegaan, vormen hun *meervoud* op tweederlei manieren, namelijk door de bijvoeging van **EN** of **s**; als:

<i>hemel</i> ,	<i>hemelEN</i> ,	<i>hemels</i> ;
<i>tafel</i> ,	<i>tafelEN</i> ,	<i>tafels</i> ;
<i>vogel</i> ,	<i>vogelEN</i> ,	<i>vogels</i> ;
<i>balsem</i> ,	<i>balsemEN</i> ,	<i>balsems</i> ;
<i>wasem</i> ,	<i>wasemEN</i> ,	<i>wasems</i> ;
<i>baken</i> ,	<i>bakenEN</i> ,	<i>bakens</i> ;
<i>deken</i> ,	<i>dekenEN</i> ,	<i>dekens</i> ;
<i>broeder</i> ,	<i>broederEN</i> ,	<i>broeders</i> ;
<i>doctor</i> ,	<i>doctorenEN</i> ,	<i>doctors</i> ;
<i>professor</i> ,	<i>professorenEN</i> ,	<i>professors</i> ;
<i>vader</i> ,	<i>vaderEN</i> ,	<i>vaders</i> ;
<i>vaandrig</i> ,	<i>vaandrigenEN</i> ,	<i>vaandrigs</i> .

Omtrent dit onderscheiden gebruik van het *meervoud* valt aan te merken, dat de uitgang *en* voor *deftiger* en *sierlijker* gehouden wordt, dan die van *s*, en meest in den verhevenen en regterlijken stijl in gebruik is. Zoo zal een welsprekend Leeraar op den kansel niet zeggen: *Geliefde BROEDERS en ZUSTERS in den Heere!* maar wel: *Geliefde BROEDEREN en ZUSTEREN in den Heere!*

De dichter zingt: *De hemelen vertellen Gods eer; aanziet de vogelen des hemels.*

De geschiedschrijver spreekt over de gebruiken en zeden onzer *vaderen*, niet *vaders*.

In beeld- of figuurlijke spraak, wordt voor het *meervoud* van *baken*, *bakenen* gebruikt, niet *BAKENS*.

De uitdrukking: *Heeren professoren en doctoren*, klinkt deftiger dan: *Heeren professors en doctors*.

Verder verdient het opmerking, dat *tafelen* en *tafels*, *dekenen* en *dekens*, *hemelen* en *hemels*, enz. geenszins woorden van dezelfde beteekenis zijn.

Zoo zegt men: *de tafelen der Tien geboden; de wet (Romeinsche) der twaalf tafelen; de dekenen van de kerk; terwijl men schrijft: de tafels der school of der kamer; de dekens van het bed; de hemels der ledekanten; enz.*

Zoo ook maakt in het *meervoud*:

blad, *bladen* (van een boek); en *bladeren* (van boomen);
been, *beenen* (waaraan de voet zit); en *beenderen* (gebeente);
kleed, *kleeden* (vloer- en tafelkleed); en *kleederen* (gewaad);
knecht, *knechten* (rij-voet- en krijgsknechten); en *knechts* (in alle andere be-
lam, *lammeren* (een dieningen);
dier); en *lammes* (verlamden);
pad, *paden* (wegen); en *padden* (dier);
schot, *schoten* (met krijgs-
tuig); en *schotten* (beschotten);
vat, *vaten* (ton); en *vatten* (handvatten);
volk, *volken* (meer alge-
meen); en *volkeren* (meer bepaald).

Men zegt de *goeden* en de *goederen*; het eerste beteekent *goede menschen*; en het tweede wil zeggen: *bezittingen*. *Lieden* zijn menschen, en door *liederen*, het *meervoud* van *lied*, verstaat men gezangen: *Raden* zijn *raadslieden*, en *raderen*, het *meervoud* van *rad*, zijn *wielen*; enz.

12°. Sommige woorden veranderen van klinkletter in het meervoud; als:

<i>stad</i> ,	<i>steden</i> ;		<i>schip</i> ,	<i>schepen</i> ;
<i>lid</i> ,	<i>leden</i> ;		<i>spit</i> ,	<i>speten</i> .
<i>smid</i> ,	<i>smeden</i> ;			

13°. De verkleinende Zelfstandige naamwoorden en die woorden, welke op *n*, *aard* en *ert* uitgaan, nemen allen eene *s* aan; als:

<i>tafeltje</i> ,	<i>tafeltjes</i> ;		<i>genoegen</i> ,	<i>genoegens</i> ;
<i>meisje</i> ,	<i>meisjes</i> ;		<i>gierigaard</i> ,	<i>gierigaards</i> ;
<i>gevoelen</i> ,	<i>gevoelens</i> ;		<i>stouiert</i> ,	<i>stouiert</i> .

Uitzondering: *reden* maakt *redenen*.

14°. Bij de woorden, welke op *heid* uitgaan, verandert die uitgang in het meervoud in *heden*; als: *omstandigheid*, *omstandigHEDEN*; *waarheid*, *waarHEDEN*.

Aanmerking: Van bijna alle Bijvoegelijke naamwoorden kan men Zelfstandige naamwoorden vormen, door er *heid* achter te voegen; en van alle Zelfstandige naamwoorden, op *heid* uitgaande, kan men Bijvoegelijke naamwoorden maken, door er *heid* af te laten.

15°. De volgende woorden hebben verschillende uitgangen; als:

<i>ei</i> ,	<i>eiJERS</i> ,	<i>eiJEREN</i> ;
<i>gelid</i> ,		<i>geLEDEREN</i> ;

<i>gemoed</i> ,		<i>gemoederen</i> ;
<i>getij</i> ,		<i>getijen</i> of <i>getijden</i> ;
<i>goed</i> ,		<i>goederen</i> ;
<i>hoen</i> ,	<i>hoenders</i> ,	<i>hoenderen</i> ;
<i>kalf</i> ,	<i>kalvers</i> ,	<i>kalveren</i> ;
<i>kind</i> ,	<i>kinders</i> ,	<i>kinderen</i> ;
<i>rund</i> ,	<i>runders</i> ,	<i>runderen</i> ;
<i>spaan</i> ,	<i>spaaners</i> ,	<i>spaaneren</i> ;
<i>koe</i> ,		<i>koeijen</i> ;
<i>stroot</i> ,		<i>strooijen</i> ;
<i>vloot</i> ,		<i>vlooijen</i> .

16°. Indien de woorden op eene *a* of *o* eindigen, zoo verdubbelt men deze letters met achtervoeging van *s*; als: *ra*, *raas*; *massa*, *massaas*; de *Ciceroos* onzer eeuw; enz.

17°. Als de Zelfstandige naamwoorden geen *meervoud* hebben, of dat hun *meervoud* weinig in gebruik is, neemt men somtijds toevlugt tot dat van andere Zelfstandige naamwoorden; als: *raad*, *raadgevingen*; *inleg*, *inlagen*; *gedrag*, *gedragingen*; *bedrog*, *bedriegerijen*; enz.

18°. Bij de zamen gestelde Zelfstandige naamwoorden neemt slechts het laatste woord, het teeken des *meervouds* aan; als: *vingerhoed*, *vingerhoeden*; *biervlas*, *biervlazen*; *Luitenant-Generaal*, *Luitenant-generaals*; *goudsmid*, *goudsmeden*; *zeekalf*, *zeekalven* of *zeekalveren*; enz.

Uitzondering: *handvol* maakt *handen vol*.

19°. De woorden met *man* zamen gesteld, veranderen dien uitgang in *lieden*; als:

tuinman; *tuinlieden*; *koopman*, *kooplieden*.

Men zegt evenwel:

<i>staatsman</i> ,	<i>staatsmannen</i> ;
<i>scheidsmán</i> ,	<i>scheidsmannen</i> ;
<i>drieman</i> ,	<i>driemannen</i> ;
<i>gemeensman</i> ,	<i>gemeensmannen</i> ;
<i>tienman</i> ,	<i>tienmannen</i> ;
<i>Noorman</i> ,	<i>Noormannen</i> ;
<i>Franschman</i> ,	<i>Franschen</i> ;
<i>Engelschman</i> ,	<i>Engelschen</i> .

Sommige Zelfstandige naamwoorden geven voorwerpen te kennen, waarvan alleen het *enkelvoud*, andere, waarvan alleen het *meervoud* bestaat.

Tot de eerste soort behooren:

- 1º. Alle woorden, welke eene stof aanduiden, zonder op de voorwerpen betrekking te hebben, welke uit dezelve gemaakt worden; als: *goud*, *ijzer*, *water*, *zout*, *olie*, enz.
De *ijzers* wil zeggen: bewerkte stukken ijzer.
De *gebrande wateren*, *de vleeschen*, *de zouten*, *de oliën*, duiden de onderscheidene soorten van *water*, *vleesch*, *zout*, *olie*, enz. aan.
- 2º. De namen van deugden, ondeugden, hartstogten; als: *de liefde*, *de haat*, *de vrees*, enz.
- 3º. De meeste woorden welke eenen toestand of eene hoedanigheid uitdrukken; als: *de dood*, *de slaap*, *het verdriet*, *de hitte*, *de rust*, *de zwaarte*, enz.
- 4º. De van Werkwoorden afgeleide woorden, met een voorgevoegd *ge*, en eene weglating van *en*, als: *het geroep*, *het geschreeuw*, *het getij* (eb en vloed), *het geluk*, enz.

- 5°. Die van andere Zelfstandige naamwoorden gevormd zijn, met *ge* beginnen 'en op *te* eindigen; als: *het gebergte, het gevogelte, het gedierte*, enz.
- 6°. Alle rededeelen als Zelfstandig beschouwd; als: *het eten, het drinken, het nuttige*, enz.
- 7°. De eigennamen, met uitzondering, wanneer zij vele personen van denzelfden naam aanwijzen; als: *de beide Trompen, de Evertsen, ik heb twee Karels in mijne familie*; of ook, wanneer zij dienen ter aanwijzing van de personen die op degenen gelijken, welke dezelve gedragen hebben, als: *de Newtons van onzen tijd; de Pascals van Nederland*, enz.

Tot de tweede soort behooren de woorden: *de ouders, de voorouders, de kosten, de onkosten, de inkomsten, de lieden, de Alpen, de gebroeders, de gezusters, de hersenen, de mazelen*, enz.

Eindelijk wordt hier nog aangemerkt, dat, ofschoon het Zelfstandige naamwoord enkelvoudig is, de daarop betrekking hebbende woorden (uitgezonderd de betrekkelijke en persoonlijke Voornaamwoorden), de meervoudige buiging kunnen aannemen.

Zoo kan men even goed zeggen:

Het volk was den landvoogd gunstiger dan hij
HUN; als:

Het volk was den landvoogd gunstiger dan hij
HETZELVE.

Eene menigte menschen KWAM op de been; als:

Eene menigte menschen KWAMEN op de been.

Er WORDT een aantal boeken verkocht; als:

Er WORDEN een aantal boeken verkocht.

Hij verhinderde den Raad HUNNE gevoelens te openbaren; als:

Hij verhinderde den Raad ZIJNE gevoelens te openbaren (1).

VIERDE AFDEELING.

OVER DE NAAMVALLEN.

De NAAMVALLEN noemt men de onderscheidene betrekkingen, waarin een Zelfstandig naamwoord, door de veranderingen der Lidwoorden aangeduid, kan voorkomen, en volgens die onderscheidene betrekkingen ook veranderd of verbogen moet worden.

Ingevolge *deze* omschrijving heeft de Nederlandsche taal vier naamvallen, welke eenvoudiglijk in *eersten*, *tweeden*, *derden* en *vierden* onderscheiden worden.

Mogt men door naamvallen willen verstaan, de onderscheidene betrekkingen, waarin een Zelfstandig naamwoord, door verschillende *uitgangen* aangewezen, kan voorkomen, even als zulks in de Latijnsche taal plaats heeft, dan zijn er in de Nederlandsche taal slechts *twee*, namelijk de *eerste* en *tweede* naamval.

Sommige Spraakkunstenaars stellen in de plaats van de vier naamvallen, *drie gevallen*; doch deze onder-

(1) Behalve in dit laatste voorbeeld, schijnt er toch ook eene fijne onderscheiding in de voorgaande uitdrukkingen plaats te hebben. Over het algemeen gebruikt men echter meer de eerste manier, dan wel de tweede, namelijk, het Werkwoord in het enkelvoud te plaatsen, voor al dan. wanneer het Zelfstandige naamwoord niet genoemd, doch wel verondersteld wordt; als: *eene menigte* (van menschen) *kwam op de been*, *het aantal* (van boeken) *was groot*.

scheiding komt beter bij eene rede- dan wel eene taalkundige ontleding te pas.

De eerste bepaling van de Naamvallen meer algemeen gevolgd wordende, komt het er dus op aan, die onderscheidene betrekkingen, door middel van dezelve juist te kunnen aanwijzen; *met andere woorden*, regels op te geven, om te weten, in welken der vier Naamvallen een Zelfstandig naamwoord moet geplaatst worden.

Dezelve zijn als volgt:

1°. Een persoon of eene zaak staat in den eersten naamval, wanneer die persoon of zaak voorkomt, als: *werkende, hebbende, lijdende, wordende, zijnde of aangesproken.*

De *eerste naamval* drukt den persoon of de zaak onmiddellijk en alleen voor zichzelf uit, zonder eenige verbindtenis *met* of betrekking *op* iets anders aan te duiden, en antwoordt op de vraag *wie?* als:

<i>De man loopt,</i>	<i>de mannen loopen;</i>
<i>De man heeft geld,</i>	<i>de mannen hebben geld;</i>
<i>De man wordt geroepen,</i>	<i>de mannen worden geroepen;</i>
<i>De man wordt boos,</i>	<i>de mannen worden boos;</i>
<i>De man is goed,</i>	<i>de mannen zijn goed;</i>
<i>Man! houd moed!</i>	<i>mannen! houdt moed!</i>

De *eerste naamval* wordt ook het onderwerp genoemd. Onderwerp heet datgeen, waarover wij ons oordeel uitdrukken.

Tot verder kenmerk van een Zelfstandig naamwoord in den *eersten naamval*, diene, dat men voor hetzelfde altijd de woorden *hij, zij* of *het* in plaats moet kunnen stellen.

De vijf volgende Werkwoorden , vereischen altijd den eersten naamval achter zich: *schijnen*, *blijven*, *worden*, *zijn* en *heeten*.

2°. De *tweede naamval* wijst de betrekkingen aan , welke de Zelfstandige naamwoorden op elkander hebben. Die betrekkingen kunnen op de volgende wijzen voorkomen :

- 1°. Als werkende oorzaak: *Absolons dood*; *Gods geboden*; enz.
- 2°. Als eigendom en bezitting: *het paard des koopmans*.
- 3°. Als maat , stof en tijd aanduidende: *zes mijlen gronds*; *een gouden ring*; *twee uren gaans*; enz.
- 4°. Als het geheel , waarvan de deelen genomen zijn: *eene teug wijns*; *een lid des ligchaams*; enz.
- 5°. Als de tijd en plaats van het aanwezen eens dings; als: *de lezing dezès boeks*; *de verlichting onzer eeuw*; enz.
- 6°. In plaats van de Voorzetsels *uit* of *onder*: *de rijkste onzer is.....*; *het gros der menschen*; enz.
- 7°. Voor sommige Bijvoegelijke naamwoorden: *des doods schuldig*; *der schuld deelachtig*; enz.
- 8°. Bij eenige Werkwoorden; als: *voornemens zijn*; *zich eener zaak schamen*; enz.

De *tweede naamval* antwoordt op de vragen: *wiens? wier? waarvan?* zijnde het kenmerk van denzelfven , dat men het Zelfstandig naamwoord , in dien naamval staande , in *van hem*, *van haar* of *van het* kan veranderen.

3°. De *derde naamval* drukt het doel der handeling uit; als: *hij koopt zich eenen hoed*; dan is *hij* de werkende persoon , *koopt* de werking , *hoed* het

voorwerp van de werking, en *zich* het doel waarom de werking geschiedt.

Denzelfden naamval bezigt men ook, wanneer aan eenen persoon of eene zaak iets gegeven, aangeboden, toegeschikt of ontnomen wordt, of wanneer gezegd wordt, iets aan dezelve *gelijk* of *ongelijk* te zijn; als: *wij zenden DEN MAN het geld, maar wij ontnemen DER VROUW haar goed*, enz.

De *derde naamval* antwoordt op de vragen: *aan wien? aan wie? waaraan?* en de uitdrukkingen *aan* of *voor hem*, *aan* of *voor haar*, *aan* of *voor het*, in de plaats van het Zelfstandig naamwoord gesteld, geven mede het bestaan van denzelfden te kennen.

4°. De *vierde naamval* is het voorwerp eener handeling, of datgene, waarop de werking overgaat; als: *het kind leert ZIJNE LES, de man schrijft EENEN BRIEF*, enz.

Alle Zelfstandige naamwoorden staan in den *vierden naamval*, wanneer zij door de Voorzetsels, uitgezonderd *behalve* en *benevens*, voorafgegaan worden.

De *vierde naamval* antwoordt op de vragen: *wien? wat?* en kan men in de plaats van een Zelfstandig naamwoord *hem* of *haar* zetten, dan staat hetzelfde mede in den *vierden naamval*.

Aanmerkingen:

- 1°. De Zelfstandige naamwoorden, even als de Lidwoorden, Bijvoegelijke naamwoorden en Voornaamwoorden, ondergaan in den *eersten* naamval, hoegenaamd geene de minste verandering.
- 2°. De Zelfstandige naamwoorden van het Mannelijke en Onzijdige geslacht, ondergaan in den *twee-*

den naamval, twee verschillende veranderingen; namelijk, door het aanvoegsel N of EN, en s.

- 3°. Indien genoemde Zelfstandige naamwoorden op *s*, *sch* en *st* en somtijds op *eer* eindigen, zoo nemen zij het eerste achtervoegsel aan. Men schrijve dus: *des prinsEN*, *des messEN*, *des ossEN*, *des menschen*, *des bosschen*, *des vorsten*, *des heeren*, enz.

Uitzondering: *gras*, *glas* (de stof), *notaris*, *secretaris*, *pensionaris*, enz., welke men in dezen naamval onverbogen laat: *des gras*, *des secretaris*; of *van het gras*, *van den secreta-
ris*; enz.

- 4°. De eigennamen en alle andere Zelfstandige naamwoorden, niet op bovengemelde uitgangen eindigende, nemen de *s* aan; als: *Gods geboden*, *Hendriks lotgevallen*; enz. Gaat evenwel een eigen Zelfstandig naamwoord op *s* uit, dan verdubbelt men dezelve niet, bij voorbeeld: *Jakobus hoed*, *Frans boek*, enz.

- 5°. De *gewone schrijfwijze* vordert, dat de achtergevoegde *s* zich geheel met het woord vereenige, en daarvan door geen wegnemingsteeken (') gescheiden worde; b. v.: *Willems lei*, *Karels pen*, enz.

- 6°. Er zijn evenwel Taalkundigen, die de apostrophe (') voor de *s*, achter de eigennamen gebruiken en wel:

1. Om den tweeden naamval van het meervoud van sommige Zelfstandige naamwoorden, en wel bepaaldelijk die, welke op eene klinkletter eindigen, te onderscheiden, zoo als: *Cicero's werken*; *zijne EGAL's zijde*;

elke eeuw brengt geene CICEROOS voort; niet alle XGAAS zijn verstandige vrouwen. Door dit weglatingsteeken, behoeft men dan de klinkletter niet te verdubbelen.

2. Om de duidelijkheid in sommige gevallen te bevorderen, en den eigennaam des te beter te onderkennen, en dus te weten, of de *s* tot den naam behoort, of dat zij er bijgevoegd is. *JAN's pennen*, zijn dus *de pennen van JAN*; *JANS naalden*, zijn *de naalden van JANS*; enz.
70. Indien de Zelfstandige naamwoorden van het *mannelijke* of *onzijdige* geslacht, hunnen sluitmedeklinker in het meervoud veranderen, zoo wordt dezelve ook door de buiging des tweeden naamvals veranderd; b. v.: *reus*, *glas*, worden in het meervoud *reuzen*, *glazen*; vandaar dat men zegt: *des reuzen*, *des glazen*. (Uitgez.: *des huizes*).
80. De Zelfstandige naamwoorden van het *mannelijke* en *vrouwelijke* geslacht, ondergaan in den *derden naamval*, noch voor het enkel-, noch voor het meervoud eenige verandering, dan alleen, wanneer men in eenen *verhevenen* of *vereerenden* stijlschrijft, en als dan het woord, in het enkelvoud, eene *e* toevoegt. Men zegge dus in het eerste geval: *den heer*, *der vrouw*; en in het tweede: *den Heere*, *der Vrouwe*.

Deze *e* is ondertusschen het onzijdige geslacht eigen, indien het woord niet reeds op eene zacht-korte *e* eindigt; als: *den jare*, *den huize*, *den lande*, *in den beginne*, enz.

90. In den *vierden naamval* ondergaan de Zelfstandige naamwoorden geene verandering.

In het derde deel (*de Woordvoeging*), zal er over het verdere gebruik en de toepassing van de naamvallen, nog uitvoeriger gehandeld worden.

VIJFDE AFDEELING.

OVER DE VERKLEINENDE EN ZAMENGESTELDE
ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

De VERKLEINENDE ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN worden gebruikt, om de voorwerpen als verkleind aan te duiden; als: *huisje, jongetje, boompje, balletje*, enz.

Dezelve zijn van groot nut in den aanvalligen en boertigen stijl, en dienen ter uitdrukking van het gevoel der teederheid, der vriendschap en somtijds van het medelijden.

De Nederlandsche taal is woordenrijker dan vele andere, en de rijkste ten opzichte van de Verkleinwoorden; van welken rijkdom de dichters zoo vele schoone proeven geleverd hebben.

De regels tot vorming der Verkleinende Zelfstandige naamwoorden, zijn de volgende:

Men voege den uitgang **JE** achter het Zelfstandige naamwoord, dat men verkleind wenscht uit te drukken, en neme daarbij de regels der welluidendheid in acht.

Deze regels der welluidendheid vorderen:

- 1°. Dat men eene **T** tusschen het grondwoord en den uitgang **JE** inlassche, wanneer hetzelfde op *r* of *w*, of *l* en *n* uitgaat, en deze laatste letters door eenen dubbelen klinker of langen klank voorafgegaan worden; als: *kamer, kamertJE*; *vrouw, vrouwtJE*; *paal, paaltJE*; *konijn, konijntJE*; enz.
- 2°. Men voege er **ET** tusschen, wanneer de Zelfstan-

dige naamwoorden op *b* of wel op *l*, *m* en *n* eindigen, door eenen korten klinker of klank voorafgegaan, en de sluit-medeklinker in het meervoud verdubbeld wordt; als: *schubbETJE*, *bellETJE*, *kommETJE*, *kannETJE*, enz.

30. Men voege er eene *p* tusschen, wanneer het Zelfstandige naamwoord op *m* eindigt, door eenen dubbelen klinker of langen klank voorafgegaan; als: *kraampJE*, *zeempJE*, *riempJE*, *boompJE*, *duimpJE*, enz.

40. Indien de Zelfstandige naamwoorden op eene enkele *a*, *e* of *o* uitgaan, dan worden deze klinkers, alvorens den uitgang *tje* er bij te voegen, verdubbeld; als: *Anna*, *Annaatje*; *Ka* (verkorting van Katharina), *Kaatje*; *mama*, *mamaatje*; *papa*, *papaatje*; *ra* (van een schip), *raatje*; *kwe*, *kweetje*; *Kato*, *Katootje*; enz.

Hiervan is uitgezonderd: *ga* (verkorting van *gade*), hetgeen, van vogelen sprekende, *gaatke*, wordt.

50. In alle andere gevallen heeft men slechts *je* achter de grondwoorden te zetten, om daarvan Verkleinende Zelfstandige naamwoorden te maken.

Uitzonderingen: *meid*, *meisje*; *schip*, *scheepje*; *stad*, *steedje*; *spit*, *speetje*; *lid*, *leedje*; *dag*, *daagje*; *vat*, *vaatje*; en al die woorden, welke in het meervoud hunnen klank verlengen.

Somtijds vormt men ook de Verkleinwoorden, door *ken* of *sken* achter het grondwoord te plaatsen; doch zulks is niet algemeen gebruikelijk

en wordt nog slechts in weinige provinciën gedaan.

Oulings gebruikte men *ke*, *kijn* en *lijn*, zoo als: *het kindeke*, *het knechtke*, *het maagdelijn* (voor het *maagdje* of *meisje*), *het oogelijn* (voor het *oogje*), enz.

De Nederlandsche taal kenmerkt zich ook, door de gelukkige zamenstelling der Zelfstandige naamwoorden, en door den rijkdom, welke deze vrijheid schenkt, om een woord en deszelfs beteekenis, te omschrijven, en beide daardoor tot één denkbeeld te vereenigen.

Die zamen gestelde Zelfstandige naamwoorden kunnen bestaan: uit twee of drie Zelfstandige naamwoorden, als: *bierglas*, *bloemveld*, *zeevischmarkt*; uit een Voornaamwoord en een Zelfstandig naamwoord, als: *zelfstrijd*, *zelfmoord*; uit een Bijvoegelijk- en een Zelfstandig naamwoord, als: *wijsneus*, *domoor*, *grootspreker*; uit een Werkwoord of Voorzetsel met een Zelfstandig naamwoord, als: *waschvat*, *schrijftafel*, *bijstand*, *omweg*, enz.

Men zij intusschen omzigtig in het vormen der zamen gestelde Zelfstandige naamwoorden, dewijl bij eene verplaatsing van dezelve, eene gansch andere beteekenis ontstaat, zoo als: *huisraad* en *raadhuis*, *vensterglas* en *glasvenster*, en overdrijve ook deze gemakkelijke van zamenstelling niet; want al te lange zamen gestelde Zelfstandige naamwoorden bevorderen geenszins de duidelijkheid van den zin. Men schrijve liever: *het ambt van Erfstadhouder*, dan *het Erfstadhoudersambt*, en dergelijke.

ALGEMEENE REGEL,

*voor de vorming der zamen gestelde Zelfstandige
naamwoorden.*

Bij de zamen gestelde Zelfstandige naamwoorden, wordt meestal het laatste woord, als het voornaamste of hoofdbestanddeel beschouwd; terwijl het omschrijvende of nader bepalende gedeelte, altijd vooraan staat; en dit laatste woord, moet men dan alle mogelijke wijzigingen (*verbuigingen, getal, enz.*) doen ondergaan, waarvoor het zamen gestelde Zelfstandige naamwoord vatbaar is. Dit laatste woord wijst ook tevens het geslacht aan.

Sommige zamen gestelde Zelfstandige naamwoorden ontvangen achter het omschrijvende gedeelte of lid eene s; als: *hongersnood, landsman* (die met ons uit hetzelfde land is, in tegenstelling van *landman*, voor landbewoner, boer), enz.

Andere zamen gestelde Zelfstandige naamwoorden nemen eene E aan; als: *zinnebeeld, kurketrekker, naaldkoker*; enz. weer andere hebben eene E of s; als: *hondekot, hondsdagen, harteweë, hartstogt*; enz.

Eenige hebben het omschrijvende woord in het enkelvoud; als: *APPELboom, BROODbakker*; enz. andere in het meervoud; als: *OOGENblik, HELDENmoed, HAN- DENarbeid*; enz.

Moeijelijk, ja onmogelijk is het, om door regels nauwkeurig te bepalen, of een woord als zamen gesteld, of als niet zamen gesteld beschouwd moet worden. Het taal- of spraakgebruik heeft ook hier zijne regten.

Zoo wordt *altijd* aan elkander, maar *ten allen tijde* of *te alle tijden* van elkander geschreven; *brand-schatten*, *huis houden*, *raadplegen*, *storm loopen*, enz.

De Zelfstandige naamwoorden in *ing* uitgaande, en van Werkwoorden afgeleid, worden *veelal* met hunne omschrijvingen zamengevoegd; als: *schadeloos stellen*, *schadeloosstelling*; *geheim houden*, *geheimhouding*; *in acht nemen*, *inachtneming*; enz.

In twijfelachtige gevallen, schrijve men liever de woorden van elkander gescheiden, dan te zamen gesteld.

VIERDE HOOFDSTUK.

EERSTE AFDEELING.

OVER DE BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN (1).

Een BIJVOEGELIJK NAAMWOORD duidt de hoedanigheid of eigenschap van het Zelfstandige naamwoord aan, waarbij het geplaatst is; als: *de BRAVE man*, *een ZURE appel*; enz.

Men onderscheidt dezelve in *oorspronkelijke* en *afgeleide* of *zamen gestelde*.

Oorspronkelijke, als: *goed*, *groen*, *klein*, *zwaar*; enz.

Afgeleide of zamen gestelde, als: *menschelyk*, *vruchtbaar*, *deugdzaam*; enz.

(1) Onder dezen titel worden ook de *Deelwoorden* begrepen, welke ter uitdrukking van de hoedanigheden gebezigd worden.

De *afgeleide* zoo wel als de *zamen gestelde* Bijvoegelijke naamwoorden hebben verschillende uitgangen; waarvan de voornaamste zijn: *achtig, baar, haftig, en, lei* en *hande, sch, ig, loos, lyk* en *zaam*.

De uitgang **ACHTIG**, zekere gelijkheid of overeenkomst uitdrukkende, dient om aan te duiden, dat de zaak als zoodanig moet geacht worden; als: *witachtig, deelachtig, waarachtig*; enz.

De uitgang **BAAR** *achter* een Zelfstandig naamwoord geplaatst, beteekent *voortbrengend*; als: *vruchtbaar, dienstbaar, dankbaar*; enz. *Achter* het zakelijk deel eens Werkwoords, beteekent dezelve, *vatbaar voor iets*; als: *berekenbaar, leesbaar, eetbaar, leverbaar*, enz.

De uitgang **HAFtig**, afkomstig van *hebben*, duidt aan, dat iets waarlijk de eigenschap eener zaak bezit; als: *heldhaftig, manhaftig, krijgshaftig*; enz.

De uitgang **EN** is de algemeene uitgang van de Bijvoegelijke naamwoorden, welke de stof aanduiden, waarvan een ding gemaakt is; als: *gouden* (goud), *steen* (steen), *hout* (hout), enz.

De uitgangen **LEI** en **HANDE** duiden de soort aan; als: *eenerlei, allerlei, allerhande, eenigerhande*; enz.

De uitgang **SCH** duidt *de natuur, den aard* of het karakter aan; als: *hemelsch* (hemel), *aardsch* (aarde), *trotsch* (trots); enz.

Door middel van dezen uitgang en somtijds dien van *er*, welke echter meer bepaaldelijk voor de Zelfstandige naamwoorden is, kan men bijna van alle namen van steden, Bijvoegelijke naamwoorden maken; als: *Luiks* (Luik); *Brussels* (Brussel); *Amsterdams* (Amsterdam); enz.

De uitgang **IG** geeft zoo veel als de *geneigdheid* tot iets te kennen; als: *haastig, moedig, hoofdig*; enz.

De uitgang **LOOS** geeft *ontbreken, gemis* of *ontbering* te kennen; als: *ouderloos, broederloos, kinderloos*; enz.

Men kan dezen uitgang achter bijna alle Zelfstandige naamwoorden en zeer vele Werkwoorden voegen.

De uitgang **LIJK** bij een Zelfstandig naamwoord of een Bijvoegelijk naamwoord gevoegd, beteekent *betrekking hebbende op, deelachtig aan de natuur*; als: *goddelijk, koninklijk, menschelijk*; enz. Wordt dezelve bij den wortel eens Werkwoords gevoegd, dan wordt daardoor de daad van hetzelfde of somtijds de mogelijkheid van deze daad uitgedrukt; als: *behagelijk, bedriegelijk, sterfelijk, mogelijk*; enz.

De uitgang **ZAAM** beteekent *de gewoonte hebbende, eene overhelling naar iets, eenige overeenkomst* of *gelijkvormigheid met iets*; als: *deugdzaam, werkzaam, minzaam, vreedzaam*, enz.

De zamen gestelde Bijvoegelijke naamwoorden zijn dezulken, waarin men twee woorden zamen gevoegd heeft, welke, elk afzonderlijk genomen, ieder hunne bijzondere beteekenis hebben, als: *buitengewoon, wijsgeerig, koelzinnig, volkrijk, vischrijk, achttingwaardig*; (1) enz.

(1) *Opmerking.* Wanneer het Bijvoegelijke naamwoord *waardig* is zamen gesteld met een Zelfstandig naamwoord, dan neemt het geene *s* aan; zoo als: *roemwaardig, vloekwaardig*; doch met een Werkwoord in de Onbepaalde wijs te zamen vereenigd, schrijven men de *s*; zoo als: *noemenswaardig, schrijvenswaardig*, enz. Er is onderscheid tusschen: *bewonderingwaardig* en *bewonderenswaardig*; *roemwaardig* en *roemenswaardig*.

ALGEMEENE REGEL

voor de Bijvoegelijke naamwoorden.

De Bijvoegelijke naamwoorden houden volstandig den *oorspronkelijken* of *bijwoordelijken* staat, wanneer zij achter het Zelfstandige naamwoord staan. Men kan dus als algemeenen regel opgeven: *de Bijvoegelijke naamwoorden achter de Zelfstandige naamwoorden geplaatst, blijven onveranderlijk.*

Men plaatst het Bijvoegelijke naamwoord achter het Zelfstandige naamwoord, wanneer het toeëigenend is, dat is te zeggen, wanneer men het bij het Zelfstandige naamwoord voegt, door de tusschenkomst van de Werkwoorden *zijn, blijven, worden, schijnen, heeten*, als: *dat meisje is* **SCHOON**, *dat kleed blijft* **GOED**, *die vrouw schijnt* **BRAAF**, *die jongen heet* **VERSTANDIG**, of wanneer het afhankelijk is, zoo als uit den volgenden zin blijkt:

Falck, door de natuur met smaak en gevoel voor het schoone **BEGIFTIGD**; *door oefening* **RIJK in kennis**, *zoo wel der wereld als der boeken; bij uitstek* **BESCHAAFD**, *BEVALLIG in den omgang; voor fijne scherts, zoo wel als gepasten ernst gestemd, was in den kring der geletterden, in de gezelschappen van den goeden toon, en in de vergadering der staatsmannen* **gelijkelyk op zijne plaats.**

Somtijds ook, wanneer het door een ander woord gewijzigd wordt; als: *een hoofd zoo* **HELDER**, *een overzigt zoo* **RUIM**, *een blik zoo* **SNEL en GEWIS**, *dat het ware en goede zich van zelf aan hem schijnen te ontdekken.*

Buiten deze opgenoemde gevallen, namelijk, dat het Bijvoegelijke naamwoord onmiddellijk met het Zelfstandige naamwoord verbonden is, om met hetzelfde slechts één denkbeeld te vormen, plaatse men hetzelfde voor het Zelfstandige naamwoord, en alsdan is het *veranderlijk*.

Er zijn evenwel Bijvoegelijke naamwoorden, welke, ofschoon voor het Zelfstandige naamwoord geplaatst, *altijd onveranderlijk blijven*; als:

- 1o. die, welke de stof aanduiden, waarvan een ding gemaakt is;
- 2o. de Bijvoegelijke naamwoorden op *lei* en *hande* uitgaande; en
- 3o. die, welke op *er* uitgaan, en van den naam eens lands of eener stad zijn afgeleid.

Voorbeelden: *Een ZILVEREN lepel; de MARMEREN tafel; HOUTEN huizen; geschriften van ALLERLEI aard; ALLERHANDE soorten; AMSTERDAMMER schipper; HAMBURGER ribben, enz.*

De zacht-korte *e*, welke meestal de uitgang van het veranderlijke Bijvoegelijke naamwoord in den eersten naamval is, wordt slechts ter verzachting van die lettergrepen gebruikt, welke zonder deze *e* te hard zouden klinken, wanneer zij dadelijk met het Zelfstandige naamwoord verbonden worden.

Deze verzachting, welke voor het gehoor zoo aangenaam is, wanneer zij bij eenen medeklinker gevoegd wordt, zoude daarentegen eenen onaangenaamen indruk maken, indien men dezelve bij de medeklinkers *l, m, n, r*, door eene *e* voorafgegaan, gebruikte.

Over het algemeen zal men ontwaren, dat de vier bovengenoemde letters, zelden tusschen twee zacht-

korte *e* geplaatst worden , omdat men de Nederlandsche taal wel heeft willen *verzachten* , maar geenszins *verzwakken*; redenen waarom, de Bijvoegelijke naamwoorden op *er* en *en* uitgaande, nooit eene *e* in den eersten naamval aannemen. Het is dus om der welluidendheid wille, dat zij niet verbogen worden, gelijk zulks ook bij die, welke op *lei* en *hande* uitgaan, plaats heeft.

ALGEMEENE REGEL

*voor de vorming van den eersten naamval der
Bijvoegelijke naamwoorden in derzelver
veranderlijken staat.*

De Bijvoegelijke naamwoorden voor het Zelfstandige naamwoord geplaatst, nemen in *alle* geslachten de zacht-korte *e* in den eersten naamval enkelvoud aan, als: *de jonge vorst; de vaderlievende Antigone; het dankbare kind; deze donkere schuilplaats; die of deze gewaande hemeltolk; dit bouwvallige huis; welkom! lieve kleine zus! mijn getrouwe hond; enz.*

NB. In het gemeenzame spreken, dat altijd vlug gaat, wordt dikwijls de zacht-korte *e* weggelaten, in weerwil dat de Spraakkunst het gebiedt. De redenaars en de dichters nemen dikwijls dezelfde vrijheid, om hunne volzinnen beter te rond en hun die welluidendheid te geven, welke aan hen het beste gevalt.

Maar alvorens zich deze soorten van inbreuken op de gewone regels te veroorloven, moet men een zeer geoefend oor verkregen hebben, dat is te zeggen, dat gevoel van welgepastheid in den stijl, welke alleenlijk

door de beoefening van beroemde schrijvers en den omgang van welsprekende redenaars, te verkrijgen is.

Uitzonderingen:

- 1°. De Bijvoegelijke naamwoorden gebezigd *zonder Lidwoord of met het Lidwoord EEN*, of met een woord dat eenige overeenkomst daarmede heeft, zoo als: *mijn, zijn, ons, uw, hun, haar, eenig, zeker, menig, sommig*, nemen de *e* niet aan, in den eersten naamval enkelvoudig, van het onzijdige geslacht; als: VERMETEL, *wichtje!* een AARDIG kind; *mijn, zijn, ons, uw, hun, haar* GROOT huis; *haar* (sprekende van de weldadigheid) ACHTBAAR en GOEDERTIEREN *gelaat*; *eenig* WENSCHELIJK *ding*; *zeker* STOUT kind; *menig* SCHOON voorbeeld; *sommig* KLEIN *verschil*.
- 2°. Met het Lidwoord *een* en de woorden *eenig, zeker, menig, sommig*, nemen de Bijvoegelijke naamwoorden geene *e* aan, wanneer zij voor zoodanige persoonlijke naamwoorden van het mannelijke geslacht geplaatst zijn, welke op *er, aar, ier* en *ling* uitgaan, en eenen *ambtenaar, bedrijver, bestierder* of *dienaar* aanduiden, en er tevens meer op derzelve werking, dan op den persoon gezien wordt; als: *dichter, leeraar, hovenier, hoveling*; alsmede de woorden: *koning, vorst, admiraal, prins, overste, heer, meester, knecht, onderdaan, vriend, vijand, huisvader, man, mensch*.

Er bestaat onderscheid in de uitdrukkingen:

Een GROOT *krijgsman* en *een* GROOTE *krijgsman*.

<i>Een GOED koning</i>	en een GOEDE koning.
<i>Een STERK looper</i>	en een STERKE looper.
<i>Een ARM dichter</i>	en een ARME dichter.
<i>Een KNAF man</i>	en een KNAPPE man.
<i>Een REGT soldaat</i>	en een REGTE soldaat.
<i>Een ZEKER overste</i>	en een ZEKERE overste.
<i>Een GROOT schilder (1)</i>	en een GROOTE schilder.
<i>Het GROOT kind</i>	en het GROOTE kind.
<i>Het KONINKLIJK Nederlandsch Instituut</i>	en
<i>Het KONINKLIJKE Nederlandsche Instituut.</i>	
<i>Een VLUGschrijver</i>	en een VLUGGE schrijver.
<i>Eene LANGtong</i>	en eene LANGE tong.

De voorbeelden zonder *e*, worden in den tweeden en derden naamval met *van* en *aan* verbogen.

30. De *e* wordt somtijds om de welluidendheid in sommige uitdrukkingen weggelaten, als :

<i>het ONBEZONNENgedrag</i> , is beter dan <i>het ONBEZONNENE ge-</i>	
<i>de NAGELATEN gedich-</i>	<i>drag;</i>
<i>ten</i> , is beter dan <i>de NAGELATENE gedich-</i>	
<i>eene VERHEVENER ver-</i>	<i>ten;</i>
<i>ordening</i> , is beter dan <i>eene VERHEVENERE ver-</i>	
<i>de AANZIENLIJKE rijck-</i>	<i>ordening;</i>
<i>dom</i> , is beter dan <i>de AANZIENLIJKERE rijck-</i>	
	<i>dom;</i>

(1) Ofschoon de twee laatste voorbeelden van de linkerzijde, tot de zamen gestelde Zelfstandige naamwoorden behooren, hebben wij dezelve, om het verschil met de Bijvoegelijke naamwoorden, vooral voor vreemdelingen, opgenomen.

Het onderscheid tusschen *een groot schilder*, *een groot schilder* en *een Grootschilder*, bestaat hierin: dat de eerste vermaard is om zijn werk, de tweede om zijne lengte; terwijl de derde zich onledig houdt, met het vervaardigen van stukken in het groot, zoo als: Rubbens, Pieneman en de Keyzer. Zoobestaat ook het onderscheid tusschen: *een groot vorst*, *een groot vorst* en *een Grootvorst*.

de MAGTIGER koning, is beter dan *de MAGTIGERE koning*;
de SCHOONER stem, is beter dan *de SCHOONERE stem*;
het FRAAIJER tooneel, is beter dan *het FRAAIJERE tooneel*;
het BESCHAAFDER volk, is beter dan *het BESCHAAFDERE volk*.

LET WEL. Wanneer de *e* in den eersten naamval enkelvoud weggelaten wordt, dan wordt het Bijvoelike naamwoord in het enkelvoud niet verbogen. Deze aanmerking geldt voor de 2^e en 3^e uitzondering hiervoren genoemd.

Wanneer men de *e* bij een Bijvoegelijk naamwoord plaatst, dan neme men daarbij de regels der spelkunst in acht, welke in het eerste deel dezer *Spraakkunst* ontwikkeld zijn.

Voorbeelden: *Zegt, zeï de GRIJZE (grijs) wijsgeer, zegt BRAVE (braaf) jongelingen, waar zoudt gij 't liefste sterven? mijne VLUGGE (vlug) vingers; deze LUIJE (lui) leerlingen.*

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE VERBUIGING DER BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

De Bijvoegelijke naamwoorden nemen, even als de Lidwoorden en Voornaamwoorden, het geslacht, het getal en den naamval aan, van die Zelfstandige naamwoorden, waar zij voor geplaatst zijn, of tot welke zij behooren.

Die veranderingen of verbuigingen bestaan enkel in de bijvoegingen van *e* of *en*.

ALGEMEENE REGEL

voor de Verbuiging der Bijvoegelijke naamwoorden, wanneer men derzelve eersten naamval enkelvoudig kent.

Men herinnere zich den algemeenen verbuigingsregel, namelijk, dat de vierde naamvallen van het *vrouwelijke* en *onzijdige* altijd aan hunne eerste gelijk zijn, en verbuige alsdan het Bijvoegelijke naamwoord, door er eene *e* bij te voegen, wanneer het Lidwoord op *e* of *er* uitgaat, en door er telkens *en* bij te voegen, wanneer het Lidwoord op *en* of *es* eindigt.

Voorbeelden van verbuiging, van een Lidwoord met een Bijwoord, twee Bijvoegelijke naamwoorden, waarvan het tweede *stoffelijk* is, en een Zelfstandig naamwoord.

M A N N E L I J K.

ENKELVOUD.

- 1 Naamval *De zwaar verlakte tinnen kandelaar,*
- 2 Naamval *Des zwaar verlakten tinnen kandelaars, of van den zwaar verlakten tinnen kandelaar,*
- 3 Naamval *Den zwaar verlakten tinnen kandelaar, of aanden zwaar verlakten tinnen kandelaar,*
- 4 Naamval *Den zwaar verlakten tinnen kandelaar.*

MEERVOUD.

- 1 Naamval *De zwaar verlakte tinnen kandelaars,*
- 2 Naamval *Der zwaar verlakte tinnen kandelaars of van de zwaar verlakte tinnen kandelaars,*

- 3 Naamval *Den zwaar verlakten tinnen kandelaars* of
aan de zwaar verlakte tinnen kandelaars,
 4 Naamval *De zwaar verlakte tinnen kandelaars.*

ONBEPALEND.

- 1 Naamval *Een zwaar verlakte tinnen kandelaar,*
 2 Naamval *Eenszwaar verlakten tinnen kandelaars* of
van eenen zwaar verlakten tinnen kandelaar,
 3 Naamval *Eenen zwaar verlakten tinnen kandelaar* of
aan eenen zwaar verlakten tinnen kandelaar,
 4 Naamval *Eenen zwaar verlakten tinnen kandelaar.*

VROUWELIJK.

ENKELVOUD.

- 1 Naamval *De donker bruine houten tafel,*
 2 Naamval *Der donker bruine houten tafel* of
van de donker bruine houten tafel,
 3 Naamval *De of der donker bruine houten tafel* of
aan de donker bruine houten tafel,
 4 Naamval *De donker bruine houten tafel.*

MEERVOUD.

- 1 Naamval *De donker bruine houten tafels,*
 2 Naamval *Der donker bruine houten tafels* of
van de donker bruine houten tafels,
 3 Naamval *De of der donker bruine houten tafels* of
aan de donker bruine houten tafels,
 4 Naamval *De donker bruine houten tafels.*

ONBEPALEND.

- 1 Naamval *Eene donker bruine houten tafel,*

- 2 Naamval *Eener donker bruine houten tafel of van eene donker bruine houten tafel,*
 3 Naamval *Eene of eener donker bruine houten tafel of aan eene donker bruine houten tafel,*
 4 Naamval *Eene donker bruine houten tafel.*

ONZIJDIG.

ENKELVOUD.

- 1 Naamval *Het zeer fraaije steenen huis,*
 2 Naamval *Des zeer fraaijen steenen huizes of van het zeer fraaije steenen huis,*
 3 Naamval *Den zeer fraaijen steenen huize of aan het zeer fraaije steenen huis,*
 4 Naamval *Het zeer fraaije steenen huis.*

MEERVOUD.

- 1 Naamval *De zeer fraaije steenen huizen,*
 2 Naamval *Der zeer fraaije steenen huizen, of van de zeer fraaije steenen huizen,*
 3 Naamval *Den zeer fraaijen steenen huizen of aan de zeer fraaije steenen huizen,*
 4 Naamval *De zeer fraaije steenen huizen.*

ONBEPALEND.

- 1 Naamval *Een zeer fraai steenen huis,*
 2 Naamval *Eens zeer fraaijen steenen huizes of van een zeer fraai steenen huis,*
 3 Naamval *Eenen zeer fraaijen steenen huize of aan een zeer fraai steenen huis,*
 4 Naamval *Een zeer fraai steenen huis.*

De Bijvoegelijke naamwoorden, als Zelfstandig gebruikt, kunnen op personen en zaken betrekking hebben; in het eerste geval, gebruikt men het *mannelijke*

of *vrouwelijke*; in het tweede, het *onzijdige*; terwijl zij in het enkelvoud als een Bijvoegelijk, en in het meervoud als een Zelfstandig naamwoord verbogen worden (1).

Voorbeeld van Verbuiging der *Bijvoegelijke naamwoorden*, als *Zelfstandig* gebruikt:

MANNELIJK.

ENKELVOUD.

MEERVOUD.

1 N. <i>De ondergeteekende</i> ,	1. <i>De ondergeteekenden</i> ,
2 N. <i>Des ondergeteekenden</i> of	2. <i>Der ondergeteekenden</i> of
<i>van den ondergeteekenden</i> ,	<i>van de ondergeteekenden</i> ,
3 N. <i>Den ondergeteekenden</i> of	3. <i>Den ondergeteekenden</i> of
<i>aan den ondergeteekenden</i> ,	<i>aan de ondergeteekenden</i> ,
4 N. <i>Den ondergeteekenden</i> .	4. <i>De ondergeteekenden</i> .

ONBEPALEND.

1 Naamval <i>Een ondergeteekende</i> ,
2 Naamval <i>Eens ondergeteekenden</i> of
<i>van eenen ondergeteekenden</i> ,
3 Naamval <i>Eenen ondergeteekenden</i> of
<i>aan eenen ondergeteekenden</i> ,
4 Naamval <i>Eenen ondergeteekenden</i> .

Deze Bijvoegelijke naamwoorden blijven in het *vrouwelijke enkelvoud* onveranderd.

Aanmerking. De Tweede Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten, aan welke bepaaldelijk de *bewaring* en *zuivering* der Nederlandsche taal, bij *OPENBAAR GEZAG* is aanbevolen, alsmede vele thans beroemde Schrijvers, Dichters en Redenaars, volgen dezen regel van verbuiging der *Bijvoegelijke naamwoorden*,

(1) De Bijvoegelijke naamwoorden, welke de kleuren uitdrukken, blijven in den onveranderlijken staat, wanneer zij als Zelfstandig gebezigd worden; zoo als: *het wit*, *het groen*, *het geel*, enz.

als *Zelfstandig* gebruikt, in het *enkelvoud* niet; ter vermijding van dubbelzinnigheid en onduidelijkheid, waartoe de derde naamval menigmaal kan aanleiding geven, als bestaande er geen onderscheid tusschen het *enkel-en meervoud* van denzelfven; en stellen zich den regel van den grooten Taalkenner Bilderdijk, te dien opzigte, ten pligt, welke aldus luidt:

De *Bijvoegelijke naamwoorden*, als *Zelfstandig* gebruikt, nemen in den eersten naamval *mannelijk enkelvoud* eene *e* aan, en worden overigens als de *Zelfstandige naamwoorden* verbogen; met dit onderscheid, dat zij in den tweeden naamval *mannelijk enkelvoudig*, op eene *n* in plaats van op eene *s* eindigen.

De *Bijvoegelijke naamwoorden* volgen den regel der gewone verbuiging van de *Bijvoegelijke naamwoorden*, wanneer het *Zelfstandige naamwoord*, ter voorkoming van de lastige herhaling, weggelaten wordt; als: *De GELEERDEN zijn het niet altijd eens, SOMMIGE zijn van dit, ANDERE van een ander gevoelen.*

Voorbeeld van Verbuiging der *Bijvoegelijke naamwoorden*, geplaatst bij *Zelfstandige naamwoorden* zonder Lidwoorden:

ENKELVOUD.

MANNELIJK.

- 1 N. *Goede wijn,*
- 2 N. *Van goeden wijn,*
- 3 N. *Aan goeden wijn,*
- 4 N. *Goeden wijn.*

VROUWELIJK.

- 1 N. *Goede wol,*
- 2 N. *Van goede wol,*
- 3 N. *Aan goede wol,*
- 4 N. *Goede wol.*

ONZIJDIG.

- 1 Naamval *Goed water,*
- 2 Naamval *Van goed water,*
- 3 Naamval *Aan goed water,*
- 4 Naamval *Goed water.*

MEERVOUD.

MANNELIJK.

- 1 N. *Goede passers,*
- 2 N. *Van goede passers,*
- 3 N. *Aan goede passers,*
- 4 N. *Goede passers.*

VROUWELIJK.

- 1 N. *Goede pennen,*
- 2 N. *Van goede pennen,*
- 3 N. *Aan goede pennen,*
- 4 N. *Goede pennen.*

ONZIJDIG.

- 1 Naamval *Goede boeken,*
- 2 Naamval *Van goede boeken,*
- 3 Naamval *Aan goede boeken,*
- 4 Naamval *Goede boeken.*

Opmerking. Het is gemakkelijk te zien, dat de veranderingen van het Bijvoegelijke naamwoord in deze verbuigingen, overeenkomstig diegenen zijn, welke hetzelfde in het *enkelvoud* ondergaat, wanneer het Zelfstandige naamwoord van het niet bepalende Lidwoord vergezeld is; en in het *meervoud*, wanneer hetzelfde met het bepalende Lidwoord aangedaan is.

DERDE AFDEELING.

OVER DE TRAPPEN VAN VERGELIJKING.

De TRAPPEN VAN VERGELIJKING heet men de wijze, waarop de meerdere of mindere mate van de hoedanigheid der dingen wordt uitgedrukt.

Het is eene fraaije eigenschap van de Nederlandsche taal en voor de beknoptheid van den stijl zeer bevorderlijk, dat men de *trappen van vergelijking* in het

Bijvoegelijke naamwoord zelf kan vinden, en niet tot omschrijving de toevlugt behoeft te nemen.

De Bijvoegelijke naamwoorden hebben twee trappen van vergelijking: *den Vergrootenden* en *den Overtreffenden*; wordende de eerste door de bijvoeging van ER, en de laatste door die van ST gevormd.

De DEELWOORDEN alsmede sommige Bijwoorden, en wel die van *hoedanigheid* en *tijd*, hebben ook de hunne; als: *een SPREKENDER bewijs; het SPREKENDSTE bewijs; zij schrijft FRAAIJER, maar hij het FRAAIST; hij vertrekt VROEGER, zij vertrekt het VROEGST.*

De *ver grootende trap* bepaalt de grootheid der hoedanigheid, als gevolg eener voorafgegane vergelijking.

De *ver grootende* of ook wel *vergelijkende trap* kan eene *gelijkheid*, eene *meerderheid* en eene *minderheid* te kennen geven; als:

GELIJKHEID. *Dit paard is ZOO GROOT als het andere.*

MEERDERHEID. *Dit paard is GROETER dan het andere.*

MINDERHEID. *Dit paard is ZOO GROOT NIET als het andere.*

Aanmerking. Wanneer men bij de vergelijking het woordje *zoo* bezigt, dan worden de zaken, welke men vergelijkt, door *als* verbonden; doch wanneer de vergelijking eene meerderheid aanduidt, dan geschiedt deze verbinding door het woordje *dan*.

Dit woordje *dan* wordt ook gebruikt achter de woorden: *niemand, niet, niets, nergens, nooit, nimmer, anders, geenszins.*

Indien de Bijvoegelijke naamwoorden reeds op eene R eindigen, dan wordt de *ver grootende trap* door ach-

tervoeging van *der* gevormd; als: *guur, guurder; klaar, klaarder; bar, barder; enz.*

Gaan dezelve op *ee* uit, dan vormt men hunnen vergrootenden trap door achtervoeging van *ër*; als: *gedwee, gedweeër, enz.*; terwijl die, welke op *aai, ooi, ui* en verdere tweeklanken, alsmede op de letters *f; k* en *s* uitgaan, den gewonen regel bij de verandering der Bijvoegelijke naamwoorden volgen; als:

<i>fraai,</i>	<i>fraaijer;</i>		<i>lief,</i>	<i>liever;</i>
<i>mooi,</i>	<i>mooyjer;</i>		<i>dik,</i>	<i>dikker;</i>
<i>lui,</i>	<i>luijer;</i>		<i>boos,</i>	<i>boozer.</i>

De *overtreffende trap* stelt de hoedanigheid van eenen persoon of eene zaak, boven al de overige van derzelve soort, of van eene zekere soort.

Dezelve kan in twee soorten onderscheiden worden; als:

1°. De *volstrekt overtreffende trap*, welke uitgedrukt wordt door de woorden: *zeer, boven mate, aller, buitengewoon, ongemeen, enz.*; als:

Zeer groot, rijk, gelukkig.

Boven mate groot, rijk, gelukkig.

Aller grootst, rijkst, gelukkigst.

2°. De *betrekkelijk overtreffende trap*, als:

De GROOTSTE man;

De DEUGDZAAMSTE vrouw;

Het BRAAFSTE kind.

Indien de Bijvoegelijke naamwoorden reeds op eene *s* uitgaan, dan wordt er, indien zij onverbogen blijven, voor den *overtreffenden trap*, eene enkele *t* achtergevoegd. Van *wijs* komt dan het *wijst*; van *grijs*,

het *grijst*, enz.; doch worden dezelve in den *overtreffenden trap* verbogen, dan moet de achtervoeging volgens den regel in *st* bestaan; als: *wijs*, de *wijsSTE*, *grijs*, de *grijsSTE*; *boos*, de *boosSTE*; enz.

De welluidendheid worde evenwel ook hier wederom in acht genomen, door somtijds van de woorden *meer* en *meest*, *minder* en *minst* gebruik te maken; hetgeen vooral moet plaats hebben bij drie- en meer lettergrepige Bijvoegelijke naamwoorden, alsmede eenige Deelwoorden; als:

MEER *doelmatige middelen*,
de MEEST *doelmatige middelen*;
MEER of MINDER *geacht*,
MEEST of MINST *geacht*. enz.

Men wachte zich, bij deze wijze van vorming der trappen van vergelijking, om het Bijvoegelijke naamwoord te verbuigen, en schrijve dus niet: *de MEEST doelmatigSTE middelen*.

De Bijvoegelijke naamwoorden, welke uit twee andere zijn zamen gesteld, zoo als: *hardnekkig*, *naauwkeurig*, *volkomen*, *welluidend*, *goedkoop*, enz., vormen hunne trappen van vergelijking, door het *laatste* en niet het *eerste* woord te veranderen; als:

hardNEKKIGER, *hardNEKKIGSTE*, enz.

In geval echter een Bijvoegelijk naamwoord met een Verleden Deelwoord is zamen gesteld, zoo als: *ligtgeraakt*, *hoogverheven*, *naauwgezet*, enz., alsdan hebben hieromtrent uitzonderingen plaats; als:

LIGTER <i>geraakt</i> ,	LIGTST <i>geraakt</i> ;
HOOGER <i>verheven</i> ,	HOOGST <i>verheven</i> ;
NAAUWER <i>gezet</i> ,	NAAUWST <i>gezet</i> . enz.

Sommige Bijvoegelijke naamwoorden hebben in het geheel geene trappen van vergelijking, omdat hunne beteekenis daarvoor niet vatbaar is, b. v.: *ijskoud, vierkant, beendroog, sneeuw wit, koolzwart, allerlei, koperen, schriftelijk, zeshoekig, zevenjarig, stekeblind, de andere, mondeling, zonneklaar, doodsbleek, ijzersterk, vuurheet, bloedwarm, enz.*

Eenige hebben wel den *overtreffenden trap*, maar geenen *ver grootenden*; als: *achterst, benedenst, bovenst, eerst, laatst, onderst, uiterst, voorst, binnenst, enz.*

De volgende Bijvoegelijke naamwoorden en Bijwoorden hebben eene onregelmatige vergrooting; als:

<i>goed,</i>	<i>beter,</i>	<i>best;</i>
<i>kwaad,</i>	<i>erger of</i>	<i>ergst of</i>
	<i>slechter,</i>	<i>slechtst;</i>
<i>veel,</i>	<i>meer,</i>	<i>meest;</i>
<i>weinig,</i>	<i>minder,</i>	<i>minst;</i>
<i>wel, (1)</i>	<i>beter,</i>	<i>best.</i>

Aanmerking. De Bijvoegelijke naamwoorden met Zelfstandige naamwoorden vereenigd, worden in den *ver grootenden trap* zoowel met het *bepalende*, als *niet bepalende* Lidwoord verbogen; terwijl in de verbuigingen van den *overtreffenden trap*, *alleen* de *bepalende* Lidwoorden gebruikt worden.

(1) Men verwarre nimmer het Bijwoord *wel* met het Bijvoegelijke naamwoord *goed*. Men schrijve dus: *Een GOED lezer leest WEL.*

VIJFDE HOOFDSTUK.

OVER DE VOORNAAMWOORDEN.

Een VOORNAAMWOORD wordt in de plaats van een Zelfstandig naamwoord gebruikt, om deszelfs herhaling te vermijden; als: *HIJ schrijft MIJ eenen brief, WELKE zeer uitvoerig zal worden.*

De Voornaamwoorden worden in zes soorten onderscheiden; als:

- 1°. *Persoonlijke,*
- 2°. *Wederkeerende,*
- 3°. *Bezittelijke,*
- 4°. *Vragende,*
- 5°. *Aanwijzende, en*
- 6°. *Betrekkelijke.*

EERSTE AFDEELING.

OVER DE PERSOONLIJKE VOORNAAMWOORDEN.

De PERSOONLIJKE *Voornaamwoorden* vervangen de namen der personen zelve, of de woorden, welke als verpersoonlijkt voorgesteld worden.

Bij elke uitdrukking onzer gedachten door woorden, komen doorgaans drie personen voor; vandaar dat men de *Persoonlijke Voornaamwoorden* ook in drie soorten onderscheiden heeft, welke men met den naam van *eersten, tweeden* of *derden* persoon van elkander onderscheidt.

De eerste persoon *ik* of *wij*, is de persoon die spreekt;

de tweede persoon *gij*, in het meervoud ook *gij*, is de persoon die aangesproken wordt; de derde persoon *hij*, *zij*, *het*, *men*, *iemand*, *niemand*, in het meervoud *zij*, is de persoon van wien gesproken wordt.

Bij den *eersten* en *tweeden* persoon wordt van geen geslacht melding gemaakt. Bij den *derden* persoon komen de drie geslachten in aanmerking.

Het Persoonlijke Voornaamwoord *men* wordt alleen in het enkelvoud gebruikt, en stelt den persoon voor, onbepaald tot welk geslacht dezelve behoort.

De Persoonlijke Voornaamwoorden ondergaan als *voorwerp* of als *bepaling*, mede door verbuiging, eenige verandering.

Die veranderingen zijn :

ik wordt veranderd in *mij*,
wij wordt veranderd in *ons*,
gij wordt veranderd in *u*,
hij wordt veranderd in *hem*,
zij wordt veranderd in *haar*,
zij, mann. en onzijd. meerv. *hun*, *hen*,
zij, vrouwelijk meerv. *haar*,
men ondergaat geene verandering.

Verbuiging der PERSOONLIJKE VOORNAAMWOORDEN.

EERSTE PERSOON.

ENKELVOUD.

1 N. *Ik*.

2 N. (*Mijns*), (1) of *van mij*.

3 N. *Mij*, of *aan mij*.

4 N. *Mij*.

MEERVOUD.

1 N. *Wij*.

2 N. (*Onzer*), of *van ons*.

3 N. *Ons*, of *aan ons*.

4 N. *Ons*.

(1) De tweede naamvallen hier tusschen haakjes geplaatst, worden in het gesprek minder gebruikt.

TWEEDE PERSOON.

ENKELVOUD.

- 1 N. *Gij*.
 2 N. (*Uws*), of *van U*.
 3 N. *U*, of *aan U*.
 4 N. *U*.

MEERVOUD.

- 1 N. *Gij*.
 2 N. (*Uwer*), of *van U*.
 3 N. *U*, of *aan U*.
 4 N. *U*.

DERDE PERSOON.

ENKELVOUD.

MANNELIJK.

- 1 N. *Hij*.
 2 N. (*Zijns*), of *van hem*.
 3 N. *Hem*, of *aan hem*.
 4 N. *Hem*.

VROUWELIJK.

- 1 N. *Zij*.
 2 N. (*Harer*), of *van haar*.
 3 N. *Haar*, of *aan haar*.
 4 N. *Haar*.

ONZIJDIG.

- 1 Naamval *Het*.
 2 Naamval (*Zijns*), of *van het*.
 3 Naamval *Het* of *aan het*.
 4 Naamval *Het*.

MEERVOUD.

MANNELIJK.

- 1 N. *Zij*.
 2 N. (*Hunner*), of *van hen*.
 3 N. *Hun*, of *aan hen*.
 4 N. *Hen*.

VROUWELIJK.

- 1 N. *Zij*.
 2 N. (*Harer*), of *van haar*.
 3 N. *Haar*, of *aan haar*.
 4 N. *Haar*.

ONZIJDIG.

- 1 Naamval *Zij*.
 2 Naamval (*Hunner*), of *van hen*.
 3 Naamval *Hun* of *aan hen*.
 4 Naamval *Hen*.

Men wordt alleen in den eersten naamval gebezigd.

Iemand en *niemand* in alle naamvallen, doch ondergaan geene buiging, dan in den tweeden naamval, als wanneer zij eene *s* aannemen.

Men verwarre niet *hun* met *hen*; men schrijve het eerste, als men er *aan hen* voor in plaats kan zetten.

De woorden *zelf* (1) en *alleen* worden somtijds bij de Persoonlijke Voornaamwoorden gevoegd, het zij tot sterkere bevestiging, het zij om de medewerking van een ander uit te sluiten.

Het *laatste* is niet verbuigbaar; terwijl het *eerste* op de volgende wijs verbogen wordt:

ENKELVOUD.

MANNELIJK.	VROUWELIJK.	ONZIJDIG.
1 N. <i>Zelf.</i>	1 N. <i>Zelve.</i>	1 N. <i>Zelf.</i>
2 N. <i>Zelfs.</i>	2 N. <i>Zelver.</i>	2 N. <i>Zelfs.</i>
3 N. <i>Zelven.</i>	3 N. <i>Zelve.</i>	3 N. <i>Zelf.</i>
4 N. <i>Zelven.</i>	4 N. <i>Zelve.</i>	4 N. <i>Zelf.</i>

MEERVOUD.

Voor alle drie de geslachten:

1^e, 3^e en 4^e Naamval *Zelven.*

2^e Naamval *zelver.*

De woorden *zelf*, *zelve*, *zelven*, kunnen onmiddellijk op den eersten en tweeden persoon, alsmede op het Zelfstandige naamwoord volgen; doch voor den derden persoon onzijdig, staat *zelf* altijd van zijn Voor-

(1) Men verwissele niet het woord *zelf* met het Bijwoord *zelfs*, zoo veel als *ook* beteekenende. Er is dus onderscheid tusschen: *ik heb hem ZELF niet gesproken*; en *ik heb hem ZELFS niet gesproken*.

naamwoord verwijderd; als: *het* (van een kind sprekende) *heeft zulks ZELF gedaan*. In geval echter deze zin van eenen voorgaanden afhangt, dan volgt men den gewonen regel; als: *ik wil weten of het* (van een kind sprekende) *ZELF komen zal*.

Om dubbelzinnigheid te vermijden, is het somtijds beter, het voorwerp er bij te noemen; zoo als blijkt in: *ik heb het ZELF gezien*, en *ik heb het kind ZELF gezien*.

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE WEDERKEERENDE VOORNAAMWOORDEN.

De WEDERKEERENDE *Voornaamwoorden* dienen, om aan te duiden, dat de werking, welke door iemand verrigt wordt, op den werker terugkeert.

Eigenlijk is er slechts één *Voornaamwoord*, dat uitsluitend wederkeerend is, namelijk: *zich*; hetwelk in alle geslachten hetzelfde blijft, en in den tweeden naamval *van*, en in den derden *aan* voor zich neemt.

Sommige *Persoonlijke Voornaamwoorden* en wel die der verbogene naamvallen van den eersten en tweeden persoon, worden ook wederkeerend gebruikt; als: *mij*, *ons*, *u*, enz.

Aanmerking: Men verwacht dikwijls *zich* met *hen*, *hem* en *haar*. Men moet *zich* bezigen, wanneer de werking wederkeert tot hem, die dezelve verrigt, en *hem*, *hen* of *haar*, wanneer de werking tot eenen anderen persoon overgaat. Men schrijve dus: *hij gaat*

ZICH (niet *hem*) *te buiten*. *Zij heeft ZICH aangekleed*, is niet hetzelfde als: *zij heeft HAAR aangekleed*.

Achter het woordje *zich* wordt ook somtijds *zelf* gevoegd.

Wanneer het Werkwoord volstreckte medewerking van twee of meer personen vereischt, dan verwisselt men *zich* met *elkander*.

Er is dus onderscheid in: *zij kwetsen ZICH*, en *zij kwetsen ELKANDER*.

DERDE AFDEELING.

OVER DE BEZITTELIJKE VOORNAAMWOORDEN.

De BEZITTELIJKE *Voornaamwoorden* duiden eene bezitting aan. Zij zijn: *mijn, ons, uw, zijn, haar, hun; de mijne, de onze, de uwe, de hare*, enz.

Men onderscheidt dezelve in: *Bijvoegelijk* en *Betrekkelijk* of *Zelfstandig* Bezittelijke Voornaamwoorden.

Tot de eerste soort behooren de zes eerstgenoemde, welke altijd voor een Zelfstandig naamwoord staan; tot de tweede soort de vier laatstgenoemde, welke *in* of *zonder* betrekking tot een genoemd Zelfstandig naamwoord gebezigd worden; als: *Dat is niet uw boek, maar HET MIJNE; ik heb HET MIJNE gedaan, doe gij HET UWE*.

Deze *Betrekkelijk* of *Zelfstandig Bezittelijke Voornaamwoorden*, nemen in het meervoud de *n* aan, wanneer zij voor hunne *aanhoorigen* of *betrekkingen* gebruikt

worden; als: *wij en DE ONZEN vertrekken*; anders niet, zoo als: *uwe boeken en DE MIJNE*.

De Bezittelijke Voornaamwoorden schikken zich in geslacht, getal en naamval, wat de verbuiging betreft, naar het daaropvolgende Zelfstandige naamwoord.

Die van den derden pèrsoon, *zijn, haar, hun*, schikken zich bovendien in geslacht, naar den eigenaar of bezitter; eene eigenschap, welke de Nederlandsche taal boven vele vreemde talen heeft.

Wat de verbuiging der Bezittelijke Voornaamwoorden aangaat, hieromtrent is reeds op blz. 84 gesproken; men voege er slechts bij, dat *hun* in de verbuiging eene *n* aanneemt; als: *hunne, hunnen*.

Ter nadere bepaling van den eigendom, voegt men bij de Zelfstandige naamwoorden dikwijls het woord *eigen*; als: *mijn EIGEN zoon; zijne EIGENE hand; ons EIGEN huis; hunne EIGENE kinderen*; enz.

De Voornaamwoorden waarop het Telwoord *aller* volgt, blijven onverbogen: *hij is u (niet uw) aller vriend; zij is ons (niet onze) aller zuster*; enz.

In dichtmaat, of om eene onaangename herhaling van denzelfden klank te vermijden, gebruikt men *heer* voor *haar*.

In het gemeenzame gesprek wordt weleens voor het vrouwelijke geslacht, in de bepaling met *van* voor zich, de mannelijke *s* gebruikt; als: *ZIJN's zusters zoon; MIJN's moeders nicht*; enz. Doch het is beter zulke en dergelijke voorbeelden in den schrijfstijl niet te gebruiken, en liever te omschrijven; als: *de zoon van zijne zuster; de nicht mijner moeder*.

Men verwarre niet de Bezittelijke Voornaamwoorden

mijn, uw, met de Persoonlijke *mij, u*. Komen dezelve als Bijwoorden voor, dan blijven zij onverbogen; als: *nu is hij MIJN* (de mijne); *de bezitting is UW*; *ZIJN is de erfenis*; *UW is het rijk*; enz.

Deze wijze van uitdrukking echter verdient in eenen schoonen of verhevenen stijl, weinig aanbeveling.

VIERDE AFDEELING.

OVER DE VRAGENDE VOORNAAMWOORDEN.

De VRAGENDE *Voornaamwoorden* gebruikt men om naar eenig voorwerp, onderscheiden van het andere, te vragen.

Zij zijn: *wie, welke, wat, hoedanige*, enz.

WIE wordt gebruikt, wanneer men in het algemeen naar personen vraagt; als: *WIE zullen hier komen, heeren of dames?*

WELKE, om bepaaldelijk den persoon te weten; als: *WELKE uwer zonen heeft het boek gelezen, de oudste of de jongste?*

WAT (dat in alle gevallen onverbogen blijft), om naar voorwerpen in het algemeen te vragen; als: *WAT zoekt gij?*

Wordt dit WAT door het Voorzetsel *van* en het Lidwoord *een* gevolgd, dan kan men ook zeer bepaald naar den aard en de gesteldheid van personen of zaken vragen; als: *WAT voor eenen man is dat?* ook in het meervoud zonder het Lidwoord: *WAT voor vrouwen meent gij?* terwijl WAT ook zonder of met bijvoeging van personen of zaken gebruikt wordt; als: *WAT man, WAT vrouw is daar? aan WAT tafel hebt gij gezeten?*

Wordt het woordje **WAT**, in den derden of vierden naamval, door een Werkwoord achtervolgd, dan gebruikt men liever het Bijwoord *waar*; als: *aan WAT hapert het? door WAT geschiedt het?* beter: **WAARAAN hapert het? WAARDOOR geschiedt het?**

HOEDANIG, om den aard of de hoedanigheid der personen of zaken te weten; als: **HOEDANIGE man heeft u dat verhaald?**

Het Voornaamwoord **WIE** daarentegen, kan nooit een Zelfstandig naamwoord bij zich hebben.

Wanneer het niet bepalend Lidwoord *een* op *welke* of *hoedanige* volgt, dan verliezen deze laatsten de *e* en blijven *welk* en *hoedanig*, in alle geslachten en naamvallen; als: **WELK een man was daar? HOEDANIG eenen tuin zoudt gij verkiezen?**

Dit heeft ook plaats, wanneer eene verwondering in eene vraag ingekleed wordt; als: **WELK een man! WELK eene deugd! WELK een raadsel!**

Wie en *welk* worden, even als de aanwijzende Voornaamwoorden *die* en *deze*, verbogen.

Hoedanige, dat eigenlijk meer Bijvoegelijk naamwoord dan Voornaamwoord is, heeft slechts den *eersten* en *vierden* naamval; als:

ENKELVOUD.

MANNELIJK.

VROUWELIJK.

ONZIJDIG.

1 N. *Hoedanige man, Hoedanige vrouw, Hoedanig kind.*4 N. *Hoedanigen man, Hoedanige vrouw, Hoedanig kind.*

MEERVOUD.

MANNELIJK.

VROUWELIJK.

1 en 4 N. *Hoedanige mannen, Hoedanige vrouwen.*

ONZIJDIG.

1 en 4 Naamval *Hoedanige kinderen.*

De 2^e en 3^e naamvallen worden door *van* en *aan* gevormd; echter zegt men in den 2ⁿ naamval mannelijk enkelvoudig: *hoedanigen mans*.

VIJFDE AFDEELING.

OVER DE AANWIJZENDE VOORNAAMWOORDEN.

De AANWIJZENDE *Voornaamwoorden* dienen om de personen of zaken, als met den vinger aan te wijzen. Zij zijn: *deze, die, gene, dit, dat, hetgene, dezelve, zulke, dergelyke*, enz.

Zij worden *met* of *zonder* de Zelfstandige naamwoorden gebruikt, en veranderen in geslacht, getal en naamval.

Deze, die en *gene* worden als de Lidwoorden verbogen (zie bladz. 81, 82 en 84). Zijn *deze* en *die* met een Zelfstandig naamwoord, gevolgd van het woordje *zelf*, verbonden, dan schikt zich dit laatste naar hunne buiging; als: *dezes mans zelve*; *die vrouwen zelve*; *dezen man zelve*; *die kinderen zelve*.

In *degene, diegene, hetgene*, wordt de eerste lettergreep *de, die, het*, als de Lidwoorden verbogen; terwijl de laatste lettergreep *gene* den uitgang van de verbuiging eens Bijvoegelijk Zelfstandig naamwoords, vergezeld van een bepalend Lidwoord, aanneemt.

Het woord *dezelve* neemt in den eersten en vierden naamval meervoudig geene *n* aan.

Voor *deszelve* wordt in den tweeden naamval mannelijk en onzijdig ook *deszelfs* gebruikt.

Dit en *dat*, in eenen onbepaalden zin gebruikt, hebben geenen tweeden of derden naamval; men

bedient zich alsdan van de Voorzetsels *van en aan*, of van de woorden: *hiervan, daarvan, hieraan, daaraan*, enz.

HET is onveranderlijk en wordt altijd bij een Werkwoord gevoegd; als: *ik ben het; zij zijn het*.

Dusdanige, zoodanige, desgelijke, dergelijke, worden als Bijvoegelijke naamwoorden verbogen en nemen, in den tweeden naamval van het mannelijk en onzijdig enkelvoud, eene *n* in plaats van eene *s* aan.

Worden zij door het woordje *een* gevolgd, dan blijven zij onveranderd, en het woordje *een* wordt verbogen.

Aanmerkingen. *Deze* en *dit* dienen om digtbij zijnde, en *gene, die, dat*, om verwijderde voorwerpen aan te duiden. Van *drie* zaken sprekende, welke van elkander aflaggen, zegt men *deze* of *dit* van de naaste, *die* of *dat* van de middelste, en *gene* of *geen* van de verst afgelegene; als: *luiheid, werkzaamheid* en *eigenwaan* hebben verschillende gevolgen: **DEZE** (de eigenwaan) *leidt tot onkunde*; **DIE** (de werkzaamheid) *tot rijkdom*; **GENE** (de luiheid) *tot gebrek*.

Men gebruikt voor *deze* en *die* ook *hier* en *daar*, doch alleen van zaken sprekende.

Men verwarre niet *geen* of *gene* (aanwijzend Voornaamwoord) met *geen* of *geene* (ontkennend Bijwoord).

Ook niet *dezelfde* met *dezelve*; het eerste beteekent zoo veel als *de eigene*, en wijst den persoon of de zaak aan, waarvan gesproken is; het laatste komt overeen met *die*, en toont den persoon of de zaak, waarvan men spreekt; b. v.: *Het was DEZELFDE* (de eigene) *man, ik vraagde DENZELVEN* (dien); *ik ontmoette DENZELFDEN persoon, die mij vroeger was tegengekomen en sprak met DENZELVEN*.

Tot meerderen nadruk voegt men somtijds *even* bij *dezelfde* of *hetzelfde*; als: *hij is nog altijd EVEN DEZELFDE getrouwe vriend.*

De tweede naamval van *dezelve* en *hetzelve* wordt ook dikwijls verward met de bezittelijke Voornaamwoorden *zijn* en *haar*. Deze laatste woorden hebben altijd betrekking op het Zelfstandige naamwoord, dat in den eersten naamval staat; terwijl *deszelfs*, *derzelve* altijd moeten slaan op een Zelfstandig naamwoord, dat niet in den eersten naamval voorkomt; als: *Mijn vriend schrijft zijnen broeder, dat hij ZIJNEN zoon heeft gesproken; mijn vriend schrijft zijnen broeder, dat hij DESZELFS zoon heeft gesproken.*

In het eerste geval is het de zoon mijns vriends, in het tweede die des broeders.

Degene, *hetgene* worden wel eens voor *dewelke*, *welke* of *hetwelk* gebruikt, doch verkeerdelijk.

Eerstgenoemde woorden zijn aanwijzende Voornaamwoorden, terwijl de laatstvermelde tot de betrekkelijke Voornaamwoorden behooren; de eerste zien op de zaak, de laatste op het woord; als: *men schrijft zijnen naam met houtskool op den muur in den St. Pietersberg, te Maastricht*, HETGEEN zeer goed gaat, niet HETWELK, enz.; het is dus ook eene fout, wanneer men schrijft: *Het verdriet*, HETGEEN mijn hart verscheurt; dit moet zijn: HETWELK mijn hart, enz.

ZESDE AFDEELING.

OVER DE BETREKKELIJKE VOORNAAMWOORDEN.

- De BETREKKELIJKE Voornaamwoorden hebben op een reeds genoemd of verondersteld voorwerp betrek-

king. Zij zijn: *die, wie, welke, dewelke, dat, wat, waaraan, waarin, waarvan, waaruit, waardoor,* enz., welke vijf laatste alleen voor *zaken*, nimmer voor *personen* mogen bebezigd worden,

Die, wie, welke, worden als de vragende Voornaamwoorden *welke* en *wie* verbogen, met dien verstande, dat *die* in den eersten en vierden naamval gebruikt wordt, doch voor den tweeden en derden naamval bezige men bij voorkeur *welke* of *wie*.

Voorbeeld van *Verbuiging van het betrekkelijk Voornaamwoord DIE*.

ENKELVOUD.

MANNELIJK.	VROUWELIJK.	ONZIJDIG.
1 N. <i>Die</i> ,	1 N. <i>Die</i> ,	1 N. <i>Dat</i> ,
2 N. <i>Wiens</i> ,	2 N. <i>Wier</i> ,	2 N. <i>Welks</i> ,
3 N. <i>Wien</i> ;	3 N. <i>Wie</i> ,	3 N. <i>Hetwelk</i> ,
4 N. <i>Dien</i> .	4 N. <i>Die</i> .	4 N. <i>Dat</i> .

MEERVOUD.

1 N. <i>Die</i> ,	1 N. <i>Die</i> ,	1 N. <i>Die</i> ,
2 N. <i>Wier</i> ,	2 N. <i>Wier</i> ,	2 N. <i>Wier</i> ,
3 N. <i>Wien</i> ,	3 N. <i>Wie</i> ,	3 N. <i>Wien</i> ,
4 N. <i>Die</i> .	4 N. <i>Die</i> .	4 N. <i>Die</i> .

WIE heeft somtijds betrekking op een volgend woord; als: *WIE mij vertrouwen schenkt, DIEN zal ik niet misleiden.*

Wanneer het betrekkelijk Voornaamwoord DIE op een voorafgaand WIE slaat, dan mag het in den eersten naamval weggelaten worden, doch in andere naamvallen niet.

Het is verkeerd te zeggen: *WIE u bedriegt, moet gij niet meer vertrouwen*; zulks moet wezen: *WIE u bedriegt, DIEN moet gij niet meer vertrouwen*.

Hetzelfde heeft plaats van het onzijdige *WAT*; als: *WAT mij gebeurd is, DAT zal ik u verhalen*.

DIE en *WIE* hebben betrekking op personen, *WELKE* op zaken; als: *de mannen DIE daar gaan; de man WIENS geleerdheid; de vrouw WIER deugd; het meisje WIER braafheid; de boeken WELKE ik gelezen heb; het land WELKS ligging*, enz.

DEWELKE is minder in den gewonen, meer in den regterlijken stijl in gebruik, en wordt als *DEZELVE* verbogen, doch heeft in den tweeden naamval mannelijk enkelvoud, niet *DESWELKS*, maar *DESWELKEN*.

Het onzijdige *wat* wordt als betrekkelijk Voornaamwoord niet verbogen, en alleen in den eersten en vierden naamval gebezigd.

ZESDE HOOFDSTUK.

OVER DE WERKWOORDEN.

Een *WERKWOORD* drukt den staat of de handeling van personen of zaken uit; als: *mijn broeder is leerszaam; wij BEOEFENEN de spraakkunst; uw vriend SLAAPT*; enz.

EERSTE AFDEELING.

OVER DE VERDEELING DER WERKWOORDEN, TEN
OPZIGTE HUNNER VERVOEGING.

Men onderscheidt in de Nederlandsche taal de Werkwoorden, ten opzichte hunner vervoeging, in drie rangen; als:

ONGELIJKVLOEIJENDE,
GELIJKVLOEIJENDE,
ONREGELMATIGE.

De ONGELIJKVLOEIJENDE zijn de oudste en oorspronkelijke, alsmede de aanleidende oorzaken van zoo vele gelijkvloeiende Werkwoorden.

Ongelijkvloeiende Werkwoorden zijn die, welke in de vervoeging den wortelklinker veranderen en in het Verledene Deelwoord EN met een voorgevoegd GE hebben; als:

drijven,   *dreef*,   *gedreven*,
spreken,   *sprak*,   *gesproken*, enz.

De wortel eens Werkwoords is dat gedeelte van hetzelfde, hetwelk men overhoudt, als men *en* van den uitgang wegneemt.

In den wortel zijn twee dingen op te merken; als: de *wortelklank* en de *wortelmedeklinker*.

Door den *wortelklank* verstaat men die klinkletters, welke gezamenlijk uitgesproken worden, en in het zakelijke deel des Werkwoords voorkomen.

Door den *wortelmedeklinker* verstaat men dien medeklinker of die medeklinkers, welke den wortel sluiten.

Door het *zakelijk deel* der Werkwoorden, verstaat

men dat gedeelte, hetwelk men overhoudt, als men de Voorzetsels en aanvoegsels van dezelve wegneemt.

GELIJKVLOEIJENDE Werkwoorden zijn die, welke in al hunne vervoegingen aan geene verwisseling van wortelklinker onderworpen zijn, en in den Onvolmaakt verledenen tijd *de* of *te*, en in het Verledene Deelwoord *d* of *t*, met een voorgevoegd *ge* hebben; als:

leven,   *leefde*,   *geleefd*;
hopen,   *hoopte*,   *gehoopt*; enz.

terwijl zoowel bij de *ongelijk-* als *gelijkvloeiende* Werkwoorden, welke met onafscheidbare Voorzetsels zijn zamen gesteld, dit voorgevoegd *ge* in het Verledene Deelwoord wegvalt; als:

bedrijven,   *bedreef*,   *bedreven*;
herinneren,   *herinnerde*,   *herinnerd*; enz.

ONREGELMATIGE Werkwoorden zijn die, welke van de genoemde soorten, in een of ander opzigt, ten aanzien van de vervoeging, afwijken, en wel:

1°. Die, welke in de Onbepaalde wijze niet op *en* maar op *n* uitgaan; als:

slaan,   *sloeg*,   *geslagen*;
gaan,   *ging*,   *gegaan*;
doen,   *deed*,   *gedaan*; enz.

2°. Die, welke de Gebiedende wijs missen; als:

kunnen, *willen*, *mogen*, *moeten*.

3°. Die, welke in den eersten en derden persoon enkelvoud van den Onvolmaakt verledenen tijd der Aantoonende wijs eene *t* hebben, terwijl deze letter in het

zakelijke deel van het Werkwoord niet gevonden wordt; als:

<i>plegen</i> ,	<i>ik plagt</i> ,	<i>hij plagt</i> ;
<i>denken</i> ,	<i>ik dacht</i> ,	<i>hij dacht</i> ;
<i>koopen</i> ,	<i>ik kocht</i> ,	<i>hij kocht</i> ;
<i>mogen</i> ,	<i>ik mogt</i> ,	<i>hij mogt</i> ;
<i>brenge</i> ,	<i>ik bragt</i> ,	<i>hij bragt</i> ;
<i>dunke</i> ,	<i>mij dacht</i> ,	
<i>zoeken</i> ,	<i>ik zocht</i> ,	<i>hij zocht</i> .

Uitgezonderd, ofschoon onregelmatig: *moeten* en *weten*, welke de *t* in het zakelijke deel hebben: *ik moest*, *hij moest*; *ik wist*, *hij wist*.

4o. De *Hulpwoorden*, strekkende om de Werkwoorden, in hetgene aan derzelver vorm en tijden ontbreekt, te hulp te komen, als: *hebben*, *zijn* of *wezen*, *worden*, *zullen*; wordende deze alleen in zoo verre *Hulpwoorden* genoemd, als zij tot het bovengemelde einde dienen.

5o. Alle éénlettergripige Werkwoorden.

De Werkwoorden *heffen*, *houden*, *komen*, *leggen*, (1) *vallen* en *zeggen*, zoude men ook als Onregelmatig kunnen beschouwen, in aanmerking nemende de vorming van den Onvolmaakt verledenen tijd en het Verledene Deelwoord, als:

<i>heffen</i> ,	<i>hief</i> ,	<i>geheven</i> ;
<i>komen</i> ,	<i>kwam</i> ,	<i>gekomen</i> ;
<i>vallen</i> ,	<i>viel</i> ,	<i>gevallen</i> ;
<i>houden</i> ,	<i>hield</i> ,	<i>gehouden</i> ;
<i>leggen</i> ,	<i>leide</i> ,	<i>gelegd</i> ;
<i>zeggen</i> ,	<i>zeide</i> ,	<i>gezegd</i> .

(1) In plaats van *leide*, zegt men even goed *legde*; dit Werkwoord is dus eigenlijk *gelijkvloeiend*.

TWEEDE AFDEELING.

NADERE ONTWIKKELING VAN DE ONGELJK- EN
 GELIJKVLOEIJENDE, ALSMEDE VAN DE
 ONREGELMATIGE WERKWOORDEN.

De ONGELJKVLOEIJENDE Werkwoorden worden in vier soorten verdeeld.

De eerste soort bevat 'zulke, welke in den Onvolmaakt verledenen tijd en in het Verledene Deelwoord, denzelfden klinker aannemen. Deze maken in de Nederlandsche taal het grootste getal uit.

De verwisseling hunner klinkers geschiedt op de volgende wijs; als:

1°. De *lj* gaat over in de zacht-lange *e*, als:

ONBEPAALENDE TEGENWOORD.	ONVOL. VERL.	VERLEDEN	
WIJS.	TIJD.	TIJD.	DEELWOORD.
BEZWIJKEN, <i>on-</i>	ik bezwijk,	ik bezweek,	bezweken <i>g.w.</i>
<i>zijd.</i> (1)			
BIJTEN, (2) <i>bed.</i>	ik bijt,	ik beet,	gebeten.
BLIJKEN, <i>onp.</i>	het blijkt,	het bleek,	gebleken.
BLIJVEN, <i>onz.</i>	ik blijf,	ik bleef,	gebleven.
DIJEN * of DIJ-	ik dij of dijg,	ik deeg,	gedegen.
<i>gen, onz.</i> (3)			
DRIJVEN, <i>bed.</i>	ik drijf,	ik dreef,	gedreven.
en <i>onz.</i> (4)			
GLIJDEN, <i>onz.</i>	ik glijd,	ik gleed,	gegleden.

(1) *Onz.* beteekent *onszijdig*; *bed.* bedrijvend; *onp.* onpersoonlijk; *wed.* wederkeerig; *g.w.* geen wortelwoord.

(2) Ook gelijkvloeiend, in den zin van *eene bijt maken*.

(3) De woorden met een * geteekend kunnen ook gelijkvloeiend gebruikt worden.

(4) *DRIJTEN* en *SCHIJTEN* als afgeleid van *SCHRIJTEN*, worden in deze lijst niet opgenomen.

ONBEPAALENDE TEGENWOORD. ONV. VERLED.		VERLEDEN	
WIJS.	TIJD.	TIJD.	DEELWOORD.
GRIJNEN, * <i>onz.</i>	ik grijn,	ik green,	gegrenen.
GRIJPEN, <i>bed.</i>	ik grijp,	ik greep,	gegrepen.
HIJGEN, * <i>onz.</i>	ik hijg,	ik heeg,	gehegen.
HIJSCHEN, * <i>bed.</i>	ik hijsch,	ik heesch,	geheschen.
KIJKEN, <i>onz.</i>	ik kijk,	ik keek,	gekeken.
KIJVEN, <i>onz.</i>	ik kijf,	ik keef,	gekeven.
KNIJPEN, <i>bed.</i>	ik knijp,	ik kneep,	geknepen.
KRIJGEN, * <i>bed.</i>	ik krijg,	ik kreeg,	gekregen.
KRIJSCHEN, * <i>onz.</i>	ik krijsch,	ik kreesch,	gekreschen, <i>g.</i> <i>w.</i>
KRIJTEN, <i>onz.</i>	ik krijt,	ik kreet,	gekreten.
KWIJTEN(zich), <i>ik kwijt mij,</i>	<i>ik kwijt mij,</i>	<i>ik kweet mij,</i>	<i>gekwesten.</i>
<i>wed.</i>			
LIJDEN, <i>onz.</i>	ik lijd,	ik leed,	geleden.
LIJKEN, <i>onz.</i>	ik lijk,	ik leek,	geleken.
MIJDEN, * <i>bed.</i>	ik mijd,	ik meed,	gemeden.
NIJGEN, <i>onz.</i>	ik nijg,	ik neeg,	genegen.
NIJPEN, <i>bed.</i>	ik nijp,	ik neep,	genepen, <i>g. w.</i>
PIJPEN, <i>onz.</i>	ik pijp,	ik peep,	gepepen.
PRIJZEN, <i>bed.</i>	ik prijs,	ik prees,	geprezen.
RIJDEN, <i>bed.</i>	en ik rijd,	ik reed,	gereden.
<i>onz.</i>			
RIJGEN, <i>bed.</i>	ik rijg,	ik reeg,	geregen, <i>g. w.</i>
RIJTEN, <i>bed.</i>	en ik rijt,	ik reet,	gereten.
<i>onz.</i>			
RIJVEN, <i>bed.</i>	ik rijf,	ik reef,	gereven.
RIJZEN, <i>onz.</i>	ik rijz,	ik rees,	gerezen.
SCHIJNEN, <i>onz.</i>	ik schijn,	ik scheen,	geschenen.
SCHRIJDEN, <i>onz.</i>	ik schrijd,	ik schreed,	geschreden.
SCHRIJVEN, <i>bed.</i>	ik schrijf,	ik schreef,	geschreven, <i>g.</i> <i>w.</i>
SLIJPEN, <i>bed.</i>	ik slijp,	ik sleep,	geslepen.

ONBEPAALENDE TEGENWOORD. ONV. VERLED. VERLEDEN			
WIJS.	TIJD.	TIJD.	DEELWOORD.
SLIJTEN, <i>bed.</i> en ik slijt, <i>onz.</i>		ik sleet,	gesleten.
SMIJTEN, <i>bed.</i> ik smijt,		ik smeeet,	gesmeten.
SNIJDEN, <i>bed.</i> ik snijd,		ik sneed,	gesneden.
SPIJTEN, <i>onp.</i> het spijt mij,	het speet mij,		gespeten.
SPLIJTEN, <i>bed.</i> ik splijt,		ik spleet,	gespleten, <i>g.w.</i>
STIJGEN, <i>onz.</i> ik stijg,		ik steeg,	gestegen.
STIJVEN, * <i>bed.</i> ik stijf, en <i>onz.</i>		ik steef,	gesteven.
STRIJDEN, <i>onz.</i> ik strijd,		ik streed,	gestreden.
STRIJKEN, <i>bed.</i> ik strijk,		ik streek,	gestreken.
TIJEN OF TIJGEN, ik tijd, <i>bed.</i> en <i>onz.</i>		ik teeg,	getegen.
VERDWIJNEN, ik verdwijn, <i>onz.</i>	ik verdween,		verdwenen, <i>g.</i> <i>w.</i>
VERLIJDEN (eene acte), <i>bed.</i> (1)			verleden.
WIJKEN, <i>onz.</i> ik wijk,		ik week,	geweken.
WIJTEN, <i>bed.</i> ik wijt,		ik weet,	geweten, <i>g. w.</i>
WIJZEN, <i>bed.</i> ik wijs,		ik wees,	gewezen.
WRIJVEN, <i>bed.</i> ik wrijf,		ik wreef,	gewreven, <i>g.w.</i>
ZIJGEN, <i>bed.</i> ik zijg,		ik zeeg,	gezegen.
ZWIJGEN, <i>bed.</i> ik zwijg, en <i>onz.</i>		ik zweeg,	gezwegen.

2°. De **UI**, **IE** en de zacht-lange **E** gaan over in de zacht-lange **O**; als:

BUIGEN, <i>bed.</i> ik buig,	ik hoog,	gebogen.
DRUIPEN, <i>onz.</i> ik druij,	ik droop,	gedropen.

(1) De Tegenwoordige en de Onvolmaakt verleden tijd ontbreken.

ONBEPAALENDE TEGENWOORD. ONV. VERLED. VERLEDEN

WIJS.	TIJD.	TIJD.	DEELWOORD.
FLUITEN, <i>bed.</i> ik fluit,	ik fioot,	gefloten.	
KLUIVEN, <i>bed.</i> ik klui,	ik kloof,	gekloven, <i>g.w.</i>	
KRUIJEN, <i>bed.</i> ik krui,	ik krooi,	gekrooijen.	
LUIKEN, <i>bed.</i> ik luik,	ik look,	geloken, <i>g. w.</i>	
PLUIZEN, <i>bed.</i> ik pluis,	ik ploos,	geplozen.	
RUIKEN, <i>bed.</i> en ik ruik, <i>onz.</i> (1)	ik rook,	geroken.	
RIEKEN, <i>bed.</i> en ik riek, <i>onz.</i>	ik rook,	geroken.	
SCHUILEN, * <i>onz.</i> ik schuil,	ik school,	gescholen.	
SCHUIVEN, <i>bed.</i> ik schuif, en <i>onz.</i>	ik schoof,	geschoven.	
SLUIKEN, <i>bed.</i> ik sluik,	ik slook,	gesloken.	
SLUIPEN, <i>onz.</i> ik sluip,	ik sloop,	geslopen, <i>g. w.</i>	
SLUITEN, <i>bed.</i> en ik sluit, <i>onz.</i>	ik sloot,	gesloten.	
SNUITEN, <i>bed.</i> ik snuit,	ik snoot,	gesnoten, <i>g. w.</i>	
SNUIVEN, <i>bed.</i> ik snuif,	ik snoof,	gesnoven, <i>g. w.</i>	
SPIUGEN, <i>bed.</i> en ik spuig, <i>onz.</i>	ik spoog,	gespogen.	
SPUGEN, <i>bed.</i> en ik spung, <i>onz.</i>	ik spoog,	gespogen.	
SPUITEN, <i>bed.</i> en ik spuit, <i>onz.</i>	ik spoot,	gespoten, <i>g. w.</i>	
SPRUITEN, <i>onz.</i> ik spruit,	ik sproot,	gesproten.	
STUIVEN, <i>onz.</i> ik stuif,	ik stoof,	gestoven.	
ZUIGEN, <i>bed.</i> (2) ik zuig,	ik zoog,	gezogen.	
ZUIPEN, <i>onz.</i> ik zuip,	ik zoop,	gezopen.	

(1) *Ruiken* wordt in den gemeenzamen en *rieken* in den verhevenen stijl gebruikt.

(2) *Zuigen* is de daad van het kind, en *sogen* die der moeder.

ONBEPAALENDE TEGENWOORD. ONV. VERLED. VERLEDEN			
WIJS.	TIJD.	TIJD.	DEELWOORD.
BEDRIEGEN, <i>bed.</i>	ik bedrieg,	ik bedroog,	bedrogen.
BIEDEN, <i>bed.</i>	ik bied,	ik bood,	geboden.
GENIETEN, <i>bed.</i>	ik geniet,	ik genoot,	genoten.
GIETEN, <i>bed.</i>	ik giet,	ik goot,	gegoten.
KIEZEN, <i>bed.</i>	ik kies,	ik koos,	gekozen.
LIEGEN, <i>onz.</i>	ik lieg,	ik loog,	gelogen.
SCHIETEN, <i>bed.</i>	ik schiet,	ik schoot,	geschoten.
en <i>onz.</i>			
TIEGEN, <i>bed.</i> (1)		ik toog,	getogen, <i>g. w.</i>
VERDRIETEN, <i>onp.</i>	het verdriet mij,	het verdroot mij,	verdrotten, <i>g. w.</i>
VERLIEZEN, <i>bed.</i>	ik verlies,	ik verloor,	verloren, <i>g. w.</i>
VLIEDEN, <i>bed.</i>	ik vlied,	ik vlood,	gevloden.
en <i>onz.</i>			
VLIEGEN, <i>onz.</i>	ik vlieg,	ik vloog,	gevlogen, <i>g. w.</i>
VLIETEN, <i>onz.</i>	ik vliet,	ik vloot,	gevloten.
VRIEZEN, <i>onz.</i>	het vriest,	het vroom,	gevroren.
en <i>onp.</i>			
ZIEDEN, <i>bed.</i>	en ik zied,	ik zood,	gezoden.
<i>onz.</i>			

30. De korte *i* en de scherp-korte *e* gaan over in de zacht-lange *o*; als:

BEGINNEN, <i>bed.</i>	ik begin,	ik begon,	begonnen.
en <i>onz.</i>			
BINDEN, <i>bed.</i>	ik bind,	ik bond,	gebonden.
BLINKEN, <i>onz.</i>	ik blink,	ik blonk,	geblonken, <i>g. w.</i>
DINGEN, <i>bed.</i>	ik ding,	ik dong,	gedongen.

(1) Dit verouderde woord wordt alleen in den Onvolmaakt verledenen en Volmaakt verledenen tijd gebruikt.

ONBEPAAALDE TEGENWOORD. ONV. VERLED. VERLEDEN			
WIJS.	TIJD.	TIJD.	DEELWOORD.
DRINGEN, <i>bed.</i>	ik dring,	ik drong,	gedrongen, <i>g.</i> <i>w.</i>
DRINKEN, <i>bed.</i>	ik drink,	ik dronk,	gedronken.
DWINGEN, <i>bed.</i>	ik dwing,	ik dwong,	gedwongen.
GLIMMEN, <i>onz.</i>	ik glim,	ik gloim,	geglommen.
KLIKKEN, <i>onz.</i>	ik klim,	ik klom,	geklommen.
KLINKEN, <i>onz.</i>	ik klink,	ik klonk,	geklonken.
KRIMPEN, <i>bed.</i>	ik krimp,	ik kromp,	gekrompen.
en <i>onz.</i>			
SLINKEN, <i>onz.</i>	ik slink,	ik slonk,	geslonken.
SPINNEN, <i>bed.</i>	ik spin,	ik spon,	gesponnen.
SPRINGEN, <i>onz.</i>	ik spring,	ik sprong,	gesprongen.
STINKEN, <i>onz.</i>	ik stink,	ik stonk,	gestonken, <i>g.w.</i>
VERSLINDEN,	ik verslind,	ik verslond,	verslonden, <i>g.</i> <i>w.</i>
<i>bed.</i>			
VERZWINDEN,	ik verzwind,	ik verzwond,	verzwonden, <i>g.</i> <i>w.</i>
<i>onz.</i>			
VINDEN, <i>bed.</i>	ik vind,	ik vond,	gevonden.
WINDEN, <i>bed.</i>	ik wind,	ik wond,	gewonden.
WINNEN, <i>bed.</i>	ik win,	ik won,	gewonnen.
en <i>onz.</i>			
WRINGEN, <i>bed.</i>	ik wring,	ik wrong,	gewrongen.
ZINGEN, <i>bed.</i>	ik zing,	ik zong,	gezongen.
ZINKEN, <i>onz.</i>	ik zink,	ik zonk,	gezonken.
ZINNEN, <i>onz.</i>	ik zin,	ik zon,	gezonnen.
BERGEN, <i>bed.</i>	ik berg,	ik borg,	geborgen, <i>g.w.</i>
BERSTEN, <i>onz.</i> (1)	ik berst,	ik borst,	geborsten.
BARSTEN, <i>onz.</i>	ik barst,	ik borst,	geborsten.
DELVEN, <i>bed.</i>	ik delf,	ik dolf,	gedolven, <i>g.w.</i>
GELDEN, <i>onz.</i>	ik geld,	ik gold,	gegolden.

(1) Hetzelfde verschil als in de noot op *ruiken*, op blz. 190.

ONBEPAAALDE TEGENWOORD. ONV. VERLED. VERLEDEN			
WIJS.	TIJD.	TIJD.	DEELWOORD.
KERVEN , <i>bed.</i> ik kerf,		ik korf,	gekorven.
MELKEN , <i>bed.</i> ik melk,		ik molk,	gemolken, <i>g.w.</i>
SCHELDEN , <i>bed.</i> ik scheld,		ik schold,	gescholden.
en <i>onz.</i>			
SCHENDEN , <i>bed.</i> ik schend,		ik schond,	geschonden.
SCHENKEN , <i>bed.</i> ik schenk,		ik schonk,	geschonken.
SMELTEN , <i>bed.</i> ik smelt,		ik smolt,	gesmolten.
en <i>onz.</i>			
TREFFEN , <i>bed.</i> ik tref,		ik trof,	getroffen.
TREKKEN , <i>bed.</i> ik trek,		ik trok,	getrokken.
en <i>onz.</i>			
VECHTEN , <i>onz.</i> ik vecht,		ik vocht,	gevochten.
VLECHTEN , <i>bed.</i> ik vlecht,		ik vlocht,	gevlochten.
ZENDEN , <i>bed.</i> ik zend,		ik zond,	gezonden.
ZWELGEN , <i>bed.</i> ik zwelg,		ik zwolg,	gezwolgen.
ZWELLEN , <i>onz.</i> ik zwel,		ik zwol,	gezwollen.
ZWEMMEN , <i>onz.</i> ik zwem,		ik zwom,	gezwommen.

NB. De Werkwoorden *belgen* en *rennen* zijn thans gelijkvloeiend. Men zegt intusschen nog, *verbolgen* en *geronnen*.

Tot de tweede soort van ongelijkvloeiende Werkwoorden behooren die, welke alleen in den Onvolmaakt verledenen tijd van wortelklinker veranderen, terwijl deze bij het Verledene Deelwoord behouden blijft.

De verwisseling van den klinker geschiedt op de volgende wijze:

1o. De zacht-lange **E** gaat over in **A**; als:

ETEN, *bed.* (1) ik eet,   ik at,   gegeten.

(1) De *g* wordt om de welluidendheid in het Verledene Deelwoord gelaucht.

ONBEPAALED TEGENWOORD. ONV. VERLED. VERLEDEN

	WIJS.	TIJD.	TIJD.	DEELWOORD.
GENEZEN , <i>bed.</i>	ik genees,	ik genas,	genezen.	
<i>en onz.</i>				
GEVEN , <i>bed.</i>	ik geef,	ik gaf,	gegeven.	
LEZEN , <i>bed.</i>	ik lees,	ik las,	gelezen.	
METEN , <i>bed.</i>	ik meet,	ik mat,	gemeten.	
TREDEN , <i>onz.</i>	ik treed,	ik trad,	getreden, <i>g. w.</i>	
VERGETEN , <i>bed.</i>	ik vergeet,	ik vergat,	vergeten.	
VRETEN , <i>bed.</i>	ik vreet,	ik vrat,	gevreten, <i>g. w.</i>	

20. De langklinker **A**, voor *d, p, t, z*, staande, verandert in **IE**; als:

BLAZEN , <i>bed.</i>	ik blaas,	ik blies,	geblazen.
<i>en onz.</i>		ik bloes.	
BRADEN , <i>bed.</i>	ik braad,	ik bried,	gebraden, <i>g. w.</i>
		ik braadde.	
LATEN , <i>bed.</i>	ik laat,	ik liet,	gelaten.
RADEN , <i>bed.</i>	ik raad,	ik ried,	geraden.
		ik raadde.	
SLAPEN , <i>onz.</i>	ik slaap,	ik sliep,	geslapen.

30. De langklinker **A** voor *g, r, v*, verandert in **OE**; als:

DRAGEN , <i>bed.</i>	ik draag,	ik droeg,	gedragen.
JAGEN , <i>bed. en onz. (1).</i>	ik jaag,	ik joeg,	gejaagd.
		ik jaagde.	
GRAVEN , <i>bed.</i>	ik graaf,	ik groef,	gegraven.
VAREN , <i>onz.</i>	ik vaar,	ik voer,	gevaren.
VRAGEN , <i>bed.</i>	ik vraag,	ik vroeg,	gevraagd.
		ik vraagde.	

(1) De Werkwoorden *jagen* en *vragen* worden in het schrijven gelijkvloeiend, doch veelal in het spreken ongelijkvloeiend gebruikt.

4°. De korte *a* voor *l* en *s*, gaat over in *ie*; als:

ONBEPAALENDE TEGENWOORD.	ONV. VERLED.	VERLEDEN	
WIJS.	TIJD.	TIJD.	DEELWOORD.
VALLEN, <i>onz.</i>	ik val,	ik viel,	gefallen.
WASSCHEN, <i>bed.</i>	ik wasch,	ik wiesch,	gewasschen.
WASSEN, <i>onz.</i>	ik was,	ik wies,	gewassen.

5°. De korte *a* voor *n* verandert in *i* of *o*; als:

HANGEN, <i>bed.</i>	ik hang,	ik hing,	gehangen.
en <i>onz.</i>		ik hong.	
VANGEN, <i>bed.</i>	ik vang,	ik ving,	gevangen.
		ik vong.	

6^e. De zacht-korte *o*, de scherp-lange *oo* en de tweeklanken *oe* en *ou*, gaan over in *ie*; als:

HOUDEN, <i>bed.</i>	ik houd,	ik hield,	gehouden:
HOUWEN, <i>bed.</i>	ik houw,	ik hieuw,	gehouwen.
LOOPEN, <i>onz.</i>	ik loop,	ik liep,	gelopen.
ROEPEN, <i>bed.</i>	ik roep,	ik riep,	geroepen.
en <i>onz.</i>			
STOOTEN, <i>bed.</i>	ik stoot,	ik stiet,	gestooten.
WORDEN, <i>onz.</i>	ik word,	ik werd,	geworden.
		dat ik wierde.	

Tot de *derde* soort brengt men die Werkwoorden, welke, zoowel in den Onvolmaakt verledenen tijd, als in het Verledene Deelwoord, van wortelklinker veranderen; doch in elk van deze op eene bijzondere wijze; als:

1°. De zacht-lange *k* gaat in den Onvolmaakt verledenen tijd tot *a* over, en in het Verledene Deelwoord tot de zacht-lange *o*; als:

BEVELEN, <i>bed.</i>	ik beveel,	ik beval,	bevolen.
BREKEN, <i>bed.</i>	ik breek,	ik brak,	gebroken, <i>g.w.</i>
en <i>onz.</i>			

ONBEPAALENDE TEGENWOORD.	ONV. VERLED.	VERLEDEN	
WIJS.	TIJD.	TIJD.	DEELWOORD.
NEMEN, <i>bed.</i>	ik neem,	ik nam,	genomen.
SPREKEN, <i>bed.</i>	ik spreek,	ik sprak,	gesproken.
	en <i>onz.</i>		
STEKEN, <i>bed.</i>	ik steek,	ik stak,	gestoken.
STELLEN, <i>bed.</i>	ik steel,	ik stal,	gestolen.

20. De zacht-lange **E** gaat in den Onvolmaakt Verledenen tijd tot **OE**, en de zacht-lange **O**, in het Verledene Deelwoord, tot de laatste over; als:

SCHEREN, <i>bed.</i>	ik scheer,	ik schoor, ik schoer.	geschoren.
WEGEN, <i>bed.</i>	ik weeg,	ik woog,	gewogen.
	en <i>onz.</i>		
ZWEREN, <i>bed.</i>	ik zweer,	ik zwoor, ik zwoer.	gezworen.
	en <i>onz.</i>		

30. De korte **I** verandert, bij den Onvolmaakt Verledenen tijd, in **A**, en bij het Verledene Deelwoord in de zacht-lange **E**; als:

BIDDEN, <i>bed.</i>	ik bid,	ik bad,	gebeden.
LIGGEN, <i>onz.</i> (1)	ik lig,	ik lag,	gelegen, <i>g. w.</i>
ZITTEN, <i>onz.</i>	ik zit,	ik zat,	gezeten.

40. De scherp-korte **E** gaat, in den Onvolmaakt verledenen tijd tot **IE** of de zacht-korte **O**, en, in het Verledene Deelwoord tot de laatste over; als:

BEDERVEN, <i>bed.</i>	ik bederf,	ik bedierf,	bedorven, <i>g. w.</i>
	en <i>onz.</i>		

(1) Het onderscheid tusschen *liggen* en *leggen* bestaat hierin, dat het eerste de *rust* en het tweede de *werking* aanduidt.

ONBEPAALENDE TEGENWOORD. ONV. VERLED. VERLEDEN			
WIJS.	TIJD.	TIJD.	DEELWOORD.
HELPEN, <i>bed.</i>	ik help,	ik hielp,	geholpen.
HEFFEN, <i>bed.</i>	ik hef,	ik hief,	geheven.
SCHEPPEN, <i>bed.</i>	ik schep,	ik schiep,	geschapen.
(voortbren- gen)(1).			
WERPEN, <i>bed.</i>	ik werp,	ik wierp,	geworpen.
WERVEN, <i>bed.</i>	ik werf,	ik wierf,	geworven.
ZWERVERN, <i>onz.</i>	ik zwerf,	ik zwierf,	gezworven.

De vierde soort bevat die Werkwoorden, welke Onvolmaakt verleden tijd, door verloop, reeds gelijkvloeiend geworden is; als:

BAKKEN, <i>bed.</i>	ik bak,	ik bakte,	gebakken.
BANNEN, <i>bed.</i>	ik ban,	ik bande,	gebannen, <i>g.w.</i>
BRADEN, <i>bed.</i>	ik braad,	ik braadde,	gebraden, <i>g.w.</i>
HEETEN, <i>bed.</i> (2)	ik heet,	ik heette,	geheeten.
LADEN, <i>bed.</i>	ik laad,	ik laadde,	geladen.
LAGCHEN, <i>onz.</i>	ik lach,	ik lachte,	gelagchen.
MALEN, <i>bed.</i> en	ik maal,	ik maalde,	gemalen.
<i>onz.</i> (3).			
SPANNEN, <i>bed.</i>	ik span,	ik spande,	gespannen.
SPOUWEN, <i>bed.</i>	ik spouw,	ik spouwde,	gespouwen <i>ook</i> gespouwd, <i>g.w.</i>
VOUWEN, <i>bed.</i>	ik vouw.	ik vouwde,	gevouwen.
WEVEN, <i>bed.</i>	ik weef,	ik weefde,	geweven, <i>g.w.</i>
WREKEN, <i>bed.</i>	ik wreek,	ik wreekte,	gewroken.
ZOUTEN, <i>bed.</i>	ik zout,	ik zoutte,	gezouten.

(1) *Scheppen* in de beteekenis van *putten* is gelijkvloeiend.

(2) Het Verledene Deelwoord van dit Werkwoord is *geheet*, wanneer hetzelfde heet maken beteekent, zoo als: *ik heb den wijn en het bier geheet*.

(3) Het Verledene Deelwoord van dit Werkwoord is *gemaald*, wanneer hetzelfde schilderen beteekent, zoo als: *hij heeft dat beeld juist gemaald*.

De **GELIJKVLOEIJENDE** Werkwoorden veranderen in al hunne vervoegingen niet van *wortelklinker*, en gaan allen op **EN** uit.

Zij nemen achter hunnen wortel in den Onvolmaakt verledenen tijd **TE** of **DE** aan, met in achtneming der algemeene regels van de Spelkunst.

Men voegt er **TE** bij, wanneer de uitgang **EN** van de Onbepaalde wijs voorafgegaan wordt door de letters *f, k, p, s, t* en *ch*; (1) terwijl in alle andere gevallen er **DE** bijgevoegd wordt.

Het Verledene Deelwoord wordt van den Onvolmaakt verledenen tijd gevormd, door er de **E** af te laten, en het Voorzetsel **GE** er voor te plaatsen.

Wanneer de gelijkvloeiende Werkwoorden met de onafscheidbare Voorzetsels **BE**, **GE**, **ONT**, **HER** en **VER** zijn zamen gesteld, dan bekleeden deze de plaats van het voorvoegsel **GE**.

Indien de wortel der gelijkvloeiende Werkwoorden met eene **D** of **T** sluit, dan wordt de Onvolmaakt verleden tijd met twee **DD** of twee **TT** geschreven.

Gaat de Onbepaalde wijs der Werkwoorden op **DDEN** of **TTEN** uit, dan voegt men nog de lettergreep **DE** bij de regelmatige vorming van den Onvolmaakt verledenen tijd.

(1) Men kan deze letters gemakkelijk onthouden, door op te merken, dat het juist de scherpe letters zijn, welke met even zoo vele zachte overeenkomen; als:

Scherpe: *f, k, ch, p, s, t.*
Zachte: *v, g, b, z, d.*

Voorbeelden ter toepassing van deze aangevoerde regels:

ONBEPAALENDE TEGENWOORD. ONV. VERLED.		VERLEDEN DEELWOORD.	
WIJS.	TIJD.	TIJD.	DEELWOORD.
BLAFFEN, <i>onz.</i>	ik blaf,	ik blafte,	geblaft, <i>g. w.</i>
LIKKEN, <i>bed.</i>	ik lik,	ik likte,	gelikt.
STOPPEN, <i>bed.</i>	ik stop,	ik stopte,	gestopt, <i>g. w.</i>
KWETSEN, <i>bed.</i>	ik kwets,	ik kwetste,	gekwetst.
PRATEN, <i>onz.</i>	ik praat,	ik praatte,	gepraat.
KUGGEN, <i>onz.</i>	ik kuch,	ik kuchte,	gekuecht, <i>g. w.</i>
TOBEN, <i>onz.</i>	ik tob,	ik tobde,	getobd.
ZAGEN, <i>bed.</i>	ik zaag,	ik zaagde,	gezaagd.
BREIJEN, <i>bed.</i>	ik brei,	ik breide,	gebrein, <i>g. w.</i>
SPELEN, <i>bed.</i>	en ik speel,	ik speelde,	gespeeld.
<i>onz.</i>			
KAMMEN, <i>bed.</i>	ik kam,	ik kamde,	gekamd, <i>g. w.</i>
BEMINNEN, <i>bed.</i>	ik bemin,	ik beminde,	bemind, <i>g. w.</i>
HUREN, <i>bed.</i>	ik huur,	ik huurde,	gehuurd.
LOVEN, <i>bed.</i>	ik loof,	ik loofde,	geloofd.
GEEUWEN, <i>onz.</i>	ik geeuw,	ik geeuwde,	gegeeuwd.
PRIJZEN, <i>bed.</i>	(1) ik prijs,	ik prijsde,	geprijsd.
BEVLIJTIGEN,	ik bevljigtig	ik bevljigtigde	bevljigtigd, <i>g. w.</i>
(zich) <i>wed.</i>	mij,	mij,	
GELOOVEN, <i>bed.</i>	ik geloof,	ik geloofde,	geloofd, <i>g. w.</i>
ONTMASKEREN,	ik ontmasker,	ik ontmaskerde,	ontmaskerd.
<i>bed.</i>		DE,	
HERSTELLEN,	ik herstel,	ik herstelde,	hersteld, <i>g. w.</i>
<i>bed.</i>	en <i>onz.</i>		
VERHELEN, (2)	ik verheel,	ik verheelde,	verheeld.
<i>bed.</i>			

(1) In de beteekenis van *schatten of prijs bepalen.*

(2) Het Verledene Deelwoord van dit Werkwoord wordt ook wel ongelijkvloeiend gebruikt; als: *verholen.*

BEPAALENDE TEGENWOORD. ONV. VERLED.		VERLEDEN DEELWOORD.	
WIJS.	TIJD.	TIJD.	
BEPLAKKEN, <i>bed.</i> ik beplak,		ik beplakte,	beplakt, <i>g. w.</i>
GELUKKEN, <i>onp.</i> het gelukt,		het gelukte,	gelukt.
ONTWAKEN, <i>onz.</i> ik ontwaak,		ik ontwaakte,	ontwaakt.
HERDRUKKEN, ik herdruk,		ik herdrukte,	herdrukt, <i>g. w.</i>
	<i>bed.</i>		
VERZAKKEN, ik verzak,		ik verzakte,	verzakt, <i>g. w.</i>
	<i>onz.</i>		
BRANDEN, <i>bed.</i> ik brand,		ik brandde,	gebrand.
	<i>en onz.</i>		
VERRIGTEN, <i>bed.</i> ik verrigt,		ik verrigtte,	verrigt, <i>g. w.</i>
REDDEN, (1) <i>bed.</i> ik red,		wij reddeden,	gered, <i>g. w.</i>
VATTEN, (2) <i>bed.</i> ik vat,		wij vatteden,	gevat, <i>g. w.</i>

Uit de Onvolmaakt of Volmaakt verledene tijden der ongelijkvloeiende Werkwoorden, spruiten Naamwoorden voort, waarvan wederom Werkwoorden gevormd worden, welke altijd gelijkvloeiend zijn, en in hunne beteekenis met het Naamwoord overeenkomen, waarvan zij afgeleid zijn; als: van *gaf* komt *gaaf*, *gave*; van *mat* komt *maat*, *mate*, *matig*, *matigen*; van *voer* komt *voer* (een voer hooi), *voeren*, *voerde*; van *zoog* komt *zog*, *zogen*; enz.

Somwijlen worden ook van den Tegenwoordigen tijd der ongelijkvloeiende Werkwoorden, Zelfstandige naamwoorden afgeleid, waarvan wederom gelijkvloeiende Werkwoorden gevormd worden; als: *krijgen* (krijg voeren), *krijgde*, *gekrijgd*, komt van het Zelfstandige naamwoord *krijg*, en dit laatste van het ongelijkvloei-

(1) De drie enkelvoudige personen van dit Werkwoord in den Onvolmaakt verledenen tijd, worden aldus verbogen: *ik redde*, *gij reddet*, *hij redde*.

(2) *Ik vatte*, *gij vattet*, *hij vatte*, in hetzelfde geval als *redden*.

jende Werkwoord *krijgen*, *kreeg*, *gekregen*. Evenzoo komt *slagen*, *slaagde*, *geslaagd*, van *slag*, en dit laatste van *slaan*, *sloeg*, *geslagen*; enz.

ALGEMEENE REGEL.

Alle van Naamwoorden afgeleide Werkwoorden zijn gelijkvloeiend; als: *tafelen*, *tafelde*, *getafeld*, van *tafel*; *bevljtigen*, *bevljtigde*, *bevljtigd*, van *vlijt*.

De ONREGELMATIGE Werkwoorden wijken in een of ander opzigt van de genoemde soorten af, en wel:

- 1°. Die in de Onbepaalde wijs niet op EN maar op N uitgaan, en door eenen langen klinker of eenen tweeklank voorafgegaan worden; als:

ONBEPAAALDE TEGENWOORD. ONV. VERLED. VERLEDEN			
WIJS.	TIJD.	TIJD.	DEELWOORD.
GAAN, <i>onz.</i>	ik ga,	ik ging,	gegaan.
DOEN, <i>bed.</i>	ik doe,	ik deed,	gedaan.
SLAAN, <i>bed.</i> en <i>onz.</i>	ik sla,	ik sloeg,	geslagen.
STAAN, <i>onz.</i>	ik sta,	ik stond,	gestaan.
ZIEN, <i>bed.</i>	ik zie,	ik zag,	gezien.

- 2°. Die van klinker in den Onvolmaakt verledenen tijd veranderen, en welker Verleden Deelwoord op D of T, of ook op EN eindigt; als:

BRENGEN, <i>bed.</i>	ik breng,	ik bragt,	gebragt.
DENKEN, <i>bed.</i>	ik denk,	ik dacht,	gedacht.
en <i>onz.</i>			
DUNKEN, <i>onz.</i>	mij dunkt,	mij dacht,	gedacht.
en <i>onp.</i>			
KOOPEN, <i>bed.</i>	ik koop,	ik kocht,	gekocht.

ONBEPAALED TEGENWOORD. ONV. VERLED.		VERLEDEN	
WIJS.	TIJD.	TIJD.	DEELWOORD.
LEGGEN, * <i>bed.</i>	ik leg,	ik leide,	gelegd, <i>g. w.</i>
PLEGEN, (1) <i>onz.</i>	ik pleeg,	ik plagt.	
WAAIJEN, <i>onp.</i>	het waait,	het woeci,	gewaaid.
WETEN, <i>bed.</i>	ik weet,	ik wist,	geweten.
ZEGGEN, <i>bed.</i>	ik zeg,	ik zeide,	gezegd.
ZOEKEN, <i>bed.</i>	ik zoek,	ik zocht,	gezocht.

30. Die, welke geene Gebiedende wijs hebben of in zekere tijden, van de regelmatige vorming der personen afwijken; als:

KUNNEN, (2) <i>onz.</i>	ik kan,	ik kon, of ik konde,	gekunnen, of gekonnen.
MOGEN, <i>onz.</i>	ik mag,	ik mogt,	gemogen.
WILLEN, <i>bed.</i>	ik wil,	ik wilde,	gewild.

En de vier Hulpwoorden; als:

HEBBERN, <i>bed.</i>	ik heb,	ik had,	gehad.
ZIJN OF WEZEN, <i>onz.</i>	ik ben,	ik was,	geweest.
ZULLEN, (3) <i>onz.</i>	ik zal.		
WORDEN, <i>onz.</i>	ik word,	ik werd,	geworden.

(1) Dit Werkwoord, in de beteekenis van *begaan*, is gelijkvloeiend; als: *hij heeft de misdaad gepleegd* (*begaan*). Het Verledene Deelwoord is niet in gebruik, en men zegt daarvoor in plaats: *ik ben, was gewoon, enz.*

(2) *Kunnen* is een vermogen van het ligchaam; als: *ik kan loopen*; *kennen* is een vermogen van de ziel; als: *ik kon mijne les*.

(3) Van dit Werkwoord is alleen in gebruik: de Onbepaalde wijs *zullen*, het Tegenwoordige Deelwoord *zullende*, en de Tegenwoordige tijd der Aantoonende en Aanvoegende wijs: *ik zal, dat ik zoude*.

DERDE AFDEELING.

VERDEELING DER WERKWOORDEN, TEN OPZIGTE
DER WERKING, WELKE ZIJ AANDUIDEN.

Behalve de bovengenoemde verdeeling ten opzichte der vervoeging, hebben de Werkwoorden nog eene andere, en wel met betrekking tot de werking, welke zij aanduiden.

Zij worden verdeeld in: *bedrijvende*, *onzijdige*, *wederkeerige* en *lijdende*.

Een *bedrijvend* Werkwoord duidt eene werking aan, welke niet kan plaats hebben zonder een voorwerp, waarop dezelve wordt uitgeoefend; als: *slaan*, *klimmen*, enz.

Alle volstrekt *bedrijvende* Werkwoorden, kunnen in den *lijdenden* vorm overgebracht worden.

Een *onzijdig* Werkwoord duidt eene werking aan, welke van den werker niet op een ander overgaat, maar in denzelfven blijft; als: *zitten*, *staan*, *gaan*, enz.

Uit deze bepalingen van een *bedrijvend* en *onzijdig* Werkwoord volgt dus, dat een Werkwoord *bedrijvend* en *onzijdig* kan zijn, al naar den overgang of niet overgang op een voorwerp; als: *slaan* is *bedrijvend* in den zin: *de klok slaat zes uren*; *onzijdig* in: *de klok slaat*; *klemmen* is *bedrijvend* in: *ik klem mijnen vinger*; *onzijdig* in: *de deur klemt*.

Ter verdere toetsing of een Werkwoord *bedrijvend* of *onzijdig* is, beproeve men of achter hetzelfde IETS of IEMAND geplaatst kan worden, in welk geval het *bedrijvend*, en in het tegenovergestelde *onzijdig* is.

De *onzijdige* Werkwoorden, welke allen zich tot het onderwerp der rede bepalen, beteekenen eene eigenschap, eenen toestand, of een bedrijf, waarvan het

lijdende voorwerp in het Werkwoord zelf opgesloten ligt; als: *glimmen, zitten, gaan, muizen*, (muizen vangen) enz. Zij worden nu eens met *zijn*, dan weêr met *hebben* vervoegd.

Lijst van de voornaamste onzijdige Werkwoorden, welke met *zijn* vervoegd worden. (1)

Aanbranden.	(2)Krimpen.	Slippen. §	Verdrinken.
Aanbreken. §	Meerderen. §	Sluipen. §	Verdroogen. §
Bersten. §	Naderen. §	Sneven. §	Verdwijnen. §
Beschimmelen. §	Omkomen.	Spruiten.	Verergeren. §
Bezwijken. §	Ontaarden. §	Sterven.	Verhuizen. §
Blijken.	Ontstaan.	Stollen. §	Vermageren. §
Blijven.	Ontwaken. §	Stranden. §	Verschijnen.
Dalen.	Opstaan.	Treden. §	Vertrekken.
Gelukken.	Overlijden.	Trouwen. §	Verwelken. §
Geraken.	Rijten.	Vallen.	Vlieden.
Geschieden.	Rijzen.	Verarmen. §	Vorderen. §
Groeijen. §	Rimpelen.	Verbasteren. §	Wassen.
Inslapen.	Roesten. §	Verbleeken. §	Zinken.
Landen. §	Rotten. §	Verdolen. §	Zwellen.
Komen.	Schilferen. §	Verdorren. §	

Aanmerking. Verscheidene onzijdige Werkwoorden, welke eene beweging uitdrukken, worden met *zijn* vervoegd, wanneer de plaats wordt aangewezen, waar de beweging geschiedt; en met *hebben*, wanneer dezelve niet genoemd wordt. De voornaamste zijn:

Gaan.	Klimmen.	Rijden.	Varen.
Glijden.	Kruipen.	Springen.	Vliegen.
Huppelen.	Lekken.	Struikelen.	Wandelen.
Klauteren.	Loopen.	Treden.	Zwemmen.

(1) De woorden, met een § geteekend, zijn *geen wortelwoorden*.

(2) De Wortel-Werkwoorden moeten van de voorvoegsels ontdaan worden, om den zuiveren wortel te verkrijgen.

Men zegge dus: *ik HEB den ganschen dag gesprongen*, en: *zij IS uit het venster gesprongen*; *wij HERBEN drie uren gevaren*, en: *wij ZIJN van Leijden naar Amsterdam gevaren*; enz.

Deze onzijdige Werkwoorden in eenen overdragtigen of oneigenlijken zin gebezigd, worden altijd met *hebben* vervoegd; als: *hij IS in het bed gekropen*; en overdragtig: *hij HEEFT voor mij gekropen*.

De eigenlijk gezegde onzijdige Werkwoorden, dat zijn dezulken, welke nooit in eenen bedrijvenden zin voorkomen, kunnen nimmer eenen vierden naamval beheerschen; echter kunnen zij er wel mede verbonden worden, zoo als blijkt: *eenen goeden tred gaan*; *zich moede loopen*; *zich ziek lagchen*; enz.

Zij kunnen ook den lijdenden vorm aannemen, wanneer het onderwerp der rede onbepaald kan uitgedrukt worden; als: *daar WORDT gewandeld, gereden, geloopt, gestreden, gelagchen*, enz.

De onzijdige Werkwoorden het voorvoegsel *be* aannemende, worden bedrijvend; als: *belagchen, bespotten, beweenen, begaan*, enz.

Wederkeerige Werkwoorden duiden eene werking aan, welke niet van den werker op een ander voorwerp, maar op den werker zelven overgaat; als: *zich wasschen, zich schamen, zich bedriegen*, enz.

De wederkeerige Werkwoorden zijn eigenlijk bedrijvende Werkwoorden, welke met het Voornaamwoord *zich* vervoegd worden.

Men kan dezelve in twee soorten onderscheiden: in *eigenlijk* of *volstrekt* en in *bedrijvend* wederkeerige Werkwoorden.

Tot de eerste soort behooren: *zich schamen*, *zich vergissen*, *zich behelpen*, *zich aanmatigen*, *zich be-roemen*, enz. Deze kunnen niet anders gebezigd worden.

Die van de tweede soort zijn: *zich vereenigen*, *zich branden*, *zich bedriegen*, enz.

Er zijn ook nog zoodanige wederkeerige Werkwoorden, welke werking door twee of meer personen onderling op elkander; wederkeerig uitgeoefend wordt; als: *zich haten*, *zich helpen*, *zich kwetsen*, enz.

Wij haten ons, *wij helpen ons*, *wij kwetsen ons*, kan zoo wel beteekenen, dat ieder van ons *zich zelven* haat, helpt en kwetst, als dat wij *elkander* onderling haten, helpen en kwetsen. Men geeft daarom aan deze Werkwoorden, ook wel den naam van Werkwoorden met twee Voornaamwoorden, welke altijd bij derzelve vervoeging gebezigd worden.

De wederkeerige Werkwoorden hebben of *den derden* of *den vierden* naamval achter zich.

Den *derden* naamval vorderen de Werkwoorden: *zich inbeelden*, *zich aanmatigen*, *zich herinneren*, enz.

Den *vierden* naamval: *zich uiten*, *zich ontfermen*, *zich bepalen*, *zich verzetten*, enz.

De *lijdende* Werkwoorden geven het lijden te kennen van hem, die het voorwerp van bewerking is, met andere woorden, dat men iets ondergaat, of dat iets aan ons gedaan wordt; als: *ik word gestlagen*; *hij wordt geroepen*; enz.

De Werkwoorden zelven in de Nederlandsche taal, hebben geen eigen lijdenden vorm, maar ontleenen dien van het Verledene Deelwoord eens bedrijvenden Werkwoords en de Hulpwerkwoorden *worden* en *zijn*,

welke laatsten alleen vervoegd worden , terwijl het Deelwoord *zelf* onveranderd blijft.

Het eenige Werkwoord in de gansche Nederlandsche taal , dat hieromtrent eene uitzondering maakt is : *geboren worden*.

Het Hulpwerkwoord *worden* geeft eene meer juiste bepaling van de beteekenis der werking , dan het Hulpwerkwoord *zijn*.

Er is dus onderscheid in de uitdrukkingen :

<i>Ik ben geroepen</i>	en	<i>Ik word geroepen.</i>
<i>Ik was geslagen</i>	en	<i>Ik werd geslagen.</i>
<i>Die boeken zijn verkocht</i>	en	<i>Die boeken worden verkocht.</i>
<i>Ik ben bemind</i>	en	<i>Ik word bemind.</i>
<i>Ik ben bemind geweest</i>	en	<i>Ik ben bemind geworden.</i>

Buiten al deze genoemde soorten van Werkwoorden , zijn er nog *Eenpersoonlijke* (ook wel onpersoonlijke genaamd) , *Onvolkomene* en *Hulpbehoevende*.

Eenpersoonlijke Werkwoorden zijn zulke , welke de persoonlijke Voornaamwoorden *ik, gij, hij, wij* of *zij* , niet voor zich dulden , maar alleen met het Voornaamwoord HET vervoegd worden ; als : *het hagelt, het spijt mij, het geschiedt, het gebeurt* , enz.

Onvolkomene Werkwoorden zijn die , welke het een of ander gedeelte der vervoeging missen ; als : *kunnen, willen, mogen, moeten* , welke geene Gebiedende wijs hebben ; *verlijden* (eene acte) , dat den *Tegenwoordigen* en *Onvolmaakt verledenen tijd* ontbeert ; *plegen* (in den zin van gewoon zijn) , dat geen Verleden Deelwoord heeft ; enz.

De *hulpbehoevende* Werkwoorden zijn die , welke , zonder de bijvoeging van andere , geene beteekenis hoe-

genaamd hebben; als: *zullen, moeten, behooren, kunnen, willen, mogen, enz.*

De opgenoemde soorten van Werkwoorden hebben de vervoeging met elkander gemeen.

De *eenpersoonlijke* zijn hiervan uitgesloten, omdat zij alleen in den derden persoon enkelvoud gebruikt worden.

VIERDE AFDEELING.

OVER DE WIJZEN DER WERKWOORDEN.

Men noemt DE WIJZEN der Werkwoorden, de verscheidene manieren, waarop eene zaak voorgesteld of van dezelve gesproken kan worden.

De Nederlandsche taal heeft *vier* zoodanige wijzen; als:

DE ONBEPAAALDE,
DE AANTOONENDE,
DE GEBIEDENDE, en
DE AANVOEGENDE WIJS.

De ONBEPAAALDE WIJS is die, welke de handeling van het Werkwoord, in eenen algemeenen zin, zonder bepaling van persoon of getal, maar alleenlijk met aanwijzing van tijd, voorstelt; als:

Tegenwoordige tijd: *ik verzocht hem* TE BLIJVEN;
Verleden tijd: *ik meen gehoord* TE HEBBEN;
Toekomende tijd: *hij beloofde* TE ZULLEN KOMEN.

Dezelve wordt ook met de Voorzetsels: *door, met,*

van en om, of zonder *te* vervoegd; als: *door of met de zaken wel* TE BEDENKEN en TE OVERLEGGEN, *kan men* enz.; *ik deed het maar om* TE ZIEN; *hij heeft de gewoonte van met alles* TE SPOTTEN; *met VRAGEN komt men te Rome; dat is trant van* ZINGEN; *dat heet fraai* SCHRIJVEN; enz.

Deze Voorzetsels dienen ook ter wijziging van de Werkwoorden, en moeten, even als *te*, de Onbepaalde wijs voorafgaan; doch *te* wordt altijd tusschen deze Voorzetsels en het Werkwoord geplaatst.

Indien de Onbepaalde wijs niet door het Voorzetsel *te* voorafgegaan wordt, dan is de beteekenis regtstreeksch en onmiddellijk. Gaat het Voorzetsel *te* vooraf, dan is de beteekenis van het Werkwoord verdacht; er heeft iets anders in het doel plaats, om tot de daad, welke door *te* voorafgegaan wordt, te geraken. (1)

Tot de Onbepaalde wijs behooren de Deelwoorden, welke ook met aanwijzing van tijd, eene hoedanigheid van werken, lijden of bestaan uitdrukken.

Zij worden Deelwoorden genoemd, omdat zij iets, zoo wel van de Werkwoorden, als van de Bijvoegelijke naamwoorden en Bijwoorden in zich bevatten.

Men onderscheidt ze in *bedrijvende* of *tegenwoordige* en in *lijdende* of *verledene*.

De eersten hebben den uitgang DE achter de Onbepaalde wijs; als: *hoorende, dreigende, hopende*, enz.; de laatsten hebben dien van D of T, met voorvoeging van GE; als: *gehoord, gedreigd, gehoopt*, enz. Zij hebben dezelfde drie tijden van de Onbepaalde wijs.

(1) In het derde deel, de *Woordvoeging*, zal hierover nader gesproken worden.

Sommige Verledene Deelwoorden gaan op EN uit, met voorvoeging van GE; als: *geslagen, gebannen*, enz. welke voorvoeging echter vervalt, wanneer de Werkwoorden met een der onafscheidbare Voorzetsels, *be, ge, her, ont, ver*, enz. zijn zamen gesteld.

De Deelwoorden worden als van de Werkwoorden afgeleide Bijwoorden gebezigd; als: *ik ben ZOEKENDE, het boek is GELEZEN, de WAKEND droomende man*, enz.

Door de AANTOONENDE WIJS toont men de daad, welke een Werkwoord uitdrukt, naar de verscheidenheid der tijden, regtstreeks aan, zonder af te hangen van eenige voorafgaande woorden; als: *ik hoor, ik heb gehoord, ik zal hooren*.

Dezelve heeft zes tijden; als:

Den Tegenwoordigen:	<i>ik hoor.</i>
Den Onvolmaakt verledenen:	<i>ik hoorde.</i>
Den Volmaakt verledenen:	<i>ik heb gehoord.</i>
Den Meer dan volmaakt verledenen:	<i>ik had gehoord.</i>
Den Eersten toekomenden:	<i>ik zal hooren.</i>
Den Tweeden toekomenden:	<i>ik zal gehoord hebben.</i>

De GEBIEDENDE WIJS wordt gebruikt, wanneer men iemand gebiedt, verzoekt, opwekt of vermaant; als: *BRENG mij het boek; DOE mij dat plezier; HOUDT moed en WANKELT niet; WAAGT u niet te ligt*; enz.

Zij heeft slechts éénen tijd, welke of *tegenwoordig* of *toekomend* is, en wordt slechts in den tweeden persoon enkel- en meervoud gebruikt, met dat onderscheid, dat zij het persoonlijk Voornaamwoord, hetwelk bovendien gemist kan worden, achter zich heeft.

De wortel van het Werkwoord is altijd de Gebie-

dende wijs enkelvoudig; terwijl men voor het meervoud er slechts eene *t* heeft bij te voegen; als:

Enkelvoud: *hoor, antwoord.*

Meervoud: *hoort, antwoordt.*

Die Werkwoorden, welke in het zakelijke deel eene *t* hebben, dulden geen onderscheid tusschen het enkel- en meervoud; als: *haat, weet, giet, sluit, stoot*, enz.

Dit zelfde gebrek heerscht in alle overige wijzen en tijden.

De AANVOEGENDE WIJS is die, waardoor iets twijfelachtig of onzeker gezegd, waardoor een wensch, eene voorwaarde, eene toegeving, eene aandrijving of eene aansporing uitgedrukt wordt, en die dus eene zaak niet regstreeks aantoont, maar afhangt van eenige voorafgaande woorden; als:

Twijfelachtig: *Ik twijfel of HIJ KOME.*

Onzeker: *Ik vrees dat hij te laat KOME.*

Wensch: *Ach! HIJ VERHOORE mij.*

Voorwaarde: *VINDE ik hem, ik zal mij verheugen.*

Toegeving: *HIJ GA waar hij wil, nogtans ontvlugt hij het niet.*

Aandrijving: *ZINGEN WIJ ter eere van God.*

Aansporing: *LAAT HEM gaan, LAAT ONS handlen als eerlijke menschen.*

Men bezigt daartoe eenige voorvoegsels of Voegwoorden; als: *dat, opdat, ten einde, of, als of, ten zij, ten ware, schoon, het zij, uit vreeze, in weerwil, wel verre dat, niettegenstaande*, enz.

Aanmerkingen. De Aanvoegende wijs hangt niet van

de Voegwoorden af, maar is in den aard der uitdrukking zelve gelegen.

De Aanvoegende wijs heeft evenveel tijden als de Aantoonende wijs.

VIJFDE AFDEELING.

OVER DE TIJDEN DER WERKWOORDEN.

De Onbepaalde wijs stelt het Werkwoord op eene algemeene wijze voor, zonder *persoon* of *getal* aan te duiden; en de Gebiedende wijs stelt hetzelfde in den Tegenwoordigen tijd, en wel in den tweeden persoon voor. Het is intusschen noodig, om onze denkbeelden klaar en juist uit te drukken, de personen in het enkel- en meervoud aan te duiden, en het Werkwoord te wijzigen naar de tijden, welke men wil aanwijzen. De Aantoonende en de Aanvoegende wijs, stellen ons in de gelegenheid, om deze verscheidenheid, voor zoo veel de vervoeging zulks toelaat, naauwkeurig te kunnen bepalen.

Werkelijk zijn er drie tijden: *de Tegenwoordige*, *de Verledene* en *de Toekomende tijd*.

De eerste gaat niet buiten het oogenblik, waarin men spreekt of handelt; dezelve kan dus geene verscheidenheid dulden, omdat hij gedurig voor eenen anderen plaats maakt.

De Verledene tijd is de ware stellige tijd, de eenige welke duidelijk kan bepaald worden. Daarom heeft men ook wijzigingen voor denzelfden, waarvan de eerste aan-

wijst, dat eene zaak nog niet geeindigd was op het tijdstip, waarvan men spreekt; de tweede, dat eene zaak stellig afgehandeld is; en de derde, dat eene zaak voorbij was, op het oogenblik waarvan men spreekt.

Deze drie wijzigingen van den Verledenen tijd zijn evenwel nog niet voldoende, om met juistheid het tijdstip uit te drukken, waarop eene zaak heeft plaats gehad.

De Telwoorden en de Bijwoorden van *tijd*, moeten hierbij ter hulpe ingeroepen worden.

De Toekomende tijd is geheel en al onzeker; dezelve is slechts voor twee wijzigingen vatbaar, namelijk, voor eene onbepaalde en eene betrekkelijke. Ook in dezen tijd bewijzen de Tel- en Bijwoorden vele diensten.

Daar intusschen de Tegenwoordige tijd dikwijls in de plaats van den eersten of tweeden Toekomenden tijd gebruikt wordt, zoo kan men even goed schrijven:

Wanneer ik uwen vader zie, zal ik hem daarover spreken; of

Wanneer ik uwen vader zien zal, zal ik hem enz.

Wanneer ik morgen te huis kom, zal ik u schrijven; of

Wanneer ik morgen te huis zal gekomen zijn, zal ik enz.

De Aantoonende en de Aanvoegende wijs hebben elk zes tijden.

DE TEGENWOORDIGE TIJD.

In de Aantoonende wijs, wijst dezelve het bestaan of de handeling eener zaak aan, in het oogenblik,

waarin men spreekt; in de Aanvoegende wijs duidt dezelve iets onzeker toekomstens aan; b. v. :

IK ZEG u dit nu, opdat gij u in acht NEMET.

DE ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

In de Aantoonende wijs duidt dezelve eene handeling aan, welke wel begonnen maar niet geëindigd is; in de Aanvoegende wijs stelt dezelve de daad als onzeker, deels tegenwoordig, deels toekomstend voor.

IK WENSCHTE, DAT HIJ KWAME.

Deze twee tijden worden gevormd door verandering van den uitgang des Werkwoords.

DE VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

De Volmaakt verleden tijd in de Aantoonende wijs, stelt eene daad als geheel geëindigd voor, met betrekking tot den tijd, waarin men spreekt; in de Aanvoegende wijs, stelt dezelve de daad als geëindigd voor, doch van welker volvoering men niet geheel zeker is; bij voorb.:

IK HEB van morgen mijne les GELEERD, en wensch dat mijn broeder het ook GEDAAN HEBBE.

DE MEER DAN VOLMAAKT VERLEDEN TIJD.

Deze stelt in de Aantoonende wijs, eene zaak als geheel geëindigd voor, wanneer eene andere begint; en in de Aanvoegende wijs, stelt dezelve eene handeling zoodanig voor, dat zij moest of zou geschied zijn, doch van welke men weet, dat zij niet gebeurd is; b. v.:

IK had gisteren wel GEWENSCHT, dat gij GEWERKT HADDET.

DE EERSTE TOEKOMENDE TIJD.

Deze tijd in de Aantoonende wijs, stelt eene zaak als toekomend voor, met betrekking tot den tijd waarin men spreekt; in de Aanvoegende wijs, duidt dezelve eene zaak als toekomend aan, doch op eene onderstelling; b. v.:

IK ZAL *van daag* SCHRIJVEN, *opdat gij morgen mijn voorbeeld* VOLGEN ZOUDET.

DE TWEDE OF BETREKKELIJK TOEKOMENDE TIJD.

In de Aantoonende wijs duidt dezelve aan, dat eene zaak toekomend is, op den tijd waarin men spreekt, maar verleden zal zijn op den tijd waarvan men spreekt; en in de Aanvoegende wijs duidt dezelve aan, dat eene zaak zoude geschied zijn, als iets anders geene plaats had gehad; b. v.:

IK ZAL GESCHREVEN HEBBEN, IK ZOUDE VERTROKKEN ZIJN, *indien ik niet ziek geworden ware.*

Deze vier laatstgenoemde tijden worden door middel van de Hulpwoorden gevormd.

ZESDE AFDEELING.

OVER DE PERSONEN EN GETALLEN.

De onderwerpen der Werkwoorden worden personen genoemd, en worden nu eens door de Zelfstandige naamwoorden zelve, dan weder door de persoonlijke of onpersoonlijke Voornaamwoorden voorgesteld.

Het geslacht wordt alleen door de persoonlijke Voornaamwoorden in den derden persoon aangeduid. Zie blz. 170 en 171.

De Onbepaalde wijs heeft noch personen noch getal, en de Gebiedende wijs gebruikt alleen den tweeden persoon; alleen de Aantoonende en de Aanvoegende wijs gebruiken al de personen.

De *eerste persoon* enkelvoudig eindigt *nooit* op eene **T** in den Tegenwoordigen tijd van de Aantoonende wijs, indien er geene **T** in de Onbepaalde wijze voor den uitgang **EN** is; (1) maar de eerste persoon meervoudig van dien tijd, is altijd aan de Onbepaalde wijs gelijk. In den Onvolmaakt verledenen tijd bij de gelijkvloeiende Werkwoorden, wordt, bij den eersten persoon meervoudig, eene *n* gevoegd, achter het enkelvoud van dezen zelfden persoon, welke op **DE** of **TE** uitgaat.

Voor de ongelijkvloeiende en onregelmatige Werkwoorden wordt de eerste persoon enkelvoudig van den Tegenwoordigen en Onvolmaakt verledenen tijd der Aantoonende wijs, in de lijsten dezer Werkwoorden aangegeven. (Zie bl. 187 en volg.)

De *tweede persoon* heeft voor het enkel- en meervoud hetzelfde Voornaamwoord. Dezelve eindigt altijd op **T**, welke men bij den eersten persoon enkelvoudig voegt, indien deze niet op dezen medeklinker uitgaat.

De *derde persoon* van het enkelvoud is gelijk aan den eersten van hetzelfde getal, en de derde persoon meervoudig is gelijk aan den eersten persoon meervou-

(1) Men herinnere zich bij dezen regel blz. 131 en vervolg., alwaar over de vorming van het meervoud gesproken wordt.

dig. Hieromtrent is eene uitzondering ten opzigte van den derden persoon enkelvoudig van den Tegenwoordigen tijd der Aantoonende wijs, want dezelve moet altijd op eene *t* uitgaan. (1).

De regels voor de personen zijn over het algemeen zeer eenvoudig: in iederen tijd zijn de 1^e en 3^e persoon van het enkelvoud aan elkander gelijk; de 2^e persoon voor het enkel- en meervoud dezelfde; en de 1^e en 3^e persoon van het meervoud zijn ook aan elkander gelijk. De *eenige* uitzondering is die, welke in den voorgaanden zin aangewezen is.

ZEVENDE AFDEELING.

VERVOEGING DER WERKWOORDEN hebben, wezen
of zijn, worden en zullen.

ONBEPAALED WIJS.

Tegenw. tijd: *hebben, wezen of zijn, worden, zullen.*

Verled. tijd: *gehad hebben, geweest zijn, geworden zijn.* (2)

Toekom. tijd: *te zullen hebben, te zullen wezen of zijn, te zullen worden.*

DEELWOORDEN.

Tegenw. tijd: *hebbende, zijnde, wordende, zullende.*

Verled. tijd: *gehad hebbende, geweest zijnde, geworden zijnde.*

Toekom. tijd: *zullende hebben, zullende zijn, zullende worden.*

(1) De onregelmatige Werkwoorden: *hij is, hij zal, hij mag, hij kan, hij wil*, zijn de eenige, welke geene *t* hebben.

(2) *Zullen* heeft dezen tijd niet.

AANTOONENDE WIJS.

AANVOEGENDE WIJS.

Tegenwoordige tijd.

ENKELVOUDIG.

- 1 P. Ik heb, ik ben, ik word, ik zal.
 2 P. Gij hebt, gij zijt, gij wordt, gij zult.
 3 P. Hij heeft, hij is, hij wordt, hij zal.

ENKELVOUDIG.

- 1 P. Dat ik hebbe, dat ik zij, dat ik worde, dat ik zoude.
 2 P. Dat gij hebbet, dat gij zijt, dat gij wordet, dat gij zoudet.
 3 P. Dat hij hebbe, dat hij zij, dat hij worde, dat hij zoude.

MEERVOUDIG.

- 1 P. Wij hebben, wij zijn, wij worden, wij zullen.
 2 P. Gij hebt, gij zijt, gij wordt, gij zult.
 3 P. Zij hebben, zij zijn, zij worden, zij zullen.

MEERVOUDIG.

- 1 P. Dat wij hebben, dat wij zijn, dat wij worden, dat wij zouden.
 2 P. Dat gij hebbet, dat gij zijt, dat gij wordet, dat gij zoudet.
 3 P. Dat zij hebben, dat zij zijn, dat zij worden, dat zij zouden.

Onvolmaakt verleden tijd.

ENKELVOUDIG.

- 1 P. Ik had, ik was, ik werd.
 2 P. Gij hadt, gij waart, gij werdt.
 3 P. Hij had, hij was, hij werd.

ENKELVOUDIG.

- 1 P. Dat ik hadde, dat ik ware, dat ik wierde.
 2 P. Dat gij haddet, dat gij waaret, dat gij wierdet.
 3 P. Dat hij hadde, dat hij ware, dat hij wierde.

MEERVOUDIG.

- 1 P. Wij hadden, wij waren, wij werden.
 2 P. Gij hadt, gij waart', gij werdt.
 3 P. Zij hadden, zij waren, zij werden.

MEERVOUDIG.

- 1 P. Dat wij hadden, dat wij waren, dat wij wierden.
 2 P. Dat gij haddet, dat gij waaret, dat gij wierdet.
 3 P. Dat zij hadden, dat zij waren, dat zij wierden.

AANTOONENDE WIJS.

AANVOEGENDE WIJS

Volmaakt verleden tijd.

ENKELVOUDIG.

- 1 P. Ik heb gehad, ik ben geweest, ik ben geworden.
- 2 P. Gij hebt gehad, gij zijt geweest, gij zijt geworden.
- 3 P. Hij heeft gehad, hij is geweest, hij is geworden.

ENKELVOUDIG.

- 1 P. Dat ik hebbe gehad, dat ik zij geweest, dat ik zij geworden.
- 2 P. Dat gij hebbet gehad, dat gij zijt geweest, dat gij zijt geworden.
- 3 P. Dat hij hebbe gehad, dat hij zij geweest, dat hij zij geworden.

MEERVOUDIG.

- 1 P. Wij hebben gehad, wij zijn geweest, wij zijn geworden.
- 2 P. Gij hebt gehad, gij zijt geweest, gij zijt geworden.
- 3 P. Zij hebben gehad, zij zijn geweest, zij zijn geworden.

MEERVOUDIG.

- 1 P. Dat wij hebben gehad, dat wij zijn geweest, dat wij zijn geworden.
- 2 P. Dat gij hebbet gehad, dat gij zijt geweest, dat gij zijt geworden.
- 3 P. Dat zij hebben gehad, dat zij zijn geweest, dat zij zijn geworden.

Meer dan volmaakt verleden tijd.

ENKELVOUDIG.

- 1 P. Ik had gehad, ik was geweest, ik was geworden.
- 2 P. Gij hadt gehad, gij waart geweest, gij waart geworden.
- 3 P. Hij had gehad, hij was geweest, hij was geworden.

ENKELVOUDIG.

- 1 P. Dat ik hadde gehad, dat ik ware geweest, dat ik ware geworden.
- 2 P. Dat gij haddet gehad, dat gij varet geweest, dat gij varet geworden.
- 3 P. Dat hij hadde gehad, dat hij ware geweest, dat hij ware geworden.

AANTOONENDE WIJS.

AANVOEGENDE WIJS.

MEERVOUDIG.

MEERVOUDIG.

1 P. Wij hadden gehad, wij waren geweest, wij waren geworden. 2 P. Gij hadt gehad, gij waart geweest, gij waart geworden. 3 P. Zij hadden gehad, zij waren geweest, zij waren geworden.	1 P. Dat wij hadden gehad, dat wij waren geweest, dat wij waren geworden. 2 P. Dat gij haddet gehad, dat gij waret geweest, dat gij waret geworden. 3 P. Dat zij hadden gehad, dat zij waren geweest, dat zij waren geworden.

Eerste toekomende tijd.

ENKELVOUDIG.

ENKELVOUDIG.

1 P. Ik zal hebben, ik zal zijn, ik zal worden. 2 P. Gij zult hebben, gij zult zijn, gij zult worden. 3 P. Hij zal hebben, hij zal zijn, hij zal worden.	1 P. Dat ik zoude hebben, dat ik zoude zijn, dat ik zoude worden. 2 P. Dat gij zoudet hebben, dat gij zoudet zijn, dat gij zoudet worden. 3 P. Dat hij zoude hebben, dat hij zoude zijn, dat hij zoude worden.

MEERVOUDIG.

MEERVOUDIG.

1 P. Wij zullen hebben, wij zullen zijn, wij zullen worden. 2 P. Gij zult hebben, gij zult zijn, gij zult worden. 3 P. Hij zal hebben, hij zal zijn, hij zal worden.	1 P. Dat wij zouden hebben, dat wij zouden zijn, dat wij zouden worden. 2 P. Dat gij zoudet hebben, dat gij zoudet zijn, dat gij zoudet worden. 3 P. Dat zij zouden hebben, dat zij zouden zijn, dat zij zouden worden.

AANTOONENDE WIJS.

AANVOGENDE WIJS.

Tweede of betrekkelijk toekomstende tijd.

ENKELVOUDIG.

ENKELVOUDIG.

- 1 P. Ik zal gehad hebben, ik zal geweest zijn, ik zal geworden zijn.
- 2 P. Gij zult gehad hebben, gij zult geweest zijn, gij zult geworden zijn.
- 3 P. Hij zal gehad hebben, hij zal geweest zijn, hij zal geworden zijn.

- 1 P. Dat ik zoude gehad hebben, dat ik zoude geweest zijn, dat ik zoude geworden zijn.
- 2 P. Dat gij zoudet gehad hebben, dat gij zoudet geweest zijn, dat gij zoudet geworden zijn.
- 3 P. Dat hij zoude gehad hebben, dat hij zoude geweest zijn, dat hij zoude geworden zijn.

MEERVOUDIG.

MEERVOUDIG.

- 1 P. Wij zullen gehad hebben, wij zullen geweest zijn, wij zullen geworden zijn.
- 2 P. Gij zult gehad hebben, gij zult geweest zijn, gij zult geworden zijn.
- 3 P. Zij zullen gehad hebben, zij zullen geweest zijn, zij zullen geworden zijn.

- 1 P. Dat wij zouden gehad hebben, dat wij zouden geweest zijn, dat wij zouden geworden zijn.
- 2 P. Dat gij zoudet gehad hebben, dat gij zoudet geweest zijn, dat gij zoudet geworden zijn.
- 3 P. Dat zij zouden gehad hebben, dat zij zouden geweest zijn, dat zij zouden geworden zijn.

GEBIEDENDE WIJS.

ENKELVOUDIG.

MEERVOUDIG.

- 2 P. Heb of heb gij, wees of wees gij, word of word gij.

- 2 P. Hebt of hebt gij, weest of zijt gij, wordt of wordt gij.

ACHTSTE AFDEELING.

VERVOEGING DER ENKELE TIJDEN VAN DE
GELIJKVLOEIJENDE WERKWOORDEN.

De tweede persoon enkelvoudig van de Gebiedende wijs, toont ons in de Werkwoorden den *wortel* aan, welke altijd éénlettergrepig wordt, zoodra dezelve van al de voor- en achtervoegsels ontdaan is. •

Hieruit volgt, dat de aard van de Nederlandsche taal vordert, dat men derzelve Werkwoorden bij hunne Gebiedende wijs voorstelle. Werkelijk is de Onbepaalde wijs dezer Werkwoorden niets anders, dan de gewijzigde Gebiedende wijs door den uitgang *EN*; als: *werk, werken*; enz.

In alle *tijden, wijzen, personen en getallen* van het Werkwoord *werken*, zal men altijd *werk* terug vinden.

Bij de toepassing van het hier naast volgende voorbeeld van de vervoeging der enkele tijden van de gelijkvloeiende Werkwoorden, brenge men zich te binnen de algemeene regels der Spelkunst. (Zie bladz. 7—9, alsmede blz. 36—40, 42 en 43, en eindelijk bladz. 131 en vervolgens van de Woordgronding.)

Let wel. Men verdubbele nooit de *ch*; maar schrijve *gch*; b. v.: *wij lagCHEN*.

Voorbeeld van de vervoeging der ENKELE TIJDEN van alle GELIJKVLOEIJENDE WERKWOORDEN.

NB. W. beteekent *wortel*; de kursijve letters, welke de letter *w* volgen, wijzen den uitgang aan; de kursijve letters, welke dezelve voorafgaan, wijzen eene voorste lettergreep aan.

GEBIEDENDE WIJS.	ONBEPAALENDE WIJS.	AANTOONENDE WIJS.	AARVOEGENDE WIJS.	DEELWOORDEN.
Enkelvoudig. W.	W. en.	Ik W. Gij W. t. Hij W. t. Wij W. en. Gij. Zie den 2 p. van het enk. Zij. Zie den 1 p. van het meere.	Dat ik W. e. Dat <i>gij</i> W. et. Dat <i>hij</i> W. e Dat <i>wij</i> W. en. Dat <i>gij</i> . Zie 2 p enk. Dat <i>zij</i> . Zie 1 p. m. NB. Wanneer de Tegtijd van de Aent. wijs op <i>n</i> uitgaat, dan zijn beide gelijk.	Tegenwoordig. W. ende.
ALGEMEENE RECEL. De Onvolmaakt verleden tijd eindigt op <i>de</i> . UITZONDERING. Dezelve gaat op <i>te</i> uit, wanneer de uitgang <i>en</i> in de Onbepaalde wijs voorgegaan wordt door: <i>f, k, p, s, t</i> of <i>ch</i> . (1)	Ik W. <i>de</i> of <i>te</i> . Gij W. <i>det</i> of <i>tet</i> . Hij. Zie den 1 p. enk. Wij W. <i>den</i> of <i>ten</i> . Gij. Zie den 2 p. enk. Zij. Zie den 1 p. meere.	Dat ik enz., zooals de Onvolm. verleden tijd der Aantoonende wijs.	Verleden Deelwoord <i>ge</i> W. <i>d</i> , wanneer de Onvolmaakt verleden tijd op <i>de</i> uitgaat; <i>t</i> , wanneer de Onvolmaakt veleden tijd op <i>te</i> uitgaat.	(1) Zie de noot op blz. 188.

Met uitzondering van den Onvolmaakt verledenen tijd en het Verledene Deelwoord, worden de ongelijkvloeiende Werkwoorden volstrekt eveneens als de gelijkvloeiende vervoegd. Het zal dus voldoende zijn het voorbeeld van die twee tijden te geven, om hetzelfde met dat van dezelfde tijden der gelijkvloeiende te kunnen vergelijken.

Voorbeeld van den ONVOLMAAKT VERLEDENEN TIJD,
en het VERLEDENE DEELWOORD van alle
ONGELIJKVLOEIENDE WERKWOORDEN.

	AANTOONENDE WIJS.	AANVOEGENDE WIJS.	VERLEDEN DEELWOORD.
ONVOLMAAKT VERLEDEN TIJD.	<p>Uitgezonderd den 3 pers., welke aan den 1^{en} gelijk; al de <i>personen van den Onvolmaakt verledenen tijd</i> gelijken aan de <i>overeenkomende personen van den Tegenwoordigen tijd</i>, behoudens eene wijziging in den wortelklinker.</p> <p>NB. De Werkwoorden, welke in den Onvolmaakt verledenen tijd eene korte <i>a</i> tot wortelklinker hebben, verlengen die <i>a</i> in den 2ⁿ persoon, zoo enkel als meervoudig; en in den 1ⁿ en 3ⁿ pers. van het meervoud.</p>	<p>Even als de <i>overeenkomende personen van den Tegenwoordigen tijd</i>, behoudens eene wijziging in den wortelklinker.</p> <p>NB. De Werkwoorden, waarvan in de vorige NB. gesproken is, verlengen de korte <i>a</i> in al de personen.</p>	<p><i>Ge. W.</i> (met eene wijziging in den wortelklinker) ....<i>en.</i></p>

Men ziet door bovenstaand voorbeeld, dat de eenige moeilijkheid in de vervoeging der ongelijkvloeiende Werkwoorden daarin bestaat, om de wijziging te weten,

welke de wortelklinker in den Onvolmaakt verledenen tijd en het Verledene Deelwoord ondergaat. Daartoe zijn dienstig de lijsten van blz. 187—197.

Aanmerkingen. De Werkwoorden, welke op *gchen* eindigen, verwerpen de *g*, doch behouden de *ch* in den Onvolmaakt verledenen tijd, alsmede in de drie personen van het enkelvoud des Tegenwoordigen tijds en diens 2ⁿ persoon van het meervoud. Die, welke op *ën* en *iën* uitgaan, verliezen in dezelfde genoemde tijden en personen, gelijk ook in de Verledene Deelwoorden de dubbele stippen boven de *ë* en *ië*; als: *ik betralie*, *ik betraliede*, *ik heb betralied*; *ik beolie*, *ik beoliede*, *ik heb beolied*; enz.

Bij de gelijkvloeiende Werkwoorden, welke op *gchen* eindigen, neemt het Verledene Deelwoord de *g* niet over. Van *pogchen* komt dus *gepocht*.

Van de onregelmatige Werkwoorden kan men geen algemeen voorbeeld van vervoeging geven, wijl dezelve elk afzonderlijk te veel afwijken.

NEGENDE AFDEELING.

OVER DE ZAMEN GESTELDE WERKWOORDEN.

In deze Werkwoorden vertoont zich de vruchtbaarheid der Nederlandsche taal in de zamenkoppelingen, op eene schitterende wijze. Inzonderheid kan men door de verbinding met voorvoegsels en Voorzetsels, van een enkel oorspronkelijk Werkwoord, een aantal afgeleide maken, in welke het hoofdenbeeld, door het eerste

uitgedrukt, op allerlei wijzen geschaduwd wordt. Dus ontstaat van *gaan*, b. v.: *be- bij- door- toe- aan- om- af- op- na- voor- in- rond- ont- mis- ver- over- uit- her- tegen- medegaan*, enz.

Men verdeelt de zamen gestelde Werkwoorden in de vier volgende soorten; als:

- 1°. *Die, zamen gesteld met Zelfstandige naamwoorden;*
- 2°. *Die, zamen gesteld met Bijvoegelijke naamwoorden of Bijwoorden;*
- 3°. *Die, zamen gesteld met onafscheidbare Voorzetsels;*
- 4°. *Die, zamen gesteld met afscheidbare Voorzetsels.*

Tot de eerste soort behooren: *beeldhouwen, brandmerken, brandschatten, dagvaarden, handhaven, kielhalen*, enz.

Deze zamen gestelde Werkwoorden zijn in de vervoeging onafscheidbaar, omdat *houwen, merken, schatten, vaarden, haven, halen*, op zich zelve geen duidelijk denkbeeld vormen, om de beteekenis van het zamen gestelde te doen begrijpen. Zij worden allen in het Verledene Deelwoord door het onafscheidbare Voorzetsel *GE* voorafgegaan.

De zamen gestelde Werkwoorden *brandstichten, houthakken, woordhouden*, enz. zijn in de vervoeging afscheidbaar, omdat *stichten, hakken, houden*, enz. op zich zelve een duidelijk denkbeeld geven, dat stellig tot het wel verstaan van het zamen gestelde dient.

Wanneer de afscheidbare zamen gestelde Werk-

woorden in de Onbepaalde wijs met het Voorzetsel *te* voorkomen, dan wordt hetzelfde tusschen het Zelfstandige naamwoord en het Werkwoord geplaatst; als: *brand TE stichten, hout TE hakken, woord TE houden, enz.*

De andere Voorzetsels, waaronder *om* het meest bij die Werkwoorden gebruikt wordt, staan voor de Zelfstandige naamwoorden; als: *OM brand te stichten, OM hout te hakken, OM woord te houden, enz.*

In het Verledene Deelwoord nemen deze Werkwoorden het onafscheidbare Voorzetsel *ge* tusschen de beide deelen, om het met het Werkwoord te vereenigen; als: *brand GESTICHT, hout GEHAKT, woord GEHOUDEN, enz.*

In de Aantoonende wijs wijkt de vorming der tijden van den gewonen regel af. In de enkele tijden staat het Zelfstandige naamwoord *achter*; als: *ik sticht BRAND, ik hakte HOUT, enz.*

In de zamen gestelde tijden staat het Zelfstandig naamwoord *vóór* het Werkwoord; als: *ik heb BRAND gesticht, ik had HOUT gehakt, ik zal WOORD gehouden hebben, enz.*

In de Aanvoegende wijs worden de enkele tijden, even als die in andere Werkwoorden gevormd; als: *dat ik brand stichte, dat ik hout hakte, enz.*

De vier zamen gestelde tijden worden op dezelfde wijze, als die in de Aantoonende wijs, gevormd.

De Gebiedende wijs is hier, even als elders, aan den Tegenwoordigen tijd der Aantoonende wijs gelijk, als: *sticht brand, hak hout en hakt hout, enz.*

Tot de tweede soort behooren: *weerlichten, liefkoken, kortwieken, dwarsboomen, enz.*

Deze Werkwoorden worden als niet zamen gestelde vervoegd.

Tot de derde soort behooren die Werkwoorden, welke met de onafscheidbare Voorzetsels *be*, *ge*, *her*, *ont*, *ver*, zijn zamen gesteld.

De voorvoegselen *her* en *mis* kunnen hier ook onder begrepen worden.

De Werkwoorden met een dezer Voorzetsels zamen gesteld, hebben geen *ge* in het Verledene Deelwoord; voor het overige is hunne vervoeging gelijk aan die der enkele of niet zamen gestelde Werkwoorden.

De Voorzetsels *ant* en *wan*, ofschoon onafscheidbaar, nemen evenwel in het Verledene Deelwoord *ge* aan; als:

Antwoorden, GE*antwoord*.

Wanhopen, GE*wanhoopt*.

Wantrouwen, GE*wantrouwd*.

Tot de vierde soort brengt men dezulken, welke met afscheidbare Voorzetsels zijn zamen gesteld.

De afscheidbare Voorzetsels, welke in de samenstelling der Werkwoorden voorkomen, zijn: *aan*, *achter*, *bij*, *door*, *in*, *na*, *om*, *onder*, *op*, *over*, *tegen*, *tuschen*, *uit*, *voor*; kunnende de lettergrepen *af*, *los*, *mede*, *mis*, *neder*, *toe*, *vast*, *vol*, *voort*, *vrij*, *weder*, *weg*, *zamen* ook hiertoe gerekend worden.

De aldus zamen gestelde Werkwoorden worden op de gewone wijze der oorspronkelijke verbogen; maar het Voorzetsel wordt dan *vóór* en *na* het Zelfstandige naamwoord geplaatst, naar de tijden en wijzen waarin het gebruikt wordt, en de lettergreep *ge* wordt tus-

schen het afscheidbare Voorzetsel en het Werkwoord geplaatst; als :

AANSPREKEN, *ik spreek aan, ik sprak aan, aangesproken.*
 INKOMEN, *ik kom in, ik kwam in, ingekomen.*
 HEENGAAN, *ik ga heen, ik ging heen, heengegaan.*
 LOSLATEN, *ik laat los, ik liet los, losgelaten.*
 AFDEELEN, *ik deel af, ik deelde af, afverdeeld.*

De Voorzetsels *door, mis, om, onder, over, vol, voor* en *weder*, zijn afscheidbaar en onafscheidbaar, al naar de beteekenis, welke men aan het zamen gestelde Werkwoord geeft.

De beteekenis alleen beslist, of het voorvoegsel *af- of onafscheidbaar* is. Wel is waar dat hetzelfde *afscheidbaar* is, wanneer het den klemtoon heeft, en *onafscheidbaar*, als de klemtoon op het Werkwoord valt; doch ook hieromtrent kan alleen de beteekenis weder beslissen.

Men neme dus de grootste omzigtigheid met dergelijke Werkwoorden in acht, want men zegt:

IN DEN EIGENLIJKE ZIN.

IN DEN ONEIGENLIJKE ZIN.

Afscheidbaar.

Onafscheidbaar.

Doorbladeren, bed. (van het begin tot het einde een boek.)

DOORBLADEREN, bed. (een boek vlugtig.)

Doordringen, onz. (dringend aanhouden met dringen.)

DOORDRINGEN, bed. (door alle dingen heendringen.)

Doorloopen, onz. (van het eene einde tot het andere loopen.)

DOORLOOPEN, bed. (alledeelen vlugtig beschouwen.)

IN DEN EIGENLIJKE ZIN.

Afscheidbaar.

Doornagelen, *bed.* (met nagelen doorslaan.)

Doortreizen, *onz.* (doortrekken.)

Doorsnijden, *bed.* (van elkander snijden; aanhouden met snijden.)

Doortrekken, *bed.* (door eene opening, door eene plaats trekken.)

Doorzien, *bed.* (met het gezicht doordringen; stukswijze bezien.)

Misdoen, *bed.* (verkeerd doen.)

Misdrijven, *onz.* (voorbij-drijven zonder te raken.)

Misgaan, *onz.* (in het gaan niemand aantreffen; niet raken; tegenspoed hebben.)

Misgrijpen, *onz.* (eene zaak voor de andere nemen; verkeerd vatten.)

Miskijken, *onz.* (niet juist opmerken.)

Misraden, *onz.* (slecht raden.)

IN DEN ONEIGENLIJKE ZIN.

Onafscheidbaar.

Doornagelen, *bed.* (doorschieten.)

Doortreizen, *bed.* (alle plaatsen bezoeken.)

Doorsnijden, *onz.* (eene stad met grachten doorsnijden.)

Doortrekken, *onz.* (door iets heendringen.)

Doorzien, *bed.* (iets bevatten; doorzigt in iets hebben; *en onz.* door eene opening of door een doorzigtig lichaam zien.)

Misdoen, *onz.* (beleedigen, schaden.)

Misdrijven, *bed.* (misdoen, kwalijk handelen.)

Misgaan (*zich*), *wed.* (zich vergeten, zich vergrijpen.)

Misgrijpen (*zich*), *wed.* (zich vergrijpen; slecht handelen.)

Miskijken (*zich*), *wed.* (zich vergissen; zich bedriegen.)

Misraden, *bed.* (afraden, eenen slechten raad geven.)

IN DEN EIGENLIJKEN ZIN.

Afscheidbaar.

- Misrekenen, bed.* (verkeerd rekenen.)
- Mistellen, bed.* (verkeerd tellen.)
- Misvallen, onz.* (in het vallen missen.)
- Omboorden, bed.* (hoeden en schoenen omboorden.)
- Omgeven, bed.* (in de rondte geven; dekaart omgeven; zich bekommeren.)
- Omgraven, bed.* (met de spade.)
- Omkleeden, bed.* (van klederen veranderen.)
- Omleggen, bed.* (op eene andere zijde leggen.)
- Omspannen, onz.* (van paarden veranderen.)
- Omspoelen, bed.* (schoonmaken, reinigen.)
- Omtrekken, bed.* (omver halen; omreizen.)
- Omwinden, bed.* (rondwinden,)
- Omzeilen, bed.* (een schip overzeilen, doen zinken.)

IN DEN ONEIGENLIJKEN ZIN.

Onafscheidbaar.

- MISREKENEN, wed.* (zich vergissen.)
- MISTELLEN, wed.* (zich vergissen in het tellen.)
- MISVALLEN, onz.* (kwalijk gelukken; mishagen; te vroeg bevallen.)
- OMBOORDEN, onz.* (omgeven; omsingelen; omringen.)
- OMGEVEN, onz.* (omringen.)
- OMGRAVEN, onz.* met slooten omringen.)
- OMKLEEDEN, bed.* (met waarschijnlijk redenen; bewimpelen; bewoelen.)
- OMLEGGEN, bed.* (bekleeden, omboorden.)
- OMSPANNEN, bed.* (met touw of draad bekleeden.)
- OMSPOELEN, onz.* (met water omgeven.)
- OMTREKKEN, bed.* (rondom bekleeden; eenen eersten trek rondom eene teekening halen; van alle kanten insluiten.)
- OMWINDEN, bed.* (overal bewinden,)
- OMZEILEN, onz.* (rondom zeilen.)

IN DEN EIGENLIJKEN ZIN.

Afscheidbaar.

ONDERdrukken, *bed.* (door drukking onder doen; drukletters onder iets plaats.)

ONDERgaan, *onz.* (van de zon sprekende; zinken; naar den grond gaan.)

ONDERhalen, *bed.* (naar beneden trekken; het hoofd bukken; afstaan.)

ONDERhooren, *onz.* (ondergeschikt zijn; tot iets behooren.)

ONDERhouden, *bed.* (beneden iets houden; onder de afhankelijkheid houden.)

ONDERkruipen, *onz.* (onder iets kruipen.)

ONDErschrijven, *onz.* (van anderen schrijven.)

ONDERstaan, *onz.* (niet van boven staan; onder iets staan; onderworpen zijn.)

ONDERstellen, *bed.* (van anderen plaats.)

ONDERvinden, *bed.* (van anderen vinden.)

OVERdrijven, *onz.* (van den

IN DEN ONEIGENLIJKEN ZIN.

Onafscheidbaar.

OnderDRUKKEN, *bed.* (kwelen, mishandelen).

OnderGAAN, *bed.* (dulden, uitstaan, lijden.)

OnderHALEN, *bed.* (lijnen ondertrekken; onverwachts inhalen).

OnderHOOREN, *bed.* (onderfragen.)

OnderHOUDEN, *bed.* (iemand van het noodige voorzien; in staat of in wezen houden; vriendschap onderhouden; spreken.)

OnderKRUIPEN, *bed.* (het gras voor iemands voeten wegmaaien; iemand den voet ligten.)

OndersCHRIJVEN (*zich*), *wed.* (onderteekenen.)

OnderSTAAN, *bed.* (durven ondernemen.)

OnderSTELLEN, *bed.* (veronderstellen.)

OndervINDEN, *bed.* (gewaarden worden.)

OVERDRIJVEN, *bed.* (vergroo-

IN DEN EIGENLIJKEN ZIN.

Afscheidbaar.

- eenen kant naar den anderen.)
- Overgaan, onz.** (over loopen, besluiten, verdwijnen.)
- Overgieten, bed.** (van het eene vat in het andere.)
- Overjagen, onz.** (vande eene zijde naar de andere.)
- Overkomen, onz.** (van de eene plaats in eene andere aankomen.)
- Overladen, bed.** (van het eene schip op het andere laden.)
- Overleggen, bed.** (stukken ter neder leggen; bezuinigen.)
- Overloopen, onz.** (naar den vijand; overvloeijen; over iets heengaan; de oogen loopen hem over.)
- Overpleisteren, onz.** (op nieuw pleisteren.)
- Overstemmen, onz.** (op nieuw stemmen.)
- Overstroomen, bed.** (onder water stellen.)
- Overtreeden, onz.** (over iets heengaan in het loopen.)

IN DEN ONEIGENLIJKEN ZIN.

Onafscheidbaar.

- ten; degrenzen der waarheid overschrijden.)
- Overgaan (zich), wed.** (zich in het loopen vermoeijen.)
- Overgieten, bed.** (besproeijen, uitstorten.)
- Overjagen, bed.** (sterk vermoeijen; een paard in den wedloop.)
- Overkomen, bed.** (moeijelikheden te boven komen.)
- Overladen, bed.** (te veel laden; de maag overladen; iemand met weldaden overladen.)
- Overleggen, bed.** (nadenken, peinzen.)
- Overloopen, bed.** (iemand met bezoeken lastig vallen; zich grootelijks vermoeijen.)
- Overpleisteren, bed.** (pleister op iets brengen.)
- Overstemmen, bed.** (de overhand door de uwen behalen; tot zwijgen brengen.)
- Overstroomen, onz.** (stroomend overloopen.)
- Overtreeden, bed.** (de wet.)

IN DEN EIGENLIJKEN ZIN.

Afscheidbaar.

Overtrekken, onz. (van de eene zijde naar de andere trekken; eene rivier.)

Overvallen, onz. (zich stootende vallen.)

Overvoeren, onz. (van de eene plaats naar de andere.)

Overwegen, bed. (op nieuw wegen.)

Overwinnen, bed. (verkrijgen, door bijzondere winsten.)

Overzeilen, bed. (een togtje met eene zeilschuit doen.)

Overzien, bed. (herzien.)

Volbouwen, bed. (eene leegte met gebouwen vullen.)

Voldoen, bed. (tot den rand toe vullen.)

Volmaken, bed. (geheel vullen.)

Volstaan, onz. (er schiet geene plaats meer over.)

Voorkomen, onz. (verschijnen, zich voordoen, gebeuren.)

Voorspellen, bed. (een woord.)

IN DEN ONEIGENLIJKEN ZIN.

Onafscheidbaar.

Overtrekken, bed. (bekleden.)

Overvallen, bed. (op het onverwachts aanvallen; verrassen.)

Overvoeren, bed. (op eene markt, teveelaanvoeren.)

Overwegen, bed. (in aanmerking nemen; nadenken; peinzen.)

Overwinnen, bed. (zegevieren.)

Overzeilen, bed. (een schip doen zinken.)

Overzien, bed. (onopgemerkt laten.)

Volbouwen, bed. (eene bouwving afmaken.)

Voldoen, bed. (genoegen geven; kwijten.)

Volmaken, bed. (hoe langer hoe beter worden.)

Volstaan, onz. (voldoende zijn.)

Voorkomen, bed. (verhindereen, afwenden, iemands wenschen voorkomen.)

Voorspellen, bed. (dat gebeuren zal.)

IN DEN EIGENLIJKEN ZIN.

IN DEN ONEIGENLIJKEN ZIN.

Afscheidbaar.

Onafscheidbaar.

Voorzeggen, *bed.* (in de pen
geven.)

Voorzeggen, *bed.* (het toeko-
mende zeggen.)

Wederroepen, *bed.* (op nieuw
nog eens roepen.)

Wederroepen, *bed.* (herroeo-
pen, op iets terugkomen.)

Voorbeelden van vervoeging in de Aantoonende wijs
zoo wel in den *eigenlijken* als *oneigenlijken* zin, ter
opheldering van het gebruik dezer Werkwoorden.

DOORREIZEN.

IN DEN EIGENLIJKEN
ZIN.

IN DEN ONEIGENLIJKEN
ZIN.

Tegenw. tijd. *Ik reis door.*

Ik doorreis.

Onv. verl. tijd. *Ik reisde door.*

Ik doorreisde.

Volm. verl. tijd. *Ik heb doorgereisd.*

Ik heb doorreisd.

Meer dan volm. verl. tijd. *Ik had doorgereisd.*

Ik had doorreisd.

Eerstetoeik. tijd. *Ik zal doorreizen.*

Ik zal doorreizen.

Tweede tijd. *Ik zal doorgereisd hebben.*

*Ik zal doorreisd heb-
ben.*

ONDERHOUDEN.

Tegenw. tijd. *Ik houd hem onder.*

Ik onderhoud hem.

Onv. verl. tijd. *Ik hield hem onder.*

Ik onderhield hem.

Volm. verl. tijd. *Ik heb hem onder-*

*Ik heb hem onderhou-
gehouden. den.*

Meer dan volm. verl. tijd. *Ik had hem onder-*

*Ik had hem onderhou-
gehouden. den.*

Eerste toek. tijd. *Ik zal hem onder-*

*Ik zal hem onderhou-
houden. den.*

Tweede tijd. *Ik zal hem onderge-*

*Ik zal hem onderhou-
houden hebben. den hebben.*

De *Gebiedende* en *Aanvoegende* wijs leveren geene moeijelijkheid op. (1)

ZEVENDE HOOFDSTUK.

OVER DE TELWOORDEN.

Een TELWOORD duidt de hoeveelheid der voorwerpen aan; als: TWEE *tafels*; ALLE *menschen*; enz.

Zij behooren tot de oudste en oorspronkelijkste deelen van de taal, en zijn stam-, afgeleide, of zamen gestelde

(1) Het hestek van dit werk laat niet toe, om alzulke zamen gestelde Werkwoorden met de *verklaringen* op te geven. De volgende behooren hier nog toe, welker *ophelderingen*, uit de talrijk gegevene voorbeelden hiervoren, gemakkelijk te vinden zijn; terwijl alle andere met deze Voorzetsels zamen gestelde Werkwoorden, en in deze lijst niet gevonden wordende, tot dezulken behooren, welker Voorzetsels niet afscheidbaar en dus voor geene verschillende uitleggingen vatbaar zijn; als:

<i>Doorbakken.</i>	<i>Misgissen.</i>	<i>Omstrijken.</i>	<i>Ondermijnen.</i>
<i>Doorbraden.</i>	<i>Mishebben.</i>	<i>Omstroomen.</i>	<i>Onder slaan.</i>
<i>Doorgalmen.</i>	<i>Mislezen.</i>	<i>Omtiegen.</i>	<i>Onder snijden.</i>
<i>Doorkruipen.</i>	<i>Mismikken.</i>	<i>Omvelechten.</i>	<i>Ondersteken.</i>
<i>Doorrijgen.</i>	<i>Misscheppen.</i>	<i>Omvloeyen.</i>	<i>Onderzetten.</i>
<i>Doorschieten.</i>	<i>Misspreken.</i>	<i>Omvoeren.</i>	<i>Overbrassen.</i>
<i>Doorsteken.</i>	<i>Mistreden.</i>	<i>Omcouwen.</i>	<i>Overpraten.</i>
<i>Doorstooten.</i>	<i>Miszien.</i>	<i>Omwandelen.</i>	<i>Overrekenen.</i>
<i>Doorstralen.</i>	<i>Miszitten.</i>	<i>Omwaren.</i>	<i>Overrekken.</i>
<i>Doortasten.</i>	<i>Ombinden.</i>	<i>Omweeven.</i>	<i>Overrennen.</i>
<i>Doorelechten.</i>	<i>Omdrijven.</i>	<i>Omwinden.</i>	<i>Overroeyen.</i>
<i>Doorwaaijen.</i>	<i>Omgieten.</i>	<i>Omzetten.</i>	<i>Overroepen.</i>
<i>Doorwandelen.</i>	<i>Omgrijpen.</i>	<i>Omzoomen.</i>	<i>Overspannen.</i>
<i>Doorwassen.</i>	<i>Omhangen.</i>	<i>Onderbinden.</i>	<i>Overspringen.</i>
<i>Doorweeken.</i>	<i>Omlegeren.</i>	<i>Onderblijven.</i>	<i>Overstappen.</i>
<i>Doorwerken.</i>	<i>Omplanten.</i>	<i>Onderbouwen.</i>	<i>Overstrijken.</i>
<i>Doorweeven.</i>	<i>Omreizen.</i>	<i>Onderbrengen.</i>	<i>Overwerken.</i>
<i>Doorzaaijen.</i>	<i>Omschrijven.</i>	<i>Ondergraven.</i>	<i>Overzaaijen.</i>
<i>Doorzoeken.</i>	<i>Omspinnen.</i>	<i>Onderleggen.</i>	<i>Overzwemmen.</i>

woorden; als: *een, twee, twintig, zestig, elf, vijftien*; enz.

De hoeveelheid wordt aangewezen:

1o. Door de *hoofd- of grond- Telwoorden*;

2o. Door de *algemeene of onbepaalde Telwoorden*.

De laatsten op eene verzamelende, volstreckte of gedeeltelijke, de eersten op eene juiste of bepaalde wijze.

EERSTE AFDEELING.

OVER DE HOOFD- OF GROND- TELWOORDEN.

Elk bepaald of naauwkeurig getal wordt door een *hoofd- of grond- Telwoord* aangewezen; als: *een, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven, acht, negen, tien, twintig, honderd*, enz.

Cats zegt:

Dit is u les :

Staet op te ses,

En eet ten tienem,

Het zal u dienen;

En weer ten ses,

Soo treckt u mes,

En slaept ten tienem,

Het zal u dienen.

Wanneer boven het getal twintig eene eenheid en een tiental vereenigd worden, dan gaat de eenheid het tiental vooraf, en het Voegwoord *en* wordt zonder koppelteeken (-) tusschen de beide getallen geplaatst; als: *een en twintig; honderd drie en vijftig; duizend, tweehonderd vier en twintig*, enz.

Het bekende rijmpje van Cats zondigt hiertegen:

Dertig dagen heeft November,
 Juny, April en September;
 Acht en twintig één alleen;
 Al de reste dertig een.

Ten opzigte van het grond- of hoofd-Telwoord *één* merke men op:

- 1o. Dat men het niet met het onbepalende Lidwoord *een* moet verwarren, dat geen' klemtoon heeft; (1) en
- 2o. Dat het verbogen kan worden.

1o. Beide worden op dezelfde wijze voor de Zelfstandige naamwoorden geplaatst; maar het Lidwoord duidt het voorwerp op eene onbepaalde wijze aan, en kan door het woord *zeker* vervangen worden; terwijl het Telwoord het voorwerp op eene juistere en meer bepaalde manier aantoont.

Het Telwoord wordt, ter onderscheiding van het Lidwoord, met toontekens (') geschreven. (2)

(1) Vele nette schrijvers schrijven, ter vermindering van dien klemtoon, het Lidwoord *een*, in den vierden naamval, met een afbrekingsteeken (*een'*).

(2) Ofschoon de toontekens in onze schrijftaal niet veel gebruikt worden, zoo heeft echter prof. Siegenbeek, onlangs zijne gereede toestemming gegeven aan de voorstelling, om voortaan de zacht-lange *e* in *braveren*, *trionferen*, en andere woorden met den basterd-uitgang *eren*, door een of ander teeken duidelijk te maken. Van andere toestemmingen, zoo als *bruischen*, *Leiden* en dergelijke, zal in het Aanhangsel van de Spelkunst gesproken worden. Zie het antwoord van den Professor aan den heer A. de Jager, van den 24 November 1840, voorkomende in de Verscheidenheden uit het gebied der Nederduitsche taalkunde, blz. 91, tweede afdeeling.

HET TELWOORD.

HET LIDWOORD.

ÉEN <i>man</i> (een eenig) is <i>verongelukt</i> .	EEN <i>man</i> (zekere man) is <i>verongelukt</i> .
ÉEN <i>jongen</i> (een eenig) <i>heeft hem geslagen</i> .	EEN <i>jongen</i> (zekere jongen) <i>heeft hem geslagen</i> ,
ÉEN <i>leidekker</i> (een eenig) is <i>doodgevallen</i> .	EEN <i>leidekker</i> (zekere leidekker) is <i>dood gevallen</i> .

2o. Het hoofd- of grond- Telwoord wordt als het niet bepalende Lidwoord verbogen. Somtjids wordt hetzelfde door *eenig* gevolgd, of door *maar* voorafgegaan, ter versterking van den nadruk, of ter uitsluiting van alle deelhebbing, als: *Het is voor eenen eenigen leerling; maar eene eenige vrouw; maar een kind.*

Indien het bepalende Lidwoord of de Voornaamwoorden *deze, uw, mijn, zijn*, dit hoofd- of grond- Telwoord voorafgaan, dan wordt dit laatste als de Bijvoegelijke naamwoorden verbogen, en neemt, in het eerste geval, eene E aan, ook dan zelfs, wanneer het door een mannelijk of onzijdig Zelfstandig naamwoord gevolgd wordt; als: *de eene; gij spreekt van den eenen; het eene boek; mijn eene huis; deze eene vriend; zijn eene kind*, enz.

Ofschoon het Telwoord *één* door een bezittelijk Voornaamwoord voorafgegaan en door een Zelfstandig naamwoord kan gevolgd worden, is het evenwel verkieslijk het Telwoord voor het bezittelijk Voornaamwoord te plaatsen; als: *ÉÉN mijner huizen; ÉENE uwer zusters; ÉÉN zijner knechts; ÉÉN harer vrienden, ÉÉN hunner paarden.*

De hoofd- of grond- Telwoorden worden als Zelf-

standige naamwoorden gebezigd en nemen het meervoud aan; maar hebben als zoodanig niet altijd hetzelfde geslacht.

1°. Zij zijn *vrouwelijk*, wanneer het bedoelde getal, als een eenig voorwerp beschouwd wordt, en het meervoud kan aannemen, b. v. op de dobbelsteenen en in het kaartspel; als: *eene drie; drie zessen; de zeven; de vier tienem; enz.*

2°. Zij zijn *onzijdig*, wanneer zij een verzamelend getal aanduiden, dat gebruikelijk is in het tellen of verkoopen van zekere waren; als: *Hoe veel kost het honderd; ik verkoop bij het vijf en twintig; geef mij een half zes en twintig; hier is het derde honderd.* Zoo ook: *een goede zestig, een groote twintig.*

3°. Zij zijn *mannelijk*, wanneer een Zelfstandig naamwoord verondersteld wordt, in welk geval zij EN aannemen; als: *bij VIEREN (uren); het is over EENEN (uur); zij kwamen even na TIENEN (uren); met DUIZENDEN kwamen zij toevloeyen (mensen); wij zijn met ons ZESSEN (personen).*

Wanneer het woord *half* het Telwoord voorafgaat, zoo als zulks bij de uren van de klok gebruikelijk is, dan spreekt men van een half uur minder dan het Telwoord, dat door *half* gevolgd wordt; als:

Half een beteekent *twaalf uren en een half;*

Half vijf beteekent *vier uren en een half.*

Wanneer *half* achter het Telwoord komt, dan beteekent het aangeduide getal, min de helft van één, als: *anderhalf, derdehalf, vijfthalf, zesthalf, zevendhalf, achthalf, negendehalf, tiendhalf, dertiendhalf,*

veertiendhalf tot twintigdhalf; want verder telt men op deze wijze niet, en zegt vervolgens: *twintig en een half, een en twintig en een half*.

Men kan onder de hoofd- of grond-Telwoorden diegenen opnemen, welke er van afgeleid worden, en dienen, om de hoeveelheid, ofschoon op verschillende manieren, met juistheid te kunnen bepalen.

Deze kan men in vijf soorten verdeelen, waaronder zich eenige Bijvoegelijke en Zelfstandige naamwoorden, alsmede Bijwoorden bevinden; als:

- 1°. RANGSCHIKKENDE,
- 2°. VERDEELENDEN,
- 3°. VERMENIGVULDIGENDE,
- 4°. HERHALENDE, en
- 5°. VERZAMELENDE.

De RANGSCHIKKENDE dienen, om den rang of de volgorde van iets aan te wijzen, en zijn Bijvoegelijke naamwoorden, welke van hoofd- of grond-Telwoorden gevormd worden, met bijvoeging van STE of DE. Alleen *een, acht, twintig*, en de volgende tientallen nemen *ste* aan, alle andere *de*. Wanneer het Telwoord nog met andere getallen zamen gesteld is, dan neemt alleen het laatste *de* of *ste* aan.

Deze Telwoorden worden altijd door het bepalende Lidwoord *de* voorafgegaan; als:

De eerste. De vijfde. De negende. De twintigste.
De tweede. De zesde. De tiende. De honderd en
De derde. De zevende. De elfde. eerste.
De vierde. De achtste. De twaalfde. De twee hon-
derdste.

In plaats van het bepalende Lidwoord, kunnen eenigen dezer ook door het Voorzetsel *ten* voorafgegaan worden, wanneer zij tot voortzetting eener rede, en dus eigenlijk als Voegwoorden gebruikt worden; als: *ten eerste, ten tweede, ten derde, enz.*

De VERDELENDE wijzen het gedeelte van een geheel aan. Met uitzondering van het woord *de helft*, zijn zij dezelfde als die in den voorgaanden zin; met dit onderscheid, dat zij altijd door het niet bepalende Lidwoord worden voorafgegaan; als: *een derde, een kwart, een achtste, een tiende, enz.*

Men zou tot de verdeelende ook nog de Bijvoegelijke naamwoorden kunnen brengen, welke op *lei* en *hande* uitgaan; als: *eenerlei, eenerhande; tweederlei, tweederhande; drierlei, drierhande; twintigderlei, twintigderhande; enz.*

De VERMENIGVULDIGENDE worden *bijna* allen van de hoofd- of grond-Telwoorden afgeleid, met bijvoeging van *voudig* of *voud*; als: *beide* (zoo veel als *alle twee* beteekenende), *dubbel, dubbelvoudig, tweevoudig; drievoudig, drievoud; honderdvoudig, honderdvoud; enz.*

De HERHALENDE worden door bijvoeging van het woord *maal* gevormd; als:

1°. Bij de hoofd- of grond-Telwoorden: *eenmaal, tweemaal, drie en twintigmaal, honderd en dertigmaal, duizendmaal, enz.*

2°. Bij de rangschikkende Telwoorden; maar dan wordt het woord *maal* van het Telwoord en het vrouwelijke Zelfstandige naamwoord afgescheiden; als: *de eerste maal; de drie en veertigste maal; enz.*

De VERZAMELENDE zijn aangenomene benamingen, aantoonende een zeker getal van dezelfde voorwerpen, en worden als Zelfstandige naamwoorden, met het bepalende en het niet bepalende Lidwoord gebruikt. Deze zijn allen onzijdig, uitgezonderd die, welke met *heid* zijn zamen gesteld en dus tot het vrouwelijke geslacht behooren; als: *een paar, het dozijn, een tiental, eene eenheid*, enz.

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE ALGEMEENE OF ONBEPAALENDE TELWOORDEN.

De ALGEMEENE of ONBEPAALENDE Telwoorden, welke zoo wel onder de Voornaamwoorden, als onder de Bijvoegelijke naamwoorden kunnen gerangschikt worden, duiden het getal slechts algemeen aan; als: *al, elk, ieder, iegelyk, geen, veel, weinig, eenig, menig, ettelyke, sommige*, enz.

AL, wordt onder verschillende betrekkingen voorgesteld, en somtijds *alle, allen of alles* geschreven, en neemt ook wel de vormen der verbuiging van het bepalende Lidwoord in het meervoud aan.

Men kan het op de volgende manieren gebruiken:

1o. ALLEN wordt als een Zelfstandig naamwoord beschouwd, en kan door een persoonlijk Voornaamwoord en door *deze, die* en *welke* voorafgegaan worden. Wordt het als een meervoud in den 2^u naamval gebruikt, dan kan men hetzelfde eenen eersten naamval doen voorafgegaan en de N in R veranderen; als: *Zij*

ALLEN hebben *dit geloofd*; uw ALLER vader; ons ALLER moeder; *gij ALLEN komt te gelijk*; met ALLER haat beladen; *zijne beurs staat voor ALLEN open*.

2°. AL of ALLES is een onzijdig enkelvoudig Zelfstandig naamwoord, en wordt als het geheel beschouwd. Het behoeft niet door een Lidwoord voorafgegaan te worden, maar kan met het bepalende Lidwoord en de aanwijzende Voornaamwoorden *dit, dat*, gebruikt worden; als: ALLES *is verloren*; het AL *is verloren*; *dit ALLES is verloren*; *dat ALLES is waar*; *die ALLES hebben wil*, *krijgt dikwijls niets*.

3°. ALLE voor een hoofd- of grond-Telwoord geplaatst, dient om de uitsluiting van een gedeelte van het uitgedrukte getal te beletten; als: *ik zal hen ALLE drie zien*; *hier zijn ze ALLE zeven*; *zij zijn ALLE acht verkocht*.

4°. ALLE wordt verbogen, wanneer het onmiddellijk voor een Zelfstandig naamwoord staat, en door *elk, ieder, allerlei* kan vervangen worden; als: ALLE *volk heeft zijne vooroordeelen*; *doe ALLEN menschen wel*; ALLE *menschen zijn sterfelijk*; ALLEN *wellust vermijden*; *het is in ALLEN deele juist*.

5°. ALLE is ook verbuigbaar, wanneer hetzelve voor een Bijvoegelijk naamwoord staat; als: ALLE *verouderde gewoonten zijn moeyelijk uit te roeijen*; *niettegenstaande ALLEN mogelijken moed*.

6°. AL blijft onverbogen voor een bepalend Lidwoord en een bezittelijk of aanwijzend Voornaamwoord; als: AL *het volk kan daarvan getuigen*; AL *de wereld is mij vreemd geworden*; AL *zijne deugd bestaat slechts in schijn*; *gij hebt AL uwen roem overleefd*; *ik heb*

AL die menschen geroepen; AL mijne bezittingen zijn verwoest.

ELK, IEDER, worden als de Bijvoegelijke naamwoorden verbogen en kunnen vóór een Zelfstandig naamwoord staan. Wanneer zij als zelfstandig gebezigd worden, worden zij als zoodanig verbogen, ofschoon zonder meervoud.

IEGELIJK wordt dikwijls door het niet bepalende Lidwoord *een* voorafgegaan, maar behoeft niet volstrektelijk door een Zelfstandig naamwoord achtervolgd te worden. Het wordt als de Bijvoegelijke naamwoorden verbogen en heeft geen meervoud.

De algemeene of onbepaalde Telwoorden van de drie voorgaande afgeleid, zoo als: ELK EEN, IEDER EEN, EEN IEDER, EEN IEGELIJK, kunnen noch door een Lidwoord of Zelfstandig naamwoord voorafgegaan, of gevolgd worden. Zij kunnen allen als Zelfstandige naamwoorden verbogen worden, doch alleen in het enkelvoud, wijl hunne beteekenis geen meervoud duldt. De twee laatsten kunnen in den tweeden naamval op tweederlei wijzen geschreven worden, als: EENS IEDERS, EENS IEGELIJKS, en ook: EENS IEDEREN, EENS IEGELIJKEN.

GEEN, GEENE, dat men niet met het Voornaamwoord *geen, gene* moet verwarren, wordt *met* of *zonder* Zelfstandig naamwoord gebruikt. Dit Telwoord kan geen Lidwoord voor zich dulden, en heeft geen meervoud, wijl zijne beteekenis volstrekt uitsluitend is. Het wordt als *één* verbogen.

EENIG (dat men van het Bijvoegelijke naamwoord en het Bijwoord van denzelfden naam moet onderschei-

den) en **MENIG**, worden in het enkel- en meervoudig als de Bijvoegelijke naamwoorden verbogen, en staan altijd vóór een Zelfstandig naamwoord. Het woord **EENIGEN** is een meervoudig Zelfstandig naamwoord.

ETTELIJKE, **SOMMIGE**, worden als bijvoegelijke Voornaamwoorden gebruikt, maar kunnen ook als Zelfstandige naamwoorden gebezigd worden en nemen alsdande **N** aan.

VEEL en **WEINIG** volgen, over het algemeen, dezelfde regels, met uitzondering, dat *weinig* als Zelfstandig naamwoord kan voorkomen, wanneer er het niet bepalende Lidwoord *een* voor geplaatst wordt; *weinig* kan ook voor een Zelfstandig naamwoord staan. Er zijn verscheidene regels omtrent het gebruik van **VEEL** en **WEINIG**; als:

1°. **VEEL** en **WEINIG** vorderen den tweeden naamval achter zich, wanneer zij niet door een Lidwoord voraafgegaan, en door een enkelvoudig Zelfstandig naamwoord, in eene algemeene beteekenis, gevolgd worden. In den gemeenzamen stijl is evenwel het teeken van den tweeden naamval niet noodig. Indien echter het Zelfstandig naamwoord, dat door **VEEL** of **WEINIG** voraafgegaan wordt, niet de beteekenis van een geheel, in eenen onbepaalden zin heeft, dan neemt hetzelfde het teeken van den tweeden naamval niet aan. Men gebruikt alsdan bij voorkeur **VEEL** of **WEINIG** zonder **E** op het einde; maar wanneer het Zelfstandige naamwoord meervoudig is, kan men onverschillig **VEEL** of **VELE**, **WEINIG** of **WEINIGE** schrijven; b. v.: *het heeft VEEL arbeids gekost; deze overdenking laat WEINIG indrukken na; ik verwacht VEEL (vele) gasten; WEINIG (weinige) dagen blijven.*

2°. Zij worden als Bijvoegelijke naamwoorden verbogen, wanneer zij door het bepalende Lidwoord of een Voornaamwoord voorafgegaan en door een Zelfstandig naamwoord gevolgd worden; als: *het WEINIGE geld dat hij bezit; de WEINIGE behoeften dezès mans; het VELE gejuich wordt vervelend; de VELE koopwaren, welke ter beurze verkocht zijn; enz.*

3°. VEEL en WEINIG kunnen als Zelfstandige naamwoorden gebruikt worden, wanneer zij door de woorden *er* of *daar* voorafgegaan worden; als: *waren er VEEL? daar waren er WEINIG; enz.*

4°. VELEN en WEINIGEN zijn ook meervoudige Zelfstandige naamwoorden, waarvan het eerste het Lidwoord niet voor zich duldt; als: *VELEN hebben het gezien; VELER oogen waren op hem gevestigd; ik heb het WEINIGEN medegedeeld; de WEINIGEN die daar aan deel namen; enz.*

5°. Wanneer zij geen bepaald getal aanwijzen, dan kunnen zij ook de Trappen van vergelijking ondergaan; als: *VEEL, meer of meerder, meest; WEINIG, minder, minst; en hiervan kunnen weêr Zelfstandige naamwoorden gevormd worden; als: de meerderen; de minderen; de meesten; de minsten.*

6°. VEEL en WEINIG worden ook onder de Bijwoorden gerangschikt; als: *gij spreekt VEEL; hij is VEEL grooter; enz.*

7°. Indien VEEL onverbogen blijft, moet het met *zoo, hoe* en *even* vereenigd worden; als: *ZOOVEEL, HOE-VEEL, EVENVEEL; doch ondergaat hetzelfde eene buiging, zoo moet men gezegde woorden daarvan afzonderen; als: HOE VELE genoegens smaken wij hier; enz.*

ACHTSTE HOOFDSTUK.

OVER DE BIJWOORDEN.

Een BIJWOORD wijziget de beteekenis der Bijvoegelijke naamwoorden en Werkwoorden; als: *het kind dat ZEER leerzaam is, wordt ALGEMEEN geacht; dat meisje heeft DONKER bruine oogen; enz.*

In deze betrekking blijven zij onverbogen.

De Bijwoorden worden altijd *voor* het Bijvoegelijke naamwoord, maar ook zeer dikwijls *achter* het Werkwoord geplaatst.

EERSTE AFDEELING.

NADERE BESCHOUWING DER BIJWOORDEN.

Er zijn ook woorden, welke men gewoonlijk als Bijwoorden beschouwt, ofschoon men ze dikwijls enkel gebruikt en zonder dat zij een Bijvoegelijk naamwoord of Werkwoord wijzigen. Dezulken bekleeden de plaats van eenen geheelen zin, zoo wel om vragen te doen als om antwoorden te geven, en worden voornamelijk onder de Bijwoorden van *bevestiging*, van *ontkenning*, van *twijfeling* en van *ondervraging* gevonden.

Sommige Bijwoorden zijn tevens Bijvoegelijke naamwoorden, en hun gebruik in de eene of andere betrekking, hangt geheel af van de bepaling, welke zij of aan *werkingen* of aan *voorwerpen* geven.

Tot deze behooren: *langzaam*, *spoedig*, *naauwgezet*, *eerlijk*, enz.

BIJWOORDEN.

Hij gaat langzaam.
Hij werkt spoedig.
Hij weegt naauwgezet.
Hij handelt eerlijk.

BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

Een langzaam man.
Een spoedige voortgang.
Hij heeft een naauwgezetge-
weten.
Een eerlijke handel.

Eenige Bijwoorden worden door het aannemen van *ch* in Bijvoegelijke naamwoorden hervormd; als:

Deze boeken komen schaars   *Zulkemessen zijnschaarsch.*
voor.

Hij rijdt dagelijks.   *Ik heb mijn dagelijksch*
brood.

Ik heb vergeefs gewerkt.   *Het is vergeefsch werk.*
Hij komt te vergeefs.   *Mijne moeite was te ver-*
geefsch.

Men zij evenwel op zijne hoede, om dezen regel niet om te keeren, en te zeggen: *alle* Bijvoegelijke naamwoorden, welke op *ch* uitgaan, worden door de weglating van *ch* Bijwoorden; want dit is het geval niet met de Bijvoegelijke naamwoorden: *barsch*, *kiesch* en *schalksch*, welke altijd, ook als Bijwoorden gebruikt en in de Trappen van vergelijking, de *ch* behouden; als: *hij is altijd even barsch met mij; hij gaat niet kiesch met haar om; hij handelt zeer schalksch*. Het Bijvoegelijke naamwoord *bits* wordt ook als Bijwoord *bitser* en *meest* of *zeer bits* gebruikt.

De beteekenis van de meeste Bijwoorden sluit alle vergelijking uit; doch daar zijn er ook, welke daarvoor vatbaar zijn, en hebben, even als de Bijvoegelijke naamwoorden, de Trappen van vergelijking, welke op dezelfde wijze gevormd worden; als: *deze man loopt*

HARD, die **HARDER** en *gene het HARDSTE* (in zulk geval nooit *de hardste*).

Barsch,   *barscher*,   *barschst*.
Kiesch,   *kiescher*,   *meest of zeer kiesch*.
Schalksch,   *schalkscher*,   *meest of zeer schalksch*.

Enkele Bijwoorden vormen deze Trappen van vergelijking op eene onregelmatige wijze, waarom zij *onregelmatige* Bijwoorden genoemd worden; als:

Eer of eerder, eerst. (1)

<i>Kwalijk of slecht.</i>	<i>erger,</i>	<i>ergst.</i>
<i>Laat,</i>	<i>later,</i>	<i>laatst.</i>
<i>Na,</i>	<i>nader,</i>	<i>naast.</i>
<i>Nabij,</i>	<i>nader bij,</i>	<i>het naast bij.</i>
<i>Veel,</i>	<i>meer,</i>	<i>meest.</i>
<i>Ver of verre,</i>	<i>verder,</i>	<i>verst.</i>
<i>Weinig,</i>	<i>minder,</i>	<i>minst.</i>
<i>Wel,</i>	<i>beter,</i>	<i>best.</i>

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE ONDERSCHIEDENE SOORTEN VAN BIJWOORDEN.

De Bijwoorden kunnen in *zeventien* verschillende klassen of soorten verdeeld worden; als:

- I. Bijwoorden van TIJD.
- II. Bijwoorden van PLAATS.
- III. Bijwoorden van HOEGROOTHEID.
- IV. Bijwoorden van HOEDANIGHEID.
- V. Bijwoorden van BEVESTIGING.
- VI. Bijwoorden van ONTKENNING.
- VII. Bijwoorden van TWIJFELING.

(1) Dit Bijwoord heeft geen' stellenden trap.

- VIII. Bijwoorden van AANSPORING.
 IX. Bijwoorden van VERZAMELING.
 X. Bijwoorden van AFZONDERING.
 XI. Bijwoorden van VERGELIJKING.
 XII. Bijwoorden van VERWONDERING.
 XIII. Bijwoorden van VERKIEZING.
 XIV. Bijwoorden van AANWIJZING.
 XV. Bijwoorden van ONDERVRAGING.
 XVI. Bijwoorden van ORDE.
 XVII. Bijwoorden van HERHALING.

I. Bijwoorden van TIJD.

Aanstands.	Dikwijls.	Menigmaal.	Straks.
Alreeds.	Eergisteren.	Morgen.	Tegenwoordig.
Altemets.	Eerstdaags.	Na deze.	Terstond.
Altijd.	Eertijds.	Nooit.	Thans.
Altoos.	Eindelijk.	Nu.	Toen.
Bij dag.	Flus.	Onlangs.	Voordesen.
Bij nacht.	Gisteren.	Onverwachts.	Voorheen.
Dan.	Haast.	Ooit.	Voormaals.
Dadelijk.	Heden <i>of</i> van daag.	Op staande voet.	Voortaan.
Dagelijks.	Immer.	Oudtijds.	Voortijds.
Des nachts.	Inmiddels.	Overmorgen.	Vroeg.
Dikmaals.	In tijds.	Reeds.	Zelden.
Dikwerf.	Laat.	Somtijds.	Zondags.

II. Bijwoorden van PLAATS.

Achter.	Buitenwaarts.	Hiervandaan.	Regtteenover.
Achterom.	Dáár.	Links.	Regtuit.
Allerwegen.	Daarheen.	Nabij.	Van binnen.
Alom.	Daarvandaan.	Nergens.	Van buiten.
Beneden.	Derwaarts.	Omhoog.	Van voren.
Benedenwaarts.	Elders.	Omlaag.	Vanwaar.
Biinnen.	Er.	Onder.	Ver.
Binnenwaarts.	Ergens.	Onderdoor.	Vlak over.
Boven.	Ginder.	Opwaarts.	Vóór.
Bovendoor.	Ginds.	Overal.	Waar.
Bovenop.	Herwaarts.	Overlangs.	Waardoor.
Buiten.	Hierdoor.	Regts.	
Buitenom.	Hierheen.	Regtsom.	

III. Bijwoorden van HOEGROOTHEID.

Allengs.	Hoezeer.	Oneven.	Ten naasten bij.
Bijkans.	Kort.	Ongeveer.	Veel.
Bijna.	Lang.	Overvloedig.	Te veel.
Even.	Matiglijk.	Schaars.	Weinig.
Genoeg.	Meer.	Smal.	Zeer.
Grootelijks.	Min.	Ten hoogste.	Zeer veel.
Hoeveel.	Nauwelijks.	Ten minste.	

IV. Bijwoorden van HOEDANIGHEID.

Armelijk.	Gemakkelijk.	Naar wensch.	Vraagswijze.
Behendig.	Gemeenlijk.	Noode.	Wel.
Bestendig.	Gewoonlijk.	Ongaarne.	Wijselijk.
Billijk.	Heimelijk.	Redelijk.	Zachtelijk.
Doorgaans.	Huiselijk.	Slecht.	Zachtjes.
Eerlijk.	Kwalijk.	Stukswijze.	Zoetjes.
Gaarne.	Langzaam.	Trapswijze.	
Gaauw.	Ligtelijk.	Vadzig.	

En verder alle woorden, welke van Bijvoegelijke naamwoorden afgeleid zijn en op *lijk* of *tjes* uitgaan, alsmede alle woorden, welke van Zelfstandige naamwoorden afkomen, en op *wijs* of *wijze* uitgaan.

V. Bijwoorden van BEVESTIGING.

Gewis.	Namelijk.	Stellig.	Werkelijk.
Gewisselijk.	Nogtans.	Te weten.	Wezenlijk.
Immers.	Onfeilbaar.	Voornamelijk.	Zeker.
Ja.	Ongetwijfeld.	Voorwaar.	Zonder twijfel.
Juist.	Ronduit.	Waarlijk.	

Het woord *alriet* kan in de volgende uitdrukking, ook onder de Bijwoorden van *bevestiging* gerekend worden; als: *O, wat heb ik ALNIET van hem gehoord!*

VI. Bijwoorden van ONTKENNING.

Geen.	Neen.	Niet met al.	Nog niet.
Geenszins.	Niet.	Niets.	Ook niet.
In geenen deele.	Niet geheel.	Noch.	

VII. Bijwoorden van TWIJFELING.

Al.	Dan.	Twijfelachtig.	Welligt.
Alook.	Misschien.	Veelligt.	Zoo niet.
Bezwaarlijk.	Onwaarschijnlijk.	Waarschijnlijk.	

VIII. Bijwoorden van AANSPORING.

Fluks. Kom aan. Lustig. Op, op. Voort. Welaan.

IX. Bijwoorden van VERZAMELING.

Allezins.	Geheellijk.	Heel en al.	Te gader.	Tevens.
Ganschelijk.	Gezamenlijk.	Overhoop.	Te gelijk.	Zamen.

X. Bijwoorden van AFZONDERING.

Afzonderlijk.	Bijzonderlijk,	Inzonderheid.
Alleen.	Eeniglijk.	Ter zijde.

XI. Bijwoorden van VERGELIJKING.

Als.	Beter.	Gelijk.	Insgelijks.	Minder.
Alsof.	Erger.	Gelijkerwijs.	Meerder.	Uitermate.

XII. Bijwoorden van VERMINDERING.

Bijna. Nauwelijks. Schier.

XIII. Bijwoorden van VERKIEZING.

Bovenal. Eer. Liever. Veel meer. Vooral.

XIV. Bijwoorden van AANWIJZING.

Namelijk. Ziedaar. Ziehier. Zoo.

XV. Bijwoorden van ONDERVRAGING.

Hoe. Waarom. Waarop. Waartoe.

XVI. Bijwoorden van ORDE.

Aanvankelijk.	Daarna.	Eerstelijk.	Vervolgens.	Wijders.
Daarenboven.	Eerst.	Overigens.	Vooreerst.	

XVII. Bijwoorden van HERHALING.

Eens.	Dikwerf.	Driemaal.	Vaak.	Zelden.
Dikmaals.	Dikwijls.	Meermaals.	Weder.	Zooveelmaal.

DERDE AFDEELING.

OVER DE BIJWOORDELIJKE UITDRUKKINGEN.

Alle talen, dus ook de Nederlandsche, hebben Bijwoordelijke uitdrukkingen of bewoordingen, welke tot het Taal- of Spraakgebruik behooren; als:

<i>Al..... niet.</i>	<i>Nu voor alsdan.</i>
<i>Al ware het.</i>	<i>Op en neêr.</i>
<i>Barrevoets.</i>	<i>Regt toe, regt aan.</i>
<i>Blootshoofd.</i>	<i>Ten einde toe.</i>
<i>Daags te voren.</i>	<i>Ten ontijde,</i>
<i>Des anderendaags.</i>	<i>Van af.</i>
<i>Heen en weêr.</i>	<i>Van alle zijden.</i>
<i>Heinde en verre.</i>	<i>Van dag tot dag.</i>
<i>Het is er dusdanig mede gelegen.</i>	<i>Van dan af.</i>
<i>Het is er zoodanig mede gelegen.</i>	<i>Van der jeugd af.</i>
<i>Inderdaad.</i>	<i>Van jaar tot jaar.</i>
<i>In het geheel niet.</i>	<i>Van nu afaan.</i>
<i>Mijnenthalve.</i>	<i>Van toen af.</i>
<i>Mijnentwege.</i>	<i>Van verre en van nabij.</i>
<i>Mijns bedunkens.</i>	<i>Veel te veel.</i>
<i>Mijns inziens.</i>	<i>Voor alles.</i>
<i>Nu eens..... dan weêr.</i>	<i>Wat des meer is.</i>
	<i>Wat dies meer is.</i>
	<i>Zoo veel te minder, enz enz.</i>

VIERDE AFDEELING.

OVER DE ONDERSCHIEDENE BETEKENIS VAN DE
 BIJWOORDEN: al en als, altijd en altoos,
 ooit en nooit, immer en nimmer.

AL, in de beteekenis van *geheel*, kan als Telwoord gebruikt worden; b. v.: AL *de wereld*.

AL, in de beteekenis van *reeds*, wordt als Bijwoord gebezigd; b. v.: *hoe, hebt gij dat AL gedaan?*

AL, in de beteekenis van *althoewel*, wordt onder de Voegwoorden gerangschikt; b. v.: AL *heb ik de magt niet*.

AL, in de beteekenis van *onder het* komt als Voorzetsel voor; b. v.: *ik heb het AL lezende gehoord*.

ALS, in de beteekenis van *wanneer* en *indien*, wordt als Voegwoord gebruikt; b. v.: ALS *gij gedaan zult hebben*.

ALS, in de beteekenis van *gelijk*, wordt als Bijwoord van vergelijking gebruikt; b. v.: *hij doet niet ALS het behoort; hij is zoo groot ALS ik; zoo wit ALS sneeuw*. Men herinnere zich, dat men in *dan* vergrootenden trap, niet het woordje *als*, maar wel *dan* gebruikt; b. v.: *beter DAN hij*; enz. (1)

ALTIJD slaat op den tijd en beteekent *te alle tijden*; b. v.: *de mensch behoorde altijd gereed te zijn, om te sterven*.

ALTOOS kan dikwijls met *immers*, *althans* of *ten minste* verwisseld worden; b. v.: *ik ALTOOS heb het*

(1) Wanneer in eenen vergelijkenden zin het woordje *zoo* voorkomt, dan bezigt men *als* en niet *dan*; als: *mijn broeder is niet-zoo gelukkig ALS ik*.

niet gezegd. Er is onderscheid tusschen de uitdrukkingen:

*Het is een ALTOOS werkzaam mensch; en
Het is ALTOOS een werkzaam mensch. (1)*

OOIT en NOOIT worden altijd op het verledene toegepast; b. v.: *indien ik het OOIT gedaan had; men zou het NOOIT gezegd hebben.*

IMMER en NIMMER slaan op het toekomende; b. v.: *indien gij u IMMER aan die zaak schuldig maakt; ik zal NIMMER vergeten hetgeen gij mij zegt.*

NEGENDE HOOFDSTUK.

OVER DE VOORZETSELS.

Een VOORZETSEL verbindt een Zelfstandig naamwoord met een Werkwoord, en wijst de betrekking aan, welke de voorwerpen op elkander hebben, als: *hij komt VAN de buitenplaats en gaat NAAR de stad.*

Door deze betrekking bepalen zij de naamvallen der Zelfstandige naamwoorden, en door hunne verbinding met de Werkwoorden, ter wijziging van derzelve beteekenis, worden de reeds vermelde zamen gestelde Werkwoorden gevormd.

Alle Voorzetsels vorderen den vierden naamval, uitgenomen *behalve* en *benevens*, welke somtijds ook een' eersten naamval kunnen aanduiden; als: *niemand was te huis BEHALVE ik; enz.*

(1) Hier over nader in het derde deel, de Woordvoeging.

De Voorzetsels ontleenen hunnen naam van daar, dat zij gemeenlijk *voor* de woorden gevoegd worden, hetgeen, ten aanzien van de Onafscheidbare, zonder uitzondering plaats heeft; doch de Afscheidbare kunnen dikwerf achter de Werkwoorden tot welke zij behooren, of achter de Zelfstandige naamwoorden, welker betrekkingen zij aanduiden, geplaatst worden; als: *NA-zingen* en *ik zing NA*; *ik reed DOOR de stad* en *ik reed de stad DOOR*.

In dit laatste geval komt het Voorzetsel eigenlijk als een Bijwoord voor; gelijk dit ook plaats vindt in de spreek- en zegswijzen: *van kindsbeen aan, kom aan, wel aan, tot heden toe, voor 's hands, onder 's hands, binnen 's boords, tusschen deks, bij tijds, van ouds, tot stervens toe, inderdaad, in der tijd, met der woon, ter goeder trouw, ambtswege, vriendschapshalve*, enz., welke spreek- en zegswijzen, ofschoon tegen den regel, dat de Voorzetsels den vierden naamval achter zich vorderen, als door het gebruik gewettigd, dienen behouden te blijven.

EERSTE AFDEELING.

OVER DE VERDEELING DER VOORZETSELS.

De Voorzetsels worden in twee soorten verdeeld, te weten: in *Afscheidbare* en *Onafscheidbare*.

De *Afscheidbare* zijn die, welke, met Werkwoorden vereenigd, in derzelver vervoeging kunnen afgescheiden worden, en bestaan in wortel-, afgeleide- en zamen gestelde woorden; als:

Aan.	Binnen.	Na.	Rondom.	Uit.
Aangaande.	Boven.	Naar.	Sedert.	Uitgenomen.
Achter.	Buiten.	Naast.	Sinds.	Uitgezonderd.
Af.	Daar.	Nevens.	Te.	Uit hoofde.
Alsmede.	Door.	Om.	Tegen.	Van.
Behalve.	In.	Omtrent.	Ten.	Volgens.
Beneden.	Ingevolge.	Ondanks.	Ter.	Voor.
Benevens.	Jegens.	Onder.	Toe.	Wegens.
Betrekkelijk.	Langs.	Op.	Tot.	Zonder.
Bij.	Met.	Over.	Tusschen.	

Men zou dezelve, in betrekking tot de beteekenis, in *acht* soorten kunnen verdeelen, als:

1°. Die de **PLAATS** aanduiden; als: *bij, in, vóór, achter, onder, op, naar, te*, enz.

2°. Die van **ORDE**; als: *voor, na, tusschen, sedert*, enz.

3°. Die van **VEREENIGING**; als: *met, gedurende, vervolgens*, enz.

4°. Die van **AFSCHEIDING**; als: *zonder, behalve, uitgezonderd*, enz.

5°. Die van **TEGENSTELLING**; als: *tegen, ondanks*, enz.

6°. Die het **DOEL** aanwijzen; als: *jegens, aangaande*, enz.

7°. en 8°. Die van **OORZAAK** en **MIDDEL**; als: *door, mits*, enz.

De *Onafscheidbare* zijn die, welke met Werkwoorden vereenigd, in derzelve vervoeging niet van dezelve kunnen afgescheiden worden; als: *be, ge, her, ont, ver, ant, mis, on* en *wan*.

Van beide deze soorten is reeds bij de zamen gestelde Werkwoorden, in zoo verre als zij met de Werkwoorden verbonden worden, gesproken.

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE BETEKENIS EN DE KRACHT DER
ONAFSCHEIDBARE VOORZETSELS.

Het Voorzetsel **BE** strekt in het algemeen, om de beteekenis te stijven en het Werkwoord *bedrijvend* te maken; als:

<i>Denken,</i>	<i>bedenken.</i>	<i>Legeren,</i>	<i>belegeren.</i>
<i>Graven,</i>	<i>begraven.</i>	<i>Liegen,</i>	<i>beliegen.</i>
<i>Gieten,</i>	<i>begieten.</i>	<i>Schrijven,</i>	<i>beschrijven.</i>

GE, het teeken van het Verledene Deelwoord en vele Onzijdige Zelfstandige naamwoorden, dient tot versterking van de beteekenis des woords, evenwel minder dan **BE**; als:

<i>Bieden,</i>	<i>gebieden,</i>	<i>geboden.</i>
<i>Leiden,</i>	<i>geleiden,</i>	<i>geleid.</i>
<i>Rusten,</i>	<i>gerust (bijv. n.w.)</i>	<i>gerust.</i>

HER en **ER**, beteekenen zoo veel als wederom; als:

<i>Kennen,</i>	<i>herkennen,</i>	<i>erkennen. (1)</i>
<i>Langen,</i>		<i>erlangen.</i>
<i>Leven,</i>	<i>herleven.</i>	
<i>Maken,</i>	<i>hermaken.</i>	

ONT, duidt eene ontrooving of ontkenning aan, en wordt meestal bij Werk- of Deelwoorden, zeldzamer bij Zelfstandige naamwoorden gevoegd; als:

<i>Binden,</i>	<i>ontbinden.</i>	<i>Kennen,</i>	<i>ontkennen.</i>
<i>Dekken,</i>	<i>ontdekken.</i>	<i>Laden,</i>	<i>ontladen.</i>
<i>Erven,</i>	<i>onterven.</i>	<i>Slaan,</i>	<i>ontslaan.</i>
<i>Heiligen,</i>	<i>ontheiligen.</i>	<i>Slapen,</i>	<i>ontslapen.</i>

(1) *Herkennen* beteekent op nieuw kennen, en *erkennen*, de overtuiging van iets hebben of ook wel *bekennen*.

VER, heeft vele en velerlei beteekenissen, en komt zoo wel bij Zelfstandige naamwoorden als Werk- en Deelwoorden:

1°. Om den zin te versterken, als:

Antwoorden, VERANTWOORDEN. *Krijgen*, VERKRIJGEN. (1)
Drukken, VERDRUKKEN. *Winnen*. VERWINNEN.
Klagen, VERKLAGEN.

2°. Om eene herdoening aan te wijzen; als:

Bouwen, VERBOUWEN. *Maken*, VERMAKEN.
Doen, VERDOEN. *Timmeren*, VERTIMMEREN.

3°. Om eene beteekenis ten goede aan te duiden, wanneer het de verwinning van eenige gunst, of de geneigdheid ter mededeeling van dezelve te kennen geeft; als:

Bidden, VERBIDDEN. *Geven*, VERGEVEN. *Hooren*, VERHOOREN.

4°. Om eene verheffing of verhooging aan te duiden; als:

Eeren, VEREEREN. *Heffen*, VERHEFFEN. *Hoogen*, VERHOOGEN.

5°. Beteekent het eene berooving, doch wel voornamelijk, om eenen kwaden zin aan de woorden te geven, als;

Achten, VERACHTEN. *Geven*, VERGEVEN (met
Denken, VERDENKEN. gift ombrengen).
Doen, VERDOEN (ombrengen). *Wenschen*, VERWENSCHEN.

(1) Het onderscheid tusschen *krijgen* (ontvangen) en *verkrijgen*, bestaat hierin, dat het eerste op eene gemakkelijke, het laatste op eene moeilijke wijze geschiedt; als: *ik heb dat geschenk op mijnen verjaardag GEKREGEN*; *ik heb, na afgelegd ondersoek, den prijs VERKREGEN*; *het goud wordt uit de bergen met moeite VERKREGEN, niet GEKREGEN*.

ANT, beteekent tegen, en wordt in het woord *antwoord*, dat is tegenwoord, gevonden.

MIS (dat *niet altijd* onafscheibaar is), geeft aan de woorden eene beteekenis ten kwade; als:

<i>Achten</i> ,	MIS achten.	<i>Moedig</i> ,	MIS moedig.
<i>Daad</i> ,	MIS daad.	<i>Prijzen</i> ,	MIS prijzen.
<i>Kennen</i> ,	MIS kennen.		

ON, geeft een gebrek te kennen en wordt *nooit* voor Werkwoorden, maar *alleen* vóór Zelfstandige en Bijvoegelijke naamwoorden of Verledene Deelwoorden gebruikt, en doet dezelve eene tegengestelde beteekenis erlangen; als:

<i>Dank</i> ,	ON dank.	<i>Gewijd</i> ,	ON gewijd.
<i>Gehoord</i> ,	ON gehoord.	<i>Matig</i> ,	ON matig.
<i>Gelegen</i> ,	ON gelegen.	<i>Trouw</i> ,	ON trouw.
<i>Geluk</i> .	ON geluk.		

WAN, verandert den zin der woorden ten kwade; als:

<i>Bedrijf</i> ,	WAN bedrijf.	<i>Gunst</i> ,	WAN gunst.
<i>Begrip</i> ,	WAN begrip.	<i>Hopen</i> ,	WAN hopen.
<i>Geloof</i> ,	WAN geloof.	<i>Trouw</i> ,	WAN trouw.

Bij de met onafscheidbare Voorzetsels zamen gestelde Werkwoorden komt in aanmerking, dat zij, behalve die met *wan*, *on* en *ant* zijn zamen gesteld, in den *Volmaakt* en andere *verledene* tijden, geen *ge* voor zich nemen, zoo als de andere Werkwoorden.

DERDE AFDEELING.

OVER HET VERSCHILLENDE GEBRUIK VAN SOMMIGE
VOORZETSELS.

JEGENS moet altijd in eenen goeden zin gebruikt worden; als: *hij was vriendelijk JEGENS mij; liefde JEGENS de naasten.*

TEGEN, in eenen kwaden zin en beteekent ook den stand van iets; als: *hij was boos TEGEN mij; de ladder staat TEGEN den muur.*

NA beteekent op iets volgen; als: *NA hem gesproken te hebben.*

NAAR beteekent eene beweging, ook *volgens*; als: *hij is NAAR huis gegaan; NAAR mijn gevoelen; NAAR mijn inzien.*

VÓÓR beteekent eene eerderheid van tijd en voor- gang in eene plaats; als: *vóór onzen tijd; ik ging vóór hem.*

VOOR beteekent, om iemands wil, in iemands plaats; als: *ik doe het VOOR hem.*

TE, TEN, TER. Omtrent deze Voorzetsels valt op te merken, dat de twee eersten bij Mannelijke en Onzijdige Zelfstandige naamwoorden geplaatst worden, en het laatste alleen bij Vrouwelijke Zelfstandige naamwoorden gebruikt wordt. Men zegge dus: *TE mijnen aanzien; TEN uwen huize; TEN onzen opzigte; TEN lijve; TEN gronde; TER prooije; TER liefde; TER dienste; TER sprake.*

Men plaatst het Voorzetsel **TE** nooit voor een Bijvoegelijk naamwoord of Telwoord dat met een' klinker

begint, maar wel **TEN**; dus: **TEN één ure**; **TEN acht ure**; **TEN elf ure**; **TEN andere**; **TEN eerste**; **TEN ergste**.

Omtrent deze drie laatste opgenoemde voorbeelden, lette men op, om dergelijke woorden nooit met eene **N** te doen eindigen.

TE wordt gebruikt bij *steden en dorpen*; als: **TE Amsterdam**, **TE 's Hage**, **TE Delft**, **TE Rijswijk**, enz.

IN, bij *werelddeelen, landen en gewesten*; als: **IN Europa**; **IN Frankrijk**, **IN Zuid-Holland**.

AAN, bij de *zeeën, golven, rivieren, meren en beken*; als: **Lubek AAN de Oostzee**; **Napels AAN de golf van Napels**; **Rotterdam AAN de Maas**; **Antwerpen AAN de Schelde**, **Iverdun AAN het meer Neuchatel**, **Stutgardt AAN de beek Rees**.

OP, bij de *eilanden*, als: **Napoleon is OP Corsika geboren**, **heeft OP Elba 100 dagen doorgebracht**, en **is OP St. Helena gestorven**.

Van Buitenplaatsen sprekende zegt men: **OP den huize Wel te vreden**, **BIJ Voorburg**.

TIENDE HOOFDSTUK.

OVER DE VOEGWOORDEN.

Een **VOEGWOORD** verbindt de verschillende soorten van woorden, en duidt de betrekking van de eene rede op de andere aan; als: *de vader EN de zoon zijn geleerd*; *ga uit OF kom binnen*, **MAAR doe de deur toe**; enz.

Sommige Voegwoorden zijn *wortelwoorden*; als: *ook, zoo, nu, weg, dan*, enz.

Eenige zijn *afgeleide*; als: *deels, anders, gevol- gelyk*, enz.

Andere *zamen gestelde*; als: *insgelijks, daarenboven, daarentegen, ofschoon*, enz.

Wederom andere maken meer dan een woord uit, als: *zoo wel, niet alleen, als ook, behalve dat*, enz.

EERSTE AFDEELING.

OVER DERZELVER VERDEELING.

De Voegwoorden worden in *dertien* soorten ver- deeld; als:

- I. VERBINDENDE: *en, ook, zoowel, als, mitsgaders, nog, niet alleen, maar ook.*
- II. VERHALENDE: *dat, hoe.*
- III. OOGMERK AANDUIDENDE: *opdat, ten einde.*
- IV. REDEN GEVENDE: *dewijl, want, omdat, vermits, naardien, naardemaal, aangezien.*
- V. REDEN VOORTZETTENDE: *verder, vervolgens, ein- delijk.*
- VI. VERKLARENDE: *als, dat is, namelijk.*
- VII. BESLUITENDE: *zoo, derhalve, weshalve, daar- om, dan, nu, diensvolgens, deswege.*
- VIII. TEGENSTELLENDE: *daarentegen, nogtans, doch, maar, echter, evenwel.*
- IX. UITSLUITENDE: *behalve dat, uitgenomen, noch, of.*
- X. VOORWAARDELIJKE: *zoo, indien, tenzij, ten ware, bijaldien, in gevalle dat.*

- XI. TOEGEVENDE: *schoon, toch, alhoewel, hoezeer, ofschoon.*
- XII. TIJDSOPVOLGING AANDUIDENDE: *terwijl, zoodra als, inmiddels, nu en dan.*
- XIII. VERGELIJKENDE: *gelijk, gelijk als, zoo als.*

Er zijn Voegwoorden, welke met de Aanvoegende wijs gebruikt worden, waarvan reeds op blz. 211 gesproken is; de volgende hebben de Aantoonende wijs achter zich:

Aangezien.	Dus.	Maar.	Schoon.
Alzoo.	Echter.	Naardemaal.	Vermits.
Daarenboven.	Evenwel.	Naardien.	Waarom,
Daarom.	Hierom.	Niettemin.	Want.
Derhalve.	Hoewel.	Nogtans.	Weshalve.
Dewijl.	Indien.	Of.	Zoo.
Dies.	Is het dat.	Omdat.	Zoo verre.

Nogmaals wordt hier herhaald, dat het gebruik dezer Wijzen, evenwel geheel van de *zekerheid* of *twijfelachtigheid* des voorstels afhangt, en de meeste der Voegwoorden onverschillig voor de beide Wijzen gebruikt worden.

TWEDE AFDEELING.

OVER HET VERSCHILLENDE GEBRUIK VAN SOMMIGE VOEGWOORDEN.

DEWIJL is een *redengevend* Voegwoord en wordt in plaats van *want* en *omdat* gebruikt.

TERWIJL is een *tijdsopvolging aanduidend* Voegwoord, en komt in plaats van *gedurende*.

Er is dus onderscheid in de uitdrukkingen:

Dat kind viel DEWIJL ik daar stond.

Dat kind viel TERWIJL ik daar stond.

DOCH is een *tegenstellend* Voegwoord en wordt voor *maar* gebezigd.

TOCH is een *toegevend* Voegwoord en komt in de plaats van *slechts, evenwel*; b. v.:

Ik zou van daag komen, DOCH ik kan niet.

Ik zal het TOCH morgen eens doen.

NOG is een *verbindend* Voegwoord, en geeft dus eene bevestiging of bijvoeging te kennen.

NOCH is een *uitsluitend* Voegwoord, en duidt eene ontkenning aan.

B. v. *Ik kon u NOG meer regels opgeven, maar gij luistert NOCH naar het eene, NOCH naar het andere, DEWIJL gij te onoplettend zijt; en TERWIJL ik met u spreek, DOCH gij u dit niet ten nutte maakt, gedraagt uw broeder zich TOCH geheel anders.*

Men wachte zich om het Voegwoord NOGTANS met eene TH te schrijven, daar zulks alleen bij de woorden THANS en ALTHANS plaats heeft.

De betrekkelijke Voornaamwoorden dienen ook om gedeelten van zinnen aan elkander te verbinden, en bekleeden de plaats van Voornaamwoord en verbindend Voegwoord.

Dezelve maken de zinnen krachtiger dan de Voegwoorden zulks kunnen doen; maar wijl de laatste dienen, om al de redekundige betrekkingen aan te wijzen, welke tusschen de voorstellen of derzelve gedeelten kunnen bestaan, zoo strekken zij voornamelijk ter opklaring en verduidelijking van den stijl.

ELFDE HOOFDSTUK.

OVER DE TUSSCHENWERPSELS.

Een **TUSSCHENWERPSEL** drukt de gewaarwordingen onzer ziel uit; als: *OCH! ik zie mij, HELAAS! in mijne verwachting te leur gesteld.*

Daar zij dus geene uitdrukkingen van zekere denkbeelden zijn, kunnen zij noch buiging, noch afleiding hebben.

Men onderscheidt de gewaarwordingen of aandoeningen in *in-* en *uitwendige*. Derzelve uitdrukkingen worden eveneens zoo verdeeld.

Tot de eerste soort behooren die van :

BLIJDSCAP: *ha! heisa! ach! hoezee!*

DROEFHEID: *helaas! och!*

VERWONDERING: *o! he!*

VERACHTING: *fi! foei! weg! ba!*

GEROEP: *ho! holla! hem! pst! hei! help! moord!*
op, op! te wapen! brand!

BEVEL OM STIL TE HOUDEN: *hou! sus! stil! st!*

BEDROEVING: *wee! o wee!*

WENSCH: *och of! wel! heil!*

SMEEKING: *ei! ei lieve!*

Sommige Zelfstandige naamwoorden worden ook als Tusschenwerpsels gebezigd, met weglating van *zij*; als: *GELUK mijn vriend!* in plaats van: *GELUK zij u mijn vriend!* *VLOEK over den booswicht!* enz.

Tot de tweede soort behooren die, welke eene nabootsing van hetgeen men in de natuur hoort, aanduiden, en worden alzoo *klank-nabootsende Tusschenwerpsels* genoemd.

De gebruikelijkste zijn : *bons*, *bom*, *bombam*, *kin-kink*, *klots*, *klikklak*, *krak*, *plomp*, *poef*, *paf*, *rin-kink*, *sis*, enz. Van sommigen komen Zelfstandige naam- en Werkwoorden; als: *een bons*, *krak*, *plomp*, enz. *bonzen*, *kraken*, *plompen*.

Men bepaalt de soort, waartoe een Tusschenwerpsel behoort, door den toon waarop het uitgesproken wordt. Zij kunnen even gevoegelijk aan het begin en einde, als in het midden van eene rede voorkomen.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

OVER DE WARE AFKOMST EN BETEKENIS DER WERKWOORDEN.

Na de woorden enkel uit een spraakkunstig oogpunt of in de betrekking, waarin zij tot elkander in eene verstaanbare rede staan kunnen, beschouwd te hebben, blijft er nu nog over, ter verdere uiteenzetting van de bepaling, welke van de WOORDGRONDING op bladz. 76 gegeven is, om, namelijk, de woorden, in betrekking tot de kennis van derzelve ware afkomst en betekenis, gade te slaan.

De Woordgronding is het belangrijkste maar ook het moeilijkste gedeelte der taal, daar de afleiding der woorden nog in vele gevallen onzeker is. In een werk, als het onderwerpelijke, kan men slechts oppervlakkige beschouwingen over dezelve geven; terwijl tot verder oefening en nasporing in en van de Woordgronding, de werken van Lambertus Ten Kate, *Bilderdijk*

en Lulofs tot vraagbaken en wegwijzers ruimschoots kunnen dienen.

De Woordafleidkunde is dan de kunst, om de verandering en de omkleeding der wortelwoorden en derzelve afleidingen en zamenstellingen te ontwikkelen; deze wortels van hetgeen hun als 't ware vreemd is te zuiveren of te ontdoen; de verschillende wijzigingen te ontdekken, welke zij ondergaan hebben, en alzoo al de woorden van eene taal tot de zuiverheid en eenvoudigheid van derzelve oorsprong terug te brengen.

De beoefening van de Woordafleidkunde eener taal, verkort oneindiglijk de studie van derzelve woordenlijst of woord-register, vooral, wanneer het getal der wortelwoorden in die taal niet groot is.

Er is misschien geene taal, welke een gelijkvormiger en eenvoudiger stelsel van afleiding heeft en rijker in woorden is, dan de Nederlandsche, waarin men dezelve allen tot een gering aantal van wortels kan herleiden.

Dit getal bedraagt in de Nederlandsche taal 1940.

EERSTE AFDEELING.

NADERE BESCHOUWING VAN DE WOORD- AFLEIDKUNDE.

De wortelwoorden van alle talen en bij gevolg dus ook van de Nederlandsche, zijn *bijna allen* éénlettergrepig.

- De wortel-medeklinkers blijven *bijna* altijd dezelfde in de afleidingen, doch de verandering der klinkers heeft veeltijds plaats; als: *drinken, drenken, drank, dronken*.

De Werkwoorden zijn in alle talen de *oudste* woorden, en om zoo te zeggen, de grondslag van alle andere.

Met het leeren der Wortel-Werkwoorden moet dan de beoefening der Nederlandsche woord-afleedkunde eenen aanvang nemen, daar zij de bronnen zijn, van waar eene menigte woorden afvloeijen, welker betekenis slechts door de bijvoeging van een Bijwoord of een Voorzetsel, of alleen door de verandering van den uitgang verandert. De wortels dienen om de kracht der woorden te doen gevoelen, om dezelve te kunnen onthouden, door de verbinding, welke tusschen de oorspronkelijke of wortel-woorden en de afgeleide gevonden wordt. Dezelve bepalen de juiste keus der woorden, waardoor men de Gelijkbeduidende woorden naauwkeurig verklaren kan.

Het voorbeeld van het Werkwoord STAAN, zal doen zien, van hoevele woorden hetzelfde de *wortel* is.

1 Staag.	21 Stam.	41 StatELIJK.
2 Staal.	22 StamELEN.	42 StatELIJKHEID.
3 StaANDER.	23 StamERAAR.	43 StatIG.
4 Staar.	24 StamERING.	44 StatIGHEID.
5 Staart.	25 StampEN.	45 StatIGLIJK.
6 StaartJE.	26 StampER.	46 Staven.
7 Staat.	27 StampING.	47 Staving.
8 StaatZUCHT.	28 Stand.	48 Stede, steê.
9 StaatZUCHTIG.	29 StandAARD.	49 StedelIJK.
10 StaatZUCHTIGLIJK.	30 StandVASTIG.	50 StedelING.
11 Stad.	31 StandVASTIGHEID.	51 SteedJE.
12 Stadig.	32 StandVASTIGLIJK.	52 Steeds.
13 StadJE.	33 Stang.	53 SteedsCH.
14 Stag.	34 Stap.	54 Stel.
15 StagGELEN.	35 StapEL.	55 StelEN.
16 Stal.	36 StapELEN.	56 Steller.
17 StalEN.	37 StapELTJE.	57 Stellig.
18 Staling.	38 StappEN.	58 StelligHEID.
19 Stallen.	39 Star.	59 Stelling.
20 Stalling.	40 StarRETJE.	60 StelsEL.

61 Stelt.	105 Stompen.	148 Afstammeling.
62 Stelten.	106 Stoinpje.	149 Afstammen.
63 Stem.	107 Stond.	150 Afstammig.
64 Stemmeeloos.	108 Stonden.	151 Afstampen.
65 Stemmen.	109 Stop.	152 Afstand.
66 Stemmer.	110 Stoppel.	153 Afstappen.
67 Stemmig.	111 Stoppen.	154 Afstellen.
68 Stemmigheid.	112 Stopper.	155 Afstemmen.
69 Stemmiglijk.	113 Stopping.	156 Bedstede.
70 Stemming.	114 Stopsel.	157 Bestaan.
71 Stempel.	115 Stopster.	158 Bestaanbaar.
72 Stenipelen.	116 Storen.	159 Bestaanbaar-
73 Stempelung.	117 Storing.	heid.
74 Stenden.	118 Stork (Ooijev.).	160 Bestaanlijkheid
75 Steng.	119 Storm.	161 Bestand.
76 Stengel.	120 Stormachtig.	162 Bestanddeel.
77 Sterk.	121 Stormen.	163 Besteden.
78 Sterken.	122 Stormig.	164 Besteder.
79 Sterking.	123 Stout.	165 Besteding.
80 Sterkte.	124 Stoutelijk.	166 Besteedster.
81 Steun.	125 Stouthartig.	167 Bestel.
82 Steunen.	126 Stouthartig-	168 Bestelen.
83 Steuning.	heid.	169 Besteller.
84 Steunsel.	127 Stouthartig-	170 Bestelling.
85 Stier.	lijk.	171 Bestelster.
86 Stil.	128 Stouthheid.	172 Bestemmen.
87 Stilheid.	129 Stulp.	173 Bestemming.
88 Stilen.	130 Stulpen.	174 Bestempelen.
89 Stiling.	131 Sturen.	175 Bestendig.
90 Stilstand.	132 Stut.	176 Bestendigheid.
91 Stilte.	133 Stutje.	177 Bestendiglijk.
92 Stip, stippel.	134 Stutten.	178 Bestier.
93 Stippelen, stip-	135 Stuur.	179 Bestieffer.
pen.	136 Aanstaan.	180 Bestieren.
94 Stoel.	137 Aanstaande.	181 Bestippen.
95 Stoep.	138 Aanstampen.	182 Bestoppen.
96 Stoet.	139 Aanstappen.	183 Bestopping.
97 Stoeterij.	140 Aanstaren.	184 Bestormen.
98 Stolen.	141 Aanstellen.	185 Bestormer.
99 Stoling.	142 Aanstelling.	186 Bestorming.
100 Stolp.	143 Aanstippen.	187 Besturen.
101 Stolpen.	144 Aanstonds.	188 Bestuur.
102 Stom.	145 Aanstoppen.	189 Bestuurder.
103 Stomheid.	146 Aanstormen.	190 Bijstaan.
104 Stomp.	147 Afstaan.	191 Bijstand.

192 Bijstellen.	237 Ontstapelen.	282 Toestel.
193 Bijstelling.	238 Ontstapeling.	283 Toestellen.
194 Gestaald.	239 Ontstappen.	284 Toestemmen.
195 Gestadig.	240 Ontsteld.	285 Toestemming.
196 Gestadigheid.	241 Ontstellen.	286 Toestoppen.
197 Gestadiglijk.	242 Ontstelling.	287 Toesturen.
198 Gestalte.	243 Ontsteltenis.	288 Uitstaan.
199 Gestaltenis.	244 Ontstemmen.	289 Uitstallen.
200 Gestand(doen).	245 Ontstentenis.	290 Uitstaling.
201 Gestarnd.	246 Ontstoppen.	291 Uitstamelen.
202 Gestel.	247 Ontstopping.	292 Uitstampen.
203 Gesteldheid.	248 Opstaan.	293 Uitstap.
204 Gesteltenis.	249 Opstal.	294 Uitstappen.
205 Gesternte.	250 Opstand.	295 Uitstel.
206 Gestoele.	251 Opstandeling.	296 Uitstellen.
207 Halsstarvig.	252 Opstanding.	297 Verstaald.
208 Halsstarvigheid.	253 Opstapelen.	298 Verstaan.
209 Halsstarviglijk.	254 Opstel.	299 Verstaandaar.
210 Misstaan.	255 Opstellen.	300 Verstaandaar-
211 Misstal.	256 Opsteller.	heid.
212 Misstaltig.	257 Opstelling.	301 Verstaanlijk.
213 Misstand.	258 Opstemmen.	302 Verstalen.
214 Misstap.	259 Opstemming.	303 Verstaling.
215 Misstappen.	260 Opstoppen.	304 Verstand.
216 Misstellen.	261 Overstaan.	305 Verstandelijk.
217 Misstelling.	262 Overstampen.	306 Verstandeloos.
218 Missturen.	263 Overstappen.	307 Verstandeloos-
219 Omstaan.	264 Overstellen.	heid.
220 Omstandelijk.	265 Overstelpen.	308 Verstandhou-
221 Omstandig.	266 Overstemmen.	ding.
222 Omstandigheid.	267 Overstemming.	309 Verstandig.
223 Omstappen.	268 Overstulpen.	310 Verstandigheid.
224 Omstemmen.	269 Oversturen.	311 Verstandiglijk.
225 Omstemming.	270 Tegenstaan.	312 Verstapelen.
226 Omsturen.	271 Tegenstand.	313 Verstappen.
227 Onderstaan.	272 Tegenstander.	314 Versted.
228 Onderstand.	273 Tegenstellen.	315 Verstedheid.
229 Onderstellen.	274 Tegensteller.	316 Verstelen.
230 Onderstelling.	275 Tegenstelling.	317 Versteller.
231 Ondersteunen.	276 Tegenstem.	318 Verstelling.
232 Ondersteuning.	277 Tegenstemmen.	319 Verstelster.
233 Ondersteunsel.	278 Toestaan.	320 Verstemd.
234 Onderstutten.	279 Toestampen.	321 Verstemmen.
235 Ontstaan.	280 Toestand.	322 Verstemming.
236 Ontstalen.	281 Toestappen.	323 Verstempelen.

324 VERSTEMPELING.	336 Volständig.	348 Voorstellen.
325 VERSTENDIGEN.	337 VolständigHEID.	349 Voorsteller.
326 VERSTOMMEN.	338 VolständigLIJK.	350 Voorstelling.
327 VERSTOMMING.	339 Voorstaan.	351 Voorstemmen.
328 VERSTOMPEN.	340 VoorstAMELEN.	352 Welstaan.
329 VERSTOMPING.	341 Voorstad.	353 Welstaand.
330 VERSTOPPEN.	342 Voorstand.	354 WelstaanLIJK-
331 VERSTOPPING.	343 VoorstandER.	HEID.
332 VERSTOREN.	344 VoorstandSTER.	355 WelstaansHALVE
333 VERSTORING.	345 VoorstAPPEN.	356 Welstand.
334 VERSTOUTEN.	346 Voorstel.	
335 Volstaan.	347 VoorstelBAAR.	

Al deze woorden zijn slechts wijzigingen van den wortel STAAN.

De Werkwoorden worden, zoo als vroeger gezegd is, in *Ongelijkvloeiende*, *Gelijkvloeiende* en *Onregelmatige* onderscheiden.

De oorspronkelijke *Ongelijkvloeiende* en *Onregelmatige* Werkwoorden zijn echte Wortel-Werkwoorden, en van dezelve worden bijna alle woorden van de Nederlandsche taal afgeleid.

Allen drukken denkbeelden uit, welke de menschen konden hebben, toen zij zelfs nog op eenen lagen trap van beschaving stonden, en ofschoon minder talrijk dan de gelijkvloeiende Werkwoorden, worden dezelve meer dan deze in het spreken en schrijven gebruikt. De hierachter volgende lijst, waarin de Ongelijkvloeiende en Onregelmatige Werkwoorden, naar de denkbeelden, welke zij uitdrukken, in verschillende afdeelingen worden verdeeld, moge tot staving van deze bewering dienen.

ONGELIJKVLOEIJENDE EN ONREGELMATIGE
WERKWOORDEN.

1°. Die, welke eenen STAAT uitdrukken:

Worden.	Bezwijken.	Bersten.	Waaijen.
Zijn of wezen.	Verdwijnen.	Splijten.	Vriezen.
Bestaan.	Sterven.	Slijten.	Klinken.
Blijven.	Dijen.	Krimpen.	Blijken,
Spruiten.	Zwellen.	Smelten.	Schijnen.
Wassen.	Rijzen.	Vlieten.	Lijken of gelijken.
Kwijnen.	Zieden.	Druipen.	Blinken.
Zwijmen.	Stuiven.	Zinken.	Glimmen. enz.

2°. Die, welke de GEVOELENS der ziel uitdrukken:

Denken.	Belijden.	Moeten.	Wijten.
Dunken.	Weten.	Deugen.	Belgen (verbolgen).
Zoeken.	Kunnen.	Durven.	Benijden.
Vinden.	Mogen.	Zich kwijten.	Bedriegen.
Bezinnen.	Vergeten.	Spijten.	Liegen.
Kiezen.	Willen.	Prijzen.	
Verdrieten.	Wreken.	Zweren.	

3°. Die, welke de BEZITTING en de VERWISSELING of
VERRUILING van de bezitting aanduiden:

Hebben.	Bezitten.	Verliezen.	Aanbieden.	Brengen.	Ontvangen.
Houden.	Genieten.	Geven.	Schenken.	Zenden.	Aannemen.

4°. Die, welke de eerste BEHOEFTE en de eerste
BEZIGHEDEN der menschen aanwijzen:

Bewegen.	Helen.	Treden.	Vlechten.	Stijgen.
Bedrijven.	Sluiten.	Liggen.	Rijgen.	Glijden.
Doen.	Luiken.	Staan.	Malen.	Kruipen.
Laten.	Slijpen.	Zitten.	Bakken.	Schuiven.
Beginnen.	Strijken.	Hangen.	Braden.	Spreeken.
Ondernemen.	Trekken.	Varen.	Melken.	Zwijgen.
Onderwinden.	Pluizen.	Schrijven.	Rijden.	Vragen.
Plegen.	Wrijven.	Nijgen.	Tiegen.	Bidden.
Onderhouden.	Scheppen.	Buigen.	Zwenken.	Bevelen.
Wasschen.	Gaan.	Binden.	Zwemmen.	Bieden.
Bergen.	Komen.	Winden.	Klimmen.	Koopen.

Gelden.	Wijzen.	Dringen.	Verlinden.	Bjten.
Helpen.	Onderwijzen.	Dwingen.	Strijden.	Nijpen.
Genezen.	Lagchen.	Breken.	Vechten.	Kuijpen.
Raden.	Zingen.	Stijven.	Schieten.	Wringen.
Sluijen.	Springen.	Nemen.	Stooten.	Slaan.
Schuilen.	Loopen.	Vangen.	Werpen.	Gieten.
Sluijen.	Rennen.	Grijpen.	Smijten.	Heffen.
Duiken.	Jagen.	Krijgen.	Steken.	Hijtschen.
Lezen.	Vliegen.	Stelen.	Houwen.	Graven.
Meten.	Vallen.	Roepen.	Snijden.	Delven.
Wegen.	Vlieden.	Kijven.	Kerven.	Dragen.
Spinnen.	Wijken.	Schenden.	Rijten.	Lijden.
Scheren.	Zwerven.	Schelden.	Klieven.	Winnen.
Treffen.	Dingen.	Bederven.	Kluiven.	

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE FORMING DER ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN, WELKE VAN DEZE WERKWOORDEN, ALSMEDE VAN DE GELIJKVLOEIJENDE AFGELEID WORDEN.

De wortel van verscheidene Werkwoorden biedt ons het Zelfstandige naamwoord aan; als: *slaap* (Tegenwoordige tijd van het Werkwoord *slapen*) en *slaap* (de daad van slapen, rust); *trek* (Tegenwoordige tijd van het Werkwoord *trekken*) en *trek* (*wensch, begeerte, smaak, lust, bedrog, behendigheit, streek*); *loop* (Tegenwoordige tijd van het Werkwoord *loopen*) en *loop* (*voortgang eener zaak, beloop, gang, prijs, bezoek, buis van een geweer, laag, list*).

Van den wortel des Werkwoords kan men een Zelfstandig naamwoord maken, door den wortelklinker te veranderen; als:

Drink, drank. Geef, gaaf. Meet, maat.
Help, hulp. Kies, keus. enz. enz.

De Werkwoorden, waarvan men door verandering van den wortelklinker Zelfstandige naamwoorden vormt, zijn *bijna* allen Ongelijkvloeiend. Dikwijls maakt men van deze Zelfstandige naamwoorden nieuwe Gelijkvloeiende Werkwoorden; als: *drenken, begaven* (begiftigen), *matigen*, enz. Zie blz. 200 en 201.

Van den wortel des Werkwoords worden Zelfstandige naamwoorden afgeleid, door er eenen uitgang bij te voegen, het zij *met* of *zonder* verandering van den wortelklinker; als:

Kom, komst. Dien, dienst. Geef, gift.
Schrijf, schrift. Vliegen, vlugt. Zien, zigt.
Doen, daad. enz.

DERDE AFDEELING.

OVER DE VOOR- EN ACHTERVOEGSELEN.

Aangaande de VOORVOEGSELEN voor de Werkwoorden zoo als de Onafscheidbare Voorzetsels *BE, GE, HER, ONT, VER, ANT, MIS, ON* en *WAN*, hiervan is reeds gesproken op blz. 258 en vervolgens, en aldaar derzelver dienst en beteekenis aangewezen.

Nog andere Voorvoegselen zouden hierbij kunnen gevoegd worden; als: *OOR, AF* en *AARTS*.

Het eerste beteekent den *oorsprong*; als:

Sprong, oorsprong. Zaak, oorzaak.

Het tweede wijst *afstamming, voleindiging, derving, verwijdering* aan; als:

Komst, afkomst. Staan, afstaan. Doen, afdoen.
Gunst, afgunst. Keuren, afkeuren. Weren, afweren.

Het derde komt in de beteekenis van *eerste, op-
perste*; als:

Bisschop, AARTSBISSCHOP. *Engel*, AARTSENGEL.
Dief, AARTSDIEF. *Vaderen*, AARTSVADEREN.

Behalve deze Voorvoegselen, bewijzen ook bij de zamenstelling der Nederlandsche woorden de Afscheidbare Voorzetsels, de Bijvoegelijke naamwoorden en de Bijwoorden groote diensten, naar welker opnoeming, voor de eerstgenoemden op blz. 258 en voor laatstgemelden op blz. 251—253, te dien einde verwezen wordt.

De *Achtervoegselen* ER en somtijds AAR en IER, duiden den *werker* aan of dengenen, die eenig *beroep* of *ambacht* uitoefent; als:

Eischer. *Leeraar*. *Tuiner*
Verceerder. *Bedelaar*. *Herbergier*.

De uitgangen IN, STER, ES of ESSE dienen ter aanwijzing van de vorming der Vrouwelijke Zelfstandige naamwoorden; als:

Vriend, *Vriendin*. *Herder*, *Herderin*.
Wolf, (1) *Wolvin*. *Reus*, *Reuzin*.
Zanger, *Zangster*, *Zangeres*, *Zangeresse*.
Klager, *Klaagster*. *Klageres*, *Klageresse*.
Leugenaar, *Leugenaarster*, enz.

De uitgang JE dient om de Zelfstandige naamwoorden als verkleind voor te stellen. Men zie hierover bladz. 147 en vervolgens.

De uitgang HEID, welke het kenmerk van het Vrouwelijke geslacht aanduidt, geeft ook de gelegenheid, om van bijna alle Bijvoegelijke naamwoorden, door

(1) Men brenge zich hierbij den regel op bladz. 42 te binnen, over de verandering der woorden van *r* in *v* en van *s* in *z*.

de bijvoeging van denzelfven, Zelfstandige naamwoorden te kunnen vormen; als:

Waar, Waarheid. Zwak, Zwakheid. Ruw, Ruwheid, enz.

De Achtervoegselen DOM en SCHAAP geven de *hoedanigheid* of eene *vereeniging* van personen te kennen, welke deze hoedanigheid hebben; als:

OuderDOM. PriesterDOM. MeestersCHAP. BroedersCHAP.

De uitgang ING en somtijds SEL, wijzen de *uitwerking van de daad* eens Werkwoords aan; als:

Handeling. Lezing. VoedsEL. TreksEL.

Wandeling. Onderwijzing. SchepsEL. DekSEL.

TE wijst de *afgeleide hoedanigheid* van een Bijvoegelijk naamwoord of een Werkwoord aan; als:

Dikte. Sterkte. Hoogte. Schaamte, enz.

NIS geeft de *uitwerking* van eenen staat of eene daad te kennen; als:

Duisternis. Ergernis. Kennis. Belijdenis, enz.

LING wijst dengenen aan, wien men eenen *staat* toeschrijft; als:

LeerLING. StervelING. LievelING, enz.

IJ wijst het *beroep, bedrijf, handwerk*, den *stand*, of de *hantering* aan; als:

De DrukkerIJ. De BodemerIJ. De BedelariJ.

De SlavernIJ. De VerwerIJ, enz.

Al de overige uitgangen der afgeleide Bijvoegelijke naamwoorden, worden op bladz. 152 en 153 gevonden.

VIERDE AFDEELING,

ALPHABETISCHE LIJST VAN DE 1940 GRONDWOORDEN,

WAARUIT DE NEDERLANDSCHE TAAL IS

TE ZAMEN GESTELD.

De **WOORD-ONTLEDING** is eene stof, welke om hare uitnemende rijkheid in geen klein vertoog, naar vereischte, af te handelen is; weshalve een ieder, die daarin de beste onderrigting wil bekomen, gewezen wordt naar de reeds op blz. 268 aangehaalde werken, maar inzonderheid naar het onschatbare 2^e deel van Lambertus ten Kate, in zijne *Aanleiding tot de kennis van het verhevene deel der Nederlandsche Sprake*, blz. 34, en vervolgens; vertrouwend, dat de hieronder volgende lijst dienstbaar zal zijn, ter bevordering van de wezenlijke kennis, om de volzinnen zuiver spraakkunstig te kunnen ontleden, en tevens de *Gelijkbeduidende woorden* naauwkeurig en grondig te kunnen verklaren en uitleggen.

1.

10.

20.

1 A, zw. V.	1 Abt, zw. M.	1 Al, telw. vw. bw.
2 Aagt, zw. V.	2 Acht, zw. V.	2 Abbe, zw. V.
3 Aak, zw. M.	3 Acht, telw.	3 Alruin, zw. M.
4 Aal, zw. M.	4 Adder, zw. V.	4 Als, bw. voegw.
5 Aam, zw. O.	5 Adel, zw. M.	5 Alsem, zw. M.
6 Aan, voorz.	6 Adem, zw. M.	6 Altaar, zw. M. O.
7 Aap, zw. M.	7 Ader, aar, zw. V.	7 Ander, bv. nw.
8 Aar, zw. V.	8 Af, voorz.	8 Angst, zw. M.
9 Aarde, zw. V.	9 Akker, zw. M.	9 Appel, zw. M.
10 Aars, zw. M.	10 Akse, aakse, z. V.	10 Arg, erg, bv. nw.

30.

- 1 Arts, zw. M.
 2 As, zw. V.
 3 Asch, zw. V.
 4 Avond, zw. M.
 5 Azijn, zw. M.
 6 B, zw. V.
 7 Baak, zw. V.
 8 Baan, zw. V.
 9 Beard, zw. M.
 10 Baars, zw. M.

40.

- 1 Baas, zw. M.
 2 Baat, zw. V.
 3 Babok, zw. M.
 4 Baffen, oz. w.
 5 Bagger, zw. V.
 6 Bajert, zw. M.
 7 Bakken, bd. w.
 8 Balk, zw. M.
 9 Balsem, zw. M.
 10 Ban, zw. M.

50.

- 1 Bang, bv. nw.
 2 Bar, bv. nw.
 3 Barsch, bv. nw.
 4 Bast, zw. M.
 5 Bazuin, zw. V.
 6 Bede, zw. V.
 7 Bedeesd, bv. nw.
 8 Bedillen, bd. w.
 9 Bedriegen, bd. w.
 10 Beek, zw. V.

60.

- 1 Beemd, zw. M.
 2 Been, zw. O.
 3 Beer, zw. M.
 4 Bef, zw. V.
 5 Beginnen, b.o.w.
 6 Behagen, oz. w.
 7 Beide, telw.
 8 Beijeren, onz. w.
 9 Belgen, onz. w.
 10 Bellen, onz. w.

70.

- 1 Belul, zw. O.
 2 Bengel, zw. M.
 3 Beren, bd. w.
 4 Berispen, bd. w.
 5 Beroid, bv. nw.
 6 Bersten, oz. w.
 7 Beseffen, oz. w.
 8 Betamen, op. w.
 9 Betten, bd. w.
 10 Beuk, zw. M.

80.

- 1 Beul, zw. M.
 2 Beun, zw. M.
 3 Beuren, bd. w.
 4 Reuren, oz. w.
 5 Beuzelen, oz. w.
 6 Bevelen, bd. w.
 7 Beven, oz. w.
 8 Bever, zw. M.
 9 Bezaan, zw. V.
 10 Bezem, zw. M.

90.

- 1 Bibberen, oz. w.
 2 Biechten, oz. w.
 3 Bieden, oz. w.
 4 Bies, zw. V.
 5 Big, zw. V.
 6 Biggelen, oz. w.
 7 Bij, zw. V.
 8 Bij, voorz.
 9 Bijl, zw. V.
 10 Blazen, oz. w.

100.

- 1 Bikkel, zw. M.
 2 Bikken, bd. w.
 3 Bil, zw. V.
 4 Binden, bd. w.
 5 Binnen, bw. vz.
 6 Bisschop, zw. M.
 7 Blaauw, bv. nw.
 8 Blad, zw. O.
 9 Blaren, oz. w.
 10 Blazen, oz. w.

110.

- 1 Blei, zw. V.
 2 Bles, zw. V.
 3 Blijken, oz. w.
 4 Blijven, oz. w.
 5 Blind, bv. nw.
 6 Bloed, zw. O.
 7 Bloem, zw. V.
 8 Blood, bv. nw.
 9 Blooten, bd. w.
 10 Bobbelen, oz. w.

120.

- 1 Bodem, zw. M.
 2 Boeijen, bd. w.
 3 Boek, zw. O.
 4 Boeleren, oz. w.
 5 Boenen, bd. w.
 6 Boeten, bd. w.
 7 Boezem, zw. M.
 8 Boffen, bd. w.
 9 Bogen, oz. w.
 10 Bom, zw. V.

130.

- 1 Bonk, zw. V.
 2 Bons, zw. V.
 3 Bont, zw. O.
 4 Boom, zw. M.
 5 Boon, zw. V.
 6 Boos, bv. nw.
 7 Boot, zw. V.
 8 Bordig, bv. nw.
 9 Bosch, zw. O.
 10 Bot, zw. V. bv. n.

140.

- 1 Bouwen, bd. w.
 2 Boven, bw. vz.
 3 Braam, zw. V.
 4 Brabbelen, bd. w.
 5 Brallen, oz. w.
 6 Branden, b.o.w.
 7 Brassen, oz. w.
 8 Breed, bv. nw.
 9 Breeuwen, bd. w.
 10 Brein, zw. O.

150.

- 1 Brem, zw. M.
- 2 Brengen, bd. w.
- 3 Brij, zw. M.
- 4 Bril, zw. M.
- 5 Broeder, zw. M.
- 6 Brommen, oz. w.
- 7 Broos, zw. V.
- 8 Brouwen, b. o. w.
- 9 Bruijen, bd. w.
- 10 Brullen, oz. w.

160.

- 1 Buidel, zw. M.
- 2 Buigen, bd. w.
- 3 Buil, zw. V.
- 4 Buitelen, oz. w.
- 5 Buiten, bd. w. vz.
- 6 D, zw. V.
- 7 Daal, zw. V.
- 8 Daalder, zw. M.
- 9 Daar, bw.
- 10 Dadel, zw. M.

170.

- 1 Dag, zw. M.
- 2 Dak, zw. O.
- 3 Dalen, oz. w.
- 4 Dampen, oz. w.
- 5 Dan, bw. voegw.
- 6 Dapper, bv. nw.
- 7 Darm, zw. M.
- 8 Das, zw. M. en V.
- 9 Dat, v. n. w. en v. w.
- 10 Dauw, zw. M.

180.

- 1 Deelen, bd. w.
- 2 Deern, zw. V.
- 3 Deesem, zw. M.
- 4 Deftig, bv. nw.
- 5 Degel, zw. M.
- 6 Deinzen, oz. w.
- 7 Dekken, b. o. w.
- 8 Denken, b. o. w.
- 9 Derven, bd. w.
- 10 Deugen, oz. w.

190.

- 1 Deun, zw. M.
- 2 Deur, zw. V.
- 3 Deuvik, zw. M.
- 4 Dichten, bd. w.
- 5 Dief, zw. M.
- 6 Dienen, b. o. w.
- 7 Diep, bv. nw.
- 8 Dier, zw. O.
- 9 Dijen, oz. w.
- 10 Dille, zw. V.

200.

- 1 Dingen, bd. w.
- 2 Disch, zw. M.
- 3 Dissel, zw. M.
- 4 Distel, zw. V.
- 5 Dobbelen, oz. w.
- 6 Dobberen, oz. w.
- 7 Doch, vw.
- 8 Doek, zw. M. O.
- 9 Doel, zw. O.
- 10 Doemen, bd. w.

210.

- 1 Doen, bd. w.
- 2 Doezelen, bd. w.
- 3 Doffen, bd. w.
- 4 Doffer, zw. M.
- 5 Dokken, bd. w.
- 6 Dol, bv. nw.
- 7 Dolk, zw. M.
- 8 Dooden, bd. w.
- 9 Doof, bv. nw.
- 10 Dooi, zw. M.

220.

- 1 Doopen, bd. w.
- 2 Door, vz.
- 3 Doorn, zw. M.
- 4 Doos, zw. V.
- 5 Doppen, bd. w.
- 6 Dorp, zw. O.
- 7 Dossen, bd. w.
- 8 Douwen, bd. w.
- 9 Draaijen, bd. w.
- 10 Draak, zw. M.

230.

- 1 Drab, zw. V.
- 2 Dragen, bd. w.
- 3 Draven, oz. w.
- 4 Dreigen, bd. w.
- 5 Drek, zw. M.
- 6 Drempeel, zw. M.
- 7 Dreum, zw. M.
- 8 Dribbelen, o. w.
- 9 Drie, telw.
- 10 Driest, bv. nw.

240.

- 1 Brijven, b. o. w.
- 2 Drinken, bd. w.
- 3 Dries, zw. M.
- 4 Droomen, o. w.
- 5 Druil, zw. M.
- 6 Druipen, oz. w.
- 7 Druischen, o. w.
- 8 Dubbelen, bd. w.
- 9 Duiden, bd. w.
- 10 Duif, zw. V.

250.

- 1 Duig, zw. V.
- 2 Duiken, oz. w.
- 3 Duim, zw. M.
- 4 Duin, zw. O.
- 5 Duister, bv. nw.
- 6 Duit, zw. M.
- 7 Duitsch, bv. nw.
- 8 Duivel, zw. M.
- 9 Duizelen, oz. w.
- 10 Duizend, telw.

260.

- 1 Dulden, bd. w.
- 2 Dun, bv. nw.
- 3 Duren, oz. w.
- 4 Durk, zw. O.
- 5 Dus, bw.
- 6 Dutton, oz. w.
- 7 Duur, bv. nw.
- 8 Dwalen, oz. w.
- 9 Dwars, bv. nw.
- 10 Dweepen, oz. w.

270.	280.	290.
1 Dweil, zw. V.	1 Bend, zw. V.	1 Eischen, bd. w.
2 Dwerg, zw. M.	2 Eer, zw. V.	2 Ekster, zw. M.
3 Dwingen, bd. w.	3 Eeuw, zw. V.	3 El, elle, zw. V.
4 E, zw. V.	4 Effenen, bd. w.	4 Elft, zw. M.
5 Eb, ebbe, zw. V.	5 Egel, zw. M.	5 Elger, zw. M.
6 Ebben, bv. nw.	6 Egge, zw. V.	6 Elk, telw.
7 Echel, zw. M.	7 Ei, zw. O.	7 Els, zw. M.
8 Eed, zw. M.	8 Eigen, bv. nw.	8 Emmer, zw. M.
9 Eelt, zw. O.	9 Eik, zw. M.	9 En, vgw.
10 Een, telw.	10 Einde, zw. O.	10 Eng, bv. nw.
300.	310.	320.
1 Engel, zw. M.	1 Esch, zw. M.	1 Feeks, zw. V.
2 Engels, zw. O.	2 Esp, zw. M.	2 Feilen, oz. w.
3 Enten, bd. w.	3 Eten, bd. w.	3 Feitel, zw. V.
4 Eppe, zw. V.	4 Euvel, bv. nw.	4 Fel, bv. nw.
5 Er, bw.	5 Even, bv. nw.	5 Feppen, bd. w.
6 Erf, zw. O.	6 Ezel, zw. M.	6 Fezikken, oz. w.
7 Ergens, bw.	7 F, zw. V.	7 Fielt, zw. M.
8 Ernst, zw. M.	8 Fabel, zw. V.	8 Fijmelen, oz. w.
9 Erts, zw. M.	9 Fakkelt, zw. V.	9 Fijn, bv. nw.
10 Erwt, zw. V.	10 Falie, zw. V.	10 Fiks, bw.
330.	340.	350.
1 Flaauw, bv. nw.	1 Flouw, zw. V.	1 Fommelen, bdw.
2 Flap, zw. M.	2 Fluim, zw. V.	2 Fonkelen, oz. w.
3 Flarden, zw. V.	3 Fluisteren, o.w.	3 Fontenel, zw. V.
4 Fleemen, bd. w.	4 Fluiten, bd. w.	4 Fooi, zw. V.
5 Flep, zw. V.	5 Fluweel, zw. O.	5 Foppen, bd. w.
6 Flesch, zw. V.	6 Fluwijn, zw. O.	6 Forelle, zw. V.
7 Flikken, bd. w.	7 Fnuiken, bd. w.	7 Forsch, bv. nw.
8 Flink, bv. nw.	8 Foei, tusschenw.	8 Fraai, bv. nw.
9 Flodderen, o.w.	9 Foelie, zw. V.	9 Fratsen, zw. V.
10 Floers, zw. O.	10 Folteren, bd. w.	10 Fret, zw. V. O.
360.	370.	380.
1 Frisch, bv. nw.	1 Gaauw, bv. nw.	1 Gebruiken, b.w.
2 Fruiten, bd. w.	2 Gaffel, zw. V.	2 Gedwee, bv. nw.
3 Fuik, zw. V.	3 Gal, zw. V.	3 Geel, bv. nw.
4 Futselen, oz. w.	4 Galei, zw. V.	4 Geen, bv. n.vw.
5 G, zw. V.	5 Galg, zw. V.	5 Geer, zw. V.
6 Gaal, zw. V.	6 Galm, zw. M.	6 Geesel, zw. M.
7 Gaan, oz. w.	7 Gans, zw. V.	7 Geest, zw. M.
8 Gaar, bv. nw.	8 Gansch, bv. nw.	8 Geeuwen, oz. w.
9 Gaard, zw. M.	9 Garnaal, zw. V.	9 Geil, bv. nw.
10 Gaarne, bw.	10 Gast, zw. M.	10 Geit, zw. V.

390.

- 1 Gek, bv. nw.
- 2 Gelden, oz. w.
- 3 Gelel, zw. O.
- 4 Geloof, zw. O.
- 5 Gelt, bv. nw.
- 6 Gemal, zw. O.
- 7 Gemeen, bv. nw.
- 8 Gemelijk, b. nw.
- 9 Genezen, bd. w.
- 10 Genieten, bd. w.

400.

- 1 Genoegen, zw. O.
- 2 Gerst, zw. V.
- 3 Gerw, zw. V.
- 4 Geschal, zw. O.
- 5 Geschieden, opw.
- 6 Gesp, zw. M.
- 7 Geur, zw. M.
- 8 Geven, bd. w.
- 9 Geweld, zw. O.
- 10 Gezel, zw. M.

410.

- 1 Giegagen, oz. w.
- 2 Gier, zw. M.
- 3 Gieten, bd. w.
- 4 Gijbelen, oz. w.
- 5 Gijen, bd. w.
- 6 Gijlen, oz. w.
- 7 Gijn, zw. M.
- 8 Gijzelen, bd. w.
- 9 Gillen, b. eno. w.
- 10 Ginds, bw.

420.

- 1 Gips, zw. O.
- 2 Gispn, bd. w.
- 3 Gissen, bd. w.
- 4 Gisteren, bw.
- 5 Git, zw. O.
- 6 Glijden, oz. w.
- 7 Glimmen, oz. w.
- 8 Glop, zw. O.
- 9 Gloren, oz. w.
- 10 God, zw. M.

430.

- 1 Goed, z. O. b. nw.
- 2 Golf, zw. V.
- 3 Gonzen, oz. w.
- 4 Goochelen, oz. w.
- 5 Gooijen, bd. w.
- 6 Gooren, oz. w.
- 7 Gordn, bd. w.
- 8 Gorgel, zw. M.
- 9 Gort, zw. V.
- 10 Graad, zw. M.

440.

- 1 Graag, bv. nw.
- 2 Graan, zw. O.
- 3 Graauw, z. O. bn.
- 4 Gras, zw. O.
- 5 Graven, bd. w.
- 6 Greel, zw. O.
- 7 Grein, zw. O.
- 8 Grendel, zw. M.
- 9 Grenzen, oz. w.
- 10 Griend, zw. V.

450.

- 1 Griet, zw. V.
- 2 Grieven, bd. w.
- 3 Griezelen, oz. w.
- 4 Grif, bw.
- 5 Grijnen, oz. w.
- 6 Grijpen, bd. w.
- 7 Grillen, oz. w.
- 8 Grimmelen, o. w.
- 9 Groen, bv. nw.
- 10 Groeten, bd. w.

460.

- 1 Grof, bv. nw.
- 2 Grol, zw. V.
- 3 Grom, zw. O.
- 4 Grond, zw. M.
- 5 Groot, zw. O. bn.
- 6 Gruis, zw. O.
- 7 Gruwen, oz. w.
- 8 Gudsen, b. o. w.
- 9 Guil, zw. V.
- 10 Guil, zw. M.

470.

- 1 Gul, zw. V. bv. n.
- 2 Gulpen, oz. w.
- 3 Gunnen, bd. w.
- 4 Guur, bv. nw.
- 5 H, zw. V.
- 6 Haag, zw. V.
- 7 Haai, zw. M.
- 8 Haal, zw. V.
- 9 Haan, zw. M.
- 10 Haar, zw. O.

480.

- 1 Haard, zw. M.
- 2 Haas, zw. M.
- 3 Haasten, wd. w.
- 4 Haft, zw. O.
- 5 Hagchelijk, bvn.
- 6 Hagel, zw. M.
- 7 Hak, zw. V.
- 8 Hakkelen, oz. w.
- 9 Hakken, bd. w.
- 10 Half, bv. nw.

490.

- 1 Hals, zw. M.
- 2 Ham, zw. V.
- 3 Hamel, zw. M.
- 4 Hamer, zw. M.
- 5 Hand, zw. V.
- 6 Hangen, b. o. w.
- 7 Hansop, zw. M.
- 8 Haperen, oz. w.
- 9 Happen, bd. w.
- 10 Hard, bv. nw.

500.

- 1 Haring, zw. M.
- 2 Hark, zw. V.
- 3 Harp, zw. V.
- 4 Hars, zw. V.
- 5 Hart, zw. O.
- 6 Haspelen, bd. w.
- 7 Hatn, bd. w.
- 8 Hazelaar, zw. M.
- 9 Hebben, bd. w.
- 10 Heden, bw.

510.

- 1 Heelsch, bv. nw.
- 2 Heer, zw. M. O.
- 3 Heesch, bv. nw.
- 4 Heester, zw. M.
- 5 Heet, bv. nw.
- 6 Heeten, bd. w.
- 7 Heffen, bd. w.
- 8 Hei, z. V. tussw.
- 9 Heiden, z. w. M.
- 10 Hek, zw. O.

520.

- 1 Hekel, zw. M.
- 2 Heks, zw. V.
- 3 Helen, bd. w.
- 4 Heller, zw. M.
- 5 Helpen, bd. w.
- 6 Hemd, zw. O.
- 7 Hemel, zw. M.
- 8 Hen, zw. V.
- 9 Hengst, zw. M.
- 10 Hennip, zw. M.

530.

- 1 Her, zw. V. v. z.
- 2 Herder, zw. M.
- 3 Herfst, zw. M.
- 4 Hergen, zw. V.
- 5 Hert, zw. O.
- 6 Heugen, op. w.
- 7 Heup, zw. V.
- 8 Hier, bw.
- 9 Hijgen, oz. w.
- 10 Hijschen, bd. w.

540.

- 1 Hikken, oz. w.
- 2 Hinderen, bd. w.
- 3 Hinken, oz. w.
- 4 Hit, zw. M.
- 5 Hobbel, zw. M.
- 6 Hoe, bw.
- 7 Hoef, zw. V.
- 8 Hoek, zw. M.
- 9 Hoep, zw. M.
- 10 Hoer, zw. V.

550.

- 1 Hoesten, oz. w.
- 2 Hoetelen, oz. w.
- 3 Hollen, oz. w.
- 4 Hom, zw. V.
- 5 Hommel, zw. V.
- 6 Homp, zw. V.
- 7 Hond, zw. M.
- 8 Honderd, t. z. O.
- 9 Honger, zw. M.
- 10 Honig, zw. M.

560.

- 1 Hoon, zw. M.
- 2 Hoop, zw. M.
- 3 Hooren, bd. w.
- 4 Hoorn, zw. M.
- 5 Hoos, zw. V.
- 6 Hop, zw. V.
- 7 Hopen, b. o. w.
- 8 Horde, zw. V.
- 9 Horrel, zw. V.
- 10 Horzel, zw. V.

570.

- 1 Hotten, oz. w.
- 2 Houden, bd. w.
- 3 Houwen, bd. w.
- 4 Huichelen, oz. w.
- 5 Huid, zw. V.
- 6 Huif, zw. V.
- 7 Huiken, oz. w.
- 8 Huilen, oz. w.
- 9 Huis, zw. O.
- 10 Huiveren, oz. w.

580.

- 1 Hulst, zw. M.
- 2 Hupsch, bv. nw.
- 3 Huren, bd. w.
- 4 Hutselen, bd. w.
- 5 I, zw. V.
- 6 Ieder, tel. w.
- 7 Iets, voorn.
- 8 Ijdel, bv. nw.
- 9 Ijk, zw. M.
- 10 Ijl, zw. V.

590.

- 1 Ijp, zw. M.
- 2 Ijs, zw. O.
- 3 Ijver, zw. M.
- 4 In, v. z.
- 5 Ink, zw. M.
- 6 Inkt, zw. M.
- 7 J, zw. V.
- 8 Ja, bw.
- 9 Jaap, zw. M.
- 10 Jaar, zw. O.

600.

- 1 Jagen, b. en o. w.
- 2 Jammer, z. O. b.
- 3 Janken, oz. w.
- 4 Jas, zw. M.
- 5 Jasmijn, zw. V.
- 6 Jegens, v. z.
- 7 Jeugd, zw. V.
- 8 Jeuken, oz. w.
- 9 Joelen, oz. w.
- 10 Jokken, oz. w.

610.

- 1 Jol, zw. V.
- 2 Jood, zw. M.
- 3 Jool, zw. M.
- 4 Juffer, zw. V.
- 5 Juichen, oz. w.
- 6 Juist, bw.
- 7 Juk, zw. O.
- 8 Julij, zw. M.
- 9 Junij, zw. M.
- 10 Jurk, zw. V.

620.

- 1 Juweel, zw. O.
- 2 K, zw. V.
- 3 Kaak, zw. V.
- 4 Kaal, bv. nw.
- 5 Kaam, zw. V.
- 6 Kaar, zw. V.
- 7 Kaars, zw. V.
- 8 Kaas, zw. V.
- 9 Kaatsen, bd. w.
- 10 Kaauw, zw. V.

630.

- 1 Kaauwen, bd.w.
- 2 Kadraai, zw. V.
- 3 Kaf, zw. O.
- 4 Kaffa, zw. O.
- 5 Kagchel, zw. V.
- 6 Kajuit, zw. V.
- 7 Kakelen, oz. w.
- 8† Kakken, bd.w.
- 9 Kalis, zw. M.
- 10 Kalk, zw. M.

640.

- 1 Kallen, oz. w.
- 2 Kalmus, zw. M.
- 3 Kam, zw. M.
- 4 Kameel, zw. M.
- 5 Kamer, zw. V.
- 6 Kamp, zw. O.
- 7 Kan, zw. V.
- 8 Kandeel, zw. O.
- 9 Kans, zw. V.
- 10 Kansel, zw. M.

650.

- 1 Kant, zw. M. V.
- 2 Kap, zw. V.
- 3 Kapel, zw. V.
- 4 Kaper, zw. M.
- 5 Kappelen, oz. w.
- 6 Kappen, bd.w.
- 7 Kar, zw. V.
- 8 Karel, zw. M.
- 9 Karig, bv. nw.
- 10 Kas, zw. V.

660.

- 1 Kasteel, zw. O.
- 2 Kastijden, bd.w.
- 3 Kat. zw. V.
- 4 Katrol, zw. V.
- 5 Kavel, zw. M.
- 6 Kazijn, zw. O.
- 7 Keel, zw. V.
- 8 Keer, zw. M.
- 9 Keest, zw. M.
- 10 Keeten, bd. w.

670.

- 1 Keg, zw. V.
- 2 Kegel, zw. M.
- 3 Kei, zw. M.
- 4 Keizer, zw. M.
- 5 Keker, zw. V.
- 6 Kelder, zw. M.
- 7 Kelk, zw. M.
- 8 Kerk, zw. V.
- 9 Kerker, zw. M.
- 10 Kermen, oz. w.

680.

- 1 Kermiss, zw. V.
- 2 Kernen, bd. w.
- 3 Kers, zw. V.
- 4 Kerven, bd. w.
- 5 Ketel, zw. M.
- 6 Ketten, zw. V.
- 7 Ketsen, oz. w.
- 8 Ketter, zw. M.
- 9 Keuken, zw. V.
- 10 Keurs, zw. V.

690.

- 1 Keutel, zw. V.
- 2 Keuvel, zw. V.
- 3 Keuvelen, oz. w.
- 4 Kibbelen, oz. w.
- 5 Kibbeling, z. V.
- 6 Kidzen, bd. w.
- 7 Kieken, zw. O.
- 8 Kiemen, oz. w.
- 9 Kies, zw. V.
- 10 Kieuw, zw. V.

700.

- 1 Kievit, zw. M.
- 2 Kiezen, bd. w.
- 3 Kijken, oz. w.
- 4 Kijven, oz. w.
- 5 Kikken, oz. w.
- 6 Kim, zw. V.
- 7 Kin, zw. V.
- 8 Kind, zw. O.
- 9 Kink, zw. V.
- 10 Kinkel, zw. M.

710.

- 1 Kinken, oz. w.
- 2 Kippen, bd. w.
- 3 Kirren, oz. w.
- 4 Kist, zw. V.
- 5 Kit, zw. V.
- 6 Kittelen, bd. w.
- 7 Kittig, bv. nw.
- 8 Klaar, bv. nw.
- 9 Klad, zw. V.
- 10 Klagen, oz. w.

720.

- 1 Klap, zw. M.
- 2 Klaroen, zw. V.
- 3 Klateren, oz. w.
- 4 Klaver, zw. V.
- 5 Klein, bv. nw.
- 6 Klenzen, bd. w.
- 7 Kletsen, oz. w.
- 8 Kleumen, oz. w.
- 9 Kleunen, bd. w.
- 10 Kleur, zw. V.

730.

- 1 Kleuter, zw. M.
- 2 Kleven, oz. w.
- 3 Klibber, zw. O.
- 4 Kliiek, zw. V.
- 5 Klier, zw. V.
- 6 Klik, zw. M.
- 7 Klikken, bd. w.
- 8 Klimmen, oz. w.
- 9 Klinken, oz. w.
- 10 Kloek, bv. nw.

740.

- 1 Kloek, zw. V.
- 2 Klokken, oz. w.
- 3 Klongelen, oz. w.
- 4 Klooster, zw. V.
- 5 Kloot, zw. M.
- 6 Kloppen, bd. w.
- 7 Klos, zw. M.
- 8 Klucht, zw. V.
- 9 Kluis, zw. V.
- 10 Kluisteren, bdw.

750.

- 1 Kluit, zw. V.
- 2 Knappen, oz. w.
- 3 Knecht, zw. M.
- 4 Kneden, bd. w.
- 5 Knellen, bd. w.
- 6 Kneuteren, oz. w.
- 7 Kneuzen, bd. w.
- 8 Knie, zw. V.
- 9 Knijpen, bd. w.
- 10 Knikker, zw. V.

760.

- 1 Knods, zw. V.
- 2 Knoeijen, bd. w.
- 3 Knoet, zw. M.
- 4 Knok, zw. M.
- 5 Knol, zw. M.
- 6 Knorren, oz. w.
- 7 Koddig, bv. nw.
- 8 Koe, zw. V.
- 9 Koek, zw. M.
- 10 Koekoek, zw. M.

770.

- 1 Koesteren, bd. w.
- 2 Koeteren, oz. w.
- 3 Koets, zw. V.
- 4 Kof, zw. V.
- 5 Koffij, zw. V.
- 6 Kogchel, zw. M.
- 7 Kogel, zw. M.
- 8 Koken, bd. o. w.
- 9 Koker, zw. M.
- 10 Kakkelen, oz. w.

780.

- 1 Kol, zw. V.
- 2 Kolder, zw. M.
- 3 Kolf, zw. V.
- 4 Kolk, zw. V.
- 5 Kom, zw. V.
- 6 Komen, oz. w.
- 7 Kompas, zw. O.
- 8 Konijn, zw. O.
- 9 Kooi, zw. O.
- 10 Kool, zw. V.

790.

- 1 Koon, zw. V.
- 2 Koopen, bd. w.
- 3 Koorts, zw. V.
- 4 Koot, zw. V.
- 5 Kop, zw. M.
- 6 Koper, zw. O.
- 7 Koppel, zw. O.
- 8 Koren, zw. O.
- 9 Korre, zw. V.
- 10 Korst, zw. V.

800.

- 1 Kort, bv. nw.
- 2 Korzel, bv. nw.
- 3 Kossem, zw. M.
- 4 Koster, zw. M.
- 5 Kok, zw. M.
- 6 Koud, bv. nw.
- 7 Kous, zw. V.
- 8 Kouten, b. o. w.
- 9 Kraag, zw. M.
- 10 Kraai, zw. V.

810.

- 1 Kraak, zw. V.
- 2 Kraam, zw. V.
- 3 Kraan, zw. V.
- 4 Kraauwen, bd. w.
- 5 Kracht, zw. V.
- 6 Kraken, b. o. w.
- 7 Krank, bv. nw.
- 8 Krans, zw. M.
- 9 Krat, zw. O.
- 10 Kreek, zw. V.

820.

- 1 Kreelen, bd. w.
- 2 Kreits, zw. M.
- 3 Krekel, zw. M.
- 4 Kreng, zw. O.
- 5 Krengen, bd. w.
- 6 Kreppen, bd. w.
- 7 Krip, zw. V.
- 8 Krielen, oz. w.
- 9 Kriemelen, oz. w.
- 10 Krijgen, b. o. w.

830.

- 1 Krijt, zw. O.
- 2 Krijten, oz. w.
- 3 Kringen, b. o. w.
- 4 Krip, zw. O.
- 5 Kroeg, zw. V.
- 6 Kroes, zw. V.
- 7 Krok, zw. V.
- 8 Krollen, oz. w.
- 9 Krol, zw. O.
- 10 Kroon, zw. V.

840.

- 1 Kroos, zw. V.
- 2 Kroot, zw. V.
- 3 Kruid, zw. O.
- 4 Kruijen, bd. w.
- 5 Krnik, zw. V.
- 6 Krnilen, oz. w.
- 7 Kruim, zw. V.
- 8 Kruijn, zw. V.
- 9 Kruijen, oz. w.
- 10 Kruis, zw. O.

850.

- 1 Kruk, zw. V.
- 2 Krul, zw. V.
- 3 Kub, zw. V.
- 4 Kuch, zw. V.
- 5 Kudde, zw. V.
- 6 Kuieren, oz. w.
- 7 Kuil, zw. M.
- 8 Kuipen, b. o. w.
- 9 Kuiper, zw. M.
- 10 Knit, zw. V.

860.

- 1 Kunnen, oz. w.
- 2 Kurk, zw. O.
- 3 Kussen, bd. w.
- 4 Kust, zw. V.
- 5 Kuur, zw. V.
- 6 Kwaad, z. O. bn.
- 7 Kwaal, zw. V.
- 8 Kwaken, oz. w.
- 9 Kwant, zw. M.
- 10 Kwart, zw. O.

870.

- 1 Kwe, zw. V.
- 2 Kweek, zw. V.
- 3 Kweeken, bd. w.
- 4 Kween, zw. V.
- 5 Kwelen, oz. w.
- 6 Kwetsen, bd. w.
- 7 Kweul, zw. V.
- 8 Kwijlen, oz. w.
- 9 Kwijten, wd. w.
- 10 Kwispel, zw. M.

880.

- 1 Kwisten, bd. w.
- 2 L, zw. V.
- 3 Laars, zw. V.
- 4 Laauw, bv. nw.
- 5 Laden, bd. w.
- 6 Lagchen, oz. w.
- 7 Lak, zw. O.
- 8 Laken, zw. O.
- 9 Lam, z. O. bv. n.
- 10 Lamp, zw. V.

890.

- 1 Land, zw. O.
- 2 Lantaarn, zw. V.
- 3 Lap, zw. M.
- 4 Lasschen, bd. w.
- 5 Laten, bd. w.
- 6 Latuw, zw. V.
- 7 Leek, zw. M.
- 8 Leenen, bd. w.
- 9 Leep, bv. nw.
- 10 Leeuw, zw. M.

900.

- 1 Lei, zw. V.
- 2 Lel, zw. V.
- 3 Lelie, zw. V.
- 4 Lemmet, zw. O.
- 5 Lenden, zw. V.
- 6 Leng, zw. O.
- 7 Lensen, bd. w.
- 8 Lente, zw. V.
- 9 Lepel, zw. M.
- 10 Lesschen, bd. w.

910.

- 1 Letten, b. o. w.
- 2 Leuteren, oz. w.
- 3 Lezen, bd. w.
- 4 Licht, zw. O.
- 5 Lied, zw. O.
- 6 Liegen, oz. w.
- 7 Lier, zw. V.
- 8 Lies, zw. M.
- 9 Lieven, bd. w.
- 10 Ligger, oz. w.

920.

- 1 Ligt, bv. nw.
- 2 Lijden, bd. w.
- 3 Lijken, oz. w.
- 4 Lijm, zw. V.
- 5 Lijn, zw. V.
- 6 Lijster, zw. V.
- 7 Likken, bd. w.
- 8 Lil, zw. O.
- 9 Linde, zw. V.
- 10 Link, zw. V.

930.

- 1 Linker, bv. nw.
- 2 Linnen, zw. O.
- 3 Lint, zw. O.
- 4 Linze, zw. V.
- 5 Lip, zw. V.
- 6 Lis, zw. V.
- 7 Lispen, oz. w.
- 8 List, zw. V.
- 9 Lob, Lub, zw. V.
- 10 Loeijen, oz. w.

940.

- 1 Loensch, bv. nw.
- 2 Lok, zw. V.
- 3 Lollen, oz. w.
- 4 Lommer, zw. V.
- 5 Lomp, bv. nw.
- 6 Long, zw. V.
- 7 Lonken, oz. w.
- 8 Lont, zw. V.
- 9 Lood, zw. O.
- 10 Loof, z. O. bv. n.

950.

- 1 Loog, zw. V.
- 2 Looijen, bd. w.
- 3 Loom, bv. nw.
- 4 Loonen, bd. w.
- 5 Loopen, oz. w.
- 6 Loot, zw. V.
- 7 Losch, zw. M.
- 8 Lot, zw. O.
- 9 Louter, bv. nw.
- 10 Loven, bd. w.

960.

- 1 Lubben, bd. w.
- 2 Lucht, zw. V.
- 3 Lui, bv. nw.
- 4 Luid, bv. nw.
- 5 Luif, zw. V.
- 6 Luim, zw. V.
- 7 Luisteren, b. o. w.
- 8 Luit, zw. V.
- 9 Lukken, oz. w.
- 10 Lullen, b. o. w.

970.

- 1 Lummel, zw. M.
- 2 Luns, zw. V.
- 3 Lust, zw. M.
- 4 Luttel, bv. nw.
- 5 Luur, zw. V.
- 6 Luwen, oz. w.
- 7 M, zw. V.
- 8 Maaijen, b. w.
- 9 Maand, zw. V.
- 10 Maar, voegw.

980.

- 1 Maat, zw. V.
- 2 Maauwen, oz. w.
- 3 Maf, bv. nw.
- 4 Mager, bv. nw.
- 5 Magneet, zw. M.
- 6 Majer, zw. M.
- 7 Mak, bv. nw.
- 8 Malen, b. o. w.
- 9 Maluwe, zw. V.
- 10 Mam, zw. V.

990.

- 1 Man, zw. M.
- 2 Mand, zw. V.
- 3 Manen, bd. w.
- 4 Mangelen, b.o.w.
- 5 Mantel, zw. M.
- 6 Mark, zw. O.
- 7 Markt, zw. V.
- 8 Marlen, bd. w.
- 9 Marmar, zw. O.
- 10 Marren, oz. w.

1000.

- 1 Martelen, bd.w.
- 2 Marter, zw. M.
- 3 Maskeren, bd.w.
- 4 Mast, zw. M.
- 5 Mat, bv. nw.
- 6 Matras, zw. V.
- 7 Matroos, zw. M.
- 8 Matsen, bd. w.
- 9 Matsvot, zw. M.
- 10 Mazelen, zw. V.

1010.

- 1 Meenen, oz. w.
- 2 Meer, z. O. bw.
- 3 Meerle, zw. V.
- 4 Mees, zw. V.
- 5 Meester, zw. M.
- 6 Meeuw, zw. V.
- 7 Meijer, zw. M.
- 8 Melde, zw. V.
- 9 Melken, bd. w.
- 10 Meloen, zw. M.

1020.

- 1 Mengelen, bd.w.
- 2 Menig, bv. nw.
- 3 Mennen, bd. w.
- 4 Meppen, bd. w.
- 5 Merg, zw. O.
- 6 Mergel, zw. M.
- 7 Merken, bd. w.
- 8 Merrie, zw. V.
- 9 Mes, zw. O.
- 10 Messing, zw. V.

1030.

- 1 Mest, zw. M.
- 2 Met, voorz.
- 3 Meten, bd. w.
- 4 Meter, zw. V.
- 5 Metten, zw. V.
- 6 Meuken, b.o.w.
- 7 Mier, zw. V.
- 8 Mijden, bd. w.
- 9 Mijl, zw. V.
- 10 Mijn, zw. V. vz.

1040.

- 1 Mijt, zw. V.
- 2 Mijter, zw. M.
- 3 Mik, zw. V.
- 4 Mikken, b. o. w.
- 5 Min, bw.
- 6 Minnen, bd. w.
- 7 Mis, misse, zw. V.
- 8 Mispel, zw. M.
- 9 Missen, b. o. w.
- 10 Mist, zw. M.

1050.

- 1 Modder, zw. M.
- 2 Moed, zw. M.
- 3 Moede, bv. nw.
- 4 Moeder, zw. V.
- 5 Moei, zw. V.
- 6 Moes, zw. O.
- 7 Moeten, oz. w.
- 8 Mof, zw. V.
- 9 Mogen, oz. w.
- 10 Moker, zw. M.

1060.

- 1 Mol, zw. M.
- 2 Momber, zw. M.
- 3 Mommen, oz. w.
- 4 Mond, zw. M.
- 5 Monnik, zw. M.
- 6 Mooi, bv. nw.
- 7 Moolik, zw. M.
- 8 Moor, zw. M.
- 9 Moorden, bd.w.
- 10 Moot, zw. V.

1070.

- 1 Mop, zw. V. en M.
- 2 Morel, zw. V.
- 3 Morgen, z. M. bw.
- 4 Morlen, oz. w.
- 5 Morren, oz. w.
- 6 Morsen, oz. w.
- 7 Morzelen, bd.w.
- 8 Mos, zw. O.
- 9 Mossel, zw. V.
- 10 Most, zw. M.

1080.

- 1 Mostaard, zw. M.
- 2 Mot, zw. V.
- 3 Mouw, zw. V.
- 4 Mud, zw. V.
- 5 Muffen, oz. w.
- 6 Mug, zw. V.
- 7 Muijeren, oz. w.
- 8 Muil, zw. M.
- 9 Muis, zw. V.
- 10 Muiten, oz. w.

1090.

- 1 Munt, zw. V.
- 2 Musch, zw. V.
- 3 Musket, zw. V.
- 4 Muskus, zw. V.
- 5 Muts, zw. V.
- 6 Muur, zw. M.
- 7 N, zw. V.
- 8 Naar, bv. nw. vz.
- 9 Naarstig, bv. nw.
- 10 Nacht, zw. M.

1100.

- 1 Nagel, zw. M.
- 2 Nap, zw. M.
- 3 Nat, zw. O. bnw.
- 4 Natuur, zw. V.
- 5 Neen, bw.
- 6 Negen, telw.
- 7 Negge, zw. V.
- 8 Nemen, bd. w.
- 9 Neppe, zw. V.
- 10 Nering, zw. V.

1110.

- 1 Net, z. O. bv. nw.
- 2 Netel, zw. V.
- 3 Neus, zw. M.
- 4 Nevel, zw. M.
- 5 Nier, zw. V.
- 6 Nieuw, bv. nw.
- 7 Nijd, zw. M.
- 8 Nijgen, oz. w.
- 9 Nikker, zw. M.
- 10 Nippen, oz. w.

1140.

- 1 Olifant, zw. M.
- 2 Olm, zw. M.
- 3 Om, voorz.
- 4 On, voorz.
- 5 Onder, voorz.
- 6 Ongel, zw. M.
- 7 Oolt, zw. O.
- 8 Oog, zw. O.
- 9 Oogsten, bd. w.
- 10 Ooi, zw. V.

1170.

- 1 Paar, zw. O.
- 2 Paard, zw. O.
- 3 Paars, bv. nw.
- 4 Paauw, zw. M.
- 5 Pachten, bd. w.
- 6 Pad, zw. O.
- 7 Padde, zw. V.
- 8 Paf, zw. M. bv. n.
- 9 Pagadet, zw. V.
- 10 Pakken, bd. w.

1200.

- 1 Peen, zw. V.
- 2 Peer, zw. V.
- 3 Pees, zw. V.
- 4 Peet, zw. M.
- 5 Pegelen, bd. w.
- 6 Peil, zw. V.
- 7 Peinzen, oz. w.
- 8 Pek, zw. O.
- 9 Pekel, zw. V.
- 10 Pelgrim, zw. M.

1120.

- 1 Noen, zw. M.
- 2 Nog, bijw.
- 3 Nok, zw. V.
- 4 Non, zw. V.
- 5 Nood, zw. M.
- 6 Noord, zw. O.
- 7 Nu, bijw.
- 8 Nuchter, bv. nw.
- 9 Nuk, zw. V.
- 10 Nurken, oz. w.

1150.

- 1 Ook, voegw.
- 2 Oom, zw. M.
- 3 Oor, zw. O.
- 4 Oord, zw. O.
- 5 Oost, zw. O.
- 6 Op, voorz.
- 7 Orberen, bd. w.
- 8 Orde, zw. V.
- 9 Orego, zw. M.
- 10 Orgel, zw. O.

1180.

- 1 Palei, zw. V.
- 2 Paleis, zw. O.
- 3 Palm, zw. M.
- 4 Pan, zw. V.
- 5 Pand, zw. M.
- 6 Panter, zw. M.
- 7 Pantser, zw. O.
- 8 Pap, zw. V.
- 9 Papegaai, zw. M.
- 10 Papier, zw. O.

1210.

- 1 Pellen, bd. w.
- 2 Pen, zw. V.
- 3 Penning, zw. M.
- 4 Pens, zw. M.
- 5 Penseel, zw. O.
- 6 Peper, zw. V.
- 7 Perk, zw. O.
- 8 Persen, bd. w.
- 9 Persoon, zw. M.
- 10 Perzik, zw. V.

1130.

- 1 O, zw. V.
- 2 Och, tuschenw.
- 3 Ochtend, zw. M.
- 4 Odief, zw. M.
- 5 Oester, zw. V.
- 6 Oever, zw. M.
- 7 Of, voegw.
- 8 Offeren, bd. w.
- 9 Oksel, zw. M.
- 10 Olie, zw. V.

1160.

- 1 Orkaan, zw. M.
- 2 Os, zw. M.
- 3 Otter, zw. M.
- 4 Oud, bv. nw.
- 5 Ouwel, zw. M.
- 6 Oven, zw. M.
- 7 Over, voorz.
- 8 P, zw. V.
- 9 Paaijen, bd. w.
- 10 Paal, zw. M.

1190.

- 1 Parel, zw. V.
- 2 Paschen, zw. O.
- 3 Passen, b. o. w.
- 4 Pastei, zw. V.
- 5 Patich, zw. V.
- 6 Patrijs, zw. M.
- 7 Pauk, zw. V.
- 8 Paus, zw. M.
- 9 Pedel, zw. M.
- 10 Peel, zw. V.

1220.

- 1 Pest, zw. V.
- 2 Peukel, zw. V.
- 3 Peul, zw. V.
- 4 Peuteren, oz. w.
- 5 Peuzelen, b. o. w.
- 6 Pieren, bd. w.
- 7 Pij, zw. V.
- 8 Pijl, zw. V.
- 9 Pijn, zw. V.
- 10 Pijpen, oz. w.

1330.

- 1 Pil, zw. V.
- 2 Pimpelen, oz.w.
- 3 Pin, zw. V.
- 4 Pink, zw. M.
- 5 Pinkster, zw. O.
- 6 Pioene, zw. V.
- 7 Pip, zw. V.
- 8 Pippeling, zw. V.
- 9 † Pissen, bd. w.
- 10 Pit, zw. V. en O.

1340.

- 1 Plaat, zw. V.
- 2 Plaats, zw. V.
- 3 Plagen, bd. w.
- 4 Plak, zw. V.
- 5 Plan, zw. O.
- 6 Planeet, zw. V.
- 7 Plank, zw. V.
- 8 Plant, zw. V.
- 9 Plassen, b. o. w.
- 10 Plat, bv. nw.

1350.

- 1 Plegen, b. o. w.
- 2 Pleisteren, bd. w.
- 3 Plengen, bd. w.
- 4 Ploffen, oz. w.
- 5 Plomp, bv. nw.
- 6 Plooijen, bd. w.
- 7 Pluizen, bd. w.
- 8 Plunderen, bd. w.
- 9 Podagra, zw. O.
- 10 Poeder, zw. O.

1360.

- 1 Poel, zw. M.
- 2 † Poepen, bd. w.
- 3 Poes, zw. V.
- 4 Poffen, oz. w.
- 5 Pogchen, oz. w.
- 6 Pogen, bd. w.
- 7 Pokken, zw. V.
- 8 Polei, zw. V.
- 9 Polijsten, bd. w.
- 10 Pols, zw. M.

1370.

- 1 Pomp, zw. V.
- 2 Pompoen, zw. V.
- 3 Pond, zw. O.
- 4 Pont, zw. V.
- 5 Pooijen, bd. w.
- 6 Pook, zw. M.
- 7 Pop, zw. V.
- 8 Populier, zw. M.
- 9 Porren, bd. w.
- 10 Post, zw. M.

1380.

- 1 Post, zw. V.
- 2 Pot, zw. M.
- 3 Poten, bd. w.
- 4 Praauw, zw. V.
- 5 Pralen, oz. w.
- 6 Prangen, bd. w.
- 7 Praten, oz. w.
- 8 Prei, zw. V.
- 9 Prent, zw. V.
- 10 Priëel, zw. O.

1390.

- 1 Priegelen, bd. w.
- 2 Priem, zw. M.
- 3 Priester, zw. M.
- 4 Prij, zw. V.
- 5 Prijzen, bd. w.
- 6 Prik, zw. V.
- 7 Prins, zw. M.
- 8 Proeven, bd. w.
- 9 Proost, zw. M.
- 19 Pruik, zw. V.

1400.

- 1 Pruilen, oz. w.
- 2 Pruin, zw. V.
- 3 Pruisen, oz. w.
- 4 Prul, zw. V.
- 5 Prut, zw. V.
- 6 Psalm, zw. M.
- 7 Puik, z. O. bv. n.
- 8 Puilen, oz. w.
- 9 Pul, zw. V.
- 10 Pulver, zw. O.

1410.

- 1 Punt, zw. V. O.
- 2 Purper, zw. O.
- 3 Put, zw. M.
- 4 R, zw. V.
- 5 Raaf, zw. V.
- 6 Raam, zw. O.
- 7 Raap, zw. V.
- 8 Raar, bv. nw.
- 9 Raauw, bv. nw.
- 10 Raauw, zw. M.

1420.

- 1 Rabbelen, oz. w.
- 2 Raden, bd. w.
- 3 Rafelen, b. o. w.
- 4 Raken, b. o. w.
- 5 Rallen, oz. w.
- 6 Rank, z. V. bnw.
- 7 Ransel, zw. M.
- 8 Rapen, bd. w.
- 9 Raspen, bd. w.
- 10 Rat, zw. V.

1430.

- 1 Reeks, zw. V.
- 2 Regen, zw. M.
- 3 Reiken, bd. w.
- 4 Rekel, zw. M.
- 5 Rekenen, bd. w.
- 6 Rennen, oz. w.
- 7 Rest, zw. V.
- 8 Reten, bd. w.
- 9 Reu, zw. M.
- 10 Rib, zw. V.

1440.

- 1 Riem, zw. M.
- 2 Riet, zw. O.
- 3 Rijden, oz. w.
- 4 Rijmen, oz. w.
- 5 Rijpen, o. onp. w.
- 6 Rijst, zw. V.
- 7 Rijten, b. o. w.
- 8 Rijven, bd. w.
- 9 Rijzen, oz. w.
- 10 Rillen, oz. w.

1350.

- 1 Rimpelen, b. o. w.
- 2 Riool, zw. O.
- 3 Rispen, bd. w.
- 4 Rist, zw. V.
- 5 Rob, zw. M.
- 6 Robijn, zw. M.
- 7 Roede, zw. V.
- 8 Roeijen, b. o. w.
- 9 Roemen, b. o. w.
- 10 Roepen, b. o. w.

1360.

- 1 Roest, zw. M.
- 2 Roffelen, b. o. w.
- 3 Rog, zw. M.
- 4 Rogge, zw. V.
- 5 Rok, zw. M.
- 6 Rollen, b. o. w.
- 7 Rommelen, o. w.
- 8 Ronken, oz. w.
- 9 Rood, bv. nw.
- 10 Rooijen, bd. w.

1370.

- 1 Room, zw. M.
- 2 Roos, zw. V.
- 3 Roosten, bd. w.
- 4 Rooven, bd. w.
- 5 Ros, z. O. bv. n.
- 6 Rots, zw. V.
- 7 Rotting, zw. M.
- 8 Rouwen, oz. w.
- 9 Rug, zw. M.
- 10 Ruif, zw. V.

1380.

- 1 Ruig, bv. nw.
- 2 Ruiken, b. o. w.
- 3 Ruilen, bd. w.
- 4 Ruim, bv. nw.
- 5 Ruischen, oz. w.
- 6 Ruit, zw. V.
- 7 Rusten, oz. w.
- 8 S, zw. V.
- 9 Saai, zw. V.

1390.

- 1 Saffraan, zw. M.
- 2 Sak, zw. M.
- 3 Salie, zw. V.
- 4 Sammelen, o. w.
- 5 Sap, zw. O.
- 6 Sarren, bd. w.
- 7 Schaarsch, bv. n.
- 8 Schaats, zw. V.
- 9 Schabel, zw. V.
- 10 Schacht, zw. V.

1400.

- 1 Schakel, zw. V.
- 2 Schar, zw. V.
- 3 Scharlei, zw. V.
- 4 Schat, zw. M.
- 5 Schavot, zw. O.
- 6 Scheef, bv. nw.
- 7 Scheiden, b. o. w.
- 8 Schel, zw. V.
- 9 Schelden, b. o. w.
- 10 Schenden, bd. w.

1410.

- 1 Schenken, bd. w.
- 2 Scheppen, bd. w.
- 3 Schepter, zw. M.
- 4 Scheren, bd. w.
- 5 Schetsen, bd. w.
- 6 Schier, bijw.
- 7 Schieten, b. o. w.
- 8 Schijnen, oz. w.
- 9 Schikken, b. o. w.
- 10 Schink, zw. M.

1420.

- 1 Schoen, zw. M.
- 2 Schooijen, oz. w.
- 3 Schoon, bv. nw.
- 4 Schor, bv. nw.
- 5 Schouwen, bd. w.
- 6 Schraal, bv. nw.
- 7 Schragen, bd. w.
- 8 Schrande, bv. n.
- 9 Schransen, oz. w.
- 10 Schrapen, bd. w.

1430.

- 1 Schrijden, oz. w.
- 2 Schrikken, o. w.
- 3 Schrollen, oz. w.
- 4 Schudden, b. o. w.
- 5 Schuijer, zw. M.
- 6 Schuilen, oz. w.
- 7 Schuimen, b. o. w.
- 8 Schuiven, b. o. w.
- 9 Schuwen, bd. w.
- 10 Sedert, voorz.

1440.

- 1 Sering, zw. V.
- 2 Sidderen, oz. w.
- 3 Sieren, bd. w.
- 4 Sikkel, zw. V.
- 5 Singelen, bd. w.
- 6 Sissen, oz. w.
- 7 Slaan, b. o. w.
- 8 Slabben, b. o. w.
- 9 Slak, zw. V.
- 10 Slaken, bd. w.

1450.

- 1 Slang, zw. V.
- 2 Slapen, oz. w.
- 3 Slee, zw. V.
- 4 Slijm, zw. O.
- 5 Slijpen, bd. w.
- 6 Slijten, b. o. w.
- 7 Slim, bv. nw.
- 8 Slinden, bd. w.
- 9 Slinken, oz. w.
- 10 Slissen, bd. w.

1460.

- 1 Slommeren, b. w.
- 2 Sloopen, bd. w.
- 3 Stordig, bv. nw.
- 4 Sluiken, bd. w.
- 5 Sluiten, b. o. w.
- 6 Slurpen, bd. w.
- 7 Sluw, bv. nw.
- 8 Smaad, zw. M.
- 9 Smaken, b. o. w.
- 10 Smal, bv. nw.

1470.

- 1 Smaragd, zw. M.
- 2 Smeeken, bd. w.
- 3 Smelten, bd. w.
- 4 Smeulen, oz. w.
- 5 Smijten, bd. w.
- 6 Smoken, b. o. w.
- 7 Smoren, b. o. w.
- 8 Smotsen, bd. w.
- 9 Snaar, zw. V.
- 10 Snakken, oz. w.

1480.

- 1 Snappen, oz. w.
- 2 Sneeuwen, op. w.
- 3 Snel, z. V. bv. n.
- 4 Snijden, bd. w.
- 5 Snikken, oz. w.
- 6 Snoek, zw. M.
- 7 Snorren, oz. w.
- 8 Snuit, zw. M. V.
- 9 Sok, zw. V.
- 10 Sold, zw. O.

1490.

- 1 Sollen, oz. w.
- 2 Som, zw. V.
- 3 Somp, zw. V.
- 4 Soppen, bd. w.
- 5 Spaak, zw. V.
- 6 Spade, z. V. bv. n.
- 7 Spanen, bd. w.
- 8 Spannen, bd. w.
- 9 Spar, zw. V.
- 10 Sparen, bd. w.

1500.

- 1 Specht, zw. M.
- 2 Speer, zw. V.
- 3 Spek, zw. O.
- 4 Speld, zw. V.
- 5 Spelen, oz. w.
- 6 Spellen, bd. w.
- 7 Spersie, zw. V.
- 8 Sperwer, zw. M.
- 9 Speuren, bd. w.
- 10 Spiegel, zw. M.

1510.

- 1 Spier, zw. V.
- 2 Spijk, zw. V.
- 3 Spijten, onp. w.
- 4 Spijzen, bd. w.
- 5 Spinde, zw. V.
- 6 Spinnen, bd. w.
- 7 Splijten, bd. w.
- 8 Spoeden, oz. w.
- 9 Spoken, oz. w.
- 10 Spoor, zw. V.

1520.

- 1 Spreeuw, zw. M.
- 2 Spreken, b. o. w.
- 3 Sprengen, bd. w.
- 4 Spriet, zw. M.
- 5 Springen, oz. w.
- 6 Spruiten, oz. w.
- 7 Spugen, b. o. w.
- 8 Spurrie, zw. V.
- 9 Staan, oz. w.
- 10 Stamet, zw. O.

1530.

- 1 Steen, zw. M.
- 2 Steken, bd. w.
- 3 Stelen, bd. w.
- 4 Stenen, oz. jw.
- 5 Sterven, oz. w.
- 6 Stevel, zw. M.
- 7 Stijgen, oz. w.
- 8 Stijven, b. o. w.
- 9 Stoeijen, oz. w.
- 10 Stool, zw. V.

1540.

- 1 Stooten, bd. w.
- 2 Storten, bd. w.
- 3 Stoven, b. o. w.
- 4 Straat, zw. V.
- 5 Strand, zw. O.
- 6 Stremmen, b. ow.
- 7 Streng, bv. nw.
- 8 Strijden, oz. w.
- 9 Strijken, bd. w.
- 10 Stronk, zw. V.

1550.

- 1 † Stront, zw. M.
- 2 Stroo, zw. O.
- 3 Strooken, b. o. w.
- 4 Stroom, zw. M.
- 5 Stroop, zw. M. V.
- 6 Strot, zw. M.
- 7 Struif, zw. V.
- 8 Struikelen, o. w.
- 9 Struis, zw. M.
- 10 Studeren, b. o. w.

1560.

- 1 Stuiven, oz. w.
- 2 Suffen, oz. w.
- 3 Suizen, oz. w.
- 4 Sulfer, zw. V.
- 5 Sullen, oz. w.
- 6 Sussen, bd. w.
- 7 I, zw. V.
- 8 Taai, bv. nw.
- 9 Taak, zw. V.
- 10 Taal, zw. V.

1570.

- 1 Taf, zw. O.
- 2 Tafel, zw. V.
- 3 Tak, zw. M.
- 4 Talen, oz. w.
- 5 Talmen, oz. w.
- 6 Tand, zw. V.
- 7 Tanen, b. o. w.
- 8 Tang, zw. V.
- 9 Tap, zw. M.
- 10 Tarten, bd. w.

1580.

- 1 Tarwe, zw. V.
- 2 Tasch, zw. V.
- 3 Tasten, bd. w.
- 4 Te, voorz.
- 5 Teeder, bv. nw.
- 6 Teef, zw. V.
- 7 Teeken, zw. O.
- 8 Teen, zw. M. V.
- 9 Teer, zw. O.
- 10 Tegel, zw. M.

1590.

- 1 Teisteren, bd. w.
- 2 Telen, bd. w.
- 3 Tellen, bd. w.
- 4 Temmen, bd. w.
- 5 Tepel, zw. M.
- 7 Tergen, bd. w.
- 7 Thans, bijw.
- 8 Tien, telw.
- 9 Tieren, oz. w.
- 10 Tijen, b. o. w.

1600.

- 1 Tijk, zw. V.
- 2 Tillen, bd. w.
- 3 Timmeren, bd. w.
- 4 Tin, zw. O.
- 5 Tinne, zw. V.
- 6 Tip, zw. M.
- 7 Tiras, zw. O.
- 8 Titel, zw. M.
- 9 Tobbe, zw. V.
- 10 Tobben, oz. w.

1610.

- 1 Toe, bijw. voorz.
- 2 Toen, bijw.
- 3 Toeten, oz. w.
- 4 Toetsen, b. o. w.
- 5 Toeven, b. o. w.
- 6 Toffel, zw. M.
- 7 Tokkelen, bd. w.
- 8 Tol, zw. M.
- 9 Tolk, zw. M.
- 10 Ton, zw. V.

1620.

- 1 Tong, zw. V.
- 2 Tonijn, zw. M.
- 3 Toonen, b. o. w.
- 4 Toom, zw. M.
- 5 Tooveren, b. o. w.
- 6 Top, zw. M.
- 7 Tor, zw. V.
- 8 Toren, zw. M.
- 9 Tornen, b. o. w.
- 10 Torschen, bd. w.

1630.

- 1 Tot, voorz.
- 2 Traag, bv. nw.
- 3 Tralie, zw. V.
- 4 Trappen, bd. w.
- 5 Trawant, zw. M.
- 6 Treeft, zw. V.
- 7 Treffen, bd. w.
- 8 Trekken, b. o. w.
- 9 Tremel, zw. M.
- 10 Trensens, bd. w.

1640.

- 1 Treuren, bd. w.
- 2 Trijp, zw. O.
- 3 Trijsel, zw. V.
- 4 Trillen, oz. w.
- 5 Tripel, zw. O.
- 6 Troef, zw. V.
- 7 Troffel, zw. M.
- 8 Trog, zw. M.
- 9 Trom, zw. V.
- 10 Troon, zw. M.

1650.

- 1 Troosten, bd. w.
- 2 Tros, zv. M.
- 3 Trotsen, bd. w.
- 4 Trouw, z. V. bnw.
- 5 Tui, zw. V.
- 6 Tuigen, bd. w.
- 7 Tuimelen, oz. w.
- 8 Tuin, zw. M.
- 9 Tuischen, oz. w.
- 10 Tuk, wz. M. bnw.

1660.

- 1 Tul, zw. V.
- 2 Tulp, zw. V.
- 3 Turen, oz. w.
- 4 Turf, zw. M.
- 5 Tusschen, voorz.
- 6 Twee, telw.
- 7 Twijg, zw. V.
- 8 Twijnen, bd. w.
- 9 Twisten, oz. w.
- 10 U, zw. V.

1670.

- 1 Ui (uije), zw. M.
- 2 Uijer, zw. M.
- 3 Uil, zw. M.
- 4 Uit, voorz.
- 5 Unster, zw. M.
- 6 Uur, zw. O.
- 7 Uw, voornw.
- 8 Vaag, zw. V.
- 9 Vaak, zw. M. bw.
- 10 Vaal, bv. nw.

1680.

- 1 Vader, zw. M.
- 2 Vallen, oz. w.
- 3 Valk, zw. M.
- 4 Valsch, bv. nw.
- 5 Van, voorz.
- 6 Vangen, bd. w.
- 7 Varen, oz. w.
- 8 Varken, zw. O.
- 9 Vechten, oz. w.
- 10 Vedel, zw. V.

1690.

- 1 Vee, zw. O.
- 2 Veel, bnw. bijw.
- 3 Vegen, bd. w.
- 4 Veil, zw. O.
- 5 Veilig, bv. nw.
- 6 Veinzen, oz. w.
- 7 Vel, zw. O.
- 8 Veld, zw. O.
- 9 Velen, bd. w.
- 10 Velg, zw. V.

1700.

- 1 Venkel, zw. V.
- 2 Venster, zw. O.
- 3 Vent, zw. M.
- 4 Ver, verre, bijw.
- 5 Vergeten, bd. w.
- 6 Verminken, b. w.
- 7 Versch, bv. nw.
- 8 Verwen, bd. w.
- 9 Vet, bv. nw.
- 10 Veter, zw. M.

1710.

- 1 Veulen, zw. O.
- 2 Vier, telw.
- 3 Vijand, zw. M.
- 4 Vijf, telw.
- 5 Vijg, zw. V.
- 6 Vijl, zw. V.
- 7 Vijsten, bd. w.
- 8 Vijver, zw. M.
- 9 Vijzel, zw. M.
- 10 Vin, zw. V.

1720.

- 1 Vinden, bd. w.
- 2 Vinger, zw. M.
- 3 Vinnig, bv. nw.
- 4 Visch, zw. M.
- 5 Vlade (vla), z. V.
- 6 Vlag, zw. V.
- 7 Vlak, bv. nw.
- 8 Vlas, zw. O.
- 9 Vlechten, bd. w.
- 10 Vleesch, zw. O.

1730.

- 1 Vleijen, bd. w.
- 2 Vlek, zw. O.
- 3 Vlieden, b. o. w.
- 4 Vlies, zw. O.
- 5 Vlieten, oz. w.
- 6 Vlijt, zw. V.
- 7 Vloeken, oz. w.
- 8 Vocht, zw. O.
- 9 Vodde, zw. V.
- 10 Voegen, b. o. w.

1740.

- 1 Voelen, b. o. w.
- 2 Voet, zw. M.
- 3 Vogel, zw. M.
- 4 Vol, bv. nw.
- 5 Vonk, zw. V.
- 6 Voogd, zw. M.
- 7 Voor, voorz.
- 8 Voren, zw. M.
- 9 Vork, zw. V.
- 10 Vormen, bd. w.

1750.

- 1 Vorsch, zw. M.
- 2 Vorscheu, bd. w.
- 3 Vorst, zw. M. V.
- 4 Vos, zw. M.
- 5 Vrouwen, bd. w.
- 6 Vracht, zw. V.
- 7 Vragen, bd. w.
- 8 Vreemd, bvn.
- 9 Vreezen, bd. w.
- 10 Vrek, z. M. bnw.

1760.

- 1 Vreugde, zw. V.
- 2 Vriend, zw. M.
- 3 Vriezen, onp. w.
- 4 Vrij, bv. nw.
- 5 Vroed, bv. nw.
- 6 Vroeg, bv. nw.
- 7 Vroom, bv. nw.
- 8 Vrouw, zw. V.
- 9 Vrucht, zw. V.
- 10 Vuig, bv. nw.

1770.

- 1 Vuist, zw. V.
- 2 Vuur, zw. O.
- 3 W, zw. V.
- 4 Waaijen, onp. w.
- 5 Waard, zw. M.
- 6 Wachten, b. o. w.
- 7 Wadde, zw. V.
- 8 Waken, oz. w.
- 9 Wal, zw. M.
- 10 Walgen, oz. w.

1780.

- 1 Walken, bd. w.
- 2 Walmen, oz. w.
- 3 Wang, zw. V.
- 4 Want, zw. O. V.
- 5 Want, voegw.
- 6 Wapen, zw. O.
- 7 Waren, oz. w.
- 8 Warlen, oz. w.
- 9 Warm, bv. nw.
- 10 Warren, b. o. w.

1790.

- 1 Wasschen, bd. w.
- 2 Wassen, oz. w.
- 3 Water, zw. O.
- 4 Wed, zw. O.
- 5 Wedden, bd. w.
- 6 Wee, zw. O.
- 7 Weede, zw. V.
- 8 Week, zw. V.
- 9 Weelde, zw. V.
- 10 Weg, zw. M.

1800.

- 1 Wegen, b. o. w.
- 2 Weiden, b. o. w.
- 3 Weigeren, b. o. w.
- 4 Weit, zw. V.
- 5 Wekken, bd. w.
- 6 Wel, zw. V. bw.
- 7 Welfel, zw. O.
- 8 Welk, voornw.
- 9 Weren, bd. w.
- 10 Werken, b. o. w.

1810.

- 1 Werpen, bd. w.
- 2 Werven, bd. w.
- 3 Wesp, zw. V.
- 4 West, zw. O.
- 5 Weten, bd. w.
- 6 Weven, bd. w.
- 7 Wezel, zw. V.
- 8 Wegen, o. w. z. O.
- 9 Wieden, bd. w.
- 10 Wiel, zw. O.

1820.

- 1 Wier, zw. O.
- 2 Wijd, bv. nw.
- 3 Wijden, bd. w.
- 4 Wijken, oz. w.
- 5 Wijl, zw. V. vw.
- 6 Wijlen, bv. nw.
- 7 Wijn, zw. M.
- 8 Wijzen, bd. w.
- 9 Wikke, zw. V.
- 10 Wilg, zw. M.

1830.

- 1 Willen, bd. w.
- 2 Winden, bd. w.
- 3 Winnen, b.o.w.
- 4 Winter, zw. M.
- 5 Wit, bv. nw.
- 6 Woekeren, o.w.
- 7 Woelen, b. o.w.
- 8 Woest, bv. nw.
- 9 Wol, zw. V.
- 10 Wolf, zw. M.

1840.

- 1 Wolk, zw. V.
- 2 Worden, oz. w.
- 3 Worgen, bd. w.
- 4 Worm, zw. M.
- 5 Worst, zw. V.
- 6 Worstelen, o.w.
- 7 Wortel, zw. M.
- 8 Woud, zw. O.
- 9 Wouw, zw. M. V.
- 10 Wrat, zw. V.

1850.

- 1 Wreken, bd. w.
- 2 Wrijten, oz. w.
- 3 Wringen, bd. w.
- 4 Wroegen, oz. w.
- 5 Wuft, bv. nw.
- 6 Z, zw. V.
- 7 Zaaijen, bd. w.
- 8 Zaak, zw. V.
- 9 Zacht, bv. nw.
- 10 Zadel, zw. M.

1860.

- 1 Zagen, bd. w.
- 2 Zak, zw. M.
- 3 Zalm, zw. M.
- 4 Zalven, bd. w.
- 5 Zamelen, bd. w.
- 6 Zeef, zw. V.
- 7 Zeelt, zw. V.
- 8 Zeep, zw. V.
- 9 Zeer zw. O. Lw.
- 10 Zegelen, bd. w.

1870.

- 1 Zeggen, bd. w.
- 2 Zeissen, zw. V.
- 3 Zeker, bv. nw.
- 4 Zelf, voornw.
- 5 Zenden, bd. w.
- 6 Zerk, zw. V.
- 7 Zerp, bv. nw.
- 8 Zes, telw.
- 9 Zeven, telw.
- 10 Zieden, b. o. w.

1880.

- 1 Zien, bd. w.
- 2 Zier, zw. V.
- 3 Zijde, zw. V.
- 4 Zijgen, bd. w.
- 5 Zijn, oz. w. v. nw.
- 6 Zilver, zw. O.
- 7 Zinnen, oz. w.
- 8 Zingen, bd. w.
- 9 Zinken, oz. w.
- 10 Zitten, oz. w.

1890.

- 1 Zoeken, bd. w.
- 2 Zoenen, bd. w.
- 3 Zoet, bv. nw.
- 4 Zolder, zw. M.
- 5 Zomer, zw. M.
- 6 Zon, zw. V.
- 7 Zoo, bijw.
- 8 Zool, zm. V.
- 9 Zoomen, bd. w.
- 10 Zoon, zw. M.

1900.

- 1 Zorgen, oz. w.
- 2 Zouten, bd. w.
- 3 Zuiden, zw. O.
- 4 Zuigen, bd. w.
- 5 Zuil, zw. V.
- 6 Zuimen, oz. w.
- 7 Zuinig, bv. nw.
- 8 Zuipen, oz. w.
- 9 Zulk, voornw.
- 10 Zuster, zw. V.

1910.

- 1 Zuur, bv. nw.
- 2 Zwaaijen, b.o.w.
- 3 Zwaan, zw. V.
- 4 Zwaar, bv. nw.
- 5 Zwaard, zw. O.
- 6 Zwabber, zw. M.
- 7 Zwager, zw. M.
- 8 Zwalp, zw. V.
- 9 Zwaluw, zw. V.
- 10 Zwans, zw. V.

1920.

- 1 Zwart, bv. nw.
- 2 Zwavel, zw. V.
- 3 Zweemen, oz. w.
- 4 Zweepen, bd. w.
- 5 Zweeten, oz. w.
- 6 Zwelgen, bd. w.
- 7 Zwellen, bd. w.
- 8 Zwemmen, oz. w.
- 9 Zweren, b. o. w.
- 10 Zwermen, oz. w.

1930.

- 1 Zwerven, oz. w.
- 2 Zwetsen, oz. w.
- 3 Zweven, oz. w.
- 4 Zwieren, oz. w.
- 5 Zwijgen, b. o. w.
- 6 Zwijmen, oz. w.
- 7 Zwijn, zw. O.
- 8 Zwitser, zw. M.
- 9 Zwoegen, oz. w.
- 10 Zwoord(zwoerd), z. O.

DERDE DEEL.

WOORDVOEGING.

De WOORDVOEGING handelt over de vereeniging van woorden tot volzinnen, en hunne rangschikking, overeenkomst en beheersching.

Dezelve heeft in de Nederlandsche taal eenen zeer vrijen gang, dewijl zij zich aan de opvolging der denkbeelden niet stiptelijk behoeft te houden, maar vrijelijk die orde kan aannemen, welke het meest geschikt is, om den gewenschten indruk te doen ontstaan; echter altijd met dien verstande, dat men de duidelijkheid en klaarheid in de schikking der woorden en de welluidendheid in de opvolging der klanken, niet uit het oog verlieze.

EERSTE HOOFDSTUK.

EERSTE AFDEELING.

OVER HET GEBRUIK EN DE WEGLATING DER LIDWOORDEN.

De LIDWOORDEN worden gemeenlijk vóór de Zelfstandige naamwoorden geplaatst, maar onder deze laatsten zijn er ook, welke dezelve niet gebruiken; als:

§ 1. De eigennamen van *landen, gewesten, steden,*

dorpen en personen; als: *Nederland* (1), *Vriesland*, *Amsterdam*, *Scheveningen*, *Willem*, welke geen Lidwoord aannemen, ten zij door een Bijvoegelijk naamwoord voorafgegaan.

De namen der *stroomen*, *rivieren* en *bergen* hebben altijd het Lidwoord voorop.

§ 2. Een *eigen* Zelfstandig naamwoord door een *algemeen* voorafgegaan, dat tot de bepaling van hetzelfde dient; als: *de stad Deventer*.

§ 3. De *eigene* Zelfstandige naamwoorden gebruiken het Lidwoord, wanneer een Bijvoegelijk naamwoord voor dezelve geplaatst wordt; als: *Het volkrijke Amsterdam*.

§ 4. Dezelve nemen ook het Lidwoord aan, wanneer zij naar het gebruik, dat men er van maakt, niet meer gelijk eigene Zelfstandige naamwoorden kunnen beschouwd worden; als: *Hooft*, *de Tacitus der Nederlanden*; *Leyden*, *het Athene van Holland*,

§ 5. Wanneer de Zelfstandige naamwoorden in eenen algemeenen en onbepaalden zin gebezigd worden, nemen zij geen Lidwoord voor zich; als: *sterk als ijzer*, *hier is wijn*.

§ 6. De algemeene Zelfstandige naamwoorden nemen almede het Lidwoord niet aan, wanneer men er eene daad bijvoegt, welke, met het Zelfstandige naam-

(1) Dit woord neemt in het meervoud het Lidwoord vóór zich, dus *de Nederlanden*. In deze beteekenis komt het eigenlijk als een algemeen Zelfstandig naamwoord voor, zamen gesteld uit *landen* en het Bijvoegelijke naamwoord *neder* (lage). Zoo is het ook met eenige andere steden, als: *den Haag* (des Graven Hage), *den Bosch* (des Hertogen Bosch), enz. Zie verdere voorbeelden op bladz. 92.

woord te zamen, het denkbeeld op eene algemeene wijze voorstelt; als: *handel drijven; water koken; hoop voeden; schipbreuk lijden.*

§ 7. Ook is er geen Lidwoord, wanneer het Zelfstandige naamwoord, door de Voorzetsels *te, ten, ter*, voorafgegaan wordt; als: *te markt gaan; ten tooneele verschijnen; ter zake komen.*

§ 8. Een algemeen Zelfstandig naamwoord in eene spreekwoordelijke uitdrukking gebezigd, maakt geen gebruik van het Lidwoord; als: *op roof uitgaan; bij slot van rekening; schijn bedriegt; eendragt maakt magt.*

§ 9. De weglating van het Lidwoord heeft dikwijls bij onstoffelijke Zelfstandige naamwoorden plaats; als: *deugd huldigen; edelmoedigheid toejuichen.*

Er is onderscheid in de uitdrukkingen:

Onze geëerbiedigde Koning oefent GERECHTIGHEID uit.

Onze geëerbiedigde Koning oefent DE GERECHTIGHEID uit.

§ 10. Men laat het Lidwoord bij *Vorsten* en *Prinsen* weg, het zij de titels het eigene Zelfstandige naamwoord volgen of voorafgaan; als: *Prins Willem van Oranje; Keizer Nikolaas* of *Nikolaas, Keizer van Rusland.*

§ 11. Wanneer men niet den naam, maar slechts de hoedanigheid aanduidt, dan is het gebruik van het Lidwoord noodzakelijk, als: *DE Koning van Nederland behartigt het welzijn des Volks.*

§ 12. Wanneer men van met waardigheden bekleede personen spreekt, laat men het Lidwoord weg, indien de naam den titel voorafgaat; als: *Schimmelpenninck, Raadpensionaris van Holland; Brugmans,*

Hoogleeraar in de geneeskunde; en dus bij voorgang van den titel: de Raadpensionaris van Holland Schimmelpenninck; de Hoogleeraar in de geneeskunde, Brugmans.

§ 13. Wanneer men iemand aanspreekt, laat men het Lidwoord weg, ook dan zelfs, wanneer het door een Bijvoegelijk naamwoord vergezeld gaat; als: *Lieve kinderen, weest gehoorzaam* (1).

§ 14. In een hartstogtelijk verhaal, laat men het Lidwoord zoo veel mogelijk achterwege; als: *genoegens des levens, fortuin, ambten, alles verachtte hij om zich aan de studie te wijden.*

TWEEDE AFDEELING.

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN WELKE HET LIDWOORD GEBRUIKEN.

§ 15. Het bepalende en niet bepalende Lidwoord staat altijd vóór zijn Zelfstandig naamwoord; en het Bijvoegelijke naamwoord wordt tusschen het Zelfstandige naamwoord en het Lidwoord geplaatst; als: *de hand, een huis; de kleine hand, een goed huis.*

§ 16. De Lidwoorden schikken zich naar hun Zelfstandig naamwoord in *geslacht* en *naamval*; het bepalende Lidwoord schikt zich ook naar het *getal* van het Zelfstandige naamwoord; als:

Een hooge prijs sal uwe belooning zijn.

De vruchtbare boomen verheugen den eigenaar.

(1) Men zou in dit voorbeeld ook kunnen zeggen: *Mijnne lieve kinderen*, al zijn het de onzen niet, want zulks drukt iets hartelijks uit; zoo zegt de Veldheer in het gevecht: *Mijne kinderen! voorwaarts! sluit aan!*

§ 17. Het niet bepalende Lidwoord *een* is door zijne natuur voor het meervoud onvatbaar; daarom duidt men een onbepaald meervoud aan, door het Zelfstandige naamwoord zonder Lidwoord te gebruiken; als:

Een vlijtig leerling eert zijne onderwijzers;

Vlijtigeleerlingen eeren hunne onderwijzers.

§ 18. Wanneer verscheidene Zelfstandige naamwoorden van hetzelfde geslacht en getal en in denzelfden naamval elkander opvolgen, dan plaatst men gewoonlijk het bepalende Lidwoord alléén voor het eerste Zelfstandige naamwoord, als: *de wijsheid, braafheid, regtschapenheid en godsvrucht van dezen man.*

§ 19. Dit gebruik van het bepalende Lidwoord met het eerste Zelfstandige naamwoord, is ook gewettigd voor *mannelijke* en *vrouwelijke* Zelfstandige naamwoorden mits van hetzelfde getal en denzelfden naamval; als: *De man, vrouw en dochter; wij spreken van de boeken en pennen.*

§ 20. Men moet het Lidwoord bij op elkander volgende mannelijke, vrouwelijke en onzijdige Zelfstandige naamwoorden herhalen; als:

Ik heb HET huis, DEN hof en DE plaats gekocht; (1)

De genoegens DER lente en DES zomers.

§ 21. Ofschoon volgens § 18 hierboven, de Zelfstandige naamwoorden van hetzelfde geslacht en getal slechts het Lidwoord vóór het eerste nemen, moet men echter daarvan diegenen uitzonderen, welke twee ver-

(1) Wanneer men enkel den aankoop van het huis, of alleen de genietingen van de aangenaamheden der natuur bedoelt, kan men in eenen onbepaalden zin even goed zeggen:

Ik heb huis, hof en plaats gekocht;

De genoegens van lente en somer.

schillende hoedanigheden, al dan niet betrekkelijk op denzelfden persoon, aanduiden.

Men moet dus het Lidwoord herhalen, wanneer men twee personen wil aanwijzen, en de herhaling weglaten, indien men slechts van eenen eenigen spreekt, in wien beide hoedanigheden vereenigd zijn; als: *de Keizer en Koning, de man en vader, de echtgenoot en moeder.*

In deze voorbeelden geldt het denzelfden persoon; maar zegt men: *de Keizer en de Koning*, enz. dan spreekt men van twee personen.

§ 22. Gemeenlijk wordt het Lidwoord slechts vóór het eerste der Zelfstandige naamwoorden geplaatst, welke in denzelfden naamval staan, zelfs dan, wanneer de Zelfstandige naamwoorden, welke elkander opvolgen, van geslacht verschillen.

Het is evenwel noodig het Lidwoord voor elk Zelfstandig naamwoord te herhalen, wanneer men op ieder derzelve, bijzonder de aandacht wil vestigen; als: *DE mannen, DE vrouwen, DE kinderen, allen, met één woord, poogden het gevaar te ontsnappen.*

§ 23. In tegenstellende volzinnen, moet men altijd het Lidwoord herhalen, om derzelve kracht sterk te doen uitkomen; als: *DE Koning en DE onderdaan, DE heer en DE slaaf, DE rijke en DE arme, zijn allen voor God gelijk.*

Alsmede om den nadruk te versterken en eenige zaken onderscheidenlijk te noemen, schoon de Zelfstandige naamwoorden van eenerlei geslacht zijn; b. v.: *zoude ik het ambt, het goed, het leven in de waagschaal zetten?*

Niet minder noodzakelijk is de herhaling van het bepalende Lidwoord, wanneer het eene Zelfstandige naamwoord *enkelvoudig*, en het andere *meervoudig* is, b.v.: *ik bezag DE boekerij en DE kunstkamers van mijnen vriend.*

§ 24. Het nietbepalende Lidwoord wordt *altijd* herhaald, zelfs bij de overeenkomst van het geslacht der Zelfstandige naamwoorden; als: *Men vergelykt EENE jonge dochter en EENE roos.*

De gewoonte heeft het echter gewettigd, dat men zegt: *een huis, tuin en stal te koop of te huur.*

§ 25. De Lidwoorden moeten zoo nabij mogelijk hunne Zelfstandige naamwoorden worden geplaatst. Men zegge dus niet: *HET DE wereld zoo geheel bezig houdende nieuws, is onwaar*; maar wel: *HET nieuws, dat DE wereld zoo geheel bezig houdt, is onwaar.*

§ 26. Men onthoude zich in den gewonen stijl zoo veel mogelijk van verkortingen te gebruiken, als 's voor *des*, d' voor *de* of *den*, m' voor *men*, 't voor *het*, t' voor *te* en dergelyken. Zulks heeft in de dichtkunst nog wel plaats, ofschoon tegenwoordig van de wegnemensteekens door de voorname dichters weinig gebruik gemaakt wordt, zoo als: *Wien Neêrlandsch bloed in de aadren vloeit*, enz. *Langs Nova Zemblaas kust, in storm en sneeuw verloren*, enz.

Bijwoordelijke uitdrukkingen of bewoordingen, door het Taal- of Spraakgebruik gewettigd, maken hieromtrent eene uitzondering; zoo als: *binnen 's huis, van 's vaders wege*, enz.

TWEEDE HOOFDSTUK.

VERBINDING VAN TWEE OF MEER ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

§ 27. Twee of meer Zelfstandige naamwoorden in eenen volzin, kunnen in eene *gelijke* of eene *ongelijke* betrekking tot elkander staan. De *gelijke* betrekking bestaat, wanneer deze Zelfstandige naamwoorden tot aanwijzing of benoeming van dezelfde zaak dienen; wanneer het eene tot verklaring en nadere bepaling van het andere strekt; en wanneer zij verschillende zaken, allen in denzelfden naamval aanduiden. De *ongelijke* is menigvuldiger en heeft plaats wanneer zij niet in denzelfden naamval staan.

EERSTE AFDEELING.

VERBINDING VAN TWEE OF MEER ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN, IN EENE GELIJKE BETREKKING.

§ 28. De Zelfstandige naamwoorden, welke tot benamingen van denzelfden persoon of dezelfde zaak dienen, moeten in naamval gelijk zijn; als: *de Koning van Nederland, de aanmoediger en beschermer der kunsten en wetenschappen, de steun des Vaderlands.*

§ 29. Wanneer de Zelfstandige naamwoorden tot elkanders verklaring dienen, moeten zij in denzelfden naamval staan, doch behoeven niet hetzelfde getal te

hebben; als: *Boerhave, de grootste arts van zijnen tijd, de redder der zieken.*

§ 30. Van twee Zelfstandige naamwoorden, welke in denzelfden naamval, doch niet noodzakelijk in eenerlei getal staan en tot elkanders verklaring dienen, moet het laatste tot opheldering van het eerste strekken; als: *wij gaan naar den boekverkooper mijnen vriend; het kind, de blijdschap zijner ouders, de hoop zijns vaders.*

§ 31. Twee of meer Zelfstandige naamwoorden, ofschoon verschillende voorwerpen aanduidende, kunnen in denzelfden naamval staan, wanneer zij dezelfde betrekking uitdrukken; als: *gehoorzaamheid en leeraarzaamheid zijn het schoonste sieraad der kinderen.*

§ 32. In deze gelijke betrekkingen plaatst men gewoonlijk de *verbindende* of *uitsluitende* Voegwoorden voor het laatste Zelfstandige naamwoord; als: *openhartigheid, braafheid EN goede trouw kenschetsen hem; achtung, eer NOCH rijkdommen wachten hem.*

§ 33. Wanneer iets met drift en aandoening voorgesteld zal worden, dan laat men het verbindende Voegwoord EN weg; als: *geveinsdheid, list, kwade trouw, hoeveel onheil hebben deze niet reeds gesticht! Wil men daarentegen den nadruk versterken, dan voege men EN en NOCH bij ieder der Zelfstandige naamwoorden; als: EN achtung, EN eer, EN rijkdommen wachten hem.*

§ 34. Twee in eene gelijke betrekking staande zamen gestelde Zelfstandige naamwoorden door het Voegwoord EN vereenigd, laten eene weglating van het eerste toe, wanneer hetzelfde Zelfstandige naamwoord het

laatste gedeelte van beider zamenstelling is; als: *het voor- en achterhuis; de kamer- en huisdeur.*

TWEDE AFDEELING.

VERBINDING VAN TWEE OF MEER ZELFSTANDIGE

NAAMWOORDEN IN EENE ONGELLIJKE

BETREKKING.

§ 35. Een tweede naamval kan eenen eersten volgen, ook zelfs bij verschil van geslacht en getal; als: *de gunst der menschen.*

§ 36. Men kan het Lidwoord van het Zelfstandige naamwoord, dat in den eersten naamval staat, weglaten, door dat Zelfstandige naamwoord achter datgene te plaatsen, hetwelk in den tweeden naamval staat; als: *der menschen gunst.* (1)

§ 37. Men kan het Lidwoord en zelfs het bezittelijke Voornaamwoord voor beide Zelfstandige naamwoorden weglaten, indien, in den gemeenzamen stijl, de eerste naamval door den tweeden voorafgegaan wordt; als: *vaders pen; zusters breiwerk.*

§ 38. De tweede naamval wordt dikwijls door het Voorzetsel *van*, om der welluidendheid wille vervangen; als: *de kracht van den reus; de raad van den arts;* en dus niet: *de kracht des reuzen; de raad des artsen.*

(1) Bij zulke omzettingen komt de *welluidendheid* in groote aanmerking; b. v.: *de genietingen der deugd* is beter uitgedrukt dan: *der deugd genietingen.*

§ 39. Indien twee Zelfstandige naamwoorden in den tweeden naamval op elkander volgen, dan hangen zij niet van denzelfden eersten naamval af; maar het Zelfstandige naamwoord, dat in den tweeden naamval staat en door eenen anderen tweeden naamval wordt voorafgegaan, hangt van dezen laatsten af; als: *de genietingen van het leven der menschen*. Men zegge niet: *de genietingen des levens der menschen*. Zie blz. 83.

§ 40. Wanneer men het Voorzetsel voor den eersten 2ⁿ naamval gebruikt, kan men dikwijls den tweeden 2ⁿ naamval voor dezen eersten zetten, door *van* bij dat Zelfstandige naamwoord te laten, hetwelk in den eersten 2ⁿ naamval staat; als: *het verminderen van des Leeraars bezoldiging*.

§ 41. Het Voorzetsel *van* tot in plaats stelling van den tweeden naamval, wordt veeltijds gebruikt om de ongelijke betrekking tusschen de Zelfstandige naamwoorden aan te wijzen. Zie blz. 143.

Intusschen kan men het Voorzetsel weglaten ter plaatse, waar deszelfs weglating geene onduidelijkheid veroorzaakt, of ook door het Zelfstandige naamwoord, voor hetwelk het moest staan, te plaatsen voor dat, waarvan het afhangt; als: *de tien riemen papier; twintig gulden winst; eenige dukaten voordeel*.

§ 42. Hetzelfde Voorzetsel wordt gemeenlijk voor de eigen Zelfstandige naamwoorden weggelaten; als: *Vondels treurspelen, Helmers Hollandsche Natie, Paulus verblijf te Athenen*. Zie blz. 145 en de noot.

§ 43. Twee op elkander volgende Zelfstandige naamwoorden, kunnen in den tweeden naamval staan en door eenen eersten gevolgd worden. Het laatste van

de twee, neemt alleen het teeken van den tweeden naamval aan, dat voor alle geslachten de *s* is; als: *oom Willems landerijen, zuster Keetjes boek.*

§ 44. Twee Zelfstandige naamwoorden in den tweeden naamval, welke van elkander afhangen (zie § 39), kunnen niet vóór den eersten naamval geplaatst worden. Het is dus onwelluidend te zeggen: *Moeders zusters vriendin*; maar welluidend: *de vriendin der zuster van mijne moeder, of: de vriendin van de zuster mijner moeder.*

DERDE HOOFDSTUK.

EERSTE AFDEELING.

OVER HET GEBRUIK DER BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN IN HET ALGEMEEN.

§ 45. De Bijvoegelijke naamwoorden en Deelwoorden als Bijvoegelijke naamwoorden voorkomende, worden vóór de Zelfstandige naamwoorden geplaatst en schikken zich naar derzelve geslacht, getal en naamval; als: *de naarstige werkman; de vlijtige dochter; het herstelde kind.*

§ 46. Het Bijvoegelijke naamwoord schikt zich altijd naar het Zelfstandige naamwoord, waardoor hetzelfde onmiddellijk gevolgd wordt, ook dan, wanneer dat Zelfstandige naamwoord tot verklaring van een ander mogt dienen, dat niet van hetzelfde geslacht is; als: *de rede, een kostbaar geschenk; het water, een goedkoope drank.*

§ 47. De Bijvoegelijke naamwoorden komen ook nog met hunne Zelfstandige naamwoorden overeen en worden verbogen, al staan zij niet onmiddellijk vóór hun Zelfstandig naamwoord; doch dan moet hetzelfde er niet ver van verwijderd of reeds te voren uitgedrukt zijn, en dat de herhaling voorondersteld wordt.

1o. Verscheidene Bijvoegelijke naamwoorden kunnen tot een Zelfstandig naamwoord in betrekking staan; als: *de naarstige leerling wordt geprezen, de luije aangespoord en de ongehoorzame gestraft. De gerechtigheid draagt het zwaard in de eene, en de weegschaal in de andere hand.*

2o. Een Bijvoegelijk naamwoord met een Lidwoord en door een eigen Zelfstandig naamwoord voorafgegaan, wordt in alle naamvallen verbogen, even als of dit laatste hetzelfde volgde; als: *Willem de tweede, de goedhartige. Wij bewonderen Keizer Nikolaas den eersten.*

§ 48. Het Bijvoegelijke naamwoord, dat op een reeds voorafgaand Zelfstandig naamwoord betrekking heeft, en welks herhaling voorondersteld wordt, kan in het enkelvoud bij een meervoudig Zelfstandig naamwoord geplaatst worden; als: *van alle voorregten, welke den mensch boven de dieren verheffen, is het edelste de rede. Van alle dranken is het water de goedkoopste.*

§ 49. Het gebruik van het Bijvoegelijke naamwoord in een ander getal dan het Zelfstandige naamwoord, waarop het betrekking heeft, kan niet alleen achter maar ook vóór het Zelfstandige naamwoord aangewend worden; als: *het verhevenste der blijken, welke de mensch*

van zijne redelijke voortreffelijkheid geven kan, is de belanglooze opoffering voor zijne natuurgenooten.

§ 50. Het Bijvoegelijke naamwoord kan ook gebruikt worden zonder zijn Zelfstandig naamwoord bij zich te hebben, wanneer het laatste ligt te raden is, als: *op den zeventienden November 1845, werd het standbeeld van Willem I door Z. M. onzen geëerbiedigden Koning onthuld.*

§ 51. De Bijvoegelijke naamwoorden en Deelwoorden blijven somtijds achter hunne Zelfstandige naamwoorden onverbogen, wanneer derzelve herhaling niet voorondersteld wordt; als: *de Ruyter, nederig en dapper; Fabricius, onverschrokken en onomkoopbaar.* Plaatst men dezelve vóór hunne Zelfstandige naamwoorden met een Lidwoord er bij, dan zijn zij verbuigbaar; als: *de nederige en dappere de Ruyter; de onverschrokkene en onomkoopbare Fabricius.*

§ 52. Verscheidene Bijvoegelijke naamwoorden kunnen *hetzelfde* Zelfstandige naamwoord benoemen, dat is, eene hoedanigheid van hetzelfde aanwijzen. In zulk een geval plaatst men het verbindende Voegwoord tusschen de twee laatste Bijvoegelijke naamwoorden; als: *de voorste, middelste EN achterste kamer.*

§ 53. De volstreekte plaatsing van het Voegwoord en is niet noodig, vooral wanneer er eene opklimming in het denkbeeld, of dat de verhevene stijl plaats heeft; als: *Een nieuw ontgonnen, wel bebouwd, zeer vruchtbaar land. De vlijtige, regtschapene, godsdienstige man.*

§ 54. Een Bijvoegelijk naamwoord kan van *verscheidene* Zelfstandige naamwoorden de hoedanigheid

aanwijzen; als: *de bloeiende boomen, heesters, gewassen en planten bekoren het oog.*

§ 55. Het Bijvoegelijke naamwoord moet herhaald worden, wanneer zulks bij het Lidwoord het geval is; nogtans bezigt men als dan liefst een gelijkbeduidend woord; als: *de braafste jongen en het deugdzaamste meisje.* En dit geschiedt ook, somtijds, bij twee Zelfstandige naamwoorden van hetzelfde geslacht; als: *de roekeloove vader en de ontaarde zoon.*

§ 56. Daar bij de zamen gestelde Zelfstandige naamwoorden het achterste altijd het geslacht bepaalt, zoo moet ook het Bijvoegelijke naamwoord zoo wel als het Lidwoord daarop hunne betrekking hebben; als: *een zorgvuldige huisvader, eene zuinige huismoeder, een krachtig hulpmiddel.*

§ 57. Het gebruik heeft echter, in sommige gevallen, eene uitzondering gemaakt; zoo zegt men: *een stalen pennenmaker*, en verstaat hierdoor een maker van stalen pennen; hoe wel dit, volgens den aard der Nederlandsche taal, eigenlijk niets anders beteekent, dan de pennenmaker die van staal is. Om de dubbelzinnigheid hiervan eenigzins te vermijden, kan men een dwars streepje (-) tusschen beide plaatsen; als: *stalen-pennenmaker; Engelsche-laarzenmaker; enz. (1)*

§ 58. Bij twee of meer met *en* verbondene Bijvoegelijke naamwoorden, denzelfden uitgang hebbende, wordt ook zulk een dwars streepje (-) geplaatst, ten einde de weglating van den eenen uitgang aan te dui-

(1) Het spreekt van zelf, dat *vrouwen-kleedkamer, wijn-azijnbrouwerij, wagenmakers-gild*, enz. op dezen regel geene betrekking hebben.

den; als: *uit- en inwendige smarten; de minder- en meerderjarige jonge lieden.*

§ 59. Het Bijvoegelijke naamwoord laat zich ook van zijn Zelfstandig naamwoord scheiden, wanneer hetzelfde nog een ander Bijvoegelijk naamwoord bij zich heeft; als: *zijne gevoelige, steeds voor het lijden zijner medemenschen geopende ziel.*

Hierbij moet men echter in het oog houden, dat dikwerf eene omschrijving noodzakelijk is, wanneer, namelijk, de zin te lang is, en eene onaangename stooting zoude veroorzaken; als:

De smartelijke, jaren lang geduurd hebbende, en niettegenstaande alle aangewende pogingen van verschillende artsen, ongeneeslijke kwaal.

OMSCHRIJVING.

De smartelijke kwaal, welke jaren lang geduurd heeft, en niettegenstaande alle aangewende pogingen van verschillende artsen, ongeneeslijk is.

§ 60. De Bijvoegelijke naamwoorden beheerschen ook naamvallen.

Den tweeden vorderen, in den gebondenen stijl: *magtig, zat, bewust, gedachtig, kundig, moede, schuldig, waardig, enz.*; als: *zijns verstands magtig; des zwoegens zat; eene der beantwoording allezins waardige vraag, enz.*, en derzelvev tegengesteld met *on*, als: *onbewust, onwaardig, onkundig, enz.*

In den gewonen stijl worden eenige dezer Bijvoegelijke naamwoorden met Voorzetsels gebezigd, of hebben den vierden naamval bij zich; als: *van zijne onschuld bewust, den dood schuldig.*

Den derden naamval vorderen: *gelijk, aangenaam, bekend, duidelijk, gehoorzaam, gevaarlijk, heilzaam, nuttig*, enz.; benevens derzelver tegengestelden met *on*; als: *der goede zaak uit pligt getrouw; eene mij onaangename tijding; een zijnen ouderen gehoorzaam kind*; enz.; schoon ook met Voorzetsels; als: *tweemaal een is gelijk aan twee*; enz.

§ 61. Den vierden naamval vorderen die Bijvoegelijke naamwoorden, welke *maat, gewigt, ouderdom* en *waarde* beteekenen, in zoo verre deze dingen door een Telwoord aangeduid worden; als: *twee ellen lang; tien pond zwaar; het is zeven stuivers waard; twaalf jaren oud*; enz.

§ 62. Zijn de Bijvoegelijke naamwoorden Deelwoorden, dan regeren zij den naamval van het Werkwoord, waarvan zij ontleend zijn; als: *de alle verbeelding te bovengaande goedheid van God*. En met *van*: *haar van liefde kloppend hart*.

§ 63. De Bijvoegelijke naamwoorden blijven onverbogen, zoodra zij niet vóór, maar *achter* hunne Zelfstandige naamwoorden staan; nochtans nemen zij den vorm van Bijwoorden niet aan, dan wanneer zij een ander Bijvoegelijk naamwoord of een Werkwoord bepalen; als: *een verrukkelijk schoone avond; de onbewegeijk schijnende aarde*.

Er bestaat onderscheid in de uitdrukkingen:

De onbekend reizende Vorst, en *de onbekende reizende Vorst*.

Eene buitengewoon grooté som, en *eene buitengewone grooté som*.

§ 64. Een woord kan Bijwoord zijn of den vorm van

Bijwoord hebben, al staat hetzelfde onmiddellijk vóór het Zelfstandige naamwoord. De zoodanigen zijn: *alleen, enkel, gansch, geheel, genoeg, half, louter*, enz.; welke dan tusschen het Werkwoord *zijn* en het Zelfstandige naamwoord geplaatst worden; als: *zij was louter vreugde; wij waren geheel aandacht; hij is alleen geleerde.*

§ 65. Een Bijvoegelijk naamwoord komt dikwerf als een gemeenschuldig Zelfstandig naamwoord voor (zie blz. 163 en de noot). Het Lidwoord moet alsdan het geslacht aanwijzen; als: *ik gaf het den behoefte; zij heeft aan den arme de kleederen geschonken.*

§ 66. Wanneer de Bijvoegelijke naamwoorden als Zelfstandige naamwoorden gebezigd, slechts de hoedanigheid aanwijzen, dan worden zij in het onzijdige met het bepalende Lidwoord gebruikt; als: *het duurzame beveelt zich altijd aan; het fraaije is aangenaam voor het gezigt.*

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE BEURTELINGE AANNEMING EN WEGLATING DER E BIJ DE BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

§ 67. Er is reeds over de E (zie blz. 157 en 158) gesproken, als voornaam hulpmiddel, om aan de Nederlandsche taal eene wonderbare juistheid bij te zetten. Eene nadere beschouwing desaan gaande, naar het algemeen gebruik der beste schrijvers, zal wel niet overbodig zijn.

§ 68. Een Bijvoegelijk naamwoord door een mannelijk enkelvoudig Zelfstandig naamwoord gevolgd, dat eenen persoon aanduidt, en tevens door het niet bepalende Lidwoord of door *eenig, menig, sommige, zeker* voorafgegaan, kan in twee onderscheidene betrekkingen beschouwd worden.

Er zijn Bijvoegelijke naamwoorden, welker beteekenis 1°. in het *stoffelijke*, en 2°. in het *zedelijke* kan opgevat worden; weer andere, waarvan het denkbeeld, de hoedanigheid van den persoon kan aanwijzen, 1°. of als eenvoudig persoon, 2°. of evenzeer in de verrigtingen, den post, het beroep of ambacht, welke in het denkbeeld van het Zelfstandige naamwoord, waardoor men den persoon aanwijst, vervat zijn.

Bestaat er dus eene betrekking tot het stoffelijke of den persoon zelven, dan moet men het Bijvoegelijke naamwoord in deszelfs regtstreeksche beteekenis nemen; en alsdan neemt het in den eersten naamval eene *e* aan en wordt verbogen.

Staat daarentegen de betrekking in verband tot het zedelijke of de verrigtingen, dan heeft het Bijvoegelijke naamwoord eene figuurlijke beteekenis, en blijft in alle naamvallen onverbogen, zonder de *e* te kunnen aannemen; als:

Lodewijk XVI was EEN GOEDE Koning;
Maar was hij ook EEN GOED Koning?
Mijn broeder heeft EEN OUD vriend, en
Mijn zoon heeft EENEN OUDEN vriend.

§ 69. Het Bijvoegelijke naamwoord door een onzijdig Zelfstandig naamwoord gevolgd, en door een bepalend Lidwoord voorafgegaan, kan somtijds dienen en om de

hoedanigheid van het Zelfstandige naamwoord, en om deszelfs bijnaam of titel aan te wijzen; in dit laatste geval neemt het Bijvoegelijke naamwoord de *e* niet aan; als: *het KONINKLIJK instituut; het Escuriaal is het prachtigste KONINKLIJK paleis geworden.*

Het woord *koninklijk* is zonder *e*, want hetzelfde duidt de hoedanigheid van *instituut* en *paleis* niet aan. Dit Bijvoegelijk naamwoord komt hier als titel voor, welke door Vorsten gegeven of verleend is geworden.

§ 70. Nog uit een ander oogpunt kan het Bijvoegelijke naamwoord beschouwd worden, namelijk, wanneer hetzelfde door het bepalende Lidwoord voorafgegaan en door een onzijdig Zelfstandig naamwoord gevolgd wordt. Gemeenlijk komt het voor, als de hoedanigheid van het Zelfstandige naamwoord aanwijzende en wordt verbogen; maar het kan zich ook voordoen, als een eenig denkbeeld met zijn Zelfstandig naamwoord uitmakende: in dat geval neemt het Bijvoegelijke naamwoord geene *e* aan; als:

In het volle JEUGDIG gevoel van vermogen en kracht.

Het ZALIG hiernamaals den vromen weggelegd.

Die het MAATSCHAPPELIJK ligchaam toon en veerkracht deed hernemen.

Hij eerbiedigde de hand van het GODDELIJK Albestuur.

Hierin straalt wederom de rijkdom der Nederlandsche taal boven vele andere door, welke onvermogen zijn, het onderscheid te kunnen doen gevoelen, dat er in gelegen zou zijn, om deze Bijvoegelijke naamwoorden *jeugdig, zalig, maatschappelijk, goddelijk*, met de *e* te gebruiken.

Het hier aldus gebruikte Bijvoegelijke naamwoord drukt, met het daarbij gevoegde Zelfstandige naamwoord, een enkel denkbeeld uit, dat verloren zou gaan, zoodra men het Bijvoegelijke naamwoord als de hoedanigheid aanwijzende en als wijziging van het eenvoudige denkbeeld, door het Zelfstandige naamwoord voorgesteld, zoude beschouwen.

DERDE AFDEELING.

OVER DE TRAPPEN VAN VERGELIJKING DER BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

§ 71. De vergelijking tusschen de Bijvoegelijke naamwoorden geschiedt door middel van woorden, zoo als de Bijwoorden *meer*, *min*, enz. Deze vergelijking kan ook nog plaats hebben, door de daartoe gebruikelijke uitgangen *er* (1) en *st* bij de Bijvoegelijke naamwoorden te voegen.

§ 72. De Vergrootende trap wordt door *dan* gevolgd, met denzelfden naamval, welke het Bijvoegelijke naamwoord voorafgaat; de Overtreffende heeft eenen tweeden naamval achter zich of heeft de Voorzetsels *van*, *uit* of *onder*; als: *hij is sterker dan een paard; ijzer is harder dan lood; de geleerdste man des lands; de vlijtigste jongeling uit de school.*

§ 73. Men gebruikt *dan*, wanneer de zin een denk-

(1) Omtrent de voorvoeging der letter *d* of de verandering van de *f* in *v* en *s* in *s* in den uitgang *er*, om der welluidendheid wille, zie men blz. 166 en vervolgens.

beeld van uitsluiting verkrijgt, en men gebruik maakt van de woorden: *niemand, niets, nooit, nergens, geen, geen ander, niet*; als: *niemand DAN uw broeder; de hagelslag trof geene landen, DAN die aan den weg lagen.*

§ 74. De Vergrootende trap, welke eene gelijkheid aanduidt, wordt aangewezen door *zoo, als*. Het Bijvoegelijke naamwoord wordt altijd door *zoo* voorafgegaan en door *als* gevolgd, tenzij het Zelfstandige naamwoord onmiddellijk op het Bijvoegelijke naamwoord volgt, want dan komt *als* na het Zelfstandige naamwoord.

Wordt het Bijvoegelijke naamwoord door *zoo* voorafgegaan, doch niet door zijn Zelfstandig naamwoord gevolgd, dan blijft het onveranderlijk en neemt de buiging niet aan; als: *eene zoo moeijelijke les ALS deze, werd nimmer opgegeven; mijne les is zoo moeijelijk ALS die van mijnen vriend.*

Het woord *zoo* kan door *even* vervangen worden; als: *uw broeder is zoo braaf of EVEN braaf als zijn vriend.*

Zoo wordt ook door *even* voorafgegaan en versterkt; als: *deze nederige man is EVEN zoo geleerd als zijn verwaande buurman.*

§ 75. Deze beoordeeling van gelijkheid in de vergelijking kan ontkend worden, door *niet* tusschen het Bijvoegelijke naamwoord en tusschen *als* te plaatsen; alsdan kan men niet te gelijkertijd *even*, maar wel *zoo* gebruiken. Men kan ook *niet* vóór *zoo* plaatsen, en dan kan men onverschillig *zoo* of *even* zetten; als: *uwe zuster schrijft zoo fraai niet ALS de mijne; uwe zuster schrijft niet zoo fraai of niet EVEN fraai als de mijne.*

§ 76. De Bijwoorden *meer* (soms *meerder*), *minder*, hebben DAN, en *meest* en *minst* VAN achter zich; als: *bij burgertwisten wordt vaak meer bloed vergoten* DAN *bij geregelde oorlogen; hij is minst of het minst* VAN *allen tot die bediening geschikt.*

§ 77. Wanneer het van een Werkwoord afgeleide Bijvoegelijke naamwoord, door een Bijwoord voorafgegaan wordt, dan neemt dit laatste den uitgang van de Trappen van vergelijking aan; als:

Een SNELLER werkend vergift.

Het HOOGST gebouwde huis.

VIERDE HOOFDSTUK.

OVER DE VOORNAAMWOORDEN.

EERSTE AFDEELING.

PERSOONLIJKE VOORNAAMWOORDEN.

§ 78. De persoonlijke Voornaamwoorden kunnen niet even als de Lidwoorden of Bijvoegelijke naamwoorden, vóór een Zelfstandig naamwoord geplaatst of door een Lidwoord voorafgegaan worden.

§ 79. Even als het Zelfstandige naamwoord in eene gelijke betrekking, door een ander dat tot verklaring van hetzelfde dient, kan gevolgd worden, zoo kan insgelijks het persoonlijke Voornaamwoord een Zelfstandig naamwoord achter zich hebben, dat in getal en naamval met het Voornaamwoord moet overeenkomen; als: *ik gaf hem, mijnen vriend, dit geschenk.*

§ 80. Het persoonlijke Voornaamwoord kan ook, tot verklaring, achter het Zelfstandige naamwoord staan; als: *ABm. des Amorie van der Hoeven, de welsprekendste der thans levende Nederlandsche kanselredenaars, deze nogtans betuigt, dat HIJ, bij den aanvang van het spreken, altijd ontroerd of aangedaan is.*

§ 81. Indien er in eenen volzin meer dan een Zelfstandig naamwoord in den derden persoon van hetzelfde geslacht en getal is, dan moet men het persoonlijke Voornaamwoord voor het eerstgenoemde dezer Zelfstandige naamwoorden gebruiken, en de andere door de Voornaamwoorden *dezelve, deze, die*, aanduiden; als: *de nieuwspapieren verhalen, dat de Franschen eene overwinning op de Arabieren behaald hebben, en dat ZIJ in den laatsten veldslag hunnen veldheer verloren hebben.*

Hier is het duidelijk, dat ZIJ op de Franschen ziet. Wilde men dat het op de Arabieren sloeg, dan moest het *DEZELVE* of *DEZE* zijn. Het Voornaamwoord moest dan niet *persoonlijk*, maar *aanwijzend* zijn.

In andere gevallen neemt men de dubbelzinnigheid weg, door *deze, gene*, of door *de eerste, de laatste*.

§ 82. Men moet echter van het persoonlijke Voornaamwoord gebruik maken, om het tweede Zelfstandige naamwoord aan te duiden, wanneer de handeling van zulk eenen aard is, dat men anders het wederkeerige Voornaamwoord ter aanwijzing van het eerste Zelfstandige naamwoord zou moeten nemen; als: *de moeder zag hare dochter geheel bebloed, zij wiesch haar.*

§ 83. Men bezigt dikwerf het persoonlijke Voornaamwoord *ze*, om andere Voornaamwoorden van den

derden persoon, in den derden en vierden naamval meervoudig, en dat van het vrouwelijke in den derden en vierden naamval enkelvoudig, te vervangen. Nog wordt *ze* voor dezelfde personen en geslachten in den eersten naamval gebruikt; doch van dit laatste *ze* moet men niet te veel gebruik maken, terwijl het eerste genoegzaam van een algemeen gebruik is; als: *Geef ZE* (haar, hun) *de boeken*; *wij hebben ZE* (hen, haar) *gisteren ontmoet*; *hij beleedigde ZE* (haar) *grovelijk*; enz.

§ 84. Indien verbindende Voegwoorden de deelen van den volzin vereenigen, dan heeft de herhaling van het persoonlijke Voornaamwoord, als mede die van het Werkwoord, gewoonlijk geen plaats, wanneer dit laatste hetzelfde voor de beide deelen van den volzin is en denzelfden naamval vordert; als: *het zal u niet alleen niet gevallen, maar ook geene eer aandoen*; *ik sprak hem en beloofde spoedig weder te komen*; *wij gaven hem en haar goeden raad*.

Zijn de naamvallen verschillend, dan moet het persoonlijke Voornaamwoord herhaald worden; als: *hij beschouwde MIJ, en zeide MIJ niets*.

§ 85. Het persoonlijke Voornaamwoord van den derden persoon volgt, bij persoonsnamen, gemeenlijk het natuurlijke geslacht van den bedoelden persoon, en niet dat van het Zelfstandige naamwoord, waarmede een persoon genoemd wordt; als: *de schildwacht was verkleumd van koude*, *HIJ* (niet *zij*) *was te beklagen*; *ik keerde mijn gezigt van het onbeschaamde vrouwspersoon af, en liet HAAR* (niet *het*) *staan*; *het meisje viel en brak HAAR* (niet *zijn*) *been*;

Zijne Excellentie de Minister, verklaarde dat HIJ hiermede genoegen nam; Hare Majesteit de Koningin zeide, dat ZIJ (of Hoogstdezelve) de toestemming zou geven.

§ 86. Het Zelfstandige naamwoord volgt het persoonlijke Voornaamwoord in getal en naamval; als: *ik wil U, den broeder van mijnen vriend, vertrouwen; ik vereer HEM, dien braven man; U, waarde vriend! wil ik mijnen nood klagen.*

Het persoonlijke Voornaamwoord na het Zelfstandige naamwoord te herhalen, kan ook bij eene sterke gemoedsaandoening plaats hebben; als: *GIJ, aartschelm, GIJ!*

§ 87. Het Voornaamwoord van den derden persoon wordt eigenlijk als betrekkelijk gebezigd, dewijl het altijd zijne betrekking heeft op iets, hetwelk te voren genoemd is, of als bekend voorondersteld wordt. Wanneer echter de naam eens persoons of eener zaak, genoemd wordt, spreekt het van zelf, dat het Voornaamwoord vervalt.

§ 88. Ter bevordering van de duidelijkheid echter, kan de naam bij het Voornaamwoord gevoegd worden, in geval het te vreezen ware, dat de toehoorders den eerst genoemden naam uit het geheugen verloren hadden; als: *HIJ, uw broeder; ZIJ, de vrouw van uwen vriend; enz.*

§ 89. **MEN, IEMAND** en **NIEMAND**, (1) worden slechts voor personen gebruikt, doch laten het geslacht en

(1) **NIEMAND** heeft ook *dan* achter zich (gelijk *niets, nergens, nooit*, enz. zie blz. 166) en de vergrootende trap der Bijvoegelijke naamwoorden en Bijwoorden; als: *ik heb het van niemand, dan van hem gehoord.*

den persoon geheel onbepaald; de twee laatsten staan tegen elkander over.

Met *iemand* wordt een enkele persoon aangeduid; met *niemand* wordt iedere persoon uitgesloten; als: **MEN** *zingt*; **MEN** *schertst*; *daar is* **IEMAND**; *mijn broeder*, of **IEMAND** *anders*; *er kwam* **NIEMAND**; *nu zal* **NIEMAND** *komen*.

Het woord **ZEKER** wordt somtijds vóór **IEMAND** geplaatst, om hetzelfde meer juistheid bij te zetten; als: *het was* **ZEKER** *iemand*, *zoo groot als mijn vader*.

§ 90. Ten opzichte van het woord *men* wordt dikwijls in de volgende uitdrukking eene fout begaan; als: **MEN** *wordt verzocht niet op de voet- of wandelpaden en glooijingen te rijden, noch het jonge plantsoen te beschadigen*.

Dit moet zijn: **ER** of **IEDER** *wordt verzocht niet enz.*; want men kan niet zeggen: *aan* **MEN** *wordt verzocht enz.*

§ 91. Het Onpersoonlijke Voornaamwoord **HET**, kan uit zijnen aard zelden tot aanduiding van personen gebruikt worden; indien het in den vierden naamval staat en van eenen derden persoonlijken naamval vergezeld is, dan wordt **HET** vóór dezen laatsten geplaatst; als: *men heeft* **HET** *mij gezegd*; **HET** *doet mij leed*; en dus niet: *mij heeft men* **HET** *gezegd*; *mij doet* **HET** *leed*.

§ 92. Alleen bij de Werkwoorden *zijn* of *worden* kan **HET** bij een Werkwoord in het meervoud gevoegd worden, mits deze door een meervoudig Zelfstandig naamwoord voorafgegaan of gevolgd worden; alsdan

duidt HET een meervoud aan; als: *bedelaars zijn HET; HET worden groote boomen.*

§ 93. ER wordt beschouwd als iets onbepaalder dan DAAR uit te drukken, dat dan ook bij voorkeur in meer bepaalde volzinnen gebruikt wordt.

Er is dus onderscheid in:

ER *is papier* en DAAR *is papier.*

ER *bestaat geen gevaar meer* en DAAR *bestaat geen gevaar meer.*

TWEDE AFDEELING.

OVER DE WEDERKEERENDE VOORNAAMWOORDEN.

§ 94. De *eigenlijk* of *volstrekt* wederkeerige Werkwoorden gebruiken het wederkeerende Voornaamwoord onmiddellijk na het Werkwoord; en wanneer het laatste zamen gesteld is, dan dadelijk na het eerste gedeelte van het Werkwoord; als: *zij bevond ZICH te Amsterdam; zij matigden ZICH veel aan.*

§ 95. Het wederkeerende Voornaamwoord wordt somtijds door *zelf* of *alleen* vergezeld (zie blz. 175); doch zulks heeft bijna nooit plaats bij de *eigenlijk* of *volstrekt* wederkeerige Werkwoorden, maar wel bij de *bedrijvend* wederkeerige, om den terugkeer van de werking op den werker te versterken; als: *hij prijst enkel zich ZELVEN; zijne oudste zuster beminde zich ZELVE alleen.*

§ 96. Onverschillig kan men *zelf* of *zelve* voor den eersten en tweeden persoon in den eersten naamval gebruiken, zonder op het geslacht van den persoon

acht te geven; en zelfs bij nette schrijvers vindt men *mij zelf* en *u zelf* in den derden en vierden naamval gebezigd, zonder dat het geslacht in aanmerking komt; als: *hij heeft het MIJ ZELF gezegd; zij zeide aan hare moeder: IK ZELF heb het gebroken* (zie verder over het woord *zelf* blz. 173 en 174).

§ 97. Het wederkeerende Voornaamwoord *zich*, gebruikt men als de werking op den persoon zelven terugkeert, maar voegt men er nog eene andere werking bij, dan bedient men zich van het persoonlijke Voornaamwoord, in plaats van het wederkeerende *zich*; als: *hij maakte er zich geen meester van, maar verlangde dat het HEM als onderpand toevertrouwd wierde* (men zie over het woord *elkander* bladz. 175).

DERDE AFDEELING.

OVER DE BEZITTELIJKE VOORNAAMWOORDEN.

§ 98. De bezittelijke Voornaamwoorden worden vóór het Zelfstandige naamwoord geplaatst, en schikken zich naar hetzelfde gelijk de Lidwoorden. Zij volgen ook denzelfden regel als het bepalende Lidwoord, ten opzichte van de herhaling of weglating vóór de Zelfstandige naamwoorden (zie bl. 300, § 16). Voor het overige moet men dezelve als bijvoegelijke Voornaamwoorden beschouwen; als: *MIJN getrouwe vriend; ZIJNE ondankbare dochter; ONS goed en leven; hij verloor ZIJNE eer en ZIJNEN rang; HUNNE eigendommen en HUN huisraad.*

§ 99. De bezittelijke Voornaamwoorden worden

even als de persoonlijke, op het *geslacht* van den *persoon zelven*, en niet op *het woord* waarmede de persoon aangeduid wordt, betrekkelijk gemaakt (zie bl. 321, § 85); als: *Zijne Majesteit vertrok tweeuren na ZIJNE* (of Hoogstdeszelfs) *aankomst*; *de man bemint ZIJNE vrouw*, *de vrouw heeft HAREN man lief*; *het meisje bemint HARE vriendinnen*.

§ 100. Een Zelfstandig naamwoord in den tweeden naamval, door een bezittelijk Voornaamwoord voorafgegaan, wordt dikwijls vóór een Zelfstandig naamwoord in den eersten naamval geplaatst. Het Voornaamwoord houdt dan den vorm van den tweeden naamval, maar kon ook dien van den eersten aannemen, mits dat het Zelfstandige naamwoord dat in den tweeden naamval staat, den uitgang van denzelfden behoude en eene zamenstelling vorme van dat, hetwelk in den eersten naamval staat; als: *de broeder MIJNS vaders*; *MIJNS vaders broeder*; *MIJN vaders broeder*.

§ 101. Indien er meer dan een Zelfstandig naamwoord van den derden persoon, en van hetzelfde geslacht en getal in den volzin is, dan moet het bezittelijke Voornaamwoord denzelfden regel van het persoonlijke volgen (zie bl. 320, § 81 en 82) en zich naar het eerste dezer Zelfstandige naamwoorden schikken; de andere Zelfstandige naamwoorden worden alsdan door de aanwijzende Voornaamwoorden, *dezelve*, *deze*, *die*, *ze*, aangeduid; als: *de talrijke weldaden welke Hare Majesteit onze geliefde en geëerbiedigde Koningin de of (aan de) behoeflige kraamvrouwen dezer residentie en elders bewijst, strekken tot HAAR geluk*; *uw broeder verhaalde zijnen vriend, dat hij ZIJNE*

aan de Hollandsche Spoorweg-Maatschappij afgestane landerijen bezigtigd had.

In deze beide volzinnen slaan de Voornaamwoorden *haar* en *zijne* op de eerstgenoemde Zelfstandige naamwoorden *Koningin* en *broeder*: en moesten zij op de laatstgemelde, *kraamvrouwen* en *vriend*, betrekkelijk gemaakt worden, dan zoude men verplicht zijn te schrijven: *derzelver geluk* en *deszelfs landerijen*.

§ 102. Men merke hierbij op, dat de woorden *deszelfs*, *derzelver* nooit op een woord, dat in den eersten naamval staat, kunnen betrekking hebben.

Deze woorden worden over het algemeen bij voorkeur gebruikt, wanneer men van levenlooze dingen spreekt en men het bezittelijke Voornaamwoord noodig heeft, zoo men dezelve niet als personen of verpersoonlijkt voorstelt; als: *wij hebben het schip en DESZELFS manschap zien ten gronde gaan*; *wij bezochten eene landstreek door DERZELVER bewoners verlaten*.

In enkele gevallen zou men evenwel kunnen zeggen: *en zijne manschap* of *de manschap*, en even eens: *door hare bewoners* of *de bewoners*.

§ 103. Wanneer er geene dubbelzinnigheid in dergelijke volzinnen met *haar* of *zijn* te vreezen is, dan behoeft men deze woorden niet door *deszelfs* of *derzelver* te doen vervangen; als: *de zuster zeide tot haren broeder, dat zij hem al HAAR of ZIJN geld zoude zenden*; *de jongeling zag het ongeluk zijns broeders en wilde in ZIJN lot deelen*.

§ 104. Het bezittelijke Voornaamwoord wordt niet verbogen maar als Zelfstandig naamwoord beschouwd, wanneer het aan een Zelfstandig naamwoord door *zijn*,

blijven en *worden* verbonden is; hetzelfde vervangtalsdan de betrekkelijke Voornaamwoorden (zie bl. 175 en 176); als: *zijn is de erfenis; de goederen blijven uw; deze boeken worden MIJN.*

Men zou ook kunnen zeggen: *de erfenis is DE ZIJNE; de goederen blijven DE UWE; deze boeken worden DE MIJNE.* (1)

VIERDE AFDEELING.

OVER DE VRAGENDE VOORNAAMWOORDEN.

§ 105. Men moet in denzelfden naamval of met hetzelfde Voorzetsel antwoorden, waarin gevraagd wordt; als: *wie heeft het u gezegd? hij; van wien is dit boek? van mij; wien behoort dit huis? mijnen vriend; wien zoekt gij? uwen broeder.*

Ten opzichte van het vragende Voornaamwoord *WIE*, kan men in het antwoord ook het woord *het* of een aanwijzend Voornaamwoord gebruiken, dat ingeslacht met het ondervragende Zelfstandige naamwoord over-

(1) *Aanmerking.* Het ware om der duidelijkheid wille te wenschen, dat men tot regel mogt aannemen de *n*, als het teeken van het meervoud, ook bij de meervoudige bezittelijke Voornaamwoorden in *alle* opzichten, te gebruiken, en niet slechts zoo als de heer Weiland in zijne Spraakkunst zegt (zie bl. 239) om onze *aanhoorigen* of *betrekkingen* aan te wijzen; als: *de mijnen, de uwen, de onzen, de haren* te schrijven. Immers wanneer men zegt: *zijne pennen zijn beter vermaakt dan DE MIJNE, DE UWE, DE ONZE EN DE HARE*; dan is het niet zeker of men heeft willen te kennen geven, dat *mijne, uwe, onze en hare PEN* of *mijne, uwe, onze en hare PENNEN* beter vermaakt is of zijn; welke onduidelijkheid men, door het al of niet bijvoegen der *n*, zoude kunnen wegnemen.

eenkomt ; als : *wien behoort dit mes ? HET behoort mij ; van wien hebt gij deze schriften ? van onzen meester heb ik ZE of DEZELVE.*

§ 106. Het vragende Voornaamwoord **WIE** kan ook eenen bezittelijken vorm aannemen en als eene onder-vraging van bezitting gebruikt worden ; als : *wiens boek is dit ? uit wier schriften hebt gij deze daadzaken getrokken ?*

Over het onderscheid tusschen *wie* en *welk*, als mede over het gebruik van *wat* en *welk*, als vragende Voornaamwoorden , zie men bl. 177 en 178.

§ 107. In de plaats van de vragende Voornaamwoorden in de gebogene naamvallen , wordt dikwerf *waar* gebezigd ; doch alleenlijk wanneer men van zaken en niet van personen spreekt ; als : *waarvan* (van welke zaak) *spreekt gij ? waarover* (over welke zaak) *zal men handelen ?* Maar niet : *waarvoor houdt gij mij ?* in plaats van : *voor wien , voor welk eenen persoon houdt gij mij ?*

De dichters echter genieten ook hier omtrent meer vrijheid.

§ 108. De vragende Voornaamwoorden , worden niet allen op dezelfde wijze gevolgd ; *wie*, *wat*, wordt door het Werkwoord gevolgd ; *welke* door het Zelfstandige naamwoord of het Voorzetsel ; en *wat* op dezelfde manier, wanneer het in de plaats van *welke* gebezigd wordt ; *hoe* door het Werkwoord of Bijwoord, en *hoedanig* door het Zelfstandige naamwoord of het Werkwoord.

VIJFDE AFDEELING.

OVER DE AANWIJZENDE VOORNAAMWOORDEN.

§ 109. Deze Voornaamwoorden wijzen onderscheidene zaken aan, en worden zoowel met een Zelfstandig naamwoord bij zich, als alleen en op zich zelve staande of in betrekking tot een Zelfstandig naamwoord gebezigd; als: *DIT opstel is moeijelijk; kunt gij HETZELVE maken? ZULKEN, die lust hebben om zich te oefenen, doen kunnen best.*

§ 110. DEZE en GENE worden dikwerf zamen gevoegd, om verschillende onbepaalde dingen van ééne soort aan te duiden, als: *hij sprak van DEZE en GENE zaken; hij bedient zich van DEZE en GENE uitvlugten.*

§ 111. Men gebruikt DIE en DAT, wanneer men over iets in het algemeen spreekt, en zonder dat het noodig zij te bepalen, of het voorwerp digt bij of ver af is; DEZE en DIT daarentegen worden gebezigd, om een voorwerp meer bepaald en als met den vinger aan te wijzen; als: *DIE schepelingen kenden de kracht van den zeilsteen niet; DAT viel voor in zijne jeugd; DEZE boom is hooger dan DIE.*

Over het onderscheidene gebruik van DEZE en GENE, zie men blz. 180.

§ 112. De onzijdige aanwijzende Voornaamwoorden DAT, DIT, worden vóór alle geslachten en getallen geplaatst; als: *DIT is de vrouw van wie ik u gesproken heb; zijn DAT de mannen, die ons wijsheid moeten leeren? Is mijn vriend niet juist DAT, wat uw broeder is? DIT (niet deze) is zijne geliefde bezigheid.*

Men scheidt door het Werkwoord geen aanwyzend Voornaamwoord als een Bijwoord van zijn Zelfstandig naamwoord; als: *DIT is de zaak*; en dus niet: *de zaak is DEZE*; *het verhaal komt hierop neder*; en niet: *het verhaal is DIT*.

Ook wachte men zich voor het overtollige gebruik van *DIE* en *DAT*, en schrijve niet: *uw huis DAT zal verkocht worden*; maar: *uw huis zal verkocht worden*; enz.

Somwijlen echter kan zulks, om zekeren nadruk te geven, gevorderd worden; als: *de onwaardige, wien ik zoo vele weldaden bewezen heb, DIE is mijn verrader geworden!*

§ 113. Wanneer men van levenlooze dingen spreekt en de Voornaamwoorden *deze* en *die* door een Voorzetsel beheerscht worden, dan zet men de Bijwoorden *HIER* en *DAAR*, met achtervoeging van het Voorzetsel, er voor in plaats; als: *HIERVAN gewaagt hij*; *DAARVAN spreek ik niet*; *ik wil mij DAARMEDE niet bemoeijen*; *hij vindt HIERIN geen vermaak*; *ik sla DAARAAN geen geloof*.

§ 114. *DEGENE* en *DIEGENE* moeten altijd door een betrekkelijk Voornaamwoord gevolgd worden; als: *degene DIE mij vriendschap bewijst*; *diegenen, WELKE zich daaraan hebben vergrepen*.

Men kan ook in den gewonen stijl van de persoonlijke Voornaamwoorden gebruik maken; als: *HIJ, die gelukkig is*; *ZIJ, die bemind willen worden, moeten aldus handelen*.

Over het onderscheid tusschen *dezelve* en *dezelfde* zie men blz. 180.

§ 115. Onder de overige aanwijzende Voornaamwoorden worden *zulke*, *zekere* en *zoodanige* het meest gebruikt; doch kunnen ook als Zelfstandige naamwoorden voorkomen; als: *ZULKE menschen ziet men veel; wij spreken niet van de ZOODANIGEN, die hunnen pligt verzuimen.*

DUSDANIG en ZOODANIG kunnen tot antwoord op HOEDANIG dienen; als: *HOEDANIG zult gij u hierin gedragen? DUSDANIG of ZOODANIG als overeenkomstig met de goede trouw is.*

Intusschen kunnen *hoedanig*, en vooral *dusdanig* en *zoodanig* in den gewonen stijl door *hoe* en *zoo* vervangen worden.

ZESDE AFDEELING.

OVER DE BETREKKELIJKE VOORNAAMWOORDEN.

§ 116. De betrekkelijke Voornaamwoorden, welke eene uitdrukking naar een te voren genoemd voorwerp terug voeren, komen met hetzelfde in geslacht en getal overeen, maar hangen, in opzigt tot hunnen naamval, van de werking af, welke zij verrigten; als: *hij is de eerste DIE mij dit berigt; de Vorst, WIENS dood betreurd wordt, was de held DIEN wij in het leger zagen; het is de vrouw van WIE ik u gesproken heb; het boek, DAT ik gekocht heb, is fraai.*

§ 117. Indien het betrekkelijke Voornaamwoord op twee of meer Zelfstandige naamwoorden betrekking heeft, dan staat het in het meervoudige getal; als: *de eer en het vertrouwen WELKE (niet welk) men hem*

daar bewees, enz.; *de tuin en het huis*, **WELKE** ik verkocht heb; *wijsheid en deugd zijn het*, **WELKE** ons gelukkig maken.

§ 118. Het betrekkelijke Voornaamwoord wordt in het onzijdige geslacht gebezigd, wanneer eene uitdrukking naar eene geheele rede teruggevoerd wordt; als: *zij spraken over deugd en wijsheid*, **DAT** mij zeer aangenaam was; *hij heeft mij met de grootste vriendschap ontvangen*, **HETWELK** ik niet van hem verwacht heb.

§ 119. Het Zelfstandige naamwoord wordt herhaald, wanneer het betrekkelijke Voornaamwoord te ver van het eerstgenoemde verwijderd is; als: *de vorst had zijnen veldheer bevel gegeven, gedurende den tijd van zijne afwezigheid, den vijand uit al deszelfs stellingen te verdrijven*, **WELK BEVEL** met de grootste onverschrokkenheid ten uitvoer gebracht werd.

§ 120. De gebiedende wijs der Werkwoorden duldt in de Nederlandsche taal, *geen* betrekkelijk Voornaamwoord vóór zich, maar vordert een aanwijzend Voornaamwoord achter zich; als: *het staat in het vierde hoofdstuk*, zie **HETZELVE** (niet *welk* zie).

§ 121. Het betrekkelijke Voornaamwoord *die*, wordt doorgaans achter de persoonlijke Voornaamwoorden gevoegd, wanneer het in den eersten naamval staat; als: *geef het ons*, **DIE** daarvan een goed gebruik zullen maken.

In de overige naamvallen wordt weder liefst *welke* of *wie* gebruikt; als: *hij*, **WIEN** ik dit gezegd heb; *hij door* **WIEN** gij dit weet.

§ 122. Slaat het betrekkelijke Voornaamwoord *die*

op *wie*, dan kan het dikwerf weg blijven (zie bl. 182 en 183).

§ 123. WAAR EN DAAR worden, even als bij de vragende Voornaamwoorden, ook dikwerf voor *DIE*, *WIE*, *WAT* en *WELKE* in de verbogene naamvallen gebezigd, wanneer men namelijk niet van personen maar van zaken spreekt, wordende alsdan *DIE* door *DAAR*, en *WIE*, *WAT*, *WELKE*, door *WAAR* vervangen; als: *de gebeurtenissen DAAR wij van gehoord hebben; de vrees WAARMEDE ik het ondernam; de vreugde WAARMEDE ik het deed.*

Het is dus eene fout te schrijven: *de bode, WAARDOOR ik tijding ontving; de vrouw, WAARAAN ik mij verbond.*

Den dichteren echter wordt hier wederom eenige vrijheid verleend.

§ 124. Nimmer gebruike men, met weglating van het Voorzetsel *VAN*, *wiens* of *wier*, in plaats van *welks*, in de bepaling van het onzijdige geslacht, ten zij het Zelfstandige naamwoord, waarop het betrekking heeft, duidelijk eenen mannelijken of vrouwelijken persoon aanduide. Men zegge dus: *het huis, WELKS (niet wiens) muren bouwvallig waren.* Maar daarentegen zegt men: *het mannetje WIENS krachten, het vrouwtje (1) WIER kunde gij niet vermoedet.*

§ 125. Eenige onzijdige Zelfstandige naamwoorden worden in eene algemeene beteekenis opgenomen, wijzen

(1) Het is reeds opgemerkt geworden (zie bl. 241), dat het verkleinwoord dikwijls het denkbeeld van *lief, aanvallig, teeder* aan het Zelfstandige naamwoord toevoegt, zonder altijd daardoor eenen kleinen persoon te willen aanduiden; *dat vrouwtje* wil eerder zeggen: *die lieve, aardige vrouw*, dan *die kleine vrouw*.

den persoon aan zonder aanzien van geslacht en sluiten om zoo te zeggen, het mannelijke en vrouwelijke in. Het kan intusschen noodzakelijk zijn, het wezenlijke of ware geslacht van den persoon te doen kennen. De woorden *mensch* (1) en *kind* zijn naar de algemeene opvatting spraakkunstiglijk onzijdig, maar duiden *man* en *vrouw*, *jongen* en *meisje* aan. Bij derzelve gebruik moet men dus aan de volzinnen alle mogelijke duidelijkheid geven en de Voornaamwoorden, welke op deze Zelfstandige naamwoorden volgen, naar het wezenlijke geslacht, namelijk, het mannelijke of het vrouwelijke schikken; als: *dat mensch is met ZIJN PAARD in het water gevallen; het is DEZELFDE, WIENS dochter verleden jaar verdronken is; dat kind ontvangt eene opvoeding boven haren stand; ZIJ leert niet slechts allerlei handwerken, maar ook minder noodwendige zaken; ja, ZIJ leert zelfs het paardrijden.*

In deze twee bijgebragte voorbeelden is het noodig het geslacht van den persoon aan te duiden. Indien men voor *zijn paard*, *dezelfde*, *wiens*, *zij*, in plaats stelde: *het paard van hetzelfde*, *hetzelfde*, *welks*, *het*, zou de duidelijkheid, zoo onontbeerlijk wanneer men schrijft, verloren zijn, en het ware dan beter eene andere wending aan den volzin te geven, ten einde alle dubbelzinnigheid voor te komen.

§ 126. Onder de Zelfstandige naamwoorden zijn er

(1) Het Zelfstandige naamwoord *мѣншч* wordt, wanneer men in het algemeen spreekt, *mannelijk* gebruikt, en *onzijdig*, als men het als een enkel persoon doet voorkomen. Zie blz. 96, ofschoon opzigtens dit woord in de lijst der Zelfstandige naamwoorden van tweederlei geslacht, eene fout is ingeslopen, welke in die van de drukfeilen verholpen is.

ook, welker geslacht niet overeenkomt met dat van den aangeduiden persoon, en daar zijn er tevens, welker geslacht dan eens met dat van den bedoelden persoon overeenkomt, en dan weêr daarvan verschilt. Tot dat eerste slag van woorden behoort *wijf*, dat naar de regelen der spraakkunst onzijdig is; en tot het tweede, *wacht*, *kennis*, welke vrouwelijk zijn; maar die eveneens een mannelijk kunnen aanduiden. Vooral wordt het woord *wacht* gebruikt om mannelijke verrigtingen aan te wijzen, bijzonderlijk in zijne zamenstellingen, zoo als: *schildwacht*, *nacht* of *rattelwacht*; als: *Toen het wijf vrij was, ging ZIJ uitstel zoeken; eene kennis van mijnen broeder, heeft dezen op den verkeerden weg gebragt, nadat HIJ denzelven dikwijls mede ter jacht genmen en smaak in ZIJNEN omgang had doen krijgen; de schildwacht heeft ZIJNEN post, ten koste van ZIJN leven verdedigd; de wacht is juist op ZIJNEN tijd opgetrokken.*

§ 127. De namen van steden zijn onzijdig (zie bl. 92); maar men moet niet uit het oog verliezen, dat het woord *stad* vrouwelijk is, en alzo de Voornaamwoorden dit geslacht moeten volgen, zoo dikwijls als men de *stad zelve* bedoelt; als: *Breda werd in 1590, door de troepen van de Vereenigde Provinciën belegerd; ZIJ geraakte op den 4ⁿ Maart daaraanvolgende, door eene krijgslust, in handen van Prins Maurits; het jaar 1594 was belangrijk door de inneming van Groningen, welke Prins Maurits belegerd had.*

§ 128. Wanneer de onstoffelijke Zelfstandige naam-

woorden *Majesteit*, *Hoogheid*, *Excellentie*, als titels gebruikt worden, dan worden zij zoo wel op mannelijke als vrouwelijke personen toegepast, en wel, dat ofschoon het geslacht dezer woorden vrouwelijk zij, moeten de Voornaamwoorden in overeenstemming met het geslacht van den aangewezenen persoon zijn. De bezittelijke Voornaamwoorden waardoor deze titels worden voorafgegaan, volgen gelijkelijk het geslacht van den door den titel vermelden persoon, maar de verbuiging wordt geschikt, naar het geslacht van het woord *Majesteit*, enz. waardoor zij gevolgd worden; als: *Zijne Majesteit hield in de maliebaan eene wapenschouwing over de onderscheidene troepen van het garnizoen dezer Residentie, vergezeld door Hoogstdezelfs (1) zonen, de Prinsen Alexander en Hendrik en eenen luisterrijken staf; Hare Majesteit, vergezeld van Hoogstderzelver Staatdames, verscheen in den schouwburg; Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Frederik der Nederlanden, leeft zeer stil en eenvoudig, en Zijn omgang is aangenaam; Hare Koninklijke Hoogheid Mevrouw de Prinses van Oranje, bemint hare kinderen; ook Zij geeft vele bewijzen van hare milddadigheid; Zijne Excellentie de Minister van Binnenlandsche zaken, heeft bij Zijnen laatsten brief zijn genoeg en betuigd over het naauwkeurig volbrengen zijner bevelen; Hij verzocht tevens om zoo voort te gaan; Hare Excellentie*

(1) *Hoogstdezelve* wordt voor eenen Koning, eene Koningin en eenen regerenden Prins gebruikt; de Voornaamwoorden *hij*, *zij*, *dezelve*, worden als te weinig eerbiedig voor zulke hooge personaadjen beschouwd.

de Gravin, verklaarde dat Zij hare toestemming niet wilde geven.

§ 129. Tot deze zelfde soort behooren de figuurlijke uitdrukkingen, waarin stoffelijke of onstoffelijke voorwerpen, anders dan personen, het zij volgens de fabel, het zij naar het aangenomen gebruik, of naar het begrip van de zaak, als personen worden voorgesteld. Deze figuurlijke uitdrukking, gewoonlijk de *persoonsverbeelding* (1) genoemd, vordert dat de Voornaamwoorden met het geslacht overeenkomen, dat men aan den persoon toekent, onder wiens trekken men het denkbeeld, dat er het voorwerp van uitmaakt, wil voorstellen; als: *de zon ment ZIJNEN wagen langs 's hemels bogen, terwijl HIJ het gansche aardrijk koestert; daar de min peesjes tot ZIJN' boog van draait; Engeland, beheerscheres der zee, kon op HARE eilanden gerustelijk den vijand trotsen, wiens vloten zij vernield had; de hoeksche en kabelaauwsche partijwoede beroerde het gansche land, HIJ ontstak het twistvuur tusschen broeder en broeder, tusschen vader en zoon; en men ontwaarde maar al te zeer, dat eens ten lande ingedrongen, HARE verdrijving uiterst moeijelijk was; de ondankbare laster bijt op HARE tong.*

Door *zon* verstaat men hier den god van de zon of Phebus, en door *min* bedoelt men Cupido; Engeland wordt onder de gedaante van eene vrouw voorgesteld,

(1) In dit werk wordt slechts het volstrekt noodige van de *persoonsverbeelding* en de *overdrachtige* en *leenspreukige* figuren gezegd, daar het eigenlijk tot de *Welspreekkunde* (rhetorica) behoort, deze stof verder te ontwikkelen.

zoo als zulks meermalen plaats heeft, wanneer men eene landstreek verpersoonlijkt; het denkbeeld dat vervat is in de *woede* en *laster*, vereischt hunne persoonlijkheid in het *vrouwelijke*, omdat men hierbij de *furiën* van de fabel gedenkt.

§ 130. De *overdragtige* of *leenspreukige* figuren vervangen somtijds den persoon van wien men wil spreken, door het woord, *arend*, *leeuw*, *tijger*, *mol* of *worm* enz. naar dat de hoedanigheden van den persoon met de majesteit, de kracht, het voorraad, de laagheid, enz. overeenkomen, welke men als het karakter dezer dieren vooronderstelt. De Voornaamwoorden moeten alsdan het geslacht van het Zelfstandige naamwoord, waarvan men zich voor dat figuur bedient, zoo lang volgen, als men hetzelfde voortzet; en de Voornaamwoorden kunnen eerst *dan* met het geslacht van den persoon van wien men spreekt, in overeenstemming gebragt worden, van af het oogenblik dat men ophoudt het figuur te blijven gebruiken; als: *gelijk de zwaan HAAR' helden toon verheft; aldus begon de zoon der latijnsche poëzy, nog hooger te rijzen; HAREN glans en HARE heerlijkheid nog breeder te ontvouwen en liet degansche wereld stof, HAAR eeuwiglijk te danken.*

In het eerste voorbeeld is het *Pindarus*, die, wegens den naam van *thebaanschen zwaan*, welken men hem geeft, onder den naam van *zwaan* aangeduid wordt; in het tweede voorbeeld, is het de *zoon*, welke ter aanwijzing van *Virgilius* strekt, van wege den glans welken deze voortreffelijke dichter over de Latijnsche dichtkunst heeft verspreid.

VIJFDE HOOFDSTUK.

OVER DE WERKWOORDEN.

De Werkwoorden maken het moeilijkste en belangrijkste gedeelte eener taal uit, en zijn meer dan alle andere deelen der rede, aan veranderingen onderhevig.

EERSTE AFDEELING.

OVER DE PERSONEN.

§ 131. Men gebruikt altijd het persoonlijke Voornaamwoord in den eersten en tweeden persoon, zelfs dan, wanneer die door een Zelfstandig naamwoord aangeduid worden; doch in den derden persoon kan men het weglaten, indien het Zelfstandige naamwoord dezen persoon aanwijst; als: IK *schrijf*; GIJ *leest*; IK *heb de eer* (niet *hebbe de eer*); IK *verklaar bij dezen* (niet *verklare bij dezen*); *Karel!* GIJ *behoort des morgens vroeg op te staan*; *ongelukkig kind!* GIJ *hebt reeds uwe ouders verloren* (niet *heb reeds*); *Pieter was gevallen*.

§ 132. De aangesprokene persoon in de Gebiedende wijs behoeft geen Voornaamwoord, en de uitgang doet genoeg zien, of men tot éénen of meer personen spreekt; als: GA *heen en doe desgelijks*; *ZOEKT en gij zult vinden*.

Intusschen kan en moet het Voornaamwoord gebezigd worden, wanneer men den persoon met nadruk wil aanwijzen, of wanneer men den tweeden persoon van eenen anderen onderscheiden moet; in welk geval

men het Voornaamwoord naar willekeur vóór of achter het Zelfstandige naamwoord kan plaatsen ; als : *Gij moeder ! heb medelijden met uwe dochter ; gaat heen , GIJ onbezonnenen ! indien hij het niet wil hebben , neem GIJ het dan ; O mijn vriend ! daar mij alle hulp ontbreekt , help GIJ mij !*

§ 133. Het Voornaamwoord wordt in eene en dezelfde rede niet herhaald, wanneer twee of meer Werkwoorden tot eenen en denzelfden persoon behooren en *met* of ook *zonder* verbindende Voegwoorden verbonden zijn ; als : *Ik benijd u uwe bekwaamheid niet , maar bewonder u en poog u na te streven ; gij leest en vertaalt wel ; hij had beloofd te komen , maar kwam niet ; hij kwam , zag , overwon .*

Wil men echter elk der Werkwoorden sterker doen uitkomen , dan kan de herhaling plaats hebben ; als : *GIJ leest en GIJ vertaalt wel ; HIJ kwam , HIJ zag , HIJ overwon .*

Ook is de herhaling noodzakelijk , wanneer de eerste volzin eenige lengte heeft , en het Werkwoord van het Voegwoord gescheiden is ; als : *doet GIJ het tegen den raad uwer vrienden aan , en wilt GIJ dat ik u daarin helpe ; HIJ onderneemt het en HIJ zal vermoedelijk gelukkig slagen ; HIJ onderneemt het en vermoedelijk zal HIJ gelukkig slagen .*

§ 134. Wanneer het persoonlijke Voornaamwoord van zijn Werkwoord verwijderd is , wordt hetzelfde gewoonlijk bij het Werkwoord herhaald , tenzij het Voornaamwoord door een Zelfstandig naamwoord aangeduid worde. Het Zelfstandige naamwoord wordt niet herhaald ; doch is zulks na het Zelfstandige naam-

woord noodig, dan bezigt men een Voornaamwoord, als: *HIJ, die zoo veel moeite gedaan, zoo veel koude en ongemakken uitgestaan heeft, HIJ wordt met onverschilligheid behandeld.*

Indien men *mijn broeder, die* in de plaats van *hij, die* stelt, dan kan men het Voornaamwoord voor *wordt* naar verkiezing herhalen of weglaten.

§ 135. Wanneer het persoonlijke Voornaamwoord niet het onderwerp der rede is, dan is de herhaling van hetzelfde bij ieder Werkwoord volstrekt noodzakelijk; als: *ik zag HEM en sprak HEM over uwe zaak, maar vergat HEM over die van uwen broeder te onderhouden.*

§ 136. Wanneer het Werkwoord óór het Voornaamwoord staat, hetgeen in een tweede gedeelte der rede, afhankelijk van het eerste, plaats heeft, en vooral wanneer dat tweede gedeelte eene gevolgtrekking is, dan moet het Voornaamwoord achter ieder Werkwoord herhaald worden, ofschoon het Voornaamwoord in den hoofdzin vóóraan staat; als: *ik heb u goeden raad gegeven, maar handelt GIJ tegen alle raadgevingen aan, dan moet GIJ op geene hulp rekenen.*

§ 137. Bij eene omkeering van den volzin, waarbij het persoonlijke Voornaamwoord, dat het onderwerp uitmaakt, achter aan komt, is de herhaling van hetzelfde noodeloos, en het tweede Werkwoord kan onmiddellijk op het Voegwoord volgen; als: *raad vraagt GIJ, maar volgt dien niet; groote rijkdommen bezitten ZIJ, en zijn tevens nederig.*

§ 138. Wanneer het onderwerp der rede omschreven wordt, of van bijzaken vergezeld gaat, moet het Werk-

woord *na* de opnoeming dier bijzaken komen; als: *de deur van het vertrek, bestemd tot de ontvangst van vrienden, prijkt met een fraai opschrift.*

§ 138. Wanneer een Zelfstandig naamwoord en een Werkwoord, in het begin eener rede, eene zaak in haar geheel voorstellen, dan behoeft in derzelve volgende deelen noch het eene, noch het andere herhaald te worden; als: *beide mannen verdienen evenveel lof, de een als Geneesheer, en de andere als Taalkundige.* (1)

§ 140. Dikwerf wordt een Werkwoord, hetwelk op twee personen betrekking heeft, in een van beide verzwegen; als: *ach, dat hij meer deugd, zij minder gaveindsheid hadde! deze verkoos den Koophandel, gene de Letterkunde.*

§ 141. Indien onderscheidene personen bij een Werkwoord gevoegd worden, dan geldt de eerste persoon boven den tweeden, en de tweede boven den derden; dat is, komt de eerste persoon met den tweeden of derden, of met beide voor, dan staat het Werkwoord in den eersten persoon van het meervoud; als: *GIJ en IK kennen deze gebeurtenis; GIJ, HIJ en IK, (2) weten dat niet; WIJ, mijne moeder, mijne zuster en IK, gaan uit.*

(1) Men ziet in bovenstaanden regel tevens, dat het Voegwoord *noch*, het Werkwoord in het *enkel-* en niet in het *meervoud* bij zich heeft, daar men van een Zelfstandig naamwoord en een Werkwoord sprekende, zegt *noch het een, noch het ander, behoeft*, en niet *behoeven, herhaald te worden.*

(2) Alhoewel de volgorde der personen aldus geschikt wordt, namelijk: de eerste, de tweede en de derde, zoo vordert echter de wellevendheid, dat men zich zelve het laatste noeme.

Is er geen eerste persoon, maar alleen tweede en derde personen in den volzin, dan staat het Werkwoord in den tweeden persoon van het meervoud; als: *GIJ en uw broeder, gaat te Leijden uwe studiën eindigen; uwe zuster en GIJ, hebt wel gedaan; HIJ en ZIJNE NEVEN komen van de hoogeschool.*

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE GETALLEN OF HET ENKEL- EN MEERVOUD- DER WERKWOORDEN.

§ 142. Het Werkwoord moet zich in getal naar zijn Zelfstandig naamwoord schikken; als: *de bloem sterft; de mannen verheugen zich; het vee graast.*

§ 143. Wanneer het Werkwoord op twee of meer voorwerpen des derden persoons betrekking heeft, dan staat hetzelfde, onaan gezien het getal van elk der Zelfstandige naamwoorden in het meervoud; als: *landbouw, koophandel en nijverheid, moeten het Koninkrijk der Nederlanden doen bloeijen, alwaar ook kunsten en wetenschappen, bescherming en aanmoediging vinden.*

§ 144. Dikwijls wordt insgelijks een Werkwoord in het enkelvoud gebezigd, ofschoon hetzelfde op twee Zelfstandige naamwoorden betrekking heeft; als: *er stond nog in de stad ééne onbeschadigde kerk en één huis.*

Ook zelfs met een meervoudig Zelfstandig naamwoord; maar in dit geval moet het enkelvoudige Werkwoord vóór het enkelvoudige Zelfstandige naamwoord gaan; als: *op stal staat éénpaardentwee koeijen.*

§ 145. Wanneer het Werkwoord de personen of

zaken voorafgaat , dan moet hetzelfde zich in getal naar het eerste Zelfstandige naamwoord voegen , waarop het betrekking heeft en waardoor het gevolgd wordt; als : *daar zaten in den wagen drie boerinnen en een dienstmeisje.*

§ 146. In geval echter de eigenschap , welke aan meer dan een voorwerp toegekend wordt , onderscheiden is , dan staat het Werkwoord in het enkelvoud , terwijl het eenmaal verzwegen wordt ; als : *van deze twee geleerden behandelt de eene zijn onderwerp met veel diepzinnigheid , en de andere met welsprekendheid.*

§ 147. Het meervoud des Werkwoords is ook noodzakelijk , wanneer de meerderheid van het voorwerp bedektelijk aangeduid wordt; als : *er is meer dan een wijsgeer geweest , die dit beweerd HEBBEN (niet heeft).*

§ 148. De gebundene of deftige stijl duldt somtijds , dat het Werkwoord in het enkelvoud geplaatst worde , al wordt ook de meerderheid van het voorwerp klaarblijkelijk aangetoond ; als : *er is meer dan een Nederlander geweest , die in de zeevaart bedreven WAS , (niet waren) , toen onze naburen daarin nog geene vorderingen gemaakt hadden.*

§ 149. Het Werkwoord moet ook in het meervoud staan , wanneer het in het enkelvoud staande onderwerp der rede , verschillende soorten en betrekkingen aanduidt ; als : *de ware en valsche zelfliefdē , KOMEN daarin overeen enz. (1)*

(1) Hier toont het tweederlei Bijvoegelijke naamwoord *ware* en *valsche* , dat de naam van het voorwerp eenmaal verzwegen is geworden.

Of wanneer in eenen verhevenen of dichterlijken stijl het onderwerp der rede, schoon in het enkelvoud uitgedrukt, echter eene meerderheid van personen aanduidt; als: *het grootste deel der menschen* **HECHTEN** (niet *hecht*) *zich aan uiterlijkheden; het grootste deel der Grieken* **PLEGEN** (niet *pleeg*) (1) *hunne kinderen in de schilderkunst te doen onderwijzen.* (2)

§ 150. Bij oude, goede schrijvers, vindt men somtijds de uitdrukking: *daar is er*, in plaats van: *daar zijn er*, als eene fraaiheid gebezigd; als: *daar is er die verzekeren.* enz.

§ 151. De Zelfstandige naamwoorden welke op elkander volgen, als onderwerpen van eene en dezelfde werking, worden dikwijls door *alles*, *niet*, *het* of *dit* vereenigd; alsdan moet het Werkwoord in overeenstemming met deze woorden en in het meervoud zijn; als: *goederen*, *aanzien*, *waardigheden*, *het is niets in vergelyking met een goed geweten; de jagt*, *het spel*, *de vermaken*, *alles houdt hem bezig; jeugd*, *schoonheid*, *geest*, *het weegt niet op tegen deugd.*

§ 152. In de rekenkunde gebruikt men het Werkwoord in het enkelvoud, schoon het Telwoord dat voorafgaat, een meervoud aanwijst; als: *een en twee is drie; vijf van een en twintig is zestien; driemaal vier is twaalf; achttien gedeeld door drie is of GEEFT zes.*

(1) Dit Werkwoord heeft in dezen zin geene r in denderden persoon van den Tegenwoordigen tijd der Aantoonende wijs.

(2) In den gemeenzamen stijl moet het Werkwoord in deze soort van zinnen, in het enkelvoud geschreven worden.

DERDE AFDEELING.

OVER DE TIJDEN DER WERKWOORDEN.

§ 153. Het afgetrokkene denkbeeld van den tijd, laat niet toe, om den eenen door den anderen te vervangen; intusschen gebruikt men in de vertrouwelijke spreektaal des gemeenen levens, welke zich aan spraak-kunstige regelen zoo sterk niet behoeft te binden, den Tegenwoordigen tijd van de Aantoonende wijs niet alleen voor den Toekomenden, maar ook voor den Volmaakt verledenen; als:

Wat doet gij morgen? voor

Wat zult gij morgen doen?

Ik kom, na eenige dagen, terug; voor

Ik zal, na eenige dagen, terug komen.

Gij hoort dan, dat ik mij daartoe niet laat dwingen.

voor

Gij hebt dan gehoord, dat ik mij daartoe niet laat dwingen.

§ 154. De Verledene tijd wordt door den Tegenwoordigen vervangen, niet alleen in den gemeenzamen, maar ook in den bondigen of deftigen stijl, zoo door den redenaar, om deszelfs redevoering meer leven bij te zetten, alsook door den geschiedschrijver en dichter, om eenen levendiger en dieperen indruk aan hun verhaal te geven; als: *ik werd uit mijne boekenkamer geroepen: ik kom beneden, zie een' onbekende die geen woord spreekt, ik beschouw hem met aandacht en vlieg in zijne armen: het is mijn broeder, dien ik in geen twaalf jaren gezien heb.*

§ 155. Voor het overige gebruikt men den Tegen-

woordigen tijd van de Aantoonende wijs, èn om van handelingen te spreken, welke bij tusschenpozingen plaats hebben, hetzij de volzin een bepaald of onbepaald denkbeeld uitdrukt, èn om van korteling afgestorvene of sedert lang overledene personen te gewagen, wanneer het derzelver geschriften, aardige gezegden, geestige invallen of gedachten geldt; als: *hij wijdt dagelijks acht uren aan de letteroefeningen; wij ontvangen jaarlijks tweemaal bezoek van onze buitenlandsche vrienden; Herodotus levert ons zeer naauwkeurige berigten van al de landen, door hem bezocht; Hooft, de Tacitus der Nederlanden, beschrijft met levendige en meesterachtige trekken, de ongehoorde wreedheden door de Spanjaarden in 1572 te Naarden gepleegd.*

Cats zegt:

**Een woord op zijn pas,
Is geld in de kas.**

§ 156. Eene rede moet in denzelfden tijd voortgezet worden, waarin zij begonnen is; en het antwoord op eene vraag, moet in denzelfden tijd van de vraag staan; als: *ik deed alles wat in mijn vermogen was (niet geweest is); welk onderwerp heeft hij bezongen? hij heeft de verdiensten van Rubbens bezongen.*

§ 157. Het gebeurt evenwel, dat de aard van den volzin niet gedooft, om in denzelfden tijd van de vervoeging voort te gaan, en alsdan vordert de schikking der tijden, dat men na eenen Tegenwoordigen tijd, met eenen Verledenen of eersten en tweeden Toekomenden tijd van de Aantoonende wijs voortga. Begint de zin met eenen Onvolmaakt verledenen tijd, dan moet men

met eenen Meer dan volmaakt verledenen of eenen eersten en tweeden Toekomenden tijd van de Aanvoegende wijs vervolgen; als: *gij GAAT, maar ZULT morgen niet terug ZIJN; hij KWAM terug, toen hij den brief WEGGEBRAGT HAD; mijn broeder BEZOCHT hem, maar zonder u ZOUDE hij zulks niet GEDAAN HEBBEN.*

§ 158. In den hoogerem stijl mag men, in plaats van den Volmaakt verledenen tijd, ook van den Onvolmaakt verledenen gebruik maken; als: *zie daar een held, die zijn leven voor het welzijn des Vaderlands OPOFFERDE (niet opgeofferd heeft).*

§ 159. In de Bijvoegende wijs, welke in al hare tijden voorwaardelijk is, gebruikt men wel eens den Tegenwoordigen tijd of een der drie volgende, in plaats van den eersten en tweeden Toekomenden tijd; als:

Ik ware liever alleen, dan in gezelschap; voor

Ik zoude liever alleen zijn, dan in gezelschap.

Ik hadde beter gedaan; voor

Ik zoude beter gedaan hebben.

§ 160. Gewoonlijk maakt men geen druk gebruik van de tweede Toekomende tijden, zoowel van de Aantoonende als Aanvoegende wijs, omdat dezelve iets slepends aan den zin geven. Om diezelfde reden vermijdt men ze dikwijls in de lijdende Werkwoorden. (1) Men zegt liever:

Dat ik bemind hadde, in plaats van: Dat ik bemind zoude hebben.

(1) De Verledene Deelwoorden der Hulpwoorden, worden bijna altijd weggelaten, wanneer zij bij een ander Deelwoord staan; als: *geslagen zijnde, beklaagde hij zich; voor het geregt aangeklaagd zijnde; en dus niet: geslagen geworden zijnde, beklaagde hij zich.*

Dat ik bemind ware, in plaats van: *Dat ik bemind geworden ware*.

Dat ik zoude bemind zijn, in plaats van: *Dat ik zoude bemind geworden zijn*.

VIERDE AFDEELING.

OVER DE WIJZEN DER WERKWOORDEN.

§ 161. Elke stellige handeling wordt in de Aantoonende wijs geplaatst (zie bl. 210).

Elke onzekere, twijfelachtige of voorwaardelijke daad moet door de Aanvoegende wijs uitgedrukt worden (zie bl. 211).

§ 162. De Aanvoegende wijs hangt geenszins af van de Voegwoorden, noch van eenige toevallige omstandigheid, maar alleenlijk van het denkbeeld dat de zin uitdrukt. Men kan dus denzelfden volzin in de Aanvoegende of Aantoonende wijs stellen, naar gelang het stellige of voorwaardelijke denkbeeld, dat men aan denzelfden wil geven; als:

AANVOEGENDE WIJS.

Uw grijs haar HERINNERE u dat het tijd is wijs te worden.

Al LIJDE ik gebrek, wil ik mij echter niet vernederen.

AANTOONENDE WIJS.

Uw grijs haar HERINNERT u, dat het tijd is wijs te worden.

Al LIJD ik gebrek, wil ik mij echter niet vernederen.

§ 163. De Gebiedende wijs wordt gebezigd, om tegenwoordige of vooronderstelde tegenwoordige personen aan te spreken, te gebieden, te vermanen, enz.; alsmede voor zedelessen of zinspreuken, welke men onder een algemeen gezigtspunt wenscht voor te stellen; de gebundene stijl laat deze wendingen van zinnen toe; als: *wees zonder vriend en welke waarde heeft het leven; wees rijk, ja stapel schatten op, zonder genoegens te smaken* (zie bl. 210).

§ 164. De Onbepaalde wijs stelt eene handeling, zonder bepaling van eenen persoon voor, en grenst onmiddellijk aan de Zelfstandige naamwoorden (zie bl. 208). Men gebruikt dezelve niet alleen om de onzelfstandige eigenschap van zulke Werkwoorden, welke slechts eene algemeene beteekenis hebben, in haar geheel voor te stellen; b. v. : *ik wil gaan, ik moet lagchen*; maar ook als een Zelfstandig naamwoord, en wel *met of zonder Lidwoord*; als: *zich vlijtig oefenen is ter verkrijging van wetenschap noodzakelijk; weldoen is plicht; lang slapen is nadeelig voor de gezondheid; veel werken is goed, maar oplettend werken beter; te gulzig eten; water drinken; het slapen is noodzakelijk voor de gezondheid; ik ben vermoeid van het wandelen.*

§ 165. De Tegenwoordige en Verledene Deelwoorden worden ook als Bijvoegelijke naamwoorden gebruikt (zie blz. 209).

§ 166. De Tegenwoordige Deelwoorden van Werkwoorden afgeleid, welke eenen naamval beheerschen, kunnen dienzelfden naamval bij zich hebben; als: *de alles verkwikkende zon; de vruchtdragende aarde.*

§ 167. De Verledene Deelwoorden, welke zoowel eene bedrijvende als lijdende beteekenis hebben, worden somwijlen ook in eenen bedrijvenden zin gebezigd; als: *de ingebeeldde zieke, of die zich inbeeldt ziek te zijn; de uitgediende soldaten, of die uitgediend hebben; een Godvergeten mensch, of die God vergeten heeft.*

Men vermijde het gebruik der volgende en andere spreekwijzen van dien aard, en zoek liever bij omschrijving zich anders uit te drukken; als:

Dit afgedaan zijnde, ging men tot andere zaken over.

De Koning gestorven zijnde, volgde Hoogstdezelfs Zoon hem op.

Hij gesproken hebbende, zal ik beginnen.

Wij vertrokken 'smorgens ten elf ure, zullende bij uwen broeder het middagmaal houden.

BIJ OMSCHRIJVING.

Toen dit afgedaan was, ging men tot andere zaken over.

Nadat de Koning gestorven was, volgde Hoogstdezelfs Zoon hem op.

Als hij gesproken heeft, zal ik beginnen.

Wij vertrekken 'smorgens ten elf ure, en zullen bij uwen broeder het middagmaal houden.

VIJFDE AFDEELING.

OVER DE HULPWOORDEN.

§ 168. De Hulpwoorden *zijn* en *worden* verschillen zeer veel van elkander. Het eerste is *stellig* en het tweede *lydend* of wijst eene voortzetting aan; als:

Dit beginsel is aannemelijk verklaard GEWEEST. (1)

Dit beginsel is aannemelijk verklaard GEWORDEN.

§ 169. Het woord *worden*, dat als Hulpwoord zoo veel tot de juistheid der taal toebrenge, wordt dikwijls als een onzijdig Werkwoord gebruikt; als: *naar mate hij ouder* WORDT (niet *is*) *vermeedert zijn roem*.

§ 170. Komen de Hulpwoorden bij Werkwoorden, dan wordt gemeenlijk *hebben* door eenen persoonlijken vierden naamval, en *zijn* door eenen persoonlijken derden naamval gevolgd; als: *ik heb* HEM *in den schouwburg ontmoet*; *hij is* MIJ *op straat ontmoet*.

§ 171. Om den zin niet slepende te maken, moet men, in de zamen gestelde tijden, het dubbele en veelvuldige gebruik van de Hulpwoorden vermijden; somtijds kan men het eene Hulpwoord voor het andere bezigen, of in de plaats van een Werkwoord stellen, dat men liefst niet gebruiken wil, als:

Wij hebben heden veel te werken gehad, in plaats van: *wij hebben heden veel* MOETEN *werken*.

Gij zult veel uit te staan hebben, in plaats van: *gij zult veel* MOETEN *uitstaan*.

(1) Het eerste voorbeeld beteekent, dat de *aannemelijkheid* is verklaard GEWEEST, maar dat dezelve, door een daaropvolgend besluit, is ingetrokken GEWORDEN; terwijl het tweede wil zeggen: dat de verklaarde aannemelijkheid nog voortduurt en men er niet van afgeweken is. Zie verder de voorbeelden op blz. 207.

§ 172. Worden er twee Verledene Deelwoorden in eenen volzin gevonden, dan laat men dat van het Hulpwoord weg, mits de duidelijkheid van den zin er niet door lijde (zie bl. 349, § 160); als:

Brussel is in de tiende eeuw gebouwd.

Deze brief zoude niet voorgelezen zijn zonder hem.

De weglating van *geworden* in den eersten, en *gewee* in den tweeden zin, hinderen geenszins aan de duidelijkheid.

§ 173. Deze weglating van het Deelwoord des Hulpwoords kan in de beide volgende zinnen geen plaats hebben; als: *de goederen zijn verzonden geworden; de vijand kwam te Parijs, nadat hij in verscheidene ontmoetingen was geslagen geworden.*

ZESDE AFDEELING.

OVER DE VERBINDING VAN HET EENE WERKWOORD MET HET ANDERE EN HET GEBRUIK VAN TE VOOR DE WERKWOORDEN.

§ 174. De verbinding van het eene Werkwoord met het andere, geschiedt, of door middel van Voegwoorden, of door twee Werkwoorden, waarvan het tweede van het eerste afhangt, onmiddellijk bij elkander te plaatsen. En daartoe bedient men zich of van de Onbepaalde wijs of van het Deelwoord, of van de Onbepaalde wijs *met* en *zonder* het Voorzetsel **TE** of andere.

§ 175. De Deelwoorden kunnen, even als alle Bijwoorden, met een Werkwoord verbonden worden; als: *ik vond hem werkende.*

Ook wordt, na het Werkwoord *komen*, de wijze van het komen, door middel van een Verleden Deelwoord, uitgedrukt; als: *hij kwam gereden, gelooopen; daar komt hij aangereiden.*

§ 176. Het Verledene Deelwoord wordt ook met andere Werkwoorden verbonden, als met *gaan*, in *verloren gaan*; met *willen hebben*, als: *ik wil hem niet uitgelagchen hebben*; *hij wil het betaald hebben*.

§ 177. Sommige Werkwoorden hebben de Onbepaalde wijs achter zich, *zonder* het Voorzetsel **TE**, andere *met* hetzelfde.

Tot de eerste soort behooren:

1o. Die, welke slechts eene algemeene omstandigheid van iedere handeling aanduiden; terwijl de handeling zelve in de Onbepaalde wijs uitgedrukt wordt; als: *durven, kunnen, laten, doen, mogen, moeten, zullen, willen*; (1) b. v.: *ik DURF dat niet schrijven*; *wij KUNNEN u niet helpen*; *hij LAAT iets vallen*; *de mensch MOET zijnen pligt DOEN*; *wat MAG dat beduiden?* *zij WILDEN die beginselen niet toestemmen*; *het ZAL geschieden*.

2o. Die, waarbij de volgende Onbepaalde wijs, de plaats van een Zelfstandig naamwoord bekleedt; als: *voelen, helpen, hooren, leeren, zien, noemen, heeten, blijven, komen, vinden*; b. v.: *zij KWAM hier wonen*; *ik VOEL de koorts verheffen*; *wij HOOREN u zingen*; *dat HEET (2) ik schrijven*.

§ 178. Diegenen dezer Werkwoorden, welke bedrijvend zijn, en den vierden naamval bij zich hebben,

(1) De Verledene Deelwoorden dezer en nog andere Werkwoorden (uitgezonderd *zullen*) in Zamen gestelde tijden, door een ander Werkwoord in de Onbepaalde wijs gevolgd wordende, moeten in genoemde Wijze gebruikt worden; als: *ik heb het DURVEN DOEN* (niet *gedurfd*); *ik heb het LATEN AFSCHRIJVEN* (niet *gelaten*).

(2) Wanneer het voor *bevelen* genomen wordt, dan heeft het de Onbepaalde wijs met **TE** achter zich; b. v.: *ik HEET u dat te doen*.

veroorzaken dikwerf dubbelzinnigheid , dewijl de Onbepaalde wijs zoo wel bedrijvend als lijdend kan verstaan worden; als: *ik zie hem slaan; ik heb hem zien schilderen; ik hoorde hem bidden; ik heb hem zien weigeren.*

Wanneer nu zulk eene dubbelzinnigheid te vreezen is , dan moet men dezelve , door eene omschrijving , trachten te vermijden , namelijk , wanneer deze voorwerpen in eenen lijdenden staat moeten voorgesteld worden; als: *ik zie dat men hem slaat; ik heb gezien dat hij geschilderd werd; ik hoorde dat hij gebeden werd of dat men hem bad; ik heb gezien , dat men hem geweigerd heeft, of ik heb hem zien weigeren door.....*

§ 179. Tot de tweede soort behooren:

1o. Die Werkwoorden, achter welke de Onbepaalde wijs met **TE** volgt, wanneer dezelve een voorwerp der handeling aanduidt; als: *hij beveelt u TE blijven; wij verzoeken u TE werken; het begint TE hagelen; ik veroorloofde hem TE vertrekken; ik gewen mij vroeg op TE staan; wij hebben ons verbeeld u TE hooren.*

2o. Achter het Voorzetsel *zonder* voegt men **TE**; als: *hij sprong, zonder zich TE bedenken, in het water en redde het kind; echter zegt men: hij ging zonder eten of drinken naar bed.*

3o. Achter *zijn, hebben, vallen en staan*; als: *hij is voor altijd TE vinden; hij heeft nog veel TE doen; er staat nog veel TE duchten.*

4o. Als men het oogmerk of de beweegreden nader wil doen blijken, dan voegt men er het woordje **OM** bij; als: *ik zeg het alleen OM mij TE regtvaardigen.*

50. Bij de verbinding met het Verledene Deelwoord; als: *hij verzekerde mij van vermoeyenis uitgeput TE zijn; ik verklaar u het mis verstaan TE hebben.*

60. Achter verscheidene Bijvoegelijke naamwoorden, als: *begeerig, waardig, enz.; b. v.: zij is begeerig het TE zien; hij is waardig TE regeren.*

70. Wanneer de Onbepaalde wijs het onderwerp der rede is, dan heeft zij insgelijks TE bij zich; als: *den Koning getrouw TE zijn, is de plicht van ieder braaf onderdaan, of omgekeerd: het is de plicht van ieder braaf onderdaan, den Koning getrouw TE zijn.*

§ 180. Men wachte zich intusschen, van de Onbepaalde wijs der Werkwoorden overtollig te gebruiken; als: *men had het korter TE zijn gewenscht, voor: men had het korter gewenscht; hij is in staat, iets daartoe TE kunnen bijdragen, voor: hij is in staat iets daartoe bij TE dragen.*

§ 181. Die Werkwoorden, welke de Onbepaalde wijs zonder TE achter zich hebben, behouden in den Volmaakt en Meer dan volmaakt verledenen tijd, de gedaante der Onbepaalde wijs; als: *ik heb hem helpen dragen; hij heeft het niet mogen zeggen; ik had willen komen.*

§ 182. Die Werkwoorden daarentegen, welke de Onbepaalde wijs met TE achter zich hebben, worden in den Volmaakt en Meer dan volmaakt verledenen tijd, op de gewone wijze vervoegd; als:

Hij heeft begeerd mij te spreken; en niet:

Hij heeft mij begeeren te spreken.

Ik had gemeend u eene dienst te doen; en niet:

Ik had u meenen eene dienst te doen.

Uitzonderingen: staan, liggen, zitten, worden op dezelfde wijze vervoegd, als de Werkwoorden, welke de Onbepaalde wijs zonder TE achter zich hebben; als: ik heb staan wachten; hij heeft liggen slapen; zij hadden zitten schrijven.

En hiervan zijn komen voor gebeuren, behooren, weten, en somtijds ook trachten en pogen onderscheiden, door TE achter zich te nemen; als: hij is komen TE overlijden; gij hadt niet behooren TE vergeten; ik heb hem weten TE overhalen.

Aanmerking. De Werkwoorden *staan, liggen en zitten* zijn ook geheel en al onregelmatig, en nemen in den Tegenwoordigen en Onvolmaakt verledenen tijd, TE bij zich; in den Volmaakt en Meer dan volmaakt verledenen tijd wordt TE weggelaten; als:

TEGENWOORDIGE EN ONVOLMAAKT VERLEDENE TIJD.

Ik sta of stond TE beven van de koude.

Hij ligt of lag zich in de zon TE koesteren.

Wij zitten of zaten aandachtig TE luisteren.

VOLMAAKT EN MEER DAN VOLMAAKT VERLEDENE TIJD.

Ik heb of had staan beven van de koude.

Hij heeft of had zich in de zon liggen koesteren.

Wij hebben of hadden aandachtig zitten luisteren.

ZEVENDE AFDEELING.

VERBINDING VAN EEN WERKWOORD MET EEN
ZELFSTANDIG NAAMWOORD.

§ 183. Er kunnen tusschen het Werkwoord en het Zelfstandige naamwoord twee verschillende verbindingen plaats hebben, namelijk, die van het Werkwoord, dat van het Zelfstandige naamwoord afhankelijk is, en die van het Zelfstandige naamwoord, dat aan het Werkwoord ondergeschikt is.

§ 184. Wanneer het Zelfstandige naamwoord het *onderwerp der rede* is, dan beheerscht hetzelfde het Werkwoord, dat wil zeggen, dan moet het Werkwoord zich, in getal en persoon, naar het Zelfstandige naamwoord schikken (zie blz. 142); is daarentegen het Zelfstandige naamwoord het *voorwerp der rede*, dan is het Zelfstandige naamwoord van het Werkwoord afhankelijk.

Deze verschillende verbindingen van afhankelijkheid, zullen gemakkelijk ontwikkeld worden, door de vier naamvallen uit dat gezichtspunt te onderzoeken.

EERSTE NAAMVAL.

§ 185. Een Werkwoord, dat van een Zelfstandig naamwoord afhangt, moet met zijnen *persoon* en *getal* overeenkomen; als: *mijne dochter teekent meesterlijk; uwe broeders zijn bezig; ik schrijf aan zijne ouders.*

§ 186. Heeft een Werkwoord op twee of meer Zelfstandige naamwoorden betrekking, waardoor hetzelfde voorafgegaan wordt, dan moet het in het meer-

voud geplaatst worden; als: *Romulus en Remus herstelden hunnen grootvader op den troon.*

§ 187. Indien de verbinding van het ondergeschikte Werkwoord, op eene verschillende manier voor elk der Zelfstandige naamwoorden gewijzigd wordt, dan moet hetzelfde herhaald worden, wanneer deze Zelfstandige naamwoorden niet van hetzelfde *getal* zijn; als: *zijn vader bezit vele schilderijen, maar zijne ooms bezitten er geen eene; Jan werkt veel en Hendrik weinig; uw broeder legt zich toe op het Teekenen, en uwe zuster op het Zingen.*

§ 188. Het beheerscht wordende Werkwoord wordt in het tweede gedeelte van eenen zin niet herhaald, wanneer dat tweede gedeelte dient, om de werking en het onderwerp dezer handeling, in het eerste gedeelte reeds uitgedrukt, bepaaldelijk op den persoon te doen slaan; als: *de twee broeders munten uit, Willem in de Wiskunde en Piet in de Geschiedenis.*

§ 189. Wanneer *zijn, worden, blijven, schijnen, heeten*, van het onderwerp der rede afhangen, dan worden zij zoo wel door eenen eersten naamval gevolgd als voorafgegaan; als: *de Stadhouder Frederik Hendrik was een deugdzaam, gematigd en vredelievend Vorst; zijn neef wordt een groot schilder; hij blijft de opregte en openhartige vriend mijner jeugd; hij schijnt een geleerd man; Jakob heet de eerlijkste koopman van de stad.*

§ 190. Het beheerscht wordende Werkwoord, dat door *als* gevolgd wordt, heeft ook eenen eersten naamval achter zich, omdat *als* altijd door denzelfden naamval gevolgd als door welken het voorafgegaan werd;

als: *hij sneuvelde als een held; dit is een landgoed als een prinsdom; het behaagde u, als eenen vader, die zijne kinderen lief heeft.*

TWEDE NAAMVAL.

§ 191. Het denkbeeld van eigendom en bezitting aan den tweeden naamval eigen (zie bl. 143), sluit alle verbinding van afhankelijkheid van eenig Werkwoord uit; ook moet men eenen tweeden naamval, met een Werkwoord voorkomende, als eene Bijwoordelijke uitdrukking beschouwen; als: *des nachts slapen; des morgens opstaan; Donderdags op reis gaan; allerwege vervolgd worden.*

§ 192. Somwijlen worden nog eenige Werkwoorden met den tweeden naamval gebezigd; als: *gedenken: gedenk onzer; zich ontfermen: ontferm u onzer; zich erbarmen: ik zal mij uwer erbarmen; zich schamen; ik schaam mij mijner bekentenis niet; voornemens zijn: ik ben voornemens.*

Deze Werkwoorden worden echter *thans* meestal met Voorzetsels gebruikt; als: *aan iemand gedenken; zich over iemand ontfermen.*

DERDE NAAMVAL.

§ 193. Een Werkwoord kan door een Zelfstandig naamwoord in den derden naamval gevolgd worden.

§ 194. Indien een derde naamval bij een Bedrijvend Werkwoord voorkomt, dan blijft het Zelfstandige naamwoord in denzelfden, wanneer het Werkwoord in eenen lijdenden vorm wordt overgebracht; als:

*Hij leerde den jongeling de aardrijkskunde;
De aardrijkskunde werd den jongeling door hem
geleerd.*

De volgende Bedrijvende Werkwoorden vorderen eenen derden naamval, welke dan gemeenlijk eenen vierden bij zich hebben, waartoe de werking van het Werkwoord zich onmiddellijk uitstrekt; als:

<i>Aanbevelen.</i>	<i>Afslaan.</i>	<i>Klagen.</i>	<i>Ten kwade,</i>
<i>Aanbieden.</i>	<i>Afvorderen.</i>	<i>Leveren.</i>	<i>ten goede</i>
<i>Aankondigen.</i>	<i>Beloven.</i>	<i>Onthouden.</i>	<i>duiden.</i>
<i>Afhandigma-</i>	<i>Berigten.</i>	<i>Ontnemen.</i>	<i>Toestaan.</i>
<i>ken.</i>	<i>Betalen.</i>	<i>Onttrekken.</i>	<i>Toevoegen.</i>
<i>Afkoopen.</i>	<i>Borgen.</i>	<i>Ontzeggen.</i>	<i>Verhalen.</i>
<i>Afnemen.</i>	<i>Brengen.</i>	<i>Schenken.</i>	<i>Vertrouwen.</i>
<i>Afraden.</i>	<i>Geven.</i>	<i>Stelen.</i>	<i>Weigeren.</i>

*Hij heeft zijnen broeder die goederen TOEGEVOEGD.
Uw vader KLAAGDE mij zijnen nood.*

Iemand iets ONTHOUDEN.

Iemand het brood uit den mond STELEN.

§ 195. Ook vele onzijdige Werkwoorden hebben den derden naamval bij zich; als: *de haren vallen hem uit; wien behoort dit? het bekwam hem kwalijk; het staat mij voor; dat is mij in de gedachten gekomen; het geviel hem; enz.*

Ook wanneer zij eenen vierden naamval der zaak bij zich hebben; als: *dat zal hem het leven kosten.*

Bij vele dezer voorbeelden kan men in den gewonen stijl aan voor den derden naamval bezigen; als: *aan wien behoort dit?*

§ 196. Bij sommige Werkwoorden, welke het persoonlijke voorwerp in den derden en het lijdende in

den vierden naamval vorderen , laat zich het persoonlijke voorwerp ook in den vierden naamval plaatsen; doch alsdan moet het lijdende voorwerp een Voorzetsel bij zich hebben ; als: *hoezeer benijd ik u uwe bedaartheid van geest!* alwaar *u* de derde, *bedaartheid* de vierde naamval is; maar: *hoezeer benijd ik u, wegens uwe bedaartheid van geest!* alwaar *u* in den vierden naamval staat. *Ik verzeker het u* en *ik verzeker u daarvan*.

§ 197 In de gewone woordschikking volgt de derde persoonlijke naamval onmiddellijk op het Werkwoord, en vervolgens komt de vierde, ten zij deze laatste door het Onpersoonlijke Voornaamwoord *het*, dat het Werkwoord moet volgen, aangeduid, en vóór den derden persoonlijken naamval geplaatst worde; dit komt ook veeltijds met de Voornaamwoorden *dit* en *dat* voor, welke meestal dezelfde plaats als *het* beslaan; als: *zijne zuster laat u de erfenis; zijne zuster laat het u; ik beloofde hem de boeken; hij ontnam den man zijn brood; uw vader geeft hem het laken; uw vader geeft het hem*.

§ 198. In de zamen gestelde tijden der Werkwoorden, gaat de derde persoonlijke naamval niet altijd vóór den vierden; ook niet altijd in de enkele tijden, wanneer deze derde persoonlijke naamval door geen Voornaamwoord uitgedrukt wordt; als: *ik heb deze onbeleeftheid uwen broeder niet kwalijk genomen; uw vader geeft het boek aan Jakob*.

VIERDE NAAMVAL.

§ 199. Het voorwerp van de werking staat altijd in den vierden naamval, welke in den lijdenden vorm de

eerste wordt; als: *de meester onderwijst den leerling; de leerling wordt door den meester onderwezen.*

Hiertoe behoort ook het Werkwoord *laten*, met de Onbepaalde wijs van een ander Werkwoord, en in den zin van eene opwekking, een bevel of een verzoek; als: *laat hem zitten, laat ons lezen; laat mij beginnen;* en niet: *laat hij, laten wij, laat ik.*

§ 200. Daar twee Zelfstandige naamwoorden hetzelfde Werkwoord in den eersten naamval kunnen volgen (zie blz. 359, § 186), zoo kunnen ook twee Zelfstandige naamwoorden hetzelfde in den vierden naamval vergezellen, het zij als twee verschillende namen van eene en dezelfde zaak, of waarvan het eene Zelfstandige naamwoord tot verklaring en bepaling van het andere strekt; als: *zij onderwees haren zoon en hare dochter; men beschouwt Coehoorn te regt als den Nederlandschen Vauban; ik noem hem mijnen vader; ik heb hem Pieter gedoopt.*

§ 201. De meeste wederkeerige Werkwoorden hebben eenen vierden naamval bij zich; ook moeten de wederkeerende Voornaamwoorden zich altijd naar het Werkwoord regelen; als: *deze gierigaard beroemde zich op zijne weldadigheid.*

Maar daarentegen: *ik herinner het mij; ik vertrouw het mij toe;* waar *mij* de derde naamval is; omdat *zich iets herinneren* en *iemand iets toevertrouwen* den vierden naamval der zaak en den derden des persoons vorderen. Zoo ook bij vele Onpersoonlijke Werkwoorden, in zoo verre zij eene bedrijvende beteekenis hebben; als: *het bevreemdt mij; het walgt mij; het vriest alles tot ijs; het kagelt groote steenen; enz.*

§ 202. Insgelijks vele onzijdige Werkwoorden, wanneer zij een bedrijf aanduiden, hetwelk onmiddellijk op een ander voorwerp overgaat; als: *men vischt barnsteen in de Oostzee; wij hebben bloed en etter gezweet; mijne zuster heeft zich daarover ziek gelagchen; die koopman heeft zijnen slag geslagen.*

§ 203. De antwoorden op de vragen *wanneer, hoe lang, hoe dikwerf* worden altijd in den vierden naamval geplaatst; zoo ook de *grootte, breedte, zwaarte, waarde* en *prijs* van eenig ding; als: *hij keerde den zesden dag na het overlijden zijner zuster terug; ik heb reeds den ganschen dag naar u gewacht; ik zie hem alle dagen, alle uren; hij is eenen duim gegroeid; het weegt een pond; het laken is een el breed; het kost mij eenen gulden.*

§ 204. Het gebruiken van deze vierde naamvallen moet aan het weglaten van eenige Voorzetsels of andere woorden worden toegeschreven; als: *hij keerde op den zesden dag na het overlijden enz.; ik heb reeds GEDURENDE den ganschen dag enz.; hij is DE LENGTE VAN eenen duim gegroeid; het kost mij DE WAARDE VAN eenen gulden; het laken HEEFT DE BREEDTE VAN eene el.*

(1) Men vermijde echter, zoo bij Onzijdige als Bedrijvende Werkwoorden, zulke vierde naamvallen, welke de oorspronkelijke beteekenis van het Werkwoord herhalen; als: *een goed leven; eenen strijd strijden.* Geeft het Zelfstandige naamwoord eene bijzondere hoedanigheid te kennen, dan kan de herhaling geschieden; als: *eenen goeden strijd strijden, eenen bitteren drank drinken.* De uitdrukkingen: *zijn gang gaan, een schrift schrijven, hij klaagt steen en been,* zijn door het gebruik gewettigd.

ACHTSTE AFDEELING.

OVER DE PLAATS WELKE HÉT WERKWOORD
MOET BEKLEEDEN.

§ 205. Het Werkwoord staat niet altijd in eenen volzin op dezelfde plaats, maar kan zoo wel aan het einde, als aan het begin geplaatst worden.

Drie onderscheidene gevallen zijn er mogelijk; als:

- I. *Het Werkwoord volgt onmiddellijk op het onderwerp.*
- II. *Het Werkwoord gaat het onderwerp vooraf.*
- III. *Het Werkwoord sluit den volzin.*

- I. *Het Werkwoord volgt onmiddellijk op het onderwerp.*

§ 206. In eenen gewonen of eenen enkelvoudigen volzin en alles wat men de *verhalende woordschikking* heet, moet het onderwerp voorop en daarna onmiddellijk het Werkwoord staan; als: **DEZE KINDEREN VOLGEN het voorbeeld hunner ouders.**

§ 207. In eenen Zamen gestelden tijd van het Werkwoord volgt het Hulpwoord op het onderwerp, en het Verledene Deelwoord of de Onbepaalde wijs van het Werkwoord komt aan het einde van den volzin; als: **WIJ ZIJN gisteren in den schouwburg GEWEEST; WIJ ZULLEN morgen per spoortrein naar Amsterdam VER-TREKKEN.**

§ 208. Is het Werkwoord met een Afscheidbaar Voorzetsel zamen gesteld, dan wordt dit laatste in den Tegenwoordigen of Onvolmaakt verledenen tijd aan het

einde van den volzin geplaatst; doch in diezelfde tijden van de Aanvoegende wijs, gaat het Voorzetsel het Werkwoord vooraf; en in de andere tijden van de beide Wijzen, wordt het Voorzetsel vóór het Verledene Deelwoord of de Onbepaalde wijs van het Werkwoord geplaatst; als: *HIJ HAALT of HAALDE vele schrijvers in zijne verhandeling* AAN; *FEITH HEEFT in zijne verhandeling over het heldendicht vele schrijvers* AANGEGAALD.

§ 290. Wanneer de Verbindende Voegwoorden *en, want, maar, doch*, aan het hoofd van den volzin staan, dan verandert de schikking der woorden niet, en het Werkwoord komt na zijn Zelfstandig naamwoord; als: *WANT mijn broeder HEEFT mij de werken van Hooft GEKOCHT; MAAR ik ZAL eerstdaags de nieuwe uitgave van van der Palm KOOPEN.*

II. *Het Werkwoord gaat het onderwerp vooraf.*

§ 210. In de vragende woordschikking staat het Werkwoord vóór zijn onderwerp. In de zamen gestelde tijden moet men het Hulpwoord vóór het onderwerp en het Verledene Deelwoord of de Onbepaalde wijs van het Werkwoord aan het einde van den volzin plaatsen; zoo het Werkwoord een afscheidbaar Voorzetsel heeft, dan wordt het laatste op dezelfde wijze als op bl. 366, § 208, geplaatst; als: *IS uw broeder HERSTELD? sedert wanneer IS uwe zuster op nieuw INGESTORT? waar HEEFT hij mijn boek GESLOTEN?*

§ 211. Is het tweede gedeelte van eenen volzin afhankelijk van het eerste of het gevolg er van, dan

komt het Werkwoord vóór het onderwerp, dat bij ieder Werkwoord herhaald wordt (zie blz. 342, § 136); als: *indien hij zich met eens anders zaken bemoeit* ZAL *hij zich gehaat* MAKEN; *wanneer ik uitga* (of *zal uitgaan*) KOM *ik bij uwe moeder* of ZAL *ik bij uwe moeder komen*; *zoodra ik betaald ben*, VOLDOE *ik u*.

§ 212. De Voegwoorden *indien*, *wanneer*, *als*, *hoewel*, *schoon*, *ofschoon*, *zoodra* enz. kunnen weggelaten worden, mits dat het Werkwoord, wanneer deze Voegwoorden het begin van den volzin uitmaken, vóór het onderwerp geplaatst worde; als: GA *ik uit*, dan KOM *ik bij u*; BEMOEIT *hij zich met eens anders zaken*, dan enz.

§ 213. Een Bijwoord kan aan het hoofd van den volzin staan en moet onmiddellijk door het Werkwoord gevolgd worden, dat alsdan vóór het onderwerp staat; als: *overal* LAGEN *de papieren* VERSTROOID; *voortaan* ZULT *gij u beter* GEDRAGEN; *oudtijds* HECHTTE *men geloof aan spoken*, *thans* GELOOFT *men daar aan niet meer*.

§ 214. De woorden *daarenboven*, *derhalve*, *echter*, *evenwel*, *hierom*, *maar*, *ook*, *nogtans*, *niettemin*, *zoo*, enz., welke zoowel als Bijwoorden en als Voegwoorden kunnen voorkomen, moeten om deze reden, wanneer zij aan het begin van den volzin staan, onmiddellijk door het Werkwoord gevolgd worden; als: *nogtans* BEHOORDEN *uwe leerlingen zich meer toe te leggen*; *niettemin* WIL *ik mijnen waardigen Oom geen verdriet aandoen*.

III. *Het Werkwoord sluit den volzin.*

§ 215. De betrekkelijke Voornaamwoorden, welke te gelijktijd ook Voegwoorden kunnen zijn, worden dikwijls bij den aanvang van den volzin gebruikt. Het onderwerp volgt dan terstond op deze Voornaamwoorden en het Werkwoord sluit den volzin; en niet alleen komen de enkele, maar ook de Zamen gestelde tijden van het Werkwoord, zoo in de Aantoonende als in de Aanvoegende wijs aan het einde; als: *de omstandigheden, WELKE ik allen OPGENOEMD HEB; het geloof, DAT gij aan zijn woord KUNT HECHTEN; de erkenenis WELKE ons geslacht aan zijne belangeloosheid VERSCHULDIGD IS; veroorloof DAT ik weinig werken over het geschilpunt AANHALE.*

§ 216. Vele Voegwoorden, zoo als: *indien, of, omdat, dewijl, hoezeer, naardien, naardien zulks, vermits, als, dan, tot dat, schoon, ofschoon, hoewel, zoo, enz.*, laten de plaatsing van het Werkwoord bij deszelfs onderwerp niet toe. Zoodra deze het begin van den volzin uitmaken, dan moet het onderwerp volgen, en het Werkwoord achter aan komen; als: *VERMITS uw zwager met dat schip uit Hellevoetsluis is UITGEZEILD; ik wacht, SCHOON hij mij om mijne hulp niet VRAGEN ZAL; ALS hij zich maar aan dat schijnschoon niet VERGAAPT.*

ZESDE HOOFDSTUK.

OVER DE TELWOORDEN.

§ 217. De Telwoorden komen gewoonlijk vóór hunne Zelfstandige naamwoorden; als: *DRIE maanden; de EERSTE week.*

Zij komen echter ook somtijds achter dezelve; als: *in het jaar ACHTTIEN HONDERD VIJF-EN-VEERTIG, alsmede (liefst met cijfers) Boek I, Hoofdstuk 3, Vers 9, Lid A.*

§ 218. Het gebruik heeft gewettigd, dat, wanneer er van *uren* gesproken wordt, dit meervoud *uren* van een Werkwoord in het enkelvoud vergezeld ga; als: *het is vier uren.*

Dikwerf laat men de woorden *uur, dag, jaar*, ook geheel weg; als: *hij komt eerst na HALF DRIE; op den stormachtigen negen-en-twintigsten November 1836; in vijftien honderd twee-en-zeventig werd den Briel ingenomen.*

In dit geval wordt het Telwoord somtijds verbogen; als: *ik ben voor ZESSEN opgestaan.*

§ 219. Wanneer het Zelfstandige naamwoord *uur*, van een Telwoord vergezeld is, kan men hetzelfde in het enkelvoud plaatsen, indien men van de uren der klok spreekt, wijl het denkbeeld alsdan op een *bepaald uur* rust; als: *dit uitgestrekt landgoed is gedurende twee UREN te zien; van des morgens ten elf URE tot des namiddags ten één URE.*

Wanneer het getal eene eenheid achter zich heeft, dan staat het Zelfstandige naamwoord in het enkelvoud; als: *honderd en een jaar*; ook geldt dit de

woorden, welke met *half* zijn zamengesteld ; als: *zevendhalve cent*.

§ 220. *Maten, gewigten en geldswaarden*, als vereenigd voorkomende, staan, benevens het Werkwoord in het enkelvoud ; als: *daar IS twintig TON turf; twee LAST tarwe; dertig EL laken; vijf MUD aardappelen; drie POND vleesch; vijf-en-twintig GULDEN*. (1)

Komen zij integendeel als verdeeld voor, dan staan zij in het meervoud ; als: *daar ZIJN twintig TONNEN turf; drie PONDEN vleesch; vijf-en-twintig GULDENS*.

§ 221. Het Telwoord moet ook een Zelfstandig naamwoord in het enkelvoud bij zich hebben, wanneer het krijgstroepen, als eene enkele massa geldt; als: *Napoleon trok met zesmaal honderdduizend MAN naar Rusland; de bezetting bestond uit zestien honderd MAN voetvolk, twee honderd MAN ruitery en zeventig MAN van het krijgsbouwwezen*.

§ 222. De Telwoorden worden met de daarbijgevoegde Zelfstandige naamwoorden op tweederlei wijs verbonden :

1°. Door middel van de Voorzetsels: *van, uit* of

(1) Deze opgenoemde voorbeelden komen als eene algemeene afkorting voor van *tonnen, lasten, ellen, mudden, ponden en guldenen* of *guldens*; zoo als: *op de been, voor op de beenen*. Wat het zoogenaamde fijne onderscheid tusschen *vijf-en-twintig guldex* en *vijf-en-twintig guldens* aangaat, zou zulks aannemelijk zijn, indien het op alle muntstukken konde toegepast worden, maar men kan niet zeggen: *daar is drie DUKAAT, vier cent*. Mogelijk is de reden van dit onderscheid in het woord *gulden*, met uitzondering van alle andere munten daarin gelegen, dat de *gulden* de eenheid van ons muntstelsel is, en dat alle geldswaarden en geldsommen, daartoe herleid en uitgedrukt moeten worden.

onder; als: *een VAN de zeven; velen UIT dit gezelschap; eenigen ONDER u.*

2°. Door middel van den tweeden naamval; als: *een DER dieven; de eerste DER benoemden; velen ONZER bekenden.*

§ 223. Het Telwoord met het Werkwoord *koop*en, *verkoop*en of een ander, dat daarmede overeenkomt, verbonden zijnde, wordt onmiddellijk door de Voorzetsels *voor* en *tegen* voorafgegaan; als: *het wordt VOOR tien cents verkocht; zij heeft deze pennen TEGEN dertig cents de bos gekocht; ik neem het VOOR vijf gulden.*

§ 224. Over het gebruik van het algemeene Telwoord *al*, *alle*, zie men blz. 243 en 244. Hier moet nog aangemerkt worden, dat het dikwerf dient, om den zin van het woord, waarbij het gevoegd is, te versterken; als: *ik heb daartoe ALLE redenen; ik zeg het u met ALLEN ernst.*

En moet het tegendeel van *alle*, in den zin uitgedrukt worden, dan plaatst men het Voorzetsel *buiten* vóór hetzelfde; als: *BUITEN allen twijfel; hij is BUITEN alle verdenking.*

§ 225. Omtrent het woord beide (zie bl. 242) valt nog op te merken, dat, wanneer hetzelfde als een Bijvoegelijk naamwoord voorkomt, als beduidende *alle twee*, dit woord geene N op het einde aanneemt; als: *BEIDE handen gebruiken; aan BEIDE oogen blind zijn; BEIDE mijne zusters.*

Doch het wordt daarentegen met eene N geschreven, wanneer het als Zelfstandig naamwoord voorkomt; als: *zij beschaamden ons alle BEIDEN; zij zullen BEIDEN aankomen; BEIDEN te gader.*

Evenwel wanneer dit Telwoord niet tot twee afzonderlijke voorwerpen, maar tot twee zaken betrekking heeft, welke als een geheel beschouwd kunnen worden neemt het ook de N niet aan; als: *hij is gewoon veel te eten en lang te slapen, BEIDE is schadelijk voor de gezondheid.*

§ 226. In het algemeen dulden de Telwoorden geen Lidwoord bij zich: echter zijn er gevallen, waarin dit *kan* en *moet* plaats hebben; als: *geef mij de tien guldens?* dat is, die, welke voor u liggen, of van welke men gesproken heeft. Zoo ook: *DE EENE was nauwelijks bij mij of DE TWEE anderen kwamen ook.*

§ 227. *Beide, eenige, sommige, vele*, kunnen als meervoudigen, denzelfden gang als *alle* volgen en in den tweeden naamval eene R tot uitgang aannemen, wanneer zij vóór den eersten naamval staan; zij worden alsdan vóór het Zelfstandige naamwoord geplaatst, waarmede zij daarenboven door het Voorzetsel verbonden zouden zijn; als: *BEIDER vriendschap bleef steeds ongekrenkt, of de vriendschap van BEIDEN bleef steeds ongekrenkt; zoodanig is EENIGER gedrag, of het gedrag van EENIGEN is zoodanig; SOMMIGER bedrijf logenstraft die hoop, of het bedrijf van SOMMIGEN logenstraft die hoop; VELER gevoelen, of het gevoelen van VELEN; volmaking behoort ALLER doel te zijn, of het doel van ALLEN behoort volmaking te zijn.*

ZEVENDE HOOFDSTUK.

OVER DE BIJWOORDEN.

§ 228. Wat Bijwoorden zijn is bekend. Zij geven eene nadere wijziging aan hetgeen door een Werkwoord, of soms door een Bijvoegelijk naamwoord wordt uitgedrukt. TEN KATE noemt hen *Bijwerkwoorden*.

Hij verhaalt EENVOUDIG; een EENVOUDIG gewerkt beursje.

§ 229. Het is ongepast een Bijwoord te gebruiken, wanneer de beteekenis van den zin een Bijvoegelijk naamwoord daarvoor vereischt. Men zegt: *hij heeft den mond vol, den zak vol, de handen vol*; maar niet: *hij heeft de wangen rood*, in plaats van: *hij heeft roode wangen*.

§ 230. Er kan evenwel twijfel ontstaan, of men een woord als Bijwoord of als Bijvoegelijk naamwoord moet aanmerken; als: *hij beschrijft hem eenvoudig*.

In dezen zin kan *eenvoudig* op *beschrijven* en op *hem* toegepast worden, en hierdoor eene dubbelzinnigheid ontstaan. Ter vermijding van dezelve schrijve men dan: *hij beschrijft hem ALS eenvoudig*, of *ALS eenen eenvoudigen man*.

§ 231. Het Bijwoord staat altijd vóór het Bijvoegelijke naamwoord, welks hoedanigheid hetzelfde wijzigt; als: *het BLAAUW zwarte laken*.

§ 232. Een Werkwoord, dat zich naar het onderwerp der rede schikt, is altijd van een Bijwoord vergezeld:

1o. Wordt het Bijwoord in de enkele tijden van het Werkwoord, zoowel in de Aantoonende als in de

Aanvoegende wijs, en wanneer het onderwerp der rede aan het begin staat, na het Werkwoord geplaatst; is echter een Voornaamwoord het voorwerp der rede, dan volgt het Bijwoord niet dadelijk op het Werkwoord, maar het Voornaamwoord komt vóór het Bijwoord; als: *zij bekijft somtijds hare dochter; ik bevinde mij ONGESTELD of niet, evenwel vertrek ik; hij geeft hetzelfde GAARNE.*

2°. In de zamen gestelde tijden, wordt het Bijwoord tusschen het Hulpwoord en het Werkwoord geplaatst, mits dat het onderwerp, zoo als in de enkele tijden, aan het begin van den volzin sta; als: *zij zullen DAGELIJKS weldaden ontvangen; ik zoude hem NAAUWELIJKS gezien hebben.*

§ 233. Wanneer de volzin met Voornaamwoorden of Voegwoorden aanvangt, dan moet het Werkwoord door het Bijwoord voorafgegaan, denzelfden sluiten; als: *wanneer zij u NOOIT gekend hadden; uwe moeder BEWEERT dat zij u nimmer gelooven zal.*

§ 234. De herhaling van hetzelfde Bijwoord, wordt vooral in den verhevenen stijl, als eene schoonheid beschouwd; als van FALCK sprekende: *Een hoofd zoo helder, een overzigt zoo ruim, een blik zoo snel en gewis, dat het ware en goede zich van zelf aan hem schijnen te ontdekken.*

§ 235. Wijl de kracht van het Bijwoord eenen zoo grooten invloed op de beteekenis van den volzin kan hebben, moet het Bijwoord zoo veel mogelijk het woord, dat tot bepaling dient voorafgaan, vooral als er in den zin verscheidene woorden zijn, waarop het Bijwoord zou kunnen betrekkelijk gemaakt worden; als:

Wij hebben u gisteren avond ten acht ure, met uwen broeder ALTHANS gewacht.

Wij hebben u gisteren avond ten acht ure, ALTHANS met uwen broeder gewacht.

Wij hebben u gisteren avond ALTHANS ten acht ure, met uwen broeder gewacht.

Wij hebben u ALTHANS gisteren avond ten acht ure, met uwen broeder gewacht.

Wij ALTHANS hebben u gisteren avond ten acht ure, met uwen broeder gewacht.

Het is ons NIET geoorloofd dit te doen.

Het is ons geoorloofd, dit NIET te doen.

(Zie ook het voorbeeld blz. 256, regel 3 van boven).

§ 236. Wanneer dezelfde hoedanigheid of werking van verscheidene Bijwoorden vergezeld gaat, dangaan die van TIJD vooraf, terwijl die van PLAATS volgen, en na deze de Bijwoorden van HOEVELHEID, van HOEDANIGHEID, enz.; als:

Wij lezen van eene doorbraak, welke 's VRIJDAGS nacht, den 4^{en} Februarij 1825, te DURGERDAM, GEWELDIG VEEL verwoestingen aanrigtte.

Mijn vader is GISTEREN NAMIDDAG, van HIER ONGAARNE en TE VOET vertrokken.

§ 237. De zin kan ook met een Bijwoord beginnen, dat dan door het Werkwoord, tot welks wijziging het dient, gevolgd wordt; als:

NAAUWELIJKS had hij mij verstaan, of hij gehoorzaamde.

TERSTOND kom ik terug.

NERGENS heeft de booswicht rust gevonden.

§ 238. Dikwerf moet de beteekenis van een Bijwoord,

of een als Bijwoord gebezigd Bijvoegelijk naamwoord, door een Werkwoord volledig gemaakt en verklaard worden; en dit geschiedt door de Onbepaalde wijs met **TE** of **OM TE**; en wel bij zulke Bijwoorden, welke eene *mogelijkheid, ligtheid, moeijelijkheid, noodzakelijkheid, pligtmatigheid, begeerte*, enz. aanduiden; als: *het is mogelijk TE doen; ligt TE raden; moeijelijk TE zeggen; hij is verplicht TE geven; begeerig OM TE zien*; enz. *Goed, ligt, kwaad, slecht, moeijelijk, gemakkelijck*, enz. worden in zekere gevallen met de Onbepaalde wijs zonder **TE** gebruikt; als: *gij hebt goed zeggen; het is hier goed wonen*.

Het woord *zonder*, als Bijwoord gebezigd, heeft om de korthed dikwerf de Onbepaalde wijs der Werkwoorden met **TE** bij zich, als; *zij kon daarvan niet spreken, zonder TE schreijen; konde hij u zien ZONDER TE ontroeren?*

§ 239. Wanneer eene ontkenning plaats heeft, welke in het Werkwoord reeds opgesloten ligt, mag dezelve niet herhaald worden; als: *hij ontkende het gedaan te hebben; wacht u, het te zeggen*.

§ 240. Wanneer een Werkwoord eene ontkenning behelst, of wanneer eene ontkenning in hetzelfde opgesloten ligt, en de volgende daartoe behoorende uitdrukking insgelijks ontkennend is, dan heeft eene dubbele ontkenning, als eene soort van toestemming en bevestiging plaats; als: *dat belet niet, dat hij het echter niet zou gezegd hebben; daar was niemand, die niet hartelijck lachte*.

§ 241. Somwijlen strekt **NIET** om de bevestigende uitdrukking te versterken; als: *hoe gelukkig is het*

volk NIET, onder een' wijs en gematigd Vorst! hoe genoegelijk zouden zij NIET geleefd hebben! Men wachte zich echter voor het overtollige en verkeerd gebezigde van dat woord; als: *ach, hoe koud ben ik niet!*

§ 242. De woorden *zoo* en *als*, duiden eene gelijkheid aan in de manier van werking of doen; als: *hij schrijft zoo goed ALS zij*; terwijl het woordje *dan* eenen ongelijken graad van werking aanduidt, als: *hij schrijft beter DAN zij*. (Zie de aanmerkingen bl. 166.)

Wil men, ten aanzien dezer werking, eene zaak boven alle overige verheffen, dan bezigt men den Overtreffenden trap; als: *hij schrijft HET BESTE*, of ook met de woorden, *TEN* en *OP HET*; als: *ten spoedigste; op het snelste*.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

OVER DE VOORZETSELS.

§ 243. Wanneer twee of verscheidene Zelfstandige naamwoorden hetzelfde Voorzetsel vereischen, kan men het elken keer herhalen of maar eens bezigen; als: *MET geluk, MET beleid en MET verstand*, of *MET geluk, beleid en verstand*. Doch nadrukshalve, verkiest men dikwijls de herhaling; als: *DOOR list, DOOR verraad, DOOR geweld, u zelven verheven hebbende, hebt gij uwen val dubbel verdiend*.

§ 244. Zijn de Zelfstandige naamwoorden door *deels*, *het zij*, *noch*, *niet alleen*, of andere Voegwoorden verbonden, dan wordt de herhaling volstrekt gevorderd;

als: *hij heeft het gedaan*, DEELS tot zijne verstrooi-
jing, DEELS tot *genoegen zijner vrouw*; *het is het-*
zelfde of het DOOR *u*, of DOOR *hem geschiede*; *hij*
is NOCH met goedheid, NOCH *met hardheid te rege-*
ren.

§ 245. De onmiddellijke bijeenplaatsing van twee
 Voorzetsels, brengt altijd eene wanluidendheid voort;
 als: DOOR MET *zwaarden gewapende mannen werd*
hij aangegrepen; beter dus: DOOR *mannen*, MET
zwaarden gewapend, *werd hij aangegrepen*.

§ 246. Eenige Voorzetsels worden altijd achter de
 woorden geplaatst; als: *gewetenshalve*, *pligtswege*,
stadwaarts, *oostwaarts*.

§ 247. Sommige Zelfstandige naamwoorden worden
 door bijvoeging van het Voorzetsel TE in Bijwoorden
 veranderd; als: TE *moede*: *hoe was hij TE moede?*
blijd, *droef TE moede zijn*.

§ 248. Men gebruikt TE, TEN, TER (zie bl. 262),
 door een Zelfstandig naamwoord gevolgd, om een ander
 Voorzetsel te vervangen, dat het bepalende Lidwoord
 bij zich heeft; en somtijds stelt men zelfs een Voor-
 zetsel in de plaats, dat van een niet bepalend Lidwoord
 vergezeld gaat; als:

TE *velde* of IN *het veld trekken*.

TE *land* of OP *het land vechten*.

Hij verhief u TEN *hemel* of TOT *den hemel*.

Zij kwam TEN *hove* of AAN *het hof*.

TER *zee* of OP *zee varen*.

TER *plaatse* of OP *de plaats*.

VERSCHILLEND GEBRUIK DER VOORZETSELS BIJ
DE BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

- AAN** iets onschuldig zijn.
DOOR iemand of iets begunstigd zijn.
IN iets onvermoeid zijn.
MET iets en **OVER** iemand te vreden zijn.
MET iets versierd zijn.
MET iets of iemand bezig zijn.
MET iets of iemand ingenomen zijn.
MET iets of iemand verlegen zijn.
MET iets begaafd zijn.
MET iets verrijkt zijn.
MET iets bemorst zijn.
MET iets voorzien zijn.
NAAR iets of iemand begeerig zijn.
OP of **OVER** iemand en iets misnoegd zijn.
OP iemand en **OVER** iets vertoornd zijn.
OP iemand en **OVER** iets gebelgd zijn.
OP iets verslingerd zijn.
OP iemand verliefd zijn.
OP iets oplettend zijn.
OP iets of iemand trotsch zijn.
OVER iets en **OP** iemand boos zijn.
OVER iets of iemand ongerust zijn.
OVER iets of iemand verwonderd zijn.
OVER iets of iemand verontwaardigd zijn.
OVER iets of iemand ontroerd zijn.
TOT of **VOOR** iets bekwaam zijn.
TOT iets geneigd zijn.
TOT iets genegen zijn.

VOOR *iemand of iets bevreesd zijn.*

VOOR of AAN *iemand of iets nadeelig zijn.*

VOOR *iets doof zijn.*

VOOR *iets ongevoelig zijn.*

VOOR *iets vatbaar zijn.*

VOOR *iets of iemand aangenaam zijn.*

VOOR *iets of iemand beloond zijn.*

NEG ENDE HOOFDSTUK.

OVER DE VOEGWOORDEN.

§ 249. De Zelfstandige naamwoorden, tusschen welke, het zij *verbindende*, het zij *uitsluitende* Voegwoorden geplaatst worden, staan altijd in denzelfden *naamval*, zonder echter altijd in *geslacht* en *getal* overeen te komen; als: *ik vrees den broeder EN zijne zuster; de dood verschoont zoo min eenen koning ALS eenen bedelaar.*

§ 250. Wanneer een Voegwoord tot verbinding van Werkwoorden dient, dan wordt het Hulpwoord in den gewonen stijl niet dikwijls herhaald; als: *wij hebben niet alleen gedanst, MAAR OOK gezongen.*

§ 251. In krachtige volzinnen en in den redenaarsstijl, wanneer er eene verheffing of opklimming van denkbeelden plaats heeft, herhaalt men het Hulpwoord; als: *in Nederland WERD Alva gevreesd, hij WERD gehaat, hij WERD gevloekt en hij WERD verafschuwd.*

§ 252. Sommige Voegwoorden staan altijd vóór den zin of vóór de woorden, tot welke zij behooren; als: *dat, en, of, want, opdat, wanneer, deswijl, enz.*

Andere kunnen ook in het midden en achteraan geplaatst worden; als: *ook, toch, echter, derhalve, insgelijks, dan*, (voor derhalve) enz.

§ 253. Het Voegwoord wordt gemeenlijk vóór het laatste der Zelfstandige naamwoorden geplaatst, of vóór het laatste der Werkwoorden, welke in dezelfde verbinding staan; als: *zij gaf mij boeken, pennen, NOCH papier; hij die eenmaal hare waarde heeft leeren kennen en gevoelen, zal haar voor goud OF eerambten veil hebben, NOCH voor marmeren standbeelden opofferen.*

§ 254. Dat sommige Voegwoorden de Aantoonende en andere de Aanvoegende wijs der Werkwoorden *schijnen* te beheerschen, hierover zie men blz. 211 en 265.

TIENDE HOOFDSTUK.

OVER DE TUSSCHENWERPSELS.

§ 255. De Tusschenwerpsels dienen alleen, om aandoeningen, maar niet om klare voorstellingen uit te drukken, waaruit volgt, dat zij niet vatbaar zijn voor eene verbinding met andere woorden, en eigenlijk ook niets beheerschen of regeren, noch door eenig ander woord beheerscht of geregeerd kunnen worden.

§ 256. Dezelve hebben echter dikwerf woorden in onderscheidene naamvallen bij zich, welke alleen bepaald worden door de betrekking, waarin men zich de personen of zaken voorstelt, als: *ach, ik ellendige!*

§ 257. De Tusschenwerpsels moeten, in éene rede,

dáár staan, waar de gewaarwordingen der ziel aangeduid moeten worden. Meestal worden zij aan het begin eener uitdrukking geplaatst, om de gewaarwording, welke, bij hetgeen men zeggen wil, gevoeld wordt, vooraf te kennen te geven; als: *ach! hoe klopt mij het hart!* Maar ook in het midden en aan het einde; als: *ik heb zeer veel geleden, ach zeer veel! ben ik dan, helaas, voor het ongeluk geschapen? alles is nu voor mij verloren, ach! wat zal ik zeggen, helaas!*

ELFDE HOOFDSTUK.

OVER DE WOORDSCHIKKING.

§ 258. Na al het gezegde over de Woordvoeging, zullen eenige algemeene opmerkingen, omtrent dezelve niet onwelkom zijn, welke ordeshalve op de volgende wijze zullen voorgesteld worden:

- I. *Over de schikking der woorden in het algemeen.*
  - II. *Over de drie soorten van woordschikking.*
  - III. *Over de omzettingen of afwijkingen.*
  - IV. *Over de zamentrekking der volzinnen.*
-

EERSTE AFDEELING.

OVER DE SCHIKKING DER WOORDEN IN
HET ALGEMEEN.

§ 259. Ten einde verstaanbaar, duidelijk en tevens sierlijk te spreken of te schrijven, moet men de woorden weten te schikken. Het beginsel, hetwelk bij de Nederlandsche taal tot grondslag is aangenomen, ligt in de natuurlijke opvolging onzer denkbeelden opgesloten, ten gevolge waarvan men altijd, van het *minder* tot het *meer* bepaalde moet overgaan.

§ 260. Het onderwerp der rede, met alles wat daartoe betrekkelijk is en eene nadere opheldering daaraan geeft, moet voorafgaan, en het Werkwoord met zijne bepalingen daarop volgen, eerst van *tijd*, dan van *plaats* en verder van *hoedanigheid*; terwijl de omschrijvingen en wijzigingen van het voorwerp der rede, den volzin sluiten; als:

ONDERWERP.

Ach! al deze uwe vijf regt gehoorzame kinderen,

WERKWOORD.

volgen altijd, zoo te huis als ter schole, getrouwelijk

VOORWERP.

de lessen en vermaningen van hunne ouders en meesters.

De wind (onderwerp) ontwortelde (werkwoord) in het begin dezer week, den grootsten boom (voorwerp) uit onzen tuin.

§ 261. Indien de handeling van den volzin door twee woorden aangeduid wordt, dan komt een van beide

achter al de bepalingen en wijzigingen; en zoo ook moet ieder woord, het zij Zelfstandig naamwoord, Bijwoord, Voorzetsel, enz., dat dient om het denkbeeld van de werking volkomen uit te drukken, aan het einde van den volzin komen; als: *hij ging op den altijd gedenkwaardigen 13^{en} Mei 1619, des morgens ten elf ure, naar de gerechtsplaats, gebukt van ouderdom, en van zwakte op eenen stok leunende, doch met een bedaard en zelfs helder gelaat, waarop de onschuld uitblonk.*

§ 262. Eene Onbepaalde wijs, welke dient om de handeling van den zin in haar geheel uit te drukken, wordt, het zij *met* of *zonder* TE, of ook nog van eene tweede Onbepaalde wijs vergezeld, aan het slot van den volzin geplaatst; als: *ik hoorde hem gisteren avond in den schouwburg ZINGEN; hij verzocht mij verledene week, zijne boekery te BEZIEN, enz.; met uitzondering van een enkel geval, waarin de Onbepaalde wijs vóór het Werkwoord komt; als: de zieke heeft veel TE LIJDEN gehad; men heeft hem vele goederen TE VERZENDEN toevertrouwd.* (1)

Men vermijde evenwel het gebruik van *drie* Onbepaalde wijzen, welke somtijds in den zin sluipen, namelijk, wanneer het Werkwoorden zijn, welke in de zamen gestelde tijden, den vorm van de Onbepaalde wijs in plaats van dien des Verledenⁿ Deelwoords aannemen (zie bl. 355, § 177). In plaats van te zeggen:

Ik heb hem die onderneming WILLEN HELPEN UITVOEREN; schikke men den zin aldus:

(1) Deze beide volzinnen zoude men ook aldus kunnen stellen: *de zieke heeft veel moeten lijden of uitstaan; men heeft hem vele zaken ter verzending toevertrouwd.*

Ik heb hem tot de uitvoering dier onderneming
WILLEN HELPEN; of

Ik heb hem in het uitvoeren dier onderneming
WILLEN HELPEN; of

Ik heb hem WILLEN HELPEN die onderneming uit
te voeren.

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE DRIE SOORTEN VAN WOORDSCHIKKING.

§ 263. Er zijn drie soorten van woordschikking; als:

1°. *De verhalende*, waarin het onderwerp onmiddellijk door het Werkwoord gevolgd wordt;

2°. *De vragende*, waarin het Werkwoord het onderwerp voorafgaat; en

3°. *De verbindende*, waarin het Werkwoord den zin sluit.

§ 264. *De verhalende* woordschikking is eenvoudig, als moettende dienen, om hetgene wij weten of onderhouden hebben, in ongekunstelde bewoordingen, aan anderen mede te deelen. Dezelve wordt daardoor bijzonder van alle andere onderscheiden, dat men het vervoegde Werkwoord, met al deszelfs wijzigingen en bepalingen, onmiddellijk achter het onderwerp plaatst; als: *de verstandige leermeester onderwees zijne leerlingen met den grootsten ijver*, enz. (1)

(1) Indien men iemands woorden of eene plaats van een geschreven stuk aanhaalt, dan moet men den persoon, die de aanhaling doet en de wijze waarop zulks geschiedt, vóór de aangehaalde woorden plaatsen. Zoodra men de omstandigheden van de aanhaling, in de aanhaling zelve plaatst, kan men niet meer geheel de gewone woordschikking volgen; b. v.: *ik lees in Hoofds geschiedenis de overstroming van de Dijle in dezer voege:*

§ 265. Alhoewel door de meeste Voegwoorden, die verandering in de woordschikking veroorzaakt wordt, dat men het Werkwoord aan het einde van den zin plaatst; als: *ik vermaande hen vlijtig te zijn, maar geen een die naar mij luisterde*, enz., zijn er des niettemin eenige, door welke daarin geene verandering te weeg gebracht wordt; als: *anders, daarenboven, daarom, daarentegen, derhalve, doch, echter, en, evenwel, gevolgelijk, maar, niet alleen, nogtans, of, ook, toch, want*; met dien verstande echter, dat zij niet aan het begin van eenen volzin staan; als: *hij zoude mij reeds vroeger zijn vertrouwen geschonken hebben, MAAR hij kende mij niet; men dacht dat het gevaar voorbij was, DERHALVE ging ieder naar huis.*

§ 266. *De vragende woordschikking*, welke daarin bestaat, dat, in stede van het Werkwoord achter het onderwerp te plaatsen, dit laatste integendeel achter het Werkwoord moet geplaatst worden, en hetzelfde gewoonlijk onmiddellijk volgt; aan welke woordschikking men den naam van *vragende* geeft, omdat dezelve vooral gebezigd wordt tot het doen van vragen; als: *schrijft hij? zijt gij gisteren avond laat te huis gekomen?* Men bedient zich echter ook van dezelve tot bevelen, verzoeken, aanmoedigen of opwekken, wanneer een Voornaamwoord het onderwerp uitdrukt, en de Aanvoegende of Gebiedende wijs daarbij gebruik wordt; als: *bewijzen wij dit door eenige voorbeelden; wees naarstig en spaarzaam; o jongeling! wees uwen ouderen en meesters gehoorzaam; hadde ik maar beter opgepast, dan voorwaar* enz.

Nog bedient men zich van deze woordschikking:

1o. Bij het weglaten der Voegwoorden *indien*, *alhoewel*, *ofschoon*, enz.; als: *doet hij het* (INDIEN HIJ HET DOET), *dan zal het mij aangenaam zijn*.

2o. Achter het vergelijkende *zulk*, *zulk een*, en alle Bijwoorden, welke aan het begin van eenen volzin geplaatst worden; als: *zulk een boek heb ik reeds lang gezocht*; *misschien zal ik er in slagen*.

§ 267. Men kan de vragende Voornaamwoorden ook in niet ondervragende zinnen gebruiken, maar dan dienen dezelve, om eene verrassing, eene verwondering te kennen te geven, en het uitroepings- of verwonderings-teeken (!) wordt gemeenlijk aan het einde geplaatst; als: *wie had dat ooit durven denken! hoe veel of wat al Curiussen zag toen Neêrlands vrije Staat!*

§ 268. Eene ondervraging hangt niet van de vragende woordschikking af, en men kan door middel van de gewone of verhalende woordschikking vragen voorstellen, mits men eene vragende buiging aan de stem geve; als: *deze menschen HEBBEN U zoo schandelijk bedrogen? die man WAAGT HET zich belagchelijk te maken, door dit aanzienlijk ambt te vragen?*

§ 269. Het tweede gedeelte van eenen volzin neemt de vragende woordschikking aan, wanneer hetzelfde van het eerste afhankelijk is, namelijk, wanneer zijne handeling of de werking een gevolg of eenen uitslag van het eerste gedeelte is; b. v.: *als ik dezen zomer in Hanover kom, ga ik te Pymont de baden gebruiken*.

§ 270. De woordschikking waarbij de zinsneden,

door Voegwoorden of betrekkelijke Voornaamwoorden, met elkander vereenigd of in verband gebragt worden, en het Werkwoord geheel aan het einde komt, noemt men de *verbindende*; als: *ik zal het u zenden, zoodra mijn broeder terug komt; het kind dat zijnen ouders gehoorzaamt, doet zijnen plicht*, enz.; terwijl deze zelfde woordschikking bijbehouden wordt, bij de vraagwoorden *waar, waarom, waarbij, hoe, wat*, enz., zonder dat daardoor eene vraag aangeduid wordt; als: *ik begrijp niet, WAAROM gij mij dit verzwijgt; hij wees mij, HOE ik het doen moest; gij weet niet WAAR ik woon; HOE men voor de beroemde mannen, die weleer in Griekenland en te Rome bloeiden, grooteren eerbied koestert; WAT voor hoogerer prijs men stelt op de voortreffelijke schriften, ons door de oudheid nagelaten; HOE meer men verheugd is hen in eenige punten te overtreffen.*

DERDE AFDEELING.

OVER DE OMZETTINGEN OF AFWIJKINGEN VAN DE GEWONE WOORDSCHIKKING.

§ 271. De Nederlandsche taal is aan de drie voorgedragene soorten van woordschikking niet zoo gebonden, dat zij niet, zoo tot afwisseling van de rede, als ter bevordering van den nadruk, daarvan zoude kunnen afwijken; maar het verdient opmerking, dat zoodra het onderwerp der rede niet aan het begin, maar door een ander gedeelte van den zin vervangen wordt, dat dan het onderwerp achter het Werkwoord komt. Op deze wijze kan men vóór een Werkwoord, dat zijn onder-

werp voorafgaat, niet alleen een Bijwoord, maar ook de Onbepaalde wijs stellen; als: *zeggen moest gij het, alware de ongenade van uwen Vorst daarvan het gevolg geweest; in zijne aderen woelde reeds het vergift der besmetting, en nog was hij onvermoeid in het betoonen van hulp.*

§ 272. Men kan het woord, waarop men bijzonder de aandacht wil gevestigd hebben, dáár plaatsén, waar men meent, dat hetzelfde de meeste uitwerking zal doen. In deze bedoeling plaatst men het gewoonlijk aan het begin van de zinsnede, om dadelijk de aandacht te treffen; of aan het slot, om deze ten einde toe gaande te houden. Zelfs plaatst men het woord, waarop men wil drukken, in het *midden* van den zin, mits dat de andere woorden zoodanig geschikt worden, dat de aandacht op het bedoelde woord bepaald blijve; als:

ZIJN DENKVERMOGEN was reeds sedert lang aan het verzwakken.

REEDS SEDERT LANG was zijn denkvermogen aan het verzwakken.

Zijn denkvermogen was AAN HET VERZWAKKEN reeds sedert lang.

AAN HET VERZWAKKEN was reeds sedert lang, zijn denkvermogen.

§ 273. De vragende woordschikking is ook aan de omzettingen eigen, naar gelang van het gedeelte, hetwelk men als hoofddenkbeeld wil voorstellen; als:

Zoude IK uwen broeder gehoorzamen?

UWEN BROEDER zoude ik gehoorzamen?

GEHOORZAMEN zoude ik uwen broeder?

Ik zoude uwen BROEDER gehoorzamen?

§ 274. De omzetting kan zich tot geheele zinsneden uitstrekken; het laatste lid kan de plaats van het eerste innemen. Niet alleen ter vermijding van de eentoonigheid, maar ook om kracht aan den zin bij te zetten, moet men soms van deze verzettingen gebruik maken, ja zelfs kan de welluidendheid zulks gebiedend vorderen; als: *waaraan gij uw ongeluk te wijten hebt, was mij tot heden onbekend; waarom gij mij geen vertrouwen schenkt, weet ik niet.*

Dikwerf wordt ook meer klem of nadruk aan eene zinsnede bijgezet, door een denkbeeld, waaraan bijzonder gewigt gehecht wordt, achter aan te plaatsen, daar dezelve anders door de Onbepaalde wijze moet gesloten worden; als: *vele zieken zinken in het graf door zich niet te onderwerpen aan de voorschriften des geneesheers.*

§ 275. Men moet bij de omzettingen omzigtig te werk gaan, en zorgen, dat de rede niet gebrekkig, gedwongen en onverstaanbaar worde; en dit laatste heeft vooral plaats, wanneer de vierde naamval daardoor eenen twijfelachtigen zin verkrijgt; als:

In zijne jeugd, bekroonde zijne dappere daden de roem; in plaats van:

In zijne jeugd, bekroonde de roem zijne dappere daden.

Eens beweent uw graf de liefde; in plaats van:
Eens beweent de liefde uw graf.

§ 276. De onderlinge betrekking der woorden hangt voornamelijk af, van derzelver behoorlijke plaatsing. De minste verkeerde plaatsing in eenen zin van de woorden *alleen, voornamelijk, althans, ten minste,*

niet, enz., kan dezelve twijfelachtig, ja zelfs onverstaanbaar maken.

Er is dus onderscheid in de uitdrukkingen :

Hij ALLEEN mag mij komen bezoeken; en hij mag mij ALLEEN komen bezoeken.

Dit boek is HOOFDZAKELIJK voor u, door mij geschreven; en dit boek is HOOFDZAKELIJK door mij, voor u geschreven.

Ik heb minder voor u DAN ANDEREN gezorgd; en ik heb minder DAN ANDEREN voor u gezorgd.

Hij is altijd NIET te huis; en hij is NIET altijd te huis.

Het staat u vrij NIET te zweren; en het staat u NIET vrij te zweren.

Zoo heeft de uitdrukking: *de Romeinen ALTHANS kenden de vrijheid zoo goed als wij*, drierlei beteekenis, naar gelang het woord *althans* of achter *Romeinen*, of achter *vrijheid*, of achter *zoo goed geplaatst* wordt.

§ 277. De door een Voegwoord aan elkander verbonden zijnde woorden, mogen door geene tusschenschuiving van eenig ander woord, van elkander gescheiden worden. Men mag dus niet zeggen: *naarstig is hij en zedig; weg is zij gegaan*; voor: *hij is naarstig en zedig; zij is weggegaan*. Zoo kan ook het verkeerde plaatsen der betrekkelijke Voornaamwoorden, *die, welke*, aanleiding tot duisterheid en twijfelachtigheid geven; als: *te vergeefs tracht de booswicht zijn geweten in slaap te wiegen door valsche drogredenen, welks wroegingen hem voortdurend teisteren*; welke zin aldus behoort geschreven

te worden: *te vergeefs tracht de booswicht zijn geweten, welks wroegingen hem voortdurend teisteren, door drogredenen in slaap te wiegen.*

§ 278. Ook het te veelvuldige gebruik van de Voornaamwoorden, *die, welke, zij, hem, haar, hun*, enz. veroorzaakt duisterheid en verwarring, en moet dus insgelijks vermeden worden, en het is dikwijls beter eene geheel andere wending aan den zin te geven, dan de betrekkelijke Voornaamwoorden gedurig te herhalen.

VIERDE AFDEELING.

OVER DE ZAMENTREKKING DER VOLZINNEN.

§ 279. Het onderwerp der rede, bestaat uit de zaak omtrent welke wij iets beweren of ontkennen, terwijl hetgeen men daarvan beweert of ontkent, de daaraan toegeschrevene werking of eigenschap is, en beide te zamen maken eenen volzin uit; als: *de man werkt; schrijven is eene nuttige kunst; wit en zwart zijn bekende kleuren.*

§ 280. De door Voegwoorden aangeduid wordende betrekkingen, tusschen twee of meer volzinnen, doen even zoo vele zamen gestelde volzinnen ontstaan; als: *hij is niet alleen geleerd, maar hij bezit ook wijsheid.*

§ 281. De herhaling van het woordje *dat*, geeft dikwerf aan de omschrijvende volzinnen eenen onaangenamen klank. Zijn echter al de uitdrukkingen van eenen volzin van de eerste zinsnede afhankelijk, dan kan deze herhaling niet vermeden worden; als: *ik ben overtuigd*

DAT *gij het boek bezit*, DAT *gij het echter ontkent*,
 DAT *gij het mij niet leenen wilt*.

§ 282. Het zamentrekken van twee of meer volzinnen is dikwerf dienstig, om zich met korthed, nadruk en levendigheid uit te drukken.

§ 283. Deze zamentrekkingen bestaan in het gebruik van het Tegenwoordige Deelwoord, om twee deelen van eenen volzin, door een Voegwoord verbonden, te vereenigen, en het Voegwoord en Werkwoord, alsmede het Voornaamwoord, dat er bij staat, weg te laten. Dikwijls kan men er ook het Deelwoord uitlaten, wanneer de verbinding gemakkelijk te vatten is; vooral heeft zulks bij het Tegenwoordige Deelwoord van het Hulpwoord plaats; als:

*Wel bestuurde weldadigheid is steeds eene bron van
 genoeg, want zij is rijk in gezegende uitkomsten.*

*Wel bestuurde weldadigheid is steeds eene bron
 van genoeg, zijnde rijk in gezegende uitkomsten.*

*Wel bestuurde weldadigheid is steeds eene bron
 van genoeg, rijk in gezegende uitkomsten.*

§ 284. Men kan eveneens bij den aanvang van re-
 dengevende volzinnen, behalve het Werkwoord *zijn*,
 de Voegwoorden, *toen*, *dewijl*, *daar*, *omdat*, enz.,
 weglaten; als:

*Dewijl of daar hij te arm was, om iets groots
 te kunnen ondernemen, zoo zag hij van zijn ontwerp
 af; of te arm om iets groots te kunnen ondernemen,
 zag hij van zijn ontwerp af.*

*Toen wij ten anker gekomen waren; of ten anker
 gekomen zijnde; of ten anker gekomen, liet ik mij
 aan land zetten.*

§ 285. Het betrekkelijke Voornaamwoord kan met het Werkwoord weggelaten worden, wanneer beide in eenen tusschenzin zijn; als:

Boosdoeners, die verhard zijn in allerlei soort van misdaden, schroomen geenszins den wrekkenden arm der gerechtigheid; of boosdoeners, verhard in allerlei soort van misdaden, schroomen geenszins den wrekkenden arm der gerechtigheid.

Wijze wetten, welke voor de rust van den burgerstaat uiterst heilzaam waren, werden door Solon aan de Atheners nagelaten; of wijze wetten, voor de rust van den burgerstaat uiterst heilzaam, werden door Solon aan de Atheners nagelaten.

§ 286. Wanneer twee met *en* verbundene volzinnen een gemeenschappelijk onderwerp hebben, en in denzelfden naamval staan, dan kan het Werkwoord des eenen volzins, met weglating van het Voegwoord *en*, in het Deelwoord overgaan; als:

Mijn vader maakte van deze gelegenheid gebruik EN verkreeg de hem toegezegde belooning; of mijn vader gebruik makende van deze gelegenheid, verkreeg de hem toegezegde belooning.

§ 287. Ook worden twee of meer volzinnen zamengetrokken door het Verledene Deelwoord van een bedrijvend Werkwoord; en wel op de volgende wijzen:

1o. Wanneer zulke volzinnen eenerlei onderwerp hebben, dan kunnen die, waarin een Verleden Deelwoord met het Werkwoord *zijn* voorkomt, dit Werkwoord benevens het Voegwoord *en* en de betrekkelijke Voornaamwoorden *die* en *welke* ontberen; als:

Ik was bewogen door hare tranen en gaf gehoor

aan hare bede ; of bewogen door hare tranen , gaf ik gehoor aan hare bede.

2°. Ditzelfde heeft bij de Deelwoorden plaats, welke met het ontkennende ON zamen gesteld zijn; als:

Hiernevens ontvangt gij de boeken, welke ONdoorgesneden en dus ONgelezen zijn; of hiernevens ontvangt gij de boeken, ONdoorgesneden en dus ONgelezen.

Inzonderheid, wanneer anders het woordje zonder en de Onbepaalde wijs eens Werkwoords met TE moesten gebezigd worden; als:

Mijne zuster kwam zonder dat zij genoodigd was.

Mijne zuster kwam, maar ongenoodigd.

Mijne zuster kwam ongenoodigd.

3°. In eenige voorwaardelijke volzinnen, laat zich die, welke de voorwaarde bevat, door het Voegwoord *wanneer* oplossen; als:

Wanneer ik onderstel, dat ik hem daar ontmoet; of ondersteld, ik ontmoet hem daar.

Wanneer men aanneemt, dat men daarvan spreekt; of genomen (aangenomen) men spreekt daarvan.

§ 288. Door middel van een Tegenwoordig Deelwoord kunnen ook twee of meer volzinnen zamen getrokken worden; als:

Zij legt zich neder en bidt, zij staat op en bidt; of biddende legt zij zich neder, biddende staat zij op.

Hij schreef eenen brief en zong daarbij; of al zingende schreef hij eenen brief.

Daar of omdat zij zagen dat de storm bedaard was, gingen zij onder zeil; of ziende dat de storm bedaard was, gingen zij onder zeil.

§ 289. Men bezigt insgelijks zoowel het Tegenwoordige als het Verledene Deelwoord, ter vermijding eener omschrijving met *wanneer*; als:

Wanneer de krachten te veel afnemen, of wanneer de krachten te veel afgenomen hebben, dan kunnen geene geneesmiddelen meer baten; of de krachten te veel afnemende of te veel afgenomen hebbende, baten geene geneesmiddelen.

§ 290. Verkeerd echter zoude het zijn, zich van deze zamentrekking der volzinnen te bedienen, wanneer meer dan één onderwerp voorkomt, of dat de betrekking van het Deelwoord of van het Bijvoegelijke naamwoord, onzeker en duister wordt; als:

Mijn meester het bevelende, zal ik mij verwijderen; in plaats van: als mijn meester het beveelt, zal ik mij verwijderen.

Van medelijden getroffen, zag ik haar het gezigt harer vriendin met tranen besproeijen; in plaats van: ik zag haar, van medelijden getroffen, het gezigt harer vriendin, met tranen besproeijen.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

ALGEMEENE VEREISCHTEN, WELKE BIJ DE ZAMENSTELLING
DER VOLZINNEN (perioden) MOETEN IN ACHT
GENOMEN WORDEN.

§ 291. Iedere zin bevat eene volledige voorstelling, of uitdrukking van eene gedachte. Wordt dezelve, enkelvoudig of zamen gesteld zijnde, aanmerkelijk verlengd, of worden verscheidene volzinnen tot een

geheel zamen gesteld, dan ontstaat eene *periode*.

§ 292. Bij de zamenstelling der volzinnen lette men naauwkeurig, dat derzelver bestanddeelen juist geplaatst, en in evenredigheid met elkander zijn.

§ 293. Ten einde het gehoor te streelen, en tevens aan het verstand meer stof tot nadenken te verschaffen, moet men dikwerf aan de volzinnen eene meerdere uitbreiding geven; als: *zelfs de booswicht kan zijne achting aan de deugd niet ontzeggen*.

Deze volzin bevat een eenvoudig oordeel, over de waarde en voortreffelijkheid der deugd. Wanneer men echter zegt: *hoe verhard de booswicht ook zijn moge, welke misdaden hij ook in staat zij te bedrijven, zijn innerlijk gevoel dwingt hem nogtans af, ondanks zich zelven, hoogachting voor de deugd te hebben*; dan verkrijgt dezelve meerdere welluidendheid en worden de gronden meer ontwikkeld.

§ 294. Door te vele en nuttelooze uitbreiding, vooral wanneer dezelve niet tot de zaak behoort, wordt de volzin ontsierd en verkrijgt hij eene wijdloopigheid, welke nergens toe dient; als: *de booswicht, den naam van mensch onwaardig, boezemt het grootste afgrijzen in; alleen bedacht misdaden te bedrijven, waarin hij zelfs genoeg schijnt te scheppen, zijn de zwaarste straffen naauwelijks toereikende, hem in bedwang te houden; zijn innerlijk gevoel dwingt hem nogtans af, ondanks zich zelven, hoogachting voor de deugd te hebben*.

§ 295. Een volzin moet nimmer meer dan één hoofdenkbeeld bevatten; waaruit volgt, dat men alles daaruit moet weglaten, wat niet in onmiddellijke betrekking tot het hoofddoel staat; terwijl men tevens zorgen moet

dat al de deelen met elkander in een natuurlijk verband staan, en wel zóó, dat het eene woord, als het ware, uit het andere voortvloeit, b. v.: *de kinderen zijn gehoorzaamheid en dankbaarheid aan hunne ouders verschuldigd, die hun niet alleen het leven geschonken, maar van hunne geboorte af, de grootste zorg voor hen gedragen en door eene goede opvoeding tot nuttige leden der maatschappij gevormd hebben.*

§ 296. Men zij op zijne hoede¹ in het bezigen van tusschenzinnen, wanneer dezelve niet volstrekt onontbeerlijk zijn, om aan het hoofddenkbeeld meerdere duidelijkheid bij te zetten; omdat door de inmenging van vreemde denkbeelden, de eenheid van den zin zeer benadeeld wordt; als: *ik heb heden eene partij boeken, allen te Parijs gedrukt, fraai gebonden en op sneë verguld, aan mijnen broeder ten geschenke gegeven.* De tusschenzin *allen te Parijs* tot en met *verguld* is geheel overtollig en vreemd aan het hoofddenkbeeld.

§ 297. Men vermijde insgelijks het zonder noodzakelijkheid veranderen van den *bedrijvenden* in den *lijdenden* vorm; b. v.: *de ijdelheid is lakenswaardig en men wordt door dezelve in de oogen zijner medemenschen belagchelijk gemaakt;* liever zegge men: *de ijdelheid is lakenswaardig, en men maakt zich door dezelve belagchelijk in de oogen zijner medemenschen.*

§ 298. De juiste plaatsing der woorden en onderdeelen van eenen volzin, mag niet uit het oog verloren worden. Het zoude dus verkeerd zijn te schrijven: *ik verzoek u, mij voor eenige uren, volgens uwe belofte, uw woordenboek te leenen;* dit moet zijn:

volgens uwe belofte , verzoek ik u , mij voor eenige uren uw woordenboek te leenen.

§ 299. Men scheidt zoo min mogelijk van elkander de woorden, waardoor vereenigde denkbeelden uitgedrukt worden; in plaats dus van te zeggen: *spaarzaamheid is niet slechts voor de min-, maar zoo als de ondervinding dagelijks bewijst, ook voor de meervermogenen aanbevelenswaardig*; is het duidelijker wanneer men zegt: *zoo als de ondervinding dagelijks bewijst, is spaarzaamheid niet alleen voor de min-, maar ook voor de meervermogenen aanbevelenswaardig.*

§ 300. Het Voornaamwoord en vooral het betrekkelijke, mag nimmer van het Zelfstandige naamwoord waarop het betrekking heeft, te ver verwijderd worden; als: *zijne vriendschap even kiesch als opregt, welke mij zoo zeer vereert*; dit moet zijn: *zijne even kiesche als opregte vriendschap, welke mij zoo zeer vereert.*

§ 301. Men late niet te veel lange volzinnen op elkander volgen, en lette, dat bij het maken eener vergelijking of tegenoverstelling van twee zaken, eene zekere gelijkheid en evenredigheid in de laatste woorden of deelen van den volzin in acht genomen worde. Men vermijde dus te zeggen: *op deze school worden de naarestige kweekelingen, tot onderwijzers opgeleid; het minder naarestige gedeelte van dezelve enz.* het verdient de voorkeur, dat men in plaats van: *het minder naarestige,* liever zegge: *de minder naarestige enz.,* waardoor de gelijkheid en evenredigheid, tusschen de twee deelen van den volzin behouden blijft.

§ 302. Bij eenen volzin, welke uit twee of meer

leden bestaat, moet men altijd trachten het langste lid aan het einde te plaatsen; daar hierdoor niet alleen de uitspraak gemakkelijker gemaakt wordt, maar ook, omdat men de kortere deelen beter in de gedachte houden kan, en zulks bijdraagt, om aan het verband tusschen de leden van den volzin, meerdere duidelijkheid bij te zetten, ten ware dat er bijzondere redenen bestonden, om hier van af te wijken. Over het geheel behoort men zich in het dagelijksche leven, alleen van korte volzinnen te bedienen, en is het slechts in den deftigen en meer verhevenen stijl, dat men gewoon is, van langere en meer uitvoerige volzinnen gebruik te maken. Zorgvuldig echter moet alle overdrijving te dien aanzien vermeden, en steeds eene gepaste afwisseling van korte en lange volzinnen in acht genomen worden; en even zoo zeer als men zich wachten moet, om al te lange volzinnen te bezigen, moet men ook het te menigvuldige gebruik van kleine of korte volzinnen vermijden.

§ 303. Het aanhoudend herhalen van hetzelfde woord, om verschillende voorstellen aan elkander te verbinden, veroorzaakt eenen wanklank; zoo als het ook strijdig met de welluidendheid is, om zich aan het slot van eenen volzin, van éénlettergripige of onbeduidende woordjes te bedienen; met uitzondering alleen van zoodanige gevallen, waar dezelve dienen, om het hoofdonderwerp uit te drukken; b. v.: *ook de deugdzaamste jongeling kan dwalen; eene misdaad begaat hij echter nooit*. Hier moet de klemtoon op het woordje *nooit* vallen, uit hoofde dat het hoofdonderwerp daarin opgesloten ligt; ware dit het geval niet, dan zoude

men moeten zeggen: *hoe wel de deugdzaamste jongeling somtijds dwalen kan, zal hij zich echter nooit aan eene misdaad schuldig maken.*

Deze hier opgegevene regels voor de Woordvoeging en Woordschikking, zijn nog voor grootere uitgebreidheid vatbaar, doch de beperktheid van dit werk, wegens deszelfs menigvuldige onderscheidene hoofdstukken, laat niet toe, hierover verder uit te weiden; kunnende men des verkiezende, de Werken van de Heeren Lulofs en Beijer gerustelijk daarover raadplegen.

Ten slotte, als zamentrekking van al het gezegde over de vereischten, welke bij de samenstelling der volzinnen moeten in acht genomen worden, kan men nog de volgende vijf regels met vrucht gebruiken.

1°. Men schrijve de woorden *spelkundig* goed, en bezige dezelve in hunnen samenhang *spraakkundig*.

2°. Men gebruike dezelve in ongebondene rede, onverminkt, namelijk, zonder nuttelooze veranderingen, verlengingen of verkortingen.

3°. Men make zich niet schuldig aan zoogenaamde *Latijnsche, Grieksche, Duitsche, Fransche* of *Engelsche* spreekmanieren.

4°. Men onthoude zich zoo veel mogelijk, vooral in sommige soorten van stijl, van:

Verouderde woorden;

Te willekeurig nieuw gesmede woorden;

Uitheemsche woorden;

Bastaard woorden;

Gewestelijke en persoons-taaleigendommelijkheden;

Platte volkswoorden;

Naar de platte volks-tongvallen gewijzigde woorden ; en

Eigenlijk gezegde dichterlijke woorden;
terwijl het gebruik van *overtollige* woorden in alle soorten van stijl verboden wordt.

5o: Men wachte zich voor eene verkeerde plaatsing der zin- en scheiteekens.

Na zich, door het zelf ontwerpen van volzinnen, in navolging der hier opgegevene regels, herhaaldelijk geoefend te hebben, is het niet alleen raadzaam, ter verdere oefening in de Woordvoeging en Woordschikking, goedgeschrevene werken, als die van Scheltema, Stuart, Falck, Van der Palm, Des Amorie van der Hoeven, Dermout, en anderen te lezen, maar is de beste wijze, om zich hierin zoo veel mogelijk te volmaken, dat men uit hunne geschriften uittreksels make, en die in denzelfden zin en stijl trachte om te werken.

VIERDE DEEL.

MAATKLANK.

De **MAATKLANK**, **SPRAAKTOONKUNDE** of **VERSKUNDE** handelt over de juiste uitspraak, de lengte en korthed der lettergrepen, derzelve verkortingen, afbrekingen en ineensmeltingen, de regels der **Dichtkunst**, en eindelijk, de vrijheid, welke men zich in deze veroorlooft.

EERSTE HOOFDSTUK.

EERSTE AFDEELING.

OVER DE JUISTE UITSPRAAK.

De kennis en de praktische beoefening van de vaste vormen der Nederlandsche Spelkunst, **Woordgronding** en **Woordvoeging** is nog niet voldoende, om den waren aard, de ziel en den zin der Nederlandsche taal te kunnen beoordeelen en gevoelen. Om tot die laatste kennis te geraken, kan de **Maatklank** tot leiddraad en hulpmiddel verstrekken, en, zal dezelve volledig zijn, dan moet men er ook die regels in aantreffen, welke in het algemeen tot het toon- en maatkundige van eene **Spraak** behooren: want het spreken is een van de kracht en beteekenis der woorden, afhangende zang. Niet alleen

in het opzeggen van verzen en het uitspreken eener redevoering, maar ook in het gewone spreken van de Nederlandsche taal, in de dagelijksche zamenleving, is dit op te merken. Nimmer wordt men bedrogen in den aangeduiden toon, bij het einde van eene vraag of eenen volzin. Het toestemmende of ontkenkende wordt niet alleen door *woorden*, maar ook door *den toon* te kennen gegeven. Het vervolg eener rede, waarin meer aangedrongen wordt door een «*want*», is, in den klank, geheel anders, dan dat waarin een «*maar*» uitzonderingen of nadere bepalingen opgeeft; gezwegen nog van de levendige uitdrukking der hartstogten, welke door het verheffen en nederdrukken der toonen, de leiding der stem, de snelheid of traagheid der elkander in het spreken opvolgende woorden, bijna alleen geboren wordt.

Tot zuiverheid en juistheid van de uitspraak, staat dus op den voorgrond:

Dat men aan de letters den klank geve, overeenkomstig den aard der Nederlandsche taal, zonder vervalsching of verbastering, en dat men dezelve zoo onvermengd en volkomen mogelijk doe hooren.

De Nederlander heeft boven vele andere Natiën, het vermogen ontvangen, om de zachtste en hardste klinkers, alsmede de meeste enkele klanken, *zuiver* en zonder *lispenden* of *sissenden* bijklank te doen hooren, en de *rondborstigheid*, *den ernst*, *de bezadigheid* en andere goede eigenschappen van een volk, in zijne taal *beschaafd* en naar behooren uit te drukken.

De *meest beschaafde*, *zuivere* en *volkomene* uitspraak is die, welke men uit den mond van een' be-

kwaam Nederlandsch redenaar, dichter, of in het algemeen van een' goed openbaar spreker, gewoon is te hooren.

Uit dit voorafgaande vloeit (zie blz. 3 en vervolgens) als hoofdpunt van behandeling voort:

Het onderzoek der eigenaardige uitspraak van de *klinkers*, *twee-* en *drieklanken* en *medeklinkers*, zoowel afzonderlijk als in hunne zamenstelling tot lettergrepen en woorden.

A.

De *a* is de helderste in klank van alle klinkers. Hare uitspraak heeft zonder belemmering van tong of lippen plaats, en moet dus zonder eene te groote mond-opening voortgebracht worden.

Haar geluid is deftig en zwaar; als:

De ZALM, in kleur zoo NA AAN goud.

Op het einde van éénlettergrepige woorden, wordt zij in haren sterksten en snelsten galm uitgesproken; als: *sta, ga, dra*, enz.

In toonlooze lettergrepen is zij dof en soms nauwelijks te onderscheiden, als: *testament, ranonkel, magazijn*.

In de woorden *hal, val*, verliest zij veel van hare deftigheid; maar wint in veerkracht, wanneer zij door de medeklinkers *b, p, d, t* en *k* in eens wordt afgebroken; als: *drab, gesnap, vadzig, plat, wrak*.

Van de rangschikking der klinkers en medeklinkers hangt de welluidendheid der spraak af. Men herhale de *a* en *aa* niet te dikwijls of geve haar te sterk aan,

want zulks zoude eenen stroeven gang en holle trilling in de spraakleiding veroorzaken; als:

*De dagen vallen lang; lang wanen wij de nachten;
Op langen gang van jaar, van maanden wordt gemord,
En toch vergaan als kaf, geslachten op geslachten,
Ons aansijn is zoo broos, ons aansijn is zoo kort.*

A vormt den tweeklank *au*, welken men niet *te zacht* of *te scherp* moet uitspreken, ter voorkoming van verwarring van woorden, welke eene geheel andere beteekenis hebben. Zie de voorbeelden op blz. 33 in den tweeklank *ou*.

AA vormt den verlengden tweeklank *aau*, welke wel hard klinkt en langer dan *au* uitgesproken, maar door de *w* zacht opgelost wordt; als:

De helder BLAAUWE lucht en de schitterende DAUW verzachten den ROUW der ziel.

AA vormt den tweeklank *aaï*, welke de doordringendste der tweeklanken is; men zorgte dat de *aa*-klank ongemerkt in *i* overga.

Omtrent den tweeklank *ai*, zie men blz. 32.

B.

Deze letter wordt door eene gelijkvormige blazing der lippen gevormd.

Zij is gelijk de *P*, *D*, *T*, *K*, een volstrekt stomme medeklinker, en hare afbrekende kracht doet aan het einde eener lettergreep, na den klinker, den klank van die lettergreep niet genoeg onderscheiden.

Over hare verwantschap met de *P*, zie men verder blz. 36 en 37.

C.

De *c* (zie ook blz. 5) is gelijk de *f*, *g*, *h*, *j*, *l*, *m*, *n*, *r*, *v*, *w*, *z*, een smeltende medeklinker.

Zij heeft eenen sissenden en eenen harden klank:

Voor de *e*, *i* en *y* klinkt zij als *s*; voor *a*, *o* en *u*, als *k*. Doch in woorden met de *cedille*, als een *reçu*, laat zij weér den *s*-klank hooren.

Vereenigd met de *h*, behoort zij tot de keelletters en wordt als eene verscherpte *g* uitgesproken; als: *ach!* *och!* *chemist*, *cherub*.

In de woorden *Christus*, *chronologie*, *chronometer*, enz., wordt de *ch* als *k* uitgesproken, en in *chocolade* en *lees-machine* als *sj*.

D.

Bij de vorming dezer letter, doet zich de klank afgebroken en stootend hooren.

Hare naauwe verwantschap met de *t*, (zie blz. 37, 38 en 39) doet het wel eens twijfelachtig zijn, of de laatste letter van sommige woorden als *d* of *t* klinkt. Bij het begin der woorden valt die twijfeling weg; als:

't *Gelui der Domklok van den dom*,
Verdooft het rofflen van de trom.

In woorden welke op *ed* eindigen, heeft er eene volkomene, zachte en holle sluiting plaats; als: *levenstred*, *gebed*.

In de woorden *beeldtenis*, *gezindte*, *verbindtenis*, is hare uitspraak overtollig.

Wordt zij door de *s* gevolgd, dan is dezelve duidelijk hoorbaar; als: *loods*, *godsdienst*, *raadsman*.

E.

Deze klinker heeft eenen helderen klank. Bij de uitspraak wordt het boven- en ondergedeelte van den mond verplat, en de tong als met eene terugtrekking opgeschort gehouden.

Zij heeft vier verschillende klanken (zie bl. 7).

*Bij vreugd of smart, bij WEE of WEL,
DE LEVENSdagen vlieden SNEL.*

Wordt zij door eene *r* gevolgd, dan is haar klank nog scherper; als: *scherts, perk*.

De woorden *wereld, kerel, heren* (krijgsheren), worden tegenwoordig, volgens professor Siegenbeek, als de zacht-lange *e* uitgesproken. (Zie Algemeene Kunstbode van de maand October 1845.

Napoleon wilde de OpperHEER der gansche WERELD zijn, en daartoe gebruikte hij talrijke KRIJGSHEREN.

In *de* is de *e* dof. Als zij dus op het einde van een woord voorkomt, en het volgende met eenen klinker aanvangt, dan moet zij met dien volgende klinker ineensmelten. Dit heeft echter alleen in verzen of in den gebondenen stijl plaats; als: *uw weêrgade is er niet*.

Zij vormt de tweeklanken *ei* en *eu*, gelijk de *ee* met de *u* den verlengden tweeklank *eeu* voortbrengt.

Over den eerstgenoemden tweeklank zie men bl. 21 en wijders.

F.

Wanneer men deze letter uitspreekt, trekt men onwillekeurig de onderlip een weinig in.

Zij is verwantschap met de *v*; als: *jufvrouw*; en

in vereeniging met de *l*, drukt zij iets vloeiends uit; als: *fluit*, *floers*.

G.

Deze letter wordt in de volle holte der keel, met het achterste van de tong gevormd. Voorbeelden, ter oefening van derzelve uitspraak, vindt men op bl. 35 en 36.

In klankevenredigheid staat zij tot *ch*, welke scherp is. De *g* kan men in *ch* verwisselen, zelden de *ch* in *g*. Aan het einde eener lettergreep klinkt de *g*, door *t* gevolgd, als *ch*; als: *jagt*, *gebragt*, *klagt*.

In *gaan*, *zagen*, *wagen*, doet zij iets zachts hooren, daarentegen in *lagchen* en *schagcheren* iets hard.

H.

Dezelve moet altijd met ademing uit de keel worden uitgesproken, en tot zuiverheid van uitspraak, kan men zich niet genoeg oefenen, deze keelletter te doen hooren. Zie de voorbeelden op blz. 35.

Door hare vlugheid wordt zij in vele tongvallen miskend; doch zulks is geheel verkeerd en in strijd met den *derden* algemeenen regel op blz. 3 aangegeven.

I.

Deze is de zwakste der klinkers. Behalve dat zij kort in *dit* en lang in *ivoor* en *Ida* is, heeft men nog den flauwen klank in *matige*, *nederige*; dit *tig* of *tige* namelijk, moet nog korter in uitspraak zijn, dan wanneer het *matege* ware.

Met de *e* vormt zij den tweeklank *ie* en bij dezen de *u* gevoegd, wordt de drieklank *ieu* gevormd; als: *lied*, *nieuw*, *kieuw*.

J.

Deze letter (zie bl. 5) is op zich zelve, eene onafhankelijke verhemelte-keelletter, waarin de neuskeeladem vernomen wordt. Dezelve wordt door het sissen der lucht, tusschen de tong en het achterverhemelte gevormd.

Met de *l* vereenigt zij zich smeltend en welluidend; als: *galjoen*, *paveljoen*.

K.

De *k* wordt in de volle holte der keel met het achterste van de tong gevormd.

Voor degenen, welke deze letter niet kunnen uitspreken, of die er min of meer eenen *t*-klank aangeven, zoo als bij jeugdige kinderen dikwijls plaats heeft, is dienstig, om dit gebrek tegen te gaan of te overwinnen, dat men een plat voorwerp van zilver of theelood op de tong houde, en dan herhaaldelijk den *k*-klank met de keel uitbrengt.

In de woorden, welke op *enk* eindigen, kan de neusklank niet vermeden worden; maar in die op *ek* mag die klank niet gehoord worden; als: *wenk*, *drenk*; *bek*, *vrek*.

Men vermijde bij de mondelinge voordragt zoo veel mogelijk de *ks* en de *'k T* of *'t K*, want zulks geeft tot stooten en horten aanleiding; als:

Volgens de voorspelling des almanaks en het algemeen gevoelen des publieks, zullen wij straks zwaar onweder hebben.

'k Trek ter linker, 'k trek ter regter,

't Kan toch niet, 't komt telkens slechter.

De *k* door *r* gevolgd , drukt eene verhevene gespierdheid uit ; als :

De BLIKSEM *treft met* KRACHT, *de mast geeft* KRAK *op* KRAK,
Het KRONKLEND *want vat* vuur, *het vaartuig wordt een* WRAK.

Opmerkelijk is het , dat de *k* aan het einde van een woord , geene andere medeklinkers achter zich duldt dan de *s* en de *t*.

L.

Deze letter wordt door het sissen der lucht , tusschen de tong en het achterverhemelte gevormd , en vordert de veerkracht der tong.

Bij sommige woorden doet ze in de ronding van het geluid eene uitwerking , welke alle welluidendheid der klinkers overtreft , en haar de gelijkste en vloeibaarste der medeklinkers doet zijn ; als :

Hoor, hoe dat BLINKEND LICHT, *die* HELDERE *zonnegloed ,*
Door 't GALMEND SCHEL *gezang des* LEEUWRIKS, *wordt begroet.*

Zij wordt nooit in dezelfde lettergreep , achter de *m*, *n* of overige medeklinkers gevonden.

Zij heeft eenige verwantschap met de *n* , als blijkt in de woorden , *banneling*, *balling*.

M.

Dezelve wordt door eene eenvoudige sluiting der lippen gevormd ; dit moet echter niet met volle lippen , maar slechts min of meer klemmend plaats hebben , om geenen zweem van de *b* of *p* te hooren , welke aan de beschaafde uitspraak veel nadeel doet.

Wanneer er eene *t* op volgt , moet men het geluid der *b* op *p* zooveel mogelijk vermijden , door zich in ligtheid van uitspraak te oefenen.

Volgt er eene tweede *m* of eene *p* op, dan drukt zij iets verdoovends uit; als: *zwaar en belemmerend is de dampkring; uit die dikke dampklompen zien wij ons geen' enkelen lichtstraal tegenglimmen.*

N.

Bij hare vorming heeft de drukking met het voorste gedeelte der tong, tegen het ware steunpunt van het verhemelte plaats.

Zij is eenigzins met de *l* verzusterd. Diegenen welke niet in staat zijn haar uit te spreken, en daarom de *n* tot den klank der *l* pogen te doen naderen, geven er eenen tusschenklank aan. Dengenen die voor deze beide letters eene zuivere uitspraak hebben, worden gewaarschuwd, ter voorkoming van verwarring, dezelve niet te schielijk uit te spreken.

In het verbogen bepalende Lidwoord *den*, vermijde men den klank, welke aan eenen *den* (*dennenboom*) doet denken. Evenzoo in *een*, wanneer dit geen Telwoord is; als:

Het is EEN geluk voor DEN braven man;
leze men als stond er:

Het is E'N geluk voor D'N braven man.

De *n* speelt eene voorname hoofdrol in de uitspraak, en vordert eene bijzondere behandeling, wijl de *beschaaftde* uitspraak daarvan voor een groot gedeelte afhangt.

Eenigzins meer achterwaarts in den mond, hoort men duidelijk de *ng*, bijna als de *nk*. Die *g* is alsdan geene afzonderlijke letter, maar vormt met de *n* slechts ééne letter. Bij die *ng* moet dan de *g*-klank door den neusadem verzwolgen worden, en de woorden waarin

ng voorkomt, moeten dan eveneens als het woord *jongen* uitgesproken worden.

Vreemdelingen kunnen de Engelsche woorden *long*, *spring*, *pang*, *strong* tot voorbeelden aannemen.

*Pligt en bewondring en verrukking doen mij zingen,
Want heel de schepping door, zie 'k mij door God omringen.*

Hoogst verkeerd zou het zijn, in deze woorden met *ng*, twee gescheidene scherp uitgesprokene letters te doen hooren; b. v.: *zin-gen*, *omrin-gen*.

Ondragelijk is het scherp uitspreken der *n* aan het einde van een woord, achter de korte, zachte *e*. — Velen klemmen die slot-*n* zoo geweldig, en houden haar als met eenen dreun aan, dat er alle welluidendheid door verkracht wordt; b. v.: *ik kan dat niet lezen*; *ik wil u dit niet geven*,

Sommige laten de slot-*n* geheel weg, zelfs in het meervoud van de Zelfstandige naamwoorden en in de Onbepaalde wijs der Werkwoorden met *te* voorop, zoo als: *huize*, *boome*, *te bidde*, *te smeeke*; in plaats van: *huizen*, *boomen*; *te bidden*, *te smeeken*.

Doch dit is even zoo strijdig met den aard der Nederlandsche taal, welke geene gemaktheid duldt.

Hoe onbevallig is het, die *n* niet uit te spreken, wanneer het daaropvolgende woord met een' klinker begint; als:

Zij loope een' verkeerden weg.

Maar de *n* moet ook niet *altijd* scherp uitgesproken worden. Zij vloeit niet gemakkelijk achter de zachte *e*, en door eenen enkelen of door eenige medeklinkers gevolgd, rolt zij moeijelijk over.

Zoo behoort men haar slechts *ten halve* te vernemen in: *zij lijden schipbreuk; zij geven plaats; en immer*, wanneer zij door verscheidene medeklinkers gevolgd wordt.

Men hoore haar niet in het gezegde: *zij loopen na; zij roepen neef; en dus nooit*, wanneer zij door eene *n* gevolgd wordt. Altijd verneme men haar in het zakelijke deel van het woord; als: *ik kan dien hoorn wel dulden*.

Ook voor eene merkbare pauze; als: *ik zal het u geven..... maar enz.*

Insgelijks doe men haar altijd hooren voor de *h* en verder voor alle klinkers. Doch steeds vermijde men het, haar te verscherpen, of die verscherping te doen vallen op de haar voorafgaande doffe *e*; want veel welluidender zoude het zijn, de *n* altijd weg te laten, dan in zulk een gebrek te vervallen. Het beste middel, ter vermindering dezer verscherping is, dat *en* met den neusklink uit te spreken in *lijden, branden*, en alle dergelijke woorden.

O.

Om deze letter uit te spreken, heeft er eene ronding der lippen plaats. De adem klinkt tegen het verhemelte, maar gaat niet regt uit, waardoor er eene soort van zamendrukking plaats heeft; en hoe dieper zulks in den mond geschiedt, des te doffer en beslotener is haar klank.

De *o* is zacht-kort in *dom*, scherp-kort in *zot*; zacht-lang in *door* en scherp-lang in *stroom*.

Lof en *slof* worden onderscheidelijk uitgesproken.

Zij vormt de tweeklanken *oe* en *ou*, en deze eerste

den drieklank *oei*; *oo* vormt den verlengden tweeklank *ooi*.

De tweeklank *oe* aan het einde eener lettergreep en vóór de medeklinkers *d, l, m, n, r*, klinkt lang, en gevolgd door de medeklinkers *f, g, k, p, s, t*, kort; als:

Gevoed, gevoel, bloem, doen, vloer.

Stroef, genoeg, boek, soep, poes, woest, voet.

Men zie verder over de *o* bl. 19.

P.

Zij wordt door eene gelijkmatige beweging der lippen gevormd.

In het woord *eb* is de sluiting der lippen traag, en in *klep, sneep*, rad en scherp.

Men zie verder bl. 36 en 37.

Q.

Deze vreemde letter wordt bij de uitspraak zijwaarts van de kaakbeenderen gevormd.

Zij wordt als *k*, en door *u* gevolgd, als *kw* uitgesproken, (zie bl. 46.)

R.

Om deze letter zuiver uit te spreken, moet men de tip der tong wel tegen de tanden aanbrengen, doch niet bepaaldelijk drukken, en vooral zorgen, dat derzelve klank niet uit de keel kome, want dan zoude men haar brouwende of met inspanning doen hooren of er eene ritselende *g* van maken. Velen hebben dit spraakgebrek, en om hetzelfde te overwinnen kan het dienstig zijn, die letter dikwijls *achtereen* uit te spreken, of het middel van Demosthenes te gebruiken, die

gelijk Mosheim getoond heeft , hoe zeer men door onvermoeide inspanning en vasten wil , de gebreken der natuur kan ter hulpe komen en zelfs overwinnen.

Zij wordt nooit bepaaldelijk in dezelfde lettergreep achter de *m* en *n* gevonden , en vóór de *f*, *g*, *k*, *p*, *m*, *n* komende , heeft zij eenen harden klank , als : in *turf*, *borg*, *kurk*; *worp*, *storm*, *toorn*.

Dit is eveneens met de *l* , wanneer dezelve onmiddellijk door bovengenoemde letters wordt opgevolgd.

Vóór de *l* heeft zij iets levendigs :

*Zij reppen en dwarlen al op en neér ,
En zwirlen en zwarlen ter baan heen en weér.*

Zij deelt ook aan de taal eene veerkracht mede , als blijkt in :

*De wraaksucht werpt hem in den gloed ,
En grimmig grijnst het ruw gebroed.*

S.

Deze tandletter wordt door het sissen der lucht tuschen de tong en het achterverhemelte gevormd ; als : *sieraad*, *smijten*, *smelten*, *snijden*, *snoeijen*.

Men vermijde zoo veel mogelijk , de *k* of de *pt* op haar te doen volgen ; als :

*Ik word meddoogenloos gegispt ,
En heel den dag door u berispt.*

De *l* en *r* zijn de eenige letters , waarin de *sp* zich gemakkelijk oplost ; als :

*Dit koord gesplitst , dit hout gespleten ,
Dan 't hout gesplinterd tot wij zweeten.*

Ook bij *spr* is dit merkbaar , ofschoon de bewegingen iets ruwers zijn ; als :

*De sprankels springen uit het vuur,
't Is sprokkelmaand, en buiten guur.*

Bij *sl* heeft eene onmerkbare beweging plaats, als :
Sluipen , *Slippen* , *Slipen*.

Bij *st* merkt men eene sterke beweging op , bij *str* eene nog sterkere , en bij *schr* de sterkste ; als : *Stampen* , *Stapelen* , *Strijden* , *Strooijen*.

*Ik schraap en schraap al wat ik kan,
En schreeuw : ik ben een eerlijk man.*

Sch drukt eene eenigzins zachtere beweging uit ; als :

*Ik schrik en plooi, ik schift en schaaf ;
't Geduld geeft gladheid aan de staaf.*

De klank van *sch* moet als ééne letter aangemerkt en in het *midden* of aan het *einde* van de woorden niet heesch uitgesproken , maar op eene verzachtende wijze door de scherpe *s* vervangen worden ; (1) als :

*Wat vergaapt ge, u slaafsche (s) menschen (s) !
Aan die ijdele en aardsche (s) wenschen (s) ?*

Vindt men *ss* in de woorden , zoo als in *bosschen* , *flesschen* , *visschen* , dan spreke men slechts eene scherpe sluit *s* uit.

Sch aan het *begin* der woorden , en ook soms in het *midden* derzelve , wanneer deze klank het zakelijke deel of de wortel van het woord is , wordt scherp

(1) Men leze den brief van Professor Siegenheck , (Leiden den 24 November 1840) aan den heer de Jager , te vinden in dezelfs *verscheidenheden uit het gebied der Nederduitsche taalkunde* bl. 101 en 102 (tweede aflevering).

uitgesproken ; als : *SCHaren* , *SCHor* , *SCHijn* , *besCHouwen* , *SCHeepsgeschut* .

Het woord *schepter* is de eenige uitzondering op dezen regel ; daar hetzelfde als *septer* wordt uitgesproken .

T.

Deze letter spitst en scherpt de tong en doet dezelve rijzen ; als :

*Op het klinken der trompet ,
Briescht en trappelt het gener.*

Wanneer zij door *s* achtervolgd wordt , doe men haar duidelijk hooren ; *staatsman* , *achterwaarts* , *potstuk* . Zie verdere voorbeelden op bl. 38 .

Door de *r* gevolgd , drukt zij eenige hevige beweging uit ; als : *Trappen* , *Treden* , *Trekken* .

Mogt het aangenomen en vastgesteld worden om in het vervolg *wezentlijk* , *opentlijk* , *ordentlijk* , enz. te zullen schrijven , dan zoude men om der welluidendheid wille , de *t* in dezelve moeten hooren .

U.

Hare uitspraak geschiedt door de sterkste ronding of sluiting der lippen .

Heeft bij de *a* de *grootste* opening van den mond plaats , bij haar de *kleinste* .

Bij verdubbeling en op het einde van woorden of lettergrepen , wordt zij *lang* uitgesproken ; als : *vuur* , *muur* , *uren* , *minuten* .

Gevolgd door één of meer medeklinkers is zij *kort* ; als : *mug* , *kurk* , *durft* .

Uitgezonderd wanneer zij door eene *w* gevolgd wordt , waarin zij overgaat en de hoedanigheid van

eenen smeltenden medeklinker aanneemt; als: *uw*, *schuw*, *ruw*.

Zij vormt den tweeklank *ui*; als: *luit*, *ruit*, *luisteren*.

V.

Deze letter wordt door eene ongelijkmatige blazing der lippen gevormd; als: *veulen*.

Hare verwantschap met de *f* blijkt het sterkst in de woorden *veertig*, *vijftig*, *Vriesland*, waarin zich de *f* beter schijnt te laten hooren. Zie verder bl. 42.

Achter de *t* wordt de uitspraak eenigzins verscherpt; als: *ontvlammen*, *ontvouwen*, *ontvangen*, *ontvonken*.

W.

Dezelve wordt door verwijding, door eene blazing van den mond gevormd. Die verwijding is flauw door de eenvoudige verbreeding der lippen; maar door de uitzetting der wangen in den mond zelve, wordt zij zwaarder; als: *wie*, *waar*, *want*.

Voor *alle* vreemdelingen is het onderscheid van klank tusschen de *v* en *w* moeilijk te hooren.

De Engelschen alleen zouden in dit opzigt *mogelijk* eene kleine uitzondering kunnen maken, ofschoon dezen met de uitspraak van de *r* in het woord *gracht*, de Franschen met de *g* in *goed*, en de Duitschers met de *sch* in *Schout*, *Scheveningen*, *scheert*, *schapen*, *schande*, bijna onoverkomelijke zwarigheden hebben.

Wr heeft iets zamendrukkends; als: *wreken*, *gewroken*, *wrijten*, *wroeten*.

Door *wrange smart gepriemd*, *wringt zij de handen zaâm*.

Alleen in de woorden *verwwaren*, *wrat*, *wrat-*

achtig, wratje, wrattenkruid, wrijven, hoort men eerder de uitspraak van *v*, dan die van *w*.

Men oefene zich in de duidelijke uitspraak van de volgende drie woorden, van wege hun merkbaar onderscheid :

wreedzaam, vreedzaam, vreetzaam,

X.

Deze vreemde letter wordt als *ks* uitgesproken; als: *Xenophon, Xerxes*.

Het woord *Texel* wordt als *Tessel* uitgesproken.

Y.

Deze letter heeft in haren klank iets verwijfde voor het gehoor. Zij wordt door de *r* verheven en versterkt, als blijkt in *wrijven* en *krijten*.

Geene klankschakering is grooter, dan die tusschen de *ij* en *ei*, en de Gelijkkluidende woorden met dezen verschillenden klank, zijn talrijk (zie bl. 21—32).

Men spreke *brei* en *rein* anders uit dan *brij* en *Rijn*. De twee eersten zacht en smeltend, de twee laatsten iets of wat krijschends, met eene grootere opening van den mond, en meer kort af, vooral in die woorden, waarin zij het burgerregt bezit, zoodat het schijnen moet, als of er een zweem van minderen nadruk op valle. (1)

De Nederlandsche taal wint in *kracht, verscheidenheid* en *welluidendheid* door die meer of mindere onderscheidene schakering.

(1) Professor Siegenbeck geeft gereedelijk toe, om voortaan *malvesei* met eene *ij* te spellen. (Zie den aangehaalden brief in de noot op bla. 419.)

Z.

Ofschoon met de scherpe *s* verwantschap, is zij meer eene verhemelte letter.

Zij wordt gevormd door het sissen der lucht tusschen de tong en het achterverhemelte.

Met de *w* drukt zij eene allezins zachte beweging uit; als:

*Geen zwaan zwemt zonder mij,
Ik zweef haar steeds op zij.*

Achter de *t* wordt de uitspraak, even als die van de *v*, éenigzins verscherpt; als: *uitzuigen*, *ontzeggen*, *ontzien*.

In het woord *te zamen*, benevens de zamengestelde woorden; als: *te zamenkomst*; alsmede in *zeis*, *zestig*, *zeventig* en *zeurig*, wil de beschaafde uitspraak eerder den klank van *s*, dan dien van *z* doen hooren; doch in het woord *zamenstelling* late men meer de *z* klinken.

Geheel verkeerd is het om in de woorden *som* en *suiker*, den klank van *z* te doen hooren.

TWEEDE AFDEELING.

OVER EENIGE VERKEERDE MEEST VOORKOMENDE
SPRAAKFOUTEN.

Het zoude eene ongerijmdheid zijn te beweren, dat de welluidendheid, even als de inachtneming eener enkele en dubbele klinkerspelling in de Nederlandsche taal geheel willekeurig is (zie blz. 9 en 20), en dat alles, wat *taalkundig* goed kan heeten, tevens wél luidt, omdat het gehoor van een' enkele, er geen'

wanklank in hoort. Neen, dat gezag berust niet in de hand van enkele personen, maar in die der Nederlandsche Natie in het algemeen. Deze ziet de overhelling onzer taal tot het zachte, vloeibare en welluidende; die taal is haar eigendom; en haar komt dus het regt toe, tot beslissing over dezelve. Ofschoon nu de gevoelens meer in het spraak- dan in het schrijfsgebruik afwijken, zoo zijn' er echter onderscheidene punten, waarover de meening van de Natie zeer eenparig is, hetgeen men de *regelmaat* der taal noemt (zie blz. 2).

De uiteenzetting van eenige volgende punten en voorbeelden, kan tot eene goede en beschaafde uitspraak bijdragen.

Op den voorgrond zij geplaatst, dat men nooit angstvallig den slot-medeklinker van den aanvangs-medeklinker afscheide, en dat men elken klank aan het gevoel toetse.

In *geestdrift*, *herfstdraad* en andere woorden, waar de *t* onmiddellijk door de *d* opgevolgd wordt, moet men zich geen geweld aandoen, om die uit te spreken, evenmin in *hoofddoel* en dergelijke.

Nogtans neme men in acht, dat in alle woorden, waarin de volgende lettergreep met denzelfden medeklinker aanvangt, waarmede de vorige eindigt, die verdubbelde letter zoo veel mogelijk, doch altijd op eene onge Kunstelde wijze, moet worden aangedrongen; b. v.: in het woord *waterloopplaats* zal de *pp* sterker dan in *Waterloo-plaats* klinken.

In de uitdrukking: « *Onder zijn' mantel verborg hij eene sabel* »; of: « *Hij is een prater en zij*

eene *snapster* », moet men nooit de scherp-korte *e* in die slot-lettergrepen doen hooren, of er een' klemtoon aan geven; zoo ook niet in *dingster*, *balsem*, *halster*, *hennep*, *volgens*, en dergelijke woorden.

Men onderscheide *leidster* van *leidster*. Bij den uitgang *ersche* mag dit evenmin plaats hebben; b. v. : « *Het is geene Oostersche, maar eene Cyppersche kat.* » In den uitgang *ische* doe men wel flauw de *i* hooren, doch nimmer de piepende *ie* uitkomen; b. v. : « *Arabische paarden zijn schooner dan Moskovische en Pruissische.* »

De *w* mag niet tegen de *v* verwisseld worden. Men zegge dus niet: *vringen* voor *wringen*, *vrok* voor *wrok*, *vraak* voor *wraak*, *vrongel* voor *wrongel*, enz.

Wanneer de korte klinkers *a*, *i*, *o*, *u*, onmiddellijk door eene lange lettergreep voorafgegaan of gevolgd worden, dan moeten zij zoo flauw gehoord worden, dat zij van de zacht-korte *e* moeilijk te onderscheiden zijn. Zoo zegge men niet *Zaturdag*, maar *Zaterdag*.

In vele woorden van vreemden oorsprong, welke het burgerregt verkregen hebben, neme men dit eveneens in acht. Zoo zegge men voor *doctor*, *docter*; *cedul*, *cedel*; *korporaal*, *korperaal*; *testament*, *testement*; *sakrament*, *sakrement*; *notulen*, *notelen*.

In *Jesus*, *muskus*, *magnetismus*, zweeme de uitspraak van *us* insgelijks naar de zacht-korte *e*.

Muzijk, *fabryk*, *knijzen*, *koffij*, *kopij*, *kopijist* worden als *ii* of *ie* uitgesproken.

In *museum* late men de *s* door de *z* vervangen.

Mogt men *opentlijk* en dergelijke andere woorden met eene *t* schrijven, dan zou men evenmin de *e* van *pent*, als

de *ij* van *lijk* mogen doen hooren; de klem valle geheel op de eerste lettergreep.

In *Majesteit* late men de gewone *js* hooren, en vermijde het, die letter door een' *z*-klank te doen voorafgaan. Men zegge dus niet: *Ma-zjesteit*; maar *Ma-jesteit*.

Lensen beteekent: *den walvisch doorsteken*.

Lenzen is: *ledig maken of met een fokje zeilen*.

In deze en dergelijke Werkwoorden onderscheide men dus de scherpe *s* van de zachte *z*. (Zie verdere voorbeelden hiervan op blz. 43.)

De vier maanden *Januarij*, *Februarij*, *Junij* en *Julij* behooren hun' *ij*-klank te verliezen en door een' flauwen *i*-klank, min of meer naar de zacht-korte *e* zweemende, vervangen te worden.

In de woorden met den oorspronkelijk uitheemschen uitgang *aadje*; zoo als: *timmeraadje*, *stellaadje*, *stoffaadje*, *pakkaadje*, *bagaadje*, *personaadje*, enz., heeft de *dj* eene lispende, smeltende uitspraak, en deze kan niet beter voorgesteld worden, dan door de letters *timmerrazje*, *stellazje*, enz.

Men bezige *nooit* de scherp-maar wel de zacht-korte *e*, in de *voorvoegsels ver* en *ter*, en legge er geen' klemtoon hoegenaamd op, zoo als: *verhinderd*, *verzuim*, *verwijderd*, *terwijl*, enz., doch in de grondwoorden *vergen*, *verzenen*, *tergen*, enz., moet dit *altijd* plaats hebben.

Tot oefening in de voordragt leze men duidelijk:

Wreed veroordeeld en verstooten.

Ver van maag en vrienden af;

Vindt de balling slechts een' rustplaats,

In een ver verwijderd graf.

Als ook :

*Verbeelding! toover mij in de eeuwen, die vervlogen;
Verberg geen enkel feit, door 't voorgeslacht verrigt;
Ik word verrukt, vervoerd, ik voel mijn moed verhoogden;
Een reeks van wonderen verrijst voor mijn gezigt.*

In de woorden met *her* zamen gesteld, moet de klank van *er* zoo scherp als in het woord *tergen* klinken en den klemtoon hebben.

Ten slotte diene ter oefening als ter zamenvatting van al het gezegde over de meest voorkomende spraakfonten, het onderstaande voorbeeld, waarin de scherp-korte en lange klanken, de schijnbaar gelijkkluidende, doch in spelling verschillende woorden, met *klein-kapitaal*; de letters, lettergrepen en uitgangen, waarop de aandacht moet gevestigd worden, in *kursijf* gedrukt zijn.

Vele zijn de verbeteringen, in deze reusachtige eeuw van vooruitgang door *den mensche-lijken* geest te weeg gebracht. Als een dier nieuwste en *verwonderlijkste* gewrochten *komt* het stoomwerktuig *bijzonder* in aanmerking. *Wij* behoeven dit door *GEENE* lange *REDE* te *BETOOGEN*. Zie, het is de eerste *Zaterdag* in de maand *Junij*. *Een* stoomschip *verlaat* de *Texelsche REEDE*; majestueus en *PIJLSnel* streeft het voort; weldra is het als een *nevel aan* ons oog *ONTTOGEN*; tegen wind en storm vliegt het over wijde meren en *PEILlooze* oceanen, en eer de maand *Julij* ten einde is, bevindt zich de *Nederlander* reeds op zijne *koffij-plantaadje*, aan het andere einde der *wereld*. *Zóó* knoopt het stoomschip de landen *te zamen*,

welke door zeeën zijn afgescheiden; zóó *herschep*t het de *langste reis* in eene *blijde spelevaart*, en zóó veel wonderen kunnen de *vindingrijke menschen* door nadenken tot stand brengen.

DERDE AFDEELING.

OVER DE INACHTNEMING VAN DEN KLEMTON OF NADruk.

Tot eene goede uitspraak is mede een allervoornaamst vereischte, dat men aan elke lettergreep, die lengte en dien klemtoon geve, welke haar toekomen.

Op den voorgrond staan dus de *geleding* (articulatie) en de *plaatsing van het toon- of klankteeken* (accentuatie).

De *toon-* en *maatregeling* moet de opvolging van klanken bepalen.

Door *toon* verstaat men de meerdere of mindere verheffing eener lettergreep; door *maat* de meerdere of mindere during van eene lettergreep of van eenen klinker, welke door lengte en kortheid beteekend wordt. Toon en maat maken te zamen het welluidende eener rede uit.

Het opgeven en schakeren der hooge en lage toonen, heet *melody*.

Elk woord heeft eene *heerschende* lettergreep, de *wortel-lettergreep* genaamd, waarop de kracht van de uitspraak of de klemtoon moet vallen. Zie den 4ⁿ regel op blz. 4.

De klemtoon is aan verscheidenheid onderworpen. Men heeft *heele* en *halve* klemtoon.

Nooit mag men een' halven klemtoon zoodanig versterken, dat hij een heele wordt; nooit mag de doffe toonlooze lettergreep in de regten van den halven klemtoon treden.

In het woord *Stervelingen* heeft *ster* den vollen of geheelen klemtoon, *lin* den halven en *ve* en *gen* zijn de doffe toonlooze lettergrepen; men spreke derhalve uit: **STERVELINGEN**.

Zoo ook is het met vele andere woorden, als: **WETENSCHAPPEN**, **TWILFELINGEN**, enz.

De Nederlandsche uitgangen kunnen eenen halven klemtoon hebben, wanneer zich tusschen de wortel-lettergreep en den één- of meer lettergreepigen uitgang eene toonlooze lettergreep bevindt; b. v. : **TEEKENAAR**, **HINDERNIS**.

Dit blijft ook zoo bij het meervoud dier woorden; doch de eerste wortel-lettergreep behoudt altijd den hoofdklemtoon.

Van hoe veel belang het is, den regten klemtoon aan de woorden te geven, moge blijken uit het volgende:

Schoon gij een stuk kurk met de hand in het water moogt *onderdrukken*, en er hetzelfde uren lang in *onderhoudt*, toch zal het boven komen, zoodra gij het los laat.

Daarentegen:

Men zegt, dat hij weduwen en weezen *onderdrukt*, en toch is het mij bekend, dat hij deze twee kinderen voor zijne rekening *onderhoudt*.

Tot algemeenen regel diene: dat de Voorzetsels, *onder*, *over*, *vol*, enz. wanneer zij vóór Werkwoorden staan, den heelen klemtoon hebben, zoodra zij eene

nadere bepaling van het Werkwoord geven en dus Bijwoorden zijn. In andere gevallen hebben zij slechts den halven klemtoon, dewijl zij alsdan een onafscheidbaar deel van het Werkwoord uitmaken. Zie deze Werkwoorden van blz. 229—236.

Bij zamenstelling in Zelfstandige naamwoorden, waarin het laatste door het eerste nader bepaald en aangewezen wordt, behoudt dat eerste woord zijnen klemtoon, b. v.: BRUIDSCHAT, DEURWAARDER, GEESTDRIFT, enz.

Uitzondering hierop is *stad*HUIS.

In Bijvoegelijke naamwoorden is dit het geval niet, want men zegt: *afzigtelijk, handdadig, weldadig*.

De ontkennende voorwoordjes *on, mis, wan*, hebben geen klemtoon, wanneer zij vóór Bijvoegelijke naamwoorden, maar wel indien zij vóór Zelfstandige naamwoorden staan; als:

Hij is in wanhopigen toestand.

Hij is in wanhoop over zijne wandaad.

Zij is mij ontrouw geweest.

Ik heb haar hare ontrouw verweten.

Dit is een misvormd gelaat.

Hij heeft die misdaad gepleegd.

Het woord *mis*BAAR maakt hierop eene uitzondering, dát niet met *mis*baar moet verward worden.

De heerschende klemtoon hangt niet slechts af van het onderwerp der rede, maar voornamelijk van de bedoeling des sprekers, als blijkt in de volgende vijf uitdrukkingen:

Ik kan u niet HELPEN.

Ik KAN u niet helpen.

Ik kan u NIET helpen.

Ik kan u niet helpen.

Ik kan u niet helpen.

En op die wijze geve men altijd den klemtoon aan dat woord, hetwelk bijzonder de aandacht moet trekken, of de bedoeling van het gezegde uitdrukken.

Hoezeer het eene der schoonste eigenschappen der Nederlandsche taal zij, dat in woorden van meer dan ééne lettergreep, de klemtoon op het zakelijke deel of den wortel van het woord valt, waarin het hoofdenbeeld gelegen is, zoo zijn er nogtans *eenige* uitzonderingen dienaangaande; als:

REGELmaat	en	regelMATIG.
WEÊrgalmen	en	weÊRGALMEN.
ONDErscheid	en	ondeRSCHIEDEN.
OVERval	en	overVALLEN.
OORsprong	en	oorsPRONKELIJK.
VOORouders	en	voorOUderLIJK.
VIJand	en	VIJANDIG.

In de woorden, waarin ontkenning de hoofdbedoe-
ling uitmaakt, is meestal *die* lettergreep de *zakelijke*,
welke dezelve tot ontkenkende woorden maakt.

Uitzonderingen hierop zijn: *misGUNNEN*, *misLEIDEN*,
misDOEN.

In *onmogelijk* en *ondoentlijk* heeft niet altijd de-
zelfde klemtoon plaats. Wanneer b. v. iemand, tegen
de inspraak van het gezond verstand aan, dingen wil
doen gelooven, welke niet kunnen gebeuren, en dan be-
weert dat die *mogelijk* en *dornlijk* zijn, dan zal men
hem met levendigheid en nadruk op de eerste letter-
greep te gemeet voeren:

Nee, het is onmogelijk, het is ondoentlijk.

Dit kan veelmalen, hoewel van eene bijeigenschap afhingende en niet zonder dringende redenen, plaats hebben. *Immer* echter geldt de handleiding ter regeling van den klemtoon, bij die toevallige nadrukken van een' volzin; b. v.:

Van die **VROUW** is meer moed te verwachten, dan van dien **MAN**, niet van *dexe*, maar van *die* vrouw.

De Nederlandsche taal heeft dus gelijk elke andere, hare eigenschappen, welke de leidende en ontwikkelde regels zijn.

Zoo hebben **GODdeloos** en **goddeLOOS**, **weêrgaloos** en **weêrgaLOOS** onderscheidene beteekenissen. Het eerste beduidt een' mensch, die zonder God is; het tweede een' onzedelijke, een' losbandige, die desniettemin wel aan een' God gelooft; het derde is iemand, die zijne gade door den dood heeft verloren; en het vierde, is de man, wiens talenten die van allen overtreffen.

Het Spraakgebruik wil dat men zegge: **deel**achtig, **waar**achtig, **woon**achtig, wanneer men wil aanduiden, dat iets de eigenschap eener zaak heeft, en dat die woorden dus staan in plaats van *deelhebbende*, *waarhebbende*, *woonhebbende*. Doch nimmer legge men den klemtoon op *achtig*, wanneer het eenige gelijkheid of overeenkomst aanduidt, en derhalve te kennen geeft dat de zaak als zoodanig geacht of daarvoor moet gehouden worden; zoo als: **BEUZEL**achtig, **KINDER**achtig, **MEESTER**achtig, **GEEL**achtig, en meer andere.

In **MENSCH**kundig, **HEEL**kundig, **ZEDE**kundig, **AARD**-rijkskundig, **KEUR**vorstelijk, moet de klemtoon op de eerste lettergreep vallen, liggende het zakelijke meer in het onderwerp dan in het Werkwoord.

Wanneer de woorden *hoogdravend*, *uitstekend*, en *uitmuntend*, als Bijvoegelijke naamwoorden gebruikt worden, dan valt de klemtoon op de tweede lettergreep; maar wil men er de volle kracht van Deelwoorden aan geven, of dat zij zich voordoen, als een eenig denkbeeld met hun Zelfstandig naamwoord uitmakende, dan moet de klemtoon weder op de eerste lettergreep vallen; als:

Hij is uitmuntend in alle goede daden.

Hij is uitstekend boven alle anderen.

Zie omtrent deze laatste bepaling de voorbeelden op blz. 316, regel 20 en vervolgens.

Welk eenegroote rol ook de klemtoon of de nadruk in de Nederlandsche taal vervulle, zoo drage men echter zorg, dien niet te zeer te vermenigvuldigen. Wanneer één woord den vollen klemtoon moet ontvangen, zoo als in het gezegde van den Zaligmaker 'tot Judas:

«Verraadt gij den Zoon des MENSCHEN met een' kus?»

dan is de uitwerking reeds treffend, en men zou die dus benadeelen, wanneer men aan nog andere woorden in dezen zin, den nadruk wilde geven.

VIERDE AFDEELING.

OVER DE LENGTE, KORTHEID EN INEENSMELTING DER LETTERGREPEN.

In de zamenstelling namelijk van twee woorden, welke elk maar ééne lettergreep hebben, en op zich zelve beide lang uitgesproken worden, blijft het tweede

woord lang, schoon de klem altijd aan het eerste moet gegeven worden; b. v.: *VLOOTvoogd*, *GROOTvorst*, *BRANDspuit* en anderen. Zoo is het ook bij woorden van meer dan twee lettergrepen.

De lange lettergreep onmiddellijk die voorafgaande, waarop de klemtoon valt, blijft lang, in weêrwil dat zij den nadruk mist; b. v.: *kleINGEESTig*, *grootMAGtig*, *hoogMOEDig*. Het is verkeerd *grootVORST*, *GROOTmagtig*, *HOOGmoedig* te zeggen. En ofschoon in *brandspuit* de klem op de *eerste* lettergreep valt, moet men de tweede ook behoorlijk uitspreken.

In *ZEEgolf*, *KRUIDhoorn*, *ROTkoorts*, heeft de eerste lettergreep al den nadruk, en evenwel eischt de laatste langer tijd, om uitgesproken te worden.

NEDERLAND VOOR GEENE VREEMDE ZWICHT UWE TAAL.

In dezen zin heeft men *acht* lange en *vier* korte lettergrepen.

In het voordragen van goede dichtstukken, onderscheide het gevoel, de tijdsopvolging en de rust.

Nooit verandere men eene korte lettergreep in eene lange.

Een bijzonder vereischte is de zamensmelting der slot-*e* van een woord met den aanvangsklinker van een volgend; b. v. in :

En de arend spreidt zijne vleuglen uit,
kan *de* met de *a* van *arend* nooit voor meer dan ééne enkele lettergreep tellen.

Nooit zelfs belet een zinteeken die ineensmelting; men zorgte slechts haar niet te *overdrijven*.

Al heeft een versregel aan het einde volstrekt geen zinteeken, dat is, al eischt de zin geene verpoozing, toch

ruste men er een' oogenblik, al ware zulks slechts de helft of een vierde der gewone rust bij eene komma (,); b. v.:

*Wij gaan ten dans, op 't forsch geluid
Van trommen en trompetten.*

De woorden *geluid* en *van* mogen hier volstrekt door geene stemrust gescheiden worden; doch de overgang van een' regel moet opgemerkt worden en men bedenke, dat in verzen de wet van het onrijm niet geldt, dewijl hierdoor anders alle maat zou verloren gaan.

Een spreker moet in dichtstukken altijd, hoe vlugtig het dan ook zij, eene rust in acht nemen. Die rust is voor den hoorder even noodzakelijk, opdat het oor van de vermoëjenis ontlast worde, welke het anders door een onophoudelijk voortgaan van klanken zou moeten verduren; en ook opdat het verstand genoegzamen tijd hebbe, om het onderscheid der volzinnen en derzelve leden te kunnen opmerken.

Er zijn twee soorten van rust: de nadrukkelijke en vervolgens die, welke de beteekenis van den zin aanwijst.

Eene nadrukkelijke rust wordt gemaakt, nadat iets op een bijzonder oogenblik of punt des tijds is gezegd geworden, en waarop men de aandacht van den hoorder wenscht gevestigd te hebben. Soms, vóór dat zoo iets gezegd wordt, leiden wij het in, door eene rust van dien aard. Zulke rusten hebben dezelfde uitwerking als de nadrukkelijke toon, en zijn aan dezelfde regels onderworpen; met inachtneming evenwel, om voor derzelve te druk gebruik te waken. Doch het meest gewone en voornaamste gebruik van de rusten is, om de zinsverdeelingen aan te wijzen en den spreker tot ademhalen tijd te geven.

VIJFDE AFDEELING.

OVER DE VERKORTINGEN EN AFBREKINGEN
DER LETTERGREPEN.

Over de verkortingen van sommige woorden is reeds op blz. 303, § 26, het een en ander gezegd.

Wanneer de ruimte het niet toelaat een woord op denzelfden regel voluit te schrijven, dan wordt het door het afbrekingsteeken (= of -) gescheiden, hetwelk aan het einde van den regel geplaatst wordt. Het is intusschen niet onverschillig bij welke letter men het woord afbreekt. Tot algemeenen regel kan men stellen, dat die afbreking in het schrijven, minder naar de afleiding der woorden, ten opzichte van hunne wortel- en voor- of achtergevoegde lettergrepen, dan wel naar die van de zuivere uitspraak geregeld wordt; als:

elkander, elk-an-der; voortaan, voort-aan;
landouw, land-ouw; majesteit, ma-jes-teit;
vrijster, vrij-ster.

zoo ook in alle woorden, waarin *ster* de vrouwelijke uitgang is.

De scheiding der lettergrepen is intusschen aan uitzonderingen onderhevig. De volgende regels kunnen tot hare regeling dienen:

1°. Eénlettergrepige woorden kunnen zoo min in het schrijven als in het spreken afgebroken worden.

2°. In alle woorden, in welker midden een enkele medeklinker tusschen twee klinkers gevonden wordt, behoort hij tot de volgende lettergreep; als: *bla-deren, le-ven, doo-pen, bra-den.*

Deze regel geldt niet voor die woorden, welke zamengesteld zijn; als: *land-ouw, mein-eed*, enz.

3°. In woorden, in welker midden twee medeklinkers gevonden worden, wordt de eerste bij de eerste lettergreep, en de tweede medeklinker bij de tweede lettergreep gevoegd; als: *waarheid, bal-len, mas-ten, haar-den*.

4°. Woorden op *st* eindigende, veranderen bij de vorming van het meervoud in *s-t*; als: *gast, gas-ten; vest, ves-ten; kist, kis-ten; post, pos-ten*.

Woorden op *ks*, worden in het meervoud *k-s*; als: *heks, hek-sen; reeks, reek-sen; feeks, feek-sen*.

Woorden op *nd*, veranderen bij het meervoud in *n-d*; als: *land, lan-den; vriend, vrien-den*.

5°. Wanneer er drie of meer medeklinkers zijn, vordert de welluidendheid, dat die, welke het gemakkelijkst in zamen gestelde letters kunnen zamensmelten, in dezelfde lettergreep gehoord worden; als: *dienst, dien-sten; winst, win-sten; gunst, gun-sten; barst, bar-sten; perst, per-sten*.

Eischt de welluidendheid, dat er twee medeklinkers aan het einde van de eerste lettergreep gehoord worden, dan schrijve men ook: *toorts, toort-sen, koorts, koort-sen*.

Ditzelfde heeft plaats bij de volgende en dergelijke uitgangen, welke met eenen klinker beginnen; als: *verw, ver-wer; bart, bar-tel; mond, mon-ding*.

Wanneer deze uitgangen met een' medeklinker beginnen, moet men daarin de klankverdeeling der overige zamen gestelde woorden, op de volgende wijze in acht nemen: *zwegster, zwelg-ster; pinkster, pink-ster; mengsel, meng-sel; zalfsel, zalf-sel; geneeslijk, genees-lijk; wereldling, we-reld-ling; welwillendste, wel-wil-lend-ste*.

6°. Zamen gestelde woorden breken af op de zamenstelling, te weten: *brood-mes, turf-hok, bloem-pot.*

7°. De Voorvoegsels, hetzij Voorzetsels of Bijwoorden, welke tot het woord behooren, blijven op zichzelf; te weten: *in-tre-de, o-ver-togt, tus-schen-soort, ge-fnuikt, bin-nen-komst, o-ver-mor-gen, rug-waarts, enz.*

8°. De verkleinwoorden behooren altijd bij de afbreking afzonderlijk te worden gesteld; als: *bal-le-tje (een kleine bal), spin-ne-tje (eene kleine spin)*; want schrijft men: *bal-let-je, spin-net-je*, dan hebben deze woorden eene gansch andere beteekenis.

9°. De uitgangen, één' of meer medeklinkers voor zich hebbende, blijven altijd op zich-zelfen; als: *eet-baar, zwaar-te, rijk-ste, deugd-zaam.*

De verkeerde uitspraak, welke er in de splitsing der lettergrepen plaats heeft, verdient ook opgemerkt te worden. Niet zelden hoort men elke lettergreep als afzonderlijk klinken, waardoor niet weinig onwelluidendheid, ja stroefheid geboren wordt.

In het woord *kluister* en dergelijke, houden velen even op na *kluis*, terwijl men het daar en tegen zoodanig moet uitspreken, dat de *s* zich even zoo scherp wijzigend mededeelt aan *klui* als aan *ter*.

De stroefheid neemt niet weinig toe, wanneer men zulks hoort in woorden, waar de twee medeklinkers door eenen korten klinker worden voorafgegaan; b. v.: *hos-pes, kas-tanje, ges-pen, kwis-pelen, enz.*

In *toortslight* hoore men de *s* aan het einde van de eerste lettergreep.

In *mistred* denke men niet aan den klank *str*,

maar spreke denzelven verdeeld uit: *mis-tred*.

Waar de gedachte zich niet aan den vrouwelijken uitgang *ster* of den Overtreffenden trap *ste* hecht, maar daar en tegen aan den uitgang *er*, daar spreke men uit: *mees-ter*, *bijs-ter*, *kloos-ter*, *roos-ter*, zonder echter na de eerste lettergreep, de geringste rust te doen opmerken.

Zoo make men dus ook van de stad *Mechelen* geen *Me-chelen*, maar verbind de medeklinker aan de beide klinkers, even als stonde er *Meg-chelen*; aanzien de lettergreep van een woord niet op zich zelve staat, maar in de uitspraak met de volgende verenigd is.

ZESDE AFDEELING.

OVER DE DICHTKUNST.

Bestaat er gelijk wij gezien hebben Maatklank in het onrijm, het is vooral in de Dichtkunst, dat zij te huis behoort, ja zonder dezelve zoude er geene poëzy bestaan.

De weinige bladen nog ter onzer beschikking over, gedoogen niet, om over die edele kunst hier in het breede te handelen. Men vergenoege zich dus met eene vlugtige schets over dezelve; waarin over de beteekenis van sommige woorden tot de Dichtkunst betrekking hebbende, als mede over eenige regels der poëzy en over de verscheidene voetmaten in onderscheidene verzen zal gesproken worden; terwijl men ter meerdere nasporing van de oefening in dezelve,

naar de uitmuntende werken van de in dat vak zoo be-
drevene Schrijvers verwezen wordt; als: Moonen, Kinker,
van Alphen, Meerman, Hesselink, Lulofs, Bosdijk.

De hoogte en laagte, de lengte en korthed der let-
tergrepen en woorden in de Nederlandsche taal, hangt
van den *klemtoon* en de *hoelangheid* (quantiteit) af.

De klemtoon (accent) is tweederlei: de *woord ac-
cent* en de *rede accent*.

De eerste maakt hoofdzakelijk ééne lettergreep hoo-
ger van toon, dan de overige. In *echt* Nederlandsche
onzamengestelde woorden valt dezelve, zoo als reeds
gezegd is (zie bl. 4), op het zakelijk deel of den
wortel des woords en is *onveranderlijk*. De tweede
bepaalt zich minder tot enkele lettergrepen, en bestaat
in den meerderen nadruk, welken wij onder het spre-
ken, aan het eene woord in eenen zin boven het an-
dere geven, en is *weifelende*.

Ziet gij niet, kunstenaar, dat u de kunst begeeft?

Wat moogt ge uw verw verstrijken,

Meent gij te doen gelijken,

Dat geen gelijken heeft?

De Woord-accent valt hier op de woorden *kunstenaar*
en *begeeft*, op de lettergrepen *kunst* en *geeft*.

De Rede-accent zal de woorden *ziet*, *begeeft*, *verw*,
gelijken, en andere treffen, al naar mate de aandacht
des voorlezers, meerder of minder bij dezelve bepaald
wordt.

Door *Hoelangheid* of *Lettergrepen-maat* (quanti-
teit) verstaat men den graad van toonkunstig gewijzigde
lengte of korthed, welke niet alleen ééne enkele let-
tergreep in een woord, maar elke lettergreep van het-

zelve bezit, en waarnaar zij of *lang*, of *kort*, of *mid-*
delsoortig is. (1) Door deze laatste verstaat men *zeer*
lange en *dubbel lange* lettergrepen.

Alle lettergrepen, waarop de klemtoon valt zijn uit haren aard lang.

In alle zamengestelde woorden blijft die lettergreep lang, welke oorspronkelijk den klemtoon bezit, ofschoon zij ook in de samenstelling denzelven verliest.

Alle woorden zijn lang, welke doorgaans zoo kort mogelijk worden uitgesproken, wanneer zij om bijzondere redenen den klemtoon ontvangen.

Alle éénlettergrepige Zelfstandige en Bijvoegelijke Naam- en Werkwoorden, welke uit hoofde van hunne eenvoudige samenstelling niet lang zijn, moeten als *lang* geacht worden.

Alle lettergrepen, waarin een dubbele klinker voorkomt, schoon er de klemtoon niet op valle, zijn uit haren aard lang.

Alle twee- en drieklanken alsmede alle zamen getrokken lettergrepen zijn lang.

Een klinker door twee of meer medeklinkers in *dezelfde lettergreep* voorafgegaan of gevolgd, wordt daardoor lang.

Wanneer een klinker door twee of meer medeklinkers, *doch niet in dezelfde lettergreep*, gevolgd wordt, maar deze medeklinkers tot de volgende be-

(1) De lange lettergrepen worden door een dwarsstreepje (—), de korte door een opwaarts gekeerd half maantje (∩) aange-
wezen; terwijl men eene rechte streep | tot het teeken gebruikt,
voor de afdeeling van een vers in voeten, b, v.:

Zing, on- | sterflijke | ziel, de ver- | lossing van |
't zondige | Menschdom.

hooren, dan wordt zoodanig eene lettergreep, indien zij uit haren aard kort is, daardoor niet verlengd.

Wanneer op den klinker twee of meer medeklinkers volgen, zoodanig dat de eene tot dezelfde, de andere tot de volgende lettergreep of woord behoort, dan maakt zulks de lettergreep niet lang.

Alle lettergrepen, welke volgens de opgegevene regels niet lang zijn, moeten dus als korte beschouwd worden.

Door de *Versmaat* (metrum) verstaat men de wijze van het in derzelve voeten verschillende zamenstel, van hetgeen men verzen noemt.

Door den *Spraakval* (rhythmus) verstaat men de met hare voortgangen en rusten plaats hebbende natuurlijke wijze, waarop de woorden, zinsneden en zinnen in een vers of verzen, zonder opzigt tot derzelve versmaat, moeten of kunnen worden uitgesproken

Naardien de *Spraakval* aan bepaalde regelen gebonden is, zoo noemt men de poëtische spreekwijze den *gebondenen*, en daarentegen de prozaïsche den *ongebondenen* stijl; terwijl die van de balie of Regtbank de *def-tige* of *redeneerkundige* (oratorische) genoemd wordt.

Door *een' voet* verstaat men de kunstmatige vereeniging van twee of drie lettergrepen, tot het helpen daarstellen, van hetgeen men een vers noemt. Soms kan een voet uit eene enkele lettergreep bestaan, zie het voorbeeld in de noot op bl. 441.

Deze lettergrepen-vereeningen zijn van velerlei aard; want, volgens onzen gewonen klemtoon, zoude de lengte-maat der hierna volgende woorden, dikwerf geheel anders uitvallen, en *toonkunstig* berekend, zoude men, naar den maatstaf van den Hoogleeraar Kinker, in die woorden de volgende voeten vinden; als:

- PYRRICHISCHE** voeten, bestaande uit twee korte (—) lettergrepen; zoo als in het woord: *geven*.
- SPONDEÏSCHE** voeten, bestaande uit twee lange (—) lettergrepen; zoo als in het woord: *kerkkaars*.
- JAMBISCHE** voeten, bestaande uit ééne korte (—) en ééne lange (—) lettergreep; zoo als in het woord: *gegroeid*.
- CHOREÏSCHE of TROCHEÏSCHE** voeten, bestaande uit ééne lange (—) en ééne korte (—) lettergreep; als in het woord: *doornen*.
- TRIBRACHYSCH** voeten, zamengesteld uit drie korte (—) lettergrepen; zoo als in woord: *bedelde*.
- MOLOSSISCHE** voeten, uit drie lange (—) lettergrepen zamengesteld; zoo als in het woord: *strandrotskloof*.
- ANAPAESTISCHE** voeten, bevattende twee korte (—) en ééne lange (—) lettergreep; zoo als in het woord: *zijdekoord*.
- DACTYLISCHE** voeten, hebbende ééne lange (—) en twee korte (—) lettergrepen; zoo als in het woord: *moordgeschal*.
- BACCHISCHE** voeten, van ééne korte (—) en twee lange (—) lettergrepen; zoo als in het woord: *geschroefdraaid*.

- ANTIBACCHISCHE** voeten, van twee lange (— —) en ééne korte (—) lettergreep; zoo als in het woord: *nachttoortsje*.
- CRETISCHE of AMPHIMACISCHE** voeten, van ééne lange (—), ééne korte (—) en ééne lange (—) lettergreep; zoo als in het woord: *lompegevormd*.
- AMPHIBRACHYSCH** voeten, van ééne korte (—), ééne lange (—) en ééne korte (—) lettergreep; zoo als in het woord: *bestormde*.

De vierlettergripige voeten, moeten als verdubbelingen van enkele en niet als op zich zelven staande voeten, beschouwd worden.

Door een *Vers* verstaat men de kunstmatige, op eene meer of min gelijke leest geschoeide, en naar vaste regels telkens terug keerende verbinding, van hetgeen voeten genoemd wordt; als:

*Zeg, hebt gij wel geleerd in Duitsch of in Latijn,
Wat elk een worden wil, en niemand en wil zijn?*

Een *Gedicht* (in een' werktuigelijken zin genomen) is eene zamenvoeging van soortgelijke verzen, tot een aaneengeschakeld geheel, om het even nu, of dit geheel van kleinen of grooten omvang zij; als:

*De hoofdsche kunst is, nooit den Prins te wederspreken,
Nooit in een leugentje of twee te laten steken:
Zegt hij, «het water gaat den berg op even snel,
Als 't van den berg af plagt te komen; 't is heel wel!
Wilt gij gewisse gunst voor wind van woorden koopen?
Zeg: «ja, 't is er op, ik heb 't er op zien loopen!*

Groot is het aantal soorten van gedichten, als men heeft, *leer-*, *lier-*, *punt-*, *treur-*, *hekel-*, *schimp-*, en *helden-dichten* enz. Deze allen te omschrijven en met voorbeelden aan te wijzen, laat het bestek van dit Werk niet toe; onze voortreffelijke dichters Bilderdijk, Feith, Tollens, Staring en anderen, hebben hierin volkomen voorzien.

Door de *Snijding* (caesuur) in de verzen verstaat men een zoodanig ingrijpen van eenen *versoet* in een woord, dat hetzelfde als het ware, in tweeën gesneden wordt, en het laatste gedeelte weêr het begin van den volgende *versoet* uitmaakt.

Alleen een ¹swa | re klomp, die op de ²scher | ven kruis,

Geeft in dit ¹swij | gend graf, een donder ²dof | geluid.

Verschriklijk ¹dreunt | die toon, het sid'²dreng volk | in de ooren.

't Gevreesd gevaarte naakt, dat ze in de verte hooren,
Hot naakt; — verdelgend en verbreedend giert het aan,

En spat de brokken weg, die 't in zijn' loop weêrstaan; enz.

In den eersten regel vindt men twee *snijdingen*, (door de cijfers één en twee aangeduid), en zoo vervolgens in de overige regels.

Naar mate de *snijding*, of na den eersten, of na den tweeden, of na den derden, of na den vierden voet valt, draagt zij den naam van *derd'halve* (Triemimeris), *vijsd'halve* (Penthemimeris), *zevend'halve* (Hepthemimeris) en *negend'halve* (Enneemimeris).

In de Alexandrynsche verzen (van dertien en twaalf lettergrepen) heeft de eene *snijding* plaats na den vijfden voet (Endekamimeris) en de andere na den zesden voet (Trisdekamimeris).

*Het naakt; — en ieder knielt en stort zijn laatste be | de;
Het schaaft de kiel voorbij, maar neemt de spaanders me | de,
En tuimelt verder heen, tot uit het oor en oog.*

Sommigen willen, dat men in de Alexandrynsche verzen, nimmer de snijding in de *middelrust* doe vallen, en zulks is der welluidendheid bevorderlijk.

Voetsplitsen (scanderen) noemt men een vers, al lezende, in deszelfs voeten verdeelen.

De zamensmelting (Sijnaloepha) heeft in den Nederlandschen Maatklank plaats, wanneer een woord met eene zacht-korte *e* eindigende, een ander woord voorafgaat, dat met eenen klinker begint; en het is in denzelfden een vaste regel, dat de gezegde *e* in den volgenden beginklinker wegsmelt, en met denzelfden slecht ééne lettergreep uitmaakt. Zie bl. 434.

*Gelukkig, zoo mijn zang, als ik niet meer zal wezen,
Slechts door mijn kind'ren wordt in eenzaamheid gelezen;
Zoo mijn'rend dan mijn Kroost, nog aan den Vader denkt,
Endankbaar voor dees zang, mijn EAsch zijn tranen schenkt.*

De versmaten zijn in de Nederlandsche taal oneindig in *aantal* en *verscheidenheid*. Sommige zijn *halfvoetig* (Hemipodisch) d. i. versregels hebbende, slechts uit ééne lettergreep bestaande; andere *eenvoetig* (Monopodisch).

*'t Zijn ,
Mijn ,
Snikken ,
Ik en ,
Kan ,
Van ,
't Kwade ,
Na de. enz.*

Eene derde soort is tweevoetig (Dispodisch).

*Vochtig Zuijen ,
Schort uw buijen
Over Muijen
Ééne dag ,
Dien ik garen
Zonder baren ,
Stil en klaar ,
Drooge zag. enz.*

Om kort te gaan, er zijn *drie-, vier-, vijf-, (1) zes-, zes en een half-, zeven en een half-* en *achtvoetige* verssoorten.

In één couplet kunnen dikwerf versregels, uit een onderscheiden getal van voeten bestaande, voorkomen.

Door het *Rijm*, wordt eene soort van kunstmatige *klankgelijkheid* verstaan, welke er telkens en bij herhaling tusschen de laatste of de twee-laatste lettergrepen van eenen versregel, en dezelfde lettergrepen van eenen anderen plaats heeft.

De gezegde *klankgelijkheid* moet niet volkomen zijn, daar de tegenwoordige Nederlandsche Dichtkunst, geene zoogenaamde *rijke rijmen* kent.

Staannde of *mannelijke rijmen*, noemt men de zoodanigen, welke slechts uit ééne rijmende lettergreep bestaan.

*De wereld is een wonder boEK;
Het maakt zijn lezer wonder kloEK;
Maar, wie het zonder oordeel leEST,
Die blijft, gelijk hij is gewEEST.*

(1) Van de vijfvoetige verzen (*pentameters*) en de zesvoetige (*hexameters*), wordt in de tegenwoordige Nederlandsche Dichtkunst meer gebruik gemaakt, dan van de hier overige genoemde verssoorten.

Slepende of vrouwelijke rijmen zijn in tegendeel alle rijmen in de volgende dichtregelen :

*Geen kwaad en kan ons overkomen ,
 Als dat voor kwaad wordt opgenomen ;
 Gij duidt dan alle ding ten besten ,
 Zoo kan geen onrust in u vesten !
 Ik heb niets beter ooit gelezen ,
 Dan wel te doen en vrolijk wezen .*

Afwisseling van *mannelijke* en *vrouwelijke rijmen* treft men in de Nederlandsche verzen veeltijds aan. Het is niet mogelijk alle versmaten op te noemen , daar dezelve altijd vermeerderd kunnen worden.

De Alexandrynsche verzen zijn zesvoetig ; iedere voet uit twee lettergrepen bestaande , met ééne overblijvende lettergreep na den laatsten voet der slepende of vrouwelijke rijmen , in welke laatste zij dus dertien-lettergrepig zijn.

De hoelangheid dezer lettergrepen wordt gewoonlijk slechts naar den klemtoon berekend , en wel zoodanig , dat de eerste volgens dien accent *kort* , de tweede *lang* is.

Na den derden voet heeft er in de Alexandrynsche verzen gewoonlijk eene soort van rust plaats , welke bij het voetsplitsen , luid genoeg in de ooren klinkt , en elken regel meer of min in twee stukken snijdt.

ZEVENDE AFDEELING.

ALGEMEENE VOORSCHRIFTEN EN REGELS OVER HET
 NEDERLANDSCHE RIJM, OOK MET TORPASSING
 OP DE ALEXANDRYNSCHE VERZEN.

- 1°. Men doe *ei* en *ij* nimmer rijmen.
- 2°. *Hart* op *werd*, *ontfermen* op *erbarmen*, *beschermen* op *armen*, *bosch* op *ros*, *hooren* op *boren*, *koopen* op *hopen*, *op* op *top*, *ruischen* op *zuisen*, *trots* op *Gods*, *leeren* op *weren*, en in het algemeen alle zacht-lange *e's* en *o's* op de scherp-lange *ee* en *oo* mogen des noods rijmen. Hoe zuiverder echter, en gelijkvormiger de Rijmklanken zijn, welke wezenlijk Rijmklanken zijn, hoe beter.
- 3°. Men rijmt ook, schoon de rijmende lettergrepen telkens tot twee verschillende woorden behooren.
- 4°. Men drage zorg, om in eenen versregel de middel-lettergreep niet te laten rijmen op de eindlettergreep,
- 5°. Men geve aan geheel verschillend rijmende eind-lettergrepen den voorrang boven andere, welke bijna gelijk zijn.
- 6°. Men trachte in de *Snijding* der Alexandrynen telkens afwisseling te brengen.
- 7°. Men gebruike zelden voeten, welke geheel en al tegen den Nederlandschen klemtoon indruischen.
- 8°. Men brenge de rust niet in het midden in een woord, ten zij de overschietende lettergreep, met de begin lettergreep des vierden voets ineensmelte.
- 9°. Kan zulks evenwel tot afwisseling dienen of met

- den *Spraakval* overeenkomen, dan bekreune men zich niet om den hiervoorgaanden regel.
- 10°. Men beijvere zich, om door eene verschillende *Snijding*, eene harmonische overeenstemming te brengen, tusschen het werktuigelijke der verzen en derzelve inhoud.
- 11°. Men store zich ook niet in vele gevallen, over te springen (enjambéren). Hierdoor verstaat men, dat het laatste woord, of de laatste woorden van eenen versregel in zin en *Spraakval* onmiddellijk met de begin woorden des volgenden in verband staan; zoodat de eene regel, als het ware, in den anderen overspringt, en in éénen adem moet voorgelezen worden.
- 12°. Zoo veel mogelijk, doe men dezelfde rijmen niet te spoedig op elkander volgen.
- 13°. Men late de tweede lettergreep der voeten, niet te veel op éénlettergrepige woorden en op woordlettergrepen vallen, welke in de gewone uitspraak geen' klemtoon naar zich trekken. Deze regel geldt niet alleen in de Alexandrynsche, maar ook in andere soorten van versmaten.

ACHTSTE AFDEELING.

OVER DE VRIJHEID, WELKE MEN ZICH IN DE DICTKUNST VEROORLOOFT.

De Dichters laten uit sommige woorden e enige letters weg of voegen er in andere enkele bij, het zij om het rijm, het zij om de lettergrepen voltallig te maken.

Zij veroorloven zich ook vrijheden omtrent de ge-

slachten en verbuigingen der Zelfstandige naamwoorden, het gebruik der Bijvoegelijke naamwoorden, de vervoeging der Werkwoorden, het bezigen van enkele voor zamen gestelde woorden en omgekeerd, van verouderderde en nieuwgevormde woorden, van uitlatingen, van woordwisselingen, van woordvervormingen, enz.

In het tweede en derde deel dezer *Nederlandsche Spraakkunst*, zijn op verscheidene plaatsen, zulke vrijheden aangewezen.

Wat de vrijheid, omtrent het gebruik van *uitheemsche* en *bastaard-woorden* aangaat, kan men zich verzekerd houden, dat geen der hedendaagsche begaafde Nederlandsche Dichters zich daarvan bedienen, dan alleen in *boertige, kluchtige, koddige, schimp- of hekel-gedichten*.

De *Welluidendheiden* het *Taal- of Spraakgebruik* geven den Dichters in den ruimsten zin de meest mogelijke vrijheid; redenen waarom, het *onmogelijk* is, de grenzen der dichterlijke vrijheden naauwkeurig te bepalen.

BIJVOEGSEL

TOT DE

NEDERLANDSCHE SPRAAKKUNST.

NEDERLANDSCHE GELIJKBEDUIDENDE WOORDEN.

GELIJKBEDUIDENDE WOORDEN *zijn dezulke, welker beteekenis, volgens derzelve hoofdbegrip, aan elkander gelijk, doch door eenige nevenbegrippen onderscheiden zijn, welke alleen door eene naauwkeurige ontleding kunnen aangewezen worden.*

De spraakkunstige beoefening der Nederlandsche taal, hoe nuttig, hoe onontbeerlijk ook voor degenen, die zich dezelve trachten eigen te maken, is echter op zich zelve eene dorre, eene drooge studie; derzelve geest na te gaan, wel te doorgronden en vooral de juiste *beteekenis* der woorden door bepalingen en omschrijvingen vast te stellen, is voor hen, die er zich met ernst en smaak op toeleggen, ten uiterste aangenaam. Eene bijzondere oplettendheid in de keuze van het juiste woord, waardoor eene zaak behoort te worden uitgedrukt, is van het grootste gewigt, zoowel in het zamenstellen als in het vertalen; en de ontvouwing der *naauwverwante* woorden is het geschiktste middel, om dit oogmerk te bereiken.

De Nederlandsche taal heeft van wege haren rijkdom eene magt van *gelijkbeduidende woorden*. Die *alle* op te geven, kan van het onderwerpelijke Werk niet gevergd worden, maar de voornameste zullen er eene plaats vinden; ofschoon er eenige onder kunnen zijn, welke, in den striktsten zin genomen, mogelijk voor geene juiste *gelijkbeduidende woorden* kunnen doorgaan; echter zullen derzelve bepalingen en omschrijvingen niet geheel nutteloos en onaangenaam wezen.

AANBIEDEN, GEVEN.

Het AANBIEDEN geschiedt, in de vooronderstelling, dat er een afstand zal kunnen plaats hebben.

Het GEVEN is het onmiddellijke afstaan van iets.

Men BIEDT AAN aan zijne meerderen of aan hen, die men daarvoor in een gegeven geval, en door deze daad zelve, erkent.

Men GEEFT aan zijne minderen en aan zijns gelijken.

Men BIEDT AAN, opdat in de overgifte zou worden toegestemd.

Men GEEFT, opdat er zoude genomen worden.

AANBRENGER, AANKLAGER, BESCHULDIGER.

De AANBRENGER brengt eene misdaad of eene fout aan den dag, zonder daartoe geroepen te zijn, of er belang bij te hebben.

De AANKLAGER is hij, die, hetzij uit hoofde van het belang, hetwelk hij zelf bij eene zaak heeft, of pligtshalve, zoo als een openbare AANKLAGER of *Officier van Justitie*, den misdadiger aan den Regter aanklaagt.

De BESCHULDIGER tigt openlijk een' ander' eene misdaad aan, zonder juist eene aanklagt te doen.

De BESCHULDIGER moet, daartoe geroepen zijnde, zelf AANKLAGER worden of den openbaren AANKLAGER in staat stellen, zijne aanklagt te doen. Waar geen BESCHULDIGER is, daar is geen AANKLAGER.

De AANBRENGER, zonder iemand vooraf te beschuldigen, openbaart de misdaad in het geheim.

AANDICHTEN, TE LAST LEGGEN.

AANDICHTEN wil zoo veel zeggen als valschelijk beschuldigen; daarentegen heet het op gronden beschuldigen TE LAST LEGGEN.

Een onschuldige wordt AANGEDICHT, eenen schuldige wordt TE LASTE GELEGD.

AANDUIDEN, AANWIJZEN, AANTOONEN.

Aan het verstand wordt door AANDUIDEN kenbaar gemaakt; men WIJST of TOONT AAN, om aan het gezigt kennelijk te doen worden.

Men moet eenen blinde iets AANDUIDEN, omdat men het hem niet kan AANWIJZEN of AANTOONEN; wijders verschillen AANWIJZEN en AANTOONEN met elkander in zoo verre, dat het eerste in eene ruimere beteekenis wordt gebezigd, dan het tweede.

AANFOKKEN, AANKWEEKEN.

Dieren worden **AANGEFOKT**, gewassen **AANGEKWEEST**. **VEEFOKKERIJ**, **BLOEMKWEEKERIJ**.

AANHALEN, BEKEUREN, BEBOETEN.

Het aanhouden van goederen, die op eene wijze vervoerd worden, welke de wet verbiedt, heet **AANHALEN**; hij, die tegen eene keur handelt, wordt **BEKEURD**, en de **BEBOETE** ondergaat eene geldstraf.

AANHANG, BENDE, FACTIE, PARTIJ, ROT.

Om in het algemeen eene vereeniging van menschen uit te drukken, die voor zekere zaak dezelve denkbeelden koesteren, is **PARTIJ** het edelste dezer woorden, en wordt dus meest in eenen goeden zin gebruikt, daar de overige vaak in eene kwade betekenis voorkomen. Het grootste gedeelte eener maatschappij, welk dezelve geoorloofde doch afwijkende begrippen van de eene of andere zaak heeft, en zich dus werkzaam houdt, om het doel derzelve te bereiken, wordt dan **PARTIJ** genoemd. Zijn deze begrippen geoorloofd, en doet men dezelve gelden, kan dit eene **FACTIE** genaamd worden. Zij, die eene **PARTIJ** of **FACTIE** zijn toegedaan, *niet om derzelve begrippen, maar uit toezegenenheid voor eenen persoon*, maken een' **AANHANG** uit. **BENDE** is eene lichamelijke vereeniging van menschen, tot het volbrengen van ongeoorloofde oogmerken: *eene BENDE roovers, moordenaars, enz.* **ROT** wordt van menschen gezegd, die, zonder geweld te gebruiken, onderling aan elkander verbonden zijn, om een slecht doel te bereiken: *het Jezuiten ROT*.

AANHANGSEL, BIJVOEGSEL, BIJLAGE, BIJDRAGE.

AANHANGSEL is eene toegift, welke met het voorafgegane in een naauw verband staat, hetgeen **BIJVOEGSEL**, als met het vorige in geene betrekking zijnde, van dit woord onderscheidt. Eene nadere, doch schriftelijke opheldering, tot bewijs van zeker stuk, wordt **BIJLAGE** genaamd; geschiedt dezelve door middel van spraak of schrift, dan noemt men ze **BIJDRAGE**.

ZICH AANMATIGEN, ZICH TOEEIGENEN, ZICH TOESCHRIJVEN.

Deze drie Werkwoorden bevatten alle het denkbeeld, van zich, op eigendunkelijk gezag, eenig regt toe te kennen.

ZICH AANMATIGEN is het vorderen van eenig regt, hetwelk ons niet toekomt.

ZICH TOEIGENEN is zich eenigen eigendom magtig maken.

Het ZICH TOESCHRIJVEN geschiedt, wanneer men vermeent de eene of andere begaafdheid of volkomenheid te bezitten.

De *begeerige* EIGENT ZICH alles TOE; de *heerschzuchtige* en *hoogmoedige* MATIGT ZICH alles AAN; de *verwaande* SCHRIJFT ZICH alles TOE.

Men is dikwijls geneigd, zich het gevondene TOE TE EIGENEN, zich eene dienst of eenigen eerbied, welke ons vrijwillig bewezen wordt, AAN TE MATIGEN, en aan zich zelve den goeden uitslag eener zaak of eenige goede hoedanigheid TOE TE SCHRIJVEN.

AANMERKELIJK, BIJZONDER, MERKWAARDIG, OPMERKELIJK.

Om de maat eener zaak nader te bepalen, gebruikt men AANMERKELIJK, terwijl MERKWAARDIG tot de zaak zelve betrekking heeft: *het geraamte van den walvisch was in Nederland MERKWAARDIG, wegens zijne AANMERKELIJKE grootte.*

OPMERKELIJK is, hetgeen opmerking verwekt; MERKWAARDIG, hetgeen verdient bemerkt te worden. BIJZONDER wordt gebezigd van eene zaak of eene gebeurtenis, welke door bijzonderheid opmerking verdient.

AANMERKINGEN, AANTEEEKENINGEN.

AANMERKINGEN bestaan uit hetgeen men, omtrent het in den tekst vermelde, opmerkelijk vindt.

AANTEEEKENINGEN zijn bijvoegsels tot hetgeen in den tekst staat uitgedrukt.

AANMERKINGEN bevatten eene redenering over de in den tekst ter neder gestelde gevoelens of zaken.

AANTEEEKENINGEN vervatten eene uiteenzetting *van* of uitweiding *over* hetgeen in den tekst, alleen met een woord, is aangewezen.

AANMINNELIJK, AANMINNIG, BEMINNELIJK, BEVALLIG.

In het algemeen beteekenen deze woorden, zoo veel als men beminnen kan.

AANMINNELIJK is zoo veel als hetgeen bemind kan worden.

AANMINNIG wil zeggen beminnelijk in den hoogsten graad.

BEMINNELIJK beteekent dat waardig is te heminnen.

BEVALLIG komt te pas bij schoonheid van gelaat, van kleeding, van houding, van gebaren, enz.

De AANMINNIGHEID is eene gave van den geest; zij bestaat in de gelijkheid van inborst, in vriendelijkheid en voorkomendheid in de zamenleving, in goedaardigheid en geestigheid, enz., welke in 's mensehen handelwijze doorstralen.

Deze BEMINNELIJKE, BEVALLIGE vrouw heeft een AANMINNIG kind.

AANNEMEN, ONTVANGEN.

Wij NEMEN AAN hetgeen men ons aanbiedt.

Wij ontvangen hetgeen men ons geeft.

Het AANNEMEN vooronderstelt daarenboven eene goedkeuring van de aanbieding.

Het ONTVANGEN sluit alleen de weigering uit.

Men ONTVANGT het geld, hetwelk in voldoening eener rekening betaald wordt.

Goede diensten NEEMT men AAN. Weldaden ONTVANGT men.

De Nederlandsche Roei- en Zeilklub te Rotterdam bood Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden, bij gelegenheid van de regeling harer statuten, den cerewijn aan. *Hij NAM dien AAN en ONTVING hem uit handen van een der leden des bestuurs.*

AANRAKEN, BEHANDELEN.

AANRAKEN is het eenvoudig aanvatten van eenig voorwerp.

BEHANDELEN doet men eene zaak, welke men meermalen ter beschouwing of bearbeiding AANRAAKT.

AANROEPEN, BIDDEN, SMEEKEN.

Zich tot God wenden en Hem om hulp vragen, zonder daarbij ootmoedig de middelen tot bijstand voor te dragen, heet AANROEPEN; daarentegen is: *Geef ons heden ons dagelijksch brood*, een gebed of heet BIDDEN. Wordt een gebed in den uitersten nood gedaan, zoo noemt men het SMEEKEN.

AANSPRAKELIJK, VERANTWOORDELIJK.

Aan eene hoogere magt is men VERANTWOORDELIJK; men is AANSPRAKELIJK aan zijns gelijken of minderen. Het doel van VERANTWOORDING is regtvaardiging; AANSPRAKELIJKHEID verplicht ons tot vergoeding van schade. VERANTWOORDELIJK is men wegens bestuur; AANSPRAKELIJK wegens bezit.

AANSTAAN, BEVALLEN, BEHAGEN.

Iets dat kortstondige aangenaamheid geeft, **BEVALT**: *dit schoone meisje BEVALT mij* (wanneer hare schoonheid voor een oogenblik treft), doch kan dezelve bij aanhoudendheid blijven innemen, dan zou men kunnen zeggen: *zij BEHAAGT mij*. Daar nu **BEVALLEN** geen aanhoudend behagen aanduidt, zoo kan men niet zeggen dat iets **BLIJFT BEVALLEN**. Wijders geeft **AANSTAAN** eene geringe bevalligheid te kennen. *Dit kleed zou mij nog al AANSTAAN*.

AANSTEKEN, RESMETTEN.

Het overerven van eene ziekte, welke, zonder het gebruiken van hulpmiddelen, van zelve weder kan genezen, noemt men **AANSTEKING**; doch eene mededeeling van stoffen, welke kwalen of ziekten veroorzaken, die zonder hulpmiddelen ongeneeslijk zijn, is **BESMETTING**: *de scharlakenkoorts STEEKT AAN; de pest BESMET*.

AANTAL, GETAL, MENIGTE.

Een **AANTAL** sluit in zich het denkbeeld van *zoo talrijk, dat men het niet kan optellen*. **MENIGTE** eene zeer groote, echter telbare hoeveellheid. **GETAL** is eene verzameling, waarvan de bepaling der heegrootheid bekend is; daarom is het eene tegenstrijdigheid te zeggen: *een ontelbaar getal*.

De lasteraars zijn zoo groot in AANTAL, dat men hetzelfde tot geen GETAL zou kunnen brengen, te meer, daar er zich op alle plaatsen in MENIGTE opdoen.

AANWEZEND, AANWEZIG, TEGENWOORDIG.

Het eerste, als Deelwoord kunnende beschouwd worden en het tweede een Bijvoegelijk naamwoord zijnde, geven zij den toestand te kennen van hetgene op eene plaats nabij andere dingen is. Men kan dus *aanwezenden* en *aanwezigen* onverschillig het eene voor het andere gebruiken; echter zegt men: *ik ben AANWEZIG* (bijv. naamw.) en niet *AANWEZEND* (deelw.). Dit is ook het geval met de woorden *afwezig* en *afwezend*, *wanhopig* en *wanhopend*, *wederkeerig* en *wederkeierend*, enz.

TEGENWOORDIG onderscheidt zich merkelyk van de vorige *ge-lykbeduidende woorden*, doordien dit woord eene veel nadere bepaling dan de eerste te kennen geeft. *Toen Napoleon te Am-*

sterdam verscheen, waren er vele Hofgrooten aanwezig, die ook naderhand bij de inhuldiging van wijlen Z. M. Koning Willem zijn TEGENWOORDIG geweest. - Bij eene gebeurtenis en eene redevoering is men TEGENWOORDIG; in eene plaats waar iets voorvalt, kan men AANWEZIG ZIJN, ook dan wanneer men zich niet bij het gebeurde regtstreeks in persoon bevindt.

AANZIENLIJK, ACHTBAAR.

Hij die zich door zijnen stand of door uitstekende bekwaamheden onderscheidt, kan gezegd worden AANZIENLIJK te zijn; wordt zulk een aanzien bij eenen in jaren gevorderden man voorondersteld, dan is het ACHTBAARHEID. *Hugo de Groot was in AANZIEN bij Hendrik IV, en Christina van Zweden roemde zijne geleerdheid en ACHTBAARHEID.*

AAS, VOEDSEL.

AAS dient tot spijs der dieren in het algemeen, en der vogels in het bijzonder. De mensch, en alle tamme en huisdieren bedienen zich van VOEDSEL.

AFBEELDING, AFBEELDSEL, BEELD, BEELDTENIS,
GEDAANTE, VOORSTELLING.

Een AFBEELDSEL wordt door eenen schilder, heeldhouwer, enz. gemaakt, naar een BEELD, dat hem zinnelijk is voorgesteld, of alleen in de gedachte gevormd wordt. AFBEELDING wordt gebruikt voor eene zinnelijke voorstelling van eene zaak of eenen samenhang van omstandigheden. Eene BEELDTENIS is de gelijkenis van eenen persoon, dien de verbeeldingskracht alleen doet voorstellen. Eene GEDAANTE is de uiterlijke houding en het voorkomen van eenen persoon of eene zaak, zonder volkomene gelijkenis. Eene VOORSTELLING bestaat in de houding en kleeding van eenig persoon, of in die van verscheidene personen, eene zekere gebeurde daad voorstellende, zoo als zulks door de tooneelspelers geschiedt.

AFDANKEN, AFSCHAFFEN, AFSCHIED GEVEN, BEDANKEN,
ONTSLAAN, AFZETTEN OF ONTZETTEN.

Aan dienstheden en bedienden wordt AFSCHIED GEGEVEN, wanneer men andere in hunne plaats neemt; zoo niet, dan DANKT men hen AF. Men BEDANKT iemand, die zich belangeloos tot het doen van eene dienst heeft verleend. Een ambtenaar kan cervol

ONTSLAGEN worden; doch door zijn slecht gedrag kan hij van zijnen post AFGEZET of ONTZET worden.

ACHTELOOS, ONACHTZAAM, ONOPLETTEND, SLOF.

Hij die *nimmer* op iets acht geeft is ACHTELOOS.

De ONACHTZAME is niet ACHTELOOS, omdat hij *dikwijls* oplettend is. ONOPLETTEND is hij, die *nu en dan* geene opmerkzaamheid gebruikt. Diegene is SLOF, die achteloos is uit traagheid, meer dan uit natuurlijk gebrek.

ACHTERDOCHT, VERMOEDEN.

De ACHTERDOCHT is een niet geheel onzekere waan, ten nadeele van een' ander'. Het VERMOEDEN is een eenigzins gegrond vertrouwen, omtrent het bestaan van omstandigheden, waarvan men echter niets met zekerheid weet.

Iemand, die eenige ACHTERDOCHT voedt, doet onderzoek naar de zaak en vindt somtijds redenen, welke bij hem het VERMOEDEN doen geboren worden, dat zijne ACHTERDOCHT niet ongegrond was.

ACHTING, EERBIED.

De ACHTING is het gunstig gevoelen, hetwelk men voedt voor hen, die door deugd of verdiensten uitmunten. De EERBIED is hetgeen men gevoelt voor hen, die door betrekkingen van bloedverwantschap of onderscheidene geluks-omstandigheden boven ons verheven zijn.

Men behoort den EERBIED voor de Overheid nimmer uit het oog te verliezen, wijl zij van God over ons gesteld is; ofschoon men ook soms de personen, welke dezelve uitmaken, om kusne ondeugden niet kan ACHTEN.

ADELDOM, EDELHEID.

De ADEL is eene maatschappelijke, staatkundige hoedanigheid, waardoor een geslacht erfelijk boven andere verheven is. De *edelheid* eener zaak is eene zedelijke hoedanigheid, waardoor dezelve boven andere uitnemend en verheven is; dezelve bestaat ook in de goede eigenschappen der ziel, in de verhevene gevoelens, welke de mensch koestert in de deugdzaamheid zijner daden.

EDELHEID der ziel is eene betere uitdrukking dan ADELDOM der ziel. Alle EDELLIEBEN zijn wel ADELLIJKE lieden, maar zijn zij ook altijd EDELE lieden?

AFGODENDIENST, AFGODERIJ, BEELDENDIENST.

Eenen valschen god aanroepen, zonder denzelven te zien, heet **AFGODERIJ**. Het eerbewijzen aan deszels afbeeldsel is **AFGODENDIENST**. Eene eerbiedige beschouwing van de beeldtenis van God, zonder in het oog te houden, dat niet het afbeeldsel, maar het wezen dat daardoor wordt voorgesteld, eer mag aangedaan worden, wordt **BEELDENDIENST** genaamd.

AFGUNST, NIJD, WANGUNST.

Hij die vurig verlangt om te bezitten hetgeen een' ander' toekomt, gevoelt *nijd*. Het niet gunnen van iets, dat men zelf niet hebben wil of kan, is **AFGUNST**. **WANGUNST** is eene afgunstigheid in den hoogsten graad.

AFKEER, AFSCHUW.

De **AFKEER** boezemt ons eenen tegenzin tegen het een of ander in, zonder het evenwel te veroordeelen. Men heeft **AFSCHUW** van hetgeen, waarvan men niet alleen **AFKEERIG** is, maar dat men *afkeurt* en *veroordeelt*. Een braaf man heeft een' **AFSCHUW** van misdaden.

AFKEERVERWEKKEND, AFSCHUWELIJK, VERFOELJELIJK.

AFKEERVERWEKKEND is datgene, hetwelk in ons tegenzin doet geboren worden; hetzij hetzelve al dan niet **AFSCHUWELIJK** zij. **AFSCHUWELIJK** is al wat niet alleen onzen **AFKEER** doet ontstaan, maar in zich zelf den grond tot den afkeer heeft, hetzij het iets zinnelijks of onzinnelijks betreffe. **VERFOELJELIJK** is hetgene onze verontwaardiging opwekt en waarvan men gruwet; dit betreft alleen het zedelijke of het niet zinnelijke.

AFKNIBBELEN, AFDINGEN.

Een kooper **DINGT AF** op waren, welke hem ter koop aangeboden worden; doch wil hij van het loon des arbeiders, die hem dezelve te huis bragt, iets verminderen, dan **KNIBBELT** hij **AF**.

AFWENNEN, ONTWENNEN.

Beide deze woorden duiden het verlaten aan van zich eigen gemaakte gewoonten; met dat onderscheid, dat het eerste meer tot den *persoon* en het tweede meer tot de *zaak* betrekking heeft.

AFZWEREN, VERLOCHENEN, VERZAKEN.

Eene plegtige en geoorloofde verklaring, dat men iemand verlaten of zekere leer niet meer aankleven wil, noemt men **AFZWEREN**.

VERLOCHENEN en **VERZAKEN** worden voor ongeoorloofde verlatting genomen; het eerste geschiedt met *woorden*, het tweede met *daden*.

AJUIN, UIJEN.

UIJEN wordt meer voor eene bepaalde soort van vrucht en **AJUIN** meest voor het onbepaalde gebezigd.

AKKERBOUW, LANDBOUW.

LANDBOUW is het vruchtbaar maken van land of van te voren onbewerkten grond. **AKKERBOUW** is het bouwen van grond, welke vroeger tot beplanting is toebereid geworden.

AMBACHT, BEROEP, HANDWERK.

Het *houtzagen*, het *touwslaan*, enz. kan men **HANDWERKEN** noemen.

Een *horologiemaker*, een *goudsmid*, enz. hebben een **AMBACHT**.

Een *notaris*, een *geneesheer*, enz. hebben een **BEROEP**.

Het eerste is een geheel lichamelijke arbeid; het tweede een handenwerk, dat overleg en wetenschappelijke kunst vereischt; het derde beteekent eene werkzaamheid, meer door den geest dan door inspanning van lichamelijke krachten.

AVONTUUR, GEBEURTENIS, VOORVAL, TOEVAL.

Een voorval, welk het algemeen betreft, is eene **GEBEURTENIS**.

Eene gebeurtenis, welke alleen personen betreft, noemt men een **VOORVAL**.

Eene gebeurtenis, welke niet kan voorzien worden, heet men **TOEVAL**.

Een **AVONTUUR** is een zeldzaam, wonderbaarlijk voorval, dat een persoon in het bijzonder ondervindt.

BAAR, STAAF.

Kostbare metalen, in eene langwerpige gedaante *gegoten*, noemt men **BAAR**; bekomen dezelve door *smeding* die gedaante, dan geeft men er den naam van **STAAF** aan.

BARAK, CASERNE.

Een houten verblijf voor krijgsknechten heet **BARAK**; een steenen draagt den naam van **CASERNE**.

BABBELEN, PRATEN, SPREKEN, REDENEREN.

Het **SPREKEN** is de uitoefening van het spraakvermogen.

Het **BABBELEN** is het verward gesnap van een' mensch zonder oordeel.

Het **PRATEN** is het voeren van een gesprek over zaken van weinig belang.

Het **REDENEREN** is dat over gewigtige zaken, doormengd met stellingen en daaruit afgeleide gevolgtrekkingen.

BANNEN, IN BALLINGSCHAP ZENDEN.

Het **BANNEN** is eene schandelijke straf, door een regterlijk vonnis opgelegd. De **ZENDING IN BALLINGSCHAP** is eene ongenade, welke niet onteert.

BANGHEID, VREES, BEZORGDHEID.

Men **VREEST** dat eene zekere spijs aan ons zal schade doen. Men is **BEZORGD** voor de toekomst. Men is **BANG** voor het vergaan op zee.

BARMHARTIGHEID, MEDELIJDEN.

Hetgeen de **WELWILLENDHEID** is in betrekking tot de **WELDADIGHEID**, is het **MEDELIJDEN** tot de **BARMHARTIGHEID**.

Het **MEDELIJDEN** doet ons het lijden van anderen bijna evenzeer gevoelen, als of wij zelve leden.

De **BARMHARTIGHEID** is het werkdadige **MEDELIJDEN**, tot behoud of redding van de voorwerpen van ons **MEDELIJDEN**.

BEEST, DIER.

DIER is al wat dierlijk leven heeft; hetzij mensch, hetzij beest. **BEEST** is bepaaldelijk al wat, buiten den mensch, het dierlijke leven heeft.

BEGEEREN, WILLEN, HAKEN.

Het **WILLEN** is het uitdrukkelijke doel, om alles tot bereiking van hetzelfde in het werk te stellen. Het **BEGEEREN** is de wensch om tot iets te geraken, waarvan men de mogelijke vervulling

voorziet, doch welke niet altijd van ons afhangt. Het **HAKEN** is het wenschen naar iets, waarvan men de vervulling niet alleen niet voorziet, maar somtijds geheel onwaarschijnlijk oordeelt.

BEHEERING, BESTIERING.

De **BEHEERING** is de daad van dengenen, die *over of wegens* eene zaak, oppermagtig en uit zichzelf, naar zijn' wil beschikt. De **BESTIERING** is die van hen, welke, op last van anderen, eene zaak regelen, in stand houden of verrigten. De Koning **BEHEERT** het land en doet de onderscheidene vakken van het bestuur door Hoogstedeszelfs Ministers **BESTIEREN**.

BEKENTENIS, ERKENTENIS.

De **ERKENTENIS** is de openbaring van het gevraagde en hetwelk men liefst had willen zwijgen, hoezeer het op zich zelf niets misdadigs in zich bevatte. De **ERKENTENIS** is ook het aan den dag gelegde gevoel, wegens eene weldaad; zij is de eerste graad van dankbaarheid. De **BEKENTENIS** is de openbaring van hetgeen waarmede men beschuldigd wordt, en hetwelk men belang heeft te verzwijgen.

BEKLAGEN, BETREUREN.

Men **BEKLAAGT** elk een' met wiens lijden men in zijn hart eenig medelijden gevoelt. Men **BETREURT** menschen of zaken, welke men verloren heeft of wier tegenwoordigheid men mist.

BEKNOPT, VERKORT.

BKNOPT is eene korthed in de zaak zelve. **VERKORT** is die, welke veroorzaakt wordt door verkleining van iets grooters.

BELEEDIGING, SMAAD.

De **SMAAD** is de onthouding van die beleefdheden, welke men zelfs aan den geringsten mensch verschuldigd is, en het betoonen van minachting in den hoogsten graad. De **BELEEDIGING** is de daad van hen, die een' ander', door woorden of daden, openlijk in deszelfs eer zoeken te verkorten.

BELEEFDHEID, VRIENDELIJKHEID.

De **VRIENDELIJKHEID** is de betuiging van welwillendheid, welke men omtrent anderen voedt. De **BELEEFDHEID** is de betuiging en

betooning van achting of toegevendheid, gewijzigd naar de regelen der welvoegelijkheid. **VRIENDELIJK** jegens zijne onderhoorigen en zijns gelijken. **BELEEFD** jegens zijne meerderen en zijns gelijken. De **VRIENDELIJKHEID** spruit voort uit het hart; de **BELEEFDHEID** uit de aangenomen gewoonten.

BELETSEL, VERHINDERING, BEZWAAR.

Het **BEZWAAR** ontstaat uit de zaak zelve; de **VERHINDERING** komt van buiten af; het **BELETSEL** ontstaat door eene wet of hogere magt.

BELOFTE, GELOFTE, EED.

De **GELOFTE** is eene gemoedelijke toezegging aan God, van iets te zullen doen. De **BELOFTE** is die van iets te laten of te onderhouden, zonder aanroeping van Gods naam of het inroepen van Zijne wraak over den verbreker. De **EED** is die, welke gedaan wordt onder inroeping van Gods naam, en inroeping Zijner straf over den verbreker.

BENIJDING, JALOERSCHHEID, NAIJVER.

De **JALOERSCHHEID** is een smartelijk gevoel *wegens*, en eene stilzwijgende erkenning *van* eens anders meerderheid, welke men begeert te verduisteren of te verbloemen. De **BENIJDING** is eene misgunning aan anderen van hetgeen zij bezitten. De **NAIJVER** is de werkdadige en billijke begeerte, om anderen door vlijt gelijk te worden of te boven te streven.

BESCHONKEN, DRONKEN, ZAT.

BESCHONKEN zijn is de staat van iemand die te veel geestrijken drank heeft gebruikt. **DRONKEN** is hij, bij wien eene verwarring van denkbeelden, door het overmatig gebruik van sterken drank ontstaat. **ZAT** is hij, die alle bewustheid verloren heeft en zijne zinnen bijster is.

BESCHROOMDHEID, SCHAAMACHTIGHEID.

De **BESCHROOMDHEID** is eene oogenblikkelijke gesteldheid van geest, waardoor men met eene zekere vrees iets onderneemt of iemand nadert. De **SCHAAMACHTIGHEID** is eene voortdurende, in den aard huisvestende schuwheid. Niet te ver gedreven, is zij een *siernaad* voor de vrouwen. Bij mannen is zij belagchelijk; hun

behoort alleen de **SCHAAMTE** voor hetgeen wezenlijk **BESCHAMEND** is.

BETUIGING- BETOONING VAN VRIENDSCHAP.

Het eerste is de daad van iemand, die een' ander' van zijne vriendschappelijke gevoelens wil overtuigen, ofschoon hij dikwerf geen het minste oogmerk hebbe, om zijne **VRIENDSCHAP** door daden te **BETOONEN**. Door *betooning van vriendschap* bevestigt men de oprechtheid der vriendschaps-betuigingen. De **BETUIGING VAN VRIENDSCHAP** is zoo *algemeen*, als de **BETOONING VAN VRIENDSCHAP** *zeldzaam* is.

BETREFFEN, RAKEN.

Eene zaak **RAAKT** ons, wanneer wij daarin van ter zijde betrokken zijn; zij **BETREFT** ons, wanneer zij ons geheel aangaat.

BEVATTEN, VERSTAAN, BEGRIJPEN.

Hoe sterk de gewone betekenissen van deze drie woorden, el-kander naderen, kunnen zij elkaâr niet vervangen. Sommige verstanden zijn te vlugtig om de **Wiskunde** te **VERSTAAN**; dezelve schijnt hun te hoog om ze te **BEVATTEN**, en **BEGRIJPEN** dus de mogelijkheid niet, dat men den onderlingen afstand van twee torens kan berekenen, zonder ze te naderen.

BEVESTIGEN, INSTANDHOUDEN.

Het eerste zet eene zaak meerder kracht bij, dan zij gehad heeft. Het tweede onderhoudt eene zaak, zoo als zij bestaat.

BEWONDERING, VERWONDERING.

De **VERWONDERING** ontstaat op het aanschouwen of vernemen van iets buitengewoons of onverwachts. De **BEWONDERING** spruit voort uit het aanschouwen of vernemen van iets buitengewoons of onverwachts, dat onze goed- of afkeuring tot zich trekt.

BEZITTEN, HEBBEN.

Wij **HEBBEN** eene zaak, wanneer ons de eigendom daarvan toekomt, ofschoon wij dezelve niet in handen hebben, en wij over dezelve niet oogenblikkelijk kunnen beschikken. Men **BEZIT** alleenlijk *dan*, wanneer men de zaak werkelijk in zijne magt heeft, met het vermogen om er dadelijk over te kunnen beschikken.

BEZUINIGING, ZUINIGHEID, SPAARZAAMHEID.

De **ZUINIGHEID** is de goede eigenschap eener huismoeder. De **BEZUINIGING** is de onthouding van alle noodeloze uitgaven. De **SPAARZAAMHEID** is het bijeen verzamelen en bijeen houden van zekere gelden of goederen, tot een toekomstig einde geschikt.

BILLIJK, REGT.

REGT is datgeen, hetwelk hij, aan wien het verschuldigd is, bewijzen kan, dat het hem toekomt. **BILLIJK** is datgeen, hetwelk hij, waaraan het verschuldigd is, niet bewijzen kan, dat het hem toekomt. De beschrevene wetten beslissen wat **REGT**, die van de natuur of het geweten, wat **BILLIJK** is.

BINDEN, VASTMAKEN.

BINDEN is het bijeen voegen van de onderscheidene deelen van een ligchaam, zoodanig, dat men belet dat zij zich van elkander scheiden. **VASTMAKEN** is het bij elkaar voegen van twee onderscheidene lichamen, ten einde ze bij elkander te houden.

BOSCH, WOOD.

Een **BOSCH** is eene uitgestrektheid gronds, met boomen beplant, met wegen doorsneden, en kunstmatig ingerigt en onderhouden.

Het **WOOD** is eene zeer groote uitgestrektheid gronds, door de natuur digt met boomen overdekt en zonder regelmatige wegen.

BRENGEN, GELEIDEN.

BRENGEN vooronderstelt bij hem, die gebracht wordt, geene bepaalde onbewustheid van den weg. **GELEIDEN** vooronderstelt in het algemeen, dat de geleide persoon den weg niet kent.

DAPPERHEID, MOED.

De **MOED** is die voortdurende gesteldheid van geest, door welke men zich geneigd gevoelt alle gevaren te trotseren. De **DAPPERHEID** is de werking van den **MOED**.

DENKBEELD, GEDACHTE, VERBEELDING.

Het **DENKBEELD** is de voorstelling van de zaak, waarover men nadenkt. De **GEDACHTE** is het vermogen van den geest, om over eene zaak na te denken. De **VERBEELDING** is het vermogen, waar-

door men zich iets voor den geest brengt, hetwelk niet bestaat, of welks hoedanigheden ons onbekend zijn.

DENKEN, PEINZEN, OVERWEGEN.

DENKEN is eene onwillekeurige werking van den geest, waardoor men, zonder zich de minste moeite te geven, zich eene zaak voor denzelfven brengt. **PEINZEN** is eene ingespannenheid van het denkvermogen, waardoor men naauwkeurig over iets nadenkt. **OVERWEGEN** is het vergelijken en nadenken over eene zaak, waartrent men een besluit moet vormen.

DIEF, ROOVER.

De **DIEF** neemt in stilte en met behendigheid, zonder weten van dengenen, dien hij besteelt. De **ROOVER** neemt met geweld en met kennis van dien, welken hij berooft.

DIENSTBAARHEID, SLAVERNIJ.

De **DIENSTBAARHEID** is de staat van hen, die, door overeenkomst, voor eene bepaalde belooning en voor een' zekeren tijd, hunne diensten aan anderen hebben toegezegd. De **SLAVERNIJ** is de staat van hen, die geboren zijn van hen, welke de eigendom van anderen zijn, of wel, die van onbeschaafde volken voor geld zijn gekocht.

DIENSTWILLIG, DIENSTVAARDIG.

DIENSTWILLIG is hij, die geneigdheid gevoelt en betuigt, om een' ander' te dienen; dit gevoel, deze betuiging kan zelfs van den meerdere tot den mindere plaats hebben. **DIENSTVAARDIG** is degene, die zich in staat bevindt aan een' ander eene bepaalde dienst te bewijzen; hetzij uit pligtsbetrachting van den ondergeschikte, hetzij uit eigene beweging van den meerdere.

DIK, GEZET, LIJVIG.

GEZET en **LIJVIG** worden alleen ten aanzien van menschelijke lichamen gebezigd, welke veel omvangs bevatten. **DIK** heeft op levenlooze zaken betrekking.

DOEN, HANDELEN.

Het **DOEN** vooronderstelt, behalve de daad, een voorwerp, 't welk dezelve bepaalt. Het **HANDELEN** heeft alleen betrekking op

de daad en de verrigting van den persoon, die **HANDELT**. *De voorzigtigheid vordert, dat wij in al wat wij DOEN, met overleg zullen HANDELEN.*

TE NIET DOEN, AFSCHAFFEN.

Men **DOET TE NIET** al wat door geen uitdrukkelijken wil bestaat, zoo als al hetgeen, hetwelk door langdurige gewoonten deszells bestaan bekomen heeft. Men **SCHAFT AF** datgene, hetwelk door eenen uitdrukkelijken en bekenden wil bestaat, zoo als wetten en instellingen.

DOLZINNIGHEID, ZINNELOOSHEID, RAZERNIJ.

De **ZINNELOOSHEID** is eene ziekte der ziel, waardoor veroorzaakt wordt, dat de daardoor aangedane persoon zijne zinnen geheel hijster is, schoon geene toemeloze driften aan den dag legt. De **DOLZINNIGHEID** is de **ZINNELOOSHEID** met toemeloze driften gepaard, zoodat men den dolzinnige niet zonder gevaar aan zich zelve kan overlaten. De **RAZERNIJ** is eene dolzinnigheid, welke tot volkomene woede is overgeslagen.

DONKER, DUISTER.

DONKER is al hetgeen, hetwelk niet zeer verlicht is. Een vertrek, door een klein venster verlicht, is **DONKER**. De **DUISTERNIS** is de voorkomene afwezigheid van licht. Een vertrek, welks deur en vensters gesloten zijn, is **DUISTER**.

DOODSLAG, MOORD, MANSLAG.

De **MOORD** wordt bedreven met een voerafgegaan opzet, overleg en oogmerk om te doden. De **MANSLAG** wordt verdedigenderwijze in een gevecht begaan. De **DOODSLAG** geschiedt zonder oogmerk om te doden, door iemand, die, in drijf geraakt zijnde, een' ander' om het leven brengt, of, hem willende kwetsen, ongelukkig doet omkomen.

DWAASHEID, ZOTHEID.

De **DWAASHEID** is eene oogenblikkelijke verkeerdheid van den geest, waardoor men in de eene of andere zaak strijdig met de voorschriften der rede handelt, hoezeer men ook anderszins het gebruik zijner natuurlijke vermogens zeer wel hebbe. De **ZOTHEID** is eene zwakheid in het denkvermogen, waardoor de begaafdhe-

den van den geest zeer beperkt zijn, en eene verwarring van denkbeelden wordt te weeg gebragt.

DWINGEN, NOODZAKEN.

Men **DWINGT** door middelen van geweld. Men **NOODZAAKT** iemand iets te doen, wanneer men hem in omstandigheden brengt, in welke hij niet anders handelen kan, zonder zich zelven en anderen te benadeelen, of, door van omstandigheden, in welke hij zich bevindt, gebruik te maken, om hem over te halen.

EED DOEN, ZWEREN, VLOEKEN.

EED DOEN geschiedt meer eigenaardig tot het bevestigen van eene belofte. **ZWEREN** geschiedt tot bevestiging van eene getuigenis; beide zijn eene inroeping van Gods wraak, of liever straf, op de verbreking. **VLOEKEN** is het misbruiken van Gods naam of het gebruiken van woorden, eene verwensching of ijdele verzekering aanduidende.

EENSSLAGS, OP EENS.

EENSSLAGS beteekent spoedig, onverwacht. **OP EENS** beteekent eene reize.

EENSSLAGS ontstond er een zwaar onweder en de zee werd onstuimig; na vele stormen te hebben uitgestaan, stiet het schip en barstte OP EENS van elkander.

EIGENLIEFDE, ZELFLIEFDE.

De **EIGENLIEFDE** is eene zwakheid der ziel, welke ons belet onze gebreken te zien, en die ons onszelven boven alle anderen doet achten. Eene gepaste **EIGENLIEFDE** kan men niet als een kwaad beschouwen. De **ZELFLIEFDE** is de begeerte tot behoud en veraangenaming van het leven, alsmede van datgene, hetwelk daartoe strekken kan. **ZELFZUCHT** is eene ondengd, als uitsluitende de liefde tot den naaste.

EINDIGEN, OPHOUDEN.

EINDIGEN is het staken der werkzaamheden, wanneer iets vol-eindigt is. **OPHOUDEN** is het staken van eene zaak. *Men HOUDT somtijds OP met eene onderneming, wanneer zij nog niet voltrokken is, uit vreeze dat zij schadelijk zal uitvallen; men EINDIGT eene onderneming, door dezelve te voltoojen.*

ERFGENAAM, ERVE, LIJFSERVE.

Een **ERFGENAAM** is de zoodanige, die, door den uitdrukkelijken wil van den erflater, hem, na zijnen dood, in al zijne regten en bezittingen opvolgt; het zij dan, dat hij uit denzelfven afstamme, hem in den bloede besta, of geheel vreemd zij. Een **ERVE** is diegene, welke volgens de wetten, op de erfopvolging gesteld, wanneer er geen uiterste wil bestaat of wanneer dezelve, onwettig of onvolkomen zijnde, niet kan blijven bestaan, den overledene opvolgt in al zijne regten en bezittingen; het zij dan, dat hij van den overledene afstamme of hêm in den bloede besta. Een **LIJFSERVE** is diegene, welke uit den testateur gesproten is, en hem, als zoodanig, opvolgt in al zijne regten en bezittingen, zonder eenige andere voorwaarde.

ERFLATER, TESTATEUR.

Een **TESTATEUR** is de maker van een testament, het zij men van hem spreke bij zijn leven, het zij na zijnen dood. **ERFLATER** noemt men alleen den **TESTATEUR**, die reeds overleden is.

FIERHEID, HOOGMOED.

De **FIERHEID** is het gevoel van eigen waarde, bijzonderlijk bij onverdiende vernederingen. De **HOOGMOED** is eene zwakheid der ziel, waardoor men zich, om toevallige voordeelen van het geluk, boven anderen verheven acht.

FRAAI, MOOI, SCHOON.

FRAAI is eene door kunst versierde zaak, overeenkomende met de regelen van zamenvoeging, evenredigheid en schoonheid: *Eene FRAAIJE schilderij, een FRAAI uurwerk.* **MOOI** noemt men eene bijzondere zaak, welke niet groot is: *Een MOOI gezigtje.* **SCHOON** behoort gebruikt te worden van iets groots, en hetwelk over het geheel een samenstel van evenredige en regelmatige zaken in zich bevat: *Eene SCHOONE vrouw.*

GEBREK, ONVOLKOMENHEID.

Het **GEBREK** is de afwezigheid van iets, hetwelk tot het geheel van eene zaak noodig is. De **ONVOLKOMENHEID** is de afwezigheid van iets, hetwelk de zaak meerder luister, schoonheid, enz. zou bijzetten. Maar éénen arm te hebben is een **GEBREK**. De onregel-

matigheid der ledematen of trekken van het aangezicht is eene ONVOLKOMENHEID.

NIET GEGROND, ONGEGROND.

NIET GEGROND is eene zoodanige zaak, waarvan de gronden, het zij ze al dan niet bestaan, niet bekend zijn. ONGEGROND wordt gebruikt van hetgene, waarvan men met zekerheid weet, dat geene gronden bestaan.

GEHEEL, VOLLEDIG.

GEHEEL heeft betrekking op de zamenvoeging der deelen; VOLLEDIG op derzelver volkomenheid. GEHEEL is iedere zaak, welke niet gebroken of verdeeld is; dezelve is VOLLEDIG, wanneer zij alles in zich bevat, wat tot het bestaan van dezelve behoort.

GELIJKENIS, GELIJKVORMIGHEID.

De GELIJKVORMIGHEID ontstaat uit de volkomene of genoegzaam volkomene overeenkomst van twee zaken onderling. Tusschen tweelingen bestaat eene GELIJKVORMIGHEID. De GELIJKENIS is eene genoegzame, echter onvolkomene overeenkomst van de eene zaak met de andere. *Zoo hebben twee personen, die elkander niet GELIJKVORMIG zijn, in gelaat, houding en manieren veel GELIJKENIS.*

GELEERDHEID, KUNDE.

De GELEERDHEID is een rijkdom van het geheugen, verkregen door het lezen van de voornaamste schrijvers en het nasporen van allerlei wetenschappen. De KUNDE is de begaafdheid, welke verkregen wordt door een naauwkeurig onderzoek der zaak, welke men zich voorgesteld heeft te weten.

GELOOF, GODSDIENST, GODSVRUCHT.

Het GELOOF is de toestemming van het oordeel in waarheden, welke men hevat, of welke men, ofschoon zij 's menschen begrip te boven gaan, om de achthaarheid der getuigenis van anderen, als waar aanneemt. De GODSDIENST is de eerbiedige betooning van hulde aan het Opperwezen, het zij bij ons zelve, het zij in het openbaar. De GODSVRUCHT is de inwendige begeerte, om de voorschriften der deugd, te weten, onze pligten omtrent God, ons zelve en onze naasten, te vervullen.

GELUK, VOORSPOED.

GELUK is het voordeel, hetwelk wij, buiten ons toedoen, verkrijgen; **VOORSPOED**, hetwelk uit het welgelukken onzer vlijt voortspriet. Het **GELUK** hangt dus niet van ons af; tot den **VOORSPOED** is onze werkzaamheid noodig.

GEMASKERD, VERKLEED, VERMOMD.

GEMASKERD is iemand, die het gezicht met eene grijs of mom-aangezicht bedekt heeft. **VERKLEED** is men, wanneer men, om onkenbaar te zijn, in de plaats van zijne gewone kleederen, andere heeft aangetrokken, welke echter onzen landaard eigen en in onze woonplaats gebruikelijk zijn. **VERMOMD** is hij, die een geheel vreemd gewaad, of ten minste een aan een' anderen landaard eigen, gewaad heeft aangetrokken.

GENAKEN, NADEREN, TOEGANG HEBBEN.

Men **HEEFT TOEGANG**, wanneer men zich ergens mag laten vinden. Men **NADERT**, wanneer men werkelijk van dit vermogen gebruik maakt. Men **GENAAKT**, wanneer men nabij den persoon is gekomen, dien men genaderd is.

GENEGENHEID, GENEIGDHEID.

De **GENEGENHEID** is eene, door onderscheidene omstandigheden, ontstane begeerte naar iets. De **GENEIGDHEID** is eene aangeborene verkleefdheid tot iets.

GENOEG, GENOEGZAAM.

GENOEG heeft betrekking op de hoeveelheid, welke men begeert, hetzij dezelve **GENOEGZAAM**, hetzij ze meer of minder dan **GENOEGZAAM** zij. **GENOEGZAAM** heeft betrekking op de hoeveelheid van eene zaak, welke tot iets benoodigd is, doch waarbij nog meer zou kunnen bijgevoegd worden.

*Al wat meer dan **GENOEG** is, is te veel.*

*Al wat meer dan **GENOEGZAAM** is, is overvloedig.*

GEREGTIGHEID, REGT.

De **GEREGTIGHEID** is de standvastige wil en begeerte, om aan ieder het zijne te geven. Het **REGT** is het onderwerp der **GEREGTIGHEID**; het is datgene, hetwelk goed en billijk is, en hetgeen men

van anderen, uit de natuur of uit hoofde van verbindtenissen, welke hun zekere daarmede overeenkomstige pligten opleggen, vorderen kan.

GESTIKT, GESMOORD, GEWURGD.

GESTIKT is iemand, wiens ademhaling belet is, doordien hem het een of ander in de keel of op de borst is blijven steken. **VERSMOORD** wordt hij, wiens ademhaling van buiten af belet is door een ander ligchaam, hetwelk hem overdekt. **GEWURGD** wordt hij, wiens ademhaling, door het van buiten toeknijpen der keel, belet wordt.

GEVECHT, VELDSLAG.

Een **GEVECHT** is de werkelijke daad der vechtende legers of bijzondere personen, welke niet te voren is overdacht of voorbereid. Een **VELDSLAC** is een gevecht tusschen twee legers, waartoe te voren eenige voorbereidselen gemaakt zijn, en hetwelk volgens een zeker overlegd bestek wordt ten uitvoer gebracht.

GEVOELEN, GEDACHTE, OORDEEL.

Het **GEVOELEN** is de vrucht der overweging wegens eene zaak. De **GEDACHTE** is het oppervlakkige denkbeeld, hetwelk men zich van iets vormt. Het **OORDEEL** is het bepaalde besluit, hetwelk men, uit de overweging, wegens eene zaak heeft opgemaakt.

GEVOLG, GEVOLGTREKKING.

Het **GEVOLG** is hetgene uit den aard eener zaak voortspuit. De **GEVOLGTREKKING** is hetgeen men uit den aard en de eigenschap eener zaak afleidt. *Dat degene, die ademhaalt, leeft, is een GEVOLG. Dat hij leeft, omdat hij ademhaalt, is eene GEVOLGTREKKING.*

GEVULD, VOL.

GEVULD is iets, waarin nog meer zou kunnen gedaan worden, om het **VOL** te maken. **VOL** is alles, waar niet meer kan worden bijgedaan. **VOL** sluit alle ruimte uit.

GEWIGT, ZWAARTE.

De **ZWAARTE** is eene der eigenschappen, welke ieder ligchaam in zich zelf bevat. Het **GEWIGT** is de maat dezer zwaarte, welke een ligchaam heeft, vergeleken met een ander.

GIERIG, KARIG.

GIERIG zijn is het begaan van die misdaad, door welke men zich zelve en anderen het noodige onthoudt, om zijne schatten niet aan te raken. **KARIG** zijn is de zucht, om voor eene zaak het minste mogelijk uit te geven of te besteden.

GLAD, VLAK.

GLAD is eene oppervlakte, welke geene merkbare ongelijkheden heeft. **VLAK** zulk eene, welke geene hoogte of diepte heeft.

HAKKELEN, STAMELEN, STOTTEREN.

HAKKELEN doen zij, die de woorden en lettergrepen met moeite en niet vlot achter elkander uitspreken. Het **STAMELEN** is de poging van een kind, hetwelk eerst begint van het spraakvermogen gebruik te maken. **STOTTEREN** doen zij, die eene zekere belemmering in het spreken gevoelen, waardoor zij eene en dezelfde lettergrepen meermalen herhalen.

HEET, WARM.

HEET is ieder ligchaam, hetwelk eene zoo groote mate van warmte bekomen heeft, dat het, op het aanraken, branding veroorzaakt. **WARM** is elk ligchaam, hetwelk door eigene warmte of door het vuur, niet meer in den staat van koude is.

HEKELDICHT, SCHIMPDICHT.

Het **HEKELDICHT** bevat eene gisping der menschelijke gebreken of hunne verkeerde gewoonten. Een **SCHIMPDICHT** bevat eene gisping der gebreken of slechte gewoonten van bijzondere en middellijk aangeduide personen. Het eerste beoogt 's menschen verbetering; het laatste stelt den mensch in een ongunstig daglicht.

HOPEN, VERWACHTEN, WENSCHEN.

Men **HOOPT**, ofschoon men onzeker zij, of men het gehoopte al dan niet zal verkrijgen. Men **VERWACHT** hetgeen men met zekerheid, meent te zullen erlangen. Het onderscheid dat er tusschen **HOPEN** en **WENSCHEN** bestaat, is, dat voor het eerste een grond is, voor het laatste niet.

HUILEN, KRIJTEN, SCHREIJEN, WEENEN.

Het gedierte **HUILT**; het kind **KRIJT**; de mensch **SCHREIT** of **WEENT**. Men **SCHREIT**, wanneer de droefheid of vreugde kortston- dig is; men **WEENT** wanneer dezelve langer aanhoudt en de zaak, welke betreurd wordt, meer dan gewone droefheid veroorzaakt.

INGETOGENHEID, NEDERIGHEID.

De **INGETOGENHEID** bestaat in de voorzigtigheid, met welke men in acht neemt den *tijd* waarin men is, de *plaats* wáár men zich bevindt, en de *personen*, met wie men spreekt of hand- delt. De **NEDERIGHEID** is een bescheiden gevoelen omtrent zijne onvolkomenheden of ondergeschiktheid aan anderen; zij kenschetst zich door de uitwendige gebaren, door beleefdheid, door een- voudigheid in kleeding, huisraad als anderzins.

JUISTHEID, NAAUWKEURIGHEID.

De **JUISTHEID** verbant alle dwaling. De **NAAUWKEURIGHEID** be- vat het noodige en verwerpt het overvloedige.

KASTIJDEN, STRAFFEN.

Het **KASTIJDEN** is eene daad, uitgeoefend aan hen, die juist niet tegen eenig uitdrukkelijk verbod gehandeld, echter eenigen misslag begaan hebben, welken men voor het vervolg wil voor- komen, zonder bepaalde straf en zonder daarbij eenige wraak of handhaving van eene uitdrukkelijke wet of gebod in aanmerking komt. Het **STRAFFEN** is eene daad, welke men uitoefent aan men- schen, die eenig uitdrukkelijk gebod hebben overtreden. Het **STRAFFEN** geschiedt, om de wet te wreken en te handhaven, het verder misdoen te beletten en den misdadiger en anderen daarvan af te schrikken, en zulks met eene bepaalde en aan elk bekende straf, welke op de misdaad gesteld is.

KENNIS GEVEN, TE KENNEN GEVEN.

Men **GEEFT KENNIS** van hetgeen men uitdrukkelijk aanzegt. Men **GEEFT TE KENNEN** hetgeen men *niet* uitdrukkelijk zegt, maar door zijne woorden of daden, doet bemerken. *Men GEEFT TE KEN- NEN, dat men gaarne betaling had, door het zenden eener*

rekening; men GEEFT KENNIS, dat men wil betaald zijn, door het zenden eener adsignatie.

KIEZEN, VOORKEUR GEVEN.

Men KIEST om de eene of andere reden, buiten de zaak of de daad zelve, het zij uit beleefdheid, staatkunde, als anderzins. Men GEEFT de VOORKEUR aan eene zaak, welke men voor zich neemt, of de daad, welke men verrigt, uit hoofde van de waarde der zaak zelve, of de achting, welke men aan de eene daad boven de andere hecht. *Het verstand KIEST om voldoende redenen; het hart GEEFT de VOORKEUR uit smaak.*

KLOPPEN, SLAAN.

KLOPPEN schijnt meer eigenaardig te moeten gebruikt worden van eene voortdurende daad van dengenen, die slaat, zonder eenige bepaling van plaats. SLAAN ziet op eene oogenblikkelijke daad, en wel op eene bepaalde plaats, zonder juist eene voortdurende aan te duiden.

KONINKLIJK, 's KONINGS, of VAN DEN KONING.

KONINKLIJK is iets, hetwelk in deszelfs vak boven anderen uitstekend is, of wel iets van wege den Koning, of iemand, die van 's Konings wege is aangesteld; zoo als *een Koninklijk geneesheer*. 's KONINGS is datgene, hetwelk den Koning onmiddellijk betreft: *'s Konings geneesheer*.

KRACHTIG, STERK.

De KRACHT is de begaafdheid van een ligchaam, hetwelk veel vermogen kan uitoefenen. De STERKTE is de begaafdheid van een ligchaam, hetwelk veel verduren kan.

KWAADSPREKENDHEID, LASTER.

De KWAADSPREKENDHEID is de wandaad van hen, die zich verheugen, in de misdaden of gebreken van anderen te verbreiden; het zij ze van de waarheid al dan niet overtuigd zijn. De LASTER is de verfoeijelijke misdaad van hen, die anderen, ten onregte, van gebreken beschuldigen of wandaden aantijgen.

KWIJTSCHELDING, VERSCHOONING, VERGIFFENIS.

De KWIJTSCHELDING veroorzaakt, dat de straf niet wordt op-

gelegd, zonder dat echter daarom de schuldige weder in genade of vriendschap worde aangenomen. De **VERSCHOONING** brengt te weeg, dat de persoon, die straf verdiend had, dezelve niet alleen niet ondergaat, maar dat men hem, wegens zijne misdaad, niet aanspreekt. De **VERGIFFENIS** brengt niet alleen te weeg, dat de straf niet wordt opgelegd, maar ook, dat de schuldige weder in genade of vriendschap wordt aangenomen.

LIEGEN, ONWAARHEID SPREKEN.

ONWAARHEID spreekt men, wanneer men iets zegt, hetgeen niet *waar* is, doch van welks **ONWAARHEID** men niet bewust is. Men **LIEGT**, wanneer men spreekt tegen hetgeen men voor waarheid houdt en het tegenovergestelde te kennen geeft.

LIJDEN, VERDRAGEN, VERDUREN.

Men **LIJDT** smarten of eenig leed, dat men niet kan afweren. Men **VERDUURT** gedurende eenigen tijd, eenig ongemak om bijzondere redenen. Men **VERDRAAGT** de gebreken of het onregt van hen, die men acht of ontziet.

LOT, NOODLOT.

Het **LOT** is de beslissing tusschen twee mogelijke zaken. Wanneer men de teerlingen werpt, wordt het gewin of verlies door het **LOT** beslist. Het **NOODLOT** is de bepaling van eene noodzakelijke gebeurtenis. Het **LOT** betreft het geringere; het **NOODLOT** gewigtiger zaken.

MENSCHLIEVENDHEID, ZACHTZINNIGHEID.

De **MENSCHLIEVENDHEID** is eene werkdadige zucht van het hart, werkzaam omtrent anderen; eene geneigdheid om in het lot van anderen te deelen. De **ZACHTZINNIGHEID** is eene geestgesteldheid, waardoor dezelve tot gematigdheid overhelt.

MIDDEL, WEG.

De **WEG** is de wijze *waarop*, het **MIDDEL** is het vermogen *waarvoor* men iets verrigt.

MINNAAR, VERLIEFDE.

De **VERLIEFDE** is iemand, die eenig voorwerp liefde toedraagt, zonder dezelve nog te hebben geopenbaard. De **MINNAAR** is hij,

die door bepaald aanzoek zijne liefde verklaard heeft en om wederliefde aanhoudt.

MISDAAD, MISDRIJF, MISSLAG, OVERTREDING, ZONDE.

Het **MISDRIJF** is eene daad, strijdig met de voorschriften van zedelijkheid of der burgerlijke wetten. De **MISDAAD** is van erger natuur en gevolgen dan het **MISDRIJF**, begaan tegen de voorschriften der zedelijkheid, en tegen de wetten van stad of Staat. De **MISSLAG** is eene verkeerdheid, waaraan de wil geen deel heeft; hij is meer of minder strafwaardig, naarmate eene aan den persoon, die den **MISSLAG** begaat, ongeoorloofde onkunde of onachtzaamheid daartoe aanleiding gegeven hebbe. De **OVERTREDING** is eene daad, strijdig met eenige wet van den Staat op de plaats onzer woonstede of het bevel van iemand, die over ons gesteld is. De **ZONDE** is eene daad, niet alleen strijdig met de voorschriften van zedelijkheid, maar meer bijzonder eene overtreding der goddelijke wetten.

MOEDELLOSHEID, NEËRSLAGTIGHEID.

De **MOEDELLOSHEID** is eene zwakheid der ziel, waardoor men van het doen van ondernemingen wordt teruggehouden. De **NEËRSLAGTIGHEID** is eene oogenblikkelijke zwakheid der ziel, veroorzaakt door indrukken van tegenwoordige onheilen of vreeze voor de toekomst.

NABOOTSEN, NAMAKEN, NAVOLGEN.

NABOOTSEN is de verrigting van hem, die eene zaak wel op dezelfde wijze inrigt, als die, welke hij zich voor oogen gesteld heeft, doch welke geen oogmerk heeft, ze onderling te doen overeenkomen. **NAMAKEN** geschiedt door het gelijkvormig maken van het eene met het andere, ten oogmerk hebbende, dat het eene voor het andere zou genomen worden of ten minste daar naauwkeurig naar zou gelijken. **NAVOLGEN** doet hij, die eene zaak zoodanig inrigt, dat zij op dezelfde leest geschoeid is, als die zaak, welke hij voor oogen heeft, doch zonder oogmerk om dezelfde daarmede in het minste te doen overeenstemmen.

NIEUWSGIERIGHEID, WEETGIERIGHEID.

De **NIEUWSGIERIGHEID** is de zucht om allerlei zaken, welke ons niet aangaan of nuttig zijn kunnen, te doorgronden; zonder be-

ooging van eenig nut voor ons zelve, en alleenlijk uit een ijdel verlangen om ze te weten. De **WETGIERIGHEID** is de begeerte om allerlei nuttige zaken te onderzoeken, ten einde zich derzelve kennis ten nutte te maken.

NUT, VOORDEEL.

Het **NUT** wordt geboren uit de dienst, welke eene zaak ons doen kan; het **VOORDEEL** uit de winsten, welke zij ons oplevert.

ONDERWERP, VOORWERP.

Een **ONDERWERP** is datgene waarover men spreekt; het zij denkbeeldige, het zij zelfstandige zaken. Een **VOORWERP** is eene zelfstandige zaak, welke men voor oogen heeft, of ten minste voor oogen hebben kan.

ONEENIGHEID, TWIST, RUZIE.

De **ONEENIGHEID** wordt geboren uit een verschil van denkwijze over eenige zaak; wanneer deze **ONEENIGHEID** tot dadelijkheid komt, verandert dezelve in **TWIST**, en wanneer deze hoog gerezen is, ontstaat de **RUZIE**.

ONGELUK, TEGENSPOED, RAMP, ONHEIL.

Het **ONGELUK** is eene algemeene ongelegenheid, welke iemand overkomt, buiten zijne schuld of toedoen, en geene bepaalde betrekking heeft op eenig bijzonder goed of op zijn ligchaam. De **TEGENSPOED** is de mislukking onzer wel beradene ondernemingen. De **RAMP** is eene ongelegenheid, welke den mensch overkomt, waardoor hij in zijn ligchaam of aan zijne goederen een nadeel lijdt van groot belang. Het **ONHEIL** bestaat uit het **ONGELUK**, de **RAMP** of het **TOEVAL**, wanneer zij zeer groot en aanmerkelijk zijn, en ver vooruitziende gevolgen schijnen na zich te zullen slepen.

ONGETROUW, TROUVELOOS.

ONGETROUW is hij, die openlijk van zijne ongetrouwheid blijken geeft. **TROUVELOOS** is hij, die zijne **ONGETROUWHEID** onder schijn van **GETROUWHEID** verbergt.

ONGEVOELIGHEID, ONVERSCHILLIGHEID.

De **ONGEVOELIGHEID** is de verharding van het gemoed, waardoor de mensch ongenaakbaar is voor de inspraak van liefde, vriend-

schap en dergelijke; zij sluit het hart voor de indruksele van elke edele gewaarwording.

De ONVERSCHILIGHEID is eene gelijkheid van geest, waardoor eene zekere tevredenheid ontstaat en bestaan blijft, het zij eene zaak, welke ons aangaat, op deze of geene wijze uitvalle of besta; zij doodt alle driften en verdooft alle gevoel voor vreugde en droefheid.

ONTDEKKEN, UITVINDEN.

Men ONTDEKT datgene, hetwelk reeds bestond. Men VINDT uit, hetgene niet bestond.

ZICH ONTHOUDEN, VASTEN.

Zich ONTHOUDEN bestaat in het vrijwillig ontbercn van zekere zaken, welke ons aangenaam zijn. De ONTHOUDING betreft het verzaken van den overvloed, zoowel van vermaken als van spijs en drank. VASTEN is, ten naauwste, de ONTHOUDING van alle spijzen en dranken, en in een' uitgestrekter' zin, van al hetgene, hetwelk aan het noodwendige grenst. Het VASTEN volgens de voorschriften van de Roomsche-Katholieke Kerk, betreft alleen de ONTHOUDING van zekere bepaalde spijzen en dranken.

ONTVEINZEN, VERBERGEN, VERBLOEMEN.

Men ONTVEINST door achterhoudendheid, hetgeen men niet wil doen bemerken; men VERBERGT met zorgvuldigheid, hetgeen men niet wil ontdekken; en men VERBLOEMT met zeer veel behendigheid door den uiterlijken schijn van het tegenovergestelde, hetgeen men aan eens anders doorzigt onttrekken wil.

Titius VERBERGT zijn huwelijk met Sempronia, door in stille te huwen; hij ONTVEINST het, door zich zelden met haar in het openbaar te vertoonen, en hij VERBLOEMT het, wanneer men hem al eens met haar gezien heeft, door haar zijne vriendin te noemen.

ONTVLIEDEN, ONTWIJKEN.

Men ONTVLIEDT zaken of personen, die men vreest. Men ONTWIJKT de zaken, van welke men afkeerig is, of de personen, die men niet wil zien of ontmoeten, of van welken men niet wil gezien zijn. Men ONTWIJKT eene plaats, waar het koud is. Men ONTVLIEDT eenen moordenaar, die ons vervolgt, eenen brand, welke in eene woning ontstaan is, enz.

ONTWERP, VOORNEMEN.

Het **ONTWERP** is een beredeneerd, nagedacht, en in al zijne deelen bepaald bestek van het onderwerp van ons **VOORNEMEN**. Een **VOORNEMEN** is het besluit, hetwelk omtrent het doen of ver- rigten eener zaak gevormd is. Het **ONTWERP** heeft betrekking op het onderwerp der daad, het **VOORNEMEN** op de daad zelve.

ONVERWACHT, ONVERHOOPT, ONVOORZIENS.

ONVERWACHT is hetgeen plaats grijpt, zonder dat men het met reden heeft kunnen *verwachten*. **ONVERHOOPT** is eene gebeurtenis, waarop de *hoop* zich niet heeft willen of durven vestigen. **ON- VOORZIENS** is hetgeen gebeurt, zonder dat men daarop eenig voor- uitzigt gehad hebbe.

ONZEKERHEID, TWIJFEL.

De **ONZEKERHEID** bestaat in de onbewustheid omtrent eene zaak. De **TWIJFEL** is de onbewustheid omtrent de waarheid of valsche- heid of omtrent de hoedanigheid eener zaak of van eenig toeval.

OPWAKKEREN, WAKKER MAKEN, WEKKEN.

Men **MAAKT WAKKER**, door den slapende in zijnen slaap te sto- ren. Men **WEKT** den slapende, met oogmerk om hem te doen op- staan. Men **WAKKERT OP**, met het doel om aan te moedigen.

OVEREINDE, REGT OP.

OVEREINDE betreft den stand van hetgeen niet ligt, zit, hangt of schuins staat, ofschoon het in zich zelf krom of gebogen zij. **REGT OP** betreft de regtheid der zaak zelve.

OVERZETTEN, VERTALEN.

OVERZETTEN is de denkbeelden van de eene taal *woordelijk* in eene andere overbrengen. **VERTALEN** is de *zakelijke* overbrenging van denkbeelden uit de eene taal in de andere, zonder zich aan de woorden te binden; het is de kunst om die denkbeelden naar den aard der taal, in welke men vertaalt, uit te drukken.

PLAATSEN, STELLEN.

Men **STELT** ter neder, hetgeen men aan een zeker oord gebragt heeft. Men **PLAATST** het dáár, wáár men verkiest dat het zijn zal.

Men **STELT** pilaren in eene kerk, om het gewelf te onderschragen, en men **PLAATST** ze op bepaalde afstanden, om ze gelijk te doen dragen.

PLIGT, VERPLIGTING.

PLIGT is hetgeen ons geweten of de wetten ons voorschrijven te doen of te dulden. De **VERPLIGTING** spruit voort uit overeenkomsten, waardoor wij ons als een' **PLIGT** hebben opgelegd iets te doen of te dulden, hetwelk te voren voor ons geen **PLIGT** was.

PRIJS, WAARDE.

De **WAARDE** is de hoedanigheid, welke uit de goede eigenschap der zaak zelve voortspruit. De **PRIJS** is de onbepaalde **WAARDE**, welke men aan eene zaak hecht en daarvoor geeft, uit hoofde van omstandigheden buiten de zaak.

PRIJZEN, ROEMEN.

Wij prijzen datgene, hetwelk inderdaad lofwaardig is, door er eene **WAARDE**, een' **PRIJS** aan te hechten. Door het **ROEMEN** wil men iemand de achting van anderen doen verwerven; door hem te **PRIJZEN** geven wij de onze te kennen. *Velen worden GEROEMD, die men niet zou kunnen PRIJZEN.*

REGTSGELEERDE (*Doctor in de regten*), REGTSVOORSpraak (*Advocaat*).

Een **REGTSGELEERDE** is diegene, welke de regtsgeleerdheid beoefent of beoefend heeft, het zij hij van zijne kundigheden als **REGTSVOORSpraak** al dan niet gebruik make. Een **REGTSVOORSpraak** is hij, die, de regtsgeleerdheid beoefend hebbende, van zijne kundigheden gebruik maakt, om zaken voor den regter te eischen of den gedaagde te verdedigen.

REGTVAARDIGEN, VERDEDIGEN.

REGTVAARDIGEN is het bijbrengen van onderscheidene redenen en bewijzen, welke de onschuld van eenen beschuldigten persoon ten volle aantoonen. **VERDEDIGEN** is het bijbrengen van onderscheidene gronden, welke strekken om de zaak van den aangeklaagde in een gunstig daglicht te stellen, het zij dat de aangeklaagde onschuldig zij, en gevolgelijk kan **GEREGTVAARDIGD** worden, het zij dat de beschuldigde werkelijk schuldig zij, maar zich in de mo-

gelijkheid bevindt, om, door eene verdediging, zijne schuld te verbergen.

REDEVOERING, VERHANDELING.

Eene REDEVOERING is eene in het openbaar gehoudene rede, naar de regelen der welsprekendheid ingerigt, niet zoo zeer ten oogmerk hebbende, eenig bepaald onderwerp uiteen te zetten, als wel om eene lofredere over eene of andere zaak of persoon te houden, of wel het een of ander op eene sierlijke wijze voor te dragen. Eene VERHANDELING is de uitvoerige behandeling en uiteenzetting van een onderwerp.

STANDVASTIGHEID, ONWRIKBAARHEID.

De STANDVASTIGHEID is de onveranderlijkheid van geest, met welke men bestendig, op eene en dezelfde wijze, denkt en handelt, tot dat men beter overtuigd zij. De ONWRIKBAARHEID is de sterkte van geest, waarmede men zijn besluit handhaaft, en zich noch door vrees, noch door bedreiging, noch door andere beweegredenen, daarvan laat afbrengen.

TEVREDEN, VOLDAAN.

Men is TEVREDEN wanneer men niets meer begeert. Men is VOLDAAN wanneer men het begeerde bezit. Het gebeurt dikwijls, dat, wanneer aan onze begeerte VOLDAAN is, wij geenszins TEVREDEN zijn. TEVREDEN is het eenigste woord in de geheele Nederlandsche taal, waarbij het voorzetsel TE in eenen goeden en gewenschten zin kan gebruikt worden.

TEEDERHEID, ZWAKHEID.

TEEDERHEID is het onvermogen om buitengewone ongemakken te verduren. ZWAKHEID is het onvermogen om kracht uit te oefenen.

TOEGEVEN, TOESTAAN.

TOEGEVEN is de daad van hem, die iets afstaat van zijne regten. TOESTAAN is eene daad van meerderheid, waardoor men iets vergunt of verleent.

TOESTEMMEN, TOETREDEN.

TOESTEMMEN is zijne bewilliging geven tot iets, hetwelk men

zou kunnen beletten. **TOETREDEN** is zich voegen bij diegenen, welke wegens eene zaak onderling zijn overeengekomen.

UITDRUKKING, WOORD.

Eene **UITDRUKKING** is eene bepaalde wijs, waarop men met meer dan een woord iets te kennen geeft, Een **WOORD** is datgene, waarmede men eene bepaalde zaak noemt.

VENIJN, VERGIJFT.

Het **VENIJN** is eene schadelijke eigenschap, aan zekere beesten en planten eigen. Het **VERGIJFT** is een kunstmatig mengsel, het zij van onderscheidene **VENIJNEN**, het zij van andere zaken, welke schoon niet schadelijk in zich zelve, echter door zamenvoeging, wanneer zij inwendig gebruikt worden, den mensch dooden, of in hem eene sterke, groote en langdurige ongesteldheid of kwijning te weeg brengen.

VERGROOTEN, VERMEERDEREN.

Het **VERGROOTEN** geschiedt door uiteenzetting; het **VERMEERDEREN** door bijvoeging. *De VERGROOTING van een gebied heeft niet altijd de VERMEERDERING ten gevolge; zij is dikwijls oorzaak, dat de magt, door het te veel VERGROOTEN en daardoor dikwijls verzwakken van het gebied, zeer VERMINDERT.*

VERNEDERING, VERLAGING.

Wanneer de **VERNEDERING** uit de ziel voortspruit, is zij eene eigenschap der deugd: te weten **NEDERIGHEID**; wanneer zij voorkomt uit de daad van anderen, is zij eene geringachting, welke ondergaan wordt, geboren uit de begeerte om den persoon, welke haar ondergaat, in het oog van anderen, minder te doen schijnen. Diegenen, welke om hunne misslagen of verkeerde handelwijs, van eenig ocreambt ontzet worden, ondergaan eene welverdiende **VERNEDERING**, daar zij de achting, welke men hun toedroeg, zeer vermindert. De **VERLAGING** ontspruit, of uit 's menschen gedrag, hetwelk, strijdig met alle denkbeelden van eer, welke ook in den armsten en geringsten mensch behooren te huisvesten, hem beneden alle anderen vernedert, of ontstaat uit de daad van anderen. *De VERNEDERING is niet altijd voortdurend, maar kan van zelve weér ophouden. De VERLAGING is voortdurend en wordt niet, dan door de verbetering van den verlangde, of door gunst*

eenigzins weggenomen. De VERNEDERDE ondergaat geene verandering van staat. De VERLAAGDE verandert van stand.

ZICH VERMAKEN, VROLIJK ZIJN.

ZICH VERMAKEN bestaat in de genieting van stille en aangename, of het zich bezig houden met genoegelijke zaken. VROLIJK ZIJN vooronderstelt eene uitwendige betooning van genoegen. *Men is VROLIJK, wanneer de vreugde door stem en gebaren wordt te kennen gegeven, het zij op eene bedaarde of op eene luidruchtige wijs.*

VERNIELEN, Vernietigen.

VERNIELEN doet men eene zaak, welke men zoodanig beschadigt, dat dezelve niet weder tot vorig gebruik kan gebezigd worden. Vernietigen doet men, wanneer men eene zaak geheel en al en zoodanig verniet, dat zij ophoudt te bestaan en er geen deel van deszelfs vorige gedaante overig blijft. *Eene stad wordt vernield, door het verbranden der voornaamste gebouwen; zij wordt vernietigd, wanneer al de gebouwen, welke dezelve uitmaken, geslecht worden.*

VERNUFT, VERSTAND.

Het VERNUFT is eene begaafdheid van den geest, welke rijk is in vinding en zamenvoeging van zaken. Het VERSTAND is de kracht van het denkvermogen, waardoor men alle zaken met juistheid bevat en doorgrondt.

VOORDEEL, WINST.

VOORDEEL is het goede, hetwelk men door vlijt en naarstigheid verkrijgt. WINST vooronderstelt het gevaar van te hebben kunnen verliezen. Tegen de WINST staat het VERLIES over. De WINST spruit voort uit de zaak, het zij dan dat er eene wisselvalligheid plaats hebbe, het zij dat zij voortspruite uit wel overdachte berekeningen.

VOORGANGERS, VOORouders.

Onze VOORGANGERS zijn degenen, die ons in cenige betrekking zija vooraf gegaan. Onze VOORouders zijn diegenen, uit welke wij door bloedverwantschap zijn afgekomen, het zij in regtopgaande linie, het zij van de grootouders van alle zijden.

WELWILLENDHEID, WELDADIGHEID.

De **WELWILLENDHEID** huisvest in het hart; het is de geneigtheid om anderen wel te doen, ofschoon ook de magt ontbreekt. De **WELDADIGHEID** is de werkzame **WELWILLENDHEID** van hen, die de magt bezitten, om de **WELWILLENDHEID** te doen werken.

WELMEENEND, WELGEMEEND.

WELMEENEND is een raad, welke uit overleg voortspruit. **WELGEMEEND** is een raad, welke, zonder genoegzaam overleg, uit goedhartigheid voortspruit.

Meerdere voorbeelden dan deze 424 gelijkbeduidende woorden, welke *geheele* aantal bijna onnoemelijk is, wegens den rijkdom der Nederlandsche taal, kunnen wij, om meergemelde redenen, niet opgeven. Eenige zijn reeds bij gelegenheid van de behandeling der Woordgronding aangewezen, zie onder anderen (bl. 255 en 256) de woorden *ooit* en *immer*, *altoos* en *altijd*, *nooit* en *nimmer*, en dergelijke; kunnende men ter verdere oefening in dezelve, de werken van **WEILAND**, **BRUINING**, **DE FLINES**, **MARTIN** en anderen hierop met ruimte naslaan.

REGISTER

DER

NEDERLANDSCHE GELIJKBEDUIDENDE WOORDEN.

A.		Bladz.	Bladz.
<i>Aanbieden</i> , geven.	2.	<i>Aanwezend</i> , aanwezig, tegenwoordig.	6.
<i>Aanbrenger</i> , aanklager, beschuldiger.	2.	<i>Aanwezig</i> , aanwezig, tegenwoordig.	6.
<i>Aandichten</i> , te last leggen.	2.	<i>Aanwijzen</i> , aanduiden, aantoonen.	2.
<i>Aanduiden</i> , aanwijzen, aantoonen.	2.	<i>Aanzienlijk</i> , achtbaar.	7.
<i>Aanfokken</i> , aankweken,	3.	<i>Aas</i> , voedsel.	7.
<i>Aanhalen</i> , bekeuren, beboeten.	3.	<i>Achtbaar</i> , aanzienlijk.	7.
<i>Aanhang</i> , bende, factie, partij, rot.	3.	<i>Achteloos</i> , onachtzaam, onoplettend, slof.	8.
<i>Aanhangsel</i> , bijvoegsel, bijlage, bijdrage.	3.	<i>Achterdocht</i> , vermoeden.	8.
<i>Aanklager</i> , aanbrenger, beschuldiger.	2.	<i>Achting</i> , eerbied.	8.
<i>Aankweken</i> , aanfokken.	3.	<i>Adeldom</i> , edelheid.	8.
<i>Aanmatigen</i> (<i>zich</i>), zich toeëigenen, zich toeschrijven.	3.	<i>Afbeelding</i> , afbeeldsel, beeld, beeldtenis, gedaante, voorstelling.	7.
<i>Aanmerkelijk</i> , bijzonder, merkwaardig, opmerkelijk.	4.	<i>Afbeeldsel</i> , afbeelding, beeld, beeldtenis, gedaante, voorstelling.	7.
<i>Aanmerkingen</i> , aantekeningen.	4.	<i>Afdanken</i> , afschaffen, afscheid geven, bedanken, ontslaan, afzetten of ontzetten.	7.
<i>Aanminnelijk</i> , aanminnig, beminnelijk, bevallig.	4.	<i>Afdingen</i> , afknibbelen.	9.
<i>Aanminnig</i> , aanminnelijk, beminnelijk, bevallig.	4.	<i>Afgodendienst</i> , afgoderij, beeldendienst.	9.
<i>Aannemen</i> , ontvangen.	5.	<i>Afgoderij</i> , afgodendienst, beeldendienst.	9.
<i>Aanraken</i> , behandelen.	5.	<i>Afgunst</i> , nijd, wangunst.	9.
<i>Aanroepen</i> , bidden, smeeken.	5.	<i>Afteer</i> , afschuw.	9.
<i>Aansprakelijk</i> , verantwoordelijk.	5.	<i>Afteerverwekkend</i> , afschuwelijk, verfoetlijk.	9.
<i>Aanstaan</i> , bevallen, behagen.	6.		
<i>Aansteken</i> , besmetten.	6.		
<i>Aantal</i> , getal, menigte.	6.		
<i>Aantekeningen</i> , aanmerkingen.	4.		
<i>Aantoonen</i> , aanduiden, aanwijzen.	2.		

	Bladz.		Bladz.
<i>Afknibbelen</i> , afdingen.	9.	<i>Bekentenis</i> , erkentenis.	12.
<i>Afschaffen</i> , afdanken, afscheid geven, bedanken, ontlaan, afzetten of ontzetten.	7.	<i>Bekeuren</i> , aanhalen, beboeten.	3.
<i>Afschaffen</i> , te niet doen.	17.	<i>Beklagen</i> , betreuren.	12.
<i>Afscheid geven</i> , afdanken, afschaffen, bedanken, ontlaan, afzetten of ontzetten.	7.	<i>Beknopt</i> , verkort.	12.
<i>Afschuw</i> , afkeer.	9.	<i>Beleediging</i> , smaad.	12.
<i>Afschuwelijk</i> , afkoerverwekkend, verfooielijk.	9.	<i>Beleefdheid</i> , vriendelijkheid.	12.
<i>Afwennen</i> , ontwennen.	9.	<i>Beletsel</i> , verhuidering, bezwaar.	13.
<i>Afzetten</i> , afdanken, afschaffen, bedanken, ontlaan, ontzetten.	7.	<i>Belofte</i> , gelofte, eed.	13.
<i>Afzweren</i> , verloochenen.	10.	<i>Beminnelijk</i> , aanminnelijk, aanminnig, bevallig.	4.
<i>Ajuin</i> , wijen.	10.	<i>Bende</i> , aanhang, factie, partij, rot.	3.
<i>Akkerbouw</i> , landbouw.	10.	<i>Benijding</i> , jaloerschheid, naijver.	13.
<i>Ambacht</i> , beroep, handwerk.	10.	<i>Beroep</i> , ambacht, handwerk.	10.
<i>Avontuur</i> , gebeurtenis, voorval, toeval.	10.	<i>Beschonken</i> , dronken, zat.	13.
		<i>Beschroomdheid</i> , schaamachtigheid.	13.
		<i>Beschuldiger</i> , aanbrenger, aanklager.	2.
		<i>Besmetten</i> , aansteken.	6.
		<i>Bestieren</i> , beheering.	12.
		<i>Betreffen</i> , raken.	14.
		<i>Betreuren</i> , beklagen.	12.
		<i>Betuiging</i> -, betoening van vriendschap.	14.
		<i>Bevallen</i> , aanstaan, behagen.	6.
		<i>Bevallig</i> , aanminnelijk, aanminnig, beminnelijk.	4.
		<i>Bevatten</i> , verstaan, begrijpen.	14.
		<i>Bevestigen</i> , instandhouden.	14.
		<i>Bewondering</i> , verwondering.	14.
		<i>Bezitten</i> , hebben.	14.
		<i>Bezorgdheid</i> , bangheid, vrees.	11.
		<i>Bezuiniging</i> , zuinigheid, spaarzaamheid.	15.
		<i>Bezwaar</i> , beletsel, verhuidering.	13.
		<i>Bidden</i> , aanroepen, smeeken.	5.
		<i>Bijdrage</i> , aanhangsel, bijlage, bijvoegsel.	3.
		<i>Bijlage</i> , aanhangsel, bijdrage, bijvoegsel.	3.
		<i>Bijvoegsel</i> , aanhangsel, bijdrage, bijlage.	3.
		<i>Bijzonder</i> , aanmerkelijk, merkwaardig, opmerkelijk.	4.
		<i>Billijk</i> , regt.	15.
		<i>Binden</i> , vastmaken.	15.
		<i>Bosch</i> , woud.	15.
		<i>Brengen</i> , geleiden.	15.

B.

<i>Baar</i> , staaf.	10.
<i>Babbelen</i> , praten, spreken, redeneren.	11.
<i>Ballingschap</i> (<i>in</i>) <i>zenden</i> , bannen.	11.
<i>Bangheid</i> , vrees, bezorgdheid.	11.
<i>Bannen</i> , in ballingschap zenden.	11.
<i>Barak</i> , caserne.	11.
<i>Barmhartigheid</i> , medelijden.	11.
<i>Beboeten</i> , aanhalen, bekeuren.	3.
<i>Bedanken</i> , afdanken, afschaffen, afscheid geven, ontlaan, afzetten of ontzetten.	7.
<i>Beeld</i> , afbeelding, afbeeldsel, beeldtenis, gedaante, voorstelling.	7.
<i>Beeldendienst</i> , afgodendienst, afgoderij.	9.
<i>Beeldtenis</i> , afbeelding, afbeeldsel, beeld, gedaante, voorstelling.	7.
<i>Beest</i> , dier.	11.
<i>Begeeren</i> , willen, haken.	11.
<i>Begrijpen</i> , bevatten, verstaan.	14.
<i>Behagen</i> , aanstaan, bevallen.	6.
<i>Behandelen</i> , aanraken.	5.
<i>Beheering</i> , bestieren.	12.

	Bladz.		Bladz.
D.			
<i>Dapperheid</i> , moed.	15.	<i>Gedachte</i> , denkbeeld, verbeelding.	15.
<i>Denkbeeld</i> , gedachte, verbeelding.	15.	<i>Gedachte</i> , gevoelen, oordeel.	21.
<i>Denken</i> , peinzen, overwegen.	16.	<i>Gegrond (niet)</i> , ongegrond.	20.
<i>Dief</i> , roover.	16.	<i>Geheel</i> , volledig.	20.
<i>Dienstbaarheid</i> , slavernij.	16.	<i>Geleerdheid</i> , kunde.	20.
<i>Dienstvaardig</i> , dienstwillig.	16.	<i>Geleiden</i> , brengen.	15.
<i>Dienstwillig</i> , dienstvaardig.	16.	<i>Gelijkenis</i> , gelijkvormigheid.	20.
<i>Dier</i> , beest.	11.	<i>Gelijkvormigheid</i> , gelijkenis.	20.
<i>Dik</i> , gezet, lijvig.	16.	<i>Gelofte</i> , belofte, eed.	13.
<i>Doen</i> , handelen.	16.	<i>Geloof</i> , godadienst, godsvrucht.	20.
<i>Doen (te niet)</i> , afschaffen.	17.	<i>Geluk</i> , voorspoed.	21.
<i>Dolzinnigheid</i> , sinneloosheid, razernij.	17.	<i>Gemaskerd</i> , verkleed, vermoed.	21.
<i>Donker</i> , duister.	17.	<i>Genaken</i> , naderen, toegang hebben.	21.
<i>Doodslag</i> , moord, manslag.	17.	<i>Genegenheid</i> , genegenheid.	21.
<i>Dronken</i> , beschonken, zat.	13.	<i>Geneydheid</i> , genegenheid	21.
<i>Duister</i> , donker.	17.	<i>Genoeg</i> , genoegzaam.	21.
<i>Dwaasheid</i> , zothed.	17.	<i>Genoegzaam</i> , genoeg.	21.
<i>Dwingen</i> , noodzaken.	18.	<i>Geregtigheid</i> , regt.	21.
E.			
<i>Edelheid</i> , adeldom.	8.	<i>Gesmoord</i> , gestikt, gewurgd.	22.
<i>Eed</i> , belofte, gelofte.	13.	<i>Gestikt</i> , gesmoord, gewurgd.	22.
<i>Eed doen</i> , zweren, vloeken.	18.	<i>Getal</i> , aantal, menigte.	6.
<i>Eens (op)</i> , eenslags.	18.	<i>Gevecht</i> , veldalag.	22.
<i>Eenslags</i> , op eens.	18.	<i>Geven</i> , aanbieden.	2.
<i>Eerbied</i> , achting.	8.	<i>Gevoelen</i> , gedachte, oordeel.	22.
<i>Eigenliefde</i> , zelfliefde.	18.	<i>Gevolg</i> , gevolgtrekking.	22.
<i>Eindigen</i> , ophouden.	18.	<i>Gevolgtrekking</i> , gevolg.	22.
<i>Erfgenaam</i> , erve, lijfserv.	19.	<i>Gevuld</i> , vol.	22.
<i>Erflater</i> , testateur.	19.	<i>Gewigt</i> , zwaarte.	22.
<i>Erkentenis</i> , bekenenis.	12.	<i>Gewurd</i> , gestikt, gesmoord.	22.
<i>Erve</i> , erfgenaam, lijfserv.	19.	<i>Gezet</i> , dik, lijvig.	16.
F.			
<i>Factie</i> , aanhang, bende, partij, rot.	3.	<i>Gierig</i> , karig.	23.
<i>Fierheid</i> , hoogmoed.	19.	<i>Glad</i> , vlak.	23.
<i>Fraai</i> , mooi, schoon.	19.	<i>Godsdienst</i> , geloof, godsvrucht.	20.
G.			
<i>Gebeurtenis</i> , avontuur, toeval, voorval.	10.	<i>Godsvrucht</i> , geloof, godsdienst.	20.
<i>Gebreke</i> , onvolkomenheid.	19.	H.	
<i>Gedaante</i> , afbeelding, afbeeldsel, beeld, beeldtenis, voorstelling.	7.	<i>Haken</i> , begeeren, willen.	11.
		<i>Hakkelen</i> , stamelen, stotteren.	23.
		<i>Handelen</i> , doen.	16.
		<i>Handwerk</i> , ambacht, beroep.	10.
		<i>Hebben</i> , bezitten.	14.
		<i>Heet</i> , warm.	23.
		<i>Hekeldicht</i> , schimpdicht.	23.
		<i>Hoogmoed</i> , fierheid.	19.
		<i>Hopen</i> , verwachten, wenschen.	23.
		<i>Huilen</i> , krijten, schreijen, weenen.	24.

	Bladz.		Bladz.
I.			
<i>Ingetogenheid</i> , nederigheid.	24.	<i>Misslag</i> , misdaad, misdrijf, overtreding, zonde.	27.
<i>Instandhouden</i> , bevestigen.	14.	<i>Moed</i> , dapperheid.	15.
J.			
<i>Jaloerschheid</i> , benijding, naijver.	13.	<i>Moedeloosheid</i> , neêrslagtigheid.	27.
<i>Juistheid</i> , naauwkeurigheid.	24.	<i>Mooi</i> , fraai, schoon.	19.
K.			
<i>Karig</i> , gierig.	23.	<i>Moord</i> , doodslag, manslag.	17.
<i>Kastijden</i> , straffen.	24.	N.	
<i>Kennen geven (te)</i> , kennis geven.	24.	<i>Naauwkeurigheid</i> , juistheid.	24.
<i>Kennis geven</i> , te kennen geven.	24.	<i>Nabootsen</i> , namaken, navolgen.	27.
<i>Kiezen</i> , voorkeur geven.	25.	<i>Naderen</i> , genaken, toegang hebben.	21.
<i>Kloppen</i> , slaan.	25.	<i>Namaken</i> , nabootsen, navolgen.	27.
<i>'s Konings, of van den Koning</i> , koninklijk.	25.	<i>Navolgen</i> , nabootsen, namaken.	27.
<i>Koninklijk</i> , 's Konings, of van den Koning.	25.	<i>Nederigheid</i> , iugctogenheid.	24.
<i>Krachtig</i> , sterk.	25.	<i>Neêrslagtigheid</i> , moedeloosheid.	27.
<i>Krijten</i> , huilen, schreijen, weenen.	24.	<i>Nieuwsgierigheid</i> , weetgierigheid.	27.
<i>Kunde</i> , geleerdheid.	20.	<i>Nijd</i> , afgunst, wangunst.	9.
<i>Kwaadsprekendheid</i> , laster.	25.	<i>Noodlot</i> , lot.	26.
<i>Kwijtschelding</i> , verschooning, vergiffenis.	25.	<i>Noodzaken</i> , dwingen.	18.
L.			
<i>Landbouw</i> , akkerbouw.	10.	<i>Nut</i> , voordeel.	28.
<i>Iaster</i> , kwaadsprekendheid.	25.	O.	
<i>Last leggen (te)</i> , aandichten.	2.	<i>Onachtzaam</i> , achteloos, onoplettend.	8.
<i>Liegen</i> , onwaarheid spreken.	26.	<i>Onderwerp</i> , voorwerp.	28.
<i>Lijden</i> , verdragen, verduren.	26.	<i>Oneenigheid</i> , twist, ruzie.	28.
<i>Lijfservc</i> , erfgenaam, erve.	19.	<i>Ongegrond</i> , niet gegrond.	20.
<i>Lijvig</i> , dik, gezet.	16.	<i>Ongeluk</i> , tegenspoed, ramp, onheil.	28.
<i>Lot</i> , noodlot.	26.	<i>Ongetrouw</i> , trouweloos.	28.
M.			
<i>Manslag</i> , doodslag, moord.	17.	<i>Ongevoeligheid</i> , onverschilligheid.	28.
<i>Medelijden</i> , barmhartigheid.	11.	<i>Onheil</i> , ongeluk, tegenspoed, ramp.	28.
<i>Menigte</i> , aantal, getal.	6.	<i>Onoplettend</i> , achteloos, onachtzaam.	8.
<i>Menschlievendheid</i> , zachtsinnigheid.	26.	<i>Ontdekken</i> , uitvinden.	29.
<i>Middel</i> , weg.	26.	<i>Onthouden (zich)</i> , vasten.	29.
<i>Minnaar</i> , verliefde.	26.	<i>Ontslaan</i> , afdanken, afschaffen, afscheid geven, bedanken, afzetten of ontzetten.	7.
<i>Misdaad</i> , misdrijf, misslag, overtreding, zonde.	27.	<i>Ontvangen</i> , aannemen.	5.
<i>Misdrijf</i> , misdaad, misslag, overtreding, zonde.	27.	<i>Ontveinsen</i> , verbergen, verbloemen.	29.
		<i>Ontvlieden</i> , ontwijken.	29.
		<i>Ontwerp</i> , voornemen.	30.
		<i>Ontwijken</i> , ontvlieden.	29.
		<i>Ontzetten</i> , afzetten, afdanken.	

	Bladz.	S.	Bladz.
afschaffen, afscheid geven, bedanken, ontslaan.	7.	<i>Schaamachtigheid</i> , beschroomdheid.	13.
<i>Onverhoopt</i> , onverwacht, onvoorzienens.	30.	<i>Schimpdicht</i> , hekeldicht.	23.
<i>Onverschilligheid</i> , ongevoeligheid.	28.	<i>Schrsijen</i> , huilen, krijten, weenen.	24.
<i>Onverwacht</i> , onverhoopt, onvoorzienens.	30.	<i>Slaan</i> , kloppen.	28.
<i>Onvoorzienens</i> , onverwacht, onverhoopt.	30.	<i>Slavernij</i> , dienstbaarheid.	16.
<i>Onwaarheid spreken</i> , liegen.	26.	<i>Slof</i> , achteloos, onachtszaam, onoplettend.	8.
<i>Onwrikbaarheid</i> , standvastigheid.	32.	<i>Smaad</i> , belediging.	12.
<i>Onzekerheid</i> , twijfel.	30.	<i>Smeeken</i> , aanroepen, bidden.	5.
<i>Op eens</i> , eenslags.	18.	<i>Spaarzaamheid</i> , bezuiniging, zuinigheid.	15.
<i>Ophouden</i> , eindigen.	18.	<i>Staaf</i> , baar.	10.
<i>Opmerkelijk</i> , aanmerkelijk, bijzonder, merkwaardig.	4.	<i>Stamelen</i> , hakkelen, stotteren.	23.
<i>Opwakkeren</i> , wakker maken, wekken.	30.	<i>Standvastigheid</i> , onwrikbaarheid.	32.
<i>Overeinde</i> , regt op.	30.	<i>Stellen</i> , plaatsen.	30.
<i>Overzetten</i> , vertalen.	30.	<i>Sterk</i> , krachtig.	25.
		<i>Stotteren</i> , hakkelen, stamelen.	23.
		<i>Straffen</i> , kastijden.	24.
P.		T.	
<i>Partij</i> , aanhang, bende, factie, rot.	3.	<i>Teederheid</i> , zwakheid.	32.
<i>Peinzen</i> , denken, overwegen.	16.	<i>Tegenspoed</i> , ongeluk, ramp, onheil.	28.
<i>Plaatsen</i> , stellen.	30.	<i>Tegenwoordig</i> , aanwezig, aanwezig.	6.
<i>Plicht</i> , verplichting.	31.	<i>Te kennen geven</i> , kennis geven.	24.
<i>Prijs</i> , waarde.	31.	<i>Te last leggen</i> , aandichten.	2.
<i>Prijzen</i> , roemen.	31.	<i>Testateur</i> , erfster.	19.
		<i>Tevreden</i> , voldaan.	32.
R.		<i>Toeëigenen (zich)</i> , zich aanmatiggen, zich toeschrijven.	3.
<i>Raken</i> , betreffen.	14.	<i>Toegeven</i> , toestaan.	32.
<i>Razernij</i> , dolzinnigheid, zinloosheid.	17.	<i>Toeschrijven (zich)</i> , zich aanmattigen, zich toeëigenen.	3.
<i>Redevoering</i> , verhandeling.	32.	<i>Toestaan</i> , toegeven.	32.
<i>Redeneren</i> , babbelen, praten, spreken.	11.	<i>Toestemmen</i> , toetreden.	32.
<i>Regt</i> , billijk.	15.	<i>Toetreden</i> , toestemmen.	32.
<i>Regt</i> , gerechtigheid.	21.	<i>Toeval</i> , avontuur, gebeurtenis, voorval.	10.
<i>Regtop</i> , overeinde.	30.	<i>Trouweloos</i> , ongetrouw.	28.
<i>Regtsgeleerde (Doctor in de regten)</i> , regtsvoorspraak (Advocaat).	31.	<i>Twijfel</i> , onzekerheid.	30.
<i>Regtsvoorspraak (Advocaat)</i> , regtsgeleerde (Doctor in de regten.)	31.	<i>Twist</i> , oneenigheid, ruzie.	28.
<i>Regtvaardigen</i> , verdedigen.	31.		
<i>Roemen</i> , prijzen.	31.	U.	
<i>Roover</i> , dief.	16.	<i>Uijen</i> , ajuin.	10.
<i>Rot</i> , aanhang, bende, factie, partij.	3.	<i>Uitdrukking</i> , woord.	33.
		<i>Uitvinden</i> , ontdekken.	29.

V.		Bladz.	V.		Bladz.
<i>Vasten</i> , zich onthouden.	29.		<i>Voordeel</i> , nut.		28.
<i>Vastmaken</i> , binden.	15		<i>Voorlangers</i> , voorouders.		34.
<i>Veldslag</i> , gevecht.	22.		<i>Voorkeur geven</i> , kiezen.		26.
<i>Venijn</i> , vergift.	33.		<i>Voorneemen</i> , ontwerp.		30.
<i>Verantwoordelijk</i> , aansprekelijk.	5.		<i>Voorouders</i> , voorgangers.		34.
<i>Verbeelding</i> , denkbeeld, gedachte.	15.		<i>Voorstelling</i> , afbeelding, afbeeld- sel, beeld, beeldtenis, gedaante.		7.
<i>Verbergen</i> , ontveinzen, verbloe- men.	29.		<i>Voorval</i> , avontuur, gebeurtenis, toeval.		10.
<i>Verbloemen</i> , ontveinzen, verbergen.	29.		<i>Voorwerp</i> , onderwerp.		28.
<i>Verdedigen</i> , regtvaardigen.	31.		<i>Vrees</i> , bangheid, bezorgdheid.		11.
<i>Verduren</i> , lijden, verdragen.	26.		<i>Vriendelijkheid</i> , beleefdheid.		12.
<i>Verdragen</i> , lijden, verduren.	26.		<i>Vriendschap</i> . (betuiging -, betoo- ning van)		14.
<i>Verfoeijelijk</i> , afkeerwekkend, af- schuwelijk.	9.		<i>Vrolijk zijn</i> , zich vermaken.		34.
<i>Vergiffenis</i> , kwijtschelding, ver- schooning.	25.		W.		
<i>Vergift</i> , venijn.	33.		<i>Waarde</i> , prijs.		31.
<i>Vergrooten</i> , vermeerderen.	33.		<i>Wakker maken</i> , opwakkeren, wekken.		30.
<i>Verhandeling</i> , redevoering.	32.		<i>Wangunst</i> , afgunst, nijd.		9.
<i>Verhindering</i> , beletsel, bezwaar.	13.		<i>Warm</i> , heet.		22.
<i>Verkleed</i> , gemaskerd, vermomd.	21.		<i>Weenen</i> , huilen, krijten, schreijen.		24.
<i>Verkort</i> , beknopt.	12.		<i>Weetgierigheid</i> , nieuwsgierigheid.		27.
<i>Verloochenen</i> , afzweren.	10.		<i>Weg</i> , middel.		26.
<i>Verlaging</i> , vernedering.	32.		<i>Wekken</i> , opwakkeren, wakker maken.		30.
<i>Verliefde</i> , minnaar.	26.		<i>Welldadigheid</i> , welwillendheid.		35.
<i>Vernaken</i> (zich), vrolijk zijn.	34.		<i>Welgemeend</i> , welmeenend.		35.
<i>Vermee deren</i> , vergrooten.	33.		<i>Welmeenend</i> , welgemeend.		35.
<i>Vermoeden</i> , achterdocht.	8.		<i>Welwillendheid</i> , weldadigheid.		35.
<i>Vermomd</i> , gemaskerd, verkleed.	21.		<i>Wenschen</i> , hopen, verwachten.		23.
<i>Vernedering</i> , verlaging.	33.		<i>Willen</i> , begeeren, haken.		11.
<i>Vernielen</i> , vernietigen.	34.		<i>Winst</i> , voordeel.		34.
<i>Vernietigen</i> , vernielen.	34.		<i>Woord</i> , uitdrukking.		33.
<i>Vernuft</i> , verstand.	34.		<i>Woud</i> , bosch.		15.
<i>Verplichting</i> , pligt.	31.		Z.		
<i>Verschooning</i> , kwijtschelding, ver- giffenis.	25.		<i>Zachtzinnigheid</i> , menschlievend- heid.		26.
<i>Verstaan</i> , bevatten, begrijpen.	14.		<i>Zat</i> , beschonken, dronken.		13.
<i>Verstand</i> , vernuft.	34.		<i>Zelfliefde</i> , eigenliefde.		18.
<i>Vertalen</i> , overzetten.	30.		<i>Zinneloosheid</i> , dolzinnigheid, ra- zernij.		17.
<i>Verwachten</i> , hopen, wenschen.	23.		<i>Zonde</i> , misdaad, misdrijf, misslag, overtreding.		27.
<i>Verwondering</i> , bewondering.	14.		<i>Zotheid</i> , dwaasheid.		17.
<i>Vlak</i> , glad.	23.		<i>Zuinigheid</i> , bezuiniging, spaar- zaamheid.		15.
<i>Vloeken</i> , eed doen, zweren.	18.		<i>Zwakheid</i> , teederheid.		32.
<i>Voedsel</i> , aas.	7.		<i>Zweren</i> , eed doen, vloeken.		18.
<i>Vol</i> , gevuld.	22.				
<i>Voldaan</i> , tevreden.	32.				
<i>Volledig</i> , geheel.	20.				
<i>Voordeel</i> , winst.	34.				

NEDERLANDSCHE BRIEFSTIJL.

De brieven vervullen de plaats van mondeling onderhoud. De stijl of de orde en wijze, waarop men zijne gedachte voordraagt, moet eenvoudig en natuurlijk zijn, naderende zoo veel mogelijk aan den dagelijkschen omgang, zonder echter plat te wezen. Bovenal moet men *zuiver* schrijven. Men verontschuldigt wel de fouten tegen de taal in lieden van het land en in personen, die eenig handwerk uitoefenen, maar het is *onverschoonlijk* in menschen, die voorondersteld worden, eene beschaafde opvoeding genoten te hebben.

Men spreekt om verstaan te worden; men schrijft tot ditzelfde oogmerk. Gevolgelyk moet de *keus* en *gepastheid* van bewoordingen de voorname zorg van elken brief wezen. Lange en hoogdravende volzinnen worden door den lezer van eenen brief niet verdragen. Voor den Nederlandschen briefstijl is de beknoptheid onontheerlyk. *Kortheid* en *juistheid* moeten zich vereenigen. De hoofdverdiensden zijn: *losheid*, *ongedwongenheid*, *gemakkeiykheid* en zekere soort van *onachtzaamheid*, zonder dat zij echter in een volslagen gebrek van verband der denkbeelden, of in onnaauwkeurigheid of onwelvoegelykheid ontaarde.

WELVOEGELIJKHEID IN HET BRIEFSCHRIJVEN.

Gelyk, in den omgang des gezelligen levens, zekere pligten van welvoegelykheid, bij stilzwijgend verdrag, zijn ingevoerd, even zoo heeft zulks omtrent de behandeling der brieven plaats.

Hiertoe behoort de oplettendheid omtrent het verschil van **JAREN**, **SEKSE**, **RANG**, **VERDIENSTEN** en tijdelijk **VERMOGEN**. Men vergeete dus nimmer den stand; waarin men zich bevindt en dien van hen, aan wie men schrijft. Elke verscheidenheid in dit opzigt,

levert niet slechts eenen afzonderlijken toon, waarop men schrijft, min of meer gemeenzaam, deftig en ernstig, maar ook verschil van zaken, waarbij de openhartigheid, in het eene geval, gebiedt te schrijven wat men weet, en elders te zwijgen, en niets meer te melden, dan tot het onderwerp volstrekt behoort. *Eigen zedelijke smaak, door een goed hart, door opvoeding en omgang gevormd, is hier de bevoegde gewijzer.*

Bijzonderlijk zijn de voorgaande aanmerkingen toepasselijk op alle zoodanige VERZOEK-, KLAAG- en SMEEKSCRIFTEN, welke aan Personen van hoogen rang worden ingeleverd.

Nog behooren tot deze welvoegelijkheid zekere algemeen aangenomene gebruikelijkheden omtrent den uiterlijken vorm van den brief, in betrekking tot de personen, tot wie men zich voegt, altijd gewijzigd naar rang en omstandigheden.

OVER HET CEREMONIEEL.

De ondervinding leert, hoeveel de *hoffelijkheid* vermag, en hoezeer zij dikwerf de genegenheid ten onzen aanzien bepaalt. Het is daarom voorzigtiger, *iets overtolligs* te dezen opzigte te doen, dan *nalatig* te zijn. De ware wijsheid vordert alleen, zich nimmer tot *laagheid* te vernederen, maar integendeel niets te verzuimen, wat in *billijkheid* geschikt is om te behagen.

HET PAPIER.

Men bedient zich gewoonlijk van *post- of velin-papier*, in 4° *format*, en zuiver aan de kanten afgesneden. Men gebruikt daartoe de beide bladzijden van het halfvel. Zulks heeft plaats omtrent alle personen, aan wie men, uit hoofde van rang en verdiensten, achting en eerbied is verschuldigd. Voor personen alleen, met welke wij gemeenzaam, of die minder in rang zijn dan wij zelve, kan ééne bladzijde, bij eenen korten inhoud, dienen. Ook de korte briefjes van dagelijksch gebruik maken hieromtrent eene uitzondering.

DE DAGTEEKENING.

De *dagteekening* behelst de *plaats*, vanwaar men schrijft, den *dag*, de *maand* en het *jaar*, in dezer voege:

's Gravenhage, den 1 Januarij 1846.

De *dagteekening* van brieven, in gewone zaken en handel, wordt geplaatst aan het hoofd tegen over het *regteroo*. Die van

brieven aan Personen van hoogen rang, of wel van hooger rang, dan wij zelve voeren, moeten aan het *benodeneinde* der bladzijde geplaatst worden, waar de brief eindigt, en wel tegenover het *linkeroog*.

Ditzelfde geldt mede omtrent VERZOEK-, KLAAG- en SMEEK-SCHRIFTEN.

VAN HET HOOFD VAN EENEN BRIEF OF EEN VERZOEK-SCHRIFT.

Het *hoofd*, als den titel van den Persoon behelzende, aan wien men schrijft, wordt aan den *bovenkant*, tegen over het *linkeroog*, twee of drie vingers beneden den rand geplaatst, en niet verder dan ter halver bladzijde, in dezer voege:

Aan

Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden, Groothertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Het opschrift Sire! wordt vijf vingers beneden het hoofd geplaatst; terwijl de brief of het verzoekschrift op de helft der bladzijde of wel een weinig lager moet beginnen. De opschriften moeten altijd met grootere letters worden geschreven, en de eerste letter dezer titels eene kapitale wezen.

VAN HET LIGCHAAM DES BRIEFS.

Het *ligchaam* van eenen brief wordt genoemd de voordragt zelve, bij welke het onderwerp of verzoek wordt opgegeven. In denzelfden stijl, waarin een brief begonnen is, moet men dien voleinden. De gelegenheid en de persoon, aan wien men schrijft, moeten niet uit het oog verloren worden. Aan Personen van hooger rang behoort men niet vragenderwijze te schrijven, of de gebiedende wijs te gebruiken; ook voegt het niet, gewag van derselver bloedverwanten te maken, zonder daarhij eenen titel van onderscheiding te plaatsen. Men schrijve daarom: *Mijnheer uwe Vader*, *Mevrouw uwe Echtgenoot* enz. Wanneer de brief zoo lang is, dat hij eerst aan den benedekant der bladzijde zou eindigen, behoort men denzelfden af te breken, en ten minste *twee* of *drie* regels voor de rugzijde te besparen. Deze rugzijde beschrijvende, moet men zorgen, dat dezelve niet beginne, dan ter hoogte van den titel, welke op de eerste bladzijde geplaatst is. Deze gelijkheid geldt even zoo voor de *derde* en *vierde* blad-

zijde. Cijfers mogen niet gebruikt worden, dan alleen in het geval van *dag- en jaarteekening*. In alle andere gevallen, moeten de getallen met *letters* voluit geschreven worden. De geldsommen worden in getallen en daarenboven tusschen twee haakjes ( ) met letters geschreven.

In het ligchaam van den brief is men gewoon, als bewijs van achting, nu en dan den titel van het Opschrift te herhalen; doch de *Tweede Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten, AAN WELKE BEPAALDELIJK DE BEWARING EN ZUIVERING DER NEDERLANDSCHE TAAL, BIJ OPENBAAR GEZAG IS AANBEVOLEN*, heeft dien-aangaande eenen anderen weg voorgeslagen. De mededeeling van dezen belangrijken maatregel kan niet als ongepast beschouwd worden, daar niet iedereen in het bezit van de Staats Courant of den Algemeenen Kunst- en Letterbode is, waarin dezelve voorkomt.

De Tweede Klasse van het KONINKLIJK NEDERLANDSCH INSTITUUT van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten, heeft zich onlangs gewend tot het RIJKSBESTUUR, ter wering zoo mogelijk en afschaffing van eene hier te lande heerschende gewoonte, welke inzonderheid den Briefstijl belemmert en daaruit alle losheid en gemakkelijheid verbant. Terwijl de Franschen en Engelschen in hunne brieven geene andere titels gebruiken dan die, van welke zij zich in hunne gesprekken bedienen, wordt bij ons met EDEL GROOT- ACHTBAARHEDEN, HOOG- en WEL- EDEL- GESTRENGHEDEN, HOOG- WEL- EBORNHEDEN en vele dergelijke, in het LIGCHAAM der brieven, de stijl overladen en verduisterd. En daar de voormelde woorden VROUWELIJK en de personen, aan welke de brieven gericht worden, meestal MANNELIJK zijn, ziet men zich telkens in den moeilijken tweestrijd gebracht, om of, bij eene naauwgezette opvolging der Taalregelen, door het gebruik van vrouwelijke Voornaamwoorden en den derden persoon van het Werkwoord, stuitend, zoo niet eenigzins belagchelijk te worden, of, ondanks beter weten, tegen de Taal zelve te zondigen. De Klasse, AAN WELKE BEPAALDELIJK DE BEWARING EN ZUIVERING DER NEDERLANDSCHE TAAL BIJ OPENBAAR GEZAG IS AANBEVOLEN, heeft geoordeeld aan hare roeping te voldoen, door het indienen van een adres aan den MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN, waarbij zij de aandacht der Regering op dit punt bescheidenlijk heeft gevestigd, en

eerbiedig in overweging gegeven, om door VOORBEELD en AAN-DRANG bij anderen, eene meer eenvoudige titulatuur in het LIGCHAAM der brieven in te voeren, waardoor gemakkelijker en duidelijkheid in den Briefstijl zouden bevorderd en tevens een niet onbelangrijke wenk zou gegeven worden, dat ook het Rijksbewind het belang onzer schoone moedertaal allezins ter harte neemt. Zij zag zich met een uitvoerig antwoord des MINISTERS op hare voordragt vereerd, waarin Hij betuigt, de strekking daarvan VOLKOMEN GOED TE KEUREN, EN ZICH BEREID VERKLAART, OM MEDE TE WERKEN TER BEREIKING VAN HET VOOR-GESTELDE DOEL; hoezeer, naar Zijn oordeel, zoodanige afzonderlijke pogingen weinig zullen vermogen tegen eene gewoonte, die, reeds zoo lang hier te lande als het ware burgerrecht verkregen hebbende, niet wel anders dan langzaam gewijzigd zal kunnen worden, naar mate men, bij den voortgang van WARE BESCHAVING, het verkeerde van die omstandigheid al meer en meer zal inzien; waarom Hij dan ook ten slotte de Klasse aanspoort, om, ter bevordering van het laatste, gepaste middelen aan te wenden, en de aandacht van het algemeen op het ongerijmde en nadeelige van het bedoelde misbruik te vestigen.

De Klasse heeft dienvolgens begrepen, in de eerste plaats hare leden en correspondenten dringend te moeten uitnoodigen, om hunne beste pogingen aan te wenden, ten einde in het LIGCHAAM der brieven de omslagtige, belemmerende en niet zelden met het taaleigen strijdende titulaturen zoo algemeen mogelijk worden afgeschaft. Maar zij heeft het tevens van haren pligt gerekend, om buiten haren eigenlijken kring en in het algemeen, een iegenlijk, die de ZUIVERHEID zijner taal op prijs stelt, op te wekken, om van een nutteloos en stuitend misbruik tot het echt Nederlandsch en alleen in de verbeelding onbeleefd gebruik van ons Gij, U en Uw terug te keeren.

Men beproeve het slechts, om in zijne briefwisseling zoo al niet op eens, dan toch voor het minst allengs al die onnutte en lastige omschrijving van het persoonlijk of bezittelijk Voornaamwoord na te laten; en het zal van zelve eerlang blijken, dat in onze Taal, niet minder dan in de Fransche of Engelsche, beleefde en beschaafde vormen met minder omslag van woorden, met minder overdaad voor het minst van titulaturen gepaard kunnen gaan.

De Klasse vindt zich intusschen genoopt, uitdrukkelijk te verklaren, dat zij met de voorgestelde vereenvoudiging in den vorm van onzen zoowel officiëlen als dagelijkschen Briefstijl geenszins beoogt de weglating des titels zelven, aan een iegelijk naar stand en betrekking in de maatschappij verschuldigd. OP HET ADRES, AAN HET HOOFD, AAN HET SLOT, ja zelfs, waar het voegzaam gerekend wordt en zonder eenigen hinder voor de zuiverheid der Taal geschieden kan, in het LIGCHAAM der brieven blijve de titel UWE MAJESTEIT, UWE HOOGHEID, UWE EXCELLENTIE enz. steeds naar eisch uitgedrukt. Alleen de doel- looze belemmerde en ontsierde herhaling, bovenal het overluden van een vlugtig Voornaamwoord met heel den last dier titu- lairen, wenscht de Klasse door het voorgedragen denkbeeld met kracht te bestrijden, in het belang van de schoonheid onzer Taal en van den waarlijk beschaafden stijl.

De Klasse hoopt, dat de hoogere standen zich met de Ge- leerden en Geletterden des lands in dezen tot bevordering van hetzelfde belang volgaarne zullen verstaan, ja dat juist VAN DAAR en van de REGERING het voorbeeld der verlangde vereen- voudiging moge uitgaan, waarvan de initiative niet gemakkelijk van DEN MINDERE in het schrijven aan zijnen MEERDERE kan worden verwacht. Door eene goede keus van woorden en eene gelukkige wending van den volzin, zal het welligt ten slotte voor geen van beide zoo zeer bezwaarlijk zijn, om zonder eenige krenking van eerbied of voegzaamheid in den vorm, jegens wien het ook zij, de ontsierlijke overtolligheden, waar- onder onze Briefstijl gedrukt gaat, allengs meer en meer te vermijden. De voorgestelde vereenvoudiging wordt, mag men veilig aannemen, door ieder, die over de zaak heeft nage- dacht, als iets in meer dan een belang, wenschelijk be- schouwd; ZIJ IS EEN WEZENLIJKE EISCH VOOR DE ZUIVERHEID EN SIERLIJKHEID ONZER TAAI; zij zou het alleen daarom reeds zijn voor geheel onze NATIONALITEIT.

Aldus opgemaakt en vastgesteld in de zitting der Klasse van den 5 Junij 1845.

ABM. DES AMORIE VAN DER HOEVEN,
Lid en vaste Secretaris der Klasse.

NB. Deze brief is opgenomen in den Algemeenen Kunst- en Letterbode van het jaar 1845, Vrijdag, den 25 Julij 1845, n° 31.

VAN DE ONDERTEEKENING.

De onderteekening is zoodanig formulier, waarvan men zich bedient, om eenen brief te eindigen. Het slot van den Brief rigt zich, met deszelfs onderteekening naar den inhoud zelven en naar het karakter van hem die schrijft. Men zij op zijne hoede, om niet plotseling af te breken, noch met een slepend slot te eindigen. Omtrent VERZOEK-, KLAAG- en SMEEKSCHRIFTEN is dienaangaande een algemeene regel aangenomen, namelijk 't *welk doende van*: vervolgens de herhaling van het *Opschrift*, daarna het *Onderschrift* en eindelijk de *Naamteekening*. De slotuitdrukkingen van *erken-tenis*, *achting*, *verknochtheid* en *eerbied* in alle andere soorten van Brieven, zijn nagenoeg van dezen aard:

De gevoelens M. .... welke Gij mij hebt ingeboezemd, zijn even opregt als duurzaam.

Verlaat U M. .... voor altijd op de erkenenis en verknochtheid van:

Neem gunstig aan, M. .... de bijzondere gevoelens van achting, welke ik U toedraag en die Gij zoowel verdient enz.

Mijne teedere en eerbiedige verknochtheid, M. ...., eindigt niet, dan met mijn leven.

Neem gunstig aan, M. ...., de hulde van mijnen eerbied.

Ontvang, M. .... met toegenegenheid de verzekering mijner eerbiedige verknochtheid.

Met de meeste hoogachting heb ik de eer te zijn.

VAN HET NASCHRIFT.

Men noemt Naschrift datgene, wat men bij eenen Brief voegt, wanneer dezelve reeds onderteekend is. Men onderscheidt zulks doorgaans met deze twee letters: P. S. (*postscriptum*). Hetzelve kenmerkt altijd eenige onachtzaamheid omtrent iets dat reeds vooraf had behooren gemeld te worden. Het is, uit dien hoofde, niet wel geoorloofd, dan onder gemeenzame vrienden, ten zij alleen tot overdragt van groete aan eenen Persoon, die niet in den inhoud des Briefs betrokken is, en echter naauw verbonden met hem, aan wien men schrijft.

Men vermijde ook *vlekken*, *uit- en doorschrappingen*, alsmede het gebruik van zand.

VAN HET TOEVOUWEN DER BRIEVEN EN DEN OMSLAG.

Er zijn velerlei manieren, om eenen Brief toe te vouwen: de eenvoudigste is altijd de beste. Men vouwt het papier in de lengte, nagenoeg in drie *gelijke* deelen. Daarna vouwt men het in de breedte, in drie *ongelijke* deelen. De twee gedeelten worden ia het middelste gevouwen en in eene strook bijeen gevoegd, waarop het zegel (cachet) komt. Anderen vouwen de eerste bladzijde in de breedte, in drie bijna gelijke deelen, en voegen de twee bladzijden in de lengte, alsdan in drie andere deelen, zoodanig, dat de beide einden elkander naderen, en, bij eene tweede vouw, ia ééne strook worden te zamen gevoegd.

Eene derde manier vouwt het papier in de breedte in twee deelen, en voegt het alzoo onder ééne strook te zamen. Deze manier, echter, is alleenlijk gepast voor brieven van weinig beteekenis.

De waardigste manier is die, om den geheelen Brief in vier gelijke deelen te vouwen en met eenen omslag te voorzien.

Deze omslag moet van hetzelfde papier zijn en onbeschreven.

In dezen omslag verbiedt de welvoegelijkheid het sluiten van eenen tweeden Brief, ten zij alleen in geval van gemeenzaamheid, aan eenen Nabestaande, in hetzelfde huis wonende. Ook het Postwezen heeft zoodanig misbruik door eene bepaalde wet verboden.

HET ZEGELEN VAN DEN BRIEF.

Minderen, die aan Personen van hoogen rang schrijven, bedienen zich van een Naamzegel.

Familiewapens worden door hen gebruikt, die niet tot den Adel behooren.

Tot het zegelen zelf bedient men zich van rood lak, en nooit van ouwels omtrent *Personen van hoogen rang*. Gemengde kleuren van lak dienen voor gemeenzame brieven, en het zwarte lak voor den rouw. Ouwels, ook van verschillende kleur, zijn altijd gebruikelijk van gelijken tot gelijken, of van aanzienlijken tot mindere standen.

VAN HET BUITENSTE OPSCHRIFT (ADRES).

Het Opschrift van buiten behelst den naam van den Persoon, aan wien men schrijft, met bijvoeging, ten aanzien eener groote stad, van *woonplaats*, *gracht*, *straat*, *wijk* en *nommer* van het huis, gelijk mede, wanneer de plaats zelve niet algemeen bekend is, of zoo er meer plaatsen van dienzelfden naam mogten zijn, met den naam van het Gewest.

De Opschriften zijn nagenoeg gelijk aan de Hoofden der Brieven, welke in de Titulatuur opgegeven worden. Ook de eenvoudigheid geldt alhier het meest.

De ontvanger betaalt doorgaans het vrachtgeld (port); wanneer echter de afzender zulks betaald heeft, drukt men dit op de linkerzijde des Opschrifts, door *vrachtvrij* (*franco*) uit. Het frankeren ten opzichte van aanzienlijke Personen is eene dadelijke onbeleefdheid. Sluit men eenen brief in eenen anderen, zoo drukt men op het Opschrift des ingeslotenens briefs zulks uit door de woorden: *onder omslag* (*Sous Couvert*), en geeft men dien aan vrienden of bekenden mede, door de woorden: *met vriend* (*Par Ami*), *door gunst* (*Par Faveur*). Brieven aan voorname Personen met gelegenheid te zenden, of in dezelve andere brieven ter verdere bezorging *in te sluiten*, is onwettend. Sluit men eenige muntspecie in eenen brief, dan schrijft men de waarde daarvan buiten op, en late de brieven zelve aantekenen, gelijk ook die, welke papieren van waarde bevatten.

TITELS

VAN GEBORTE, STAND EN BURGERLIJKE BETREKKINGEN, WELKE MEN IN GESCHRIFTEN DIENT IN ACHT TE NEMEN.

Bij de *titels* heeft men voornamelijk op vier zaken acht te geven, namelijk: 1°. het OPSCHRIFT of de AANSPRAAK, het hoofd van den brief, boven het begin van denzelfden staande; 2°. de BENAMING in het ligchaam van den brief; 3°. het ONDERSCHRIFT of SLOT, met de onderteekening, en 4°. het BUITENSTE OPSCHRIFT (ADRES).

Al deze zaken moeten in een bepaald verband staan.

In het *algemeen* hangen de titels van Geboorte, Stand en Burgerlijke betrekkingen af; in het *bijzonder* echter behoort de

afhankelijkheid of *onafhankelijkheid*, in welke de schrijver tot den ontvanger staat, wel in aanmerking genomen te worden.

In geschriften aan den Koning.

1. SIRE. (1)

2. UWE MAJESTEIT en HOOGSTDEZELVE.

3. VAN UWE MAJESTEIT

*de gehoorzaamste dienaar en
getrouwe onderdaan.*

4. AAN ZIJNE MAJESTEIT DEN KONING.

Aan de Koningin.

1. MEVROUW.

2. UWE MAJESTEIT en HOOGSTDEZELVE.

3. VAN UWE MAJESTEIT

*de gehoorzaamste dienaar en
getrouwe onderdaan.*

4. AAN HARE MAJESTEIT DE KONINGIN.

Aan den Prins van Oranje.

1. DOORLUCHTIGE PRINS of KONINKLIJK VORST.

2. UWE KONINKLIJKE HOOGHEID en HOOGSTDEZELVE.

3. VAN UWE KONINKLIJKE HOOGHEID

*de gehoorzaamste en onder-
danigste dienaar.*

4. AAN ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID DEN PRINS VAN ORANJE,
KROONPRINS DER NEDERLANDEN.

Aan de Prinses van Oranje.

1. MEVROUW of KONINKLIJKE VORSTIN.

2. UWE KONINKLIJKE HOOGHEID en HOOGSTDEZELVE.

3. VAN UWE KONINKLIJKE HOOGHEID

*de gehoorzaamste en onder-
danigste dienaar.*

4. AAN HARE KONINKLIJKE HOOGHEID DE PRINSES VAN ORANJE,
KROONPRINSES DER NEDERLANDEN, GEBOREN PRINSES VAN WUR-
TEMBERG.

(1) De cijfers, vóór de titels gesteld, beteekenen: 1. *de aanspraak*,
2. *de benaming in het ligchaam van den brief*, 3. *het onderschrift*,
4. *het buitenste opschrift (adres)*.

Aan den Erfprins van Oranje.

- 1, 2 en 3 hetzelfde als van den Prins van Oranje, en 4. AAN ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID DEN ERFRINS VAN ORANJE.

Aan de Prinsen Alexander en Hendrik.

- 1, 2 en 3 hetzelfde als van den Prins van Oranje, en 4. AAN ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID PRINS ALEXANDER (HENDRIK) DER NEDERLANDEN.

Aan de Erf-Groothertogin van Saksen-Weimar-Eisenach.

- 1, 2 en 3 hetzelfde als van de Prinses van Oranje, en 4. AAN HARE KONINKLIJKE HOOGHEID DE ERF-GROOTHERTOGIN VAN SAKSEN-WEIMAR-EISENACH, GEBOREN PRINSES DER NEDERLANDEN.

Aan Prins Frederik.

- 1, 2 en 3 hetzelfde als van de Prinsen der Nederlanden, en 4. AAN ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID PRINS FREDERIK DER NEDERLANDEN, VELDMAARSCHALK.

Aan Prinses Frederik.

- 1, 2 en 3 hetzelfde als van de Prinses van Oranje, en 4. AAN HARE KONINKLIJKE HOOGHEID PRINSES FREDERIK DER NEDERLANDEN, GEBOREN PRINSES VAN PRUISSEN.

Aan Hoogstderzelve Kinderen.

- 1, 2 en 3 hetzelfde als van de Ouders, en 4. Voor den Zoon: AAN ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID PRINS FREDERIK DER NEDERLANDEN; voor de Dochter: AAN HARE KONINKLIJKE HOOGHEID PRINSES LOUISE DER NEDERLANDEN.

Aan Prinses Albert.

- 1, 2 en 3 hetzelfde als van de Prinses van Oranje, en 4. AAN HARE KONINKLIJKE HOOGHEID PRINSES ALBERT VAN PRUISSEN, GEBOREN PRINSES DER NEDERLANDEN.

RIJKSZAKEN.

Aan de Ministers van Staat, de Hoofden der Ministeriële Departementen, de Gouverneurs der Provinciën, de Afgezanten - VAN en BIJ vreemde Mogendheden, Secretarissen van Staat, Commissarissen-Generaal, Directeurs-Generaal, Luitenants-Admiraal, Luitenant-Generaals en Vice-Admiraals

geeft men den titel van EXCELLENTIE.

1. EXCELLENTIE.
2. UWE EXCELLENTIE OF UW HOOG EDEL GESTRENGE.
3. VAN UWE EXCELLENTIE.

.de gehoorzame dienaar.

4. AAN ZIJNE EXCELLENTIE DEN MINISTER VAN STAAT, (BINNENLANDSCHE ZAKEN.) enz.

Aan de Leden van den Staatsraad in gewone en buitengewone dienst, Generaals, Generaal-Majours, Schouts-bij-nacht, Kolonels, Kapiteins ter zee, Luitenant-Kolonels, Kapitein-Luitenants en Majours.

1. HOOG EDEL GESTRENGE HEEREN.
2. GIJ en U.
3. VAN UW HOOG EDEL GESTRENGEN

de gehoorzame dienaar.

4. HOOG EDEL GESTRENGEN HEEREN
DEN HEËREN STAATSRAADS, enz.

Aan de Staten-Generaal.

1. EDELMOGENDE HEEREN.
2. UW EDELMOGENDEN.
3. VAN UW EDELMOGENDEN

de gehoorzaamste en onderdanigste dienaar.

4. AAN DE EDELMOGENDE HEEREN STATEN-GENERAAL.

Aan de Leden van den Hoogen Raad.

1. EDEL HOOG-ACHTBARE HEEREN.
2. GIJ en U.
3. VAN UW EDEL HOOG-ACHTBAREN

de gehoorzame dienaar.

4. AAN DE EDEL HOOG-ACHTBARE HEEREN LEDEN VAN DEN HOOGEN RAAD.

Aan de Leden van de Provinciale Geregthoven.

1. EDEL GROOT-ACHTBARE HEEREN.
2. GIJ en U.
3. VAN UW EDEL GROOT-ACHTBAREN
de gehoorzame dienaar.
4. AAN DE EDEL GROOT-ACHTBARE HEEREN RAADSHEEREN, enz.

Aan de Leden van de Arrondissements-Regtbanken.

1. EDEL ACHTBARE HEEREN.
2. GIJ en U.
3. VAN UW EDEL ACHTBAREN
de gehoorzame dienaar.
4. AAN DE EDEL ACHTBARE HEEREN, enz.

Aan de Heeren Kanton-Regters.

1.)
2.) Hetzeldde als hier boven bij de Leden van de Arrondissements-
3.) Regtbanken.
4.)

Aan de Staten eener Provincie.

1. EDEL GROOT-ACHTBARE HEEREN.
2. GIJ en U.
3. VAN UW EDEL GROOT-ACHTBAREN
de gehoorzame dienaar.
4. AAN DE EDEL GROOT-ACHTBARE HEEREN, enz.

Aan de Burgemeesters en Wethouders.

1.)
2.) Hetzeldde als bij de Leden van de Arrondissements-Regt
3.) banken.
4.)

*Aan de Inspecteurs-Generaal, Secretarissen-Generaal,
Referendarissen, Hoofden van afdeelingen bij de
Ministeriële Departementen, Advocaten,
Griffiers, Procureurs, Kapiteins,
Luitenants en Adelborsten.*

1. WEL EDEL GESTRENGE HEEREN.

2. GIJ en U.
3. VAN UW WEL EDEL GESTRENGEN

de gehoorzame dienaar.

4. WEL EDEL GESTRENGEN HEEREN
DEN HEEREN

KERKELIJKE ZAKEN.

Aan den Paus.

1. HEILIGE VADER.
2. UWE of ZIJNE HEILIGHEID.
3. VAN UWE of ZIJNE HEILIGHEID.

de onderdanige dienaar. (1)

4. AAN ZIJNE HEILIGHEID
PAUS GREGORIUS XVI.

Aan de Kardinaals.

1. EMINENTIE.
2. UWE of ZIJNE EMINENTIE of UITMUNTENDHEID.
3. VAN UWE EMINENTIE

de onderdanige dienaar.

4. AAN ZIJNE EMINENTIE
DEN KARDINAAL.

Aan de Bisschoppen en Aartsbisschoppen.

1. MONSEIGNEUR, DOORLUGHTIGE HOOGWAARDIGHEID of HOOG EER-
WAARDE.
2. GIJ en U.
3. VAN UWE HOOGWAARDIGHEID

de gehoorzame dienaar.

4. AAN ZIJNE HOOGWAARDIGHEID, DEN BISSCHOP VAN CURIUM
BARON VAN WIJKERSLOOT.

(1) Indien de schrijver Roemsch-Katholijk is, alsdan:

de onderdanige zoon.

Aan de Aartspreesters.

1. HOOG EERWAARDE HEER.
2. GIJ en U.
3. VAN UW HOOG EERWAARDE

de gehoorzame dienaar.

4. HOOG EERWAARDEN HEER
DEN HEERE.

Aan de Pastoors.

1. WEL EERWAARDE HEER.
2. GIJ en U.
3. VAN UW WEL EERWAARDE

de gehoorzame dienaar.

4. WEL EERWAARDEN HEER
DEN HEERE.

Aan de Kapellans.

1. EERWAARDE HEEREN.
2. GIJ en U.
3. VAN UW EERWAARDEN

de gehoorzame dienaar.

4. EERWAARDEN HEEREN
DEN HEEREN.

Aan de Hoogleraren in de Godsdienst.

1. HOOG EERWAARDE, HOOG GELEERDE HEEREN.
2. GIJ en U.
3. VAN UW HOOG EERWAARDE, HOOG GELEERDE HEEREN

de gehoorzame dienaar.

4. HOOG EERWAARDEN HOOG GELEERDEN HEEREN
DEN HEEREN.

Aan de Predikanten.

1. WEL EERWAARDE ZEER GELEERDE HEER.
2. GIJ en U.
3. VAN UW WEL EERWAARDE ZEER GELEERDE HEER

de gehoorzame dienaar.

4. WEL EERWAARDEN ZEER GELEERDEN HEER
DEN HEERE.

Aan de Kandidaten.

1. EERWAARDE ZEER GELEERDE HEER.
2. GIJ en U.
3. VAN UW EERWAARDE ZEER GELEERDE
de gehoorzame dienaar.
4. EERWAARDEN ZEER GELEERDEN HEER
DEN HEERE.

Aan de Opper-Rabbijns.

1.)
  2.)
  3.)
  4.)
- Hetzelfde als aan de Heeren Predikanten.

Aan de Rabbinale Assessoren.

1. WEL EERWAARDE HEER.
2. GIJ en U.
3. VAN UW WEL EERWAARDE HEER
de gehoorzame dienaar.
4. WEL EERWAARDEN HEER
DEN HEERE.

*Aan de Leden van de Hoofd-Commissie tot de zaken
der Israëlitcn.*

1. WEL EDEL GEBOREN HEER.
2. GIJ en U.
3. VAN UW WEL EDEL GEBOREN HEER
de gehoorzame dienaar.
4. WEL EDEL GEBOREN HEER
DEN HEERE.

BURGERLIJKE ZAKEN.

Aan de Hoogleeraren van alle Faculteiten.

1. WEL EDEL HOOG GELEERDE HEER.
2. GIJ en U.
3. VAN UW WEL EDEL HOOG GELEERDE HEER
de gehoorzame dienaar.
4. WEL EDEL HOOG GELEERDEN HEER
DEN HEERE

Aan de Genees- en Letterkundigen.

1. WEL EDEL ZEER GELEERDE HEER. (1)
2. GIJ en U.
3. VAN UW WEL EDEL ZEER GELEERDE HEER
de gehoorzame dienaar.
4. WEL EDEL ZEER GELEERDEN HEER
DEN HEERE.

ADELSTAND.

Aan Graven, die geen bijzonder praedikaat bij hun diploma ontrangen hebben.

1. HOOG GEBOREN HEER.
2. GIJ en U.
3. VAN UW HOOG GEBOREN HEER
de gehoorzame dienaar.
4. HOOG GEBOREN HEERE
DEN GRAAF.

Aan de Erf-Ridders.

1. HOOG EDEL GEBOREN HEER.
2. GIJ en U.
3. VAN UW HOOG EDEL GEBOREN HEER
de gehoorzame dienaar.
4. HOOG EDEL GEBOREN HEER
DEN RIDDER.

Aan Baronnen en Jonkheeren.

1. HOOG WEL GEBOREN HEER BARON, of JONKHEER.
2. GIJ en U.
3. VAN UW HOOG WEL GEBOREN HEER
de gehoorzame dienaar.
4. HOOG WEL GEBOREN HEER
BARON, of JONKHEER.

(1) De titel voor Plattelands Hoelmeesters en Scheeps-Doctoren is:
Zeer geleerde Heer.

Aan alle Aanzienlijken van minderen adel.

1. WEL EDEL GEBOREN HEER.
2. GIJ en U.
3. VAN UW WEL EDEL GEBOREN HEER
de gehoorzame dienaar.
4. WEL EDEL GEBOREN HEER
DEN HEERE.

Aan Voornamen Lieden uit den Koopmans- en eerste Meesters uit den Kunstenaarsstand.

1. WEL EDELE HEER.
2. GIJ en U.
3. VAN UW WEL EDELE HEER
de dienstvaardige dienaar.
4. WEL EDELEN HEERE
DEN HEERE.

Aan alle anderen uit den Middelstand.

1. MIJNHEER.
2. GIJ en U.
3. MIJNHEER
uw dienaar.
4. MIJNHEER
DEN HEERE.

AAN VROUWEN VAN RANG.

Aan eene Gravin.

1. HOOG GEBOREN VROUWE, of MEVROUW.
2. GIJ en U.
3. VAN UW HOOG GEBOREN VROUWE, of MEVROUW
de gehoorzame dienaar.
4. HOOG GEBOREN VROUWE
MEVROUW DE GRAVIN.

Aan eene Baronnesse.

1. HOOG WEL GEBOREN VROUWE, of MEVROUW.

2. GIJ en U.
3. VAN UW HOOG WEL GEBOREN VROUWE, of MEVROUW
de gehoorzame dienaar.
4. HOOG WEL GEBOREN VROUWE
MEVROUW DE BARONNESSE.

Aan eene Jonkvrrouwe.

1. HOOG WEL GEBOREN JONKVRROUW, of FREULE.
2. GIJ en U.
3. VAN UW HOOG WEL GEROREN JONKVRROUW, of FREULE
de gehoorzame dienaar.
4. HOOG WEL GEBOREN JONKVRROUW,
of FREULE.

Aan vrouwen, wier mannen eenen aanzienlijken post in het Rijk, de Provincie, de Stad of de Gemeente bekleeden, schrijft men:

1. WEL EDEL GEBOREN MEVROUW, of MEVROUW.
2. GIJ en U.
3. VAN UW WEL EDEL GEBOREN MEVROUW
de onderdanige dienaar.
4. WEL EDEL GEBOREN VROUWE
MEVROUW.

Aan ongehuwden schrijft men, naar den stand der familie tot welke zij behooren:

1. WEL EDEL GEBOREN, of WEL EDELE MEJUFVROUW, of MEJUFVROUW.
2. GIJ en U.
3. VAN UW WEL EDEL GEBOREN, of WEL EDELE MEJUFVROUW, of MEJUFVROUW
de onderdanige dienaar.
4. WEL EDEL GEBOREN MEJUFVROUW, of WEL EDELE MEJUFVROUW, of MEJUFVROUW.

De **SMEEK-, VERZOEK- en KLAAGSCHRIFTEN** moeten altijd beknopt zijn; de stijl ernstig; de uitdrukkingen, bepaaldelijk voor het onderwerp gekozen, zonder eenige kunst te verraden; de voorstelling der denkbeelden klaar en krachtig ter overtuiging. Dezelve worden op gezegeld folio papier geschreven, en in de lengte op de helft gevouwen, ten einde aan den ontvanger de gelegenheid te geven, dat hij, des verkiezende, zijne *aanmerkingen, antwoord of besluit* aan de andere zijde plaatse.

Deze brieven worden in vieren gevouwen en met eenen omslag voorzien.

**SMEEKSCHRIFT AAN DEN KONING, TER VERWERVING VAN
GENADE VOOR EEN' PERSOON TER DOODSTRAF VEROORDEELD.**

*Aan Zijne Majesteit
den Koning.*

SIRE!

De goedertierenheid is de deugd, welke in Uwe Majesteit aan al de overige nieuwen luister schenkt. Het is Sire, tot deze deugd, dat de suppliant N. N., zonder beroep, woonachtig te wijk n^o. , de toevlugt neemt voor zijnen zoon, die bij vonnis van den door het Provinciale Geregts-hof van tot de straffe des doods verwezen is.

In eene vervoering van hartstogt, en gedrongen door eenen persoon, evenmin gematigd, heeft hij middelen van geweld durven bezigen, en de dood zijner partij is het gevolg geweest van dezen heilloozen strijd. Ziedaar zijne misdaad. De ongelukkige voor wien hij suppliant smeekt, doch hem niet durft te verontschuldigen, heeft vóór deze noodlottige gebeurtenis, verscheidene bewijzen zijner deugd gegeven, en zijne jeugd, thans door eene verschrikkelijke ondervinding geleerd, doet nog meer van hem verwachten. Zou Uwe Majesteit kunnen gedoogen, dat hij, die, door zijn berouw zelfs, nog nuttig zal kunnen zijn voor de Maatschappij, aan haar op eene zoo schrikkelijke wijs ontrukkt wierde? Zal de vervoering van één enkel oogenblik eene gansche familie in rouw en wanhoop storten? Slechts één woord van U, Sire, heurt ons op of werpt ons geheel ter neder; en Uwe goedertierenheid kan, in gecenerlei opzigt, gevaarlijk zijn. Wij werpen ons

derhalve vóór de voeten Uwer Majesteit, en wachten aldaar, in den angst der onzekerheid, de beslissing van ons lot af.

't Welk doende enz.

VAN UWE MAJESTEIT

*de gehoorzaamste dienaar
en getrouwe onderdaan,*

N. N.

's GRAVENHAGE,
den Januarij 1846.

VERZOEKSCHRIFT.

*Aan Zijne Majesteit
den Koning.*

SIRE!

Geeft met verschuldigten eerbied te kennen N. N. Apotheker, woonachtig te wijk no.

Dat hij een werktuig heeft uitgevonden, waarvan hij op wis- en scheikundige gronden, en bij proefnemingen in het klein, welke allezins voldoen, zich verzekerd houdt, dat hetzelfde eene bewerking tot zuivering van slecht water voor drinkwater aan de hand geeft, welke de tot dus verre bestaande middelen niet opleveren. Redenen waarom de ondergeteekende zich tot Uwe Majesteit wendt, met eerbiedig verzoek, dat het aan Hoogstden-zelven moge behagen, gemeld werktuig, hetwelk de ondergeteekende de eer heeft hierbij in te leveren, door deskundigen te doen onderzoeken, en daaromtrent zoodanige maatregelen te nemen, als, na gedaan onderzoek, door Uwe Majesteit, ten algemeenen nutte, zal dienstig geoordeeld worden te behooren.

't Welk doende enz.

KLAAGSCHRIFT.

Aan de Edel Groot-Achtbare Heeren, Staten van Zuid-Holland.

EDEL GROOT-ACHTBARE HEEREN!

Geeft met gepasten eerbied te kennen (voor- en toenaam) Mr. Broodbakker:

Dat hij in de belasting op de huurwaarde van zijn huis, wijk n^o. kadaster n^o. is aangeslagen op f 300, blijkens bij dit request gevoegde kennisgevingen.

De adressant twijfelt niet, in aanmerking nemende de gewone huurwaarde der huizen, in de Bagijnenstraat gelegen, en den aanslag der huizen zijner bureu met het zijne vergelijkende, of Gij Edel Groot-Achtbare Heeren zult U overtuigen van het ongelijk, hem door dezen aanslag aangedaan, en verzoekt U denzelfden goedgunstig te willen doen veranderen en verminderen, zoo als bevonden zal worden te behooren.

't Welk doende enz.

VAN UW EDEL GROOTACHTBARE HEEREN

de gehoorzame dienaar,

W.

's GRAVENHAGE,
den 8 Julij 1845.

N. B. De schuine dwarsstrepen toonen het getal aan, der bij het request overgelegde stukken.

AANBEVELINGSBRIEF.

HOOG EDEL GESTRENGE HEER!

Ik vertrouw mijnen goeden naam bij U geenszins te zullen wagen, met de aanvraag tot eene moeilijke verrigting; dan, daar ik weet dat Gij Uwe bescherming geenszins weigert aan lieden van eer, neem ik de vrijheid, dezelve van U te verzoeken voor den jongen Officier, die U dezen brief zal ter hand stellen. Hij heeft reeds de eer, bij U bekend te zijn, en dit zoo zijnde, geloof ik veilig van U te mogen vooronderstellen, dat hij de blijken Uwer goedheid niet onwaardig is. Hij zal ongetwijfeld, door zijne daden, aan de bijzondere onderscheiding beantwoorden, welke Gij hem hewijst van in Uwe gunst te deelen. Behaagt het U alzoo, aan het verzoek te voldoen, dat door mij gedaan wordt, durf ik U verzekeren van alle mogelijke erkentenis, met welke ik de eer heb te zijn van,

UW HOOG-EDEL GESTRENGE HEER

de gehoorzame dienaar,

N. N.

's GRAVENHAGE,
den 8 Januarij 1846.

BRIEF VAN DIENST-AANBIEDING.

WEL EDELE HEER!

Het is mij bijzonder aangenaam in de gelegenheid te zijn, rond uit te bekennen, dat Uwe erkende verdiensten zulk eenen diepen indruk op mijnen geest gemaakt hebben, dat ik mij verplicht gevoel, U den opengevallen post van . . . aan te bieden; eene betrekking, van welke ik mij verzekerd houde, dat zij U in alle opzigten voegt, als geheel overeenkomstig met Uwe wijs van denken en leven, met uwe bekwaamheden en met de inspraak van Uw edelmoedig hart. Het is alzoo, dat ik meen met U te mogen en te moeten handelen, en wel op eenen bijzonderen toon, welke U ten bewijze verstrekt van de achting, welke ik U toedraag, en waarvan ik U bij voorraad verzoek dit bewijs te willen aannemen en te gelooven, dat ik geheellig ben van

UW WEL EDELE HEER

de toegenegen dienaar,

N. N.

's GRAVENHAGE,
den 1 Januarij 1846.

BRIEF VAN GELUKWENSCHING.

WEL EDEL GEBOREN HEER!

Aan de menigte heb ik den tijd gelaten, om hare blijdschap, welligt belangzuchtig, aan U te kennen te geven, ten einde de opregte vriendschap hare beurt bekomme. Van mij, vertrouw ik, zult Gij geene loutere pligtplegingen verwachten; Gij kent mijn hart te wel, om eenigzins te kunnen twijfelen aan de blijde deelneming, welke zich op de tijding van Uw geluk bij mij verlieft. Deze vreugde is bij mij des te opregter, daar ik weet, dat de fortuin wel Uw lot, maar nimmer Uwe gevoelens kan veranderen. Ik voor mij aarzel geen oogenblik, U te verzekeren, dat ik thans, zoo als voorheen, Uw vriend zal blijven.

Ontvang de verzekering van mijne opregte vriendschap en
 achting, waarmede ik ben van

UW WEL EDEL GEBOREN HEER

's GRAVENHAGE,
 den 2 Januarij 1846.

*de dienstwillige dienaar
 en vriend,*
 N. N.

NIEUWEJAARSBRIF.

ZEER WAARDE EN GELIEFDE VADER!

Noch gewoonte of welvoegelijkheid spoort mij aan, bij de vernieuwing dezes jaars aan U te schrijven: neen, het is liefde en eerbied, welke mij dringen, U de gevoelens van eenen zeer opregt heminnenden en gehoorzamen zoon te betuigen. Ja, geëerbiedigde en nog meer beminde Vader, elken morgen zijt gij het eerste voorwerp mijner gedachten, en al mijne aandoeningen vereenigen zich iederen avond in U. Mogt de Hemel Uwe jaren zoo zeer verlengen, als uwe ontelbare zorgen, reeds van mijne kindschheid af, voor mij waren! Smaak de volkomenste en duurzaamste gezondheid! Dat Uw geluk en voorspoed ongestoord en bestendig mogen wezen, even als de gevoelens van eerbied en liefde zullen zijn, van hem, die zich noemt van

U WAARDE EN GELIEFDE VADER

ROTTERDAM,
 den 9 Januarij 1846.

*den liefhebbenden en
 gehoorzamen zoon,*
 N. N.

VERJARINGSBRIF.

VEEL GELIEFDE MOEDER!

Deze dag, waarop Gij geboren werdte tot geluk van hen, die U alles verschuldigd zijn, is voor mij de dierbaarste. Allerwege heb ik redenen, om den Hemel te danken, en doe zulks met de uitboezemingen van een gevoelvol hart. Verhoort God mijne vurigste wenschen, dan zal Hij mij nog langen tijd het onuit-

sprekelijk genoeg schenken, om U dezelfde gevoelens en blijdschap te betuigen, en wordt het vaste besluit, dat ik thans neem, door geene omstandigheden van buiten verstoord, dan zullen mijn gedrag en mijne vurigste liefde voor U ten allen tijde, eene nieuwe stof opleveren, om U over Uwen geboortedag te verheugen. Neem, geliefde Moeder, deze uitboezeming van mijn hart gunstig aan, en bevestig die door Uwen zegen.

Met eerbied en liefkle noem ik mij,

GELIEFDE MOEDER,

*Uwen liefhebbenden en
gehoorzamen zoon,*

N. N.

's GRAVENHAGE,
den 2 April 1845.

HUWELIJKS-VERKLARING.

WEL EDEL GEBOREN MEJUFVROUW!

Of mijne oogen en handelingen het geheim van mijn hart aan U hebben verraden, weet ik niet: mijn mond, echter, heeft zulks nog niet durven uiten. Intusschen gevoel ik in mij zelven de dringende behoefte om het U te openbaren. Vooraf verzoek ik U te gelooven, dat de regtschapenheid mijner inzigten zoodanig is, dat de zuiverste deugd daarin geen grond van ergernis kan vinden. Wanneer ik U bemin — want tóch eindelijk moet het hooge woord er uit —, dan is zulks met het voornemen, welk ieder braaf man moet beheerschen, die een zoo deugdzaam meisje, als Gij Mejufvrouw, tot zijne Gade zoekt. Nu kent Gij mijn hart, en ook mijn stand en fortuin is U niet onbekend: heb dus de goedheid, mij te antwoorden, en te onderrigten of ik cenige hoop mag voeden. Intusschen zal ik al datgene verduren, wat de vrees voor weigering aan een zoo gevoelig hart kan doen lijden. Hoe danig ook Uw antwoord moge zijn, geloof echter dat ik nimmer zal ophouden te zijn,

WEL EDEL GEBOREN MEJUFVROUW,

's GRAVENHAGE,
den 4 Januarij 1846.

Uw toegenegen dienaar,
N. N.

ANTWOORD.

WEL EDEL GEBOREN HEER!

De welvoegelijkheid, welke in Uwen brief heerscht, geeft mij geene reden tot belediging; dan ik verzoek U, wel te willen herinneren, dat ik nog Bloedverwanten heb, aan wie ik zoo wel gehoorzaamheid als eerbied verschuldigd ben.

Met hoogachting noem ik mij van

UW WEL EDEL GEBOREN HEER

's GRAVENHAGE,
den 9 Januarij 1846.

de onderdanige dienaar
N. N.

BRIEF VAN PLIGTPLEGING.

WEL EDEL ZEER GELEERDE HEER!

Zoo niet Uwe verdiensten en hoogachting, welke Gij alom bezit, mij reeds lang hadden doen verlangen naar de eer, om kennis met U te maken, dan nog zou het werk, dat wij eurlang te zamen zullen moeten verrigten, mij dtingen om zulks vurig te verlangen. Ik verheug mij zeer, dat het mij aanleiding geeft tot het verzoek van briefwisseling en tot de betuiging, dat ik waarlijk ben van

UW WEL EDEL ZEER GELEERDE HEER

's GRAVENHAGE,
den 6 Januarij 1846.

de gehoorzame dienaar,
N. N.

BRIEF VAN DANKBETUIGING.

HOOG WEL GEBOREN HEER!

Uw brief van den 1 dezer is mij geworden, en in denzelven lees ik de gunst, mij door Zijne Majesteit den Koning op Uw aanzoek bewezen. Deze gunst, gevoegd bij de verplichtende wijs, waarop Gij U voor mij in de bres stelt, treft mij dermate, dat ik niet in staat ben, U dit te beschrijven. Laat mij dus Uwe eigene

gezindheid in de betuiging van mijnen verschuldigten dank mogen te hulp roepen. Gevoel zelf die verplichting en dankbaarheid, welke ieder welgesteld hart, bij de ondervinding van een aantal beleefdheden en weldaden, niet kan nalaten te gevoelen. Bij de eerste gelegenheid vertrek ik van hier, en hoop alsdan zoo gelukkig te zijn, U mondeling te betuigen, dat niemand met meerdere opregtheid kan zijn, dan ik,

HOOG WEL GEBOREN HEER,

's GRAVENHAGE,
den 9 Januarij 1846.

Uw onderdanige dienaar
N. N.

HUWELIJKS-BEKENDMAKING.

WEL EDELE HEER EN MEVROUW!

Voornemens zijnde, onder inwachting van 's Hemels besten zegen, en met volkomen genoegen van wederzijdsche ouders, een WETTIG HUWELIJK aan te gaan, waarvan op eerstkomenden Zondag de eerste aankondiging zal geschieden, hebben wij de eer, U van deze onze aanstaande ECHTVERBINDTENIS kennis te geven, in hope, dat gij in deze onze vreugde wel eenig deel zult nemen, en wij, ten blijke daarvan, aanhoudend met Uwe vriendschap mogen vereerd worden; biedende wij van onze zijde alles aan, dat eenigains tot aankweking of voortzetting van dezelve zou kunnen strekken.

Wij hebben intusschen de eer, na toewensching van Heil en Zegen, ons met alle achtung te noemen:

WEL EDELE HEER EN MEVROUW!

's GRAVENHAGE,
den 2 Januarij 1846.

Uw Dienstvaardige Dienaar
en Dienaresse,
N. N.
S. S.

ANTWOORD.

HOOG GEACHTE BRUIDEGOM EN BRUID!

Met hartelijke deelneming hebben wij het aangename berigt van Uw

voorgenomen huwelijk ontvangen. Wij dankeu er U welmeenend voor, en wenschen U met Uw voornemen geluk. Dat Uw Huwelijk onder de gunstigste voortteekenen mogen voltrokken worden. Gelukkig zij de heilige band, welke U vereenigt en nimmer worde dezelve jammerlijk verbroken. Ook wij hopen de vriendschap voort te zetten, waarbij wij ons bij vernieuwing in Uw aandenken aanbevelen.

Ontvangde verzekering van onze volmaakte achtung, waarmede wij ons noemen,

HOOG GEACHTE BRUIDEGOM EN BRUID!

ROTTERDAM,
den 3 Januarij 1846.

*Uw Dw. Dienaar en
Dienaresse,
B. B.
C. C., geboren A.*

ROUWBRIEF.

MIDDELBURG, 9 Januarij 1843.

WEL EDELE HEER!

Ik bevind mij in de smartelijke noodzakelijkheid, U te moeten bekend maken met het overlijden van mijnen veel geliefden Echtgenoot, Jonkheer Mr. P. J. B. ..., Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Eene langdurige ziekte maakte gisteren een einde aan zijn voor mij en mijne kinderen zoo dierbaar leven, in den ouderdom van 62 jaren.

Niet twijfelende aan Uwe deelneming in dit voor mij treffend verlies, wensch ik dat gij nog lang voor dergelijke treurige omstandigheden zult mogen bewaard blijven, en heb de eer, mij met de meeste achtung te noemen,

WEL EDELE HEER!

*Uwe bedroefde Dienaresse,
S. A. L. J.
Weduwe P. J. B.*

Den Heere J. C. W. ...,
te 's GRAVENHAGE.

ANTWOORD.

HOOG WEL GEBOREN VROUWE!

Hartelijk betreur ik Uw verlies in het afsterven van Mijnheer Uwen Echtgenoot. Uwe wijsheid en moed zijn genoegzaam, om U dezen slag met gelatenheid te doen verduren, en Uwe Godsvrucht verschaft U al den troost van de Godsdienst in tegenspoed. Ik voeg alzoo hierbij niet meer, dan de verzekering, dat U nimmer iets kan te beurt vallen, waarin ik niet het grootste aandeel neem.

Ik ben,

HOOG WEL GEBOREN VROUWE!

Uw deelnemende Dienaar,

's GRAVENHAGE,
den 9 Januarij 1843.

J. C. W.

KORTE BRIEVEN OF BRIEFJES.

NB. Men heeft thans de gewoonte, om deze soort van briefjes met blaauwen inkt te schrijven, en even als de visitekaartjes in een net omslagje te sluiten.

Mevrouw VAN M. verwacht op Woensdag avond, den 6 dezer, eene danspartij. Zij zal zich vereerd vinden, wanneer Mevrouw VAN L. en de Jufvrouwen dit partijje met hare tegenwoordigheid gelieven bij te wonen, waartoe zij haar bij dezen uitnodigt.

's GRAVENHAGE,
den 2 Januarij 1846.

V. E. G. A.

(verzoeke een gunstig antwoord.)

Mevrouw S. heeft heden avond hare loge in den Franschen Schouwburg. Haar genoegen zal verdubbelen, wanneer zij het voorregt mogt hebben, zulks te mogen smaken met Mevrouw A., aan wic zij ééne of zelfs twee plaatsen aanbiedt.

V. A.

(verzoeke antwoord.)

De Heer S. heeft de eer, Mevrouw N. te groeten, met verzoek, dat zij dit kistje met Chinaas appelen gelieve aan te nemen, 't welk hij op het oogenblik van Maltha ontvangt. De gouden appelen behooren toch aan het regte opschrift te komen.

De Heer W. zou zeer verplichtend zijn, wanneer hij morgen het middagmaal mogt houden bij den Heer C., die hem zulks beleefdelyk verzoekt.

Mevrouw B. wenscht gaarne berigt wegens de hoofdpijn van Freule v. P., wie zij van hare hoogachting verzekert. Zij hoopt dat deze ongesteldheid geen gevolg moge hebben, en dat de Godin der gezondheid nimmer met de gratiën in geschil zal komet.

Kan de Heer Z. op morgen avond, ten zeven ure, over eenige oogenblikken beschikken, zal hij den heer X. bijzonderlyk verplichten, met die aan deszelfs huis door te brengen.

Vele complimenten van Mevrouw K. aan Mevrouw C. en de Jufvrouwen. Zij hoopt dat dezelve zonder ongeval te huis gekomen en van de vermoeyenissen des laatst vorigen avonds volkomen zullen hersteld zijn.

Mevrouw C. en hare dochters zijn zeer gevoelig voor de belangstelling van Mevrouw K. Zij zijn behouden te huis gekomen en bevinden zich zeer wel.

De Heer W. kan de eer niet hebben, op aanstaanden Zondag bij den Heer R. te zijn, zoo als hij de goedheid had hem te vragen. De

onverwachte overkomst van eenen zijner bloedverwanten, en die hinnen weinige dagen vertrekt, belet hem het genoeg en de eer van zijn gezelschap te genieten.

MEJUFVROUW!

Aanstaanden Zondag, den 4 Januarij 1846, zal er bal zijn bij den Heer B. Men heelt mij met de zorg belast, U te verzoeken, dat gij hetzelfde met uwe tegenwoordigheid zoudt vereeren. Vergun mijne vrouw en mij de eer, U derwaarts te geleiden.

Ik heb de eer enz.

MIJNHEER!

Mejufvrouw W. zal van de beleefdheid van den Heer B. en tevens van de Uwe gebruik maken, en dus op Zondag avond, tegen acht uren, gereed zijn.

De Heer W. neemt de vrijheid, den Heer L. te verzoeken, den dag en het uur te bepalen, waarop hij hem zijne opwachting zou kunnen maken.

Zijn Ed. Dienaar
W.

HURCEDEL VAN EEN HUIS.

Wij ondergetoekenden, Willem K., particulier wonende te 's Gravenhage, Wijk No. , verhuurder, en Dirk B. koopman, mede woonachtig alhier, Wijk No. , huurder, zijn overeengekomen omtrent het navolgend huurcontract: Ik, Willem K., verklaar bij deze, voor de som van vierhonderd Nederlandsche Guldens, te verhuren aan Dirk B. voornoemd, voor den tijd van twee jaren, aanvang nemende den eersten Mei achttienhonderd zes en veertig,

Een Huis, staande en gelegen te 's Gravenhage in de Hooge Nieuwstraat, Wijk No. Kadaster , met eenen Wijnkelder daarnevens, alles den huurder volkomen bekend. De huurder Dirk B. voormeld verklaart, gezegde huur aan te nemen en zich te verbinden, aan den huurder of regtverkrijgende opgemelde som te betalen, in

vier gelijke termijnen , telkens drie maanden met één honderd gulden, zullende de eerste betaling plaats hebben den eersten Augustus aanstaande, en zoo verder, tot het einde van den huurtijd.

De huurder verplicht zich, het voormelde huis zelf te bewonen, en aan niemand, zonder uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van den verhuurder, over te doen, tevens aannemende, de ramen en vensters glasdigt te houden, en bij verhuizing in eenen goeden staat weder over te leveren,

De huurder neemt voor zijne rekening de belastingen op de huurwaarde, deuren, vensters en schoorsteenen, benevens alle ongelden, welke ten laste des huurders loopen of komen kunnen, zonder deswege eenige vermindering van huur te kunnen vorderen.

En zijn hiervan gemaakt twee eensluidende afschriften, door ons ondertekend, en ter eere en andere zijde ieder één overgenomen.

's GRAVENHAGE,
den 6 Januarij 1846.

W. K.
D. B.

LEENCONTRACT, OBLIGATIE OF SCHULDBEKENTENIS.

Ik ondergeteekende W. v. R., Mr. steenhouwer te B., Provincie Z., bekenne ter leen ontvangen te hebben, van den Heer S. v. P., rentenier te M., Provincie Z., en aan denzelfden deugdelijk schuldig te zijn de som van zes honderd gulden, welke som ik aanneem één jaar na de onderteekening dezes wederom te zullen betalen, benevens een' interest van vijf gulden ten honderd in het jaar, waarvoor ik te pand gegeven heb de navolgende zaken: - - - - - ter waarde van - - - - - gulden.

Deze (getal) stukken zijn in een, met mijn naamzegel, verzegeld kistje gesloten.

En verklaar ik mede ondergeteekende S. v. P. bovenstaande kleinoodiën in gemeld kistje besloten, te hebben ontvangen.

Wijders zijn de beide partijen nog overeengekomen, dat, zoo de betaling niet op den bepaalden tijd plaats heeft, de schuldenaar nog een half jaar uitstel zal genieten, om de voornoemde kostbaarheden terug te bekomen, tegen betaling van kapitaal en verloopen interest op den voet vermeld. In geval ook alsdan de verschuldigde betaling niet geschiedt, zoo zullen vermelde panden aan den schuldeischer als wettig e eigendom verblijven.

En zijn hiervan gemaakt twee eensluitende afschriften, door beide partijen ondertekend en overgenomen.

(get.) W. v. R.
S. v. P.

MIDDELBURG,
den 6 Januarij 1800 zes en veertig.

VOLMAGT.

's GRAVENHAGE, den 6 Januarij 1846.

WEL EDEL GESTRENGE HEER!

Ik verzoek en volmagtig U, uit mijnen naam en mijnentwege, op de voorwaarden, tijdens de openbare veiling van den Heer A., door den Notaris E. voorgelezen, dat huis op mijnen naam in te mijnen voor vier duizend gulden.

Hiermede zult gij verpligten,

WEL EDEL GESTRENGE HEER!

Uw' Wel Ed. Gestr. Dienaar,
A. v. T.

Den Wel Edel Gestrengen Heere Mr. B. M.,
Advocaat te Zutphen.

WISSEL AAN DE ORDER VAN EEN' ANDER.

AMSTERDAM, den 6 Januarij 1846.

Goed voor f 1750.

Drie maanden na dato gelievet Gij te betalen aan de order van de Heeren B. en Comp., te Rotterdam, de som van zeventien honderd vijftig gulden, de waarde naar genoegen ontvangen.

Het zal U in rekening gelden, als volgens verklaring van

Den Heere W. F.
te Utrecht.

Uwen Dienaar,
P. C.

(En dssement.)

Voor ons aan de order van den Heer S. DE V., waarde in rekening.

ROTTERDAM,
den 30 Januarij 1846.

ASSIGNATIE AAN EIGEN ORDER.

ROTTERDAM, den 6 Januarij 1846.

De Heer P. B. te -----, gelieve te betalen aan mijne order, de som van zes honderd twintig gulden, waarde in rekening en stelt op rekening van koffij, met of zonder verklaring van

Uwen Dienaar,
J. C. W.

Zegge f 620.

ASSIGNATIE AAN DE ORDER VAN EEN' ANDER.

De Heer Z. te -----, gelieve te betalen aan de order van den Heer X., de som van negen honderd vijftig gulden dertig cents; het zal U in rekening strekken.

ZWOLLE, den 7 Januarij 1846.

W. K.

Zegge f 950.30

PROMESSE.

Op den 31 Januarij eerstkomende neem ik aan te betalen aan den Heer N. DE G., of order, de som van vijf honderd tien gulden; de waarde genoten.

DELFT, den 1 Januarij 1846.

A. S.

Goed voor f 510.

QUITANTIE.

Ontvangen van den Heer A. v. d. S. de som van zes honderd negentien gulden vijf en veertig en een' halven cent, waarvoor gij in rekening crediteert.

MIDDELBURG, den 1 Januarij 1845.

Zegge f 612.45^c Ct.

VERKLARINGSBRIEF (ADVIJSBRIEF).

UTRECHT, den 1 Januarij 1846.

MUNNEB!

Hiermede heb ik de eer te berigten, dat ik heden op U afgegeven heb, drie maanden na dagteekening, f2000, aan de order van den Heer W. S. Gij gelievet deze traite bij voorkomen te vereeren, en onze rekening daarvoor te belasten.

Ik heb de eer met achting te zijn

Uw Dienaar,
Q. X.

BRIEFJE VAN ONTVANGST (*Reçu, Receipts*).

Ontvangen uit de Bibliotheek van den Heer A. v. H. het boekwerk: VAN LENNEP, de Roos van Dekama, twee deelen in halve Engelsche banden, voor den tijd van ééne maand.

VOORBURG,
den 2 Januarij 1846.

(get.) J. v. S.

KWIJTING.

Ontvangen van S. DE B. leerbereider te L., de som van zes honderd tachtig gulden, bedrag van een' termijn van aflossing en de interesten van eene hypothecaire obligatie te zijnen laste, in dato 16 Januarij 1845, groot oorspronkelijk twee duizend gulden.

Aflossing	f 600
12/m int. van f 1600 à 5 pCt. »	80
	<hr/>
	f 680.

BREDA,
den 20 Januarij 1846.

(get.) R. DE G.

KWIJTING:

Ik ondergeteekende, gezien en onderzocht hebbende de rekening, en verantwoording, op heden gedaan door S. koopman te -----

omtrent de uitgaaf en ontvangst van deszelfs bestuur over mijne drie huizen te -----, waaruit blijkt, dat de ontvangst dier huizen bedroeg dertien honderd vijf gulden, en de uitgaven aan reparatien, 's Lands lasten en administratiekosten, drie honderd negen en zestig gulden dertig cents, en derhalve een batig saldo oplevert van negen honderd vijf en dertig gulden zeventig cents; verklaar die rekening goed te keuren en gezegde som van negen honderd vijf en dertig gulden zeventig cents te hebben ontvangen; strekkende deze voor kwijting.

P. . . den 2 Januarij 1846.

(get.) A. W.

GETUIGSCHRIFT (*Attest. Certificaat.*)

De ondergeteekende P. S. getuigt, ten behoeve van W. F., geboortig van R., dat deze vier jaren bij hem als ----- in dienst is geweest, zich altijd getrouw, ordelijk en vlijtig gedragen, en geenen misslag van eenig belang begaan heeft.

ARNHEM,
den 3 Januarij 1846.

(get.) P. v. D.

NEDERLANDSCHE ONTLEDINGEN.

De *ontledingen* dienen ter onderzoeking van de grond- of bestanddeelen, waaruit eene uitdrukking bestaat.

Zij zijn tweederlei; als: *rede-* en *taalkundige*.

De *redkundige* leer en de uitgedrukte denkbeelden door woorden met derzelver bepalingen, enz. waaruit eene rede bestaat, ontbinden.

De *taalkundige* leeren de enkele woorden eener rede, volgens de bepaalde en vastgestelde taalregels noemen, en derzelver bijzondere eigenschappen opmerken. Te zamen vereenigd beoefenende, zijn zij dienstig tot ontwikkeling, oefening en veredeling des verstands; tot het wel verstaan van hetgeen men leest of van een goed openbaar spreker hoort; tot oefening in eenen duidelijken en juisten schrijfstijl, en tot het bevorderen van de zuiverheid in het toepassen der regelen van onze schoone moedertaal.

VERKLARING VAN EENIGE TOT HET REDEKUNDIG ONTLEDEN, GEBRUIKELIJKE TERMEN.

Een **VOORSTEL** is een door woorden uitgedrukt oordeel. Een **ENKELVOUDIG VOORSTEL** heet, wanneer het onderwerp, gezegde, voorwerp en de bepalingen, elk door één rededeel worden uitgedrukt, of wanneer ieder rededeel slechts één denkbeeld bevat, en het voorstel derhalve niet in twee of meer andere voorstellen te ontbinden is.

Een **VEELVOUDIG VOORSTEL** noemt men zulk een door woord en uitgedrukt oordeel, waarin het onderwerp, gezegde, voorwerp, of de bepaling, of al deze rededeelen, of meer dan één van dezelve veelvoudig zijn; met andere woorden, waarin één of meer van de genoemde rededeelen twee-, drie- of meermalen zoodanig voorkomen, dat het voorstel in twee of meer *enkelvoudige voorstellen* kan ontbonden worden.

Een **ZAMENGESTELD VOORSTEL** ontstaat door de verbinding, bijeenvoeging of samenstelling van twee of meer afzonderlijke of op zich zelve bestaande enkel- of veelvoudige voorstellen, of door derzelve uitbreidingen.

Bij de meeste **ZAMENGESTELDE VOLZINNEN** komen twee voornaamdeelen in aanmerking, welke men gewoonlijk **VOOR-** en **NA-** **ZINDEEL** noemt, en doorgaans door een *half lidteeken* van elkander gescheiden zijn.

De **NA-** **ZINDEELEN** worden onderscheiden in **BETREKKELIJKE** en **VOLSTREKTE**.

Een **BETREKKELIJK NA-** **ZINDEEL** noemt men het, wanneer zonder hetzelfde, het **VOOR-** **ZINDEEL** eenen wel verstaanbaren zin oplevert; doch het **NA-** **ZINDEEL**, op zich zelf genomen, geen volkomen of duidelijk oordeel uitdrukt, en derhalve niet wel kan begrepen worden, dewijl deszelfs duidelijkheid gewoonlijk van het **VOOR-** **ZINDEEL** afhangt.

Een **VOLSTREKT NA-** **ZINDEEL** is zulk een, wanneer hetzelfde bij het **VOOR-** **ZINDEEL** niet kan gemist worden, en dus het laatstgenoemde, zonder het andere, onvolkomen is of geen' goeden zin oplevert.

Het **ONDERWERP** in een voorstel is dat gedeelte van hetzelfde, hetwelk den persoon of de zaak uitdrukt, die iets doet, of waarvan iets gezegd, bevestigd of ontkend wordt.

Het **ONDERWERP** is hetzelfde hetgeen men in de **Spraakunst** **eersten Naamval** noemt; ofschoon omgekeerd een **Zelfstandig naamwoord** in dien naamval niet altijd een onderwerp aanduidt.

Het **VOORWERP** in een voorstel is dat gedeelte van hetzelfde, hetwelk eenen persoon of eene zaak bevat of voorstelt, waarop de handeling van het onderwerp, door het gezegde uitgedrukt, overgaat.

Het **VOORWERP** komt overeen met den vierden **Naamval**.

Het **GEZEGDE** in een voorstel is dat gedeelte van hetzelfde, hetwelk te kennen geeft, wat van het onderwerp gedacht, gezegd, bevestigd, of ontkend wordt.

De **BEPALINGEN** dienen om het onderwerp of voorwerp nader aan te wijzen of te omschrijven, of om eene zekere omstandigheid der handeling van het onderwerp, door het gezegde uitgedrukt, ten opzichte van *wijze, tijd, plaats, doel* enz., aan te duiden. Zij komen met den tweeden of derden naamval overeen.

Door **KOPPELWOORD** verstaat men het eenigste woord *zijn*, met al de uitdrukkingen, welke door vervoeging in de onderscheidene **Wijzen** en **Tijden** van dit **Werkwoord** kunnen afgeleid worden.

REDEKUNDIGE ONTLEDING.

Gelukkig de landen, waar de vrije drukpers aan geene banden van menschelijke willekeur is gelegd; waar de wet geene gevoelens, maar misdrijven beteugelt; waar staatkundige en godsdienstige gewetensdwang gelijkelijk balling zijn! Dáár alleen zit waarheid op den troon; dáár alleen wordt Godsdienst in het hart geëerbiedigd; dáár alleen woont waarachtig volksgeluk! Getuig dit, o mijn Vaderland! zoo dikwijls de veilige schuilplaats der verdrukte onschuld, als zij, om gevoelens en woorden ten bloede toe vervolgd, in uiteen herbergzamen schoot werd opgenomen en gekoesterd.

EERSTE ONTLEDING.

1^e VOLZIN.

Gelukkig (zijn) de landen. } Enkelvoudig, bevestigend, bedrijvend hoofdvorstel; bevattende eene stelling of verklaring, welke door de drie volgende voorstellen wordt opgehelderd of omschreven.

Waar de vrije drukpers aan geene banden van menschelijke willekeur is gelegd.
of
De vrije drukpers is dáár aan geene banden van menschelijke willekeur gelegd. } Enkelvoudig, ontkennend (1), lijdend voorstel; dienende tot omschrijving of verklaring van het onderwerp uit het hoofdvorstel.

(1) De ontkennende beteekenis van dit voorstel is gelogen in het woord *geene*. Men zou de ontkenning tot het gezegde kunnen overbrengen, door het voorstel aldus te beschrijven: *De vrije drukpers is dáár niet gelegd aan banden van menschelijke willekeur.* - Met het eerste gedeelte van het volgende voorstel is het even eens gelogen.

*Waar de wet geene
gevoelens, maar mis-
drijven beteugelt.*
of
*De wet beteugelt
dáár geene gevoe-
lens, maar misdrij-
ven.*

Veelvoudig, bedrijvend voorstel, dat in één ontkennend en één bevestigend enkelvoudig kan voorgesteld worden, en met het vorige gelijk geordend is.

2e VOLZIN.

*Waar staatkundige
en godsdienstige
gewetensdwang
gelijkelijk balling
zijn.*
of
*Staatkundige en
godsdienstige ge-
wetensdwang
zijn dáár gelijke-
lijk balling.*

Veelvoudig, bevestigend bedrijvend voorstel; gelijk geordend met de voorgaande voorstellen.

*Dáár (in die landen)
alleen wordt gods-
dienst in het hart
geërbiedigd.*

Enkelvoudig, bevestigend, lijdend voorstel; gelijk geordend met het vorige.

*Dáár (in die landen)
alleen woont waar-
achtig volksgeluk.*

Enkelvoudig, bevestigend, bedrijvend voorstel; dezelfde strekking hebbende als de twee voorgaande.

3^e VOLZIN.

*Getuig dit (gij) o
mijn Vaderland!*

Enkelvoudig, bevestigend, bedrijvend voorstel; bevattende eene opwekking tot bevestiging van het gestelde in de twee vorige volzinnen.

*(Dat) zoo dikwijls
de veilige schuil-
plaats (waart) der
verdruchte onschuld.*

Enkelvoudig, bevestigend, bedrijvend voorstel; dienende tot omschrijving der bepaling, *o mijn Vaderland!* uit het hoofdvoorstel.

als	}	Veelvoudig, bevestigend, lijdend voorstel strekkende tot bepaling van het gestelde in het vorige voorstel.
<i>Zij werd in uwen kerbergzamen schoot opgenomen en gekoesterd.</i>		
(wanneer)	}	Veelvoudig, bevestigend, lijdend voorstel; dat tot bepaling dient van hetgeen in het naastvorige voorstel voorkomt.
<i>(Zij) om gevoelens en woorden, ten bloede toe vervolgd</i>		
<i>(werd.)</i>		

TWEEDE ONTLEDING.

<i>Gelukkig</i> . . .	bevestigend gezegde,
<i>(zijn</i> . . .	koppelwoord,)
<i>de landen</i> . . .	onderwerp,
<i>waar</i> . . .	bepaling van het gezegde <i>is gelegd,</i>
<i>de vrije drukpers</i> . .	onderwerp,
<i>aan geene banden</i> . .	bepaling van het gezegde <i>is gelegd,</i>
<i>van menschelijke willekeur</i>	bepaling der vorige bepaling,
<i>is gelegd</i> . . .	gezegde (<i>ontkennend</i>). (1)
<i>waar</i> . . .	bepaling van het gezegde <i>beteugelt,</i>
<i>de wet</i> . . .	onderwerp,
<i>geene gevoelens</i> . .	voorwerp,
<i>maar</i> . . .	voegwoord,
<i>misdriven</i> . . .	voorwerp,
<i>beteugelt</i> . . .	gezegde, (2)
<i>waar</i> . . .	bepaling van het gezegde <i>balling,</i>
<i>staatkundige (gewetens-</i> <i>dwang)</i> . . .	onderwerp,
<i>en</i> . . .	voegwoord,
<i>godsdienstige (gewetens-</i> <i>dwang)</i> . . .	onderwerp,

(1) Zie de noot op bl. 80.

(2) Dit gezegde is *ontkennend* ten opzichte van het voorwerp *gevoelens*; maar *bevestigend* in betrekking tot *misdriven*.

<i>gelijkelijk</i> . . .	bepaling van het gezegde <i>balling</i> ,
<i>balling</i> . . .	bevestigend gezegde,
<i>zijn!</i> . . .	koppelwoord.
<i>Dáár</i> . . .	bepaling van het gezegde <i>zit</i> ,
<i>alleen</i> . . .	bepaling der vorige bepaling,
<i>zit</i> . . .	bevestigend gezegde,
<i>waarheid</i> . . .	onderwerp,
<i>op den troon</i> . . .	bepaling van het gezegde <i>zit</i> ,
<i>Dáár</i> . . .	bepaling van het gezegde <i>wordt ge-</i> <i>eerbiedigd</i> ,
<i>alleen</i> . . .	bepaling der vorige bepaling,
<i>wordt geëerbiedigd</i> . . .	bevestigend gezegde,
<i>godsdiens</i> . . .	onderwerp,
<i>in het hart</i> . . .	bepaling van het gezegde <i>wordt ge-</i> <i>eerbiedigd</i> .
<i>Dáár</i> . . .	bepaling van het gezegde <i>woont</i> ,
<i>alleen</i> . . .	bepaling der vorige bepaling,
<i>woont</i> . . .	bevestigend gezegde,
<i>waarachtig volksgeluk!</i> . . .	onderwerp.
<i>Getuig</i> . . .	bevestigend gezegde,
<i>dit</i> . . .	voorwerp,
<i>gij</i> . . .	onderwerp,
<i>o mijn Vaderland!</i> . . .	bepaling van het onderwerp <i>gij</i> ,
<i>(dat</i> . . .	onderwerp,)
<i>zoo dikwijls</i> . . .	bepaling van het gezegde <i>de veilige</i> <i>schuilplaats</i> ,
<i>de veilige schuilplaats</i> . . .	Bevestigend gezegde,
<i>der verdrukte onschuld</i> . . .	bepaling van het gezegde <i>de veilige</i> <i>schuilplaats</i> ,
<i>(waart</i> . . .	onderwerp,
<i>als</i> . . .	koppelwoord,
<i>zij</i> . . .	voegwoord,
<i>in uwen herbergzamen</i> . . .	onderwerp,
<i>schoot</i> . . .	bepaling der twee volgende gezegden,
<i>werd opgenomen</i> . . .	bevestigend gezegde,
<i>en</i> . . .	voegwoord,
<i>(werd) gekoesterd</i> . . .	bevestigend gezegde,
<i>(wanneer</i> . . .	voegwoord,)
<i>(zij</i> . . .	onderwerp,)
<i>om gevoelens</i> . . .	bepaling van het gezegde <i>vervolgd</i> <i>werd</i> .

<i>en</i>	voegwoord,
(<i>om</i>) <i>woorden</i>	bepaling van het gezegde <i>vervolgd</i> <i>werd</i> ,
<i>ten bloede toe</i>	bepaling,
<i>vervolgd (werd)</i>	bevestigend gezegde,

Meer voorbeelden van dien aard zijn te vinden in de voortreffelijke Handleiding tot het redekundig ontleden van den Heer VAN SCHREVEN.

ANDERE MANIER VAN REDEKUNDIGE ONTLEDING.

VOORSTELLEN.

De landen zijn gelukkig.
De vrije drukpers is gelegd.
De wet beteugelt geene gevoelens.
De wet beteugelt misdrijven.
Staatkundige en godsdienstige gewetensdwang zijn balling.
De waarheid zit op den troon.
De godsdienst wordt geëerbiedigd.
Het waarachtig volksgeluk woont.
Mijn Vaderland getuigt dit.
Mijn Vaderland is de veilige schuilplaats.
Zij (de onschuld) werd vervolgd.
Zij (de onschuld) werd opgenomen en gekoesterd.

BEPALINGEN.

Aan geene banden ; van menschelijke willekeur ; op den troon ; in het hart ; der verdrukte onschuld ; om gevoelens en om woorden ; ten bloede toe ; in uwen herbergzamen schoot.

TAAL- OF SPRAAKKUNDIGE ONTLEDING.

BARNABAS CHIARAMONTI werd te Cesena , eene kleine stad in den Kerkelijken Staat, den 14 Augustus 1742, uit een adellijk geslacht geboren. Nog jong zijnde , onderwees hij de godgeleerdheid , onderscheidde zich door zijne geleerdheid in talen , en werd door Pius VI, deszelfs bloedverwant , eerst tot Bisschop van Tivoli aangesteld, vervolgens tot Kardinaal benoemd en daarna door het Conclave tot Paus verkozen. Hij nam aanstonds den naam van Pius VII aan , om de nagedachtenis van zijnen voorganger te vereeren.

<i>Barnabas Chia-ramonti.</i>	Eigen zelfstandig naamwoord, mannelijk, enkelvoudig, 1 ⁿ naamval.	
<i>werd</i>	Hulpwerkwoord, <i>worden, wordende, geworden</i> ; wortelwoord.	
<i>geboren</i>	Lijdend gelijkvloeiend werkwoord, afgeleid van het wortelwoord <i>BEREN (voortbrengen)</i> , geboren worden, geboren wordende, geboren geworden zijn, 3 ^e persoon enkelvoudig van den onvolmaakt verleeden tijd der aantoonende wijs.	
<i>te</i>	Voorzetsel, dat de <i>plaats</i> aanduidt.	
<i>Cesena</i>	Eigen zelfstandig naamwoord, onzijdig enkelvoudig 4 ⁿ naamval.	
<i>eene</i>	Niet bepalend lidwoord.	
<i>kleine</i>	Bijvoegelijk naamwoord van het wortelwoord <i>KLEIN</i> ; de hoedanigheid van <i>stad</i> aanduidende.	} vrouwel, enkelv. 4 ⁿ naamval.
<i>stad</i>	Algemeen zelfstandig naamwoord afgeleid van het wortelwoord <i>STAAN</i> .	
<i>in</i>	Voorzetsel, dat de <i>plaats</i> aanduidt.	
<i>den</i>	Verbogen bepalend lidwoord.	
<i>kerkelijkjen</i>	Bijvoegelijk naamwoord van het wortelwoord <i>KERK</i> ; de hoedanigheid van <i>staat</i> aanduidende.	} manl. enkelv. 4 ⁿ naamval.
<i>Staat (1)</i>	Algem. zelfst. naamw. v. h. wortelw. <i>staan</i> .	
<i>den</i>	Zie boven.	
<i>veertienden</i>	Hoofd- of grond- telwoord van het afgeleide woord <i>veertien</i> , dat uit <i>VIER</i> en <i>TIEN</i> , wortelwoorden, is zamengesteld.	} man. enkelv. 4 ⁿ naamval.
<i>Augustus</i>	Eigen zelfstandig naamwoord.	
<i>1742</i>	Hoofd- of grond- telwoord.	
<i>uit</i>	Voorzetsel dat de <i>plaats</i> aanwijst.	
<i>een</i>	Niet bepalend lidwoord.	
<i>adellijk</i>	Bijvoegelijk naamwoord van het wortelwoord <i>ADEL</i> , de hoedanigheid van <i>geslacht</i> aanduidende.	} onzijdig enkelvoudig 4 ⁿ naamval.
<i>geslacht</i>	Algemeen zelfstandig naamwoord van het wortelwoord <i>SLAAN</i> .	

(1) Men zou dit woord ook als *eigen* zelfstandig naamwoord kunnen beschouwen.

<i>nog</i>	Voegwoord van verbinding. Wortelwoord.
<i>jong</i>	Bijvoegelijk naamwoord van het wortelwoord, <i>jeugd</i> , de hoedanigheid van B. C. aanduidende; mannelijk, enkelvoudig 1 ^o naamval.
<i>zijnde</i>	Tegenwoordig deelwoord van het onregelmatig onzijdig wortelwerkwoord ZIJN, <i>zijnde</i> , <i>geweest</i> .
<i>onderwees</i>	Ongelijkvloeiend bedrijvend werkwoord: <i>onderwijzen</i> , <i>onderwijzende</i> , <i>onderwezen</i> . Zamengesteld uit het voorzetsel ONDER en het wortelwerkwoord WIJZEN. 3 ^{en} persoon enkelvoudig van den onvolmaakt verledenen tijd der aantoonende wijs.
<i>hij</i>	Persoonlijk voornaamwoord, mannelijk, enkelvoudig, 1 ^o naamval.
<i>de</i>	Bepalend lidwoord.
<i>Godgeleerdheid</i>	Algemeen zelfstandig naamwoord, afgeleid van GOD en LEER wortelwoorden.
<i>onderscheidde</i>	Gelijkvloeiend wederkeerig werkwoord, <i>zich onderscheiden</i> , <i>zich onderscheidende</i> , <i>zich onderscheiden hebben</i> ; zamengesteld uit het voorzetsel ONDER en het wortelwoord SCHEIDEN; 3 ^e persoon enkelvoudig van den onvolmaakt verledenen tijd der aantoonende wijs.
<i>zich</i>	Wederkeerend voornaamwoord, mannelijk enkelvoudig 4 ⁿ naamval.
<i>door</i>	Voorzetsel, dat <i>oorzaak</i> en <i>middel</i> aanduidt.
<i>zijne</i>	Bezitt. voornaamw. van het wortelw. ZIJN.
<i>geleerdheid</i>	Algemeen zelfstandig naamwoord, zamengesteld uit het wortelwoord <i>leer</i> het voorvoegsel GE en het achtervoegsel HEID.
<i>in</i>	Voorzetsel dat de <i>plaats</i> aanduidt.
<i>talen</i>	Algemeen zelfstandig naamwoord van het wortelwoord <i>taal</i> . Vrouwelijk, meervoudig, 4 ⁿ naamval.
<i>en</i>	Verbindend voegwoord.
<i>werd</i>	Zie hoven.
<i>aangesteld</i>	Gelijkvloeiend lijdend werkwoord, <i>aangesteld worden</i> , <i>aangesteld wordende</i> , <i>aangesteld geworden zijn</i> ; zamengesteld uit het afgeleide woord GESTEL van het wortelwoord <i>staan</i> , met het voorvoegsel AAN; 3 ^e persoon enkelvoudig van den on-

vrouwelijk
enkelvoud.
+ naamval.

vrouw. enkelv.
+ naamval.

(1) In dezen zin is het geen *hulpwerkwoord*.

- volmaakt verledenen tijd der aantoonende wijs.
- door* Voorzetsel, dat *oorzaak* en middel aanduidt.
- Pius* Eigen zelfstandig naamwoord.
- VI* Rangschikkend telwoord, van het hoofd- of grond-telwoord ZES. } mannelijk
enkelvoud.
↓
naamval.
- dezzelfs* Aanwijzend voornaamwoord, zamengesteld uit het wortelwoord ZELF met het voorvoegsel DES mannelijk, enkelvoudig, 2^{en} naamval.
- bloedverwant* Zamengesteld zelfstandig naamwoord uit het wortelwoord BLOED en het afgeleide woord *verwant* van het wortel-werkwoord WINDEN; mannelijk, enkelvoud, 4^{en} naamval.
- eerst* Bijwoord van orde, overtreffende trap; de ver-grootende trap is *eerder* of *eer* (zie bl. 250.)
- tot* Voorzetsel, dat de *plaats* aanduidt.
- Bisschop* Algemeen zelfstandig naamwoord, en tevens grond-woord; mannelijk, enkelvoudig, 4^{en} naamval.
- van* Voorzetsel, dat de *plaats* aanduidt.
- Tivoli* Eigen zelfstandig naamwoord, onzijdig, enkel-voudig, 4^{en} naamval.
- vervolgens* Bijwoord van orde, afgeleid van het werkwoord *volgen*, dat van het wortelwoord VOL afkomt.
- tot* Zie boven.
- Kardinaal* Algemeen zelfstandig naamwoord, en tevens grond-woord, mannelijk, enkelvoudig, 4^{en} naamval.
- en* Verbindend voegwoord.
- daarna* Bijwoord van orde, zamengesteld uit de wortel-woorden DAAR en NA.
- door* Zie boven.
- het* Bepalend lidwoord.
- Conclave* Algemeen zelfstandig naamwoord, tevens wor-telwoord, onzijdig, enkelvoud, 4^{en} naamval. } onzijdig
enkelvoud.
↓
naamval.
- tot* Zie boven.
- Paus* Algemeen zelfstandig naamwoord; wortelwoord, mannelijk, enkelvoudig, 4^{en} naamval.
- verkozen* Ongelijkvloeiend lijdend werkwoord, *verkozen worden*, *verkozen wordende*, *verkozen gewor-den zijn*; zamengesteld uit het wortelwoord KIEZEN met het voorvoegsel VER, dat hier dient om eene verheffing of verhooging aan te duiden (zie bl. 260.)

	3 ^{en} persoon enkelvoudig van den onvolmaakt verledenen tijd der aantoonende wijs.	
<i>hij</i>	Persoonlijk voornaamwoord; mannelijk, enkelvoudig, 1 ^{en} naamval.	
<i>nam</i>	Ongelijkvloeiend bedrijvend werkwoord, <i>aannemen</i> , <i>aannemende</i> , <i>aangenomen</i> ; zamengesteld uit het wortelwoord NEMEN en het afscheidbaar voorzetsel AAN. 3 ^{en} persoon enkelvoudig van den onvolmaakt verledenen tijd der aantoonende wijs.	
<i>aan</i>	Afscheidbaar voorzetsel.	
<i>aanstonds</i>	Bijwoord van <i>tijd</i> , gevormd van het afscheidbaar voorzetsel AAN en van <i>stond</i> dat van STAAN afkomt.	
<i>den</i>	Bepalend verbogen lidwoord.	
<i>naam</i>	Algemeen zelfstandig naamwoord, afgeleid van het wortelwerkwoord NEMEN.	} mannelijk, enkelvoud. & naamval.
<i>van</i>	Voorzetsel, dat de <i>plaats</i> aanduidt.	
<i>Pius</i>	Eigen zelfstandig naamwoord; mannelijk, enkelvoudig, 4 ^{en} naamval.	
<i>VII</i>	Rangschikkend telwoord, van het wortelwoord ZEVEN; mannelijk, enkelvoud 4 ^{en} naamval.	
<i>om</i>	Redengevend voegwoord.	
<i>de</i>	Bepalend lidwoord.	
<i>nagedachtenis</i>	Algemeen zelfstandig naamwoord, zamengesteld uit het voorzetsel <i>na</i> en <i>gedachte</i> dat van DENKEN afkomt, en het achtervoegsel <i>nis</i> .	} mannelijk, enkelv. vrouwel., enkelv. & naamval. voud., & naamval.
<i>van</i>	Zie boven.	
<i>zijn</i>	Bezittelijk voornaamwoord.	
<i>voorganger</i>	Algemeen zelfstandig naamwoord, uit het voorzetsel VOOR en <i>gang</i> , dat van GAAN afkomt en het achtervoegsel <i>er</i> zamengesteld.	} mannelijk, enkelv. & naamval.
<i>te</i>	Zie boven.	
<i>vereeren</i>	Gelijkvloeiend bedrijvend werkwoord; <i>vereeren</i> , <i>vereerende</i> , <i>vereerd</i> , zamengesteld uit VER en uit EER, wortelwoord met den uitgang <i>en</i> ; onbepaalde wijs, tegenwoordige tijd.	

NEDERLANDSCHE SCHEI- EN ZINTEEKENEN.

Hier te voren is reeds een en ander omtrent den goeden stijl van het briefschrijven aangemerkt. Hoe naauwkeuriger de Woordschikking zij; hoe eenvoudiger de volzinnen zijn, om het onderwerp overeenkomstig deszelfs aard te beschrijven; hoe beter deze volzinnen zijn afgedeeld, om denkbeelden geregeld uit te drukken, en alzoo niet te kort, of te lang, na elkander geregeld afwisselende, en bovenal, hoe juister de keuze van woorden zij, om datgene kenbaar te maken, wat men begeert te doen verstaan: in één woord, hoe meer de briefstijl tot den vorm van gesprek nadert, zonder echter tot eenen al te gemeenzamen toon af te dalen, zoo veel te beter zal aan het oogmerk worden voldaan.

Behalve dit alles, echter, moet nog gelet worden op eene zorgvuldige plaatsing der zinscheidingen of schrijfteekenen, als zooveel bijdragende, om het goed verstand van den lezer ter hulpe te komen; want slechts ééne komma (,) te veel of te weinig of verkeerd geplaatst, kan de beteekenis van den zin geheel doen veranderen, ja, tot eenen *onzin* maken. Dit is aan de Nederlandsche taal bijzonderlijk eigen. Zij heeft hare onderscheidene manier van afdeelen, welke dienen moet, om, bij eene gepaste ademhaling, attebreken, en alzoo de juiste rust aan te duiden, welke men al sprekende, of ook al lezende, moet in acht nemen, en den volzin daardoor welluidender te maken.

De voornaamste teekenen, waarvan men zich tot dit oogmerk in de Nederlandsche taal bedient, zijn:

DE KOMMA.....	(,)
DE KOMMA-PUNT.....	(;)
DE DUBBELE-PUNT.....	(:)
DE PUNT.....	(.)

De *komma* duidt de kortste rust aan ; de *komma-punt* het dubbele van de rust der *komma* ; de *dubbele-punt* die van de *komma-punt* en de *punt* het dubbele van de rust der *dubbele-punt*.

Deze worden SCHEITTEKENEN genoemd en dienen, om eene meer of min merkbare scheiding tusschen de deelen van eenen volzin te maken. Zij dragen gezamenlijk dezen naam, omdat zij voornamelijk ter scheiding onzer voorstellen, en geenszins ter aanwijzing onzer wijze van voorstellen dienen.

VRAAGTEEKEN.....	(?)
VERWONDERINGS- of UITROEPTEEKEN...	(!)
AANDACHTSTEEKEN	—
TUSSCHENINSTELLINGSTEEKEN.....	( )
AANHALINGSTEEKEN.....	(«)
OPSCHORTINGS-of WEGLATINGSTEEKEN ..	(.....)
SCHEIDINGS- of AFKAPPINGSTEEKEN.....	(-)

Deze worden ZINTEEKENEN genoemd, en gebruikt om de verschillende wijzen van voorstellen te helpen bepalen.

VAN DE KOMMA. (,)

Dit teeken dient, om de hoedanigheden van personen of zaken, welke niet onmiddellijk met elkander in verband staan, noch door koppelwoorden worden zamengevoegd, behoorlijk te onderscheiden, het zij zulks door Zelfstandige of Bijvoegelijke naamwoorden, door Werk-Deel- of Bijwoorden, of Voorzetsels geschiede; als:

1°. a. ten aanzien van Zelfstandige naamwoorden :

HET LEZEN, DE BEZIGHEID, DE OMGANG EN HET WANDELLEN, *hielden hem den ganschen dag bezig.*

b. ten opzichte van Bijvoegelijke naamwoorden :

De liefdadigheid is OOTMOEDIG, LIJDZAAM, ZACHT en WELDADIG. Eene SCHOONE, WELRIEKENDE bloem. Hier-van zijn uitgezonderd die gevallen, waarin het eene Bijvoegelijke naamwoord de hoedanigheid van eenig ander Bijvoegelijk naamwoord beschrijft; als: De HELDER schijnende zon.

c. Omtrent Werkwoorden :

Van 't spreken ras VERMORID, BEWIKT zij onder 't pogen, ZUCHT, BEMIDT hare armen UIT, SLAAPT IN en SLUIT hare oogen.
De mensch WORDT GEBOREN, WENSCHT, VREEST, HOOPT en STERFT.

d. met Deelwoorden :

Hij wordt BEMIND, GEËRD en GEROEMD.

e. met Bijwoorden :

*Om geleerd te worden, moet men AANHOUDEND, GERE-
GELD, OPLETTEND en met smaak studeren. Hetwelk
alom, allezins, altijd en van allen geloofd is.*

f. met Voorzetsels :

VAN, MET of DOOR wien hebt gij die boodschap ontvan-
gen?

2°. Stelt men eene komma vóór en achter een of eenige tusschen
gevoegde woorden . welke ter nadere verklaring van een voor-
gaand dienen of welke kunnen weggelaten of op eene andere
plaats gesteld worden, zonder den zin te storen; WILLEM II, als :
KONING DER NEDERLANDEN, is de vriend van het leger, de
schrik zijner vijanden. OTTO van GEURIKE, EEN MAAGDENBUR-
GER, heeft in den jare 1654 de luchtpomp uitgevonden.

3°. Plaatst men de komma vóór de Betrekkelijke Voornaamwoor-
den ; en dewijl met dezelve dikwijls een *tusschenzin* begint,
zoo wordt aan het einde dezes *tusschenzins*, ook eene komma
gesteld ; als : Door den brand, WELKE IN DE VERLEDENE WEEK
GEWOED HEEFT, zijn drie menschen omgekomen. God, DIE DEN
MENSCH GESCHAPEN HEEFT, zorgt steeds voor hem. Het belang,
'T WELK DEN EENEN VERBLINDT, verlicht den ander'.

Op deze wijze kunnen alle kleine tusschenzinnen gescheiden worden ;
grootere scheidt men door ( ), of liever, men trachte dezelve te ver-
mijden, naardien het eenig gebrek in den stijl verraadt.

Onder den naam van tusschenvoegsels of tusschenzinnen moet men
echter niet verstaan zulke woorden, waardoor het *doel*, *het middel*,
de tijd, of *de plaats* eener werking aangewezen wordt ; dat zijn de zul-
ken, welke in een naauw verband staan met één of meer voorgaande

Naamwoorden, en met deze door eenig Voorzetsel verbonden zijn; als: *ik zag* MET INNIG MEDELIJDEN *het lot dier ongelukkigen*; *ik heb* VAN BLIJDSCHAP *niet kunnen slapen*; *men vindt* OP DE TOPPEN *der bergen altijd sneeuw*.

- 4°. Plaatst men eene komma vóór alle Voegwoorden, welke het eene voorstel aan het andere verbinden; als: *ik ben naar E. gegaan*, EN *toen ik aan zijn huis kwam* enz.; *ik heb hem niet gesproken*, WANT *hij was niet in de stad*.

Intusschen wordt vóór de Voegwoorden EN, NOCH, NOG, OF, ALS, GELIJK, OM, somtijds *geene* komma gezet; te weten:

- a. Vóór het Voegwoord EN komt *geene* komma, wanneer daardoor *enkele woorden* en *geene geheele voorstellen* te zamen verbonden worden; als:

De man EN *vrouw leefden te zamen gelukkig*, EN *toen zij eenen hoogen ouderdom bereikt hadden*, EN *aan hun vorig leven dachten*, enz.

1° Voorstel. *De man* EN *vrouw leefden* enz.

2° Voorstel. *toen zij eenen hoogen ouderdom* enz.

3° Voorstel. EN *toen zij aan hun vorig leven dachten*, enz.

Deze twee laatste voorstellen worden, ofschoon door het woordje EN verbonden, echter door eene komma gescheiden. In het eerste voorstel dient het Voegwoord EN, om de woorden *man* en *vrouw* zamen te verbinden.

De liefelijke EN *aangename lente* EN *het zachte weder*, *streelen onze zinnen*, EN *doen ons den barren* EN *somberen winter vergeten*.

- b. Dient het Voegwoord NOCH om woorden te verbinden, dan plaatst men vóór hetzelfde *geene* komma; als: *Ik heb* NOCH *geld* NOCH *goed*. Wanneer het dienen zal, om het eene voorstel aan het andere te verbinden, volgt het weer den algemeenen regel; als: NOCH *het geluk van U weder te zien*, NOCH *de herinnering aan onze vorige verkeerung*, enz. —

Dit is ook op het vermeerderend Voegwoord NOG toepasselijk; bijv.: *toen ik* NOG *bij U was* enz.; — NOG *heb ik geenen brief ontvangen*, NOG *heb ik geene tijding* enz.

- c. OF als scheidend Voegwoord neemt *geene* komma vóór zich; als: *de schuld ligt bij den man* OF *de vrouw*; *zijne magt* OF *zijn rijkdom zal het doen*. Dit heeft ook plaats, wanneer gezegd Voegwoord in het midden van een voorstel komt; als: *waar* OF *hij is*? *Wie* OF *hem dit gezegd heeft*?

In andere betrekkingen, waar het tot verband der voorstellen dient, neemt het eene komma vóór zich; als: *Toen hij mij zag, vraagde hij mij*, of enz.; — *het is mij onbekend, of ik zoo gelukkig zal zijn*.

d. Duidt het woordje ALS eene gelijkheid aan, en dient het niet ter verbinding van voorstellen, dan neemt het geene komma vóór zich; *hij bloeit ALS (GELIJK) eene roos; het leven gaat voorbij GELIJK (ALS) een droom*. Tot zamenvoeging van voorstellen volgt het weder den algemeenen regel; als: GELIJK (ALS) eene bloem verwelkt het, GELIJK (ALS) *het kaf verstuipt het* enz. Kan het woordje ALS met TOEN, WANNEER enz. verwisseld worden, dan neemt het eene komma vóór zich; bijv.: *gij moet het mij zenden, ALS (WANNEER) gij het ontvangt*.

e. Als het woordje OM, tot de onbepaalde wijs eens Werkwoords behoorende, in een onmiddellijk verband staat met eenig onderwerp, dan neemt het geene komma vóór zich; als: *ik vertrek OM hem te zien*. — Ditzelfde geldt ook, wanneer het woordje OM gebruikt wordt ter omschrijving of omzetting van eenig zamengesteld woord; bijv. *het mes OM te snoeijen*, voor het *snoeimes*; het vermogen OM waar te nemen, voor het *waarnemens-vermogen*.

Overigens neemt dit woord eene komma vóór zich; wanneer men daardoor het eene voorstel aan het andere verbindt; als: *ik heb hem gebeden, OM mij mijnen misslag te vergeven*.

5°. Plaatst men eene komma *achter de Bijwoorden*, JA, NEEN, doch vóór de Bijwoorden WANNEER en TOEN; als: JA, *ik geloof u op uw woord*. — NEEN, *een' logenaar gelooft men niet*. — *Een onderwijzer verheugt zich, WANNEER een leerling vorderingen maakt*. — *Het was op het einde van het jaar 1813, TOEN Nederland van de Fransche heerschappij verlost werd*.

Alles, wat ten aanzien van het weglaten der komma gezegd is, heeft geene betrekking op die gevallen, waarin het Voegwoord tot eenig tusschenvoegsel behoort; in alle gevallen echter, hangt het plaatsen van dit teeken niet zoo zeer van de Voegwoorden

af, als wel van den zin zelve. — Ook wordt wel eens een of ander woord verzwegen; doch dan plaatst men de teekens als of hetzelfde er stond; bijv.: *als hij komt*, (DAN) *zal ik* enz.; *wie de deugd bemint*, (DIE) zal enz.; — ons leven is (GELIJK of ALS) *een damp*. In dit laatste voorbeeld blijft de komma weg, omdat hier het vergelijkend woordje ALS is weggelaten, en dit geene komma vereischt.

VAN DE KOMMA-PUNT. (;)

De *komma-punt* dient ter onderscheiding van zaken of denkbeelden, welke in eenig, ofschoon niet onmiddellijk verband staan, en, daarom afgebroken wordende, strekken om den volzinten einde te voeren.

Men gebruikt de komma-punt

1°. Vóór de Voegwoorden **MAAR, DOCH, DAARENTEGEN, ECHTER** en anderen; inzonderheid, wanneer het onderwerp herhaald, of geheel veranderd wordt; als: *de dankbaarheid wekt de weldadigheid op; MAAR de ondankbaarheid verwoest dezelve*. Wordt het onderwerp in de tweede zinsnede niet herhaald of veranderd; dan plaatst men de *komma*; bijv. *Hij wilde spreken, MAAR kon niet; ik wilde u bezoeken, MAAR trof u niet te huis*.

2°. Plaatst men eene komma-punt tot sluiting van voorstellen en volzinnen, welke uit meer leden bestaan, wanneer deze leden van eenigen omvang zijn, zoodat in ieder enkelvoudig voorstel ééne of meer komma's voorkomen; als: *Men behoort zich in de wereld naar alles te schikken; men moet te vreden zijn met zijn lot; de onaangenaamheden des levens met onderwerping dragen; met alle menschen eendragtig zijn; dit zal tevens het middel wezen, om vergenoegd en gelukkig te leven. Het jaar 1772 is in de geschiedenis zeer merkwaardig geworden: in hetzelfde namen de Russen eenige aanzienlijke gewesten in Polen, van Pruissen en Oostenrijk weg; GUSTAAF III, die later op een gemaskerd bal vermoord is, wierp, zonder eenigen tegenstand van belang, den verwarden Zweedschen regeringsvorm in dwigen; nijd en kabalen deden in Denemarken eenen eersten minister vallen, wiens werkzame geest zoo veel goeds*

gewrocht had; en te Rome arbeidde men, onder de regering van den wijzen en goeden Paus GANGANELLI, aan de vernietiging van de orde der Jezuiten.

VAN DE DUBBELE-PUNT. (:)

1°. De *dubbele-punt* wordt gebruikt in langere volzinnen, om het *voor-zindeel* van het *na-zindeel* te scheiden.

2°. Wanneer men zijne eigene woorden of die eens anderen aanhaalt, na deze aanhaling te voren gemeld te hebben; als: PHILIPPUS, *Koning van Macedonië, schreef aan den wijsgeer ZENO: kom, onderwijs mij, dan zullen alle Macedoniërs beter worden.*

In plaats van de *dubbele-punt* schrijft men slechts de *komma*, wanneer men eenige der aangehaalde woorden gebezigd heeft, vóór dat er melding van gemaakt is; als: *kom, zeide hij, ik zal u helpen.*

3°. Zoo dikwijls men in geschriften voorbeelden, uitdrukkingen en spreekwijzen aanvoert of verscheidene zaken te gelijk optelt; als: *Er zijn onderscheidene soorten van weetgierigheid, de eene wordt geboren uit zucht tot meerdere kennis, welke ons nuttig kan zijn, de andere uit hoogmoed, om te weten hetgeen een ander niet weet.* — In de zestiende eeuw leefden de volgende merkwaardige personen: LUTHER, ZWINGLIUS, CALVIN, KAREL V, enz.

4°. Plaatst men de *dubbele-punt* vóór de redengevende Voegwoorden WANT, DAAROM, DEWIJL, DERHALVE enz., in geval het voorgaande voorstel niet te klein is, en het onderwerp of herhaald of veranderd wordt; als: *Om in de wereld te vreden te leven, moet men zijne gevoeligheid over eene kleine belediging ongedwongen verbergen: WANT wie alles even ernstig opneemt, heeft nimmer rust.*

5°. Gebruikt men de *dubbele-punt* voor eene vraag, wanneer deze meer op zich zelve staat; als: *hierdoor ben ik in verlegenheid, kunt gij mij helpen?* Wanneer eene vraag verhalend wordt voorgesteld, dan heeft dit geen plaats en men gebruike de *komma*; als: *Toen ik laatst mijn boek zocht, en men mij vraagde, wat ik hebben wilde, enz.*

VAN DE PUNT. (.)

De *punt* wordt gebruikt, om te doen zien dat een volzin ten einde is; als: *Men is berispelijk, wanneer men zijn geld bewaart, zonder daarvan immer een goed gebruik te maken, en juist dat is het wat men gierigheid noemt.*

Dewijl een volzin eene meerdere of mindere uitgebreidheid kan hebben, al naar gelang het onderwerp, de werking en het voorwerp der werking meer of min omschreven wordt, of ook met andere volzinnen door middel van Voegwoorden, al of niet verbonden wordt: zoo kan een volzin kort of lang zijn, en hier naar behoort men zich in het plaatsen der *punt* te schikken; als:

De nijvere boer beploegt den grond.

De nijvere boer, wiens geluk wij niet kunnen waarden, beploegt al hijgende den harden en vaderlijken grond.

De nijvere en eenvoudige boer, wiens geluk wij niet kunnen waarden, beploegt den harden en vaderlijken grond, terwijl hem het zweet langs het aangezicht gutst; gehard tegen de ongemakken van het weder, aan regen en zonneschijn gewoon, vreest hij geene moeite: want, denkt hij, het loon verzoet den arbeid.

Ten slotte van de behandeling dezer vier *scheiteekenen* willen wij eenige voorbeelden laten volgen, ter staving van het hier voren beweerde, (bl 89) wegens het verkeerd plaatsen der teekens.

Een goed kind wordt gelukkig door luiheid en ongehoorzaamheid. Echter bereidt het zich strafen verachting; integendeel zal het door alle brave menschen bemind en geacht worden, wanneer het zijnen ouders gehoorzaamt en vlijtig leert.

Het kind leert eerst lezen en schrijven als het ouder wordt, leert het nog andere nuttige zaken, zal het op deze wijze wel onwetend blijven?

God is de oorzaak der wereld van de logen en het bedrog. van alle kwaad heeft Hij eenen afkeer.

Bemin eensgezindheid twist en tweedragt. Onverdraagzaamheid en andere ondeugden van dezen aard verbitteren ons het leven; en berooven ons van menig genoeg.

Tracht nooit de gunst van iemand te verwerven. Door vleijerij is het, dat gij iemands achting poogt te verdienen: laat het dan door uwe deugden zijn.

Een leeraar bad eens: Heere! gij hebt ons geleerd voor onze vijanden te bidden, wij bidden u voor den Keizer der Franschen.

---

*Is ieder een er voor, ik niet ben er tegen.
Is ieder een er voor ik niet, ben er tegen.*

---

*De boeren van het Noorderland
Hebben tien vingers aan elke hand
Vijf en twintig aan handen en voeten.*

VAN HET VRAAGTEEKEN. (?).

Het *vraagteeken* wordt geplaatst achter iedere onmiddellijke vraag; als: *Wie is daar geweest?* - Doch in middellijke en enkel verhalende vragen, blijft dit teeken weg; als: *Toen de Heer A. laatst bij mij kwam, en ik hem vraagde, wat hij begeerde, antwoordde hij:* enz.

VAN HET VERWONDERINGS- OF UITROEPINGSTEEKEN. (!).

Het verwonderingsteeken, wordt in het algemeen gebezigd, wanneer het hoofddenkbeeld of het slot van eenen volzin, bij de ver-

heffing der aandoeningen , eenen nadrukkelijken toon in de uitspraak vordert.

Het *uitroepsteeken* plaatst men doorgaans

1°. Achter elke aanspraak ; b. v. *Mijn vriend!*

2°. Na de Tusschenwerpsels , wanneer zij alleen staan , en ook wanneer iemand dadelijk daarna in eenen hartstogtelijken toon aangesproken wordt ; als : *ach - helaas ! - och ! mijn vriend ! ik bid u ! ik zal hem helaas ! niet wederzien.*

3°. Begint een voorstel met een Tusschenwerpsel , dan plaatst men doorgaans eene komma , achter het laatstgenoemde , en sluit het voorstel met een *uitroepsteeken* ; als : *ach , welk eene smart ! - o , wat is hij verheugd !*

4°. Plaatst men het *verwonderingsteeken* achter eene hartstogtelijke rede , wanneer deze met eene hevige uitboezeming gepaard gaat ; als : *Onzalige argwaan ! welke zelfs de heiligste banden der natuur doorknaagt ! - - weg met u ! - laat mij ongelukkige ! enz.*

VAN HET AANDACHTSTEEKEN. (—).

Het *aandachtsteeken* of de *lange streep* gebruikt men :

1°. Om aan te duiden , dat er één of meer woorden uitgelaten zijn ; als : *wat zoude de grootte — zeggen , wanneer hij thans — enz.*

2°. Om in eene zamenspraak de afscheiding tusschen eene vraag en derzelve antwoord aan te wijzen ; als : *Wat is dat toch ? Och niets — Hoe ! niets ? — Ten minste zeer weinig.*

3°. Wanneer men met aandoening spreekt , en zich dan telkens verpoezen moet ; als : *Kon ik eens zee van tranen schreijen — mijn hart zou verkwikking vinden — maar ook deze troost der treurigen — is mij tot hiertoe ontzegd !*

4°. Bij eene onverwachte wending in eene rede , wanneer men de aandacht bijzonder op een of ander gezegde wil gevestigd hebben ; als : *Hij begon met hem te twisten , en — stak hem dood. Laat ons het verstand raadplegen , of men bij den dood eens vriend's zich verheugen of bedroeven moet. Het zal antwoorden , hij is voor u verloren — stort tranen ! Hij is van de moeilijkheden des levens verlost — wees blijde ! Maar de menschelijke natuur staat op hare regten , beveelt ons te weenen , en wij — gehoorzamen.*

VAN HET TUSSCHEN INSTELLINGSTEEKEN. () [].

De tusschenrede bevat, te midden van eenen volzin, zoodanige invoegselen, als een meerder licht over het onderwerp verspreiden; waarom zij alsdan, op eenen veranderden toon, en wel in éenen adem, moeten worden uitgesproken, als: *wat vermogen tegen Hem (tegen God) al de Koningen der aarde!*

Hij (de booswicht) heeft in zijn gemoed altijd den regter die hem veroordeelt.

Deze tusschenrede, echter, kan ook somtijds door het aandachts-teeken aangeduid worden; als; *En inderdaad — waarom zoude ik het ontkennen? — hij verdient deze achting.*

VAN HET AANHALINGSTEEKEN. (»).

De *aanhalingsteekenen* worden geplaatst bij den aanvang, voorts bij elken regel, en aan het einde van zoodanige woorden, welke van een' ander' ontleend, of eenen sprekenden persoon in den mond worden gelegd, en dienen voornamelijk ter onderscheiding van den toon, welke aan zulk eene soort van overgenomene tusschenrede voegt; als: » *Er zijn — zegt gij — een aantal ontwerpen bij het ministerie ingekomen.*»

»Ik zal u in staat stellen, om de gevolgen te berekenen.

VAN HET OPSCHORTINGS- OF WEGLATENSTEEKEN. (...).

Dit teeken van drie punten wordt gebruikt bij de eerste letter van eenen eigenen naam, welken men niet geheel kan of wil plaatsen; b. v. *De Heer D... is in de stad gekomen.*

Dat van vijf punten dient ter onderscheiding van woorden, welke eene bijzondere gevoeligheid uitdrukken, en waarop men alzoo de aandacht bepalen wil; waarom zij ook op eenen veranderden toon moeten worden uitgesproken; als:

— (Ik wil, dat dese christen
Van haar vertrek!.... maar neen:.... 'k wil haar niet meer betwisten.
Ik sterf.... Ja ik bezwijk, bij 't woorden van mijn' drift.)

VAN HET SCHEIDINGS- OF AFKAPPINGSTEEKEN.

Dit teeken wordt gebruikt bij het afbreken der woorden, van den eenen op den volgende regel, waarbij men letten moet, om nimmer een woord te scheiden, dan bij eene volle lettergreep; als: *za-men-stel-ling.*

Ook dient het, na de woorden van iemand, die tusschen beide al sprekende wordt ingevoerd, om dat gesprokene zelf aan te duiden; als:

„(Hier ben ik!) antwoordt hij - „wien zoekt gij?“ - Ik... den dood.)

Er zijn nog andere teekens of karakters, welke in het lezen of schrijven gebruikt worden; als:

HET WEGNEMINGS TEEKEN (<i>apostrophe</i>) (' ^)
HET SCHERPE TOONTEEKEN . . . . . (')
DE LETTERGREPEN TEEKENEN . . . . . (—)
HET VOETMAAT TEEKEN . . . . . (   )
HET DEEL TEEKEN . . . . . (")
HET AFDEELINGS TEEKEN . . . . . (§)
HET AAN- OF TEREGTWIJZINGS TEEKEN (§)
HET OMVATTINGS TEEKEN . . . . . ({)
DE VERWIJZINGS TEEKENEN . . . . . (* †)
HET UITLATINGS TEEKEN (<i>ellipse</i>) . . . . . (—)

VAN DE WEGNEMINGS TEEKENEN (' ^).

Deze teekenen worden ter aanduiding van de verkortingen der woorden of lettergrepen gebruikt; als: *t'huis* beteekent *te huis*; *'t huis* beteekent *het huis*; *weér* beteekent *weder*; *elkaér* beteekent *elkander*. Zie meerdere voorbeelden op bl. 11 en 303.

Dit omgebogen teeken (^) wordt ook somtijds ter aanwijzing gebezigd, dat de klinkers lang en met nadruk moeten werden uitgesproken, als: ó.

VAN HET SCHERPE TOONTEEKEN. (').

Dit teeken wordt gebruikt op woorden met den basterduiting *eren*; als: *trionfèren*, *bravèren*, enz.; alsmede op die, waarop men bijzonder wil gedrukt hebben. Er is onderscheid van betekenissen in *zoo* en *zóó*; in *vóór* en *voor*. Zie de tweede noot op bl. 238.

VAN DE LETTERGREPEN TEEKENEN (—).

Deze teekenen dienen ter aanduiding van de lange en korte lettergrepen in een vers, en wel het eerst genoemde voor de lange en het andere voor de korte. Voorbeelden hier van vindt men op bl. 440, 443 en 444.

VAN HET VOETMAAT TEEKEN (|).

Dit teeken wijst de afdeeling van het getal voeten aan, waar uit de regels der verzen bestaan. Zie bl. 441.

VAN HET DEELTEEKEN (").

Dit teeken wordt gebruikt ter voorkoming der ineensmelting van twee of meer klinkers, welke in de uitspraak niet mogen zamenvloeijen. Er is dus onderscheid in *beziën* en *beziën*; in *ruinen* en *ruinen*; in *indien* en *indiën* enz. Zie verder bl. 133 en 134, waarbij vergeten is te vermelden, dat het woord *Arabier* van *Arabië* eene uitzondering op den aldaar genoemden algemeenen regel maakt.

VAN HET AFDEELINGS TEEKEN (§).

Dit teeken wordt gebruikt ter afdeeling van eene redevoering of hoofdstukken, over het een of ander onderwerp, tot kleinere onderdeelen.

VAN HET AAN- OF TEREGETWIJZINGS TEEKEN (¶).

Dit teeken bezigt men, om eene belangrijke aanhaling of aanwijzing uit een of ander werk aan te duiden, of om iets dat bijzondere belangstelling vordert, in het oog te doen springen.

VAN HET OMVATTINGS TEEKEN ({).

Dit teeken wordt gebruikt om eene menigte van woorden, onder éénen term te bevatten, en alzoo eene herhaling in schrijven of drukken voor te komen. Voorbeelden hiervan vindt men bij de ontledingen op bl. 86.

VAN HET UITLATINGS TEEKEN (ELLIPSE) (—).

Dit teeken wordt gebruikt, tot afknottingen of herhalingen van woorden; als: DANK, —baar, —baarheid, —betuiging, gij —tet, hij —te enz.

VAN DE VERWIJZINGS TEEKENEN (* †).

Deze teekenen verwijzen den lezer tot sommige *noten* onder aan de bladzijde. Twee of drie sterretjes naast elkander duiden gewoonlijk de uitlating van eenige letters aan, in een woord, of van eene onwettelijke en gemeene uitdrukking, of een gebrek in het oorspronkelijke of handschrift.

VAN DE AFKAPPING (ALINEA).

Deze afkapping heeft plaats, wanneer men eenen nieuwen regel begint, ofschoon de volzin in den vorigen nog niet geeindigd is, om het denkbeeld, als het ware, meer aanschouwelijk te maken, en vooral bij onderdeelingen; als:

(Om dit onderwerp wel te doen gelukken, behoort men

1°. zich te verzekeren van een aantal enz.

2°. de noodige maatregelen te beramen enz.)

NEDERLANDSCHE EN ANDERE VERKORTINGEN.

Ofschoon men zich in den gewonen stijl zoo veel mogelijk van verkortingen moet onthouden, zoo wordt daarvan evenwel in den regtsstijl, in de geneeskunde, in dag- en weekbladen, maandwerken, koopmans-brieven en in alle andere, om ruimte en tijd te winnen, digt in een (compres) gedrukte werken, veelvaldig gebruik gemaakt; en het is alzoo niet ondienstig om eenige van de meest gebruikelijke verkortingen zoo als zulks reeds gedeeltelijk op de bladzijden 74 en 75 is aangewezen, hier op te geven.

Deze verkortingen mogen niet willekeurig, maar naar eenmaal ingevoerde schrijfgebruiken geschieden, met in achtneming van het volgende:

1°. Men schrijft slechts de eerste letters van een algemeen bekend woord, of men breekt het woord af bij den medeklinker van de naastvolgende lettergreep, zonder den daarop volgende klinker mede te nemen; als: *Antonie*, *Bernardus*, *Ferdinand* of *A. B. F.* of *Ant. Bern. Ferd.* Ook laat men tusschen de eerste en laatste letter van een woord alle middelletters weg; als: *Heer*, *Hr. Mevrouw*, *Mw. Doctor*, *Dr.* Achter al de verkorte woorden moet eene punt staan. Dit heeft ook met getalmerken plaats; als: *Willem de tweede* schrijft men *Willem II.*; den *4. Januarij* of den *4ⁿ. Januarij*; in *6 afd. Matth. 7: 12. Rom. 13: 9.*

- A°. ANNO, *in het jaar.*
 A. *in Romeinsche opschriften beteekent 500.*
 Ā. *met eene streep er boven 5000.*
 A. A. ANA, (op recepten) *van elk even veel.*
 A. C. ANNO CHRISTI, *na Christus geboorte.*
 A. C. ANNI CURRENTIS, *van het loopende jaar.*
 A. L. M. AUCTIUM LIBERALIUM MAGISTER, *Meester in de vrije kunsten.*
 A. M. ANNO MUNDI, *in het jaar der wereld.*
 A°. P°. ANNO PASSATO, *in het afgeloopen of voorgaande jaar.*
 A. U. S. ACTUM UT SUPRA, *gedaan als boven.*
 B. *In Romeinsche opschriften beteekent 300.*
 B̄. *Met eene streep 3000.*
 b. v. *Bijvoorbeeld.*
 BCO. BANCO, *bankgeld.*
 B. L. BENÉVOLE LECTOR, *toegenegen of goedgunstige lezer!*
 BL. BLADZIJDE.
 B. M. BEATÆ MEMORIÆ, *zaliger gedachtenis.*
 BV. BIJVOORBEELD.
 C. *In het Romeinsche cijferschrift beteekent 100.*
 Cie. *Compagnie.*
 C. A. CUM ANNEXIS, *met den aanleve van dien.*
 CAND. CANDIDATUS, *kandidaat; iemand die naar een ambt staat.*
 COD. CODEX, *wetboek, oorkonde.*
 C. S. CUM SUIS, *met de zijnen.*
 Cts. *Cents.*
 D. *In Romeinsche opschriften beteekent 500.*
 D̄. *Met eene streep 5000.*
 DAT. DATUM, *gegeven, uitgevaardigd; dagteekening.*
 D. A. DICTI ANNI, *van het gezegde jaar.*
 D. C. DA CAPO, *van het begin af.*
 D. D. DE DATO, *van of op den dag der uitgifte.*
 DEL. DELINEAVIT, *hij heeft het geteekend.*
 D. F. DEO FAVENTE, *onder begunstiging van God, of zoo God het begunstigt.*
 D. G. DEI GRATIA, *door Gods genade.*
 d. i. *Dat is.*
 D. O. M. DEO OPTIMO MAXIMO, *aan den besten en hoogsten God.*
 D°. *DITO, op dezelfde wijze, zoo als gezegd is.*
 D. V. DEO VOLENTE, *zoo God wil.*

- E. *Als Romeinsch getalmerk 250.*
- E. K. *Eerstkomend.*
- EM. *EMINENTIE of wilmuntendheid.*
- & *En.*
- Enz. *En zoo voorts.*
- Etc. *ET CETERA, en zoo voorts.*
- F. *Als Romeinsch getalmerk 40.*
- F. I. *FIAT INSERTIO, de invulling geschiede, het worde ingevuld.*
- Fec. *FECIT, (hij heeft gemaakt.)*
- Fig. *Figuurlijk.*
- Fl. *FLORYN, Gulden.*
- Fol. *FOLIO, de grootte van een blad; op het blad of de bladzijde.*
- G. *Als Romeinsch cijferschrift, beteekent 460.*
- Get. *Geteekend.*
- G. M. *GLORIOSAE MEMORIAE, roemrijker gedachtenis.*
- Gl. of Gld *Gulden.*
- H. *Als Romeinsch cijfer, beteekent 20.*
- H. L. Q. C. *HORA LOCOQUE CONSUETO, ter gewoner plaatse en ure.*
- H. S. *De Heilige schrift.*
- I. *Als Romeinsch cijferschrift, beteekent één.*
- Ib. of Ibid. *IBIDEM, aldaar, op dezelfde plaats, op dezelfde bladzijde.*
- J. C. *JEZUS CHRISTUS.*
- Id. *IDEM, dezelfde of hetzelfde.*
- Jl. *Jongstleden.*
- J. N. R. J. *JESUS NAZARENUS REX JUDAEORUM, Jezus de Nazarener de koning der Joden.*
- Jr. *JUNIOR, de jongere.*
- It. *ITEM, desgelijks.*
- L. *Als Romeinsch getal, 50.*
- L. C. *LOCO CITATO, op de aangehaalde plaats.*
- l. l. *Laatstleden.*
- L. S. *(boven aan het blad). LECTORI SALUTEM, heil (zij) den lezer!*
- L. S. *(onder aan het blad). LOCO SIGILLI, in plaats van het zegel.*
- M. *Als Romeinsch getal 1000.*
- M. *Met eene streep 1000000.*

- Mej. *Mejufvrouw.*
- M. D. **MEDICINAE DOCTOR**, *Doctor in de medicijnen, Geneeskeer.*
- M. S. **MANUSCRIPTUM**, *handschrift.*
- m. m. pr. *manu mea propria, met mijne eigene hand.*
- m. pr. *manu propria, met eigene hand, eigenhandig.*
- n. l. *namelijk.*
- N. B. *(in geschrift), NOTA BENE, let wel; (in de aardrijkskunde) Noorder breedte.*
- N^o. **NUMERO**, *in getal.*
- N. N. *(op lijsten als anderszins). NON NOMINANDUS, of NOMEN NESCIO, een niet te noemen persoon of den naam weet ik niet; (in formulieren of concepten). NOMEN NOTETUR, men teekene den naam aan.*
- N. S. *(in geschriften), naschrift; (in den almanak), nieuwe stijl.*
- N. T. *Nieuwe Testament.*
- N. V. *Nieuwe Verbond.*
- o. a. *onder anderen.*
- OB. **OBEIT**, *hij of zij is overleden.*
- O. T. *Oude Testament.*
- O. V. *Oude Verbond.*
- N. O. I. *Neêrlandsch Oost-Indië.*
- Pag. **PAGINA**, *bladzijde.*
- Po. **PRIMO**, *ten eerste, of op den eersten dag der maand.*
- P. A. **PAR AMI** of **AMIE**, *met vriend of vriendin.*
- P. C. **PER COUVERT**, *ingesloten, onder omslag* of **POUR CONDOLEANCE**, *(op visite kaartjes), voor rouwbeklag.*
- P^o.C^o. of Pct. **PRO CENTO**, *ten honderd.*
- P. D. **PRO DEO**, *om Gods wil; om niet.*
- P. E. **PAR EXEMPLE**, *(PER EXEMPEL), bijvoorbeeld.*
- P. F. **PAR FAVEUR**, *uit gunst* of **POUR FELICITER** *(op visite kaartjes), voor gelukwensching.*
- Pl. *plaats.*
- P. M. **PRO MEMORIA**, *voor herinnering, om in gedachte te houden. PIAE MEMORIAE, zaliger gedachtenis. PRO MILLE, voor het duizend.*
- P. O. **PER ORDER**, *op last van.*
- P. Occ. **PER OCCASIONEM**, *met gelegenheid.*
- P. P. **PER PROCURATIONEM**, *op lastgeving van, als PRAEMISSIS PRAEMITTENDIS, vooruit gezonden, lasthebbende.*

- P. P. C. POUR PRENDRE CONGÈ , om afscheid te nemen.
- P. S. POST SCRIPTUM , naschrift.
- Ps. *Psalm.*
- p. t. PRO TEMPORE , te dier tijde.
- Q. A. QUOD ATTESTOR , hetgeen ik getuig.
- Q. B. F. F. Q. S. QUOD BONUM , FELIX FAUSTUMQUE SIT , hetgeen goed , gelukkig en gezegend moge zijn , of enkel : Q. F. F. Q. S. — QUOD FELIX FAUSTUMQUE SIT , hetgeen gelukkig en gezegend moge zijn , of God geve daartoe Zijnen zegen.
- Q. D. B. V. QUOD DEUS BENE VERTAT , God doe het wel gelukken.
- Quaer. QUAE RITUR , er wordt gevraagd , men vraagt , de vraag is:
- Quaest. QUAESTIO , eene vraag.
- Q. E. QUINTA ESSENTIA , (quintessens) de vijfmaal overgehaalde geest eener vloeistof ; het fijnste , edelste , beste , krachtigste eener zaak ; het voornaamste , de kern van iets.
- Q. E. D. QUOD ERAT DEMONSTRANDUM , hetgeen te bewijzen was.
- Q. L. QUANTUM LUBEAT , zoo veel als men beliest.
- Q. P. QUANTUM PLACEAT , zoo veel als men verkiest.
- Q. Q. QUALITATE QUA , in hoedanigheid , met volmagt , gevolmagtigd.
- Q. S. QUANTUM SATIS , of QUANTUM SUFFICIAT , zoo veel als genoeg is.
- Q. V. QUANTUM VELIS , zoo veel als gij wilt.
- R. *Als Romeinsch vijf 80.*
- R. (op recepten). — RECIPE , neem , men neme.
- R. D. REFERENDUS DOMINUS , of REVERENDE DOMINE , eerwaardig heer.
- R. K. *Roomsch-Katholijk.*
- R. I. ROMANUM IMPERIUM , het Romeinsche rijk.
- R. I. P. REQUIESCAT IN PACE , hij of zij ruste in vrede.
- R. M. C. REVERENDI MINISTERII CANDIDATUS , kandidaat van het eerwaardig leeraarsambt.
- R. O. RATINONE OFFICII , ambtshalve.
- R. P. REVERENDUS PATER , of REVERENDE PATER , eerwaardige vader.
- Rec. RECENSENT , boekbeoordeelaar.
- Red. REDACTEUR , verzamelaar , drukbezorger.
- Reg. REGULA , regel ; ook REGIUS , koninklijk.
- S. *Als Romeinsch cijfer 70.*

- S. St. of St. SANCTUS, SAINT, SINT, *heilige of heilig; bij aanduiding van muntspeciën beteekent St. stuiver.*
- Sc. of Sculps. SCULPSIT, *hij heeft het gegraveerd.*
- S. D. G. SOLI DEO GLORIA, *Gode alleen zij de eer!*
- Sect. SECTIO, *eene afdeeling.*
- S. E. C. SALVO ERRORE CALCULI, *behoudens eene fout in het rekenen.*
- S. E. et O. SALVO ERRORE ET OMISSIONE, *behoudens eene fout en uitlating.*
- S. H. SALVO HONORE, *met behoud van de eer.*
- S. H. et T. SALVO HONORE ET TITULO, *met behoud van eer en titel.*
- Sen. of Sr. SENIOR, *de oudste.*
- Seq. of Sq. SEQUENS, *de of het volgende.*
- 's. des.
- S. L. SUO LOCO, *ter zijner plaats.*
- Solv. SOLVATUR, *het worde opgelost of betaald.*
- S. P. D. SALUTEM PLURIMAM DICIT, *hij groet u zeer.*
- S. R. of Salvarat. SALVA RATIFICATIONE, *behoudens de bekrachtiging.*
- Sr. SIEUR, *heer.*
- St. N. STILI NOVI, *van den nieuwen stijl.*
- St. V. STILI VETERIS, *van den ouden stijl.*
- S. V. SALVA VENIA, *met verlof.*
- T. *Als Romeinsch cijfer 160.*
- T. A. TESTANTIBUS ACTIS, *zoals de acten getuigen.*
- T. à T. TOUT à TOI, *geheel de uwe.*
- T. H. *Toehoorder T. T. H. H. Toehoorders.*
- Tom. TOMUS, *het deel van een boek.*
- T. T. TOTUS TUUS, *geheel de uwe.*
- 't. het.
- t'. te.
- t. w. *te weten.*
- Ult. ULTIMO, *op den laatsten (dag der maand).*
- U. S. UT SUPRA, *als boven.*
- V. *Als Romeinsch cijfer 5.*
- V. C. VERBI CAUSA, *bijvoorbeeld.*
- V. D. VOLENTE DEO, *wanneer God wil.*
- V. D. M. VERBI DIVINI MINISTER, *bedienaar van het goddelijke woord.*
- V. V. VICE VERSA, *heen en weder, omgekeerd.*

Voors.	<i>Voorschreven.</i>
Vs.	<i>Vers.</i>
vergel.	<i>Vergelijk.</i>
Vt.	<i>VIDIT, hij heeft het gezien of doorgezien.</i>
W. I.	<i>West Indië. N. W. I. Neêrlandsch West-Indië.</i>
X.	<i>Als Romeensch cijfer 10.</i>
Z.	<i>Als Romeensch cijfer 2000.</i>

UITLEGGING DER VERKORTINGEN

IN DE

NEDERLANDSCHE SPRAAKKUNST.

bijw.	bijwoord.
b. n.	bijvoegelijk naamwoord.
b. w.	bedrijvend werkwoord.
M.	zelfstandig naamwoord mannelijk.
O.	zelfstandig naamwoord onzijdig.
o. w.	onzijdig werkwoord.
onp. w.	onpersoonlijk werkwoord.
T.	trappen van vergelijking.
telwoord	telwoord.
tussw.	tusschenwerpsel.
vnw.	voornaamwoord.
V.	zelfstandig naamwoord vrouwelijk.
voegw.	voegwoord.
voorz.	voorzetsel.
wed. w.	wederkeurig werkwoord.
zmd.	zonder meervoud.
zw. znw.	zelfstandig naamwoord.
§	verouderd woord.
†	gemeen woord.
*	geen grondwoord.

AANHANGSEL :

BEVATTENDE DE VERANDERING IN SPELLING VAN EENIGE WOORDEN,
EN REGELMAAT IN DIE VAN DE ZAMENGESTELDE
ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

Sedert de eerste uitgave van het **WOORDENBOEK VOOR DE SPELLING** door den Hoogleraar M. Siegenbeek, hebben eenige woorden zoo in aanwijzing van *geslacht* als in *spelling* veranderingen ondergaan, welke toegestemde veranderingen in de Taalkundige bedenkingen, alsmede in den brief van Zijn Hooggel: aan den Heer de Jager te vinden zijn. Men schrijve dus tegenwoordig.

BRUISCHEN,	en niet meer	BRUISEN.
BRAVEREN,	» » »	BRAVEREN.
DIENST, V,	» » »	DIENST, M.
DWASELIJK,	» » »	DWAASSELIJK.
HEER, (leger)	» » »	HEER.
HUISELIJK,	» » »	HUISELIJK.
LEIDEN, (stad)	» » »	LEYDEN.
MALVEZIJ,	» » »	MALVEZEL.
NOTEN, (muzijk)	» » »	ROOTEN.
OORBLAASTER,	» » »	OORBLAASSTER.
PRIJSELIJK,	» » »	PRIJSSELIJK.
TRIOMFEREN,	» » »	TRIOMFEREN.
VERWAARLOOSTER,	» » »	VERWAARLOOSSTER.
VREESELIJK,	» » »	VREESELIJK.
WIJSELIJK,	» » »	WIJSSELIJK.

Ook heeft genoemde Hoogleraar *in het algemeen* toegestemd, dat, in zamengestelde woorden, waar het meervoudige denkbeeld, bij het eerste gedeelte der zamenstelling niet te pas komt, door het weglaten of wegsmelten van de *n*, dikwijls de welluidendheid wordt bevorderd. (1)

(1) Brief van den Hoogleraar LAUTS, aan Professor SIEGENBEEK. Brussel den 14 December 1826.

Even voor het ter perse leggen van het laatste blad van mijne Nederlandsche Spraakkunst, werd mij door één' mijner vrienden ter inzage toegezonden, een allerbelangrijkst vlugschrift (*brochure*), getiteld:

GEMENGE TAALKUNDIGE BEDENKINGEN DOOR A. C. OUDEMANS,

TELEIDEN BIJ C. C. VAN DER HOEK. 1845.

En wij nemen de vrijheid, in het belang van het algemeen, ter aanvulling van hetgeen wij over de zamengestelde woorden, Zie bl. 149-151 gezegd hebben, de drie daarin voorkomende voorgestelde regels, *omtrent de vorming van die woorden, welke uit twee Zelfstandige naamwoorden zijn zamengesteld, waarvan het eerste het enkel- en meervoud kan aannemen*, woordelijk er uit over te nemen, met den wensch, dat dezelve tot algemeenen regel mogen aangenomen worden; terwijl wij de lezing van de daarin door den zaakkundigen en werkzamen Schrijver nog verder behandelde punten, allezins aanbevelen.

1°. Als het eerste Zelfstandige naamwoord in eenen enkelvoudigen zin genomen wordt, zoo geve men aan hetzelfde geene meervoudige buiging; maar behoeft dit woord eene overgangsletter, zoo gebruike men daartoe de toonlooze *e met of zonder* verdubbeling der sluitletter.

2°. Indien in hetzelfde geval, het tweede woord met een' klinker begint, zoodat de uitspraak door eene tweede overgangsletter zacht of vloeijender wordt, make men daarenboven gebruik van de letter *n*; zoo als in: *galgenaas*.

3°. Sluit het eerste Zelfstandige naamwoord eenen meervoudigen zin in, dan blijft de bovenstaande regel in volle kracht, ofschoon het ieder vrij staat, om ook het eerste woord in het meervoud te plaatsen; altijd echter de welluidendheid daar bij in acht nemende.

DRUKFEILEN.

<i>Bl.</i>	<i>kolom.</i>	<i>regel.</i>	<i>staat:</i>	<i>lees:</i>
<i>Titelblad</i>			<i>kunne.</i>	<i>hunner.</i>
12	2	1 v. ond.	NEEREN ,	NEER.
13	2	1 v. ond.	neeten	neten.
21		1 v. ond.	klinkletter ij	letter ij.
64	1	18 v. bov.	misdadige	misdadiger.
64	1	9 v. ond.	ik heb gedaan, ik heb gezegd.	ik heb gezegd, ik heb gedaan.
75		29 v. bov.	een punt.	eene punt.
81		6 v. bov.	de ware aard.	den waren aard.
95	2	5 v. bov.	ELS M.	ELS V.
95	2	3 v. bov.	KLINK, V.	KLINK, M.
96	2	13 v. ond.	MENSCH, M.	MENSCH, O.
96	2	11 v. ond.	MIDDEL, O.	MIDDEL, V.
99	2	5 v. ond.	WED, (<i>zwemplaats</i>).	WED, (<i>zwemplaats</i>) O.
141		3 v. ond.	verondersteld.	voorondersteld.
307		3 v. ond.	<i>Athenen.</i>	<i>Athene.</i>
309		10 v. bov.	voorraad.	verraad.
<i>Bijvoegsel.</i>				
<i>Bl.</i>				
1		7 v. ond.	<i>die alle.</i>	<i>die allen.</i>
72		1 v. ond.	huurder,	verhuurder.

N. B. Achter het woord *trotseren* op bl. 11 van de Nederlandsche Spelkunst, moet volgen: gelijk mede alle gelijkvloeiende Werkwoorden, welke op *even* uitgaan; als: *beven, leven, sneven, streven*, enz.

is her gite

0.

kunst, me
op even at

